

دهزگای توێژینه‌وه‌و بڵاوکردنه‌وه‌ی موکیریانی

بۆ فوێندنه‌وه و داگرتنی سه‌ره‌به‌م کتێبه‌کانی دهزگای
موکیریانی سه‌ردانی مانیپهری دهزگای موکیریانی بکه...

www.mukiryani.com

PDF4Kurd

بۆ په‌یوه‌ندی..

info@mukiryani.com

MUKIRYANI
ESTABLISHMENT FOR RESEARCH & PUBLICATION

مه‌حره‌می راز

شهرحی غه‌زه‌لیاتی حافز

به رگی دووهم

دهزگای توئزینهوه و بلاوکردنهوهی موکریانی

● مه حره می راز (شهرحی غه زه لیاتی حافز)

● نویسن: ته کره م عه نه بی

● نه خشه سازی ناوه وه: طه حسین

● بیته چین: موسلیح

● بهرگ: ناسو مامزاده

● ژماره ی سپاردن: (۱۶۳۳)

● نرخ: ۲۵۰۰۰ دینار (سی بهرگ)

● چاپی یه که م: ۲۰۰۸

● تیراژ: ۱۰۰۰ دانه

● چاپخانه: چاپخانه ی خانی - دهوک

زنجیره ی کتیب (۳۱۲)

هه موو مافیکی بو دهزگای موکریانی پاریزراوه

مالپه ر: www.mukiryani.com

ئیمه یل: info@mukiryani.com

مه حره می راز

شهرحی غه زه لیاتی حافز

ته کره م عه نه بی

هه ولیر - ۲۰۰۸

غەزەلى ھەشتا و نۆبەم:

بەحرى موجتەسى ھەشتى مەخبونى ئەسلەمى مۇسبەغ

(مفاعىلن فعلاىن مفاعىلن فع لان)

۱- شىنئىدەم سخنى خوش كه پىر كنعان گفتم

فراق يار نه آن مى كند كه بتوان گفتم

شەنئىدەم سخنى خوش كه پىرى كەنئان گوفت، فىراقى يار نه ئان كوندە كه بتەقان گوفت.

قسەيەكى جوامم گوى لى بووہ كه پىرى كەنئان گوتويوئەتى: جودابى لە يار شتى ناكات كه بتوانى بگوتى.

شىنئىدەم: گويم لى بوہ (رابردوى تەواو) خوش: جوان، سەرنجراكىش پىركنعان: پىرى شارى كەنئان، مەبەست لە ھەزەرتى (يەعقوب) باوكى ھەزەرتى (يوسف) - د.خ -

نه آن مى كند: ئەوہ ناكات، شتى ناكات بتوان گفتم: بتوانى بگوتى

رەنگە ھەموومان چىرۆكى جودابى ھەزەرتى (يوسف) لە (يەعقوب) - د.خ - و نارەھەتى و خەم و خەفەت خواردنى ھەزەرتى يەعقوب لە تاو فىراقى كوپرە خۆشەويستەكەى بزانىن، كه بووہ مايەى كويىراى داھاتنى، ئەو پىياوہ زۆر چاك دەتوانى لەبارەى فىراقەوہ بدويت و ھەرچى سەبارەت بە فىراق بلىت سەرنجراكىشە، چونكە كورد وتەنى (سەد ھەككىم ھىندەى دەردەدارىك نازانى)، ھەريۆيە خواجە كاتى دەيەويت باس لە فىراق بكات باشترىن ريگە ھەلدەبۆيىت و قسەى دەردەدارىك دەكات، دەلى: قسەيەكم لە پىرى كەنئان بىستووہ دەلى: جودابى و فىراق كارىك بە مۆف دەكات كه لە باسكردن نايەت، واتە ھىندە نازاراوييە ناتوانى بە زمان گوزارشتى لى بكرىت.

۲- حديث هول قىامت كه گفت واعظ شہر

كنايتى است كه از روزگار ھجران گفتم

ھەدىسى ھۆلى قىامتە كه گوفت فائىزى شەھر، كىنايەتسىتە كه ئەز روزگارى ھىجران گوفت. مەسەلەى ترسى رۆزى قىامتە كه وتارخويىنى شار باسى كرد دركەيەكە لە رۆزگارى جودابى.

حديث: مەسەلە، چىرۆك ھول: ترس واعظ: ئامۆزگارىكەر، وتارخويىن كىنايە: دركە (زاراوايەكى رەوانبىزىيە) وشەيەك بەكار دەھىنرى و مەبەست لىيى واتايەكى دىكەيە

بەيئەتەكە درىزەى باسى جودابى و دووربىيە، خواجە لىرەشدا ھەرباس لە نارەھەتى جودابى و دوورى يار دەكات، دەلى ئەو چىرۆك و مەسەلەيەى ياخود ئەو فەرمودانەى كه وتارخويىنى شار لەسەر ترسى رۆزى قىامتە باسىان دەكات دركە و كىنايەكە كه مەيئەتى و نارەھەتى رۆزانى جىبابى و دوورى لە يار دەخاتەپوو.

واتە: ئەوترس و ناخۆشبيەى كه لە كاتى دورى و جودابىدا توشى عاشق دەبىت لە ترسى رۆزى قىامتە دەچىت، لە بەيئەتەكەدا بە زىاترىش خراوہتەپوو.

۳- نشان يار سفر كرده از كه پرسم باز

كه هرچه گفت بريد صبا پريشان گفتم

نشانى يارى سەفەر كەردە ئەز كە پورسەم باز، كە ھەرچە گوفت بەرىدى سەبا بەرىشان گوفت.

دووبارە سۆراغ و ھەوالى يارى سەفەر كەرد و لە كى پەرسەم، چونكە سەباى پەيام ھىنەر ھەرچى گوت تىكەلاو و بى واتابوو.

نشان: ھەوال، سۆراغ يارسفر كەردە: يارى سەفەر كەردو، ناوى بكەرە از كە پرسەم: لە كى پەرسەم بريد: پەيام ھىنەر، پۆستەچى پريشان: پەرىشان: تىكەلاو، تىكەل و پىكەل تەنيا كەسى كە سۆراغى يارى بۆ خواجە دەھىنا (سەبا) بوو، كەچى ئەمجارە قسەكانى پۆستەچى سەبا ياخود پەيام ھىنەرى سەبا تىكەل و پىكەل و بىسەر و بەربوون و خواجە لە مەبەستى تى ناگات و ناتوانى ھەوالى يارى سەفەر كەردووى دەستكەوى، بۆيە دەلى دىسانەوہ سۆراغى يارى سەفەر كەردو لە كى پەرسەم.

۴- فغان كه آن مه نامهربان دشمن دوست

به ترك صحبت ياران خود چه آسان گفتم

فەغان كە ئان مەھى نا مېھربانى دوشمەن دوست، بە تەركى سۆھبەتى يارانى خود چە ئاسان گوفت.

ئەى ھاوار كە ئەو مانگە نامېھربانە دوژمەن دوستە، چەندە ئاسان دوژمەنى خۆيى بەجىھىشت.

فغان: ئەى ھاوار، بەداخەرە نامېھربان: نامېھربان دشمن دوست: دوژمەن ويست، كەسى كە دوژمەنى خۆش بوى بە ترك گفتم: وازلىھىتان، بەجىھىشتن لە لاي شاعيران يار ھەمىشە لەگەل عاشقدا نامېھربان و لەگەل دوژمەناندا روخۆش و مېھربانە وەك (نالى) دەلى:

نه چي بۆ لای ره قیب قهینا وهلی ئەو داخه کوشتمی

له لای من چهنده مه غرور و له کن ئەو چهنده مه جبوره
لێره شدا (یار) هه مان ئەو یاره ئەده بیهیه که خه یالی شاعیران دروستی کردووه، له گه ل
دۆستان، مه غرور و قسه پهق و نامیهره بان و روگرژ، به لām له گه ل ره قیب و دۆژمنانیش مه جبور
و قسه خۆش و میهره بان و روخۆش.

گوتم: قوربانی تو من بم، گوتی: قوربانی تو سه گ بی

گوتم: شیشه ی دلم ناتوی؟ گوتی: بۆ چیم؟ مه کسوره

خواجه زۆر به داخه وه و له داخ و نه سه فدا و له ده ست قسه پهقی و بی وه فایبی یاری
مانگناسای هاوار ده کات.

ئه ی هاوار که ئەو مانگه ئەو یاره نامیهره بانه ی له گه ل دۆژمناندا دۆسته چهنده بی په روا و
چهنده به ناسانی وازی له هاوڕێیه تی یارانی خۆی هینا.

۵- من و مقام رضا بعد ازین و شکر رقیب

که دل به درد تو خو کرد و ترک درمان گفت

مه ن ومه قامی ریزا به ند ئەزین و شوکری ره قیب، که دل به دردی تو خو کرد و ته رکی
دهرمان گوفت.

منم و مه قامی رازیبون له مه ودوا و سوپاسگوزاری ره قیب، چونکه دل خوی به دردی
تۆوه گرتوه و وازی له دهرمان هیناوه.

مقام رضا: مه قامی رازیبون، رازیبون لای عارفه کان بریتیه له رازیبونی دل به وهی که
خودا په سه ندی کردووه، (رازیبون) یه کیکه له مه قامه کانی سو فیگه ری و پاش مه قامی
ته وه کول (پشتبه ست به خودا) دیت و هندی جار تیکه ل به سنوری (حال) ده بیت، یاخود ده لێن
که رازیبون دوا یین مه قام و یه که م حاله. هه ره ها گو تراوه که رازیبون چیژ بردنه له به لا و
تا قیکردنه وه کان و ده رجوونه له رازیکردن (رازیبونی) نه فس و هاتنه نیو ره زامه ندی خودایه، بۆ
شه رحی ئەم به یته هینده باسی رازیبون ناکه یین، چونکه له به ییتیکی دیکه دا به درێژی باسی
مه قامی (ره زا) رازیبون ده که یین رقیب: چاودێر، یاخود که سی دووه که یاری خۆش دوی
خو کرد: خوی گرت، راهات ترک درمان گفت: وازی له دهرمان هینا

خواجه ده لی له مه ودوا من ده چمه نیو مه قامی رازیبونه وه و به هه موو دهرد و
عه زابه کانی تو رازی ده م و سوپاسی ره قیب و چاودێره که شت ده که م که ناهیلێ بت بینم
{هروی، ج ۱، ۳۹۹} یاخود دروستتر سوپاسی ره قیب ده که م که به بونی ئەو من توانیم بگه م

به مه قامی رازیبون و له مه ودوا دلم به هه موو دهرد و ره نه کانی تو راهاتوه و - که دهردی
دووری سه ربازی هه موویانه - وازی له دهرمان و دکتۆر هیناوه و له بیری چاکبونه وه و
چاره سه ردا نییه.

۶- گره به باد مزن گر چه بر مراد وزد

که این سخن به مثل مور به سلیمان گفت

گره به باد مه زه ن گه ر چه بهر موراد فه زه د، که ئین سوخه ن به مه سه ل مور به سوله یمان
گوفت.

پشت به (با) مه به سه ته با به ئاره زووی تۆش هه لکا، ئەمه قسه یه که که میرو له وه ک نمونه
به چه زه تی سوله یمانی گو ت.

گره: گری گره به باد مزن: به با گری مه ده، واته پشت به با مه به سه ته
بر مراد: به ئاره زوو، به ویست وزد: هه لکات مثل: نمونه
مور: میرو له سلیمان: چه زه تی سوله یمان کو ری چه زه تی داود - د.خ - یه کیکه له
پیغه مبه ران، خودا توانایه کی زۆری به خشییه چه زه تی سوله یمان، له وانه ده سه لات هه بوون به
سه ر با و زانینی زمانی گیانداران و.. هتد

په یوندی میرو له له گه ل سوله یماندا به روونی له قورئاندا باسکراوه - ته نانه ت سوره تی باسی
چه زه تی سوله یمان ده کات و ناوی النمل (میرو له) ی لێ تراوه - چونکه کاتی سوله یمان و سوپا بی
شوماره که ی هاتن میرو له یاخود شای میروان هاواری کرد که ئە ی میروان له ترسی پی و سمی
سوپا که ی سوله یمان بچنه ژووره وه با نه تان لیلی شیننه وه.

له نوسخه ی (قزوینی، سو دی، خانلری...) دا له بری (مور) (باد) هاتوه، به لām له نوسخه ی
(تیموری، قدسی) دا (مور) هاتوه و د. هروی گوته نی له بهر ئە وهی که چیرو کی قسه و گفتو گو ی
سوله یمان و میرو له زۆر باسی لێوه کراوه زیاتر ریی تیده چی که (مور) راستتر بی ت {بۆ ئە م
گفتو گو یه بروانه: ج ۱، هروی، ۳۹۹}

له راستیدا کاتی که له و گفتو گو یه ی نیوان چه زه تی سوله یمان و میرو له ورد ده بی نه وه که له
یه که مین ته فسیری فارسی عیرفانیانه ی قورئانی په رۆز (کشف الاسرار) ی (خواجه ره شید الدین
ابو الفضل میبیدی) دا هاتوه زیاتر واتای به یته که مان بۆ روونده بیته وه. جگه له وه ش گرنگی
ئە م چیرو که له مه دایه له (کشف الاسرار) دا هاتوه که به رای (داریوش ناشوری) حافز زۆر
سو دی له م ته فسیره عیرفانیه وهرگرتوه {داریوش آشوری، معمای حافظ، له ئە نته رنیتته وه}.

(میبیدی) له (کشف الاسرار) دا نووسیویه تی:

"رۆژتیکیان سوله‌یمان پیغه‌مبەر (د.خ) که با و دیتو و بالئنده هه‌مویان له‌ژێر فه‌رمانی شه‌ودابوون، به‌سه‌ر ته‌خته‌که‌یه‌وه له‌گه‌ڵ ده‌ست و پێه‌ند و پیاوانی ده‌وله‌تدا دانیشته‌بوو می‌زوله‌یه‌ک هاته‌ سه‌ر ری و گوته‌ی خودا له‌م دونیایه‌دا چ که‌ره‌میکی له‌گه‌ڵ کردوویت؟ هه‌زه‌ته‌ی سوله‌یمان (د.خ) گوته‌ی: وه‌ک ده‌بینی با‌ی بۆ ملکه‌چ کردووم، گوته‌ی: ئه‌ی سوله‌یمان ده‌زانی ئه‌مه‌ ناما‌ژه‌ی چییه‌؟ ئه‌وه‌ی به‌ تۆیانداوه له‌م مه‌مله‌که‌ته‌ دونیایه‌ هه‌روه‌ک با‌یه، له‌ با‌چ به‌ره‌مه‌میک دیت، کاری مو‌لکی دونیاش ئاوا ده‌بی {خوجه رشید الدین ابو‌الفضل میبیدی، نواخوان بزم صاحب‌دلان، گزیده‌ی کشف الاسرار و عده‌ الابرار، گزینش و گزارش از: د. د. رضا انزلی نژاد، چاپ اول، ۱۳۷۴، تهران، انتشارات جامی}.

لێ‌ده‌دا خواجه ده‌لی: می‌زوله گوته‌ی به‌ هه‌زه‌ت پشت به‌ با‌مه‌به‌سته هه‌رچه‌نده به‌پیتی ویستی تۆش هه‌لکات، چونکه رۆژی دیت که ته‌واوبیت و بی‌ فه‌رمانی بکا. مه‌به‌ست له‌وه‌یه که مرۆف نابی پشت به‌ دنیا و شته‌ مادییه‌کان به‌سته‌تی، چونکه ئه‌م شتانه خۆیان زوو له‌ناوده‌چن و گه‌ر ماوه‌یه‌ک به‌پیتی ئاره‌زووی تۆ گۆزه‌را فریو مه‌خۆ.

۷- به‌ مه‌لتی که سپهرت دهد ز راه مرو

ترا که گفت که این زال ترک دستان گفت

به‌ موهله‌ته‌ی که سپه‌هره‌ت ده‌هد ز راه مه‌رو، تورا که گوته‌ی که ئه‌ین زال ته‌رکی ده‌ستان گوته‌ی.

به‌ مو‌لته‌تیک که رۆژگار پیتی داوی له‌ ری‌ ده‌رمه‌چۆ، کی‌ به‌ تۆی گوت که ئه‌م (زال)ه‌ وازی له‌ فرۆفیل هیناوه.

مه‌لت: مو‌لته‌ت سپه‌ر: ئاسمان، رۆژگار ز راه مرو: له‌ ری‌ ده‌رمه‌چۆ، هه‌له‌ وتاوان مه‌که زال: لێ‌ده‌دا درکه‌یه‌ له‌ (رۆژگار) به‌لام له‌ به‌نه‌رتدا (زال) زالی ئه‌فسانه‌یی باوکی رۆسته‌می زاله، زال له‌ (شانامه‌ی شاعیری گه‌وره‌ی ئه‌یرانی (فیرده‌وسی)دا - که بۆ یه‌که‌مین جار ئه‌و به‌م شیوه‌ ورد و درێژه‌ی ئه‌ستا چیرۆکه‌ ئه‌فسانه‌یه‌کانی کۆنی نووسیه‌وه‌وه‌ و رۆسته‌م زۆراب یه‌کیکه‌ له‌و چیرۆکه‌ ئه‌فسانه‌یه‌یه‌ - به‌ هۆشیار و فیل‌ باز وه‌سف‌کراوه‌ دستان: فرۆفیل، مه‌کر و حیله‌

خواجه رۆژگار و زه‌مانه‌ به‌ زالیکی زۆرزان و فیل‌باز ده‌زانیت که دنیا‌یه‌ک فرۆفیلی شه‌ر ده‌زانیت، بۆ نموونه‌ ئه‌و فیل‌ه‌ی که رۆسته‌م له‌ یه‌که‌م به‌زینیدا له‌گه‌ڵ زۆرابدا کردی و بووه‌ مایه‌ی زرگاریونی له‌ ده‌ستی زۆراب، به‌هه‌رحال زالی باوکی رۆسته‌م له‌ شه‌ر و داستانداندا

سه‌رباری ئازایه‌ته‌ی هونه‌ری فریودانی زۆربووه، بۆیه‌ گه‌ر مو‌لته‌ت به‌ به‌رامبه‌ر بدات بی‌گومان فیل‌تیک‌ی تیدا‌یه‌.

خواجه رۆژگار و زه‌مانه‌ به‌م زاله‌ ده‌زانیت، به‌ مرۆف - ئه‌و مرۆفانه‌ی به‌ دنیا ده‌خه‌له‌تین - ده‌لی: به‌ مو‌لته‌ت و فریوکاری دنیا فریو مه‌خۆ و هه‌له‌ مه‌که‌ و له‌ ری‌ ده‌رمه‌چۆ، چونکه کی‌ بی‌گوتی که دونیای پیری فیل‌باز وازی له‌ فرۆفیل و حیله‌گه‌ری هیناوه و له‌ پر له‌ پشته‌وه‌ خه‌نجه‌رت لی‌ نادات.

۸- غم کهن به می سالخوره دفع کنيد

که تخم خوشدلی این است و پیر دهقان گفت

غه‌می کوهه‌ن به‌ مه‌یی سالخوره‌ ده‌فت کونید، که توخ‌می خوشدلی ئه‌ینه‌ست و پیری دیه‌قان گوته‌ی.

غه‌می کۆن به‌ شه‌رابی کۆن لابه‌رن، چونکه تۆی دلخۆشی ئه‌مه‌یه و جوتیاری پیر گوته‌ی. سالخوره‌ده: به‌سال‌چو، لێ‌ده‌دا سیفه‌ته‌ی شه‌رابه، به‌ واتای کۆن، ماوه دیت دفع کنید: لابه‌رن، بجه‌نه‌که‌نار تخم: تۆو خوشدلی: دلخۆشی ده‌قان: جوتیار خواجه پیتی وایه که قسه‌ی ژیرانه‌ی جوتیاری پیر ئه‌وه‌یه که تۆی دلخۆشی (عه‌شق/مه‌ی)یه، هه‌ر بۆیه ئه‌م عه‌شقه‌ ده‌بیته‌ مایه‌ی لابه‌رن و به‌رکه‌نار کردنی غه‌می کۆن، و به‌ مرۆف ده‌لی: غه‌می کۆنتان به‌ مه‌یی ماوه لابه‌رن، چونکه جوتیاری پیر (جوتیاریک که له‌نیو تۆوه‌کاندا پیربووه و ده‌زانیت چاک‌ترینیان کامه‌یه) گوته‌یه‌تی تۆی دلخۆشی و شادمانی ئه‌م عه‌شقه‌ یاخود (مه‌ی)یه‌یه.

۹- مزن ز چون و چرا دم که بندهی مقبل

قبول کرد به جان هر سخن که جانان گفت

مه‌زه‌ن ز چون و چرا ده‌م که به‌نده‌یی مو‌قبیل، قه‌بول که‌رد به‌ جان هه‌ر سوخه‌ن که جانان گوته‌ی.

ده‌م له‌ چه‌ند و چۆن مه‌کوته، چونکه به‌نده‌ی خۆشبه‌خت (به‌ختیار) ئه‌وه‌یه که هه‌رچی قسه‌ی یاره‌ به‌ دل و گیان قبولی کرد.

دم زدن: ده‌م کوتان، قسه‌ له‌ باره‌وه‌ کردن چون و چرا: چۆن و بۆچی، هاتنی ئه‌م دو وشه‌یه‌ پیکه‌وه‌ واته‌ بیان و زۆر له‌ سه‌ر شت رۆشتن، له‌ کوردیدا له‌ جیاتی ئه‌مانه‌ (چه‌ند و چۆن) به‌کار دیت

مقبیل: خاوه‌ن به‌خت، خۆشبه‌خت سخن: قسه

بنه‌مایه‌کی گرنگی (عشق) له‌م به‌یتهدا دیاری ده‌کریت، شه‌ویش رازیبوون و قه‌بولکردنی قسه‌ی یاره به دل و گیان و به‌بی پرسیارکردن، ئەم بنه‌مایه‌یه که لای حکم و عاقله یونانیه‌کان به کویر و که‌رپوون دراوه‌ته قه‌له‌م، به‌لام لای خواجه و لای عارفه‌کان و تهنانه‌ت له‌ فله‌سه‌فه‌ی رۆژه‌لاتیشدا به‌گوێکردن و قه‌بولکردنی بی‌چهند و چونی قسه و راسپاردنه‌کانی یار به دل و به گیان یه‌کیکه له‌ مەرج و تهنانه‌ت له‌ هۆکاره‌کانی خۆشبه‌ختی عاشق.

خواجه ده‌لی: گهر ده‌ته‌وی بیته به‌نده‌یه‌کی خاوه‌ن شانس و خۆشبه‌ختی یار، هه‌رچی گوت به دل و گیان قه‌بولی بکه و بیانو مه‌هینه‌ره‌وه و به‌بی چهند و چون رازی به.

۱۰- که گفت حافظ از اندیشه‌ی تو آمد باز

من این نگفتم آن کس که گفت بهتان گفت

که گوت هافر ئەز ئەندیشه‌یی تو نامەد باز، مەن ئین نەگوفتە ئەم ئان کەس که گوت بوختان گوت.

کئی گوتی حافر وازی له‌ بیرکردنه‌وه له‌ تو هیناوه، من ئەمەم نەگوتوه و شه‌وه‌ی گوتیه‌تی بوختانی کردوه.

اندیشه: بیرکردنه‌وه آمد باز: گه‌رایه‌وه، وازی هینا

بهتان: بوختان، درۆ هه‌لبه‌ستن

ده‌لی بوختانیان بو خواجه کردوه که وازی له‌ مه‌عشوقی حه‌ق هیناوه و له‌ بیریدا نه‌ماوه، بۆیه لیره‌دا خواجه به‌رگری له‌ خۆی ده‌کات و بوختانی وازه‌ینانی خۆی له‌ مه‌عشوقی حه‌ق به‌درۆ ده‌خاته‌وه و ده‌لی: کئی گوتی من وازم له‌ عه‌شق و بیرکردنه‌وه له‌ تو و یادی تو هیناوه من خۆم شتی وام نه‌گوتوه، هه‌رکه‌سیکیش که گوتیه‌یتی بوختانی پی کردوم.

له‌ راستیدا ئەم بوختان و قسه هه‌لبه‌ستنه میژووی مرۆفایه‌تی ته‌نیوه و یه‌کین له‌ ناشیرینترین سیفەت و سیماکانی مرۆقه، ئیدی چ له‌ عه‌شقی مه‌جازیدا بیته یاخود له‌ عه‌شقی حه‌قیقیدا، ده‌توانم بلێم بوختانکردن بنه‌مایه‌کی گرنگی دروستبوونی رووداوه تراژیدییه راستیه‌کانی وه‌ک مەرگی حه‌لاج و رووداوه تراژیدییه چیرۆکی و ئەده‌بیه‌کانی وه‌ک (عطیل) یا (توتیللو) ... هتده.

به‌هه‌رحال ترسناکی بوختان له‌و کاته‌دا زیاتر ده‌رده‌که‌وێت که په‌یوه‌ست بیته به‌ عه‌شقی حه‌قیقی و ژبانی رۆژانه‌ی مرۆقه‌وه، له‌ بواری ناینیدا کوشته‌ت و خوینێکی زۆر و کافرکردنی لی‌ ده‌که‌وێته‌وه، ترسناکی ئەم دیارده‌یه‌یه، بۆیه خواجه یه‌کسه‌ر و به‌ بی‌ دوودلی و به‌ ناشکرا رته‌ی ده‌کاته‌وه.

غزه‌لی نه‌وه‌ده‌م:

به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی مه‌کفوفی مه‌حزوف

(مفعول مفاعیلن مفاعیلن فعولن)

۱- یا رب سببی ساز که یارم به سلامت

باز آید و بره‌اندم از بند ملامت

یا ره‌ب سه‌به‌بی ساز که یارم به سلامت، بازایه‌د و بره‌هانه‌ده‌م ئەز به‌ندی مه‌لامه‌ت.

خوایه هۆکارێک بسازینه که یارم به سلامت بگه‌رێته‌وه و رزگارم بکات له‌ داوی سه‌رزهنشت و لۆمه‌ی خه‌لکی.

سبب: هۆکار ساز: بسازینه، دروست بکه بازایه‌د: بیته‌وه، بگه‌رێته‌وه بره‌اندم: رزگارم کات، نه‌جام بدا ملامت: سه‌رزهنشت، لۆمه

خواجه له‌ دووری یاردا بی‌ نارام بووه و هه‌ندی هه‌لسوکه‌وتی کردوه که بوونه‌ته مایه‌ی شه‌وه‌ی که خه‌لکی لۆمه و سه‌رزهنشتی بکات، بۆیه لیره‌دا له‌ خوا ده‌پارێته‌وه که هۆکار و سه‌به‌بیتک فراهه‌م بکات و بیته مایه‌ی هاتنه‌وه‌ی یار و رزگاری بکات له‌ لۆمه سه‌رزهنشتی خه‌لکی.

۲- خاک ره‌ آن یار سفر کرده بیارید

تا چشم جهان بین کنمش جای اقامت

خاکی ره‌هی ئان یاری سه‌فه‌رکه‌رده بیارید، تا چه‌شمی جه‌هان بین کونه‌مه‌ش جای ئیقامه‌ت. خاکی ریگه‌ی شه‌و یاره سه‌فه‌رکردوه به‌ینن تا چاوی جیه‌انبینی خۆم بکه‌مه جیگه‌ی نیشته‌جیبونی.

خاک ره: خاکی سه‌ره‌ری، خاکی ری سفرکرده: سه‌فه‌رکردو کنمش: بیکه‌م اقامت: نیشته‌جی، ئیقامت

به‌ شپه‌یه‌کی هونه‌ری و ئەده‌بیانه و ناراسته‌وخۆ خواجه ده‌لی: خاک و خۆلی سه‌ره‌ریگه‌ی یار- شه‌و خۆله‌ی که به سه‌ریدا چوه - به‌ینن تا له‌ جیاتی کل و سورمه بیکه‌مه چاوم و چاوم بکه‌مه مه‌نزله‌گی شه‌و خاکی سه‌ره‌رییه.

۳- فریاد که از شش جهتم راه ببستند

آن خال و خط و زلف و رخ و عارض و قامت

فه‌ریاد که ئەز شیش جیهه‌ته‌م راه به‌سته‌ند، ئان خال و خه‌ت و زولف و روخ و ئاریز و قامه‌ت.

ئەي ھاوار لە ھەر شەش لاوە رینگەيان لینگرم، ئەو خال و خەت و پرچ و گۆنا و روخسار و بەژنە. شش: شەش شش جەت: شەش لا، شەش لای مەرۆف مەبەست لە (رۆژەهەلات، رۆژتاوا، باکور، باشور، سەرەو، ژێرەو) راه بەستن: رینگە گرتن رخ: گۆنا عارض: روخسار قامت: بەژن و بالآ جوانیە کانی یار رینگەي دەرچوونيان لە خواجە گرتوو. ئەم عارفە جوانیە کانی یار ھەر شەش لایان گرتوو و رینگەي دەرچوونی نەماوە، ھەربۆیە ناچار دەبیت ھاوار و داد بکیشی کە ئەي ھاوار، ھەي داد و بی داد ئەو جوانیانەي مەعشوقی حەق (خال و خەت و پرچ و گۆنا و روخسار و بەژن) لە ھەر شەش لاوە رینگەيان لی گرتووم، تەواوی عارفە کان گرفتاری جوانیە کانی مەعشوقن، خواجەش لی دەدا یە کیکە لەوان.

زۆر جار لە نێوان (رخ و عارض) دا جیاوازی نا کریت بە تاییەتی گەر جودا بە کاربەتیرین، بەلام (عارض) ھەمو دەموچاو و روخسار، بەلام (رخ) بە واتای (گۆنا) دیت - بەلامی کەمی لەم بەیتەدا - ھەرچەندە بە واتای روخساریش بە کار دەھینریت بە تاییەتی لە فارسی نویدا.

۴- امروز که در دست توام مرحتمی کن

فردا که شدم خاک چه سود اشک ندامت

ئیمروز کە دەر دەستی تو ئەم مەرھەمەتی کون، فردا کە شو دەم خاک چە سود ئەشکی نەدامەت.

ئەمڕۆکە لە ژێر دەستی تو دام مەرھەمەتی بکە بە یانی کە بوومە خاک فرمیسی پەشیمانی چ سودیکی ھەيە.

دردست توام: لەژێر دەستی تو دام، دیلی تو م
 مرحمت: میھربانی، مەرھەمەت
 فردا: بە یانی کە شدم خاک: بومە خاک، مردم
 ندامت: پەشیمانی
 اشک ندامت: فرمیسی پەشیمانی

خواجە بە یار دەلی: ئەمڕۆ کە زیندووم و لە ژێر دەستی تو دام و ھەموو شتی کم بە دەستی تو یە، میھربان بەو مەرھەمەتی کم لە گەل بکە، چونکە کاتی مردم و بوومە خاک فرمیسی پەشیمانی ھێچ سودیک نابەخشی بە من با ھەر فرمیسی پەشیمانیم بۆ برژی.

۵- ای آنکه به تقریر و بیان دم زنی از عشق

ما با تو نداریم سخن خیر و سلامت

ئەي ئانکە بە تەقریر و بە یان دەم زەنی ئەز ئیشق، ما با تو نەداریم سوخەن خەیر و سەلامەت.

ئەي ئەوکەسەي کە بە قسە و دەربرین دەم لە عەشق دە کوتی، ئیمە قسەيە کمان لە گەل تو دا نییە بە سەلامەت.

تقریر و بیان: قسە و دەربرین خیر و سلامت: بە خیر و سەلامەت، خوات لە گەل خواجە خۆي لەو کەسانە بە دور دەگریت کە بە زمان و قسە خەریکی حال و عەشقی حەقیقین و پیتی وایە کە عارفە راستە کان و ئەو بانگەشە کەرانی ھێچ قسەيە کمان بۆ یەک نییە و چاکتر وایە یە کتری بە جی بەیلن.

عارفە کان بۆچوونيان وایە کە عەشق و خۆشەویستی خودا و سوڤیگەری مەسەلەيەکی زمانی و قسەيی نییە و حالەتیکی روحی و کردارییە بە گوتەي پیشینە کان عیرفان و عەشق مەسەلەيەکی حالییە نەو ک قیل و قالی. گەر ئەم بر وایە لای عارفە کان بە شیوہیەکی سنووردار بەرچاو بکەویت، لای خواجە لە رادە بەدەر جەختی لە سەر کراوە تەو، رەنگە گەر بە وردی سەیری غەزەلە کانی خواجە بکەین لە (۵۰ - ۶۰) غەزەلدا بە راستە و خۆ یاخود ناراستە و خۆ جەخت لە سەر دەر نەبرینی عەشق بە زمان و دورخستنەو ی زمان لەم مەسەلەيە کراوە تەو.

لیژەشدا جەخت دەکاتەو لە سەر ئەم مەسەلەيە کە ئەي ئەوکەسەي دەتەوی بە قسە و دەربرین عاشق بیت - کە ئەمە سیفەتیکی زاهیدە روکاریە کانه کە خواجە خۆشیی لییان نایەت - لە ئیمە دورکەوەرەو و خوات لە گەل، چونکە ھێچ قسەيە کمان نییە لە گەل یە کتریدا بیکەین.

د. ھروی لە (عين القضاة) - شرح احوال و آثار دوییتی های بابا طاهری عریان، ل ۲۷۸ - ۲۷۹) ھو لە سەر ئەم مەسەلەيە قسەيەکی پوختی وەرگرتوو، ھەرکەسی خودا بە رینمایي زانست بناسیت زمانی درێژ و قسەي زۆر دەبیت! چونکە لەم حالەدا خودا لیسی شاراوہیە و ناچار ناسینی ئەو بە زمان و دەربرینی، بەلام ھەرکەس خوا بە وەجد و جەزبە بناسیت زمانی دەبەستری و توانای قسە و وەسف کردنی نامینی {ج ۱، ل ۴۰۵}.

۶- درویش مکن ناله ز شمشیر آجیا

کاین طایفه از کشته ستانند غرامت

دەر قیش مە کون نالە ز شەمشیری ئەھیببا، کین تایفە ئەز کوشتە ستانەند غەرامەت. دەر قیش لە تاو شمشیری خۆشەویستان مە نالینە، چونکە ئەم ھۆزە ھەقی خویین لە کوژراوە کە دەسەن.

مکن نالە: مە نالینە، نالە نال مە کە
 احبا: خۆشەویستان، کۆی حیببە
 طایفە: ھۆزە، تیرە
 کشته: کوژراو، مقتول
 ستانند: دەسەن وەر دەگرن
 غرامت: خویین

ناشکرایه که قاتل و پیاوکوژ دهبی خوین به خیللی کوژراو بداتهوه و ههقی خوین له بکوژ دهسه نریت نهوه که له کوژراو، بهلام له مهزه بهی خوشه ویستاندا و لای تیره ی خوشه ویستان به پیچه وانیه، کاتی که سی ده کوژن ههقی خوینه که دهبی خودی کوژراوه که - کهس و کاری - بیدن، بویه نهی دهرویش کاتی یاران شمشیرت لی ددهن، مه نالیینه نهوه که ههقی ناله که ت لی بسنه نهوه. بهیته که ناماژهیه کی روونه بژ دلرهقی و درندهیی خیللی دۆستان و یاران و پی ناچیت ناماژهیه کی دیاریکرای تیدابیت بژ هژزیک یان خیللی که یاسای خوین و ههقی خوین بهو شیویه بیت، بهلام دهرووی پی وایه که به روکار - ظاهرا - تایفه یه که له دهرویشان هه بوون بهوشیویه بوون و له کاتی کوشتندا - کوژراو - یان به که مته رخه م زانیوه و ههقی خوینی له سه ر بووه {ج ۱، ل ۴۰۵} له راستیدا هم ناماژهیه ی دهرووی له ههچ شوینیکی دیکه دا نه هاتوه و بهندهش زور به دوری ده زام.

۷- در خرقه زن آتش که خم ابروی ساقی

بر می شکنند گوشه‌ی محراب امامت

دهر خرقه زن ناتاهش که خه می نه بروی ساقی، بهر می شیکه نه د گوشه یی میهرابی ئیمامهت.

ناگر له خرقه بهرده، چونکه چه ماوه ی برۆی ساقی گوشه ی میهرابی ئیمامهت تیک ده شکنی.

در خرقه زن آتش: ناگر له خرقه بهریده خم: چه ماوه، خواری

برمی شکنند: تیکه ده شکنی، رهونه قی ناهیللی، له رهونه قی ده خات محراب، میهراب، نهو جیهی نیو مزگهوت که ئیمامی تیدا دهه ستیت

امامت: ئیمامهت، پیش نویژی

هه مان ناوکی و پیشپرکی نیوان شه ریهت و ته ریه ته، (ساقی) ره مزی عیرفان و ته ریهت و خرقه ش ره مزی شه ریه ته - بیگومان مه بهست لهو به نایه تی و زوهده سه رزاری و روکه شیانه یه که خه لگی پی فریو ده درۆی و له دلوه راست ناکه ن - هه میشه خواجه ته ریهت و عیرفان له خرقه و زوهدی ریاکارانه ی زاهیده کان به چاکتر ده زانی، لیردها به درویش (به رای سودی) ده لی: نهی دهرویش خرقهت ناگر تیه رده و وهره به راستی خه ریکی عه شقی خودایی به، چونکه جوانی عه شقی خودایی - ساقی وه که ره مزیکی و چه ماوه یی و هیلالی برۆی ساقیش وه که ره مزیکی جوانی نهو - هیئنده رهونه قداره که رهونه قی هیلالی میهرابی پیشنوژی تیکشکاندوه و به بای داوه.

۸- حاشا که من از جور و جفای تو بنالم

بیداد لطیفان همه لطف است و کرامت

هاشا که مهن نهز جوور و جفای تو بنالم، بیدادی له تیغان هه مه لوفه ست و کهرامهت. حاشا نه گهر من له دهست زولم و جفای تو بنالم، چونکه سته می نهرم و نیانان هه مووی نهرم و نیانی و کهرامته.

حاشا: حاشالله، به واتای (هه رگیز شتی وانا که م یا نالییم) جور و جفا: زولم و سته م بنالم: بنالم بیداد: سته می، ناعه داله تی

خواجه ده زانی یاری نهرم و نیانی سته م و زولمی لی ده کات، به لام هم جه ور و جفایه ش لای خواجه لوفت و نه رمی و حکمهت و کهرامه ته، هه ربویه هه رگیز له ده ستیان نالیینی. ده کروی همه یه کی بیت له بروا نه شعهریه کانی حافظ که رهنج و دهردی دنیا به تاقیکردنه وه و نه زمون دابنی و به جوژیک له سه ر سته می یار بیده نگ بیت.

۹- کوته نکنند بحث سر زلف تو حافظ

پیوسته شد این سلسله تا روز قیامت

کوته ه نه کونه د بهسی سه ری زولفی تو حافظ، په یقه سته شود ئین سیلسیله تا روزی قیامت.

حافظ باسی سه ری زولفی تو کورت ناکاته وه - دوایی پیناهینی - هم زنجیره تا روژی قیامت بهرده وام ده بی.

کوته: کورت کوته نکنند: کوژیایی پی ناهینی، کورتی ناکاته وه پیوسته شد: بهرده وام بوو سلسله: زنجیر

باسی عه شق و نهینی عه شق و په یوه ندیه رازناسا کانی عاشق و مه عشوقی حهق (پرچ) و تاریکیه کانی پرچه، خواجه زور له م مه سه له یه ش واته مه سه له ی رازی خودایی و ره شی پرچ ده دوی و پی وایه مه سه له یه که قسه زور هه لده گری و تا قیامت کوژیایی نایهت، له م بهیته شدا نهو ده خاترو. حافظ نایه وی و باسی نهینی و رازی خودایی - زولفی تو - دوایی پی ناهینی، چونکه هم باسه یان هم پرچه زنجیره یه تا روژی دوایی روون نایه ته وه و بهرده وام ده بی، ئیدی چون حافظ کوژیایی پی بهینی.

غەزەلى نەوود و بەكەم:

بەحرى موزاربعى ھەشتى ئەخرەبى مەكفوفى مەقسور
(مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن)

۱- ای ھدھد صبا بە سبا می فرستمت

بنگر کہ از کجا بە کجا می فرستمت

ئەى ھودھودى سەبا بە سەبا مى فرەستەمەت، بنگەر کہ ئەز کوجا بە کوجا مى فرەستەمەت.

ئەى ھودھودى سەبا ئەتتيرم بۆ سەبا (سەبە)، سەيركە لە كۆي بۆ كۆيت دەتيرم.

ھدھد: ھودھود، پەپوسلیمانە، بالئندەيەك بوو لە دەربارى ھەزەرتى سولەيماندا بوو و بوو تە رەمزی نامەبەرى ھدھد صبا: باى سەبا كە وەك پەپوسلیمانە وایە سب/سبأ: ناوی ولاتى بەلقیسە، لە سەردەمى ھەزەرتى سولەيماندا ژیاو، دەكەوتتە بەشى باشورى رۆژئاواى نیوودورگەى عەرەبیبیھو مى فرستمت: دەتتيرم بنگر: سەيرەكە، تەماشاكە، بزائە

خواجه بە باى سەبا دەلئت: ئەى شەمالى نەرمى سەبا كە وەك پەپوسلیمانەكەى ھەزەرتى سولەيمان ھەوال دەبەيت و دەھيئى، دەتتيرم بۆ ولاتى سەبە سەيركە لە كۆي بۆ كۆيت دەتتيرم، واتە سەير كە چەند بۆ دورت دەتتيرم، ياخود چەندە بۆ شوئيتيكي گرتگ دەتتيرم.

۲- حيف است طايرى چو تو در خاکدان غم

زينجا بە آسمان وفا مى فرستمت

ھەيفەست تايرى چو تو دەر خاکدانى غەم، زينجا بە ئاسمانى قەفا مى فرەستەمەت.

ھەيفەكە بالئندەيەكى وەك تۆ لە زبڵدانى غەمدايئت، لئيرەو بە ئاسمانى وەفات دەتتيرم.

طاير: بالئندە خاکدان: زبڵدان

خواجه ئيترە (دونيا ياخود لای خوۆ) بە زبڵدانى غەم و تەنەكەى غەم دەزانئيت و ولاتى ياريش (ئەوۆ) بە ئاسمانى وەفا دەزانئى، ھەرئەمە واتە ئيترە پر لە غەم ولاتى وەفانييە. بۆيە بە پەپوسلیمانە دەلئ: ھەيفەكە بالئندەيەكى وەك تۆ بەرئير كە وەفاداريكى پيغەمبەريك بوويت لئيرە لەم زبڵدانى غەم و بئ وەفاييەدا بؤيت، بۆيە لئيرە ناتھيئلم و دەتتيرم بۆ ئاسمانى وەفا، بۆ ئەوۆ كە لای يارە و پرە لە وەفادارى، ئەوۆ -رەنگە مەملەكەتى سەبە بئت - وەك

د.ھروى پيئى وایە - ياخود لای يار بئت - وەك سودى پيئى وایە - ياخود رەنگە ھيچ يەكئىك لەمانە نەبئت و بارەگا و مەيخانەى عەشق بئت، بەلام ھەركۆي بئت ئيترە (دونيا) و غەم و بئ وەفاييەكانى نييە.

۳- در راه عشق مرحلهى قرب و بعد نيست

مى بينمت عيان و دعا مى فرستمت

دەر راھى ئيشق مەرھەلەبى قورب و بوئد نيست، مى بينەمەت ئەيان و دوتا مى فرەستەمەت.

لە ريگەى عەشقدا قۇناغى نزيك و دور نيه، بە ئاشكرا دەتتيرم و دۇعات بۆ دەتتيرم.

مرحله: قۇناغ، ماوہيەك كە بە يەكجار دەپردى قۇب: نزيك بعد: دور مى بينمت: دەتتيرم عيان: بە ئاشكرا

خواجه پيئى وایە دورى و نزيكى جەستەبى، زەمانى و مەكانى لە عەشقدا مەسەلەيەك نييە و قۇناغئىك نين لە عەشقدا ھەبن، بەلكو دەكرى يار زۆر لئيت نزيك بئت و ھەست بە دورى بکەيت، ياخود بە پيچەوانەو، عەشق پەيوەست نييە بە دورىيە ديارىکراوہکانەو. بۆ نمونە ئەى مەعشوق من تۆ دەبينم و کەچى دۇعاشت بۆ دەتتيرم.

۴- هر صبح و شام قافلەبى از دعاى خير

در صبحت شمال و صبا مى فرستمت

ھەر سوبھ و شام قافلەبى ئەز دونايى خەير، دەر سوھبەتى شمال و سەبا مى فرەستەمەت. ھەر بەيانى و ئيوارەيەك بە ھاودەمى باى شەمال و سەبا قافلەيەك دۇعای خيتر بۆ دەتتيرم.

صبح و شام: بەيانى و ئيوارە شمال: شەمال، بايەكى فيئىك كە لە باکورەوہ ھەلئەكات، بە باى رۆژھەلات (سەبا) و بە شەمالى باشوريش (جەنوب) دەگوتري بەيتەكە رونكەرەوہ و درئزە پئدەرى ميسراعى دووہمى بەيتى پيشوہ كە نزا و دۇعا بۆ يار دەنئيرى، لئيرەشدا دەلئ: ھەر بەيانى و ئيوارەيەك بە ھاودەمى و ھاورئيتەتى ھەر دوو شەمالى باکور و رۆژھەلات قافلەيەك دۇعا و نزاى خيتر بۆ دەتتيرم.

۵- تا لشكر غمت نكند ملك دل خراب

جان عزيز خود را بە نوا مى فرستمت

تا لەشكەرى غەمەت نەكونەد مولىكى دل خەراب، جاني ئەزىزى خود را بە نەفا مى فرەستەمەت.

تا لهشکری غممت ولاتی دل ویران نه کات، گیانی نازیزی خۆمت وهک بارمته بۆ ده نیتیم.
 تا: تا، بۆ ئه وهی ملک: ولات، مهمله کهت نوا: بارمته، ئیستا له
 بری (نوا) (گروگان) به کاردیت، به داخه وه بارودۆخی ناله باری سیاسی و سه ربازی ئه مپوژی
 ئیمه ی کورد هینده ناله باره که پتیوست به وه ناکات (بارمته) شهرح بکه یین
 خواجه ده ترسی لهشکری غه می یار روژی و ابزانیته که ئه م له ژیر فرمانه وایی یار ده رچوه
 و عاشقیکی گویرایه له نییه و هیرش بکاته سه ری و مهمله که تی دلئی ویران بکات. جاران و
 ئیستاش بۆ دلئیابوون له هیتیک یا خود فرمانه وایه که له پادشا هه لئاگه ریتته وه و یاخی
 ناییت چه ند که سیك له خۆشه ویستانی لای پاشا به بارمته داده نران. خواجه ش ده لئی: بۆ
 دلئیابوونی خۆم - که ئه م به کاره یئانه زۆر پیچه وانه ی یاسای خودی بارمته دانانه له لهشکری
 غه می تۆ گیانی عه زیزم وهک بارمته لات داده نیتیم تا دلئی بیت له عه شقت ده رناچن و فه رمان
 به لهشکری غممت ناده ی که مهمله که تی دلئی ویران بکات.

سهیره خواجه ده ترسیته هیرش به نه سه ری که چی بارمته ش داده نی، خۆی ده بسوا داوای
 بارمته ته ی بکردایه له مه عشوق، هه ربۆیه یاساکه ی پیچه وانه کردوه ته وه، به لām زۆر به ته وای
 مه به سستی خۆی پیکاره.

۶- ای غایب از نظر که شدی همنشین دل

می گویمت دعا و ثنا می فرستم

ئهی غایب ئه ز نه زه ر که شودی هه منشین دل، می گویمه مه ت دو ئاقو سه نا می
 فره سته مه ت.
 ئهی له به رچاوان نه بوو بویتته هاوده می دل، دۆعات بۆ ده که م و درود و ئافه رینت بۆ
 ده نیتیم.

غایب از نظر: له به رچاوان نه بوو، ئه وه ی که به چاو نابینری همنشین: هاوده م، هاوما ل
 ثنا: درود و وه سف و ئافه رین کردن
 خواجه به مه عشوق - ئه وه مه عشوقه ی به چاو نابینری - ده لئی: بویتته هاوده م و
 خۆشه ویستی دلئی و به رده وام درودت بۆ ده نیتیم و نرات بۆ ده که م.

۷- در روی خود تفرج صنع خدای کن

کایینه ی خدای نما می فرستم

ده ر روی خود ته فه روجی سونتی خودای کون، کایینه یی خودای نوما می فره سته مه ت.

له روخساری خۆتدا له دروستکراوی خودا وردببه ره وه، چونکه ئاوینه یه کی وات بۆ ده نیتیم
 که خودا تیایدا ره نگ ده داته وه.

تفرج: ته ماشاکردن، گه ران، گه ران به دوی خۆشیدا صنع خدای: دروستکراوی خودا
 آیینه: ئاوینه

آیینه ی خدای نما: ئاوینه یه که خودای تیدا ده رده که وهی، مه به ست له دلئی عارفه که لای
 عارفه کان به ئاوینه ی ره نگدانه وهی خودا دراوه ته قه لثم
 خواجه به یاری نادیار - له به رچاوان نه بوو - ده لئی: دلئی - که دلئی عارفه و ئاوینه ی
 خودا وه نه - بۆ تۆ ده نیتیم تا روخساری خۆت که ره نگدانه وهی جیلوه ی ذاتی حه قه له وه
 ئاوینه یه دا بیینی و چیۆ و له زه تی لی به ییت که چۆن خودا له دروستکردنیدا رازاندویه تیه وه.

۸- تا مطربان ز شوق منت آگهی دهند

قول و غزل به ساز و نوا می فرستم

تا موتربیان ز شۆوقی مه نه ت ناگه ی ده هه ند، قۆول و غه زه ل به ساز و نه فا می
 فره سته مه ت.

بۆ ئه وه ی گۆرانیبیژان له شه وق و تاسه ی من ناگا دارت بکه نه وه، قه ول و غه زه لت به ساز و
 نه وا بۆ ره وانه ده که م.

مطربان: گۆرانیبیژان
 قول و غزل: وشه و غه زه ل، سه رباری واتای زمانییان هه ریه کیکیان جۆریکن له جۆره کانی ساز:
 نامیری ساز، یا خود جۆریکه له ناواز نوا: ناواز، ئاهه نگ، به رای سو دی
 هه ر چوار وشه که جۆری ناوازن {ج ۱، ل ۵۵۷} به لām ده کری مانای (قول و غزل) وشه و یا خود
 شیعر (ساز) یش نامیر بیت

واته: بۆ ئه وه ی که زیاتر گۆرانیبیژان بتوانن به ریگه ی گوتنی شیعه رکانی منه وه به گۆرانی
 تۆ له شه وق و تاسه ی من بۆ تۆ ناگا دار بکه نه وه، شیعر و غه زه لت به ئاوازی (نه وا) که به
 نامیری ساز لیبدریت بۆ ده نیتیم.

۹- ساقی بیا که هاتف غییم به مژده گفت

با درد صبرکن که دوا می فرستم

ساقی بیا که هاتفی غه بییم به موژده گو فت، با ده رد سه برکون که ده فا می فره سته مه ت.
 ساقی وه ره که فریشته ی جیهانی غه یب مژده ی پیدام، به ده رده وه ئارام بگه ره، چونکه
 ده رمانت بۆ ده نیتیم.

هاتف: فریشته‌یهك كه له جیهانی نادیارهوه بانگ بکات به بیّ شه‌وی دهرکه‌وئیت

درد: دهر

خواجه به ساقی ده‌لئ: وهره فریشته‌ی جیهانی غه‌یب له غه‌یه‌وه مژده‌ی پیدام که سه‌بر و نارام له‌سه‌ر دهردی دروی بگره، چونکه ده‌وا و دهرمانت بۆ دهنی‌رم.

۱۰- حافظ سرود مجلس ما ذکر خیر تست

تعجیل کن که اسب و قبا می فرستمت

هافر سرودی مه‌جلیسی ما زیگری خه‌یری توس، ته‌نجیل کون که نه‌سب و قه‌با می فره‌سته‌مه‌ت.

حافظ سرودی کۆزی ئیمه‌ یادی چاکه‌ی تۆیه، خیراکه چونکه نه‌سپ و کهوات بۆ دهنی‌رم.

ذکر خیر: یادی چاکه، باسکردن به چاکه
قبا: که‌وا (که‌وای جافی)

ره‌نگه مژده‌که‌ی فریشته‌ی غه‌یب که ده‌وای بۆ دهنارد نه‌م به‌یته بی‌ت که بانگه‌یشتی ده‌که‌ن بۆ مه‌جلیس و کۆزی یاران و باسی چاکه‌ی ده‌که‌ن.

جاران وا باوبوه له کاتی بانگه‌یشتکردنی که‌سی‌کدا (نه‌سپ و که‌وا) یان بۆ نارووه تاوه‌کو نه‌بوونی نه‌کاته بیانو یان نه‌بیته ریگر، بۆیه به خواجه‌ش ده‌لئیت: له کۆز و مه‌جلیسی ئیمه‌دا به‌رده‌وام باسی چاکه‌ی تۆیه - وه‌ک بلئی بوته‌ته سرودی کۆزه‌که‌مان - خیراکه وهره‌وه بۆ لامان، چونکه ده‌عه‌وتت ده‌که‌ین و نه‌سپ و کهوات بۆ دهنی‌ترین. سودی ده‌لئ ره‌نگه مه‌به‌ست له (قبا) له‌م به‌یته‌دا (بارانی، کراسی ناودانه‌ده‌ر، سه‌ر به‌رگ، پالتۆی نه‌م‌رۆ) بی‌ت، چونکه جاران باو بووه که کاتی که‌سی‌ک بانگه‌یشت بکرایه نه‌سپ و (بارانی) یه‌کیان بۆ دهنارد به تاییه‌تی له رۆژانی باراناویدا {ج ۱، ل ۵۵۹}.

له (حافظی) (خلخالی) قه‌زوینیدا له بری (تعجیل کن) ی میسراعی دوهم (بشتاب هان) به‌کارهاتوه که له روی واتاییه‌وه هیچ جیاوازییه‌کیان نییه.

غزه‌لی نه‌وه‌د و دووهم:

به‌حری موزاریعی هه‌شتی نه‌خره‌بی مه‌کفوفی مه‌حزوف

(مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن)

۱- ای غایب از نظر به خدا می سپارمت

جانم بسوختی و ز جان دوستدارمت

ئه‌ی غایب نه‌ز نه‌زه‌ر به‌خودا می سپاره‌مه‌ت، جانهم بسوختی و ز جان دوستدارمه‌ت.

ئه‌ی له به‌رچاوان نه‌بوو به خوات ده‌سپێرم، گیامت سوتاند و له گیان زیاتر خۆشم ده‌وئیت.

می سپارمت: ده‌سپێرم دوست دارمت: خۆشم ده‌وئیت

یار و غه‌می یار و جه‌فای یار گیانی خواجه ده‌سوتینن، به‌لام نه‌مه نابیتته مایه‌ی شه‌وی که خواجه یاری خۆش نه‌وی و به‌رده‌وام له گیان زیاتر خۆشی ده‌وی و ده‌یسپێریتته ده‌ست خودا. حافظ به یار ده‌لئ: ئه‌ی له به‌رچاوان نه‌بوو ته‌تسپێرم به‌خوا، گیامت سوتاندو له گیان زیاتر خۆشم ده‌وئیت.

هه‌رته‌م ناگره‌یه که به‌رده‌وام هه‌للاج ده‌سوتینن و که‌چی ناشتوانن له‌ژیر ده‌سه‌لاتی یار ده‌ره‌چیت، خۆشه‌ویستی یاریش وای له خواجه کردوه که له‌گه‌ل سوتانی گیانشیدا هه‌رخۆشی بوئیت.

۲- تا دامن کفن نکشم زیر پای خاک

باورمکن که دست ز دامن بدارمت

تا دامه‌نی که‌فه‌ن نه‌که‌شه‌م زیر پای خاک، باقه‌رمه‌کون که ده‌ست ز دامه‌ن بدارمه‌ت.

تا داوئینی کفن رانه‌کی‌شمه ژیر پیی خاک، باورمه‌که که ده‌ست له داوئنت به‌رده‌م (هه‌لگرم).

نکشم: نه‌کی‌شمه، نه‌خه‌مه زیر: ژیر پای خاک: پیی خاک ده‌ست ز دامنه‌م بدارمت: ده‌ست له داوئنت هه‌لگرم، واز له عه‌شقت به‌ی‌نم

میسراعی یه‌که‌م وینه‌یه‌کی شیعی رۆز جوان و تاکه‌که‌سی و نوپی خواجه‌یه، له‌لایه‌که‌وه داوئینی بۆ کفن دروستکردوه (پی) شی به‌خاک به‌خشیوه و روحیشتی داوه‌تی، به‌مه‌ش وینه‌یه‌کی رۆز جوان و نوپی بۆ مردن کیشاوه له بری شه‌وی به‌ساده‌یی بلئیت تا نه‌رم ده‌لئ: تا داوئینی کفه‌که‌م نه‌خه‌مه ژیر پیی خاکه‌وه. له‌م وینه‌ شیعی‌یه‌دا جگه‌ له جوانی شیعی‌ی شه‌و

باوهره غیرفانیه شمان بۆ دهرده کهوی که مروّف نامریت و مهرگ وناشتنیش، هی کفن و تیسک و پروسکه نهو دک مروّف.

خواجه به جوانی به یار دهلی: تا نه مرم و نه ممکن به ژیر خاکه وه واز له عه شقت ناهینم و دهست له داوینت هه لئاگرم، بۆیه نه گهر پیتیان کوتی باوهر مه که یاخود هه رگیز باوهر مه که من واز له عه شقت بهینم.

۳- محرابی ابرویت بنما تا سحرگهی

دست دعا بر آرم و در گردن آرمت

میهرابی نه برویه ت بنما تا سه هه رگه هی، دهستی دونا به رناره م و دهر گهر دهن ناره مت.

میحرابی برۆت بنوینه تا به ره به یانیک دهست له دؤعا هه لگرم و بیخه مه گهر دنت.

بنما: بنوینه، دهرخه، نیشان بده سحرگه: به ره به یان بر آرم: هه لگرم
گردن: گهر دهن گردن آرمت: بیکه مه گهر دنت

له روخساری به یته که دا نهوه روونده بیته وه که نهی یار برۆتم نیشان بده تا به ره به یانیک زوو که دهستی دؤعا و نزام به رز کرده ته وه واز له دؤعا و نزا بینم و دهست بکه مه ملت و له باوهره شت بگرم، به لآم ده بی نه م برۆنواندنه چی بیت که خواجه واز له خو شه ویستترین سه رمایه ی (دؤعای به ره به یان) ده هی نی بۆی (ابرو) که سیفاتی جوانی یاری حه قه و دهر که وتنی جیلوه کردنی زات و سیفاتی نهوه لای خواجه له نزای به ره به یان خو شه ویستره. نه سلهن ته وای نزای خواجه بۆ خاتری دهر که وتنی نهوه جیلوه جوانه ی ته وای ئافه ریده کانه، خواجه به مه عشوقی حه ق دهلی: به ره به یانیک که من مه شغولی دؤعا و نزام - یاخود مه شغولی شه ریه ت و نزا کردم و دهستم به رزه - تو جیلوه بکه بۆ من و تیشکی نوری خو تم بۆ دهر بجه تا من واز له دؤعا بهینم و ئاویزانت بم.

۴- گر بایدم شدن سوی هاروت بابلی

سدگونه جادویی بکنم تا بیاورمت

گهر بایه دهم شودهن سوی هاروتی بابلی، سه د گونه جادویی بکونه م تا بیاقه ره مه ت.

گهر ناچاریش بم بچمه لای هاروتی بابلی، دهچم و سه د جو ر جادو ده که م تا بتهینم.

گر بایدم شدن: گهر پیویست بکات بچم هاروت بابلی: هاروتی بابلی یاخود (هاروت و ماروت)، هاروت و ماروت له قورئاندا هاتوه و دوو فریشته بوون که خوی گه وره بۆ تاقیق کرده وه مروّف ناردنیه سه رزه وی و خه لکیان فیبری سیحر و جادو ده کرد، به لآم به رله وه پیتیان ده گوتن که ئیمه ش تاقیق کرده وه یمن و نابی داوای بکه ن، وه که له سورده تی (البقره / ۱۰۲)

ده فهرموئی: "و ما انزل علی الملکین ببابل هروت ومروت و ما یعلمان من احد حتی یقولوا انما نحن فتنه فلا تکفرو..".

به لآم له نه فسانه ی تاینیدا نه م چیرۆکه به م شیویه گؤراوه: هاروت و ماروت دو فریشته بوون و دابه زینه سه رزه وی - نه مه ش له سه رداوای خو یان گوايه داد له سه ر زه وی پیاده بکه ن - به لآم پاشان لایاندا و هه موو جو ره گونا هیکیان کرد و خوداش غه زه بی لیگرتن و له بیریکی بابلدا سه ربه ره و خوار هه لواسراون و ده میشیان ناگاته ئاو، نه لئین که سی که بیهوی فیبری جادو بیی له سه ر بیره که وه پرسیا ریان لی ده کات و فیبری ده که ن.

جاران ئیمه مندال بووین ده یانوت نه گهر چل روژ به میز ده ستنو یژ هه لگرت و (نه له مه مد و قوه له لا - فاتحه و اخلاص) به به ره و اوژی بخوینی و له نو یژدا قسه ی دیکه بکه یت ده بیته جادو گهر. نه مانه هه مو نه و ترسه ن که نه مرو ده گوتری ت و نه و حه قیه ته راستیه بوون که جاران و له سه رده می هاروت و ماروتدا هه بوون.

(شیخ طنطاوی جواهری) له تفسیری (الجواهر فی تفسیر القرآن الکریم) دا سه باره ت به نه فسانه ی هاروت و ماروت ده لی: "به پروای جوله که فریشته مروقیان به سوک دایه قه لیم، خوداش فه رمانی پیکردن که له نیو خو یاندا دوو که س هه لبریزن تا له رواله تدا وه که مروقیان لی بیت، هاروت و ماروتیان هه لبرژارد و دابه زینه سه ر زه وی و له نیو مرو قدا مانه وه تائفه رته یک فریوی دان و (اسم اعظم) - نه و ناوه شاروه خوداییه که هه رکه س فیبری بو هه موو داوکاریه کی جیبه چی ده بیت هه روه که نه وه ی که حه زره تی سوله یمان ده یزانی - له وانه وه فیبری بو یاخود لی ذین و خو ی بووه نه ستیره ی زوهره، ئیدی عه زاب دران و له شاری بابل هیلرانه وه تا روژی دواپی و نه وانیش خه لکی فیبری جادو گهری ده که ن". نه مه خوارافات و چۆن نایه ته که نه مانایه هه لده گری.

مه سه له ی هه لواسینی به ره و خواری هاروت و ماروت له نه ده بیاتی کلاسیکی کوردیشدا - که به زوری ره نگدانه وه ی نه ده بیاتی فارسییه - هاتوه. (نالی) ده لی:

ره قیب و موده عی هه ردو عه لاقه ی چاوی جادوتن

له گو شه ی گو شه واره ت ناییسی هاروت و ماروتن

به هه رحال خواجه به مانای قورئانی (هاروت) ی به کارهیناوه، چونکه زیاتر مه سه له ی پیوه ندی کوفر و جادوی خستوته رو، خودی گوته کانی خواجه به م شیویه: نهی یار بۆ هیئانه وه ی تو هه موو هه ولئیک ده ده م و هه مو ریگه یه که ده گره به ر ته نانه ت نه گهر ناچاریش بم بچم بۆ لای هاروتی بابلی خو م فیبری جادو بکه م که نه مه نه بیته عه زاب بو م، به لآم هه رده ی که م.

۵- خواهم که پیش میرمت ای بی وفا طیب

بیمار باز پرس که در انتظارم

خواهم که پیش می‌دهم تهی بی وفا تهیب، بیمار باز پرس که در تینتیزاره‌مهت. نهی پزشکی بی وفا نه‌مه‌وی له به‌ردهم توّدا بمرم، له‌م نه‌خۆشه بپرسه، چونکه له چاوه‌روانیتدام.

خواهم: نه‌مه‌وی میرم: بمرم بی وفا: بی وفا باز پرس: لیپرسینه‌وه، هه‌والپرسی در انتظار: له چاوه‌روانی

بیگومان ته‌نیا یاره که پزشکی بی‌وفایه، چونکه له‌لایه‌که‌وه ده‌رمانی د‌ده‌دی دلّی عاشقانی بی‌یه و له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه بی‌وفایه به‌رامبه‌ر به په‌مانه‌که‌ی! خواجه نه‌مانه چاک ده‌زانی، به‌لام هیشتا داوای لیده‌کات که لیپرسینه‌وه و دوا ساته‌کانی ژبان لای نه‌وه به‌سه‌ر ببات، هه‌ربۆیه پی‌ی ده‌لی: نهی پزشکی بی‌وفایه‌والیکم بپرسه، چونکه نه‌مه‌وی لای توّ بمرم و چاوه‌ریت ده‌که‌م.

۶- صد جوی آب بسته‌ام از دیده در کنار

بر بوی تخم مهر که در دل بکارم

سه‌د جویی ئاب به‌سته‌هم ته‌ز دیده در که‌نار، به‌ر بوی توخمی میهر که در دل بکاره‌مهت.

سه‌د جوگی نام به که‌ناری چاودا هه‌ل‌کردوه به ئومیدی نه‌وه‌ی که تووی خۆشه‌ویستی و وه‌فا له دلّندا بچینم.

جوی: جوگی بر بوی: به ئومیدی مهر: خۆشه‌ویستی، وه‌فا تخم: توّو بکارم: بچینم، برۆینم

له کاتی توّوچاندندا ئاو پیوسته بوّ نه‌وه‌ی سه‌وزییت، به‌لام خواجه ده‌لی: بوّ نه‌وه‌ی له دلّی توّدا تووی خۆشه‌ویستی و وه‌فا بچینم سه‌د جوگی نام به لای چاودا هه‌ل‌کردوه.

سه‌ره‌تا مه‌به‌ست له سه‌د جوگی ئاوی که‌نار چاو، گریانه. سودی ده‌لی: واته له تاو زۆری گریانم له که‌نارمدا ده‌ریاچه دروست بووه به ئومیدی نه‌وه‌ی که به‌لکو توّ گریانم بیینی و به‌زه‌یت به مندا بیته‌وه و منت خۆش بوی {سودی، ج، ۱، ۵۶۴} شهرحی سودی هینده ئاشکرا و ته‌واوه که ئیدی پیوستی به لیكدانه‌وه‌ی دیکه نیه، به‌لام به‌یته‌که نه‌وه‌ی په‌یوه‌ندییه‌شمان بیره‌خاته‌وه که له نیوان گریانی به‌نده و لیبوردنی خودا داهه‌یه.

۷- خونم بریخت و ز غم عشقم خلاص داد

منت پذیر غمزه‌ی خنجر گذارم

خونم بریخت فه‌ز غه‌می ئیشقه‌م خه‌لاس داد، مننه‌ت په‌زیری غه‌مزه‌یی خه‌نجه‌ر گوزاره‌مهت.

خوینی رژاندم و له غه‌می عه‌شق رزگاری کردم، منه‌تباری غه‌مزه‌ی خه‌نجه‌ر وه‌شینتم.

بریخت: رژاند (نهم کاره یه‌کینکی دیکه‌یه له کار/ چاوه‌گه دولایه‌نه‌کان واته تیپه‌ر و تیپه‌په‌ره‌کان وله کوردیدا به‌رچاونا‌که‌ون، لی‌ره‌دا ریخت تیپه‌ره) خلاص داد: رزگارکرد منت پذیر: منه‌تبار غمزه: خه‌مزه، ناز، عیشوه خنجرگذار: خه‌نجه‌ر وه‌شین، چه‌قۆکیش، به‌لام چه‌قۆکیش له کوردیدا مانایه‌کی نینگه‌تیقی وه‌رگرتوه (

غه‌مزه و نازی خه‌نجه‌روه‌شین یار خواجه‌ی کوشتوه، که‌چی نه‌وه له بری گله‌یی له نازی چه‌قۆکیشی یار سوپاسگوزار و منه‌تباریه‌تی. چونکه راسته خه‌مزه‌ی یار کوشتویه‌تی و خوینی رازاندوه، به‌لام نه‌جاتی داوه و له غه‌می عه‌شق رزگاری کردوه، هه‌ربۆیه خۆی به منه‌تباری نه‌وه خه‌مزه و نازه ده‌زانی.

۸- بارم ده از کرم سوی خود تا به سوز دل

در پای دم به دم گهر از دیده بارم

بارم ديه نه‌ز که‌رم سوی خود تا به سوزی دل، ده‌ر پای دم به دم گوهر ته‌ز دیده باره‌مهت. به لوتف و گه‌وره‌یی خۆت بوارم بده‌ری تا به‌ره‌و توّ بینم به دلّی گه‌رمه‌وه له به‌ریتدا سات به سات گه‌وه‌رت له دیده بوّ ببارینم.

بار: بوار و مؤلّهت ده: بده‌ری از کرم: به لوتف و گه‌وره‌یی به سوز دل: به‌دلّی گه‌رمه‌وه، له ناخی دلّوه، به ناگری دلّوه در پای: له به‌ریتدا دم به دم: سات به‌سات گهر: گه‌وه‌ر بارم: ببارینم

خواجه بوّ فرمیسک رشتن له به‌رپیی یاردا داوای مؤلّهت له یار ده‌کات. به یار ده‌لی: مؤلّهتم بده‌ری تا له گه‌وره‌یی و به‌خشنده‌یی خۆت بینم و بکه‌ومه سه‌ر پیت و فرمیسکی وه‌ک گه‌وه‌رم له به‌ریتدا ببارینم و بریژم.

۹- حافظ شراب و شاهد و رندی نه وضع تست

فی الجملة می کنی و فرو می گذارم

هافز شراب و شاهد و رندی نه فه‌زئی توست، فی‌لجوله می کونی و فرو می گوزاره‌مهت.

حافظ شہراب و مہجوب و رندی شایستہی تو نییہ، بہہرحال نہیانکہیت و چاوپوشیت لیّ دہکەم.

شاهد : محبوب، یار، خوْشہویست (بہ رای سودی ئەم وشہیہ لہ فریشتہ وەرگیراوە، چونکہ عہرەب بہ فریشتہ - شاہد - ییش دەلّین) {سودی، ج ۱، ل ۵۶۶} نہ وضع تست: شایہنی توئی یہ، بارودوْخی تو نییہ فی الجملہ: بہ ہہرحال، ہەرچۆن بیّت فرومی گذارمت : چاوپوشیت لیّ دہکەم، لیّت ناگرم

ئەم بہیتہ گوتهی کیّ یہ؟ نہفس یاخود روحی خودی خواجہ؟ یار؟ خودا؟ قازی و فەرمانرہوا؟ پادشا؟ فریشتہی غەیب؟ مەلا و مامۆستا؟ ۰۰۰۰ یان ۰۰۰۰؟

نازانریت ہی کیّ یہ، بہلام ناشکرایہ کہچی دەلّیت جوْریک لہ موژدہ و چاوپوشییہ، بہ خواجہ دەلّی: ہەرچەندہ مەمی و یار و رندی شایانی تو نییہ و ہەرسیکیشیان دہکەمی؛ واتە ہەم مەمی دەنۆشی و یارت ہەییہ و رەندیشی، بہلام چاوپوشیت لیّ دہکەم و لیّت ناگرم.

غەزەلی نەوہد و سببەم:

بەحری موحتەسی ہەشتی مەخبونی مەحزوف
(مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعّلن)

۱- چە لطف بود کہ ناگاہ رشحەی قلمت

حقوق خدمت ما عرضه کرد بر کرمت

چە لوتف بود کہ ناگاہ رەشہەبی قەلەمەت، حقوقی خدمەتی ما نەرزە کەرد بەر کەرەمەت.

چ بەخشندەبیەک بوو کہ لہ ناگاہ پرژەوی قەلەمەکەت، حەقی خزمەتی نییمەمی بوو گەرەبییت خستەروو.

ناگاہ: لہ ناگاہ، لہ پەر رشحە: پەرژە رشحەی قلم: پەرژەوی قەلەم، پەرژەوی مەرەکەب، مەبەست لہ نووسینە عرضه کرد: خستەروو

لہ فەزا و واتای غەزەلە کەدا وادەردەکەویّ کہ ئەم غەزەلە یاخود بەلامی کەمی چەند بەتیکی غەزەلە کە لہ وەلامی نامەییە کدا - رەنگە نامەییە کی خەیاالی بیّت - نووسراوە.

سودی پیّ وایہ کہ یەکیّ لہ دۆستانی خواجہ پاش ئەوہی کہ ماوەیەک خواجہ لہ بیری دەکات، دواتر نامەییەکی بوو دەنیزیّت و باسی چاکە و دۆستایەتی پیّشو دەکات، خواجەش لہ وەلامدا ئەم نامەییە دەنووسیت، ہەر وەھا رای ہرویش ہەر بەم شیوہییە. ئەکریّ ئەم بیرہ یاخود ئەم نامەییە نامەییەکی خەیاالی و وەہمی بیّت و خەیاالی شاعیرانەمی خواجہ دروستی کرد بیّت. ہەرچۆن بیّت، خواجہ دەلّیت: تو مافی پیّشوی خزمەت و دۆستی نییمەت بیر کردبوو کہ چی لہ ناگاہ لوتفی قەلەمەکەت بوو کہ نییمەت بیرکەتەوہ.

۲- بہ نوک خامە رقم کردەای سلام مرا

کہ کارخانەمی دوران مباد بی رقمت

بە نوکی خامە رەقەم کەرەبی سەلامی مەرا، کہ کارخانەمی دۆوران مەباد بی رەقەمەت.

بە نوکی خامە سەلامت بوو نووسیوم، خوابکات کارگەمی روژگار بیّ نووسینت نەبیّ.

نوک : نوک خامە : قەلەم رقم کردەای : نووسیوتە کارخانە : کارگە دوران : روژگار مباد : نەبیّ بیّ رقمت : بە بیّ تو

خواجه دعای خیر بۆ نووسه‌ری نامه ده‌کات و ده‌لی : به نوکی خامه‌کەت سه‌لامت بۆ من نووسیوه و ناردووته ئاوانه‌خوازم که دنیا (کارگه‌ی ده‌وران) به بۆ ناوی تو و به بی تو نه‌بیته و هه‌رگیز له دنیا ده‌رنه‌چی (له کورده‌واریدا ده‌لیته: هه‌رگیز ناوت کوێ نه‌بیته‌وه)

۳- نگویم از من بی دل به سهو کردی یاد

که در حساب خرد نیست سهو بر قلمت

نه‌گویم نه‌ز مه‌نی بی دل به سه‌هف که‌ردی یاد، که‌ده‌ر هیسابی خیره‌د نیست سه‌هف به‌ر قه‌له‌مه‌ت.

نالیم به هه‌له‌یادی منی بی نارامت کرده‌ته‌وه، چونکه به داوه‌ری عه‌قل قه‌له‌می تو هه‌له‌ ناکات(له‌هیسابی عه‌قلدا نییه‌ قه‌له‌می تو هه‌له‌ بکات).

نگویم : نالیم، وایرناکه‌مه‌وه، وانا‌زام بیدل : بی‌قه‌رار، بی‌نارام سهو: هه‌له خرد: عه‌قل، هوش

لی‌ره‌دا خواجه‌ئو گومانه‌ره‌تده‌کاته‌وه که‌نه‌وه‌ک (نامه‌نی‌ر) یار به هه‌له‌نامه‌که‌ی نارده‌بیته، به‌لکو ده‌لیته به عه‌قلی که‌سدا نایه‌ت و ری‌تی تی‌ناچیت که‌قه‌له‌می تو به هه‌له‌شت بنوسیته؛ بۆیه وانا‌زام یاخود نالیم که‌تو به‌هه‌له‌یادی منی بی‌نارام و بی‌قه‌رار کرده‌ته‌وه.

۴- مرا ذلیل مگردان به شکر این توفیق

که داشت دولت سرمد عزیز و محترمت

مه‌را زه‌لیل مه‌گه‌ردان به شوکری ئین تو‌وفیق، که‌داشت دو‌وله‌تی سه‌رمه‌ده‌ئو‌زیز و موه‌ته‌ره‌مه‌ت.

به سوپاس‌گوزاری ئه‌وه‌ی که‌به‌ختی جاویدان تو‌ی خو‌شه‌ویست و به‌ری‌ز کرده‌وه من زه‌لیل مه‌که. مگردان : مه‌که ذلیل مگردان : زه‌لیل مه‌که سرمد : جاویدان، نه‌مر ئه‌و که‌سه‌ی خواجه‌نامه‌که‌ی بۆ ده‌نی‌ری به‌هۆی به‌ختی باش و جاویدانییه‌وه له‌لای هه‌مووان نازیز و به‌ری‌ز بووه؛ بۆیه خواجه‌بی‌ی ده‌لی: بۆ خاتری ئه‌و به‌ری‌زیه‌ت که‌سوپاسی ده‌وی له‌جیاتی سوپاس من زه‌لیل و که‌مه‌که (له‌م به‌یته‌وه وا درده‌که‌هۆی که‌ئهم‌نامه‌یه - ئه‌گه‌ر نامه‌بیته - بۆ که‌سیکی ده‌سه‌لاتدار نی‌ردراوه).

۵- بیا که با سر زلفت قرار خواهم کرد

که گر سرم برودم برنذارم از قدمت

بیا که با سه‌ری زولفه‌ت قه‌رار خاهه‌م که‌رد، که‌گه‌ر سه‌رمه‌ده‌ره‌قه‌ده‌به‌رنه‌داره‌م نه‌ز قه‌ده‌مه‌ت.

وه‌ره که‌له‌گه‌ل سه‌ری زولفه‌تدا په‌یمانیک ئه‌به‌ستم، ئه‌گه‌ر سه‌ریشم تی‌چیت سه‌ر له به‌ری‌ته هه‌لنا‌گرم.

قرار خواهم کرد : په‌یمان ده‌به‌ستم سرم برود : سه‌رم ب‌روات، سه‌رم تی‌اچیت برنذارم : هه‌لنا‌گرم

لی‌ره‌وه فه‌زای غه‌زه‌له‌که‌ده‌گۆریت و زاراوه و چه‌مه‌که‌عاشقی و عی‌رفانیه‌کان دینه‌ناوه‌وه و فه‌زای سروشتی مادیانه‌ی نامه‌که‌له‌ده‌ست ده‌چیت ئه‌مه‌ش له‌غه‌زه‌لدا - که‌یه‌کی له‌بنه‌ماکانی نه‌بوونی یه‌کیه‌تی بابه‌ته - دیارده‌یه‌کی ناساییه. وه‌ک خوی سروشتی عاشقانه‌ی خواجه‌کاریگه‌ربونی ئهم به‌پرچی یار و خو‌خستنه‌به‌ری‌ی ئه‌و، په‌یمان له‌گه‌ل یاردا ده‌به‌ستی و ده‌لی: وه‌ره، په‌یمان له‌گه‌ل سه‌ری پرچتدا ده‌به‌ستم که‌هه‌تا ئه‌مرم سه‌رم له‌سه‌ر زه‌وی و له‌به‌ری‌ته‌دایته، ته‌نانه‌ت گه‌ر سه‌ریشم بچیت و تی‌اچم سه‌رم له‌به‌ری‌ته‌به‌رزناکه‌مه‌وه.

په‌یوه‌ندی به‌ری‌ی و سه‌ری زولف (که‌له‌به‌یته‌که‌دا هاتووه) به‌شپه‌یه‌کی نادیار و شاراره ئه‌وه ده‌خاته‌روو که‌سه‌ری پرچت ده‌گاته‌پیت.

۶- ز حال ما دلت آگه شود ولی وقتی

که لاله بردمد از خاک کشتگان غمت

ز هالی ما دلته‌ئاگه‌ه‌شه‌قه‌ده‌ق‌له‌ی فه‌قتی، که‌لاله‌به‌رده‌مه‌ت نه‌ز خاکی کوشته‌گانی غه‌مه‌ت.

دلته‌کاتی به‌حالی ئیمه‌ده‌زانیته، که‌گولاله‌له‌سه‌ر خاکی کوژراوانی غه‌مت ده‌ری‌ته(سه‌وزی‌ته).

کشتگان : کوژراوان

خواجه‌به (...). ده‌لی دلته‌ن له‌حالی ئیمه‌ئاگادار ده‌بیته‌وه، به‌لام زور دره‌نگ و تا ئیمه له‌ژباندا ئین ئه‌و به‌ئاگا نایه‌ته‌وه، به‌لکو کاتی به‌ئاگا دیتته‌وه که‌گولاله‌سوره‌له‌سه‌ر گۆری کوژراوانی غه‌مت سه‌وزبووه و سوری گولاله‌بیرت ده‌خاته‌وه که‌ئوه‌خوینی کوژراوی خه‌مه‌ت.

۷- صبا ز زلف تو با هر گلی حدیثی راند

رقیب کی ره غماز داد در حرمت

سه‌با ز زولفی تو با هه‌ر گولی هه‌دیسی راند، ره‌قیب که‌ی ره‌هی غه‌ماز داد ده‌ره‌مه‌ت.

سه‌با سه‌باره‌ت به‌پرچی تو له‌گه‌ل هه‌موو گولیکدا قسه‌ی کرد، ده‌رگاوان که‌ی ریگه‌ی داوه قسه‌هه‌لبه‌ست بیته‌هه‌ره‌مه‌ته‌وه.

باهرگلی: له گهڼ همر گولیکدا، له گهڼ هه موو گولیکدا، (له کوردیدا پینکاته‌ی دووهم به‌کار دی) حدیثی راند: قسه‌ی کرد، باسی کرد رقیب: دهرگاوان، پاسه‌وانی به‌رده‌رگا، چاودیر غماز: قسه‌ه‌لبه‌ست، دووزمان سه‌با ده‌گیشته به همر گولیک باسی نه‌ینییه‌کانی تۆی ده‌کرد و نه‌ینی تۆی بلاوده‌کرده‌وه، چاودیری به‌رده‌رگات که‌ی ریگه‌ی داوه‌نم دووزمان و قسه‌ه‌لبه‌سته (سه‌با) بچیتته‌ه‌ردم و شوینی مه‌حره‌مانی تۆ (یار) هوه‌ناوا نم هه‌موو نه‌ینییه‌ده‌زانیت. به‌یتیکی عارفانه‌یه و گهر سه‌با به ره‌قیب و نه‌وکه‌سانه بدریتته‌قه‌نم که قسه له عیرفان و عه‌شقی نیلاهی و نه‌ینییه‌کان ده‌کهن (زلف) خودی نه‌ینییه‌کانه، به‌لام خواجه لی‌رده‌ا شه‌وه‌ی پی‌سیره که‌نه‌وان (سه‌با - ره‌قیب) چۆن چوونه‌ته‌نیو هه‌ره‌مه‌سهرای یاره‌وه.

۸- روان تشنه‌ی ما را به جرعه‌ی دریاب

چو می دهند زلال خضر ز جام جمت

ره‌فانی ته‌شنه‌یی ما را به جورته‌یی دهریاب، چو می ده‌ه‌ند زلالی خیزر ز جامی جه‌مه‌ت. چون ناوی زولالی خدر (ناوی حه‌یات) ت له جامی جه‌مدا ده‌ده‌نی، به قومیک گیانی تینوی نیمه به‌سهریکه‌ره‌وه.

روان: گیان تشنه: تینو دریاب: به‌سهریکه‌ره‌وه می دهند: ده‌دن خضر: خدر، (زالال خضر) له بنچینه‌دا (آب زالال خضر)ه، به‌لام له‌به‌ر کیشی شیعه‌که (آب) نه‌هاتوه، مه‌به‌ست له ناوی زولالی خدر ناوی حه‌یاته که ره‌مز و نیشانه‌ی جاویدان بوون و نه‌مریبه جام جم: پیکی جه‌مشید که نه‌ینی تیدا ده‌رده‌که‌وت و نیشانه‌ی مه‌عریفه‌ت و ره‌مزی دل‌ی عارفه

خواجه عیرفان و نه‌مری پیکه‌وه گریداوه و نه‌و شه‌راب/عه‌شقه‌ی که له یاره‌وه پیی ده‌گات هه‌ردووی تیدا‌یه؛ واته عه‌شقیکی عارفانه‌ی جاویدانی؛ هه‌ریو‌یه داوای ده‌کات و ده‌لی: کاتی ناوی حه‌یاتی خدرت له پیکی جه‌مشیددا ده‌ده‌نی له بیرت بی‌ت و گیانی تینوی منیش به قومیک پاراو بکه‌ره‌وه.

له هه‌ندی نوسخه‌دا نم به‌یته‌ش نوسراوه:

دل‌م مقیم در توست حرمتش می دار
به شکر آن که خدا داشته‌ست محترمت

۹- همیشه وقت تو ای عیسی صبا خوش باد

که جان حافظ دلخسته زنده شد به دمت

هه‌میشه قه‌قتی تو نه‌ی نیسی سه‌با خوش باد، که جانی هافزی دلخسته زینده شود به ده‌مه‌ت.

هه‌میشه کاتی تۆ خوش بی‌ت نه‌ی سه‌بای عیسا نه‌فه‌س، چونکه گیانی هافزی دل‌بریندار به هه‌ناسه‌ی تۆ زیندوبوویه‌وه.

دلخسته: دل‌بریندار به دمت: به هه‌ناسه‌ت

خواجه نه‌و شه‌مال‌ی لای یاره‌وه هه‌لده‌کات به شه‌مال‌ی مه‌سیحایی ده‌زانیت و پیی وایه وه‌ک هه‌ناسه‌ی مه‌سیحایی مردو زیندو ده‌کاته‌وه و گیانی خۆشی به نیوه مردویه‌ک زانیوه و ده‌لی: نه‌ی شه‌مال‌ی لای یار که وه‌ک نه‌فه‌سی مه‌سیحایت بو‌من. هه‌میشه شادبیت وا هه‌لتکرد و بو‌نی یارت بو‌هینام و گیانی من - حافظ - ی دل‌بریندارت به هه‌ناسه‌ی مه‌سیحایت زیندوکرده‌وه.

غزه لى نه وه د و چواره م:

به حرى موزارعى هه شتى نه خرب
(مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)

۱- زان يار دلنوازم شُكرى ست با شكايهت

گر نكته دان عشقى خوش بشنو اين حكايهت

زان يارى دلنه قازم شوكرىست با شىكايهت، گهر نوكنه دانى ئيشقى خوش بشنه فُ شين
هيكايهت.

سوپاسگوزارى نهو ياره م كه دلم ده داته وه، به لام له گه ل شكات و گله بيدا، گهر نوكنه
عه شق ده زانى چاك گوى له م چيرو كه بگره.

دلنواز: دلده وه
شكر: سوپاس
نوكتدان: نوكنه زان
بشنو: گوى بگره

خواجه نوكنه يهك سه بارهت به عه شقى خوى و يار دروست ده كات، له هه مان كاتدا سوپاس
و شكاتى له يار هه يه. نه م دو دزه پيكنه وه كوزكراوه ته وه و نوكنه زانه كانى عه شق نه بيته
نايزانن كه چون له يهك كاتدا خواجه سوپاسى يار ده كات و گله يى و شكاتيشى لى ده كات؛
بويه ده لى: له هه مان كاتدا سوپاسى دلدانه وهى نهو ياره م ده كه م و گله يى و شكاتيشم لى
هه يه نه گهر نوكنه زانى عه شقى چاك گوى له م چيرو كه بگره:

۲- بى مزد بود و منت هر خدمتى كه كردم

يا رب مباد كس را مخدوم بى عنايت

بى موزد بود و مننهت هه ر خدمته تى كه كه رده م، يا ره ب مهاد كه س را مه خدومى بى
ئينايت.

بى هه قده ست و منهت بوو هه ر خزمه تيكم كرد، خوايه خزمه تى كر او بى عينايت به
نسيبى كه س نه كه ي.

مزد: هه قده ست، كرى
مخدوم: گه وه،

خزمه تى كر او، ناغا
عنايت: يارمه تى دان به ميه ره بانويه وه، چاكه كردن

بى عينايت: دزى (عينايت) ه

ليزه دا واتاى به يتى يه كه م رونده بيته وه كه بوچى له گه ل سوپاسدا شكات و گله بيشى له يار هه يه.

خواجه ليزه دا ده لى: هه رچى خزمه تم به يار كرد و هه رچه ند خزمه تى كر يم كرد نه هه قده ستم
وه رگرت نه منه تيشى زانى؛ بويه گله يى ليده كه م، به لام بو دلدانه وه م سوپاسگوزار و منه تبارى
نهوم، خوايه ناغا و گه وهى دلره ق و ناميه ره بان به نسيبى كه س نه كه يت؛ واته يارى من
خزمه تى كر او بى كى ناميه ره بانه.

۳- رندان تشنه لب را آبى نمى دهد كس

گويى ولى شناسان رفتند از اين ولايت

ريندانى ته شنه له ب را نابى نه مى ده هه د كه س، گويى قه لى شناسان ره فته ند نه زين
قيايهت.

كه س ئاو بىك به رندانى تينو نادات، ده لى ولى ناسان له م مهمله كه ته باربان كرد وه.

تشنه لب: تينو گويى: ده لى، وهك بلئى ولى: هاورى، دوست، هه روه ها
يه كيكه له نيوه كانى خودا و له سوره تى (الشورى) دا دوو جار (هو الولى) هاتوه شه وانيش له
نايه تى (۹ و ۲۸) دا ده كرى (ولى شناسان) دوست و هاورى ناسان يا خود خودا ناسان بيت

رفتند: كوچان كرد وه، باربان كرد وه، روشتون

اين ولايت: نه م هه ريتمه، به قسه ي سوده مه به ست له م هه ريتمه (شيراز) ه {ج ۱، ل ۵۷۷}
له هه ريتمه كه ي خواجه دا كه سى نييه ريزى رندان/عارفان بگريته و قومه ئاو بىكيان بداتى تا
لىوى وشك و تينويانى پى ته ر بكه نه وه، وهك بلئى نه م مهمله كه ته خودا ناس، يا خود وه لى و
عارف ناسى تيدا نه ما بيت و هه مو پياوچاك و خواناسه كان ني ره بان به جى هيشته بى.

۴- هر چند بُردى آبم روى از درت نتابم

جور از حبيب خوشتر كز مدعى حمايت

هه ر چه ند بوردى ئابه م روى شه ز ده رت نه تابه م، جوور شه ز هه بيب خوشتر كز مودده ئى
هيمايهت.

هه رچه نده ئابروت بردم، روو له ده رگات وه رناگيرم، سته مى خو شه ويست خو شتره له په نا و
پاراستنى دوژمن.

آبم: ئابروم
بردى آبم: ئابروت بردم
نتابم: وه رناگيرم

مدعى: دوژمن، موده عى

ئهى يار هه رچه نده عه شقى تو ريسواى كردم و ئابروى تكاندم، به لام هه رگيز پشت له ده رگا
و عه شقت ناكه م، چونكه سته م و تالى يارى نازيز زور خو شتره له وهى كه دوژمن دالده ت بدات
و پاسه وانيت لى بكات.

۵- در زلف چون کمندش ای دل مپیچ کانجا

سرها بریده بینی بی جرم و بی جنایت

دەر زولفی چون که مهندهش ئەی دل مەپیچ کانجا، سەرھا بوریدە بینی بی جۆرم و بی جینایەت. ئەی دل مەپیچرێ لە پرچی وەک که مهنندی، چونکه لەوێدا سەری زۆر دەبینی که بە بی تاوان و جینایەت پراون.

کمند: که مهنند، پارچه گوریس یان حەبلێکی درێژە که سەریکی ئەلقەیی دەکریت و بۆ گرتن و لە داوختنی مەژۆ یاخود گیانلەبەری دیکە بە کاردیت، جارێ بۆ بەستنهوه و دیلکردنی پالەوانەکان بە کار دەهات مپیچ: مەپیچرێ، مەنالی بریده: پراو جرم: تاوان لە پرچی وەک که مهنندی یار سەری پراوی بی تاوانی زۆر هەیه، ئەی دل تۆش لیتی مەنالی، چونکه بە دەردی ئەوان دەچی.

بە زاراوی عارفەکان، ئەی دل لە نەینێ و ئەسەری ئیلاهی (پرچ) مەنالی و هەولێ کردنەوێان مەدە، چونکه زۆرکەس لەو رێبەدا سەریان تیاچوو بە بی ئەوی هیچ گوناه و تاوانیکیان هەبووی.

۶- چشمت بە غمزه ما را خون خورد و می پسندی

جانا روا نباشد خونریز را حمایت

چەشمەت بە غەمزە ما را خون خورد و می پەسەندی، جانا رەشا نەباشەد خونریز را هیمایەت.

چاوانت بە غەمزە خوینی ئیمە خوارد و پەسەندی دەکەیت، گیانە رەوا نییە پارێزگاری کردن لە خوینرێژ.

مارا خون/خون مارا: خوینی ئیمە روا نباشد: رەوانییە، نەشیاو خونریز: خوینرێژ، پیاو کوژ خون خوردن: واتە خوینرێژان و کوشتن خواجه دەلی: چاوانت بە غەمزە خوینی منیان رژانده و بە مەش بوو تە پیاو کوژ و کەچی تۆ پەسەندی دەکەیت، ئەی گیانە کەم نازانی که پارێزگاری کردن لە پیاو کوژ (که چاوت پیاو کوژە) شیاو نییە.

۷- در این شب سیاهم گم گشت راه مقصود

از گوشه‌ی برون آی ای کوکب هدایت

دەر ئین شەبی سیاهەم گوم گەشت راهی مەقسود، ئەز گوشەیی برون ئای ئەی کۆکەبی هیدایەت.

لەم تاریکە شەو دەدا رینگەیی مەبەستم و نکردوو، ئەی ئەستێرەیی رینماییی لە گوشەییە کەو هەلبسی.

شب سیاه: شەوی رەش، شەوی تاریک، تاریکە شەو گم گشت: ونبو راه مقصود: رینگەیی مەبەست برون آی: دەرکەو، هەلبسی کوکب: ئەستێرە هدايت: رینماییکەر، رینماییکەر

خواجه هیجران و دووری یار بە شەویکی نوتەک دەزانیت که تیایدا رینگەیی مەبەست ون دەکریت و خودی ئەو نەبیت کەسی دیکە ناتوانیت رێ پێشاندەری ریسوار بیت، هەربۆیە دەلیت: لەم تاریکە شەو دەدا رینگەیی مەقسودم لێ ونبوو لە سوچیکەو هەلبسی ئەی ئەستێرەیی رینماییی. دەکرێ (هدایت) هەمان هیدایەتی خودایی بیت که دەفەرموی "یهدی من یشاء الی صراط المستقیم" {۱۴۲/۲}. گەر دوانیا بە تاریکە شەویک بدریتە قەلەم و مەژۆ رینگەیی ون بکات ئەوا تەنیا هیدایەتی خوا بییە رینگە پێشاندەری بیت و خواجهش لێرەدا داوای ئەو هیدایەتە خوداییە دەکات.

۸- از هر طرف که رفتم جز وحشتم نیفزود

زینهار ازین بیابان وین راه بی نهایت

ئەز هەر تەرەف که رەفتم جۆز فەهشەتەم نەیه‌فزود، زینهار ئەزین بیابان قین راهی بی نیه‌یەت.

لە هەر لایە کەو رۆشتم جگە لە ترس هیچم زیادیی نەکرد، نامان لەم بیابان و ئەم رینگە بی کۆتاییە.

طرف: لا جز: جگە وحشت: ترس، ترس لە تەنیا بی نیفزود: زیادنەبوو، زیادیی نەکرد زینهار: نامان

نامان لە بیابانی رینگەیی بی کۆتایی عەشق/ مەعریفە/ نەینیی خودایی که لە هەر لایە کەو دەرویتە ناویەو و بە هەر لایە کدا پەلده کوتی لە فراوانی و کۆتایییدا جگە لە ترس هیچی دیکە پەیدا ناکەیت. ئەم مەسەلەیی زیاتر بۆ عەشق بە کاردیت - یاخود خواجه زیاتر بۆ عەشقی بە کار دەهینێ - چونکه خواجه عەشق بە دەریای بی کەنار و رینگەیی بی کۆتایی و بیابانی بی بن ئەداتە قەلەم.

لێرەشدا جەخت لە سەر ترسی دوا بی نەهاتنی عەشقی ئیلاهی دەکاتەو.

۹- این راه را نهایت صورت کجا توان بست

کش صد هزار منزل بیش است در بدات

ئین راه را نهایت سورهت کوجا تەفان بەست، کیش سەد هەزار مەنزەل بێشەست دەر بیدایەت.

کەوی دەتوانی کۆتایی ئەم رینگەییە وینا بکریت (تصور بکریت) کە سەرەتاکەوی سەد هەزار قۆناغ (مەنزەلگە) زیاترە.

صورت بستن: ویناکردن، تصورکردن بیش است: زیاترە

لە سودی و تیموری دا بەیتی (۸ و ۱۰) بەدوای یە کدا هاتوون، لەبەرئەوێ کە واتای ئەم دوو بەیتە تەواوەکی یەکتاییە پەیرەوی لەم رینگخستنه دەکەین، جگە لەمەش بەیتی دوایی لە نوسخە دێینەکاندا نەهاتوو، بەلام جەنابی خورەمشاهی و غنی و هروی هیناویانە، بۆیە ئیمەش نووسیمانەوه.

لە بەیتی پێشودا باس لەم رینگەییە کرا کە بێ کۆتایە، لێرەدا زیاتر بێ کۆتایی ئەم رینگەییە عەشقی حەقیقی یە روون دەکاتەوه، دەلی: چون کۆتایی ئەم رینگەییە وینا دەکریت لە کاتی کدا کە سەرەتاکەوی یاخود هەر ئەوێ رینگاکە لە سەد هەزار مەقام و قۆناغ (ماوەیەک روشتن و دانێشتن بۆ پشودان) زیاترە. ئەم رینگەییە عەشقی کە هەر سەرەتاکەوی سەد هەزار قۆناغ زیاترە چون دەتوانی کۆتاییە کە مەزەندە بکریت.

۱۰- ای آفتاب خوبان می جوشد اندرونم

یک ساعت بگنجان در سایه‌ی عنایت

ئەوی نافتابی خوبان می جوشەد ئەندەرونم، یەک سائەتەم بگنجان دەر سایەیی ئینایەت. ئەوی هەتاوی جوانان جۆش دەدات ناخم، تەنیا یەک کاتژمێر لە سیبەری لوتف و مەرەمەتی خۆتدا پەنام بەدە.

آفتاب: هەتاو می جوشد: جۆش دەدات، دەکوئیت اندرون: ناخ، دل
بگنجان: جیم بکەرەوه، پەنام بەدە سایه: سیبەر

ئەوی یار کە لە نێو جواناندا وەک هەتاو تیشکدەدەیتەوه ناخ و جەرگم دەکوئیت و جۆش دەدات کاتژمێرێک لە ژێر سیبەری لوتف و ئاگاداری خۆتدا جیم بکەرەوه، تا دەروم فینک بێتەوه.

لای عارفەکان جوانان سیبەرێکن لە جوانی یاری حەقیقی و ئەو وەک خۆرێک وایە بۆ جوانان و جوانانیش وەک ئەستێرە تیشکی ئەو پێچەوانە دەکەنەوه. خواجە لێرەدا بەو (یاری حەقیقی) خودای خاوەن سیبەری عینایەت و خاوەن پەنا و پشتی بەندەکان دەلیت: لە دووری ئەم رینگە نەپراوەی عەشقدان ناخم جۆش دەدات ئەوی خودا ماوەیەک لە سیبەری عینایەتی خۆتدا

(عینایەت: یارمەتی خوداییە) جیم کەرەوه، واتە یارمەتیم بەدە و لوتفی خۆم بەسەردا ببارێنە تا ئەم رینگەییە عەشقی تەوی کەم.

۱۱- عشقت رسد به فریاد و خود بسان حافظ

قرآن زبّر بخوانی در چارده روایت

ئیشقەت رەسەد بە فریاد قەر خود بە سانی هافر، قورئان زبەر بخانی دەر چارده ریفایەت. عەشقی بە فریات دەگات تەنانتە گەر وەک (حافر)یش بە چوارده ریوایەت قورئان بە لەبەر بخوینی.

رسد به فریاد: بە فریات دەگات و خود: تەنانتە گەر بسان: وەک
زبّر: بە لەبەر بخوانی: بخوینی

چارده ریوایت: چوارده ریوایەت، لە کاتی کۆکردنەوهی قورئانی پیرۆزدا حەوت جۆر خویندەنەوه بەرچاو گیراوه کە بەهۆی جیاوازی شیوەزارەکانی عەرەبی و دوربێیان لە سەنتەری دابەزینی قورئان (مەکە و مەدینە) و لە هەمووی گرنکتر دروست نەکردنی مانای جیاوازی دژ هاتوونە ئارا.

هەریەک لەم خویندەوانە لە لایەن دوو کەسەوه ریوایەت کراوه (گێڕدراوەتەوه) هەریۆیە پاشتر حەوت خویندەنەوه و چوارده ریوایەت بۆ قورئانی پیرۆز هاتە ئارا کە بریتی بوون لە:

۱- خوینەر: عبدالله بن عامر دمشقی (کۆچی دوایی ۱۱۸ ک) راوی یەکەم: هشام بن عمار (۱۵۳ - ۲۴۵) راوی دووهم: ابن ذکوان، عبدالله بن احمد (۱۷۳ - ۲۴۲).

۲- خوینەر: عبدالله بن کثیر مکی (۴۵ - ۱۲۰) راوی یەکەم: البزی، احمد بن محمد (۱۷۰ - ۲۴۳) راوی دووهم: ابو عمر محمد بن عبدالرحمن ملقب به قنبل (۱۹۵ - ۲۹۱).

۳- خوینەر: عاصم بن ابی النّجود (۷۶ - ۱۲۸) راوی یەکەم: حفص بن سلیمان (۹۰ - ۱۸۰) راوی دووهم: شعبه بن عیاش (۹۵ - ۱۹۴).

۴- خوینەر: زبّان بن علاء = ابو عمرو بصری (ح ۶۸ - ۱۵۴) راوی یەکەم: حفص بن عمر الدوری (م. ۲۴۶) راوی دووهم: ابو شعیب سوسی، صالح بن زیاد (۱۹۰ - ۲۶۱).

۵- خوینەر: حمزه بن حبیب کوفی (۸۰ - ۱۵۶) راوی یەکەم: خلاد بن خالد کوفی، ابو عیسی شیبانی (۱۴۲ - ۲۲۰) راوی دووهم: خلف بن هشام (۱۵۰ - ۲۲۹).

۶- خوینەر: نافع بن عبدالرحمن مدنی (۷۰ - ۱۶۹) راوی یەکەم: ورس، عثمان بن سعدی مصری (۱۱۰ - ۱۹۷) راوی دووهم: قالون، عسی بن مینا (۱۲۰ - ح ۲۲۰)

۷- خوینەر: کسانى، على بن حمزه (۱۱۹ - ۱۸۹) راوى يه كه م: ليث بن خالد (م. ۲۴۰) راوى دووهم: حفص بن عمر الدورى (كه راوى - ابو عمرو بصرى، زبان بن علاء - يش بوه) {د. خرمشاهى، ج ۱، ل ۴۴۷ - ۴۴۸}.

له سهره تاوه تهنيا ئەم ههوت جوړه هه بوو، به لأم پاشان تهنيا سى خویندنه وهى ديكه په سه ندى كراو جگه له خویندنه وهى جوړى ديكه په سه ندى نه ده كرا. له سه ده كانى دواتردا له نيوان ئەم ده جوړ خویندنه وهى دا سى ريوايهت و سى خویندنه وه ناوبانگيان ده كرد كه بریتى بوون له (ريوايهتى الدورى بۆ خویندنه وهى ابو عمرو بصرى، ريوايهتى ورش بۆ خویندنه وهى نافع، ريوايهتى حفص بۆ خویندنه وهى عاصم) {هه مان سه رچاوه}، به لأم پاشتر ريوايهتى حفص بۆ خویندنه وهى عاصم به ته واوى ناوبانگى ده كرد و له گه ل هاتنه ئارای چاپى قورئاندا به يه كجارى بوه تاكه خویندنه وهى و نه مرۆ نزيكهى ته واوى قورئانه كان له سه راسه رى جيهانى ئيسلامى و جيهاندا به م ريوايهت و خویندنه وهى.

بينگومان مه به ستنى خواجه له م چوارده ريوايهت، هه مان ئەو شيوه جياوازانهى خویندنه وهى و ريوايهت هه كانه بۆ نمونه جياوازی (مالك، مليك، ملك) له (مالك يوم الدين) فاتحه دا. {بۆ دريژى ئەم بابته بروانه خرمشاهى، حافظ نامه، ج ۱، ل ۴۴۲ - ۴۵۱}.

ئەم به يتى خواجه يه كيكه له وه به يتانهى كه خویندنه وهى جياواز و شرۆفه و راقهى جياوازی بۆ كراوه، له خویندنه وهى كان:

(هروى) ور خود (سودى) گر خود (غنى - قزوینى) گر خود (قشمه اى) اگر خود (خرمشاهى) ار خود (تيمورى) گر خود (خانلرى، جلال نائينى، نذير، عيوضى - بهروز) ور خود به لأم له روى واتاوه سى جوړ راقه كراوه به م شيوه يه:

۱- د. خرمشاهى باس له راي هه ندىك راقه كه ران ده كات كه ته نانهت ناوداريشيان تيدايه - هه رچه نده ناويان ناهينى - كه پييان وايه:

(رسد) به واتاى گه يشتن هاتووه و (هاوار و ناله) يان به قوناع و مه نزلگه يه كى عه شق داوه ته قه لأم و پييان وايه كه خواجه گوتويه تى: ته نانهت گه ر قورئان به چوارده ريوايه تيش به له بهر بخوینى عه شقت هه ر ده گاته قوناعى هاوار و ناله و له تاو عه شق ده نالينى. د. خرمشاهى پيى وايه كه ئەم راقه هه لده له وهه سه رچاوه ده گرى كه په يوه ندىبه كى به تين له نيوان عه شق و ناله و هاواردا هه يه، به لأم ئەو پيى وايه ناله و هاوار لوتكهى عه شق نبیه و عارفه گه وره كان شتى وايان نه گوتوه تاوه كو مرۆف پيى بگات، ئەمه له لايه كه وه، له لايه كى ديكه شه وه ناله و

هاوار گه ر هه شبى له قوناعه ساوا و سه ره تايبه كانى عه شقدا هه يه نه وه ك له قوناعه پيشكه وتوه كاندا {ج ۱، ل ۴۴۹}

بينگومان راي جه نابى خورمشاهى راسته و خودى به يته كه ش ئەم جوړه ليكدانه وه يه هه ئناگرىت، له لايه كى ديكه وه (به فرياگه يشتن) هه تا ئيستاكه ش ماوه ته وه و به هه مان واتا به كار ديت.

۲- هه ر جه نابى دكتور خرمشاهى ده لى: هه ندىك پييان وايه كه ئەم به يته كاكتيكي (فقه يانه) هه يه و گرنگى و ريژى قورئان و قورئاناسى ده خاته روو، به م شيوه يه ماناى ده كه ن: ئەگه ر قورئانى پيرۆز وه ك حافظ و به چوارده ريوايهت به له بهر بخوینى، ئەو كاته به م هۆيه وه عه شق به هاناته وه ديت و ده ستگرۆيت ده كات و رزگار ت ده كات. {هه مان سه رچاوه ۴۵۰}

ليره دا (ور خود) به ماناى (ئەگه ر خود) هاتوه و رسته يه كى مه رجى دروست كر دووه؛ واته: عه شق به فريات ده گات ئەگه ر وه ك حافظ قورئان به چوارده ريوايهت به له بهر بخوینى.

۳- راي سييه م و شرۆفه ي سييه م شرۆفه يه كى واقيعى به يته كه و تا راده يه كى زۆر مه شره بيكي عارفانه شى هه يه: جه نابى {سودى، ج ۱، ل ۵۸۱} خرمشاهى، ج ۱، ل ۴۵۰} جوانى و كاكتدارى شه رجه كه ي سودى واى له خوره مشاهى كر دووه كه ده قا و ده ق به ئەمانه ته وه بينووسيته وه، كه ئيمه ش ده قا و ده ق ده ينووسينه وه:

ئەگه ر تۆش وه ك حافظ قورئانى پيرۆز به چوارده ريوايهت به له بهر بخوینى هيشتا بۆ گه يشتن به س نبیه، به لكو عه شق به فريات ده گات، گه يشتن به خوا (وصول الى الله) به عه شقه، نه وه ك به له بهر خویندننى ههوت جوړى قورئان به چوارده ريوايهت، چونكه گه ر وابوايه به (قياس - پيوان) خستنه برى ئەوا پيويست بوو ته واى كه سانتيك كه قورئانى پيرۆز بيان خویندووه، وه لى (بياوچاك و نزيكه كان) ي خوا بن {سودى، ج ۱، ل ۵۸۱}.

له ريژاى عارفه كاندا تهنيا لايه نى فيقهى ئايين به س نبیه بۆ گه يشتن به حه ق و مه عبودى راستى، به لكو عه شق پيويسته و تويشوى ريگه و سه فه رى دوور و دريژى ريگه ي بى كو تايى عه شقه.

هه ريژه خواجه ده لى: هه رچه نده عيبادهت بكه يت (كه له سه روى هه مويانه وه قورئان له بهر كردنه) گه ر عه شقت نه يت ئەو سووه زۆره ت بى ناگه يه نييت و به فريات ناكات، به لكو تهنيا عه شق به فريات ده گات.

رهمزه ناینییه کان له خۆیاندا به هیان نییه و خودای جوان به های پی به خشیون به جیهینانی
 ئه و رهمزانه بی گیانی عاشقانه هیچ سودیک به مرۆڤ ناگهینن (هرچه نده ئه مه رایه که له نیو
 عارفه کاندای هیه و زۆرینهی خه لک و مه لاکان باوهریان پی نییه).
 هه ربۆیه له م جۆره تپروانینه دا پیویسته عه شق بیته ناوه وه، مرۆڤ به عه شقی خودایی
 دهستی به سه رفرازی ده گات نه وه که به ئه نجامدانی ئاماژه یه کی بی گیانی وشک و بی تام که
 خۆشی نازانیت چ ده کات.

غه زه لی نه وه د و پینجه م:

به حری هه زه جی هه شتی ته واو

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

۱- مدامم مست می دارد نسیم جعد گیسویت

خرابم می کند هردم فریب چشم جادویت

مودامم مهست می دارد نه سیمی جه ئدی گیسویه ت، خه رابم می کونه د هه رده م فه ربیی
 چه شتی جادویه ت.

شه مائی پرچی لولت به رده وام مهستم ده کات و فریوی چاری جادوگه ریشته ویرام ده کات.

مدام: به رده وام مست می دارد: به مهستی دهم هیلیته وه، مهستم ده کات
 گیسو: پرچی درێژ، په لکه

خرابم می کند: ویرام ده کات، داغانم ده کات، تیکم ده دات، بیهۆشم ده کات

هر دم: هه میشه، به رده وام، هه رده م فریب: فریب

دوو شتی جوانی یار خواجه مهست و بی هۆشی ده که ن که ئه وانیش بۆنی پرچی لولی و
 فریوی چاوانی جادوگه رینی، چونکه هه میشه لولی سیفته تی پرچ و فریوکاری و جادوگه ری
 سیفته تی چاوانی یاره و ئه م دوو ئه ندامه ش عاشق مهست و بی هۆش ده که ن، ئه م خۆی ده لئی:
 هه رکاتی شه مائی پرچی بۆنخۆشی لولت به ده ماخم ده گات مهست دهم، چونکه ئه م شه ماله ش
 به رده وامه منیش به رده وام مهستم، به لام ناز و خه مزه و فریوکاری چاوانی جادوگه رت له وه ش
 خراپتم لی ده کات و داغانم ده کات.

له رواله تدا (مهست/خراب) دوو سیفته تی خراپن، به لام له عه رفاندا دوو زاراوه ی یاخود
 ئاماژه به دوو حاله تی چاکن، خواجه هه میشه به نهینیه خوداییه کان مهست ده بیته و ئاگای
 له خه لقی نامینتی و جوانی (جیلوه ی یار)یش به ته وای له خۆی داده رنیت.

۲- پس از چندین شکیبایی شبی یارب توان دیدن

که شمع دیده افروزیم در محراب ابرویت

پهس ئه ز چه ندین شه کیبایی شه بی یاره ب ته قان دیده ن، که شه مئی دیده ئه فروزیم ده ر
 میهرابی ته برویه ت.

پاش چه ندین نارامی و سه بر ئایا ده کری شه وئ ببینن که مۆمی دیده مان له میهرابی
 برۆکانتدا داگیرسینن.

پس: له پاش از: له شکیبایی: نارامی، سهر توان دیدن: ده‌توانی ببینری،
ده‌کری ببینن یارب: خواجه (بوسه‌سورپمان به‌کارهاتوه)
افروزم: داگیرسیتن، هه‌لکه‌ین.

خواجه هیئده دووری بینویوه و نارامی له‌سهر گرتسوه شه‌ونده ناره‌حته‌تی شه و دورییسه
چه‌شتوه که خهریکه بینینی یار به مه‌حال ده‌زانیت و باوه‌ نه‌کات که ئیدی جاریکی دیکه
چاوی به چاوی یار ده‌که‌ویتوه. خواجه بۆ شه‌م چاوی‌که‌وتنه‌ویه، وینه‌یه‌کی شیعیری جوانی
دروست‌کردوه که شه‌ویش (چرای چاوی له میجرایی برۆدا هه‌ل‌کردن) ه و مه‌به‌ست له‌م وینه؛ واته
به دیدار شادبوونه‌وه. هروی شه‌م وینه‌یه به واتای نزاکردن له‌و شویتنه‌دا ده‌زانی، چونکه ده‌لی:
(مۆم له میجرابدا داگیرساندن) نامازه‌یه به دابونه‌ریتی داگیرساندنن مؤم له میجرایی مزگه‌وت
و شوینی پیروژدا به مه‌به‌ستی دوعا‌کردن، به‌م پییشه‌ش واتای به‌یته‌که ده‌بیته:

بلی پاش شه‌م هه‌موو نارامگرته له‌سهر دووریت شه‌ویتک بینین که بتوانم مؤمی دیدم له
میجرایی برۆتدا داگیرسینم و دوباره داوات لی بکه‌مه‌وه. به گشتی به‌یته‌که بینینه‌وه‌ی یار به
مه‌حال ده‌زانی.

۳- سواد لوح بینش را عزیز از بهر آن دارم

که جان را نسخه‌ی باشد ز نقش خال هندویت

سه‌قادی لۆوه‌ی بینش را نه‌زیز شه‌ز به‌هری شان دارم، که جان را نسخه‌ی باشد ز نه‌قشی
خالی هیندویته.

ره‌شایی په‌ره‌ی چاوم له‌و روه‌وه (بۆیه) لا نازیزه که دانه‌یه‌ک بیت له نه‌خشی خالی ره‌شی تۆ
بۆ گیانم.

سواد: ره‌شنوس، ره‌ش لوح: په‌ره بینش: چاوی، بینایی
سواد لوح بینش: گلینه، سۆما، بیلبله

له ولاتی روژه‌لاتدا به زۆری سۆمای چاوی ره‌شه و به ده‌گه‌من سۆمای شین و سه‌وزی کال
- که سیغه‌تی سۆمای ته‌ورویاییه‌کانه به تاییه‌تی باکوری روژتاوا - هه‌رویه زۆرجار به سۆما
ره‌شینیه‌ی چاویش ده‌گوتریت، خواجه لیره‌دا به‌م شیوه‌یه وه‌سفی گلینه‌ی چاوی خۆی ده‌کات و
ده‌لی: من نه‌گه‌ر گلینه‌ی چاوم (که ره‌شه) خۆش ده‌وی له‌به‌ر شه‌ویه له خالی ره‌شی تۆ
ده‌چیت و هه‌ک نمونه‌یه‌ک یاخود دانه‌یه‌ک له خالی ره‌شی تۆیه که لای گیانم خۆشه‌ویسته له
چاواندا هه‌لم گرتوه.

۴- تو گر خواهی که جاویدان جهان یکسر بیاری

صبا را گو که بردارد زمانی برقع از رویت

تۆ گه‌ر خاهی که جاقیدان جه‌هان یه‌کسه‌ر بیاری، سه‌با را گو که به‌رداره‌د زه‌مانی بورقه‌ت
شه‌ز رویته.

تۆ گه‌ر ده‌ته‌وی یه‌کسه‌ر هه‌مو جیهان بۆ یه‌کجاری برازینیتنه‌وه، به سه‌با بلی ماوه‌یه‌ک په‌چه
له‌سه‌ر روت لاب‌دات.

یکسر: یه‌کسه‌ر بیاری: برازینیتنه‌وه صبا را گو: به سه‌با بلی بردارد: لاب‌دات
زه‌مانی: ماوه‌یه‌ک مرقع: رویته‌ند، په‌چه

خواجه پیی وایه که روی یار شاراوه‌یه له جیهان بۆیه جیهان نارازیتنه‌وه، چونکه مه‌خلوقات
و جیهان له نوری شه‌وه‌وه جوانی وه‌رده‌گرن. خواجه به یار ده‌لی: گه‌رده‌ته‌وی له‌پر و
یه‌کسه‌ر جیهان بۆ هه‌تاهه‌تایه برازیتنه‌وه ماوه‌یه‌ک خۆتیا بۆ ده‌رخه‌ تا له نوری جوانی تۆ بۆ
هه‌تاهه‌تایه جوان بن، تۆ به شه‌مال بلی که ماوه‌یه‌ک روبه‌نده‌که‌ی سه‌رت - په‌رده‌که‌ی
روخسارت - لاب‌دات تا جیهان به نورت برازیتنه‌وه.

خواجه له‌م به‌یتنه‌دا زیره‌کانه ده‌یه‌ویت یار و لی بکات رویته‌نده‌که‌ی لاب‌دات تا خۆی بیبینی،
به‌لام به‌داخه‌وه شه‌و رویته‌نده‌ی سه‌ر رومه‌تی یار خۆدی خۆمانین وه‌ک خواجه به خۆی ده‌لی: (تو
خود حجاب خۆدی حافظ از میان برخیز) واته: بۆ بینینی یار ده‌بی حیجایی خۆمان لاب‌ه‌رین،
خۆزگه به‌و روژهی که شه‌و په‌رده‌یه هه‌ل‌ده‌دینه‌وه.

۵- و گر رسم فنا خواهی که از عالم براندازی

برافشان تا فرو ریزد هزاران جان ز هر مویت

قه‌گه‌ر ره‌سمی فنا خاهی که شه‌ز ناله‌م به‌ره‌ندازی، به‌ره‌فشان تا فرو ریزه‌د هه‌زاران جان ز
هه‌ر مویته.

نه‌گه‌ر ده‌ته‌وی نه‌ریتی تیاچون (فنا) له جیهاندا هه‌ل‌گری (نه‌می‌نی) پرچت راوه‌شینه‌ تا
هه‌زاران گیان له هه‌رمویه‌کته‌وه بکه‌ویتنه‌ خواره‌وه.

براندازی: لاب‌به‌یت، هه‌ل‌گری، له‌ناوبه‌یت برافشان: راوه‌شینه، بته‌کینه
فرو ریزد: بکه‌ویتنه‌ خواره‌وه، به‌ریته‌وه زهر: له هه‌ر

خواجه پیی وایه پرچی یار بوته‌ته‌ مایه‌ی تیاچونی گیانه‌کان یاخود بوته‌ته‌ مایه‌ی دروستبونی
(فنا) تانه‌وه و له‌خۆده‌چون گه‌ر شه‌م پرچه‌ لوله‌ بکریته‌وه ئیدی (فنا) یان تیاچوون و مه‌رگ
نامینی. خواجه به یار (شه‌و یاره‌ی که نه‌پینه‌کانی هه‌موانی توشی فه‌نا و تیاچوون کردوه)

دهلّی: گهر ده ته ویت دابونه ریتی فنا - له ناوچوون - له جیهاندا لابهیت و هه لّی بگریت، پرچت راته کینه تا هزاران گیان له ههر مویه کی بکه ویتته خواره وه و ئیدی تیاچون نامینّی.

نهم گوتانه فزایه کی عیرفانی دروست ده کهن، لای خواجه نهیینه خوداییه کان بوونه ته هوی هاتنه نارای (فنا/ له ناوچوون) نه گهر نهو نهیینه بکرتنه وه ئیدی کس گبرّوده نابیت. خواجه بروای وایه مروّف گبرّوده کردنه وه راز و نهیینه خوداییه کانه و گهر نهو راز و نهیینه بکرتنه وه و شیبکرتنه وه کس گبرّوده نابیت. لیره شدا خواجه شه پری خوی ده کات، چونکه گبرّوده ترین کس به نهیینه خوداییه کانه وه خودی نهو. دیسانه وه به داخه وه ده بیّ چاره ریتی ته و او بوونی خومان بکه یین و پاشان به هیوای کردنه وه نهو گری کویرانه ی زیان بین (به هزری دیل و سنورداری نیو زمان و مه کان)، چونکه ده میکه قه له مه کانی چاره نووس هه لگراون و لاپره کانیش وشک بوونه ته وه.

۶- من و باد صبا مسکین دو سرگردان بی حاصل

من از افسون چشم مست و او از بوی گیسویت

من و بادی سه بامسکین دو سرگردانی بی هاسیل، من نهز نه فسونی چه شمی مهست و نو نهز بویی گیسویه ت.

من و بای سه بای بی چاره دوو سرگردانی بی نه نجامین، من له جادوی چاری مهست و نهو له بونی پرچت.

مسکین: بی چاره، داماو، هه ژار (سودی) ده لّی گهر سیفته تی سه با بیّت واتای - میسکبار - ده دات به لام نه وهی راستی بیّت نهم جوړه ده پرینه له فارسیدا بهرچاو ناکه وئ چونکه فارس له بری مسک - مشک به کار ده هیسنن به و واتایه ده بویه (مشکین) بویه، سودی هه ربه م لیکدانه ویه له شروقه که شدا جیاواز بوته وه چونکه پیی وایه نابی هه ژار - مسکین - بدریتته پال سه با له کاتی کدا له شیعردا هه مو نهم دانه پالانه دروست و ری پییداوه هه ربویه به رای بهنده (سودی) خومانو کردنیکی بیّ سودی نه نجامداوه و واتای دروستی (هه ژار، داماو) ه سرگردان: سرگردان، ناواره بی حاصل: بیّ نه نجام

خواجه هاوریتیه که بؤ خوی پیدا ده کات که وه خوی دوره له یار و مهستی یاره - سه با - ده کوی هه مان خودی نه فس بیّت که بهر ده وام له گه لماندایه، به هه حال هندی جار نهم (سه با) یه ده بیته هاری - هه رچنده جاروبار ده بیته ره قیب - لیره دا سه باش داماو و بیّ چاره وه خواجه، هه ردوکیان پیکه وه سرگردان و ناواری بیّ بهرهم و نه نجامن، هه ردوکیان به هوی نهیینه کانی یاره وه، خواجه جادوی چاری مهست و سه باش بونی پرچی.

بهیته که فزایه کی عیرفانی ته واری هه یه: (چاری مهست) (پرچ - پرچی لول) نهیینی و شارواه خوداییه کان خواجه و سه باش دو عاشقی داماو و ناواری ریگهی بیّ نیهایه تن.

نهو کی که شاعر له دو بهیتی یه که مدا به ناشکرا نهیده خسته رو (پیویستی نهم به ده رکه وتن و شیکردنه وهی نهیینه) لیره دا به ناشکرا ده پخاته رو، نهی یار من و سه با هه ردوکیان داماو و سه رگردانی بیّ نه نجامین (له شیکردنه وهی رازه کاند) من له ده دست جادوی چاری مهست و نهو له بونی پرچت. (جه نابی د. سروش) سه باره ت بهم بهیته نویسیویه تی: " له زاراهوی عارفانه دا جیهان پرچی (گیسو) خودایه واته سروشت تاریکخانه یه، که مترین پله ی وجوده و هاو ده م و دراوسیتی تاریکیه نه و کاته نهو زانا و فیله سوفانه ی که ده یانه وئ له به لگهی سیسته م و وجوب و تیمکان و عیله ت و مه علوه وه خوا بناسن هه مان نهو که سانه ن که چاره کانیان خوی به تاریکیه وه گرتوه و تاریکی و زولمه تی پرچی خودا وه ند نه وانی فریوداوه و مهستی کردون، نهم مهستی به زور جیاوازه له مهستی نهو که سانه ی که سه پری چاری خودا وه ند ده کهن و لهو شه رابه ده نۆشن، عارفه کان نهو که سانه ن که مه فتونی نه فسونی چاون" { عبدالکریم سروش، حدیث بندگی و دلبردگی، ۲۷۹ - ۲۸۰، مؤسسه فرهنگ صراط، چاپ دوه م، اسفند ۱۳۷۵ ه.ک. }

بهم پییه خواجه جیاوازی له نیوان مه فتونی و سه رگردانی و مهستی خوی و سه با دا داده نیّت و ده لّی راسته هه ردوکیان دو بیّ حاصلی ناواری به لام من مهستی خودی چاوانی مهستی توّم و نهو له گپژاو و زولوماتی پرچتدا مهسته .

۷- زهی همت که حافظ راست کز دنیی و از عقبی

نیامد هیچ درچشمش بجز خاک سر کویت

زیهی هیمه ت که حافظ راست کز دنیا و نهز ثوقبا، نه یامه د هیچ ده ر چه شمش بجزو خاکی سه ری کویت.

نافه رین لهم هیمه ته که حافظ هیه ته تی که له دنیا و ناخیره تدا جگه له خاکی سه رکولانی تو هیچی له بهرچاو نییه (که له دنیا و ناخیره تدا جگه له خاکی سه ره ریت هیچ شتی له بهرچاری به های نییه).

زهی: نافه رین، ماشه لّا، وای راست: هیه ته تی دنی: دنیا عقبی: دواروژ خواجه نافه رینی نازایه تی و هیمه تی خوی ده کات و له هه مان کاتیشدا سه ری لی سورماوه، چونکه له دنیا و له دواروژیشدا جگه له یار هیچی دیکه ی به لاره گرنه نییه و هه مو شته کان له پیش چاری بیّ به هان.

نهم قوناعه قوناعیگی پیشکەوتوی عیرفانه و چاوپوشیکردنه له جگه له خودا (یار) هه مان ئەو قسانه بوو که (رابیعهی عهدهوی) دهیکردن و دهیگوت: خواجه گهر له بهر بههشت و جهههم دهتپهرستم له بههشت بی بهشم بکه و بمخهره دۆزه خهوه، بهلام گهر له بهر خۆته، بی بهشم مه که له بیینی خۆت، خواجهش گه یشتوو بهم پلهیه که شته کانی دونیا و ناخیرهتی بهلاوه بی بههاتره له خاکی سه ره پئی یار.

وهک گومان نهمه پلهیه کی بهرزی عیرفانه و تیایدا ههمو شته کان سفر دهبنهوه و ته نیا خودی یار ده مینیتتهوه. له (کلیات شمس) داهاتوه:

طواف حاجیان دارم بگرد یار می گردم
بهانه کرده ام نان را ولیکن مست خبازم
نه اخلاق سگان دارم نه بر مردار می گردم
نه بر دینار می گردم که بر دیدار می گردم

{ به نقل له: حدیث بندگی و دلبردگی، ل ۴۷ }

*** ** **

به کۆتایی هاتنی نهم غه زله قافییهی (ت) تهواو دهییت و له پیتی (ت) تا (خ) ش چوار پیتی (ث، ج، چ، ح) هه ن که دهبوایه بن به پیتی قافییهی غه زله کانی خواجه، له راستیدا له تهواوی نوسخه جیاوازه کاندایه به پشتگوئ خستنی راستی و دروستی دانه پال حافیان - (ا) غه زله هه ن که سه رواکیان نهم پیتانهیه. بۆ نمونه له حافی (تیموری) دا سی غه زلهی (ث) و دوانسی (ج) و یهک (چ) و دو (ح) بهرچاو دهکهن (تیموری، ۱۷۲ - ۱۸۰). له شهرحه کی (سودی) ییشدا یهک غه زلهی (ث) و یهک (ج) و دو (ح) ههیه، بهلام له نوسخه ی قه زوینیدا ته نیا یهک غه زلهی (ث) و یهکیکی (ج) و یهکیکی (ح) ههیه، نهمه له کاتیکیدا که له نوسخه ی (د. رشید عیوضی) - که له سه ره هشت دیرینترین نوسخه ی حافی ساغراوه ته وه که تازه ترینیان ته نیا نزیکه ی سی سالیکی پاش کۆچی دوابی خواجه نوسراوه ته وه و نهوانی دیکه یان کۆنترن -) و (د. هروی) دا هیچ غه زله ییک بهرچاو ناکه ویته که سه روایان نهم چوار پسته بیته.

نه وهی وای له بهنده کرد که هیچ کام لهم غه زله لانه شهروقه نه که له لایه که وه په سه ندنه کردنی رای (د. رشید عیوضی) (د. هروی) ... بوو، بهلام له لایه کی دیکه وه بوونی نه و جیاوازییه زۆره بوو له نیوان نوسخه کاندایه که له و سی غه زله دا هه بوو که له نوسخه ی قه زوینی دا ههیه. لیره دا ههول دهه دین هه ندیک له و جیاوازیانه بجهینه پرو.

۱- غه زله ی (ث): سه ره تا پیویسته نه وه بلین که نهم غه زله له پاشقافییه ی (الغیاث) کۆتایی دیت، له نوسخه ی (تیموری) دا بوته سی غه زله {تیموری ل ۱۷۲ - ۱۷۴}، بهلام له نوسخه ی (ب، جن، س، سا، ش، ی) دا نه هاتوه {تیموری ل ۱۷۴} له و غه زله شدا که هاوه شه له نیوان نوسخه کاندایه نهم جیاوازان بهرچاو دهکهن:

أ- له نوسخه ی تیموریدا (۱۱) بهیت و له سویدا (۷) و له قه زوینیدا (۵) و له (ک) دا (۷) له (م) دا (۶) بهیته.

ب- بهیتی چوارم له سویدی و قه زوینی و (ک) و (م) دا بهم شیویهیه:

خون ما خورده اند این کافر دلان ای مسلمانان چه درمان الغیاث
بهلام میسراعی یه که می له نوسخه ی دیکه دا (خون ما خورده اند و روگردان شدند) ه.

ج- بهیتی پینجه م له سویدا - که بهیتی هه وته می ته میوریه - بهم شیویهیه:

داد مسکینان بده ای روز وصل از شب یلدای هجران الغیاث

بهلام له (ک) دا له بری (از شب) (در شب) هاتوه.

۲- غه زله ی (ج): لهم غه زله شدا که له نزیکه ی نیوهی نوسخه کاندایه هاتوه، چه ندین جیاوازی دهییری:

ا- میسراعی یه که م و دووه می بهیتی یه که م له هه ندیک له نوسخه کاندایه پیش و پاش خراوه وهک (سوی) و (تیموری)

ب- نهم غه زله له سویدا (۹) و له قه زوینی دا (۸) و له تیموریدا (۱۰) و له (ک) دا (۸) بهیته.

ج- بهیتی دووه م له قه زوینی دا بهم شیویهیه:

دو چشم شوخ تو برهم زده ختا وحبش به چنین زلف تو ماچین دهند داده خراج

بهلام میسراعی یه که م له (ک) و سویدا (دو چشم مست تو آشوب جمله ترکستان) و له

(م) دا (دو چشم مست تو آشوب جمله خوبان) و له تیموریشدا (دو چشم مست تو برهم زند ختا وختن) هاتوه.

د- له قه زوینی دا بهیتی سییه م بهم شیویهیه (بیاض روی تو روشن چو عارض رخ روز سواد زلف سیاه تو هست ظلمت داج)

بهلام له سویدا (بیاض روی تو روشن تر آمد از رخ روز

سواد زلف تو تاریکتر ز ظلمت داج) و

له تیموریدا (بیاض روی تو روشن تراست از رخ روز سواد زلف تو تاریکتر ز ظلمت داج)

له (ك) دا له بری (از رخ روز) میسراعی یه کهم (رخ نور) و له (مچ) دا (ازمه بدر) و ههروهها میسراعی دوه میس بهم شیوهیهیه :

(زلف سیاه تو ظلمت شب داچ).

۳- غه زهلی (ح): ئەم پیتە له نوسخە ی تیموری و سودیدا دو غه زهله، به لām لهو غه زهله هاوبه شهی که له سودی و قه زوینی و نوسخه کانی دیکه شدا ههیه چه ند جیاوازییه که بهرچاو ده که وی و دک:

أ- له قه زوینی و سودی و نوسخه ی دیکه دا (ا) بهیت و له تیموردا (۱۱) بهیته.

ب- بهیتی دوه له قه زوینی دا بریتیه له (سواد زلف سیاه تو جاعل الظلمات بیاض روی چو ماه تو فالق الاصباح)

له سودی و (ك) دا : (سواد زلف تو بنمود جاعل الظلمات بیاض روی تو بگشود فالق الاصباح) له تیموری و کۆمه لێ نوسخه ی دیکه شدا هه مان شیوه ی سودی ههیه، به لām له بری (زلف) (روی) هاتوه.

د- بهیتی سییه می قزوینی (ز چینی زلف کمندت کسی نیافت خلاص از آن کمانچه ی ابرو و تیر چشم نجاح)

له گه لآ ئەوه ی ئەم بهیتە له سودی و ته پوری و نوسخه کانی دیکه دا بهیتی سییه م نییه - رهنگه له زۆربه یاندا پینجه م بیت - بهم شیوهیه هاتوه:

(ز چنگ زلف کمندت کسی نیافت نجات نه از کمانچه ی ابرو و تیر چشم نجاح) به لām له نوسخه ی (م) دا میسراعی دوه بهم جوړهیه:

(نه از کمان دو ابروی تو ز چشم نجاح)

د- گه ورتیه جیاوازییه که له غه زهله دا ده بینری، جیاوازی بهیتی (ته خه لوس) ه، چونکه بهیتی (ته خه لوس) لای (قزوینی) جیاوازه له بهیتی (ته خه لوس) له نوسخه کانی دیکه دا، بهیتی (ته خه لوس) له قزوینی دا بریتیه له:

صلاح و توبه و تقوی زما مجو حافظ ز رند و عاشق و مجنون کسی نیافت صلاح به لām ئەم بهیتە له نوسخه کانی دیکه دا دوو بهیت پیش کۆتاییه و بهم شیوهیهیه - به له ره چاو گرتنی جیاوازی دیکه:

صلاح و توبه و تقوی (زما مجو هرگز) سودی (مجموی هیچ ازما) تیموری (مجوی از من مست) م (ك). ئەم بهیتە ی تیدانییه. ز رند و عاشق و مجنون کسی نجست فلاح (سودی) ز رند عاشق مجنون کسی نیافت فلاح (تیموری).

ههروهها (بهیتی ته خه لوس) ی تیموری و سودی و نوسخه کانی دیکه بهم شیوهیهیه:

دعای جان تو ورد زبان حافظ باد همیشه تا که بود متصل مسا و صباح به لām لهم بهیتە ی (قزوینی) دا له بری (حافظ باد) (مشتاقان) هاتوه.

ئوه ی شایانی ئاماژه پیکردنه تیموری سه بارهت به یه که مین غه زهلی (خ) ش گومانی بو هه مووان دروست کردهوه، چونکه له تیبینییه کانیدا نووسیویه تی: (اوحدی کازرونی) ئەم غه زهله به هی حافظ نازانیت، به لām نه یگوتوه هی کییه، هۆیه کهش بو ئەوه ده گێریتته وه که پاش مهرگی خواجه (شاه شجاع) فه رمانی داوه که هه رکه سی غه زه لیککی خواجه بهیتی (۲۰۰) دیناری وه ک دیاری پی بدریت، هه ربۆیه له هه مولایه که وه غه زه ل ددرایه پال خواجه و ده هیتر، به لām تیموری به پشتبه ستن به (محمد گلندام) کۆکه ره وه ی دیوانی حافظ و هاوسه رده م و هاوپی ئەو ئەم رایه ره تده کاته وه، چونکه بیده نگ بونی (گلندام) سه بارهت بهم غه زه له پاک و یه کلایه نه بوونی غه زه له که ده سه لمیتی.

هه رچۆن بیت ده کری یه کهم غه زه لی (خ) ی قزوینی بنوسریتته وه، چونکه سه رباری ئەم گوته یه ی سه ره وه و بوونی له نوسخه دیرینه کاندای نووسیینه وه ی له لایه ن گه وره کانه وه تا راده یه کی زۆر نزیککی له رایه کاندای هه یه، به لām سه بارهت بهم (ا) غه زه له ی پیشو ئەوا جیاوازیه کان گه لێ له وه زیاترن که قه له می کورتی نیمه لیره دا خستیه پروو، هه ربۆیه به نده وای به چاک ده زاتم که لیره دا نیمه ش نه بیینه پالپشت به پشتراست کردنه وه ی هه ندی غه زه لی گومانلیکراو - هه رچه نده به نده غولامیکم زیاتر هیچ نییم و گه وره کان پیشتر ئەو هه نگاوانه یان هه لگرتوه.

غزه‌لی نه‌وهد و شه‌شهم:

به‌حری هه‌زه‌جی شه‌شی مه‌حزوف

(مفاعیلن مفاعیلن فعولن)

۱- دل من در هوای روی فرخ

بود آشفته همچون موی فرخ

دلی مهن دهر هه‌قای روی فه‌روخ، بوقه‌د ناشوفته هه‌مچون مویی فه‌روخ.

دلّی من له تاسه‌ی دیداری روی موباره‌ک (شاد) دا وه‌ک موی پیروژ په‌ریشانه.

هوا: ئاره‌زو، مه‌یل، تاسه فرخ: موباره‌ک، پیروژ آشفته: په‌ریشان موی: مو

دلّی خواجه له تاسه و ئاره‌زوی دیداری روی پیروژ و موباره‌کی یاردا وه‌ک پرچی په‌ریشان و

ئالۆسکاو په‌شیو و ئالۆسکاو. به‌یته‌که وه‌سفیکی ساده‌ی په‌ریشانی دلّه له تاسه‌ی دیداری

روخساری موباره‌ک و پیروژدا.

۲- بجز هندوی زلفش هیچکس نیست

که برخوردار شد از روی فرخ

بجوز هیندویی زولفه‌ش هیچکس نیست، که به‌رخوردار شود ئەز روی فه‌روخ.

جگه له پرچی ره‌شی هیچکس نییه که به‌هره‌مهند بویی له روی پیروژ.

بجز: جگه هندو: ره‌ش، هیندی هندوی زلفش/ زلف هندویش: پرچی ره‌ش

برخوردار: به‌هره‌مهند، پشک بردن

روی پیروژی یار پاکه و ته‌نیا ده‌ستی پرچی ره‌شی خۆی نه‌بیته‌که‌سی دیکه نه‌یتوانیوه لی‌ی

به‌هره‌مهند بیته و نه‌بووه‌ته پشکی که‌س.

ده‌کرۆ (هندو) به‌هیندیش راقه بکریت.

۳- سیاهی نیک بخت است آنکه دایم

بود همراه و همزانی فرخ

سیاهی نیک‌بخت نه‌ست ئانکه دایم، بوقه‌د هه‌مراه و هه‌مزانوی فه‌روخ.

ره‌شیکی به‌خته‌وه‌ره ئه‌وه‌ی که هه‌میشه هاوده‌می پیروژ (فرخ) هه‌ ئه‌ژنۆ به ئه‌ژنۆی

فه‌روخ داده‌نیشی.

سیاه: ره‌ش، کۆیله‌ی ره‌ش نیک بخت: به‌خته‌وه‌ره، خۆشبه‌خت زانو: ئه‌ژنۆ
همزانو: ئه‌ژنۆ به ئه‌ژنۆ

ئهو ره‌شه خۆشبه‌خت و به‌خته‌وه‌ره‌ی که هه‌میشه له‌گه‌ل روی یار و هاوده‌می یاره و تا
ئه‌ژنۆی ئهو دپیت و ئه‌ژنۆی ناوه به ئه‌ژنۆیه‌وه هه‌مان پرچی ره‌شی به‌یتی دوهمه.

۴- شود چون بيد لرزان سرو بستان

اگر ببند قد دلجوی فرخ

شه‌قهد چون بید له‌رزان سه‌رفی بوستان، ئه‌گه‌ر بینه‌د قه‌دی دلجوی فه‌روخ.

دار سه‌روی باغ وه‌ک بی ده‌له‌رزیت ئه‌گه‌ر به‌ژنی په‌سه‌نکراوی پیروژ ببینیته.

بید: بی لرزان: له‌رزین دلجو: په‌سه‌ند، په‌سه‌ندکراوی دل

(فرخ) وه‌ک سیفه‌تیک یاخود ناویک سو یار به‌کارده‌هینریت هه‌رچه‌نده له ته‌واوی

به‌یته‌کانیشدا مانای زمانی خۆی له‌ده‌ست نادات.

سودی له‌کۆتابی ئەم غه‌زه‌لدا (فرخ آغا) ی هیناوه، به‌لام (هروی) ده‌لی: به‌لگه‌یه‌ک به

ده‌سته‌وه نییه که بزانیته ئەم (فرخ آغا) یه کیییه و (همایون فرخ) یش به فه‌رمانپه‌وای (ره‌ی)

داوه‌ته قه‌لهم {د. هروی، ل ۴۳۱} سه‌باره‌ت به‌م غه‌زه‌له سودی پیتی وایه که ئەمه یه‌کیکه له

غه‌زه‌له سست و لاوازه‌کانی خواجه {سودی، ج ۲، ل ۶۵۶}.

لی‌ره‌دا مه‌سه‌له‌ی وه‌ک بی له‌رزینی دار سه‌رو هینراوه له کاتیکیدا که به‌ژنی په‌سه‌ندکراوی

دل‌به‌ری یاری موباره‌ک ده‌بینی، سودی پیتی وایه له غیره و داخدا ده‌له‌رزنی، هرویش ده‌لی له

حه‌سودی دا وه‌ک بی ده‌له‌رزنی. بی‌گومان له‌رزین له کاتی داخ و حه‌سودی بگاته لوتکه یاخود

له کاتی توپه‌یی و ترسی زۆردا رو ده‌دات. لی‌ره‌دا گه‌ر غیره و حه‌سودی وه‌رگرین ئه‌وا واتای

به‌یته‌که ده‌بیته:

دارسه‌روی نیو باغ که به‌به‌ژنپتیکی به‌ناوبانگه کاتی که به‌ژن و بالایی ریک و جوانی

موباره‌ک و پیروژی (یاری) بینی له حه‌سودی و داخدا وه‌ک بی که‌وته له‌رزین.

به‌لام ده‌کرۆ بلتین دارسه‌روی نیو باغ که ره‌ونه‌قی جوانی باغه و ئەمه‌ش به‌به‌ژنپتیکی و

قهد و بالاکه‌وه‌یه کاتی به‌ژن و بالایی موباره‌کی یاری بینی له ترسی له‌ده‌سدانی ئهو ره‌ونه‌قه‌ی

وه‌ک بی که‌وته له‌رزین.

۵- بده ساقی شراب ارغوانی

به یاد نرگس جادوی فرخ

بده ساقی شه‌رابی ئه‌رغه‌قانی، به‌یادی نه‌رگسی جادوی فه‌روخ.

ساقی به یادی چاوانی سحرای (پیرۆز/یار) هوه شهرابی ئه رخهوانی رهنگمان بدهری.

شراب ارغوانی: شراب ئه رخهوانی رهنگ (سوری نال) به یادی: به یادی، به خۆشی نرگس جادو: چاری سحرای، چاری فریودهر و جادوگر چاوانی یار سبحراییه و مرۆقه مهست دهکات، هه ریۆیه شهراب چاوانی مهست و جادوگری یار بیری خواجه دهخاتهوه و به ساقی دهلی: به یادی چاوانی (پیرۆز/یار) هوه شهرابی سورمان بدهری.

۶- دوتا شد قامتیم همچون کمانی

ز غم پیوسته چون ابروی فرخ

دوتا شود قامه تهم هه مچون که مانی، ز غم په یقهسته چون ئه بروی فهرووخ.

له تاو غم به ژتم وه کهوان چه مایه وه وهک برۆی پیرۆز (یار).

دوتا شد: دوو لا بو، وهک برۆ دووبهش بوو، چه مایه وه کمانی: کهوان، کهوانی پیوسته: بهردهوام، به لām لیره دا دهکری وهک برۆ بیته دریتژکراوه و به یه کداچونی برۆ بیته بهژن و بالایی ریکی خواجه له تاو غمی بهردهوام یاخود غم - دهکری غمی عه شق بیته - ههروهک برۆی چه ماوه یار وهک کهوان چه میوه تهوه.

۷- نسیم مشکک تاتاری خجل کرد

شمیم زلف عنبر بوی فرخ

نه سیمی موشکی تاتاری خجیل کهرد، شه میمی زولفی ئه نهبه ربویی فهرووخ.

شه مائی میسکباری تاتاری شه رمه زار کرد، بۆنی پرچی عه نهبه رباری پیرۆز (یار).

مشک: میسک تاتاری: ته ته ری، ته ته رستان، شوینی ژیانی ئه و ئاسکانه ی میسکیان لیوه دهرده هینیریته و میسکی تاتاری زۆر به ناوبانگ بووه خجل کرد: شه رمه زار کرد شمیم: بۆنی خۆش عنبر بو: عه بنه ربار، عه نهبه رین له وه سفی یاردا دهلی: بۆنی خۆشی عه نهبه رینی پیرۆز/یار هینده خۆشه، شه مائی بۆنداری میسکی تاتاری شه رمه زار کرد که زۆر ناوبانگی هه یه؛ واته بۆنی پرچی یار له بۆنی میسک خۆشته.

۸- اگر میل دل هرکس به جای ست

بود میل دل من سوی فرخ

ئه گهر مه یلی دلی هه رکس به جایست، بوقه د مه یلی دلی من سویی فهرووخ.

ئه گهر دلی هه موو که سی مه یلی له شوینی که، مه یلی دلی من به ره و یار (پیرۆز) ه.

میل: مه یل، ئاره زوو سوی: به ره و

خواجه دهلی گهر هه مووان مه یلیان له جیهک بیته من ته نیا مه یلم لای یار/ پیرۆزه.

۹- غلام همت آتم که باشد

چو حافظ چاکر هندوی فرخ

غولامی هیمه تی ئانه م که باشه د، چو حافظ چاکری هیندویی فهرووخ.

غولامی هیمه تی ئه و که سه م که وهک حافظ خزمه تکاری خالی ره شی (فرخ) بیته.

چاکر: خزمه تکار هندو: به نده ی رهش پیست، چونکه به به نده ی سپی پیست ده گوترا (ترک)، خالی ره شی یار

غولام و بچوکی که سیکم که وهک حافظ به نده ی خالی رهش یاخود خزمه تکاری ره شپیستی (فرخ) یار بیته.

له هه ندی نوسخه دا له بری (همت) (خاطر) هاتووه و له نیوان (چاکر) (هندو) شدا (و) دانراوه که کاریگه رییه کی ئه وتۆی له سه ر واتا که ی نابیته.

غزه‌لی نه‌وهد و حه‌وته‌م:

به‌حری موزاریعی هه‌شتی نه‌خره‌بی مه‌کفوفی مه‌قسور
(مفعول فاعلات مفاعیل فاعلات)

۱- دی پیر می فروش که ذکرش به خیر باد

گفتا شراب نوش و غم دل ببر ز باد

دی پیری مه‌فروش که زیکره‌ش به خه‌یر باد، گوفتا شراب نوش و غمه‌ی دل به‌ر ز یاد.
دوینئ پیری مه‌فروژش - که یادی به خیریت - گوتی شراب نۆشبکه و غمه‌ی دل له بیر به‌روه.
دی: دوینئ ذکرش به خیر باد: یادی به خیر بیت گفتا: گوتی

بیر ز یاد: له‌بیرکه، له‌بیربه‌روه

دوینئ پیری ته‌ریقه‌ت یادی به خیر گوتی غمه‌ی دل له‌یادکه و مه‌شغولی عشق به.

۲- گفتم به باد می دهدم باده ننگ و نام

گفتا قبول کن سخن و هرچه باد باد

گوفته‌م به باد می ده‌ده‌دم باده ننگ و نام، گوفتا قه‌بول کون سوخن و هه‌ر چه باد باد.
گوتم: باده نابرو و ناوبانگم به باده‌دات، گوتی: قسه‌که قبول بکه و هه‌رچی ده‌بی با ببی.

به باد می دهد: به‌باده‌دات، له‌ناو ده‌بات ننگ و نام: نابرو و ناوبانگ

کاتی که پیری ته‌ریقه‌ت به خواجه ده‌لی ریگه‌ی عشق بگره‌بر، خواجه‌ش ده‌لی: گوتم ناخر
نهم ریگه‌ی عشقه‌ ناوبانگ و نابروم ده‌بات و به‌هوی نه‌وه‌ی که دیمه نیسو کۆری عاشقانه‌وه
هه‌موو نه‌وانه‌ی تر له‌ده‌ست ده‌ده‌م، به‌لام پیری ته‌ریقه‌ت (مه‌فروژش) ده‌لی به گویی من بکه و
له‌وه مه‌ترسه که نابروت بچی و هه‌رچی ده‌بی باببی. یاخود ده‌کری که (سخن) می‌سراعی
یه‌که‌م له به‌یتی دووهم بیت، واته: گوتی نه‌و قسه‌ی که خۆت کردت - باده نابروم ده‌با -
قه‌بولکه و و گوی مه‌ده‌ری:

مه‌به‌ست له‌وه‌یه که راسته باده نابرو و ناوبانگت به‌باده‌دا تۆش رازی به به‌مه و گوی
مه‌ده‌ری با ببیا و هه‌رچی ده‌بی با ببی.

۳- سود و زیان و مایه چو خواهد شدن ز دست

از بهر این معامله غمگین مباش و شاد

سود و زیان و مایه چو خواهد شوده‌ن ز ده‌ست، نه‌ز به‌هری نین موئامه‌له غمه‌مگین
مه‌باش و شاد.

قازانج و زیان و سه‌رمایه له‌ده‌سته‌دچن، سه‌بارت به‌م مامه‌له‌یه غمه‌مگین مه‌به و شاد به.
سود: قازانج مایه: سه‌رمایه ازده‌ست شدن: له‌ده‌ست چون از بهر: سه‌بارت
له راستیدا چهنه یارییه‌کی زمانی له نیو به‌یته‌که‌دا هه‌یه و ده‌بنه مایه‌ی گۆرینی واتای
به‌یته‌که. (سودی) ده‌لی: مادام قازانج و زه‌ره‌ر و سه‌رمایه هه‌مووی له‌ناوده‌چن، که‌واته
سه‌بارت به‌و مامه‌له‌یه‌ی باسکرا نه غمه‌مگین به و نه دلشاد.

واته: چونکه نهم دونیایه مائی فه‌نا و له‌ناچوونه نه به قازانجه‌کانی دلشاد و نه به
زیانه‌کانی غمه‌مگین به. خوالیخۆشبو (سودی) مامه‌له‌ی به می‌سراعی یه‌که‌م داوه‌ته قه‌لهم (هه‌ر
مامه‌له‌یه‌ک که قازانج و سه‌رمایه و زه‌ره‌ت له‌ده‌ست چی که مه‌به‌ست له مامه‌له‌ی دونیایه).
هه‌روه‌ها (غمگین و شاد) یشی بو (مباش) گپراوه‌ته‌وه، به‌لام ده‌کری مه‌به‌ست له (معامله)
مامه‌له‌ی به‌یتی پیشتر بیت (چوونه نیو ریگای عشق و له‌ده‌ستدانی ناوبانگ) یان نه‌چوونه نیو
دونیای عشق و به‌ده‌سته‌ینانی ناوبانگی دونیایی. هه‌روه‌ها ده‌کری (غمگین مباش) جیا بیت و
(مباش) بو شاد نه‌گه‌ریتته‌وه، به‌لکو به‌ته‌واوی پی‌چه‌وانه بیتته‌وه و (شادباش) بیت. به‌مه‌ش
واتای به‌یته‌که ده‌بیتته: مادام له‌م دونیا فانیه‌دا قازانج و زه‌ره‌ر (به‌ده‌سته‌ینانی ناوبانگ و
له‌ده‌ستدانی) و سه‌رمایه (خودی مرۆف) له‌ده‌ست ده‌چیت و کۆتایی پی‌دیت سه‌بارت به‌م
مامه‌له‌یه (شراب نوش و دل ببر ز یاد) و له‌ده‌ستدانی ناوبانگ دلته‌نگ مه‌به و شادبه مادام
هه‌مووی له‌ناوده‌چیت له ریگه‌ی ته‌ریقه‌ت غمه‌مگین مه‌به و شادبه.

۴- بادت به دست باشد اگر دل نهی به هیچ

در معرضی که تخت سلیمان رود به باد

باده‌ت به ده‌ست باشه‌د نه‌گه‌ر دل نه‌هی به هیچ، ده‌ر می‌تره‌زی که ته‌ختی سوله‌یمان ره‌فهد
به باد.

نه‌گه‌ر دل بده‌ی به هیچ بات ده‌ستگیر ده‌بی له شوینئیکدا که ته‌ختی سوله‌یمان به با
له‌ناوده‌چی.

دل نهی: دل به‌هستی، دل بده‌ی

معرض: سودی ده‌لی نهم وشه‌یه (معرض) هو به واتای نه‌و جلوه‌برگه نیوه رووته دیت که
جاریه‌کان له کاتی فروشتنیاندا خۆیانی پی داده‌پۆشن بو نه‌وه‌ی جوانتر ده‌رکه‌ون، به‌لام به زۆری
به واتای شوین به‌کار دیت. نه‌کری (معرض) یش بیت وه‌ک هه‌ندی خۆیندنه‌وه‌ی نوئ لی‌ره‌شدا به
واتای نمایشگا و شوینی نمایشکردن دیت و له‌گه‌ل مانا‌که‌دا جوانتر ده‌گنجی، به‌لام له‌نوسخه
دیرینه‌کاندا (معرض) نووسراوه رود به باد: به باده‌چی، به هوی باوه ده‌روات

(هیچ) لہم بہیتہدا مہ بہست لہ دونیایہ ہر وہا (بادہست کہوتن) (با بہدہست ہیئان) واتہ بیّ تہنجام و بیّ ہودہ، تہو شوین و نمایشگایہش کہ تیایدا تہختی سولہیمان ی تیا لہناودہچی یاخود تہختی سولہیمانی بہسہر پشتی باوہ تیدا دہینیری ہمان دونیایہ. خواجہ دہلی: تہگہر دلّ بدی بہ دونیای دون (هیچ) جگہ لہ ہوا ہیچت دہستگیر ناییت و ہیچ بہدہست ناہینی خوّ تہگہر بیت و تہم کارہش بکہیت تہوا لہ پتشانگایہ کدا دہیکت (با بہدہست دہینینی) کہ تیایدا با تہخت و تاراجی ہرزہتی سولہیمانی لہناوبردوہ، لہ کاتیکدا کہ بہ سہر پشتیہوہ بوہ.

مہ بہست لہوہیہ دونیای ہیچ دہیتتہ بہ لای گیان و لہہمان کاتیشدا ہیچہ و بیّ نرخہ و نمونہی تہمہش زورہ.

۵- حافظ گرت ز پند حکیمان ملالت است

کوٹہ کنیم قصہ کہ عمرت دراز باد

ہافر گہرت ز پندی ہہ کیمان مہ لالہ تہست، کوٹہ کونیم قیسہ کہ تومرہت دراز باد.

حافر گہر پند و ناموژگاری دانایانت پیّ ناخوشہ وازدہینین و تہمہن دریز بیت.

ملالت: بیزاری، لیڑدا (ملالت) بہ واتای نارہحتی و پیّ ناخوش بوونہ دراز: دریز خواجہ لہ سہرزاری پیری تہریقہ تہوہ دہلی: تہی حافر تہگہر پند و ناموژگاری دانایانت پیّ ناخوشہ (پندی دانایان چوونہ نیو جیہانی تہریقہ تہ) باشہ قسہ ناکہین و ناموژگاریت ناکہین بہ لآم تہمہن دریز بیت و خوات لہ گہل.

غزہلی نہوہد و ہہشتہم:

بہحری موجتہسی ہہشتی مہخونی تہسلہمی موسبہغ

(مفاعلتن مفاعلتن فع لان)

۱- شراب و عیش نہان چیسست کار بی نیاد

زدیم بر صف رندان و ہرچہ بادا باد

شراب و تہیشی تہہان چیسست کاری بی ہونیا، زدیم بہر سہفی رندان و ہرچہ بادا باد. شراب و عیشی نہینی کاریکی بیّ بناغہیہ، خومان خستہ ریزی رندان و ہرچی دہبیّ با بیی.

کار بی نیاد: کاری بیّ بناغہ، کاری پوچ زدیم بر صف رندان: خومان خستہ نیو ریزی رندانہوہ، چوونہ نیو ریزی رندانہوہ ہرچہ بادا باد: ہرچی دہبیّ با بیی

ہرچہندہ پتشت و اتای عیرفانی (شراب و عیش) مان خستوہ تہروو، بہ لآم بو زیاتر روونکردنہوی واتای بہیتہ کہ جاریکی دیکہ واتای عیرفانیان دہنوسینہوہ: واتای سہرزاری بہیتہ کہ: خواجہ پیی وایہ کہ مہینوشی و بہ خوشی ژیان (عہیش و نۆش) بہدزیبہوہ ہیچ خوشی و تامیکی نیبہ و کاریکی پوچہ، ہہربویہ خوی دہخاتہ نیو ریزی رندان و گوی بہ ہیچ نادات، تہم گوی بہ ہیچ نہدانہش زور و ہستایانہ بہ زاراوہ و دہربرینیکی رہمہکی دہریدہ بریت و دہلی: (ہرچی دہبیّ بابسی)، بہ لآم واتای عیرفانی بہیتہ کہ بہم شتوہیہ:

لہ عیرفاندا (شراب) عہشقہ یاخود عہشقیکہ کہ لہ روالہ تدا بشارد ریتتہوہ کاری پیچہوانہ تہنجام بدریت، ہر وہا (عیش)یش بریتیبہ لہ چیژی خوگرتن و ژیان لہ گہل حہقدا. ہہردو و شہکہ واتای عیرفان و عہشقی حہقیقی دہخہنہروو، بہم پیبہش خواجہ دہلی: شاردنہوی عارف بون و عہشقی حہق کاریکی بیّ بنچینہیہ و ہہرگیز ناتوانریت بشارد ریتتہوہ، ہہرچہندہ کاتی کہ بلاویش دہیتتہوہ ئیدی دہیتتہ مایہی دروستبونی گرفت و کیشہ، بہ لآم لای خواجہ شاردنہوی سہخترہ، بویہ دہلی: عارفی و عہشقی حہقیقی بہ نہینی کاریکی بیّ بناغہ و پوچہ، ہہربویہ نیمہ خومان خستہ ریزی عارفہ کانسہوہ - رندہ کانسہوہ - و گوی بہ گرفت و لہمپہرہکان نادہین و ہرچی دہبیّ با بیی.

۲- گره ز دل بگشا وز سپهر یاد مکن

که فکر هیچ مهندس چنین گره نگشاد

گریه ز دل بگوشا فز سیبیه یاد مه کون، که فیکری هیچ موهندیس چونین گریه نه گوشاد.

گری دل بکهره وه و باسی فهلهک مه که، چونکه بیری هیچ نه ندازیاریک هم گریه ی نه کردو ته وه.
گره: گری بگشا: بکهره وه مهندس: نه ندازیار، گهر دوناسی
گری سهر دل خهم و خه فه ته، ناخو هم گریه به کی ده گریه ته وه؟ به زانست یان نه ستیره گری؟

خواجه ده لی هم گریه بکهره وه و دلخوش به و باسی نه ستیره و بورجه کان، یاخود فهلهک و نه پنییه کانی ناسانه کان مه که، چونکه بیری هیچ نه ستیره گهر - نه ندازیاریک - هم گریه ی نه کردو ته وه. وه که هموو جاریک لیلی ده که ویته به یته که وه:

باسی ناسمان مه که نایا مه به ست له وه یه که پشت به نه ستیره گهری مه به سته و باسی مه که یاخود دوی نه پنییه کانی فهلهک مه که وه - که جاروبار فهلهک و گهر دوون مانای قوولتر ده گه یین به واتای خالق - هیچ نه ندازیاریک هم گریه ی نه کردو ته وه نایا نه و گریه ی گری خهم و خه فه ته دل یاخود گری نه پنی گهر دوونه.

واتای یه که میان شهرحی سودی و هروویه، به لام گهر مانای دووه میان وهرگرین راقه ی به یته که بهم شیوه یه: گری دل بکهره وه - خهم و خه فه ته له بیر که - به دوی کردنه وه ی گری پر نه پنی و ته لیس می گهر دوون مه که وه، چونکه بیری هیچ نه ندازیار و نه ستیره گهریه ک - زانست - هم گریه ی نه کردو ته وه.

به رای بهنده هم واتای له واتای هم به یته ی ژیره وه نزیکه:
حدیث از مطرب و می گوراز دهر کتر جو که کس نگشود و نگشاید به حکمت این معما را

۳- ز انقلاب زمانه عجب مدار که چرخ

ازین فسانه هزاران هزار دارد یاد

ز نینقیلابی زه مانه نه جبه مدار که چرخ، نه زین فسانه هزاران هزار دارد یاد.
هه لگه پانه وه ی زه مانه ت بی سهر نه بی، چونکه گهر دوون هزاران هزار له چیرۆکانه ی له یاده.
انقلاب: هه لگه پانه وه، گوران انقلاب زمانه: گورانی بارودوچ عجب مدار:

بیست سهر نه بی هزاران هزار: هزاران هزار، زور

دارد یاد/به یاد دارد: له بیریه تی (هروی) انقلاب زمانه به جهنگ و خوینرپیژی روشتنی پادشایه ک و دام و ده زگاکه ی و هاتنی پادشایه ک و ده سه لاتیکی نوئی و گرتن و کوشتنی فه رمانبهر و خزمه تکارانی ده سه لاتی پیشو ده زانیت که ده لیت هم جو ره رو داوانه له سه رانسه ری ژبانی شاعیردا هه بووه به تابیته تی له سالانی (۷۳۶ - ۷۹۱ م.) {ج ۱، ل ۴۳۳}

ده کری واتای به یته که په یوه ست کریت به رو داوه ده ستنی شانکراوه میژوییه کانه وه و هم واتایه ی لی وهر بگری - هه روه ک د. هروی هه ندی جار هه ولی لهم شیوه یه ده دات - به لام ده شکری به شیوه یه کی گشتی باس له رو داوه دووباره کانی مرؤف بگریت و ناماژه به هیچ رو داویکی میژوییه نه کریت.

چونکه ده سه تیه ک شاعیر هه بوون و نیستاش هه ن که میژوو راسته وخو له ده قه شیعه ریه کانیاندا ره نگه ده داته وه و شیعه ره کانیان ناوینیه که بو میژوو به لام له به رامبهر هم ده سه تیه دا ده سه تی دووه میس هه یه که نه گهر میژوو له پشت شیعه ره کانیه وه بیست نه وا هینده به شاراهوی ده ده که ویت که به بی بوونی میژوو شیعه ره کان واتا له ده ست ناده ن، گهر شیعه ری شاعیرانی ده سه تی یه که م ناوینیه میژوو بیست نه وا شیعه ری شاعیرانی هم ده سه تیه له و دیواره بلنده ده چیت که رهنگه یه کیک له خشته کانی میژوو بیست و به ده ره یاننی نه و خشته ش هیچ زیانیک به خودی دیواره که نه که ویت و بگره جوانتریش بی، بهنده پیم وایه که خواجه له شاعیرانی ده سه تی دووه مه و شیعه ره میژوییه کانیسی نه گهر هم ناوانه دروست بیست - به ناسانی - له میژوو داده برین.

بویه مانای گشتی به یته که ده بیته: له وهر گهرانی بارودوخی گورانی له نا کاوی زه مانه سهرت سورنه مینی، چونکه هممه که له ته مه نی کورتی تو دا رود دات دیارده یه کی دوباره ی میژوی مرؤفایه تیبه و گهر دوون و چرخ (کات) هزاران هزار لهم جو ره ی له یاده.
خو ده کری هم (انقلاب زمان) یه مه به ست له بی وه فابی و به لیشکیینی دنیا بیست، چونکه خواجه (نه شعریه کان) رقیان له دنیا یه و هیچ کاتی ناویریکی دوستانه ی لی ناده نه وه.

۴- قدح به شرط ادب گیر زانکه ترکیبش

ز کاسه ی سر جمشید و بهمن است و قباد

قه ده ه به شهرتی نه ده ب گیر زانکه ته ترکیبه ش، ز کاسه یی سه ری جه مشید و به همه نه ست و قوباد.

به نه ده به وه پیکی شهراب به ده سه وه بگره، چونکه خو له که ی (پیکهاته که ی) له کاسه ی سه ری جه مشید و به همهن و قوباده.

به شرط ادب: به نه ده به وه، به نه ده دب گیر: بگره زانکه: چونکه، له وروه وه که
 ترکیبش: خاکه که، پیکهاته که کاسه سر: که لله سهر
 جمشید: یه کی که له گه وره ترین پادشاکانی زنجیره ی پیشدادیه کان و له چیرۆکه میلییه
 ئیرانیه کاندای هاتوو و کورتکراوه که (جه م) ه بهمن: له چیرۆکه
 میلییه ئیرانیه کاندای هاتوو که کوری نه سه فندیار و پاش کوژرانی باوکی گشتاسی باپیری
 تاج و تهختی پی سپاردوه

قباد: کیقباد: یه که مین پادشای کیانییه کان {هروری، ج ۱، ل ۴۳۴}

پیکی جاران له گل دروست ده کرا، خواجه پیی وایه که نه وگلله هه مان که لله سه ری
 پیشوه کانه که پاش مهرگیان بوونه ته وه خو ل، له وان هه شه جمشید و به هه من و قوباد، بویه
 ده لئ: کاتی پیک به ده سه ته وه ده گری به نه ده به وه به ده سه ته وه بگره، چونکه له گلی
 که لله سه ری گه وره کان دروستکراوه.

نه م بهیته ته واکه ری هه مان نه و بیوه فایه یه که دونیا به رام بهر مرۆفه کان دهینوینی.

۵- که آگه است که کاووس و کی کجا رفتند

که واقف است که چون رفت تخت جم بر باد

کی ناگه ههست که کاووس و که کی کجا رهفته ند، که قافی ههست که چون رفت تهختی جه م
 بهر باد.

کی ده زانی که که یکاوس و که یانییه کانی دیکه بو کوی چون، کی ده زانی که چون تهختی
 جه مشید بهر باد بوو.

آگه است: ده زانی کاوس: دروه مین پادشای که یانییه کانه پاش که ی قوباد
 کی: که یانییه کان، یا خود پاشاکانی دیکه ی که یانی، گه وره واقف است: ده زانی
 بر باد رفت: له نا چون، بهر باد بوو تخت جم: تهختی جه مشید، که ویرانه که ی له شیراز نزیکه
 خواجه باس له چاره نویسی پیشوه کان ده کات که کهس چوزانی نه و هه موو پادشا و
 ده سه لات و سه لته نه ته بو کوی و چون له نا و چون و تیپه پین.

هه ره چنده بهنده خاوه ن را نیم، به لام جو ره ناسازییه که له نیتوان (کاوس وکی) دا ههست
 پیته که م و واده زانم له ره چاونه کردنی (به کاره یانی ره سمی و ریزداریانه ی - رفتند - وه بو تاک
 سهرچاوه ی گرتوه)، چونکه (کاوس) خو ی له نا و دارترین پادشاکانی که یانییه کانه و هیته ده به
 که یکاوس به ناوبانگه کاوس ناگوتی، هه ربویه رهنگه له بهر خاتری کیش پیش و پاش خرابیت
 و (کاوس کی) بیت و (رفتند) مه بهست له خودی که یکاوس بیت و له ریز و گه وره بییدا به کو

هیترابیت. نه م بو چونه ی من ته نیا ههسته و سهرچاوه ی زانستیم نییه، هه ربویه له بهیته که دا
 ده ستکاریم نه کرد، به لام ده کوی بیته جیگه ی تیپرامانی گه وره کان.

سودی (جم) ی به هه زره تی سوله یان دا وه ته قه له م {ج ۲، ل ۶۶۲} و ده لئ: کی ده زانی که
 تهختی سوله یان چون به سهر با دا ده رۆشت و چون بهر باد بوو، به لام پی ناچیت خواجه
 مه بهستی سوله یان بویت، چونکه له لایه که وه نه له م بهیته دا و نه له غه زه که شدا باسی
 سوله یان هاتوو له لایه کی دیکه شه وه ناوی زور له پادشاکانی دیکه ی ئیرانی هیتراره.

۶- ز حسرت لب شیرین هنوز می بینم

که لاله می دمدم از خون دیده ی فرهاد

ز هه سه رته ی له بی شیرین هه نوز می بینم، که لاله می ده مه د نه ز خونی دیده ی فرهاد.
 له هه سه رته ی لیوی شیرین، هیشتاش ده بینم که گولاله سوره له خوینی دیده ی فرهاد ده ریت.
 ز حسرت: له تاو، له هه سه رته ی (نه گه یشتن یا دوری) هنوز: هیشتا می بینم: ده بینم
 می دمدم: سه رده ردینی، ده روت، سه ورده بیت

شیرین و فرهاد: ناوی دو پال هوانی داستانه شیعیه کانی (نظامی گه نه وین) و له نه ده بی
 میلی نه ته وه کانی ئیرانی شدا هه یه و ره مزی عه شقی نا کام و بی نه نجامن
 فرهاد به و هه موو عه شقه وه که بو شیرین هه بیوو ناماده بوو کیوی بیستون له تاقه وسانی
 کرمان بتاشیت و جوگه راکیشی به ناواتی گه یشتن به لیوی شیرین و گه یشتن به و سه ری
 نایه وه و بووه شه هیدی عه شق و ماچی عه شق بووه هه سه رته بو ی، هه ربویه نه مرۆ گولاله سوره
 له خوینی چاوانی فرهاد سه ورده بیت. چیرۆکی نه و هه سه رته ده خاتنه روو فرهاد بو لیوی
 شیرین هه بیوو یا خود نه و هه سه رته ی لیوی سوری شیرین که فرهاد بر دیه ژیر گل و وایکرده
 که تانیشتاش هه رگولاله سوره له سه ر گۆره که ی فرهاد سه وز بی.

له هه ندی نوسخه دا (خاک تربت) هاتوو که خاکی گۆره.

۷- مگر که لاله بدانست بی وفایی دهر

که تا بزاد و بشد جام می ز کف نهاد

مه گه که لاله بدانست بی قه فایی دهر، که تا بزاد و بشود جامی مه ی ز کف نه نهاد.
 ده لئ گولاله بیوه فایی دونیای ده زانی، ناوا له و کاته وه ی که له دایک بوو تا کوچی کرد
 پیکی داننا.

مگر: ده لئ، وه ک بلئ بدانست: ده یزانی دهر: دنیا، زه مانه، رۆژگار
 بزاد: له دایک بوو، هاته دونیا بشد: کوچی کرد، له دونیا ده رچوو

کف: دوست نهاد: دانه‌نا

کاسه و په‌په‌کانی گولاله له پیتک ده‌چن و سوریه‌کشی له پیتکیکی پر له شهرباب، خواجه ئەم په‌په سورانه به پیتکی پر له شهرباب ده‌زانئ وای بۆ چوه که رهنکه گولاله‌سوره بویه ئەم پیتکه دانانی له‌بهر ئەوه‌یه که له بی وه‌فایی دونیا ناگادار بووه.

خواجه ده‌یه‌وی بلی: دونیا بی وه‌فایه به‌رامبهر هه‌موو ئەوانه‌ی که تیایدا ده‌ژین، مرۆڤ یاخود نافه‌ریده‌ی دانا ئەو که‌سه‌یه که پشت له دونیا بکات، مرۆڤ به‌هۆی ئەوه‌ی که له‌م راستیه بی ناگایه هه‌ر به دوا‌ی دونیا‌وه‌یه و مه‌شعولی عه‌شقی حه‌ق/شه‌راب نابیت، به‌لام کاتی به‌م راستیه‌ی زانی ئیدی پیتکی شهرباب دانانی، وک گولاله‌سوره که هه‌میشه ده‌لیتی پیتکی له‌ده‌ستایه.

له سه‌راپای غه‌زله‌که‌دا فه‌زایه‌ک دروستکراوه بۆ به نه‌فره‌تکردنی دونیا و پشتکردنه ئەو و ده‌رخستنی عه‌یب و عاره‌کانی.

۸- بیا بیا که زمانی ز می خراب شویم

مگر رسیم به گنجی درین خراب آباد

بیا بیا که زه‌مانی ز مه‌ی خه‌راب شه‌فیم، مه‌گه‌ر ره‌سیم به گه‌نجی ده‌رین خه‌راب ئاباد. وهره وهره که زه‌مانیتک به مه‌ی مه‌ست بین، له‌وانه‌یه (به‌لکو) له‌م دونیا (له‌سه‌ر ویرانه‌ بنیادنراوه‌دا) به گه‌نجینه‌یه‌ک بگه‌ین.

بیا بیا: وهره وهره خراب شویم: مه‌ست بین (تا نه‌وه‌په‌ری مه‌ستی) مگر: به‌لکو (له‌وانه‌یه) گنج: گه‌نج، خه‌زینه

خراب آباد: درکه‌یه له دونیا، واته ناواییه‌ک له‌سه‌ر ویرانه‌ بونیادنراوه - سودی پیتی وایه (خراب آباد) واته ویرانه‌یه‌کی زۆر ویران

خواجه به گوێگر ده‌لی وهره با ماوه‌یه‌ک / زه‌مانیتک به مه‌ی مه‌ست بین، به‌لکو به‌هۆی ئەم مه‌ستیه‌وه له ویرانه‌ی دونیا خه‌زینیه‌ک بدۆزینه‌وه (ریمان له خه‌زینیه‌یه‌ک بکه‌وی).

ده‌بی ئەو گه‌نج و خه‌زینیه‌یه چی بیت که مرۆڤ به مه‌ی و له مه‌ستیدا و له‌م ویرانه‌ی دونیادا ریی لی ده‌که‌ویت؟

کاتی که (مه‌ی) و (مه‌ستی) عه‌شق و بی ناگایی له خه‌لق و عاشق‌بوونی حه‌ق بن، ئەوا بی‌گومان ئەو خه‌زینیه‌یه ته‌نیا خۆشه‌ویستی حه‌قه و هیچی دیکه؛ واته وهره با له‌م ویرانه‌یه‌ی دونیا خۆمان به عه‌شقی حه‌قه‌وه خه‌ریک بکه‌ین و تیایدا به مه‌ستی بگه‌ین، به‌لکو ریمان له‌و عه‌شقه حه‌قیقیه بکه‌ویت.

۹- نمی دهند اجازت مرا به سیر و سفر

نسیم باد مصلی و آب رکناباد

نمی دهند ئیجازته مه‌ را به سه‌یر و سه‌فه‌ر، نه‌سیممی بادی موسه‌للاقو ئابی روکناباد. مؤلّه‌تی گه‌ران و سه‌فه‌رکردنی من ناده‌ن، شه‌مائی بای (مصل) و ئاوی (رکناباد).

نمی دهند اجازت: مؤلّه‌ت ناده‌ن سه‌یر: گه‌ران (مصل) و (رکناباد) به‌که‌میان جینگه‌ی پیاسه و رابواردن بووه له ده‌ره‌وه‌ی شیراز و دووه‌میشیان روبرایتکی نزیکه‌ی شیرازه وک ده‌گوتیت خواجه زۆر هۆگری شیراز و سروشت و ناوه‌واکه‌ی بووه و لی‌ره‌شدا ئەو رایه‌ دووپات ده‌کاته‌وه و ده‌لی: دل‌گیری و خۆشه‌ویستی شه‌مائی فیتکی هه‌وای ده‌ستی موسه‌لا و ئاوی جۆگه‌له‌ی روکناباد رینگه‌ی ئەوه‌م پی ناده‌ن سه‌فه‌ر بکه‌م و برۆم بۆ گه‌ران. واته دلم نایه‌ت به‌جیان به‌یتم.

۱۰- قدح مگیر چو حافظ مگر به ناله‌ی چنگ

که بسته‌اند بر ابریشم طرب دل شاد

قه‌ده‌ه مه‌گیر چو حافظ مه‌گه‌ر به ناله‌ی چنگ، که به‌سته‌نه‌ند به‌ر ئەبریشمی ته‌ره‌ب دلی شاد.

وه‌ک حافظ پینک مه‌گره‌ مه‌گه‌ر له‌گه‌ل ناله‌ی چنگدا، چونکه شادی دل به‌ ئاوریشمی شادی به‌ستراوه‌ته‌وه.

قدح مگیر: پیتک مه‌گره‌ده‌ست، شهرباب مه‌نۆشه چنگ: چه‌نگ، جۆریکه‌ له‌ ساز بسته‌اند: به‌ستراوه‌ته‌وه، په‌یوه‌ستکراوه ابریشم: ئاوریشم، په‌یوه‌ندی ئاوریشم

و چه‌نگ له‌وه‌دایه که ژییه‌کانی چنگ له ئاوریشمی بادراو دروست ده‌کرت، هه‌رۆیه ئاوریشم درکه‌یه له ئامی‌ری چنگ (ابریشم طرب) ئاماژه‌یه به‌ و اتایه‌ی

که له‌م ئاوریشمه به ده‌ستی مؤسقاژهن خۆشی و شادی به‌رزده‌بیتته‌وه، هه‌روه‌ها په‌یوه‌ستبوونی دلی شاد به ئاوریشم ته‌ره‌به‌وه، به‌و واتایه‌یه که یه‌کی له پتیوستیه‌یه‌کانی دل‌شادی مؤسقا و ئاوازی چنگه و دلی شاد په‌یوه‌سته به بوونی مؤسقاوه.

خواجه ئەم راستیه‌یه ده‌زانئ که عه‌شق به ئاوازی مؤسقا و چه‌نگه‌وه جواتره و ره‌قس و سه‌ماع زیاتر دیتته‌دی، بویه به هاوده‌ردان ده‌لیت: تا ئەو کاته‌ی که ئاوازی چه‌نگ نه‌بی پیتک به ده‌سته‌وه مه‌گرن، چونکه شادی دل په‌یوه‌سته به ئاوریشمی مؤسقاوه و بوونی مؤسقا دل شاد ده‌کات و له‌م شادیه‌شدا مه‌ینۆشی سه‌فا و چیژیکه‌ی تاییه‌تی هه‌یه ئاماژه‌یه به عه‌شق و خۆشه‌ویستی حه‌ق به ئاوازی ره‌قس و سه‌ماعه‌وه.

غەزەلى نەوۋەد و نۆپەم:

بەحرى موزاربعى ھەشتى ئەخرەبى مەكفوفى مەقسور
(مفعول فاعلات مفاعيل فاعلات)

۱- دوش آگهى ز يار سفرکرده داد باد

من نيز دل به باد دەھم ھەرچە باد باد

دوش ئاگەھى ز يارى سەفەرکەرده داد باد، مەن نيز دل بە باد دەھەم ھەرچە باد باد.

شەوى رابردو با (ھەوا) ھەوالى لەبارەى يارى سەفەرکەر دوو ھەيئەت، مەنیش دلى خۆم

دەدەم بە با ھەرچى دەبى بابى.

آگهى داد: ھەوالى ھيئا من نيز: مەنیش دل بە باد دەھم: دل بە با دەبەخشم

دل بە با بەخشین؛ واتە لە برى مزگىنى دل دەدەم بە با. دل بە با دان ديسانەو ھە واتە

عاشقى با دەھم، بەلام ليرەدا واتاى يەكەم دروستترە و خواجە دەلى: شەوى رابردو ھەوا ھەوالى

يارى سەفەرکەر دوو بۆ ھيئاوم و لە مزگىنى ئەم ھەوالەدا مەنیش دل دەبەخشم بە ھەوا و ھىچ

ترسم لەو ھەيئەتە دەبى دل دەھم و ھەرچى دەبى با بسى.

۲- کارم بدان رسيد که ھمراز خود کنم

ھەر شام برق لامع و ھەر بامداد باد

کارەم بدان رەسید کە ھەمرازی خود کونەم، ھەر شام بەرقى لامیئ و ھەر بامداد باد.

کارم وای لیتھاتووہ (بە جیئەك گەیشتووہ) کە ھەموو شەوئەك تیشكى روناك و ھەر

بەیانیکە با بکەم بە ھاوړازم.

بدان رسيد: بەو ئەنجامە گەیشتووہ، وای لیتھاتووہ ھەر: ھەر، ھەموو (لە فارسیدا

لە برى ھەموویش بەکاردى) ھمراز: ھاوړاز، ھاودەم شام: شەو برق: تیشك

لامع: روناكى دەر بامداد: بەیانى

خواجە دەلى: وام لیتھاتووہ - کارم بەو ئەنجامە گەیشتووہ - کە تیشك و با بکەمە ھاوړازى

خۆم. بوونە ھاوړاز و ھاودەم، واتە بوونە مەحرەم و مەحرەمى ئەسرار (تیشك و با) بە شپۆھى

جیاواز لیتکدراونەتووہ و بەم لیتکدراونەش واتاى جیاواز لە بەیتەكەو ھەرگراوہ.

سودى (تیشكى روناك) بە ناھى گەرم و ناگرين و (با)ش بە ئاھ دەداتە قەلەم و دەنووسى:

عەشقى يار بە جۆرى كارى لیتکردوم ھەموو بەیانى و ئیوارەيەك كار و پېشەم ئاھو ئالەو

گریانە {ج ۲، ل ۶۶۷} واتە لە ئەنجامى دوورى يار يا عەشقى يار ئاھ و ئالە و ھاوار بوونەتە

ھاوړازم. بەلام ھروى تیشك بە رەمزی خیرایى دەزانیت و ھاوړازى بە ھاودەمى و ھاوړیئەتى

لەگەل دیاردەيەكى نادياردا دەزانى و ھاوړازى لەگەل (با)شدا بە قسەى بى ئەنجام، بۆیە پىتى

وايە دەرەنجامى بەیتەكە بریتییە لە: بە ھۆى كاریگەرى دوورى يارەوہ كە لە بەیتى يەكەمدا

باسى سەفەرى كراوہ - ھيئەتەنیا بووم كە ناچار لەگەل تیشك و بادا بوومەتە ھاوړاز و راز و

نیاز دەكەم. تیشك ھيئەتە بە خیرایى تیدەپەریت كە گوئى لە قسەى مەن ناییت و قسەكردن

لەگەل باشدا بى ئەنجامە و پوچە {ج ۱، ل ۴۳۸}.

لە راستیدا ھەریەك لە راقەكان جیگەى تیرامانن، بەلام رایەكەى (ھروى) كەمتر رىتى

تیدەچى، چونكە خواجە لە دوورى ياردا ئاماژە بە پوچى و بى ئەنجامى ناكات. دەكرى ليرەدا و

بەم لیتکدراونەويە بلین: چونكە خواجە لە نيو خاص و عامدا كەس بە مەحرەمى ئەسرارى خۆى

نازانیت (تیشك و با) ی کردووہ بە ھاوړازى خۆى.

رایەكەى جەنابى (سودى)ش رىتى تى دەچیت، بەلام زیاتر لە روکارى واتاكان نزيك

دەبیتتووہ، بەلام گەر (برق) بریتى بىت لە يەكەمین نورئەك كە بۆ بەندە دەرەكەويت و بەرەو

تەيكدردنى رىگەى حەقى كەمەندكيتش دەكات و با (شەمال) عینایەتى بەردەوام و فەيزى

سەردلى ریبوار بىت، ئەوا بە ئاسانى دەتوانين راقەيەكى - تا رادەيەكى زۆر - نزيك لە مانایى

بەیتەكە بەدەستووہ بدەين.

دەكرى بلین مەبەستى خواجە لەم بەیتەدا بریتییە لە وام لیتھات كە بەردەوام بە

لەبەرچاگرتنى ئەم واتاىانە تەریقەت ھەموو شەوئەك تیشك و ھەموو بەیانیکە فەيز - با -

بکەمە ھاوړازى خۆم.

۳- در چين طرہى تو دل بى حفاظ من

ھەرگز نكفت مَسْكَن مألوف ياد باد

دەر چینی توررەيى تو دلى بى ھيفازى مەن، ھەرگز نەگوت مەسكەنى مەئولوف ياد باد.

دلى بى غيرەتى مەن لە چینی پەرچەمى تۆدا ھەرگیز نەيگوت يادى نیشتمانى يەكەم بەخیر.

چين را: چینی پەرچەم، پینچ و چینی پیرچ

بى حفاظ: بى غیرەت، بە كەسى دەگوترى كە گوئى بە سنوورە ئەخلاقىەكان نەدات و

پابەندیان نەبى مسکن مألوف: نیشتمانى يەكەم، نیشتمانى خویئوہگرتوو

واديارە لەم بەیتەدا (بى حفاظ) بە واتا زمانیەكەى بەكارھاتووہ كە واتاى - پابەندبون بە

پەیمانەوہ رۆشتن بە دواى ھەرکەسىکدا - دەگەيەئیت نەوہك بە واتاى كۆمەلایەتى و

ئەخلاقىەكەى كە بى غیرەت يا خویئوییە.

خواجه گله‌یی له دلی خوئی ناکات و نایه‌وئی سوکایه‌تی پی بکات، به‌لکو ده‌یه‌وئی سه‌رنج‌اکیشی خەم و چینی توپه و پرچی یار بجاته‌په که هینده سه‌رنج‌اکیشه ته‌نانه‌ت دلی من که ئولفه‌تی به نیشتمان‌ه‌وه گرتوه کاتی ده‌که‌وئیه‌ نیو ئه‌و چینه ئیدی نیشتمانی به‌ره‌تی خوئی هەر له‌بیرده‌جیتته‌وه و یادی ناکاته‌وه و روژی له روژان نالی یادی به‌خیر بیت.

گەر(چین) ولاتی چین بیت (طره) ده‌بیتته ته‌جەلی و جیلوه‌کردنی جوانی و (چین طره)ش واته ولاتی جیلوه‌ی جوانی گەر (چین) به چین و لولی پرچ وەرگرین ئه‌وا (چین طره) ده‌بیتته نه‌ینیه‌کان، له هەردوو واتاکه‌دا ده‌بنه سه‌رنج‌اکیشترین جینگه بو دلی عارف و کاتی له‌م ده‌رگایه‌وه ده‌چنه ژووره‌وه وەک بی وەفاکان هەرگیز بیری نیشتمانی پیشویان ناکه‌نه‌وه، خواجه پیی وایه دلی خوئی له‌م ده‌رگایه‌وه چوته نیو ئه‌و ولاته پر نه‌ینیه‌ی چینی توپه‌وه، بزیه بی وەفایه و یادی نیشتمان ناکاته‌وه.

٤- امروز قدر پند عزیزان شناختم

یارب روان ناصح ما از تو شاد باد

ئیمروز قەدری پەندی ئەزیزان شناختم، یارەب ره‌فانی ناسیهمی ما ئەز تو شاد باد. ئەمڕۆ بەه‌ای پەند (نامۆژگاری)ی نازیزانم زانی، خواجە گیان نامۆژگاریکەری ئیمە لای تو شاد بی.

قدر: بەها، ریز پند: پەند و نامۆژگاری شناختم: له زماندا به واتای ناسیم دیت و لیتره‌دا مه‌به‌ست له زانینه و له کوردیدا ئەم جۆره به‌کاره‌ینانه‌ی نییه، زانیم روان: گیان ناصح: نه‌سیحه‌تکه‌ر، نامۆژگاریکەر از تو شاد باد: لای تو شاد بی خواجه ده‌للی ئەمڕۆ به‌ها و قەدری نامۆژگاری نازیزانی پیشوو ده‌زانم، خواجیه له نامۆژگاریکەرانی ئیمه خویش بیه و عه‌فویان بکه واکه‌یت که روحیان له لای تو شاد بی. جارن ئەزیزان پەند و نامۆژگاری خواجەیان دەکرد، بەلام قەدری نه‌ده‌زانی واکه‌مڕۆ له پاش کوچیدوایی نامۆژگاریکەران به‌ها و قەدریان ده‌زانیت و دوعای خیریان بو ده‌کات. ئەم به‌یته سه‌لمیته‌ری ئه‌و پهنده کوردیه‌یه که ده‌للی (چاکه بکه و بیده به دم ئاوه‌وه)، چونکه هەر چاکه‌ت دیتته‌وه ریگه. ئەوانه‌ش که نامۆژگاری خواجەیان کرد واکه‌مڕۆ به ته‌نجام ده‌گات.

٥- خون شد دلم به یاد تو هرگه که در چمن

بند قبای غنچه‌ی گل می گشاد باد

خون شود دلم به یادی تو هەرگه‌ه که دەر چه‌مه‌ن، به‌ندی قه‌بای غونچه‌یی گول می گوشاد باد.

هەرکاتی که له گولزاردا با به‌ندی کراسی خونچه‌ی گول ده‌کاته‌وه به یادی تووه دلم ده‌بیتته خوین.

خون شد دلم: دلم بووه خوین، واته له تاو هه‌سرت و ئازار و خه‌فت دلم ته‌قی هرگه: هەرکاتی قبا: کراس

بندقبا: به‌ندی کراس، قه‌یتانی کراس می گشاد: ده‌کرده‌وه

خواجه پهره سه‌وزه‌کانی خونچه‌ی به کراسی گول داوه‌ته قه‌لەم (بند گشادن)یش، واته کردنه‌وه‌ی قه‌یتانی کراس تا وه‌کو کراسه‌که داکه‌نری، کرانه‌وه‌ی ئه‌و پهره سه‌وزانه و گه‌شبوونه‌وه‌ی خونچه به ده‌ستی با هه‌روه‌ک ئه‌وه وایه قه‌یتانی کراسه‌که‌ی بکاته‌وه و جه‌سته‌ی سوری و جوانیه‌کانی ده‌رکه‌وی. یار بیری شاعیر ده‌خاته‌وه و له داخ و هه‌سه‌رتدا دلی ده‌بیتته خوین و خه‌فت ده‌خوات.

٦- از دست رفته‌بود وجود ضعیف من

صبحم به بوی وصل تو جان باز داد باد

ئەز دەست رفته‌بود قوچودی زه‌ئیفی مەن، سوبه‌هم به بوی قه‌سلی تو جان باز داد باد. له‌ده‌ست ده‌رچوو‌بوو بوونی لاوازی من، به‌لام به‌یانی به ئومیدی گه‌یشتن به تو با جاریکی دیکه گیانی به به‌ردا کرده‌وه.

از دست رفته‌بود: له‌ده‌ست ده‌رچوو‌بوو، روو له نه‌مان بوو به بوی وصل: به ئومیدی پینگه‌یشتن جان‌داد: گیانی پیدایه‌وه، گیانی به به‌ردا کرده‌وه باز: دووباره، جاریکی دیکه خواجه ده‌للی بوونی من له ده‌ست ده‌رچوو‌بوو، ده‌ستم لی شت بوو، به‌لام که ئەم به‌یانییه شه‌مال هات و ئومیدی دیدار و به‌یه‌ک‌گه‌یشتنی تو بو هی‌نام جاریکی دیکه گیانی به‌به‌ردا کرده‌وه.

٧- حافظ نهاد نیک تو کامت بر آورد

جانها فدای مردم نیکو نهاد باد

هافر نه‌هادی نیکی تو کامه‌ت به‌ر ئاقه‌ره‌د، جانها فیدای مه‌ردومی نیکو نه‌هاد باد. حافظ چاکی ده‌روونی تو ده‌تگه‌یه‌نی به ئاره‌زووه‌کانت، گیانی زور فیدای که‌سی ده‌روونپاک بیت.

نهاد نیک/نیکو نهاد: پاک سروشت، ده‌روون پاک کام: ئاره‌زوو

بر آورد: ده‌رده‌هیتی کامت بر آورد: به ئاره‌زووه‌کانت ده‌گه‌یت، ئاره‌زووه‌کانت دینه‌دی

حافظ دەررونپاکی به هۆی سەرکهوتن و به نارەزوگەیشتن دەزانیت، له میسراعی یه کهمدا ئەم راستییه به خۆی دەلیت و له میسراعی دووهمیشدا دۆعا بۆ کهسی دەررون پاک دهکات } به گوتهی سویدی، ج ۲، ل ۶۶۹ { که خۆی یه کێکه لهوان.

غەزەلی سەدەم:

به حری ره مەلی شه شی مه قسور
(فاعلاتن فاعلاتن فاعلات)

۱- روز وصل دوستداران یادباد

یادباد آن روزگاران یاد باد

روزی قەسلی دوستداران یادباد، یادباد شان روزگاران یادباد.

یادی رۆژی وهسلی یاران به خێر، یادی به خێر ئەو رۆژگارانە یادی به خێر.

دوستداران: یاران، دۆستان، دلداران، ئەوانە یه کتریان خوشدەوی یادباد: یادی به خێر،

له یاددا بمینی

خواجه لیڤه دا گرنگی به رۆژانی دیدار و پێکه وه بوونی خوشه ویستان و یاران ده خاتهر و

یادیان ده کاته وه و ده لی: یادی به خێر رۆژگاری پێکه بوونی یاران، یادیان به خێر ئەو رۆژانە ی که

یاران پێکه وه بوون.

۲- کامم از تلخی غم چون زهر گشت

بانگک نوش شادخواران یادباد

کامم ئەز ته لخیی غم چون زهر گشت، بانگی نوشی شادخاران یادباد.

له تالیی غمدا دەم وه زه هری لیها ت (تال بو) یادی دهنگی (نوش) ی ئەوانه ی

به خوشی یه کتری دهخۆنه وه به خێر.

کام: دەم تلخی: تالی چون زهرگشت: وهك زه هری لیها ت (تال بو)

بانگ: دهنگ نوش: نوش، له (نوشین) یاخود (نوشکردن) وه هاتوه، له نیو

باده نوشاندا (نوش) ت بیته به کار دهیتریت لیڤه شدا مه بهست له مه یه شادخواران:

ئەوانه ی به شادی دهخۆنه وه و ترسیان له هیچ نییه

خواجه نیستا دووره له بهزم و شادی عه شق و له تالی خه م و خه فته دا ده می وهك زهر

تال بووه و دونیای لا تاله، له م حالته ته نارعه ته یدا یادی زه مان و رۆژگاری بادنه نوشی و

عه شقی ده کاته وه و ده لی: نیستا که له تاو تالیی خه مدا زارم وهك زهر تاله، یادی به خێر

ئەو کاتانه ی که بادنه نوشان له کاتی بادنه نوشیدا به دهنگی نوشت بی و به خوشی تۆه کۆریان

پر خوشی ده کرد.

۳- گرچه یاران فارغند از یاد من

از من ایشان را هزاران یادباد

گرچه یاران فارغند نیز یادی من، نیز من ایشان را هزاران یادباد.
گرچه یاران یادی من ناکه‌نوه، به‌لام له لایه‌ن منوه یادی نه‌وان هزاران جار به‌خیریت.
فارغند از یاد من: یادی من ناکه‌نوه ایشان: نه‌وان
خواجه ده‌لی: گرچه یاران یادی من ناکه‌نوه و منیان له‌بیرکرده، به‌لام من هزاران جار
یادبان ده‌که‌مه‌وه و له لایه‌ن منوه هزاران جار یادبان به‌خیر.

۴- مبتلا گشتم درین بند و بلا

کوشش آن حق گزاران یادباد

موبته‌لا گه‌شته‌م درین بند و به‌لا، کوششی نان هق گزاران یادباد.
گرفتار بووم له‌م بند و به‌لایه‌دا، یادی کوششی نه‌وانه‌ی که حقی دۆستی به‌جی ده‌هینن به‌خیر.
مبتلا: گرفتار، دوچار بند و بلا: به‌ند و به‌لا، به‌ند و داو، گرفتاری
حق گزاران: نه‌وانه‌ی حقی دۆستی به‌جی ده‌هینن
هرچه‌نده ئیستا خواجه دوچار به‌ندی به‌لا و گرفتاری و موسیبه‌ت بووه، یادی کوشش و
هه‌ولتی نه‌وه که‌سانه به‌خیر ده‌کاته‌وه که له به‌جی‌هینانی حقی دۆستایه‌تیدا در‌یغیان نه‌کردوه.

۵- گرچه صد رودست در چشمم مدام

زنده‌رود و باغ کاران یادباد

گرچه سه‌د رودست ده‌ر چه‌شمه‌م مدام، زنده‌رود و باغی کاران یادباد.
گرچه به‌رده‌وام سه‌د رووبار له‌چاومدایه، یادی رووباری (زنده‌رود) و باغی (کاران) به‌خیر.
رود: رووبار، جۆکه مدام: به‌رده‌وام
(زنده رود / زاینده رود) ناوی جۆکه / رووباریکه له‌سه‌فه‌هان که به‌ جوانی به‌ ناوبانگه
(باغی کاران) یش باخیکه له‌سه‌ر رووباری (زنده‌رود) هه‌ر له‌سه‌فه‌هان
خواجه یادی نه‌م دو شوینه‌ه جوانه‌ی سروشت ده‌کاته‌وه و ده‌لی: گرچه من خۆم سه‌د
رووباری فرمیتسک له‌چاواندایه (خه‌مبار و چاوبه‌گریانم و کاتی سه‌یران و سه‌فام نیسه)، به‌لام
یادی رووباری (زاینده‌رود) و (باغی کاران)ی سه‌فه‌هان به‌خیر.
هرچه‌نده به‌نده زۆر تامه‌زۆری نه‌م جۆره لی‌کدانه‌وه می‌ژوییه‌نیم، به‌لام نه‌گه‌ر به‌ دوا
روداوی می‌ژویی دا بگه‌رین ده‌کری بلین: به‌م دوو به‌لگه‌یه (زاینده‌رود) و (باغ کاران) خواجه
له‌م غه‌زه‌له‌دا یادی دۆستانی سه‌فه‌هانی ده‌کاته‌وه.

۶- راز حافظ بعد ازین ناگفته ماند

ای دریغا رازداران یادباد

رازی هافر به‌ئد نه‌زین ناگفته ماند، نه‌ی ده‌ریغا رازداران یادباد.
پاش نه‌مه‌ه رازی حافظ به‌ نه‌گوتراوی مایه‌وه، به‌داخه‌وه یادی دۆستانی رازدار (مه‌هره‌می
راز) به‌خیر.

بعدازین: له‌مه‌وه‌دا، دوا‌ی نه‌مه‌ه ناگفته: به‌ نه‌گوتراوی رازداران: رازداران،
مه‌هره‌می راز، نه‌وه دۆستانه‌ی که رازی دل‌ی خۆتیا‌ن لا ده‌درکیتی
وه‌ک هه‌موو جاریکه خواجه (مه‌هره‌می راز)ی به‌دی ناکات، خواجه له‌نیو کۆمه‌لگه‌ی
خۆیدا که‌سی شک نابات که رازی خۆی لا باس بکات. له‌م به‌یته‌دا یادی مرۆقی به‌ وه‌فا و
نه‌هینسپاریزه‌کاته‌وه، به‌لام ئیستا لیره‌ن، هه‌ربۆیه خواجه ده‌زان‌ی که له‌مه‌وه‌دا نه‌هینی و
رازه‌که‌ی به‌ نه‌گوتراوی ده‌میتته‌وه، نه‌وه‌لی: له‌مه‌وه‌دا رازی حافظ نادرکینری (چونکه که‌س
نیسه شایانی نه‌وه‌بیتت ببتته مه‌هره‌می راز) خواجه نه‌فسوس بۆ نه‌مه‌ه ده‌خوات که که‌س نیسه
رازی خۆی لا بدرکیتی و به‌م نه‌سه‌فه‌وه ده‌لی: یادی مه‌هره‌می رازه‌کان به‌خیر.

غزه لی سه د ویه که م:

به حری هزه جی شه شی مه قسور
(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل)

۱- جمالت آفتاب هر نظر باد

ز خوبی روی خوبت خوبتر باد

جه ماله تافتابی هه نه زه ر باد، ز خوبی روی خوبت خوبتر باد.

جوانیت هه تاوی هه موو چاوی بیّت، روی چاکت له چاکي چاکتر بیّت (روی جوانت له جوانی جوانتر بیّت).

آفتاب: هه تاو، روژ نظر: چاو خوبی: چاکي، جوانی به هه ردو و اتا که به کاردیت و گهر مه به ست له (چاکي) بیّت هه لایه نی ده روونی ده گرتیه وه و گهر (جوانی) ش بیّت لایه نی ده گرتیه وه

خواجه به یار ده لی: یاخودا جوانی تو بیته هه تاوی هه مو چاوه کان و چاوه کان له وه وه روناکی وره بگرن و روی جوان/چاکي تو له جوانی/چاکي جوانتر/چاکتر بیّت و به لوتکه ی جوانی و چاکي بگهیت و له خودی جوانی/چاکي جوانتر و چاکتر بیّت.

۲- همای زلف شاهین شهبیرت را

دل شاهان عالم زیر پر باد

هومای زولفی شاهین شه هپه رت را، دلی شاهانی ناله م زیری به ر باد.

دلی پادشایانی جیهان له ژیر په ری (هومای) تدا بن، که بالی وه ک شاپه ری شه هینه .

هما: هوما، جوژه بالنده یه که به باوه ری پیشینه کان پرور بووه و به سه ر هه ر که سیکه وه بنیشیتیه وه به خت روی تی ده کات، بالنده ی به خت شاهین: شه هین، بالنده یه کی گه وه ری راوکه ره که به رزه فیه و تیژ فیه شهپر: شاپه ر، شابال

خواجه پرچی یار به هوما ده داته قه لیم که وه ک شاپه ری شه هین وایه و ده لی: دلی پادشایانی جیهان له ژیر هوما خوشه ختی پرچی تو دا بیّت که وه ک شاپه ری شاهین به رزه فیه و رو له گه شه یه ته مه ش واته ته وای پادشایان له ژیر سایه ی تو دابن.

۳- کسی کو بسته ی زلفت نباشد

چو زلفت درهم و زیر و زیر باد

کسی کو به بسته یی زولفت نه باشه د، چو زولفت ده رهم و زیر و زه به ر باد.

که سی که وابه سته ی پرچت نه بی وه ک پرچت په شیو (تینکنا لاو) و ژیر و ژورور بیّت.

کو: که، سودی ده لی واته (که نه و) {ج ۲، ۱۷۵} چو: چون، وه ک

درهم: نالوسکاو، په شیو زیر و زیر: ژیر و ژورور، سه راوین

گهر له به یته کاتی پی شودا دوعا و نرای خیر بو یار و بو نه و که سانه ش بکات که وابه سته ی یارن و له ژیر فه رمانی نه ودان، له م به یته و به یته ی پاش ته مه شدا دوعا له و که سانه ده کات که گرفتار و عاشقی یارنابن، لی ره دا به و که سانه ی که وابه سته ی پرچی یارنابن ده لی: یاخودا وه ک پرچی خو ت تینکچن و بنالوسکین و ژیر و ژورور بن. یاخو نه وانه ی دل به پرچی تو وه نابه ستن په شیو و په ریشاخال بن.

۴- دلی کاو عاشق رویت نگرده

همیشه غرقه در خون جگر باد

دلی که نو ناشقی رویه ت نه گه رده د، هه همیشه غرقه ده ر خونی جیگه ر باد.

دلینک که عاشقی رو خسارت نه بی، هه همیشه له خوینی جگه ردا نغرو بیّت.

عاشق نگرده: عاشق نه بی غرقه: غرق، نغرو

خواجه به وه وه ناوه سته ی دوعای په ریشاخالی له و که سانه بکات که ناکه ونه داوی پرچی یاره وه، به لکو دوعای له خویندا غه رقبون له و دلانه ده کات که عاشقی رو خساری یار نابن، نه و ته مه نا ده کات که نه و دلانه له خوینی جگه ردا نغرو بن و له ناوچن یاخود هه همیشه خه ماوی و خه فه تبار بن.

۵- بتا چون غمزه ات ناوک فشاند

دل مجروح من پیشش سپر باد

بوتا چون غمزه ات ناوک فشاند، دلی مه جروه ی من پیشه ش سپه ر باد.

نه ی یار یاخو کاتی خه مزه ت تیر ده و شه یی، دلی برینداری من بیته قه لغانی به رده می.

بتا: نه ی بت (بت و صنم) له ناوه کانی یارن و (بتا) له دوحی بانگ کاندایه، د. هروی نووسیویه تی که نه مه (بتا) نییه، به لکو (بتا) یه و کورتکراوه ی (بهیله تا) یه {ج ۱، ۴۴۴} غمزه: خه مزه، نیشاره تی چاو، ده کری لی ره دا مه به ست له چاو بی فشاند: بوه شه یی، بگری، بهاوی

پیشش: له به رده میدا سپر: قه لغان

خواجه ده یه وی ته وای تیری غمزه ی یار له دلی مه جروح و برینداری ته م بکه ویت، بویه ده یه وی یان دوعا ده کا که دلی ته م بیته قه لغانی تیری خه مزه ی چاوانی یار (ده یه وی) واته لی ره دا (بتا) به (بهیله تا) لیکدراوه ته وه و واتای وردی به یته که به م شیوه یه:

کاتی چاوانت به خه مزه وه تیر دهو شینی بهیله تا دلّی برینداری من بیته قه لغانی.

به لام (دوعا دهکا) واته (بتا) به (ئی بوتی من / ئی یار) لیکدراوده توه و واتای بهیته که ده بیته: ئی یار یاخو کاتی که چاوانت به غه مزه تیر ده هوئی هه موو تیره کان بهر دلّی برینداری من بکه وی.

واته کاتی که غه مزه و عیشوه ده کهیت بۆ راوکردنی دلان، یاخو ته نیا دلّی من راو بکهیت و هه من بکه مه وه داوی عه شقی توه.

۶- چو لعل شکرینت بوسه بخشد

مذاق جان من زو پر شکر باد

چو له ئلی شه که رینهت بوسه به خشه د، مه زاقی جانی مه ن زو پور شه کهر باد.

یاخو دا کاتی لئی شه کربارت ماچ ده به خشیت چه شه ی گیانی من لهو پر شه کر بیت.

چو: کاتی شکرینت: شه کر بارت، شه کراویت بوسه: ماچ بخشد: بهه خشی
مذاق: چه شه، شوینی تامکردن زوو: لهو لئی پر: پر

خواجه له بهیتی پیشودا ئاواته خواز بو که ته نیا خوئی بکه ویته داوی یاره وه و لیله شدا ده خوازیت که له کاتی ماچ به خشینی لئی شه کرباری یاردا چه شه ی گیانی لئی شیرین بیت، واته: چند ماچیکی شیرینی لیوم به نسیب بیی. ئه کهر بهیتی پیشوو به لیکدانه وهی د. هر وی لیکدینه وه ئه م بهیته ش داوایه نه وه ک ئاوات خواستن.

(بوسه / ماچ) له زاراهوی عیرفانیدا واتای فهیز یا چیژ ده که یه نیت

۷- مرا از توست هر دم تازه عشقی

ترا هر ساعتی حسنی دگر باد

مه را نه ز توست هر دم تازه ئیشقی، تورا هه ر سائتی هوسنی دیگه ر باد.

هه رساته عه شقی من بۆ تو تازه ده بیته وه، ئاواته خوازم که هه ر سه عاتی جوانی و جیلوه یه کی دیکه ت هه بی.

توست: تویه هه ر دم: هه رساته، هه میسه حسن: جوانی

شاعیر هه رساته و سه رله نوی عاشق ده بیته وه و هه رساته و عه شقی بۆ یار تازه ده بیته وه، خوئی له م بهیته دا کاتی ئه مه ده رده بری بۆ جوانی یاری ده گپرتته وه و ئاواته خوازه که ئه و جوانیه ی یاریش هه ر سه عاته و نوی بیته وه و هه ر سه عاته و جوانی و جیلوه یه کی دیکه ی هه بی.

۸- به جان مشتاق روی توست حافظ

ترا در حال مشتاقان نظر باد

به جان موشتاقی روی توست حافظ، تورا ده ر هالی موشتاقان نه زه ر باد.

حافظ به گیان تامه زرۆی روی تویه، خوا بکات تو چاوت له حالی تامه زرۆیان بیت.

به جان: به گیان مشتاق: موشتاق، تامه زرۆ

ئی یاری غایب له دیده تامه زرۆیانی ته ریه ت به دلّ و گیان تامه زرۆ و موشتاقی دیتنی روی پیروژ و موباره کت و یه کی له م تامه زرۆیانه ش به دیداری روت (حافظ، ه) یاخو (داواده که م) چاوت له حال و بارودۆخی تامه زرۆیانت بیت و ئاگادارییان بکهیت.

غزه‌لی سه‌د و دووه‌م:

به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌خبونی نه‌سه‌له‌می موسبه‌غ

(فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن فع لان)

۱- صوفی ار باده به اندازه خورد نوشش باد

ورنه اندیشه‌ی این کار فراموش باد

سوفی نهر باده به نه‌اندازه خوره‌د نوشه‌ش باد، قهرنه نه‌ندیشه‌یی نین کار فراموشه‌ش باد.

سوفی گهر باده‌ی به نه‌اندازه خواره‌دوه نوشی بیست وه‌گهرنا بی‌ری شه‌م کاره‌ی له

یادچیته‌وه.

ار: نه‌گهر به اندازه: به نه‌اندازه، هیئنده که له سنوور دهرنه‌چی نوشش باد: نوش بیست

ورنه: وه‌گهرنا اندیشه: بیر فراموشش باد: له یادی بچیته‌وه

ده‌بی سوفي باده نه‌خواته‌وه و شه‌راب نه‌نوشی، چونکه شه‌راب نوشکردن سیمای

عارفه‌کانه. به‌هه‌رحال پئویسته کاتی سوفي باده ده‌نوشی هیئنده بیست که له سنوور دهرنه‌چیست

نه‌گهرنا شه‌م بیر له می‌شکدا دهرکات چاکتره.

۲- وانکه یک جرعه می از دست تواند دادن

دست با شاهد مقصود در آغوشش باد

فانکه یه‌ک جورته مه‌ی شه‌ز ده‌ست ته‌فانده‌داده‌ن، ده‌ست با شاهیدی مه‌قسود دهر

ناغوشه‌ش باد.

نه‌ر که‌سه‌ی که ده‌توانی ده‌ست له قومی شه‌راب هه‌لگری (بیه‌خشی به‌که‌سانی دی) ده‌ستی

له‌گه‌ل مه‌حبوبی مه‌به‌ستی خوی له نامیزیدا بیت (ده‌ستی خوش بی و به مه‌عشوقی خوی بگات).

ازده‌ست دادن: (له‌م به‌یتهدا به واتسای) ده‌ست لی هه‌لگرتن ده‌گه‌یه‌نیست

شاهد: مه‌عشوق، مه‌حبوب آغوش: نامیز، باوه‌ش

یارمه‌تیدانی نه‌داران لای خواجه زور جه‌ختی له‌سه‌ر کراوه‌ته‌وه، لی‌ره‌شدا شه‌و دوعا بو

شه‌وه‌که‌سانه ده‌کات که یارمه‌تی نه‌داران دهن - نیدی ته‌نانه‌ت گهر به قومیک شه‌رابیش بیست -

ده‌خوازیت که شه‌و ده‌ستی یارمه‌تی نه‌دار ده‌دات به ناواتی خوی بگات و ههر سه‌لامه‌ت بیست

و یاری خوی له نامیز بگری.

۳- پیر ما گفت خطا بر قلم صنع نرفت

آفرین بر نظر پاک خطا پوشش باد

پیری ما گوشت خه‌تا به‌ر قه‌له‌می سونست نهره‌فت، نافه‌رین به‌ر نه‌زه‌ری پاکی خه‌تا

پوشه‌ش باد.

پیری نیمه‌گوتی قه‌له‌می نافراندن (دروستکردن) هه‌له‌ی نه‌کردوه، نافه‌رین بو روانگه‌ی

پاکي هه‌له‌پوشه‌ری.

خطا: هه‌له قلم صنع: قه‌له‌می خه‌لقکردن، قه‌له‌می قه‌زا خطا نرفت: هه‌له‌ی نه‌کرد

خطاپوش: هه‌له‌پوش

(پیر) لای حافظ زورجار ناماژه‌یه به ری‌بیشاندهر و مورشیدی ری‌گه‌ی ته‌ریقه‌ت و هه‌میشه

روخساریکی جوانی پی‌ده‌دریت، بو نمونه شیخی سه‌نعان به پیر ده‌داته قه‌له‌م، به‌لام هه‌ندی‌ک جار

خواجه گهر بی‌هویت گوتیه‌کی گرنگ یاخود بی‌ریکی قول و زور جدی دهربریت شه‌م

به‌کاره‌ینانه‌ی (پیر ما گفت، پیر می گوید) به‌کارده‌هینیت و هیئنده‌ی گرنگی باب‌ت و بیره‌که‌ی

مه‌به‌سته شه‌وه‌نده مه‌به‌ستی له خودی پیره‌که نییه. بینگومان له‌م به‌یتهدا مه‌سه‌له‌یه‌کی زور

جدی خستوت‌ه‌روو، هه‌ری‌یه ناکری له‌سه‌ر (پیر) راه‌ستین و خومان بجه‌ینه شه‌و گیزاوه‌ی که نایا

مه‌به‌ست له پیر کییه، له شه‌رحی سویدا شه‌م هه‌له‌یه به‌رچاو ده‌که‌ویت و پیر به (خدری زنده -

خضر) یا (شیخی سه‌نعان) دراوه‌ته قه‌له‌م، به‌لام له شه‌رحی دیکه‌دا مه‌سه‌له‌که به‌جدی گپراوه

و له بری قسه‌کردن له‌سه‌ر (پیر) قسه له مه‌سه‌له‌ی بنه‌ره‌تی (خطا بر قلم صنع نرفت / رفت)

کراوه، به‌ر له خستنه‌روی رای به‌ریزان شه‌وه به پئویست ده‌زام که بلیم شه‌م به‌یته یه‌کیکه له‌وه

به‌یته به‌رواله‌ت ساده و به‌واتا هه‌ره دژوارانه‌ی که چه‌ندین سه‌ده‌یه ره‌خنه‌گران و راه‌که‌ران له

سه‌ری ری‌کنه‌وتوون و هه‌ندی‌ک ته‌ئویلیان کردوه و هه‌ندی‌کی دیکه‌ش خویان له شه‌رحکردنی

دزیوه‌ته‌وه و پیش (۵۰۰) سالی‌کیش سودی له ده‌ورانی قوتابیه‌تی خویدا له به‌غدا له زانابه‌کی

پرسیووه به‌ناوی (مولانا افضل‌الدین) و شه‌و پی‌اوه‌ش له وه‌لامدا فه‌رمویه‌تی: من مانای

حه‌قیقی شه‌م شیعه‌ر نازام {ج ۲، ۶۸۰} ره‌نگه یه‌کی له جوانترین وه‌لامه‌کانی به‌یته‌که شه‌م

وه‌لامه‌ی (مولانا افضل‌الدین) بیت.

له راستیدا وه‌ک گوتم به‌یته‌که له روی دارشتن و هه‌لبژاردنی شه‌که‌نوه زور ساده‌یه و هیج

جوهر ره‌وانبیزی‌کی وای تیدا نیه که بی‌تته مایه‌ی لیلی و شاردنه‌وه‌ی واتاکان. به‌لام له روی

واتاوه شه‌م هه‌موو جیاوازی و گرانیبه له واتادا هه‌یه، به‌رای به‌نده و شه‌وه‌ی له سه‌رچاوه‌کاندا

به‌رچاوم که‌وت به‌سی شیوه له به‌یته‌که کولراوه‌ته‌وه:

۱- گرنگیدان و جه ختکردنه وهی له سهه واتای (پیر ما):

رای سودی و پیشینه کان له سهه ئه وه بووه که لیلی واتای ئه م بهیته له تاریکی واتای (پیر) دایه، بۆیه ههولنی شیکردنه وه یان داوه و له ویشه وه واتای بهیته که یان لیکداوه ته وه (سودی) له شهرحی ئه م بهیته دا باس له و پرسیارانهی خوئی و راوه گرتنانه دهکات که له سهه ده می خویندیندا سه بارهت به م بهیته ئه نجامی داو و له ئه نجامی پرسیارکردن و را وه گرته کانیدا دهگاته ئه وهی: که له شام (مهلا حلیمی شیروانی و مهلا محمود ئه مینی خوشکه زای هه زه تی مهلا عه بدولر هه مانی جامی) پێیان وابوو که ئه م بهیته (پیر) ناماژه یه به چیرۆکی (عبدلرحمن یه مهنی)، به لام مهلا ئه سه هدی قه زیننی که له شام نیشته چی بوو له گه ل مهلا مصلح الدینی لاری و شیخ حسینی خوارزمی - که ئه م دوو زاته هه ردووکیان مهلا و شاعیریش بوون - پێیان وابوو که ئه م بهیته ناماژه یه به چیرۆکی هه زه تی موسا - علیه السلام - سودی لای خویشیه وه - به بی ئه وهی ناماژه به سه رچاوه بکات - (پیر) به (شیخی سه نعان) یش داوه ته قه له م و به و شیوه یه ش لیککی داوه ته وه:

أ - خدر و هه زه تی موسا - سلاوی خودایان له سهه بیته -

له سهه تهی (الکهف) دا به درێژی باسی چیرۆکی هه زه تی موسا و خدر - سلاوی خویان له سهه - کراوه، له قورئاندا ناوی (خضر) نه هاتوه و له بری ئه و (ذی القرنین) به یه کتکه له بهنده کانی خودا که هه ندی له نه یئینه خوداییه کان ده زانیت و ئه وهی لای مرۆف نه زانراوه لای ئه و زانراوه، هه زه تی موسا له گه لیدا ده بیته تا لیبه وه فیڕبی، به لام بهرگه ی ئه و کارانه ناگریت که ئه و به پیشینی خوینه وه ئه نجامیان ده دات، لای هه زه تی موسا - ع - غه یین و ئه مه ش ده بیته مایه ی جودا بو نه وه یان. هه رچۆن بیته (ذی القرنین) له هه زه تی موسا شاره زاته، له سهه تادا کاتی ئه و کاریکی نامه ئلوف ده کات هه زه تی موسا پیی ده لئ: که هه له یته، به لام ئه م (هه له تکرد) هی هه زه تی موسا له نه زانینه وه یه نه وه که له زانینه وه، چونکه کاتی روونده بیته وه ده رده که وئ که کاره که ی (ذی القرنین) دروست بووه و موسا ئه و دیو بینراوه کانی نه دیوه و (ذی القرنین) له خووه و به هه له کارناکات، به لکو له ده فه ته ری قه زادا نووسراون که بیکات {بڕوانه سه ره تی الکهف، نایه تی ۶۰ - ۹۸}.

به م پییه بیته: پیری ئیبه (ذی القرنین) گوتی: قه له می قه زاهه له ناکات و هه رکاریک که من ئه نجامی ئه دم له ده فه تی قه زادا نووسراوه و من له خووه کار ناکه م، به لکو به فه رمانی خوییه و هه رکاریکی ش لای خوداوه بیته دروسته و هه له ی تیدا نیسه، ئافه رین بو دیدی

هه له پۆشه ری (ذی القرنین) یا پیر، واته ئافه رین بو دیدی خدر که باوه ری به هه له نیسه و پیی وایه که قه له می قه زاهه له ی نه کردوه.

ب- شیخی سه نعان:

له م لیکداوه یه دا (پیر) به شیخی سه نعان دراوه ته قه له م، (سودی) نووسیویه تی: کاتی هه ندی له موریدانی شیخی سه نعان، که له گه لیدا روشتبوون بو قه یسه رییه ی رۆم کاتی بینیان شیخ عاشقی کچه گاوریک بووه و دهستی داوه ته مه ی خوارده وه، گوتیان ئه ی پیر هه له و تاوانت کردوه و سوکایه تی به شه ریعه ت ده که یته و کاری دژی شه ر ئه نجام ده ده ی، شیخی ش له وه لامدا گوتی هه رچی کاریک که من ده یکه م له ده فه تی قه زادا بو م نووسراون و هه رشتی له ویشدا یه به فه رمانی خوییه و قه له می (صنح) یش که قه له می قه زاو قه ده ره هه له ناکات، {بو زیاتر ئاشنابون به م رایانه بڕوانه: سودی، ج ۲، ل ۶۸۰ - ۶۸۱} مرۆف هه له ناکات ئافه رین بو دیدی پاکی که سی (شیخی سه نعان) که پیی وایه قه له می قه زاهه له ناکات و نانوسی.

۲- گرنگی دان به چه مکی سه رزاری بهیته که:

د. هروی هه رچه نه پیی وایه که ئه م بهیته زیاده لده گریت و کۆمه لئ رای هی ناوه ته وه ده لئ: مه به ست له وه یه که پیر (هه ر پیریکی ده ستنیشان نه کراو) ی ئیبه هه له له بووندا ده بینیت و به گه وره یی و لیخوشبونی خوئی دایان ده پۆشی و ده لئ نیسه، ئافه رین بوئی {ج ۱، ل ۴۴۶ - ۴۴۷}

د. هروی پیی وایه حافز وه خه یام لای وایه - به پشتبه ستن به رای د. غنی - "دونیا له ئه نجامی رووداویکه وه (له خووه یان به ریکه وت) دروستبووه نه وه که کاری دروستکه ر و خالق بیته، هه ربۆیه پیی وایه که هه له ی تیدا هه یه به پیچه وانه ی قسه ی هه کیمه کان که پێیان وایه سیسته می دروستکراوه کان چاکترینه " {گوته ی د. غنی}، له راستیدا ئه م بیره سه رزاریه ی د. هروی زۆر دووره له واتای حه قیقی به تبه که وه و له بری ئه وهی که میک له لیلی و گومان بڕه وینیتته وه، لیلی له بیروبووچونی گشتی حافزدا دروست ده کات و ده بیته مایه ی گومان له خودی د. هرویش، چونکه ئه م قسانه له و بیرو رایانه وه نزیکه ده بیته وه که گوایه خواجه حافز قسه ی کافران ده کات و پیی وایه که له وجود (بونی سه ره تا) دا هه له بونی هه یه (عه لامه مرتضی مطه ری) له کتیبی (تماشاگه راز) دا ئه م دیره پیچه وانه ی خواجه ده هیته وه که ده لئ: نیست در دائره یکه نقطه خلاف از پس و پیش که من این مسئله بی چون و چرا می بینم شه هید موته هه ری له وه لامی ئه م بهیته دا ده لئ: ئه وانه ی ئه و بانگه شه یه ده که ن- بانگه شه ی بوونی هه له ی سه ره تایی - " له وه لامدا گوتویانه که خواجه کاتییک به و شیوه یه

بری کردو تهوه و کاتیکي دیکه بهم شیوهیه، بهلام نازنین کامیان له پیشدا گوتراوه. یه کیک له فاسدهکان - که زور همز دهکات حافظ وهک خوی لی بکات! - دهلی: تهسلنه به رای من حافظ هم شیوهی له سردهمی کاملیدا گوتوه. چون؟ به چ بهلگهیهک؟ چونکه هم قسهیه له سنووری کوفردایه و تهگه هم له دیوانه کهدا بویه شو کاته (شوجاع پاشا) رهخنه ی لیدهگرت وهک بهیتی

(گر مسلمانی ازین است که حافظ دارد آه اگر ازپی امروز بود فردایی) رهخنه ی لینگرت و بهم بهلگهیهش هم دیره پاش مردنی شوجاع پاشا گوتراوه " {تماشاگه راز، ۱۷۲ - ۱۷۳} ۳- گرنگی دان به واتای قولی بهیتهکه:

له راستیدا به دوو شیوه و دوو بوچوونی لیکدی جیاوازه له واتای قولی (خطا بر قلم صنع نرفت) (هله له قهلهمی ثافه رینشدا نه بوو) کولراوه تهوه که یه کیکیان روانگه ی (عیرفانی/ عهقیدهیی ثاینی) و نهوی دیکه یان روانگه ی (عهقلی)یه.

(مهلا جلال الدین دهوانی ۸۳۰ - ۹۰۸ ک.م) و (موحه مه داریسی - سهدهی ۱۱) و (علی اکبر حسین نعمت اللهی) و (شههید موهه هری) و (د. خرمشاهی) و (تهنانت (سودی)ش به شیوهیه کی ورد ههولی خستنه روی واتای بهیته که یان داوه، جگه له (د. خرمشاهی) که هاوشانی روانگه ی (عیرفانی / عهقیده ی ثاینی) ههولیداوه له روانگه ی (عهقلائی)شهوه له بهیته که بکولیتتهوه به پیره کانی دیکه تهنیا روانگه ی (عهقیده یی ثاینی - عیرفانی) یان کرده ته بنه مای لیکدانهوهی بهیته که - که به رای بهندهش هه ره روانگه یه دهوانی بگاته مه بهستی دروست - . نیمه لیتهدا ههول دهدهین رای ههردوو روانگه که و چاکي و که موکورتییان بجهینه پروو.

۱- روانگه ی عهقلی / ثاینی: وهک گوتم زیاتر د. خرمشاهی له م روانگه یهوه دواوه، جیگه ناماژه پیکردنه که جه نابیان (۱۵) لاپه رده ی بو شهرحی هم بهیته ته رخانکرده و له کورته ی باسی روانگه ی عهقلی فهلسه فی بهم شیوهیه:

سهره تا خوره مشاهی پی وایه که خواجه خوی زهین و میزاجیکي فهلسه فه یانه ی ههیه و هه ره شه وای لیده کات که زور جار له بوچون و عهقیده ی تهسللی خوی (ته شعهری) ده رچیته، چونکه ته شعهری چه نده هه ماهه نگی له گهل عیرفاندا ههیه ته وهنده له فهلسه فه دووره و دزایه تیکردنی (تیمام غزاللی)ش له گهل فه یله سوفان و فهلسه فه دا هه ره له م روانگه یهوه بوو.

له روانگه ی (قازی عضد ایبی) - ماموستای خواجه حافظ - وه بوون و مه وجود یاخود خیری ره ها و هیچ خرابه یه کی تیدا نیه، وهک گهردون یاخود خیری له بوونیدا له خرابه زیاتره

وهک نهوانه ی که له جیهانندان (مرؤقه)، بهلام بوونیک نییه که شهر و خرابه سهراپای داگیر کردیته.

له ثاینی ئیسلامدا و لای خواهن بیره کان خوا دهسه لاتنداره و قادری ره هایه و هه رچی بویت ده بکات، ههروه ها زانای ره ها و هه موو شت زانه، بهلام به رای هندی له فه یله سوفان - که رهنگه د. خوره مشایش بهم رایه رازی بیته - دهسه لاتی خوا به ره های ره ها (ره های تهواو) نازانن و نهویش چه ند یاسا و قانونیکي ههیه که پهیره و بیان لی دهکات، به دربرینیکی دیکه خوا توانای هه رکاریکی نیه که له عهقلی مرؤقدا بیته یان مرؤقه عهقلی پی نهشکی - بو نمونه نایا خوا دهوانی خواهی کی دیکه ی وهک خوی دروست بکات یاخود (نعوذ بالله) نایا خوا دهوانی خوی له ناویه ری - وهلامی گشتی تهوهیه که نه خیر ناتوانی، نایا خوا دهوانی کاری بکات که شتی له جیهاندا یاخود جیهان له یهک کاتدا هم بوو هه م نه بوو (موجود و معدوم) بیته.

به رای هندی له فه یله سوفه کان وهک (صدر المتأهلین) هم جوړه شته مه حالانه تهنیا وینا کردنیان له زهیندا ههیه و زهین تهوه ده رده خات که مه حالن، که وایی جیگه ی کاری توانا نییه و په یوهندی به توانای ره ها یاخود ناره هاره نییه.

له لایه کی دیکه وه به گوته ی (لایب نیس - شهو فه یله سوفه رورتا وایه ی که فه یله سوفانی ئیسلامیش پشتگیری رایه کانی دهکن) هه ر دروستکراویک - هه ره بهوه ی که دروستکراوه - سنووداره و که موکورتی تیدایه، پیشتر گوترا که خوا ناتوانی کاری (ممنوع) پیشبینی نه کراو بو هاتنه تارا (به دی نه هاتو - مه حالن) بکات، به مهش خوا ناتوانی جیهانی دروستکراوه کان به شیوهیه کی بی کوتایی و بی سنوور له هه موو رویه که وه کامل و بی عهیب و که موکورتی و نه زهلی و نه بهدی و خاوهن هه موو جوانی و هونه ریک و خالی له هه ر عهیبی دروست بکات.

بهم قهناعه ته فهلسه فیانه وه مرؤقه دهکاته شه رایه ی که دنیا پر له عهیبی سیستمی و (خطا) ههله له دنیا و دروستکراوه کاندایه یه، بهلام خودی فهلسه فییه کان پیمان وایه که هم شیوه ی هه نوکه ی گهردوون و مه خلوقات باشترین و چاکترین شیوهیه تی و له مه چاکتر نه ده بوو، به مهش خوا حکیم و لیزانانه کاری کرده و چاکه و خرابه (خیر و شه ری) خولقاندووه، چونکه سروشتی ثافه ریده کانی خودا وان که ده بی بوون به ودرگرتن و پیدانه وه (دخل مخرج) کامل بیسی، بو نمونه ده بی باران بباریت و لافاوه ههستی هه رچه نده هم لافاوه مالی چه ندین هه ژاریش ویران دهکا، بهلام حکیمه تیکي گه وره تری تیدایه.

دکتور درژی به رایه فهلسه فییه کان دهده و ده نووسی: بهلی خوا نه دهوانی (واجب الوجود) و نه (ممنوع الوجود) دروست بکات و ویستی شه وابهسته ی مومکیناته، بهلکو هه ر شتی

نیرادهی نهوی له سه ربی بهرگی مومکینات ده پوښی، له م رایه فله لسه فیه دا نیدی خوا خالقی کرده وی به نده کان نییه و به گوته یه کی تال ده بی بلین خوا نیمه ی دروستکرد و خومان کورتایی پی ده هیښن.

بهم گرمانه وه مانای به یته که ده بیته: پیری نیمه گوتی قه له می نافرینش هله ی دروست نه کردوه، نافرین بژ چاو و دیدی پاکي هله پوښه ری، واته پیر ده زانی و قه ناعه تی وایه هله و شهر له دونیادا هیه و دروستکراوه و قه له می نافرینش دروستی کردوه، به لام به نه نقه ست واده لئ و چاوپوښی ده کات (نیدی بوچی چاوپوښی ده کات نازانین) لیکولینه وه به م روانگه فله سفی / عه قلی یه له شته غه ییبه کان و خودا و شته په یوه نندیداره کان به خوداره کیشیه کی چاره نه کراو فراواتر ده کات، چونکه خودی روانگه که له م مهیدانه دا ده سته وسانه و ناتوانی به هیچ که ناریک بگات نیمه لیره دا هه ولئ خسته پروی که موکورتی و ده سته کورتی روانگه ی عه قلی فله سفی و خودی عه قلی و فله سفه ش ده ده یښ.

بهر له هه رایه زور به پیویست ده زانم بلیم که بیر کرده وه له خودا و ناو و سیفات و شته نادیاره غه ییبه کان به عه قلی و فله سفه و لوژیکی عه قلی و فله سفه به هیچ شیوه یه ک ریگا به هیچ که ناریک ناگه یه نی، چونکه خودی عه قلی و فله سفه دوو بوونی (حادث)ن و به هیچ شیوه یه ک ناتوانن له (قدیم) دکان بکولنه وه و نه نجامی دروست و باوه پیکراو به ده سته وه بده ن، راسته نیمه ی مرؤقه به عه قلمان و له سه مرده مانیکي دیرینه وه به مرده وام له هه ولئ چاره سه رکردنی هم کیش نه نادیارانه و شیکار کردنیاندا بووین، به لام به هیچ کوئ نه گه یشتوین و بنده ش بروای وایه که ناگه یښ، چونکه نه وانه کاری عه قلی و فله سفه نیښ.

(خودا) و نه وه ی په یوه سته به خوداوه هیچ که س هه رگیز و هیچ کات و به هیچ لوژیکی پی ناگات ته نیا له ریگه ی خودی (خودا) وه نه بیته، ته نیا خوئی ده بی که ره م بکات و له خوئی تیمان بگه یه نی، بو پالپشتی هم رایه م گوتی عارفی گه وره ی نیسلا می (شیخ بایه زیدی به ستامی) ده هیښمه وه که ده لئ: "یارب افهمنی عنک، فانی لا افهم عنک الا بک" { ابی عبدالرحمن السلمی، طبقات الصوفیه، تحقیق: نورالدین شریب، ۱۹۸۶، قاهره، ۷۱}

هم گوتیه ی شیخ به ستامی سه رباری نه وه ی که له خوا ده پارپته وه له خوئی تی بگه یه نی، جهخت له سه ره شه ده کاته وه که مرؤقه گه به خودا خوئی نه بی له خودا تی ناگات. که وای کار ی عه قلی له م نیوه نده دا بی سوده و هه ولدان بو شکاندنی هم راستیه و چونه نیو سنووری خوداوه به عه قلی و شیکار کردنی ره مزه کانی له گیلیه وه نزیکه، چونکه خودی شیخ بایه زیدی

به ستامی ده لئ: "المعرفة فی ذاك الحق، جهل" هه رچه نده له هه نده ی سه رچاوه دا به گوتی (ذوالنون مصری) دراوته قه له م، به لام له ویتدا به (التفکر فی ذات الله) هاتوه.

وه ک گوترا عه قلی (حادث) ه و دروستکراوه و نه ویش که می له مه خلوقاتی دیکه زیاتر ده توانی هه لسه کوهت و ره فتار بکات، سه بارهت به ناسینی خودا له لایه ن عه قله وه (د. ابراهیم دینانی) له (دفتر عقل و آیت عشق، ج ۱) دا گوتیه کی (ابو الحسینی نوری - که یه کیکه له ناوداران) هیناوه ته وه، ده گپرتیه وه که جاریکیان له (ابو الحسین نوری) بیان پرسه که چون و له چ ریگایه که وه خوات ناسی، نه ویش گوتی: له ریگه ی خوداوه، پی گوترا: نه رک و روئی عه قلی له م نیوه نده دا چی بو؟ له وه لامدا گوتی: عه قلی بی توانیه که ده سه لاتی جگه له به سه رب بی توانا کانی وه ک خویدا نه بی ناشکی، پاشان گوتی: کاتی خودا عه قلی دروستکرد پی گوت من کیم؟ عه قلی له وه لامدا بیده نگ بو لیره دا بو که خوی ته باره ک و ته عالا چاوی عه قلی به سورمه ی نوری یه کتابی خوئی رونک کرده وه و له تیشکی هم نوره دا بو، عه قلی بیده نگ شکاند و گوتی: توئی خوی گه وره. به م پییه عه قلی به بی هاوکاری خودا خوئی خوا بناسی {غلام حسین ابراهیم دینانی، دفتر عقل و آیت عشق، ج ۱، ۲۶۱ - ۲۷، تهران، ۱۳۸۰}.

تا نیستا قسه له سه رب زاتی خودا و ناسینی نه و - جل جلاله - کراو ره نگه بگوتی ته مه چ په یوه نندیه کی به کرداری خه لقه وه هیه له لایه ن خوداوه، له م وه لامده دا بنده پییم وایه ناسینی خودا ریگه ی زانینی هه موو هم شتانه ی دیکه ی په یوه ست به وه وه یه و لیکولینه وه له م شتانه لیکولینه وه له ناسینی خوا و زاتی نه و و سیفاته کانی، به تاییه تی (قادر) بوونی خودا که راسته وخو له م بابه ته ده دوئ، هه لئ گه وره ی فله سفه و عه قلی له وه دایه که کورت بیسه و به کورت بیسه یه وه لوژیکی خوئی به سه رب لوژیکی (خوا) دا فره ز ده کات، دنا به رای بنده هه رگیز ناتوانی له لوژیکی (حدوث) ی عه قلی و فله سفه ی مرؤقدا له عه دلی نیلاهی بکولدرپته وه و بحرپته ژیر مایکرو سکوبی عه قلی و تیورداریتین که نایا خوا دادپه روه ره یا خود نادادپه روه ره، هم کاره ی خودا چهنده عادیلانه و نه وکاره ی دیکه یان چهنده ناعادیلانه یه؟ یا خود نایا خوا (قادر) ره هایه و نه وه هایه تا کوئ بر ده کات و کاتی من به عه قلی کورتی خویم بیر ده که مه وه نایا خوا ده توانی خویه کی تر دروست بکات یا نا و له م گرمانه مرؤبیانه شه وه قسه له سه رب لوژیکی خودایی بکه م و بلیم نه خیر ناتوانی، له راستیدا بهنده پیشت ده مویست جیاوازی له نیوان (ناتوانی) نایه وئ یا خود نه یویستوه دا بکه م و بلیم نایه وئ یا خود نه یویستوه نه وه ک ناتوانی یا نه یوانیه وه، به لام نا، نیستا گه ر وابلیم عه قلی کورتی منه ده بیته و منیش

به شیوه‌ی کی دیکه لۆژیکی عه‌قلی (حدوث) به‌کارده‌هینم، خودایه من چوزانم تۆ چیت ده‌وی و چیت ویستوه.

به‌نده دلنیام که خودا (قادر) ره‌هایه و هه‌مو شتی ده‌توانی ئیدی جگه له‌مه نازانم بیان راستر نامه‌وی به عه‌قلی (حدوث) ی خۆم هه‌ولتی زانینی بدهم، به‌لکو داوای فه‌یز و نوریک له حه‌ق ده‌که‌م که خۆی تێم بگه‌یه‌نی.

عه‌قل ده‌توانی لهو شتانه بکوژیته‌وه که له سنووری لیکۆلیسه‌وه‌ی خۆیدان، به‌لام ئەم راستییبه پشتگۆی ده‌خات و سنووره‌کان ده‌شکینی، به رای به‌نده خوا و مرۆف دوو ناستی زۆر جی‌وازن له یه‌کتی و واتا و چه‌مکه‌کان زۆر جی‌وازن، راسته ئیمه ده‌لیین (عدل)، به‌لام چه‌مکی ئەو وشه‌یه له ناستی مرۆفدا به سه‌ریدا دراوه و توانای ناستی خودایی نییه و جی‌وازه لیتی، پیوسته له ناستی (خودا) دا چه‌مکی (عدل) بنوسریتته‌وه، به‌لام کاتی ئیمه که‌سمان لهو ناسته‌دا نین هه‌رگیز توانای ئەو دارشتنه‌مان نییه و ده‌بی چاره‌پروانی خودی ئەو ناسته بکه‌ین که واتاکانمان پێ بلێت.

به‌لام نایا قه‌له‌می دروستکردن هه‌له / شه‌ری دروستکردوه یا نا؟ له راستیدا کیشه‌که به‌وه دروست نابی که لافاو خیری له شه‌ری زیاتره، چونکه زۆرئاسان له‌م مه‌سه‌له‌یه رزگارمان ده‌بی و ده‌کری بلێن خه‌تای مرۆفه‌کانه که خانه‌کانیان له نشیودا دروست ده‌کن، به‌لام نایا شه‌ری نیوان پیاوکوژ و دزه‌کان دروستکراوی نه‌زلن یاخود ره‌فتاری مرۆفه‌کان؟ له راستیدا ئەم پرسیاره هه‌مان پرسباری جهر و ئیختیاری سه‌ره‌تای مرۆفه تا ئیستا و یه‌کیکه له نه‌هتییبه شاراره‌کانی ژیان که به‌نده پێم وایه له‌گه‌ل هه‌لدانه‌وه‌ی په‌رده‌ی سه‌ر رومه‌تی خودا له به‌هه‌شتدا ئەم راز و نه‌هتییبه ناشکره‌ ده‌بیته و رهنکه به‌شیکتی ئەو په‌رده‌یه ناشکرابوونی ئەم نه‌هتییبانه و چه‌ندانی دیکه بن.

من نازانم که (شه‌ر) دروستکراوی قه‌له‌می ئافرانده‌مان یان نا!! له راستیدا ناشه‌وی بزنام، چونکه سالانیکی زۆر هه‌ولم داو نه‌متوانی بزنام!! هه‌ربۆیه بروای ته‌واوم به‌وه هه‌یه ئەم رازه له‌کات و شویندا نازانیت و کاری عه‌قلیش نییه - واته عه‌قل ناتوانی - که بیزانیت و بیده‌نگ بوون راستترین وه‌لامی ئەم مه‌ته‌له و رازه‌یه و هه‌رچی گوتن هه‌له‌یه.

۲- روانگه‌ی (عیرفانی / عه‌قیده‌ی ئیمانی) : حافظ عه‌قیده‌ی شه‌عهری هه‌یه - که زۆربه‌ی عارفه‌کان هه‌مان عه‌قیده‌یان هه‌یه - شه‌عهریه‌کان باوه‌ریان وایه که جیهان و هه‌رچی تێدایه ته‌نانه‌ت کرداری مرۆفیش دروستکراوی خودان، واته له جیهاندا جگه لهو کاریگه‌ریک نییه و هه‌مووی هی ئەوه و کاره‌کانی شه‌ویش هه‌مووی عه‌دلن و کاره‌کانی شه‌ویش به پێوه‌ری عه‌دل و

دادپه‌روه‌ری ده‌زانن و نه‌وه‌ک دادپه‌روه‌ری مرۆف بکه‌ینه پێوه‌ر بۆ کاره‌کانی ئەو. به قسه‌ی شه‌عهریه‌کان (هه‌رچی ئەوکردی ئەوه راستی دادپه‌روه‌ریه) به‌گوته‌ی (شیخ مه‌جمودی شه‌سته‌ری): "له پاك و چاك هه‌رچی ده‌رچیت چاکه" {ج ۱، ۴۶۶، خرمشاهی} مانای هه‌یج شتیکی خودایی ته‌نانه‌ت نه‌رمی و چاکی و دادپه‌روه‌ری به واتای مرۆیی نییه، لای شه‌عهریه‌کان سه‌رچاوه‌ی جوانی و ناشیرینی، سته‌م و دادپه‌روه‌ری عه‌قلی نین، به‌لکو شه‌رعین، واتا کاری عه‌قل نین. به‌م راستییبانه‌ش مه‌به‌ستی به‌یته‌که ده‌بیته: پیری ئیمه واته پیری هاوړا و بۆچونی شه‌عهری ئیمه که وتی هه‌یج هه‌له‌یه‌ک له قه‌له‌می دروستکردندا رووی نه‌داوه و هه‌یجی به‌(شر) دروستنه‌کرده‌ راست و جوانی گوت و ئافه‌رین بۆ بیروبوچون و دیدی شه‌عهریانه‌ی ئەو.

له راستیدا ئەم گوتانه‌ی سه‌ره‌وه پوخته‌ی شه‌رحی د. خرمشاهی یه، به‌نده به ته‌واوی ئەم لیک‌دانه‌وه‌یه و تا راده‌یه‌کی زۆریش بۆچونی شه‌عهریه‌کانم له‌م مه‌سه‌له‌یه‌دا قه‌بو‌له، به‌لام دیسانه‌وه ده‌یلمه‌وه ئەم بۆچونه هه‌نده‌ی سه‌ری ته‌سلیم دانه‌وانده نه‌وه‌نده عه‌قلکاری نییه و گه‌ر ته‌سلیم به‌گه‌وره‌یی خودا نه‌بی، شه‌عهریه‌ت توانای سه‌لمانندی ته‌واو و شیکارکردنی ئەم رازه‌ی نییه. به‌هه‌رحال به‌نده دووپاتی ده‌که‌مه‌وه که ئەم رازه تا ساتی هه‌لدانه‌وه‌ی په‌رده به نه‌پینی ده‌میته‌وه!!

د. خرمشاهی جگه له‌وه‌ی که حه‌قی ته‌واوی به شه‌رحی به‌یته‌که داوه بۆچونی چه‌ند به‌رێژیکیشی - له خاوه‌ن را و حافظ‌ناسه کۆن و نوێیه‌کان - هه‌ناره، که بۆ کامه‌ترکردنی واتاکه ده‌یانه‌هتینه‌وه:

أ- مه‌لا جلال الدین دوانی: (۸۳۰ - ۹۰۸ ک.م) ئەم به‌رێزه که شه‌عهرییه و له ناوداره‌کانی ئێرانه له سه‌رده‌می (خانان ئاق قوینلو) دا پێش نه‌وه‌ی له به‌یته‌که بدوی پێناسه‌ی (هه‌له و راست) ی کردوه و جیای کردونه‌ته‌وه، بۆ هه‌له و راست له کردار و گوفتاردا و پاشان له (بکه‌ر/ فاعل) ی راستی کرداره‌کان داوه که ته‌نیا خودایه. پێی وایه ده‌رچون له‌م بۆچونه و باوه‌ربوون به‌وه‌ی که له‌گه‌ل خودادا بکه‌ریکی دیکه هه‌یه - مه‌به‌ستی له رای موخته‌زیله‌یه که پێیان وایه مرۆف بکه‌ری کرداره‌کانی خۆیه‌تی نه‌وه‌ک خودا - هاوړا بوونه له‌گه‌ل مه‌جوسیه‌کاندا که باوه‌ریان به هیزی خیر و شه‌ر هه‌یه و دواتر ده‌لی: کرداره خوداییه‌کان پێویستیان به مه‌به‌ست (غرض) نییه و دوا جاریش فه‌رمویه‌تی: عنايه‌تی ئیلاهی له ته‌واوی سیستمی دروستکردن ده‌دوێت و له ته‌واوی سیستمه‌که‌شدا هه‌له نییه و گه‌ر جاروبار له به‌رچاوی مرۆف به‌رژه‌وه‌ندی نه‌بی له هه‌مو سیستمه‌که‌دا وانییه، هه‌رچی روددات ئەو به‌رژه‌وه‌ندییه گشتییبه سیستمه‌که‌

دهیگریتهوه، نه گهرچی به رای که سیئک بهرزه و هندی به شیشی خستبیتته ژیر پیوه، که واته مه بهست له میسراعی یه کهم نه ویه که به پیی ئهم سیستمه گشتیبیهی بوو هله نییه و مه بهست له میسراعی دووهمیش نه ویه که به بۆچونی کورت بینان که کورت بین و کهرت بین و ناگایان له بکه ری راستی نییه و توانای تیگه بشتنی له بهرزه و هندی گشتی سیستهمی جیهان نییه، هندی هله دیتته بهرچاو، به لام به بۆچونی کامله کان که هموو شتی به کاری بکه ری راست و بهرزه و هندی گشتی سیستهم دهران همووی به راست دهران و نه مهش بۆچونی پیری پاکه و دهستیکی جگه له خودا نابینی، هندی که پییان وایه دوو میسراعی بهیته که دزایه تیان هیه که یه که میان نامازه به نه بونی هله و له دووهمیاندا نامازه به بونی هله دراوه به وهی لیکناده تهوه که مه بهست له هله میسراعی دووهم شو هله یه به رای کورت بینان هله یه {ج ۱، خرمشاهی، ۴۷۵ - ۴۷۶}

ب- (محمد دارابی - سه دهی ۱۱): واتاکه، سه رهتا نه ویه که له قسهی پیر و مورشیده وه نه وه روون ده بیته وه که قه له می دروستکردن هله ی تیانیه.

که نه گهر به قسهی پیر ئهم کیشیه بۆ ئیمه روون نه بوایه ته وه له که موکورتی خۆمانه وه وامان به خه یالدا دهات که قه له می دروستکردن هله ی تیدایه و نه مهش هله یه که که سی پی وایی هله له دروستکردنی ئیلاهدا هه بویت. نافه رین بۆ بۆچونی پاکه پیر که هله ی (خه یالی هله ی) ئیمه ده پۆشی، واته نه یه یشت که ئیمه ئهم گومانه هله یه - قه له می دروستکردن هله ی هیناوه - به رین.

ههروه ها کاتی ده یلیین که (خطاپوش)؛ واته هله نابینی وه که نه وه وایه بلین له بهر نه وهی نووسراوه بی هله ی بینی هله ی نه دی، نه وه وه که وایه که نوسه ریک خه تیکی جوان و بی عه بیی نووسیوه و یه کی سهیری دهکات و نوسه ره که ده لی: نافه رین بۆ ئهم که سه که خه ته که ی منی به بی عه بی بینی، واته وه که نه وهی که له راستیدا بی عه بی بووه ناوا بینی {هه مان سه رچاوه}

به م پییه جهنابی محمدی دارابی مه بهستی له ویه که کاتی پیر سهیری کاره کانی قه له می دروستکردنی کردوه که له حه قیقه تدا هله ی تیدانییه به بی هله بینویه تی و نافه رینی بۆ پیری ئیمه که شته کان به جوانی و وه خۆی ده بینی.

ج- عه لامه مرتضی مطهری: مورته زا موته هه ری له (تماشاگه راز) دا به دوور و درییژی له م مه سه له یه دراوه ئهم بهیته شی به نمونه هیناوه ته وه، نوسه ره به شیکی کتیبه که ی بۆ (سیستمی بوون - چاکترین سیستهمی بوون) ته رخان کردوه و سه رهتا له رای فه یله سوکان

ده کۆلیته وه پاشان نه وه ده خاته روو که عارفه کان پشت به عه قل نابه ستن له م بواره دا و نه وان به بی گه ران بۆ به لگه ئهم سیستمه به بی هله و به چاکترین داده نین، چونکه لای نه وان ئهم بوونه جیلوهی جوانی حه قه و هیچی دیکه، بۆیه ناکری له جیلوهی حه ق هله هه بی، خواجه خۆی به عارف ده زانیت و به م بنه مایهش ناتوانری له لۆژیکی خواجه دا (هله) و ئهم چه مکهانه نییه و بۆچونی خواجهش هه روایه.

جهنابی موته هه ری به م پییه کیه وه له و به یتانه ده کۆلیته وه که راستی قسه کانی ده سه لمینی و دواچار ده گاته سه ر ئهم بهیته ی لی ره دا شروقه ی ده که یین و سه ره تا نه وه هله یه راست ده کاته وه که له پییه وه نووسیمان و نه ویش وه ک پییشینه کان باوه ری به سیستمی گشتی و بینینی مروقه وه هه یه، له بهر نه وهی مروقه له خواره وه لیبی ده روانی ته واری سیستمه که نابینیت و روانین و بینینه که ی به شی و که رتییه و هه رچی بلی بهش و که رتی ده بی، وه که نه وه وایه که مروقه ته نیا ددان و کاکیله یه کی رووت له روخساریکی جوانی داپوشراودا ببینی و رای خۆی له سه ر ده رپیت، لی ره دا گه ر مروقه ناشنایه تی به به شه شاراوه کان هه بیته نه وا ده توانی وینایان بکات، به لام کاتی ناشنایه تی به نه یینه کانی نیه ناتوانی وینایان بکات و هه میشه نیگی بهش ده بی، ئهم له وه که سه دا پیچه وانه ده بیته وه که له سه ره وه سه یر ده کات و توانای بینینی گشتی هه یه، که وایی نه وهی له سه ره وه سه یر ده کات دیده ی ته واری واته (عارف) که له خواوه بوون ده بینی، دیده ی ته واری جیا یه له وهی له خواره وه سه یر ده کات (فه یله سوف و مروقی ره مه کی) که دیده ی بهش و ناته واره، له دیده ناته واره که دا هله و که موکورتی در ده که وی به لام کاتی دیده ی ته واره هه بوو هله و که موکورتی نامینی. ئیستا مه بهستی حافز له وه یه که نه که سی به دیدی پاکه ته واره به دیده ی پیر واته مروقی کامل سه یر ده کات و ده بینی هه رگیز که موکورتی نابینی.

بۆیه پیری کامل وای وت (وتی هله ی تیا نیه)، به لام جگه له پیری کامل که موکورتی بینی، چونکه کامل نییه به لام نه سلنه لای پیر، بوون سه یه ری جوانی حه قه و هه رگیز که موکورتی تیا نیه {حاج شیخ مرتضی مطهری، تماشاگه راز، انتشارات صدرا، تهران، بی س چ، ۱۶۵-۱۷۵}.

به رای بهنده لیلی بهیته که له رازی نیو بهیته که وه سه رچاوه ده گری و نه و رازهش به عه شق و خۆشه ویستی حه ق تا راده یه ک روون ده بیته وه، نه گه رنا عه قلانیته تی موخته زیله و شیعه و فه لسه فه و ته نانه ت نه شه رییه کانش ناپه وینیتته وه.

واتای ساده‌ی به‌یته‌کەش گه‌واهی ئەو راستیە، بە‌لام پاش تە‌واکردنی ئەم تەبیینیانە رایەکی سەیر و بە‌رای بە‌نده - هە‌له‌م - م‌بینی کە واتایەکی م‌یژویی ئەم بە‌یته‌ی داو و رای وایە کە ئەم بە‌یته‌ی بۆ (شاه شجاع) نووسراو، ئەم رایە یاخود ئەم گومانەش (د. سعید حمدیان) خستویەتیە‌روو، کە لە کۆتایی (حافظ نامە) داها‌تو {بۆ‌زانباری زیاتر ب‌روانە حافظ نامە، خرمشاهی، پاشکۆی چاپی س‌یپەم، ج ۲، ۱۴۲۱-۱۴۲۲} هەرچە‌نده جە‌نابی دکتۆر خۆشی زۆر جە‌ختی لە‌سەر ناکاتە‌وه.

۴- شاه ترکان سخن مدعیان می شنود

شمری از مظلومی خون سیاوشش باد

شاهی تورکان سوخه‌نی موده‌ئی‌یان می شنه‌قه‌ده، شەرمی ئەز مەزله‌مەیی خونی سیاقوشەش باد.

پادشای تورکان گوی‌ له‌ قسه‌ی موده‌عیان، ده‌گری‌ له‌ سته‌می خوی‌نی سیاوشەش شەرم بیگری‌. مدعیان: موده‌عیان (لەم بە‌یته‌دا بە واتای هە‌سودان و بە‌دکاران د‌یت) مظلومه: سته‌م (پادشای تورکان) لەم بە‌یته‌دا و بە‌ قەرینه‌ی م‌یژویی (سیاوشەش) دە‌ب‌ی (افراسیاب)‌ی شای تورکان ب‌یت لە سە‌رده‌می کە‌ی‌کاوس و رۆسته‌مدا، ئە‌فراسیابی سته‌م‌کار و پالە‌وانی ناودار و بکوژی زاوای خۆی (سیاوشەش) کە بوو مایه‌ی هە‌لگیرسانی شە‌پ‌ی‌کی خوی‌ناری و سە‌ره‌نجام بە دەستی کە‌ی‌خوسره‌وی کوری سیاوشەش (بە‌ رای سودی) کوژرا.

سیاوش: کوری کە‌ی‌کاوسی پاداشی ئ‌یرانه و لە قۆزیدا ناوبانگی دەرکردبوو، وە‌ک ده‌گوتری‌ کە‌ی‌کاوس ژنی زۆری هە‌بوو (سودی دە‌لی‌ ۳۶- ژنی هە‌بوو) یه‌ک‌یک له‌ باوه‌ژنه‌کانی سیاوشەش هە‌ز لەم ده‌کات و داوای کاری خرابی ل‌یده‌کات و ئە‌میش خۆی بە‌ده‌سته‌وه نادات دواجار باوه‌ژنه‌کە‌ی رقی ل‌یی هە‌لده‌ستی‌ و لای باوکی (کە‌ی‌ کاوس) تاوانباری ده‌کات بە‌وه‌ی کە‌ زینای له‌گە‌لدا کردوو و ئە‌ویش بۆ دەر‌خستنی ب‌ی‌ گوناھی خۆی ده‌چ‌یتته ناو ئاگره‌وه و بە‌ ساغ و سه‌لامه‌تی رزگاری ده‌ب‌ی‌ و ب‌ی‌گوناھی ده‌سه‌لم‌ینی (چوونه ناو ئاگر بە‌ مە‌به‌ستی دەر‌خستنی ب‌ی‌ گوناھی باوه‌ر‌ی‌کی ئ‌یرانیه کۆنه‌کانه و پ‌ییان ابووه کاتی‌ تۆمه‌ت‌یک درایه پال‌ کە‌سی‌ ده‌ب‌ی‌ ب‌چ‌یتته نیو ئاگر، ئە‌گەر گونا‌ه‌باربوو ئاگر ده‌یسوت‌ینی و ئە‌گەر ب‌ی‌ گونا‌ه‌ سوو بە‌ سه‌لامه‌تی رزگاری ده‌ب‌ی‌). بە‌لام پاش ئە‌م رووداوه سیاوشەش له‌ باوکی دل‌گران ده‌ب‌یت و ئ‌یران بە‌ج‌ی ده‌ه‌یل‌ی‌ و روو ده‌کاته لای ئە‌فراسیابی پادشای تورکان و له‌و‌ی ر‌یزی زۆری ل‌یده‌گیر‌یت و ئە‌فراسیاب (فرنگ‌یس)‌ی کچی خۆی ل‌ی‌ ماره ده‌کات و ده‌یکاته یه‌ک‌ی‌ له‌ نزیکه‌کانی، بە‌لام پاشان هە‌سودان و بە‌دکاران قسه‌ی بۆ هە‌لده‌به‌ستن و لای ئە‌فراسیاب ره‌شی ده‌کە‌ن و ئە‌فراسیابی‌ش بە‌ قسه‌یان

ده‌کات و بە‌ ب‌ی‌ گونا‌ه‌ سیاوشەش ده‌کوژی‌، ئە‌م خوی‌نه‌ بوو مایه‌ی شە‌پ‌ی‌کی در‌ی‌ز‌خایه‌ن و سه‌خت تا دواجار (ئە‌فراسیاب) بە‌ ده‌ستی کە‌ی‌ خوسره‌و کوژرا و کۆتایی هات.

لەم بە‌یته‌دا (شای تورکان) ئە‌فراسیاب نییه، چونکە خواجە دە‌لی‌: شای تورکان بە‌ گوی‌ی‌ هە‌سود و موده‌عیان ده‌کات با شە‌رم له‌ خوی‌نی بە‌ ناهە‌ق ر‌ژاوی سیاوشەش بکات.

کە‌واته خواجە ده‌یه‌وی ب‌لی‌ ئە‌ی (پادشای تورک) کە‌ ئ‌یستا هە‌یت و ده‌ته‌وی بە‌ گوی‌ی‌ موده‌عیان بکە‌یت و گوی‌ بۆ قسه‌ی ئە‌وان ده‌گری‌ ئاگات له‌ خۆت ب‌ی‌ بە‌ گوی‌یان مە‌کە‌ و شە‌رم لە‌و خوی‌نه‌ بە‌ ناهە‌ق ر‌ژاوه بکە‌ و دووباره‌ی مە‌کەرە‌وه، چونکە ئە‌و خوی‌نه‌ش بۆیه بە‌ ناهە‌ق ر‌ژا، چونکە شای تورکانی ئە‌وکات (ئە‌فراسیاب) گوی‌ له‌ قسه‌ی ناهە‌زان گرت.

بە‌ رای سودی (شای تورکان) (سو‌لتان مە‌نسور) کە‌ یه‌ک‌ی‌ بوو له‌ سو‌لتانه‌کانی ئ‌یلخانی و کورە‌کە‌ی خۆی (اسد) - کە‌ یه‌ک‌ی‌ له‌ هاو‌ر‌ی‌ نزیکه‌کانی خواجە بوو - بە‌ قسه‌ و دووزمانی وه‌زیره‌کانی کوشتوو {ج ۲، ل ۶۸۲ - ۶۸۳}، بە‌لام پ‌یناچی ئە‌م رووداوه له‌گە‌ل واتای گشتی بە‌یته‌کە‌دا یه‌ک‌ ب‌گری‌ته‌وه، چونکە - بە‌نده رام وایه - کە‌ ئە‌م بە‌یته‌ بۆ کە‌سی‌کە‌ کە‌ ه‌یشتا خوی‌نه‌کە‌ی نە‌ر‌ژانده و له‌ قۆناغه‌کانی سە‌ره‌تادایه و خواجە ده‌یه‌وی ر‌ی‌گری بکات.

د. خرمشاهی رای (د. معین)‌ی ه‌یناوه کە‌ پ‌یی وایه (شای تورکان) شاه شجاع ب‌یت و سیاوش‌یش خواجە خۆی ب‌یت، ئە‌و نووس‌ی‌ویه‌تی: پاش ئە‌وه‌ی هە‌سودان و ناهە‌زان شا شوجاعیان هە‌لنا بە‌ هۆی بە‌یتی:

(گر مسلمان‌ی ازین است که حافظ دارد

وای اگر از پس امروز بود فردایی)

خوی‌نی حافظ ب‌ر‌یت کە‌ گوايه کوفری کردوو و باوه‌ر‌ی‌ بە‌ قیامه‌ت نییه، خواجە ناما‌زه بە‌م رووداوه ده‌کات و مە‌به‌ست له‌ (شاه تورکان) شاه شوجاعه کە‌ له‌ سە‌ری دا‌یک‌یه‌وه له‌ (قراخ‌ت‌ایان)‌ی کرمانه و بە‌شی‌ له‌ سو‌پاکه‌شی‌ تورک بوون (حافظ نامە، ج ۱، ل ۴۷۸) {د. هروی} یش ل‌یره‌دا رای وایه کە‌ ئە‌م (شاه تورکان) و (سیاوش) ناما‌زه نیه بۆ ه‌یچ رو‌داوی‌کی م‌یژویی و مە‌به‌ستی خواجە گشت‌ییه، {هروی ج ۱، ل ۴۴۹}

بە‌ هە‌رحال خواجە نامۆ‌ژگاریه‌ک‌ بۆ کار بە‌ده‌سته‌کان د‌نووسی‌ کە‌ بە‌ ناهە‌ق خوی‌ن مە‌ر‌ژن و پە‌ند و عیبه‌رت له‌ خوی‌نی بە‌ ناهە‌ق ر‌ژاوی سیاوشەش کە‌ بوو مایه‌ی شە‌پ‌ی‌کی دوور و در‌ی‌ز و و‌یرانکەر وەر‌ب‌گرن.

۵- گرچه از کبر سخن با من درویش نغفت

جان فدای شکرین پسته‌ی خاموشش باد

که چیه نهز کيبر سوخن با مهنی دهرفش نهگفت، جان فیدایی شه که رین پستهیی خاموشهش باد.

که چیه له ته که بوردا قسهی له گهل منی دهروشدا نه کرد، گیان فیدای ده می نه کراوهی شیرینی وه فسته قی بی.

از کبر: له ته که بوردا، له مه غروریدا با من: له گهل من شکرین: شیرین، شه کربار پسته: فسته ق، لیله دا درکه یه له ده می بچوکی یار خاموش: بیده نگ، نه کراوه یار هاته لای خواجه دهروشی نیمه و ته که بوری نه یه یشت قسهی له گهل بکات، به لام نه م دهریشه هیشتا هر قوربانی یار ده بی، خواجه ده لی: گهر چی یار له بهر غرور قسهی له گهل منی دهروشدا نه کرد و روی نه دامی، به لام گیانی من قوربانی نه ده شه کرباره بیده نگیه بیته که وه فسته ق بچوکه.

له کوردیدا گهر ده می یار به بچووک دابنری (نقول دم) به کار ده یتریت.

۶- چشم از آینه داران خط و خالش گشت

لبم از بوسه-رُبان بر و دوشش باد

چه شهم نهز نایینه دارانی خهت و خالهش گهشت، له بهم نهز بوسه روبایانی بهر و دوشهش باد.

چاوم بووه یه کی له ناوینه دارانی خهت و خالی (روخساری)، خوا بکات لیویشم بیته ماچ فرینانی گهر دنی.

آینه دار: ناوینه هه لگر خط و خال: خهت و خال، مه بهست له روخساره بوسه ربا: ماچ رفین، ماچ کهر برودوش: سنگ و شان، گهر دن

خواجه به شیوه یه کی ناراسته و خو ده لی: یار هه میشه له بهر چاومه چاوم بووه ته ناوینه داری روخساری و هه میشه ده بییم، خوابکات لیویشم به گهر دنی بگات و ببه ماچ فرینانی گهر دنی.

واته خوابکات به یار بگه م.

۷- نرگس مست نوازش کن مردم دارش

خون عاشق به قدح گر بخورد نوشش باد

نرگسی مهستی نه فازهش کونی مهردوم دارهش، خونی ناشق به قه دهه گهر بخوره د نوشهش باد.

گهر چاوانی مهستی نهوازشکهری روخوشی، خوینی عاشق به پهرداخ بخواته وه نوشی بیته.

نوازش کن: نهوازشگهر مردم دار: خوش ته بیعت، که سی له گهل خه لکیدا خولق و خوی چاک بیته و دلی خه لکی به دهست بهیته

چاوانی مهستی یار که عاشقان نهوازش دهکات و دلیمان راده گری و ته بیعتی جوانی هه به، حقه خزیه تی خوینی عاشقان پرژینیت و بیخواته وه گهر نه کاره ی کرد و عاشقانی کرده قوربانی دهستی خوش بی و خوینه که یان نوشی گیانی بیته.

۸- به غلامی تو مشهور جهان شد حافظ

حلقه ی بندگی زلف تو در گوشش باد

به غولامی تو مه شهری جهان شود هافر، هه لقه یی بهنده گیی زولفی تو دهر گوشهش باد. له هه موو جیهاندا حافظ به غولامی تو ناوبانگی دهر کرد، ناواته خوازم نه لقه ی به ندایه تی زولفی تو له گویدا بیته.

مشهور شد: ناوبانگی ده کرد

(به غلامی تو) دو مانا ده گه یه نیته، یه که میان: به غولامی تو دووه میان به هوی غولامی تووه. له یه که میاندا واته حافظ به وه ناوبانگی دهر کرد ووه که غولامی تو یه، به لام واتای دووه واته به هوی نه وهی که حافظ غولامی تو یه له جیهاندا ناوبانگی دهر کرده.

جاران بهنده و غولام بو ناسینه وه یان نه لقه یان له گوی ده کردن، خواجه لیله دا ده لی: نه ی یاری حقه به هوی نه وهی که حافظ بهنده ی تو یه و ته نیا سهر بو تو داده نه وینیت له هه موو جیهاندا ناوبانگی دهر کرده، هیوادارم و ناواته خوازم که نه لقه ی به ندایه تی پرچی تو بکریتسه گوی و هه موو دنیا بیناسی و له گشت جیهاندا بناسریتسه وه، یا خود ناواته خوازم پرچت به دهوری گویدا بیته وه و نه لقه بکات و به به یه کگه یشت شاد ببه.

نه وه نهو شاناز یه یه که عارفه کان هه میشه به (یار) حقه وه ده یکن و به ندایه تی و عه شقیان بو مه عشوق ده بیته مایه ی گهره یی و ناودارییان له جیهانی دیار و نادباریشدا.

غزه لى سه د و سېيه م:

سه لامه تى هم موو جيهان له سه لامه تى تو دايه (به سلامه تى تو وه بنده) شه خسى تو به هيچ نه خو شيبه ك درده دار نه بى.

آفاق: گهردون، جيهان، (نافاق) وشه يه كى قورثانيه و خواى گه وره له به رامبه ر نه فسى مرو قدا هيناويه تى و فهرمويه تى: "سنريه يم آياتنا في الافاق و فى انفسهم حتى يتبين لهم انه الحق" {فصلت/ ۵۳} واته له (نافاق ونه فسى خو ياندا به لگه يان پيشان دده دين، تاوه كو روون بيته وه بو يان كه نه وه حقه) ليته دا هه رچى به لگه ي گهردوونيه نافاقه و مه به ستى خواجه ش گهردوون و جيهانه عارضه: نه خو شى شخص تو: تو، خودى تو درمند: درده دار نه ي يار سه لامه تى گهردوون و جيهان به سلامه تى تو وه بنده و كاتى تو بى وه و سه لامه تى بيت گهردونيش ته ندروست و سه لامه ته يا خوا تو به هيچ نه خو شيبه ك درده دار نه بيت.

سودى

۳- بدین چمن چو درآید خزان یغمایی

رهش به سرو سهى قامت بلند مباد

به دین چه من چو درایه د خزانى یغمایی، رههش به سه رقى سهى قامت بوله ند مباد. ناوا ته خواز م كه كاتى خزانى تالانكه ر رووده كاته نه م گولزاره، ريگه ي نه كه ويته دارسه روى به ژن ريكي بالا به رز.

بدین: بو نه م، نه م آید: بيت، پى بخاته خزان: خزان یغمایی: خزانى تالانكه ر رهش: ريگه ي

خواجه دنيا به گولزار و باخيك ده زانیت و خه زان به تالانكه ريك ده زانى كه كاتى رووده كاته نه م گولزاره ته واوى سه وزاييه كان ده دزى و ياريش له نيسو نه م باخه ي دنيا دا به دارسه رويه كى به ژن ريكي بالا به رز ده داته قه له م و ده لى: ناوا ته خواز م كه كاتى مه رگ و خه زان وه ك تالانكه ريك پى ده خه نه نيو نه م باخه ي دنيا وه رييان نه كه ويته لای يارى به ژن ريك نه گه رنا نه ویش تالان ده كهن و خه زانى پیده كهن.

به دركه ده لیت خوازيارم كاتى به لا رووده كاته جيهان له يارم دوروبى.

۴- دران بساط كه حسن تو جلوه آغازد

مجال طعنه ی بدبین و بدپسند مباد

ده ران بیسات كه هوسنى تو جيلقه ناغازه د، مه جالى ته نه يى به دبين و به دپه سه ند مباد. له و كوړ و شوينه دا كه جوانى تو ده ست به جيلوه بكات هيوادارم بوارى تانه ي به دبينان و نا په سه ندان نه بيت.

به حرى موجته سى هه شتى مه خبونى مقسور

(مفاعله ن فعلا ت مفاعله ن مفسور)

۱- نتت به ناز طبيبان نیازمند مباد

وجود نازكت آزردهء گزند مباد

ته نه ت به نازى ته بيبان نیازم نه ند مباد، قوجودى نازكه ت نازه رده يى گه زه ند مباد.

جه ست ه ت پيوستى به نزاى پزيشكان نه بى، وجودى ناسكيش ت نازارى زه رر نه چيژى.

تن: جه سته نیاز: پيوستى نازك: ناسك آزرده: نازارچه شستو گزند: زه رر، لي دان، نه خو شى

خواجه ناوا ته خوازه كه ته ن و جه سته ي (تو) يار پيوستى به نازى پزيشكان و وجودى ناسكى (تو) ياريش به نه خو شى و ده رر و لي دان نازار نه چيژى.

لاى سودى نه م غه زه له وه ك نامه ي به سه ر كرده وه ي نه خو شيك بو يار يا خود ده سه لا تداريكي نيو ده وله ت نيتر دراوه {سودى، ج ۲، ل ۶۸۵}

نه وه ي له شه رحه كه ي هرويدا جيگه ي تيبنيه نه وخاله يه كه جه خت له سه ر نه وه ده كاته وه نه م به يته به هيچ شيوه يه ك ناما ده يى هه لگرتنى ده ربرينى عيرفانى تي دان ييه {ج ۱، ل ۴۵۲} پيم وايه نه م جه خت كرده وه ره هايه ي دكتور پوچه لكرده وه ي نه و رايانه بيت كه ديوانى حافظ به ديوانيكي عيرفانى ته واو ده زانن. هروى ده لى: قسه له باره ي جه سته ي مرو ق و نازار و نيشانه ي نه خو شى و دو عاى سه لامه تى مه عشوقه وه كراوه و به يته كه هيچ جو ره ناما ده ييه كى هه لگرتنى ده ربرينى عيرفانى تي دان ييه و ده كرى (نه و) ي باسكراو دو ستيك، مه عشوقتيك، پادشا و نه ميريك يا هه ر وه سفكراويكي ديكه بيت.

قسه كانى سودى و هروى ته واون، به لام جه خت كرده وه كه ي د. هروى به زياده رو يى ديته به رچاو، چونكه به سه دان به يتي له م شيوه يه له ديوانى خواجه دا هه يه (تو، نه و، يار، مه عشوق، دوست... هتد) لای حافظ ده كرى يارى عيرفانى و زاتى حه ق بيت يا خود ياريكي نه ده بيانه ي خه يالى بيت و مه رج نييه هه ميشه يار يا خوا يا كچ بيت.

۲- سلامت همه آفاق در سلامت نوست

به هيچ عارضه شخص تو دردمند مباد

سه لامه تى هه مه نافاق ده ر سه لامه تى توست، به هيچ ناريزه شه خسى تو دردمه ند مباد.

بساط: كۆز آغاز: سهره تا جلوه آغازد: دهست به جيلوه گهري بركات
طعنه: تانه بدبين: به دبيني، خراپ بين بدپسند: بى سهليقه، كه سى كه هيچ
په سهند نه كات

خواجه ناواته خوازه كه لهو كۆز و كۆبوونه وهديه دا يار دهست به نمايش و جيلوه گهري ده كات
هيچ بوارتيك بۆ تانهى مرۆقه به دبين و بى سهليقه كان نه بيت كه تانه له يار و جوانى نهو بدهن.

۵- كمال صورت و معنى ز يمن صحت توست

كه ظاهرهت دژم و باطنهت نژند مباد

كه مالى سورهت و مهتا ز يومنى سيههتي توست، كه زاهيرهت دوزم و باتينهت نه ژهند
مه باد.

جوانى و ته واوى روخسار و مهنا به بهره كه تى ته ندروستى تۆوه په، خوا نه كات روخسارت
په ريشان و ناخ (ناوهوت) غه مگين بيت.

صورت و باطن: دهره و ناوه و (روخسار و ناخ) يمن: موبارهك، بهره كه ت
دژم: په ريشان نژند: غه مگين، خه فته تبار

سودى له برى (كمال) (جمال) هيتاوه و له نوسخه عهلامه قه زوينيشدا ثم به يته
نه هاتوه، بهه رحال خواجه دهلى: جوانى و ته واوى جيهانى دهره و جيهانى ناوه و له
بهره كه تى ته ندروستى تۆوه په، خوا بركات تۆ هه ميشه شادبيت و روخسارت په ريشان و په شيو
و ناخ غه مگين و خه فته تبار نه بيت.

۶- هرانكه روى چو ماههت به چشم بد بيند

بر آتش تو بجز چشم او سپند مباد

هه رانكه روى چو ماههت به چه شى بهد بينه د، بهر ئاته شى تو بجز چه شى ئو سپه ند
مه باد.

هه ره ئه كه سهى كه به چاوى بهد سه يرى روى وهك مانگت ده كات له ئاگرى تۆدا جگه
چاوى نهو نه سفه د نه بيت.

سپند / اسپند / اسفند: روهكى نه سپه ند / نه سفه ند تۆوى ثم روه كه / گيايه كه رهش و قاوه بين بۆ
له چاونه چوون دهرينه ناو ئاگره و دسوتيترين و بۆنيان بلاوده بيتته و وهك بوخو

خواجه ده خوازيت كه نه وانهى به خراپه سه يرى يار دهكهن و به چاوى بهد وه له روخسارى
وهك مانگى دهروانن (تانه دهرانى به يتى پيشوو) له جياتى نه سفه ند چاوى نه وان له ئاگرى
دوورى تۆ له چاودا گيانى يان چاوى نهو بسوتيترين و بكرتته قوربانى.

ياخوا نه وهى چاوى به تۆدا هه لئايهت له ئاگرى داخ و غه مدا چاوى بۆ دورخستنه وهى چاو
و نفوس له تۆ بسوتى.

۷- شفا ز گفتهى شكر فشان حافظ جوى

كه حاجتت به علاج گلاب و قند مباد

شيفا ز گفته يى شه كه رفشانى هافر جوى، كه هاجه تهت به ئيلاجى گولاب و قهند مه باد.

لهش ساغى له گوتهى شه كرپرژينى حافظ داوا كه تا پيويست به چاره سه رى گولاو و
قه ند نه بى.

شكر فشان: شه كر پرژين، شه كر بلاو كه ره وه جوى: داوا كه گلاب: گولاو
علاج گلاب و قند: چاره سه ريك بووه بۆ به هيتز كردنى دل

ليته دا و له به يتى ته خه لوسدا خواجه ستايشى شيعره كانى خۆى ده كات كه ده كرى له برى
ده رمانى دل به كار به يترين و ده لى گوئى له قسه شيرينه كانى حافظ بگره تا پيويستت به چاره و
ده رمانى به هيتز كردنى دل نه بى.

غزه لى سه د و چوارهم:

به حرى هزه جى شهشى نه خره بى مهقبوزى مهقصور
(مفعول مفاعلهن مفاعيل)

۱- حسن تو هميشه در فزون باد

رويت همه ساله لاله گون باد

هوسنى تو هميشه دهر فزون باد، روپهت همه ساله لاله گون باد.

جواتى تو هميشه له ترؤقى و گه شه دا بيت و روخسارت ته واوى سال گولاله ناسا بيت.

فزون: زيادبون، گه شه كردن روپت: روت، روخسارت همه ساله: ته واوى سال،
سه راسه رى سال لاله: گولاله گون: ناسا، وهك لاله گون: گولاله ناسا

بيگومان مهبه ست له لاله (گولاله سوره) يه، ليته دا خواجه ناوا ته خواجه جوانى يار هميشه
له گه شه و نه شوغادا بيت و سه راسه رى سال له (به هار و هاوين و پايز و زستان) رووى وهك
گولاله سوره سور و نا و جوان و پاراو بيت.

۲- اندر سر من خيال عشقت

هر روز كه هست در فزون باد

نه ندهر سه رى من خيالى نيشقه ت، هر روز كه هست دهر فزون باد.

هموو روژتيك خيال عيشقى تو كه له سه رى مندا هه يه له زيادبوندا بيت.

اندر: له ناو در فزون: له زيابوندا

له به يتى پيشودا خواجه ناوا ته خواجه جوانى يار هميشه له نه شوغما و زيادبوندا بيت
و ليته شه دا واوت ده خوازي كه خيال عيشقى ياريش كه له سه رى خويديا به هموو روژتيك له
زيادبون و گه شه دا بيت.

۳- هر سرو كه در چمن بر آيد

در خدمت قامتت نگون باد

هر سه رى كه دهر چه من بهر نايه د، دهر خدمه تى قامته ت نگون باد.

هر سه رويهك كه له باخدا سه وزده بيت له خزمه ت بهرنتندا بچه ميته وه.

برايد: دهر بيت، سه وز بيت، برويت قامت: بهرنت

نگون: سه راوين، چه ماوه

ديسانه وه خواجه ناوا ته خواجه كه ته واوى سه روه بهرنت ريكه كان له خزمه ت بهرنتى ياردا
بچه ميته وه و سه رى ريژى بو دانه وين.

ياخود ده كرى (نگون باد) به واتساي نيگه تيفى وه رگرين واته: هه ردار سه رويهك - بهرنت
ريكتيك كه له باخدا سه وز ده بى و ديته ژيانه وه - له ناست بهرنتى ريكتدا سه راو ژير بيت و
شكست بخوات، واته له تو بهرنت ريكت و بالا بهرنت نه يه ته باخى ژيان.

۴- چشمى كه نه فتنه ي تو باشد

از گوهر اشك بجر خون باد

چه شى كه نه فيتته يى تو باشه د، نه ز گوهره رى شهك به هرى خون باد.

چاويك كه مه فتونى تو نه بيت، له گه وه هرى فرميسكدا ده رپاي خوين بيت.

فتنه: مه فتون: گبرده و عاشق

خواجه دوغا له و چاوانه ده كات كه مه فتون و عاشقى يار نابن و ده خوازي كه هينده مروارى
فرميسك، ياخود فرميسكى خوين برژى بيتته ده رپاي خوين.

۵- چشم تو ز بهر دلربايى

در كردن سحر ذو فنون باد

چشمى تو ز بهرى دلروبايى، دهر كه رده نى سيهر زوفنون باد.

چاوى تو بو دلرفانندن له سيهر و جادو كرندا هونه رمه ند بيت.

ز بهر: بو دلربايى: دلرفينى در كردن سحر: له سيهر كرندا
ذو فنون: پر هونه ر، هونه رمه ند، كه سى ناشنايى له گه هونه رى زوردا هه بى

ديسانه وه خواجه ناوا ته خواجه چاوى يار له سيهر و جادوى دلى دلداران رفانندن هونه رى
زور بزانيت و شاره زا بيت.

۶- هر جا كه دلى ست از غم تو

بى صبر و قرار و بى سکون باد

هه رجا كه دلى ست نه ز غمه ي تو، بى سه بر و قه رار و بى سكون باد.

له هه ر جييهك كه دلى هه يه له غمه ي تو دا، بى سه بر و قه رار و بى نارام بيت.

هه رجا: له هه ر جييهك، له هه ر شويينى

۷- قد همه دلبران عالم

پيش الف قدت چو نون باد

قه دى هه مه ديلبه رانى ناله م، پيشى نه لفى قه ده ت چو نون باد.

غزه لی سهد و پینجه م:

به حری هزه چی ههشتی نه خره بی مه کفوفی مه قسور

(مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل)

۱- دیراست که دلدار پیامی نفرستاد

ننوشت کلامی و سلامی نفرستاد

دیرهست که دلدار په پیامی نفرهستاد، نه نقیشت که لامی یو سهلامی نفرهستاد.

دهمیکه که دلدار په پیامیکی نه ناردهوه، قسه یه کی نه نووسیوه و سهلامیکی نه ناردهوه.

دیراست: دهمیکه، ماوه یه کی زوره پیام: په پیام نفرستاد: نه ناردهوه

خواجه دهمیکه له لایه یاردهوه هیچی پی نه گه یشته، نه داوا و په پیامیک نه سهلامیک.

بویه لیردا نهو نارامییه ی نامینیت و ههستی خوی درده پرئ.

۲- صد نامه فرستادم و آن شاهی سواران

پیکی ندوانید و پیامی نفرستاد

سهد نامه فرهستادم و نان شاهی سه قاران، په یکی نه ده قانید و په پیامی نفرهستاد.

سهد نامه نارد و نهو شای سوارانه قاسیدیکی رهوانه نه کرد و په پیامیکی نه ناردهوه.

شاهی سواران: شای سوارچاکان (د. هروی) دهلی: ناماژه به بو شا شو جاع، چونکه نهو به

(ابو الفوارس) ناسرابوو پیک: قاسید، نامه بهر نداوانید: نه خسته ری،

رهوانه نه کرد

نهم بهیته جگه لهوهی که دو باره کردنهوه و جه ختکردنهوه یه له سهر واتای بهیتی یه کم، ناماژه

به نامه ناردنی خودی شاعیر دهکات و دهلی من نامه ی زورم بونارد - سه دان نامه بو نارد - به لام

نهو شای سوارچاکانه نه نامه بهریکی خسته ری تا نامه بو بهینی و نه په پیامیکی نارد.

۳- سوی منی وحشی صفت عقل رمیده

آهو روشی کبک خرامی نفرساد

سویی منی فهشی سیفته تی نه قل ره میده، آهو ره قشی که بک خورامی نفرهستاد.

بو لای منی کتویی سیفته تی نه قل له سهردا نه ماو، نامه بهریکی نه ناردهوه که رهوتی له ناسک

و ناز و خرامی له کهو بچیت.

سوی: بو لای وحشی صفت: کتویی سیفته، که نارگرتوو له خه لک

عقل رمیده: نه قل روشتوو، نه قل له سهردا نه ماو آهو: ناسک

بالای هه موو دولبه رانی جیهان له بهردهم نه لفی بالآتدا وه (نون) بیت.

قد: بالآ دلبران: دولبه ران، جوانان الف: پیتی الف الف قد: نه لف بالآ،

بالآ ریک و جوان چو: وه نون: پیتی نون

به ژن و بالآی ریک به ریکی بالآی نه لف (ا) دراوده ته قه لهم، خواجه دهلی نه یار

خوابکات، یاخود ناواته خوازم که بالآی گشت جوانانی جیهان له بهردهم بالآی ریکی وه الف

(ا) ی تودا بچه میتته وه و بیته نون (ن).

۸- هر دل که ز عشق توست خالی

از حلقهی وصل تو برون باد

هر دلی که نه ز نیشقی توست خالی، نه ز ههلقه یی قه سلی تو برون باد.

ههر دلی له عه شقی تو خالییه، له نهلقه ی وه سلی تو دوور بیت (له دهره وه بی).

خالی: به تال، خالی برون: دهره وه برون باد: دوور بیت، له دهره وه بیت

خواجه بو وه سلی یار و نهلقه ی وه سل و به یه گه یشتن مهر جی عه شقی له دلدا داناره و دهلی

که سئ که نهم عه شقی له دلدا نییه، نه که ویتته نیو بازنه و نهلقه ی به یه کگه یشتنی توه. له

هه ندی نوسخدا میسراعی یه که می نهم بهیته بهم شیوه یه یه:

هرکس که نباشدش فراقی. واته: هه رکه س که فیراقیکی نه بیت

۹- لعل تو که هست جان حافظ

دور از لب هر خسیس دون باد

له تلی تو که ههست جانی هافر، دور نه ز له بی هه ر خه سیسی دون باد.

لیوی تو که گیانی حافظه، دوور بیت له لیوی پیسه نزمه کانه وه.

لعل: لیوی وه له عمل سور دون: کهم، نزم، سوک

نه ی یار لیوی سوری وه له عملت که وه گیانی حافظه وایه و هینده ی گیانی خو شقی دهوی

یاخود وه گیانه و حافظه به زیندوه ناواته خوازم دوور بیت له لیوی مروقی نزم و سوک و

که مه کان و هه رگیز به دیدارت شادنه بن و قسه ت له که لدا نه کهن.

له نوسینه وه و وه رگرتنی نهم غه زله دا جیاوازییه کی زور له نیوان نوسخه کاندان - ته نانه ت

له دیرینترین نوسخه کانیشدا - به دی ده کریت که ته نانه ت ده گاته ناستی میسراع و به ییتیش،

هه ربویه لیردا نیمه په یه وه یان له نوسخه ی جه نابی (عه لامه قه زینی) و (قاسم غنی) کرد به

ناماژه به وهی که هه ندی جار پشتمان به (عبوضی) نه مهش له به ره وهی که له لایه که وه

هه لسه نگاندن و هه لیراردن نه یه ده گه یان دینه نه نجامیکی ویستراو و له لایه کی دیکه وه له کاره

سه ره کیه که ی خو مان لامان ده دا، بویه نهو نوسخه مان کرده بناغه.

رهوش: شیبواز آهو روش: نهوهی که وهک ناسک روشتنی جوانی ههیه کبک: کهو خرام: به ناز روشتن، خهرام کبک خرام: به ناز روشتنی وهک کهو خواجه وهسفی خۆی دهکات که سیفتهی کیویی وهرگرتوه و تاقهتی ناو خه لکی نه ماوه و گوشه گبر بووه و عهقلی له سه ریدا نه ماوه. له راستیدا ئهم دووسیفه ته (گوشه گبری و عهقل له سه رده رکردن) سیفتهی عارف و ریواره کانی ریگهی ته ریقه تن، چونکه (عهقل روشتوو) تاماژیه به که سی که له تاو عه شقی زور ئیدی پروای به عهقل نامینی. ده لئی: (نهو) نامه به ریکی ناسک رهوت و ناز و خهرامانی کهوی بو منی کیویی سیفتهی عهقل روشتوو نه نارد.

۴- دانست که خواهد شدن مرغ دل از دست

وز آن خط چون سلسله دامی نفرستاد

دانست که خواهد شوده نه مورعی دل نهز دهست، فهز نان خه تی چون سیلسیله دامی نه فره ستاد.

زانی که بالندهی دل له دهست ده چیت، که چی لهو خه ته وهک زنجیره ی داویکی نه نارد.

دانست: زانی خط: خه تی روخسار، پینکاته ی ریکی روخسار یاخود گهنده موی سه روخسار سلسله: زنجیر خط چون سلسله: خه تی زنجیر ناسا دامی: داویک

(بالندهی دل له دهست چوون) به مانای بالندهی دل هه لفرین یاخود له ناو چوون و له دهست چوونی به کجاری، هه روه ها (خط) ده کری خه تی روخسار بیت یاخود خه تی نووسینی نامه بیت که سودی به واتای داویی لیکدا وه ته وه و وهک زنجیره یه و دیردیر نامه ی پی ده نووسری {سودی، ج ۱، ل ۴۹۸}

که واته مانای به یته که ده بیته: له گهل نهوهی یار دهیزانی بالندهی دل له دهست ده چیت و له شه قهی بال ددها و ناواره و سه رگه ردان ده بیت، یاخود به یه کجاری له ناو ده چی، که چی له خه تی روخساری که وهک زنجیر ریکه، داویکی نه نارد دل می پی به ند بکه م و پیوه ی بهه ستم، یاخود نامه یه کی به خه تی (مسلل) - جو ره خه تیکی ئیسلامییه - {هروی، ج ۱، ل ۶۳} بو نه ناردم وهک داو دل را بگری و هه لته فری.

له هه ر حالیکدا کاتی خواجه دل پی په شیوی خۆی ده بینی و ده زانی یار ناگاداری حالیه تی و جیلوه گه ری ناکات نه هه سته در ده بری.

۵- فریاد که آن ساقی شکر لب سرمست

دانست که مخمورم و جامی نفرستاد

فریاد که نان ساقی شه کهر له بی سه رمه ست، دانست که مه خمورم و جامی نه فره ستاد.

هاوار که نهو ساقیه شیرین لیه سه رمه سته زانی که مه خمورم و پینکیکی نه نارد.

شکر لب: لیتوشیرین، شیرین لیتو سرمست: سه رمه ست و سه رخوش، موسته غنی (که سی که پیوستی به که سی دیکه نییه)، مه غرور محمور: خومار، سه رخوش لیره دا خواجه یاری به (ساقی) داوه ته قه لهم و ده لئی: هه ی داد و بیداد، له کاتیکیدا نهو ساقیه شیرین لیه (ده کری به شیرین که لامیش واتای لیکدریته وه) بی نیازه شه یزانی که من نه هلی عه شق و موحه به تم و وهک رهندانی دیکه مه سستی عه شقم که چی جامیکی عه شقی بو نه ناردم.

۶- چندان که زدم لاف کرامات و مقامات

هیچم خبر از هیچ مقامی نفرستاد

چندان که زده دم لافی کهرامات و مقامات، هیچم خه بهر نهز هیچ مه قامی نه فره ستاد.

هه رچه نده که لافی کهرامات و مقامات لیدا، هیچ خه به ریکی له باره ی هیچ مه قامیکه وه نه نارد.

چندان: هه رچه نند زدم لاف/لاف زدم: لاف لیدا کرامات: کهرامات، کوی کهرامه ته واته : گه رهی، به لام له عیرفاندا به واتای کاره ناناساییه کانی پیغه مبه ران و وهلیه کانی خواجه، جیاوازی کهرامات له (موعجیزه و وهی) نهوه یه که نه م دوانه ی داویی تاییه ته به پیغه مبه رانه وه، جیاوازی کهرامات و کاره ناناساییه کانی (خوارق العاده) له وه دایه که کهرامات به هو ی نریکی مرؤف له جیهانی بالا و بو مه به سستی بالا یه، به لام هه موو (خارق العاده) یه کهرامات نییه.

مقامات: قوناغه جیاوازه کانی ته ریقه ته وهک مه قامی (تویه و وهرع و زوهد و فهقر و سه بر وته وه کول و فهنا) که مرؤف پی ده گات.

خواجه ده لئی هه رچه نده من لافی نهوه م لیده دا که مه قام بریوه و خاوه ن کهرامات به لام نهو یاره هیچ هه والیکی له باره ی هیچ مه قام و مه نزل و قوناغیکه وه بو نه ناردم.

له راستیدا واتای به یته که قووله و لهو هه سته شه دوی که ریواری ریگهی ته ریقه ت پاش دروستکردنی شتیکی وه همی له خه یالی خویدا و لای خه لگانی دیکه ش ده زانی که زانی شهو که مه قامات و کهرامات به ده سته تی هیچ هه والیکی بو نه ناردوه.

گر شاه پیامی به غلامی نفرستاد

هافز به ئه‌دهب باش که فاخواست نه‌باشه‌د، گهر شاه په‌یامی به غولامی نه‌فره‌ستاد. حافظ به ئه‌دهب به، چونکه ئه‌گهر پادشا په‌یامیکی بۆ غولامیک نه‌نارد چیگه‌ی گزاندده نییه.

به ادب باش: به ئه‌دهب به واخواست: لیپرسینه‌وه، گزاندده

خواجه پله و پایه‌ی خۆی و یار (پادشا) ئه‌وکاره‌ی پاشا (نامه نه‌ناردن) بیری خۆی ده‌خاته‌وه و پیی وایه که ئه‌گهر بیتو زیاتر بلیت ئیدی له سنوور ده‌رده‌چیته و ده‌بیتته مایه‌ی بی ئه‌دهبی خواجه به خۆی ده‌لی:

حافظ به ئه‌دهب به و هیچی زیاد مه‌لی، چونکه کاتی پادشا په‌یام و نامه‌یه‌ک بۆ غولامیک نه‌نیری لیپرسینه‌وه‌ی ده‌باره ناکریت و چیگه‌ی گزاندده نییه.

د. هروی سه‌بارهت به کاتی نویسی ئه‌م غه‌زه‌له رای (د. غنی) هی‌ناوه‌ته‌وه که پیی وایه ره‌نگه له رۆژگاری رۆشتنی شا شو‌جاع له شیراز و ده‌سه‌لاتی شا مه‌جود واته له نیوان سالانی (۷۶۵ - ۷۶۷) دا نووسراوه و خۆیشی پیی وایه که (شاه سواران) ی به‌یتی دوهم پالپشتی ئه‌م رایه ده‌کات. { هروی، ج ۱، ل ۴۶۵ }

غه‌زه‌لی سه‌د و شه‌شه‌م:

به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی ئه‌خره‌بی مه‌کفوفی مه‌قسور

(مفعول مفاعیل مفاعیل مفاعیل)

۱- پیرانه سرم عشق جوانی به سر افتاد

وان راز که در دل بنه‌فتم به‌در افتاد

پیرانه‌سه‌ره‌م ئیشقی جه‌قانی به سه‌ر ئوفتاد، قان راز که ده‌ر دل بنه‌وفته‌م به‌ده‌ر ئوفتاد. له‌کاتی پیریدا عه‌شقی جوانیی که‌وته‌وه سه‌رم و ئه‌و رازه‌ی که له‌دلدا شارده‌بوومه‌وه ده‌رکه‌وت.

پیرانه سر: له پیریدا، له‌کاتی پیریدا به سرافتادن: که‌وته‌وه سه‌ر بنه‌فتم: شارده‌بوومه‌وه به‌در افتارد: ده‌رکه‌وت، ئاشکرا بوو

ببگومان عیشق هه‌میشه له ناخ و دلئ مرؤقدا وجودی هه‌یه و وه‌ک رازیکي شاراوه‌یه، ئه‌م عیشقه (عه‌شقی هه‌رچی بیت) زیاتر له سه‌رده‌می لاویدا گوزارشتی لی ده‌کریت و پیره کامله‌کان که‌متر دوچاری ئه‌و گوزارشت کردانه ده‌بنه‌وه، به‌لام خواجه ده‌لی: من له پیریدا عه‌شقی لاویم که‌وته‌وه سه‌ر و ئه‌و نه‌ییتی و رازه‌ی عه‌شق که له دلدا حه‌شارم دابوو ئاشکرا بوو.

جه‌نابی سودی ئه‌وه ره‌تده‌کاته‌وه که له (جوانی دا) (ی) مؤرفیمی دروستکردنی ناوی واتایی بیت (مصدری)، به‌لکو به‌نیشانه‌ی نه‌ناسراوی ده‌زانیت و واتای (جوانی) ناوی واتایی به هه‌له ده‌زانیت و به‌م شیوه‌یه به‌یته‌که واتا ده‌کات، له پیریدا عه‌شقی جوانیک/لاوینک که‌وته سه‌رم و به‌وه‌ش ئه‌و نه‌ییتییه‌ی که له‌دلدا بوو بلا‌بوویه‌وه و بووه چیرۆکی سه‌رزاران {ج ۲، ل ۷۰۰}.

۲- از راه نظر مرغ دلم گشت هواگیر

ای دیده نگه‌کن که به دام که در افتاد

ئه‌ز راهی نه‌زه‌ر مورغی دله‌م گه‌شت هه‌فاگیر، ئه‌ی دیده نیگه‌ه کون که به دامی که ده‌رئوفتاد.

بالتده‌ی دل‌م له ریگه‌ی سه‌یرکردنه‌وه هه‌لقری، ئه‌ی چاو سه‌یرکه که که‌وتوه‌ته داوی کیوه.

نظر: چاو، سه‌یرکردن هواگیر: بۆ به‌رزی فرین، هه‌لقرین گشت هواگیر: هه‌لقری نگه‌کن: سه‌یرکه که بدام که: که به داوی کیوه

خواجه دلّی خوئی به بالئندهیهك ده داته قه لّم كه به هوی (نظر) نه زه ربازیسه وه هه لفریوه و چوته نیو ناسمانی دوابی نه هاتووی عه شقه وه، نیستا به چاری ده لّی تهی دیده سهیرکه و بزانه دلّم كه به هوی (نظر) وه هه لفری كه وتوته داوی چ كه سیكه وه و عاشقی کی بووه. واته دلّ كه جوانی بینی چوه نیو ناسمانی عه شقه وه، ناخو به داوی چ عه شقیكه وه بووه.

(نظر) سه رباری ته وهی كه واتای بینین/ چا ده گه یه نیّت له زاراهوی عیرفانیدا بریتیه له وردبوونه وه له کاروباری راستیه کانی موجودات، ههروه ها (نظر) یا خود سهیرکردنی مرؤفه یا سهیرکردنی خودایه بو مرؤفه كه دووهمیان عینایهت و ره جمه تی خودایه.

به ره چا کردنی تم واتایه (نظر) به یته كه تم دوو لیكدانه وه یه دیكه ش هه لده گری:

۱- له ریگهی وردبوونه له راستیه کان و کاروباری مه وجوداته وه، بالئدهی دلّم له شقه ی بالیدا و چوه نیو ناسمانی عه شقه وه.

ب- له ریگهی وردبوونه له (نظر) ییلاهی و ره جمهت و ناگایی ته وه، بالئدهی دلّم له شقه ی بالیدا و چوه نیو ناسمانی عه شقه وه.

۳- دردا كه از آن آهوی مشکین سیه چشم

چون نافه بسی خون دلم در جگر افتاد

دهردا كه نه زان ناهویی موشکینی سیه چه شم، چون نافه به سی خونی دلّم دهر جگر ئوفتاد.

به داخوه (حه یف) كه له بهر تهو ناسکه میسکباره چا ورده شه وهك نافه خوینی زوری دلّم رژایه جگرمه وه.

دردا: حه یف، وشه ی ته سه فه، به داخوه ازان: له بهر تهو مَشکین: میسکبار سیه چشم: چا ورده ش نافه: وهك چند جاری دیکه گوتراوه (نافه) کیسه یه کی بچوکه كه له ژیر سکی ناسکی نیری خوته ندایه و ماده یه کی قاوه یی تیدایه كه بوئی خوشه و پیی ده گوتری میسک و تم ماده یه خوینی ناسکه یا خود خوینی دلّی ناسکه بس: زور خون دل در جگر افتادن: (خوینی دل رژانه جگرمه وه) تم ئیدیه مه به واتای په ریشان حالّی و نارحه تی دیت.

خواجه ده لّی له بهر تهو یاره كه وهك ناسکی میسکبار بوخوشه و چا ورده شه، وهك ناسکی خوتهن خوینی دلّم رژاوه ته جگرم و بووه ته نافه ی خوین، تم سه رباری ته وه كه مه به سستی له په شیو حالّی و نارحه تیه، بیرخه ره وهی ته وه شه كه ده گوتری کاتی ناسکی خوتهن، بری ولّاتی خوئی ده کاته وه خوینی دلّی ده رژیته ناو نافه و ده بیته میسک، بهم واتایه ش خواجه ده لّی: له

ته نجامی دووری تهو ناسکه چا ورده شه بوخوشه (یار) وهك ناسکی خوتهن خوینی دلّم ده رژیته نافه ی جگرمه وه.

۴- از رهگذر خاک سر کوی شما بود

هر نافه كه در دست نسیم سحر افتاد

ته ز ره گزه ره ی خاکی سه ری کویی شوما بود، هه ره نافه كه دهر ده سستی نه سیمی سه هه ر ئوفتاد.

هه ره نافه ی بوئیك كه كه وتوته ده ست شه مالّی به ره به یان، له ریی خاکی سه رکولّانی ئیوه وه بووه.

رهگذر: گزه رگه، ری در دست افتادن: ده سته و تن، كه وتنه ده ست

خواجه پیی وایه كه شه مالّی به یان یان بوخوشه و بوئی خوئی پییه (ئیدی هه ر بوئیك بیت) له بهر ته وه یه كه ریی كه وتوته كوّلان و ناستانه ی یار و له ویره تهو بوئه خوشه ی هیناوه.

مه به ست له وه یه كه کاتی بوئی سروشت خوشه و شه مالّ بوئی خوئی سروشت په خش ده کات، له بهر ته وه یه كه بوئی خوئی تو به سروشت دراوه، تم بوئه عیرفانیه و عارفه کان پییان وایه جوانی و بوخوئی و چاکی و هتد... ی سروشت له جوانی و بوخوئی و چاکی و هتد... ی یاره (حق) وه سه رچاوه ده گری.

۵- مژگان تو تا تیغ جهانگیر بر آورد

بس کشتهی دل زنده كه بر یکدگر افتاد

موزگانی تو تا تیغی جه هانگیر بهر نافه رد، به س کوشته یی دلزینده كه بهر یه کدیگه ر ئوفتاد. کاتی برژانگی تو شمشیری جه هانگیری ده ره ینا، کوزراوی دلزیندوی زور به سه ر یه کدا كه وتن.

مژگان: برژانگه کان، کوئی (مژه) یه، به لام لیته دا به شیوه یه کی گشتی به کارهاتوه نه وهك بو کو: تا: لیته دا به واتای (له وکاته وهی که / کاتی که) تیغ: شمشیر

جهانگیر: جه هانگیر تیغ جه هانگیر: شمشیریک كه جه هان بگریت و بیخاته ژیر چنگی خوئی برآورد: ده ره ینا کشته: کوزراو دل زنده: دل زیندوو، دل بیدار، هوشیار بر یکدگر: به سه ر یه کدا

به خه مزه ی چاوانی یار (دل بیداران) ده کوزرین و گرفتاری عه شق ده بن، (دل بیداران) سیفه تی عارفه کانه و دل مردوان ناعارفه کانن، جوانی و جیلوه ی یار ته نیا کاریگه ری له سه ر عارفه کان ده بیت.

بؤیه‌ش کاتی برژانگه‌کانی یار ده‌ست به جیلوه‌گری غه‌مزه ده‌کات کوژراوی زۆری دلژیندوو به‌سه‌ریه‌کدا ده‌که‌ون و شارا ده‌بن.

۶- بس تجربه‌کردیم درین دیر مکافات

با دردکشان هرکه درافتاد برافتاد

به‌س ته‌جره‌به‌که‌ردیم ده‌رین ده‌یری موکافات، با دورده‌کشان هرکه ده‌رئوافتاد به‌رئوافتاد. زۆر تاقیمانکرده‌وه هرکه‌س له‌م دیری پاداشته‌دا دوژمنایه‌تی له‌گه‌ل بادنه‌وشاندا کرد له‌ناوچوو.

تجربه‌کردیم: تاقیمانکرده‌وه دیر: عیباده‌تگا، لی‌رده‌دا مه‌به‌ست له‌جیهانه

دیر مکافات: واته جیهانیک که جیگه‌ی پاداشتی چاکه و خراپه‌یه

دردکشان: باده‌نۆشه‌هه‌ژاره‌کان درافتاد: دوژمنایه‌تی کردن، رووبه‌روبوونه‌وه

برافتاد: تیاچوو، له‌ناوچوو

له‌غزه‌له‌کانی سه‌ره‌تادا جیاوازی نیوان (شه‌رابی ساف و درد) مان خسته‌روو (دورد) شه‌رابی خلتنه‌داره، چونکه هه‌ژاره‌کان پاره‌ی کپینی شه‌رابی سافیان نییه، (درد) ده‌کپن و لی‌رده‌دا مه‌به‌ست له (دردکشان) باده‌نۆشه‌هه‌ژاره‌کانه و واتای ته‌واوی عارف و سو‌فیه هه‌ژاره‌کانه که له‌عشقی مه‌عشوقی هه‌قدان و به‌روالته هه‌ژارن، به‌لام له‌ناخاندان و ده‌لی خودان خواجه لی‌رده‌دا ده‌لی له‌م دونیایه‌دا زۆرمان تاقیکرده‌وه که نه‌وه که‌سانه‌ی شه‌ر و سوکایه‌تی به‌وه عاشقانه یا عارفانه ده‌که‌ن تیاچون و به‌پاداشتی خراپه‌کانی خۆیان گه‌یشتون.

(دیر مکافات) که سیفه‌تی دونیایه له‌کوردیدا به‌م په‌نده جوانه گوزارشتی لی‌کراوه که ده‌لی: "هه‌رچی بچینی نه‌وه ده‌دووریتوه".

۷- گر جان بدهد سنگ سیه لعل نگرده

با طنیت اصلی چه کند بدگهر افتاد

گهر جان بدهد سه‌نگی سیه‌ه له‌تل نه‌گه‌رده‌د، با تینه‌تی نه‌سلی چه کونده به‌دگوه‌ر ئوافتاد.

گه‌رگیانیش بدات به‌ردی ره‌ش نابیتته یاقوت، چی به‌سروشستی نه‌سلی خۆی بکات له‌ره‌گه‌زی خراب دروست بووه.

جان بدهد: گیان بدات، گیان به‌خشی و فیدای کات سنگ: به‌رد لعل: یاقوت،

به‌ردی گرانبه‌های بریسکه‌دار طینت: سروشت، خاکی نه‌سلی

نه‌وه به‌رده‌ی که ده‌بیتته یاقوت له‌نه‌سل و بنچینه‌دا جیاوازه له‌به‌ردی ره‌ش و به‌ردی ره‌ش هه‌رگیز نابیتته یاقوت، ئیدی هه‌رچی بکات و هه‌رچه‌نده قوربانی و فیداکاری له‌م پیناوه‌دا بدات، چونکه سروشتی نه‌سلی نه‌وه مایه‌ی بوونه یاقوت نییه و هه‌یچیش له‌گه‌ل نه‌م سروشته‌دا ناکریت.

(لعل) مرۆقی عارف و عاشقه دلژیندوه‌کانن و خواجه ده‌لی: مرۆقی خراب که هه‌ر له‌بنه‌ره‌تدا قه‌لبه ناتوانی به‌رزبیتته‌وه بۆ پله‌ی عارف و نه‌مه‌ش له‌به‌ر به‌د سروشتیه‌که‌یه‌تی و گله‌که‌ی خراپه و هه‌یچیشی له‌گه‌لدا ناکریت.

نه‌م به‌یتته جگه له‌وه‌ی که پله‌ی عارفی به‌شیاری هه‌موو که‌سی نازانی، به‌لگه‌یه‌کیشه له‌سه‌ر بۆچوونی جه‌ریانه‌ی نه‌شه‌ریانه‌ی خواجه.

۸- حافظ که سر زلف بتان دستکشش بود

بس طرفه حریفی ست کهش اکنون به سرافتاد

هافر که سه‌ری زولفی بوتان ده‌ستکه‌شه‌ش بود، به‌س تورفه هه‌رئیفیست که‌ش نه‌کنون به‌سه‌ر ئوافتاد.

حافر که سه‌ری زولفی جوانان ده‌ستراکیشه‌ری بوو، عه‌جبه‌ه هاورپیه‌که که ئیستا به‌سه‌ردا که‌وتوووه.

دستکش: ده‌ست راکیشه‌ره، که‌سی ده‌ستی کویر بگریت و ری‌ی پیشان بدات طرفه: عه‌جبه، سه‌یر حریف: هاورپ، هاورپیشه (هاوباده) به‌سرافتاد: به‌سه‌ردا که‌وت حافر نه‌وه‌که‌سه‌ی که سه‌ری پرچی یاران و مه‌عشوقان وه‌ک ده‌ستراکیشه‌ره و ری‌ی پیشانده‌ری بوو عه‌جبه‌ه هاورپیه‌که بسوو، به‌لام ئیستا که پرچی جوانان ری‌ی پیشانادات وه‌ک کویران به‌سه‌ردا که‌وتوووه.

واته: گهر سه‌ری زولفی بوتان نه‌بیت (نه‌پینی گه‌ردوون) نه‌وا حافر وه‌ک کویرپیه‌که و سه‌راوبن ده‌که‌وینته چاله‌وه.

نه‌م به‌یتته پالپشتی نه‌وه رایه‌مان ده‌کا که نه‌پینیبه خوداییه‌کان کاربگه‌ریه‌کی زۆری له‌سه‌ر خواجه هه‌یه و له‌زۆربه‌ی کاتدا ناماده‌یی له‌غزه‌له‌کانیدا هه‌یه و به‌پرچ و لولی پرچ و سه‌ری پرچ و هتد گوزارشتیان لی‌ده‌کات.

غزه لى سه د و حه و ته م:

به حرى ره مه لى هه شتى مه خوبونى نه سله مى موسبه غ
{فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لان}

۱- عكس روى تو چو بر آينهى جام افتاد

عارف از خندهى مى در طمع خام افتاد

نه كسى روى تو چو بهر ئاينه يى جام ئوفتاد، ئاريف نه ز خنده يى مهى دهر ته مه ئى
خام ئوفتاد .

كاتى و ينهى روى تو كه وته سهر ئاويهى پي كه وه، عارف له خندهى مه يه وه كه وته نيو
ئوميدي ناكامى هه زره وه .

عكس: وي نه آينه: ئاويهى طمع: هيو، به ته مابون
خام: ناكامل، هه زره

ماناى سه زارى به يته كه تا راده يه ك ماناى قوليشى جو ره تانه يه كه له عارف، له
كاتي كدا عارف نه له حافظدا و نه له دهقه كانى دي كه دا جي كهى ره خنه نه بووه و كه سيكي
كامل بووه كه له بهرام بهر سو فيدا دانراوه، چونكه سو فى له ديوانى حافظدا نه و كه سانه يه كه
ئيديعاى عيرفان ده كهن و جگه له جل و بهرگ و رو كارى دهره ويان هيج رينمايه كى عيرفانى
به يره و ناكهن .

د . خو ره مشاهى پيى وايه كه ته نيا نه مجاره (عارف) به واتاى نيگه تيفى له ديوانى حافظدا
به كارها توه كه هم واتايش شايسته ي سو فيه {خرم شاهى، ج ۱، ل ۱۳۸}

د . هروى كه هم واتا نيگه تيفيه ي به عارف داوه، له شهر حى هم به يته دا نوسيه يتى :
شه پولى هيو اشى شهراب له ليوارى پي كدا لاي شاعير خندهى (مهى) يه و كاتى كه
مه عشوقيش پي ك بو ليوى دهبات، وي نهى رو خسارى ده كه ويته سهر پي كه كه و له گه ل له رينه وهى
شه رابه كه دا تي كه لاو دهبى، وادرد ده كه وي كه مه عشوق پي ده كه نى و عارف ده كه ويته هه له وه و
خندهى مهى به به زه رازى بونى مه عشوق ده زانيت و ده كه ويته نيو ئوميدي هه زره ي
به يه كگه يشتنه وه {ج ۱، ل ۴۷۰} نه و ته عبيره عيرفانيه شى جه نابى د . هروى ليى ودرده گريت
بريتيه له: عارف گومانى وايه كه نه ينيه كانى درووستبونى جيهان نه وه يه كه له كاتى سه كر
(مستى) و سهر خو شيدا له وي ناي شيرينى نه ودا رهنگيدا وه ته وه {هه مان}

وهك بلئى كه ري كه وتنيكى ته واو هه بيته له سهر نه وهى كه ئيدى خواجه له م به يته دا
(عارف) ي به واتاى سو فى داناوه و له ته واوى ديوانه كه شيدا ته نيا له م به يته دا به م شي وه يه
ناوى دهبات، به لام به ره چاو كردنى هم خاله گرنگه ي كه خواجه جگه له م به يته (عارف) به
كه سايه تى نيگه تيفى وه سف نه كردوه ماناى دو وه مى به يته كه ده ست ده كه ويته كه له گه ل
راى سو فيدا يه كده گريته وه .

به ر له ههر قسه يه ك پيويسته نه وه بلين كه فه زاي هم غه زه له تا سه ر ئيسقان فه زايه كى
عيرفانى / ئاينه يه و به هيج كلوجيك ناچيته نيو فهزا كو مه لا يه تى، مي زوى، سياسى، نه ده بيى
و خه يالييه كانه وه . هه ربويه پيويسته له نيو فه زاي عيرفانى / ئاينه دا له دوى واتا يه كى قو ولى
دي كه بگه رين . عارف له فه ره نكي زاراوه عيرفانيه كاندا به م شي وه يه پي ناسه كراوه: عارف
كه سي كه كه هه زره تى ئيلاهى نه وى كه ياندوه ته په لى شه ودى زات و نه سماء و صيفاتى خو ي و
هم مه قامه ش له ري كه ي حال و كه شفوه پيى گه يشتوه نه وهك له ري كه ي زانست و
زانباريه وه {كاشانى - اصطلاحات}

يا خود ده ئين عارف كه سي كه كه گه يشتوته فه نا له حه قدا، به لام هيشتا به مه قامى (بقاء
بالله) نه گه يشتوه .

هه روه ها (مه عسوم علي شاه) له (طرائق) دا نوسيه يه تى: عارف كه سي كه كه به
شي وه يه ك په رستشى خواده كات كه نه و به شياوى په رستن ده زانيت نه وهك له بهر پاداشت و
له ترسى سزا {۳۳۴} ديسانه وه له پي ناسه ي عارفدا گوتراوه : عارف نه وه كه سه يه كه
قوناغه كانى پاكاه و چا ك كردنى نه فسى بريوه و به نه ينيه كانى حه قيقه ت گه يشتوه
{سجادى، ل ۵۶۵ - ۵۶۶} .

له هه ريه ك له م پي ناسانه ي عارفه وه به و راستيه ده گه ين كه ناكري (حافظ) يكي ئاگادار له
سه رچاوه كان هم بو چونانه له بير خو ي به ريته وه و كو ي به وه نه دات كه عارف له برى كو لكه
سو فى به كار به يتى .

(خام) جگه له وهى كه به واتاى هه زره و ناكامل ديت سيفه تيكى (مهى) و (شهراب) يا خود
جو ري كه له وان .

مى خام: شه رايي كه كه به گه رمى ئاسايى و به بى ئاگر و كولان دن خو ش بيته كه له
به رام بهر شه راب/مه يى (پخته) دا ديت كه به هوى كولان دنى ئاوى تريوه خو ش ده كريت . حافظ
له جي كه ي دي كه دا (مى خام) ي هينا وه بو نمونه:

زاهد خام كه انكار مى و جام كند پخته گرد چو نظر بر مى خام اندازد

له لایه کی دیکه وه له فهره نگی عیرفانیدا (جام) حالته عیرفانیه کانه و (می و شراب) بیش عه شقن له کاتیکدا له ناخدا بن و له رفته اردا دهرنه کهون.

سودی له شهرحی ئەم بهیته دا نووسیویه تی: به هۆی شه وهی که وینسه ی روی تو که وته سهر جامی شهراب باده روناک بوویه وه، عارف به ئومیدی شه وهی که هه میسه وینسه ی روت که ویتته سهر باده که وته وه ئومیدی (خام) واته که وته باده نۆشی {ج ۲، ل ۷۰۶}. شه وتری که شهرحی سودی شهرحیکی عارفانه ی دیونی خواجه یه و زۆرجار ره خسه ی لیده گیریت، به لام به نده پیم وایه له زۆر جینگه دا شهرحی سودی زۆر له مانا قولله کانی بهیته کانه وه نزیکه، لیره شدا سهرباری رای به ریزانی دیکه به نده ئەم لیکدانه وه یه به راست ده بینم. به م لیکدانه وه یه و به ره چا و کردنی واتا عیرفانیه کان و به پیدانی که سایه تی پۆزه تیغیی به عارف واتای بهیته که ده بیته:

له به ره شه وه روی تو له حاله کانی عیرفانیدا که وته جیلوه گهری و عارف ههستی به م جیلوه گهریه ی روی تو کرد، له خنده ی مهی و عه شقدا که وته نیو ئومیدی مهی و عه شقه وه، یا خود که وته نیو عه شقی دهرونی و وازی له عه شقی سهرزازی سۆفیان هینا که ته نیا له روخساردا عاشقن، به لام ئەم له ناخدا بووه عاشق و له روکاردا بووه رهند و له که وئی سۆفی هاته دهره وه.

ئه گهر بیتو واتای یه که می (خام) وهرگرین (طمع خام) ده بیته پروپوچ و باتل به م واتایه یه لیکدانه وه یه که م بو بهیته که ده کریت، به لام (خام) تو انجیوشی تیدایه و واتاکه ی لیله و مه رجی تو انجیوشی له وه دایه که پیویسته واتا دوره که ی وهرگرین، به لام به نده پیم وایه (طمع خام) واتا نزیکه که یه تی.

۲- حسن روی تو به یک جلوه که در آینه کرد

این همه نقش در آینه ی اوهام افتاد

هوسنی روی تو به یه جیلقه که دهر ناینه که رد، ئین هه مه نه قش دهر ناینه یی ئوهام ئوفتاد.

جوانی روی تو به یه جیلوه که له ئاوینه دا کردی، ئەم هه موو وینانه که وتنه ئاوینه ی خه یالته وه (خه یالته وه).

نقش: وینه اوهام: خه یالات

ئه ی یاری حق کاتی جوانی روی تو به یه جیلوه کردنی له ئاوینه دا ئەم هه موو وینه و خه یالته ی خسته ئاوینه ی خه یالاتی مرۆقه وه.

عارفه کان پینان وایه که جیهان و مه خلوقات که یه کپارچه جوانیه جیلوه یه کی جوانی هه قه، ئەم جیلوه ی جوانیه شه که بووه ته جینگه ی سهرسورمان و هه ریه کی له خه یالی خۆیدا جۆریک وینه ی ده کیسی و دنیا یه ک وینه ی جۆراوجۆر له خه یالی مرۆقدا دروست بووه. دیسانه وه لای عارفه کان دلێ مرۆقه جینگه ی جیلوه کردنی خودا و ئاوینه ی جوانی شه وه، خواجه لیره دا ده لیت تو به یه جیلوه که کردت ئیدی له دلدا یا خود گهردوونی ریک و کامل دنیا یه ک وینه ی جۆراوجۆری له خه یالته کاندایه دروست کرد، ههر مرۆقیک بگریته وینه یه کی جیاوازی شه جیلوه یه یه له خه یالته دایه و هه موو ئەمانه ش له یه ک جیلوه ی هه قه وه بووه.

۳- این همه عکس می و نقش مخالف که نمود

یک فروغ رخ ساقی است که در جام افتاد

ئین هه مه ئەکسی مه ی و نه قشی موخالیف که نه مو، یه ک فروغی روخی ساقیست که دهر جام ئوفتاد.

ئهم هه موو وینه ی شهرابه و شیوه جیاوازی که دهر که وت یه ک پرتو (تیشک) ی روی ساقیه که که وته پیکه وه.

نقش: شیوه، نیگار مخالف: جیاواز نمود: دهر که وت فروغ: تیشک، پرتو رخ: روخسار ساقی: پۆزه تیغی ترین که سایه تی نیو دیوانی خواجه یه، ساقی فریادرس و ساقی خۆشه ویست و ساقی واسیته و هۆکاری چونه نیو جیهانی عه شق و ته نانه ت ساقی خودی مه عشوقی حقه ئەزه لیه.

ئهم واتایه ی دوایی واتای عیرفانی ساقیه و به هه مان مه عشوقی حقه دهر دیتته قه ئەم {خرمشاهی، ج ۱، ل ۱۶۰}

له م بهیته دا ساقی له دوا پله ی گه شهیدا - ساقی عیرفانی = مه عشوق - دهر که وتووه. دهر که وتنی روی ساقی (پرتو ویک روی ساقی) ته وا که ری بهیته پيشوه که به جیلوه کردنیکی روی دۆست وینه ی جۆراوجۆر له خه یالته کاندایه دروستبوو، لیره دا له تیشکی روی ساقی - مه عشوقی حقه ئەم هه موو وینه و شیوه جیاوازانیه دنیا دهر که وتن.

له نوسخه ی قه زوینی و خرمشاهی دا له جیاتی (مخالف) (انگارین) هاتووه واته (نگارین) بووه ته سیفته و دیار خه ری نقش؛ واته: (شیوه رازاوه) به مه ش له واتایه ی دهری رزگارمان ده بیته که بو بهیته که ی کردووه و ده لی: ئەم هه موو وینه جۆراوجۆرانه ی که له جوانی په ره ردگار دروستی ده که ن و ده بیته هۆی جیاوازی و رو به رو بوونه وه ی باوه ره کان له وه دایه که یه ک پرتو ی روی خالق که وتوته سهر دلێ مرۆقه و به ته وا ی بزی دهر نه که تووه {هروری، ج ۱،

ل ٤٧١}، به لّام نه وهی راستی بیټ بهیته که باس له جیاوازی وینه و شیوه جوانه کانی سروشت و عشق ده کات که به یهک پهرته وی روی خالق دهرکه وتوون و به مهش گه وره یی پرتوه که ده خاتره و جیاوازی بیروبوچون و باوره دکان مهسه له یه کی دیکه یه .

٤- غیرت عشق زبان همه خاصان ببریډ

کزکجا سرّ غمش در دهن عام افتاد

غیره تی نیشق زه بانی همه خاسان ببریډ، کز کوجا سرری غمهش دهر دهه نی نام نوفتاد .

غیره ی عیشق زمانی همه مو (خاسان) تاییه ته کانی بری، له کوپوه نهینی غمه ی که وته سه زاری عامه وه .

غیرت: غیره، ههستی هسه دت و پیناخوژ بوون و پاراستن خاصان: تاییه ته کان، عارفه کان، نه وانه ی که له خه لکی ره مه کی جودا بوونه ته وه له کوردیدا (خاسانی خودا) به کاردیت و واگومان دهریت که له (خاس - چاک) وه و هرگیراییت، به لّام له راستیدا (خاصان) وه له به رامبر (عام) دا دیت که خه لکی ره مه کی عامه یه (خاصان) نه هلی عیرفان و ته ریه ته و که شف و شهودن، نه وانه که عه شقی حق له میشکیاندا یه و عاشقی حقن و به گری نه وه عه شقه ده سوتین (عام) یش خه لکی ساده و ره مه کیبه که خالیبه له وه عه شقه ی که عارفه کان هه یانه ببریډ: بری کزکجا: له کوپوه دهن/دهان: دم، زار دردن افتاد: که وته سه زار، بلاو بوویه وه

غیره ت گه دونیایی بیټ ده بیته هسه ودی، به لّام له عیشق و عاشقیدا (غیره) ه نه وه حاله ته دهر و نییه یه که عاشق به رامبر به مه عشق ده بیټ و هه ز ناکات که سی دیکه خو شی بویت .

ناشکرایه غیره له جیهانی کدا دروست ده بیټ که (نهو) بوونی هه بیټ، نهو جیهانه ی که (من) عاشق و (تو) مه عشق و (نهو) یش ره قیبه، ره قیب نهو (نهو) هیه که هه همیشه ترسی نه وه ی لیده کریت مه عشق بو خو ی بدزیت، نهو ترسه و خو شه ویستی له راده به دهری مه عشق واده کات که (من) ی عاشق هه جوړ و نه ندازه یه کی ناماده یی (نهو) ره قیب له نیوان (من) و (تو) ی مه عشق دا نازارم ددهات و غیره ده مگر، غیره ی عه شق یا خود غیره تی عه شق بهم شیوه یه ته نانه ت ده گاته راده یه که که عاشق نایه وی باسی جوانی چاک و عه شقی مه عشق بلاو بیته وه و له هه ره سفیکی دلگران ده بیټ و غیره ده بگری، له کاتی کدا که (مه عشق) ده بیته زاتی حق ئیدی بهنده غیره ی بو عه شقی ره قیبانی مه عشقی هه قیش ده بیټ هه ره نه م

غیره یه یه که خواجه (عه بدوللای نه نساری) له (کشف الاسرار) دا بهم شیوه دهری دهریت و ده لی: (داخم لیدیت که هه رکه سی خو ی به تو وه گری ددهات) {سجادی، ل ٦١٤} . غیره سیفه تی عاشقه و مه عشق له م ماجه رایه بی ناگایه، وه ک گوتمان غیره ی عاشقه عارفه کانیش نه وه یه که نایانه وی (نهو) ټکی دیکه لهو نیوانه دا بیټ. نهو غیره ته یه که زمانی خاسان و عاشقان ده به ستیت و هه رگیز باسی عه شقی خو یان ناکه ن، به لّام نه ی له کوپوه وچون نه م مهسه له ی نهینی غم و عیشقی یار که وته سه زاری عامه ی خه لکه وه .

سودی (زمان برین) ی به سه رسورمان و ته عه جوب لیکداته وه و ده لی خاسان له غیره ی عه شقه وه هینده یان پی سه ربوو که باسی عه شقی یار که وته سه سه زاران و بلاو بوویه ته وه زمانیان به سترا {ج ٢، ل ٧٠٩} . ده کری نه م بهیته سه رسورمانی خودی خواجه بیټ له مهسه له ی بلاو بوونه وه ی مهسه له ی عه شق و غمه ی مه عشقی حق، که له کاتی کدا عاشقان و خاسان له تاو غیره تی عه شقی خو یان بیده نگن نه ی له کوپوه نه م مهسه له یه به ده می همه مو عامه ی خه لک گه یشتوه . له راستیدا، لی ردها غیره ی عاشقه که زمانیان ده به ستیت، به لّام ده کری که به شیوه یه کی دیکه بهیته که لیکداریته وه و تاوانه که بخریته نه ستوی خاسانه وه و غیره که هی خودی عه شق بیټ (که) ی سه ره تای میسراعی دوه م هو (سه به ب) ی بیټ و بهم شیوه یه بهیته که لیکداریته وه: غیره ی خودی عه شق زمانی همه مو خاسانی بری و تاوانباری کردن که نهینی غم و عه شقی تاییه تی خاسان له کوپوه که وته سه سه زاری عامه ی خه لک .

د . عبدالکریم سروش له (بسط تجربه نبوی) دا نه م بهیته ی خواجه ی به به لگه ی ته جله ی خودا هینا وه ته وه و لهو رایه ی عارفه کان دواوه که جیهان به ته جله ی و دهر که وتنی خودا دده نه قه لّم و جیاوازیبه کی گه وه ری له نیوان رای عارف و فه یله سوفه کاندا کردوه، که کومه له ی دووه میان جیهان به دروستکرای دهستی هیزی خودا ده زانن و خودا هو (علت) وه جیهان (معلول) ه، به لّام عارفه کان له م بوچونه قولتر بیرده که نه وه و په یوه ندی نیوان خودا و جیهان به په یوه ندی روخسارو جیلوه ده زانن لایان وایه نه م دونیایه په نجه ریه که و خودا خو یی تیدا نمایش ده کات و تیایدا ناماده یه و جیلوه ده کات، به لکو دنیا خودی جیلوه ی زاتی هه قه . {د . عبدالکریم سروش، بسط تجربه نبوی مؤسسه فرهنگ سراط، چاپ سوم، ١٣٧٩، تهران، ل ٢٤٧}

به م پییه خواجه له م بهیته دا ده یه ویټ رای عارفانه ی خو ی سه باره ت به په یوه ندی نیوان خودا و جیهان بخاته رو که پیی وایه جیهان و گشت جوانی و وینه جوانه کانی یه ک پهرته وی روی مه حبویه و هیچی دیکه .

۵- من ز مسجد به خرابات نه خود افتادم

اینم از عهد ازل حاصل فرجام افتاد

من ز مه‌سجید به خرابات نه خود توفتاده‌م، نینم هم نه‌هدی نه‌زل هاسیلی
فرجام توفتاد.

من به ناره‌زوی خوم له مزگوت‌توه نه‌چومه مه‌بخانه، به‌لکو هم سه‌ره‌نجامم له روژی
نه‌زله‌وه بو دیاری کراوه.

اینم: نه‌مهم فرجام: سه‌ره‌نجام، چاره‌نوس

چند باره کردنه‌وی رای شه‌شعربیه‌کانه سه‌بارت به فرموده‌ی پیروزی (رفعت الاقلام
وجفت الصحف) واته له روژی نه‌زله‌دا چاره‌نوسه‌کان نوسراون و قه‌له‌مه‌کان هه‌لگیراون و
نوسراوی سه‌ر لاپه‌ره‌کانیش وشک بوونه‌توه و نیدی نه‌ بویان زیادده‌کریت و نه‌ لییان
ره‌شده‌کریت‌توه و پییان وایه که حق خولقی‌نهری ره‌فتاره‌کانی به‌نده‌یه خواجه‌ش ده‌لی: من به
دهستی خوم نه‌بوو وازم له مزگوت هیئا و رومکرده (خرابات) و مه‌بخانه‌ی عه‌شق و عیرفان،
به‌لکو هم کردارم هه‌ر له روژی نه‌زله‌وه بو نوسراوه. به‌ گوزارشتی کوردی هه‌ر له روژی
نه‌زله‌وه له چاره‌م نوسراوه یاخود نوسرابوو که مزگوت به‌جی به‌یلم و روبکه‌مه‌وه مه‌بخانه.

۱- چه کند کز بی دوران نرود چون پرگار

هرکه در دایره‌ی گردش ایام افتاد

چه کوند کهز په‌بی دوران نه‌ره‌فد چون پرگار، هه‌رکه دهر دایره‌ی گه‌ردشی نه‌یام توفتاد.
هه‌رکس که که‌وته نیو بازنه‌ی گه‌رانی (سورانی) روژگار‌ه‌وه چی بکات گه‌ر وه‌ک په‌رگا‌ل به
لیواره‌کاندا نه‌روات.

پرگار: پرگا‌ل دایره: بازنه گردش: گه‌ران، سوران

خواجه تا ئیستای دیوانه‌که‌ی جاریکی دیکه له غه‌زله‌ی (۵/۸۶) دا پرگا‌لی هیناوه‌توه و
له‌ویشدا مانایه‌کی له‌م شیوه‌یه‌ی وهرگرتوه، حافظ نه‌و لایه‌ی پرگا‌ل که قه‌له‌مه‌که‌ی پیوه‌یه و به
چواره‌ورددا ده‌سوریت به‌ مروقی بی‌ گرفت و بی کیشی‌ی دونیا و روژگار ده‌داته‌ قه‌لم و لای
جینگیری نیو بازنه‌که‌ش به‌ مروقی گرفتاری نیو دهر‌ده‌سه‌ریه‌کانی دونیا ویناده‌کات، خواجه له
به‌یتی (۵) غه‌زله‌ی (۸۶) ده‌لی:

آسوده بر کنار چو پرگار می شدم دوران چو نقطه عاقبتم در میان گرفت

له‌م به‌یته‌شدا جگه له‌وه‌ی هه‌مان رای خوی تاو‌یته به‌ مه‌سه‌له‌ی جه‌بریت دووپات ده‌کاته‌وه
و ده‌لی: کاتی مروق به‌بی ویستی خوی ده‌که‌و‌یته نیو بازنه‌ی روژگار‌ه‌وه دیتسه نیو

ده‌ده‌سه‌ریه‌کانی دونیا چی بکات و چی له‌ده‌ست دیت گه‌ر له که‌ناره‌وه به‌ بی‌ دهردی سه‌ری
تیپه‌ری و نه‌که‌و‌یته شوینی ویست و ناره‌زوی روژگار، به‌لکو ده‌بی به‌ بی‌ ویستی خوی له
بازنه‌ی ژیاندا شوین سورانی روژگار که‌وی.

۷- زیر شمشیر غمش رقص کنان باید رفت

کان که شد کشته‌ی او نیک سرانجام افتاد

زیری شه‌مشیری غه‌مه‌ش ره‌قس کونان بایه‌د ره‌فت، کان که شود کوشته‌ی تو نیک سه‌ره‌نجام
توفتاد.

ده‌بی به‌ سه‌ماکرده‌وه بجیه‌ی ژیر شمشیری غه‌می، چونکه نه‌وه‌ی که بووه کوژرای ده‌ستی
نه‌و سه‌ره‌نجامیکی چاکی هه‌یه.

رقس کنان: به‌ سه‌ماکرده‌وه کشته: کوژراو، کوشته نیک: چاک، خیر
سرانجام: سه‌ره‌نجام، عاقیبه‌ت

چونه ژیر شمشیر یاخود خودانه به‌ر شمشیری غه‌می یار؛ واته هه‌لگرتن و قه‌بولکردنی
غه‌می عیشقی یار، غه‌می عیشق مانایه‌کی فراوانی هه‌یه و له ساده‌ترین مانایدا نه‌و غه‌م و
مه‌ینه‌تیانه‌یه که له نه‌نجامی عه‌شقه‌وه دوچاری عاشق ده‌بیته‌وه و له به‌رزترین پله‌ی عیرفانیدا
غه‌می فه‌نابوونه له مه‌عشوقدا.

خواجه ده‌لی: ده‌بی به‌ خوشی سه‌ماکرده‌وه خومان بده‌ینه به‌ر شمشیری غه‌می یار و به
خوشییه‌وه پتی رازی بین، چونکه هه‌رکس بووه کوژرای یار عاقیبه‌ت خیره و سه‌ره‌نجامیکی
چاکی ده‌بی‌ت (کوژرای یار) واتای گرفتاریبون و که‌وتنه نیو داوی عیشقی یار ده‌گه‌یه‌نیت و
نه‌م عاشق بوونه‌شه که لای خواجه ده‌بیته‌ مایه‌ی عاقیبه‌ت خیری.

۸- در خم زلف تو آویخت دل از چاه زنج

آه کز چاه برون آمد و در دام افتاد

دهر خه‌می زولفی تو تاخیخت دل نه‌ز چاهی زه‌نه‌خ، ناه کهز چاه برون نامهد و دهر دام توفتاد.
دل له چالی چه‌ناگه‌دا تاویزانی لولی پرچی بوو، ناه که له چال‌هاته‌ دهر‌وه و که‌وته
داوه‌وه.

آویخت: ناویزان بوو، چه‌سپی چاه: چال زنج: چه‌ناگه چاه زنج: چالی
چه‌ناگه برون آمد: هاته‌ دهر‌وه در دام افتاد: که‌وته داوه‌وه

له راستیدا (لولی پرچ) (چالی چه‌ناگه‌ی یار دوو دیارده‌ی نیو دونیای عیرفان و
ته‌ریقه‌تن، لولی پرچ نه‌پنییه‌ خوداییه‌کان و چالی چه‌ناگه‌ش ریگر و گرفته‌کانی نه‌پنییه‌کانی

موشاهدهدن، خواجه دهلی: دلّ له نیو گرفته کانی موشاهدهدی حقددا بوو بۆ شهوی خوئی
رزگار بکات چووه نیو دونیای نهینیییه خوداییه کان، به لّام وای لهم دلّهی من له چالی شهوی
هاته دهره وه و کهوته داوی ئیره وه.

۹- آن شد ای خواجه که در صومعه بازم بینی

کار ما با رخ ساقی و لب جام افتاد

ئان شود شهی خواجه که دهر سوومه نه بازم بینی، کاری ما با روخی ساقی و له بی جام
نوفتاد.

شهی بهر پیز شهی ره زی که من له عیباده تگادا ببینییه وه، چونکه کاری نیمه که وتوده ته لای
روی ساقی و لیوی پیکه وه.

آن شد: شهی تیپه پری خواجه: بهر پیز، سه روه بازم بینی: بمبینه وه

لهم بهیته دا (صومعه) درک هیه له شوینی پرستشی سه رزاری ریگهی شه ریعت و (رخ
ساقی و لب جام) یش درک هیه له ته ریقت و ریگهی عه شقی ئیلاهی و عیرفان خواجه زور به
سادهیی دهلی: من وازم له مزگوت هیناوه و روم کردوه ته عیرفان و سه رقالی عه شقی
ئیلاهییم، بویه شهی بهر پیز گیان شهی تیپه پری که من له مزگوتدا ببینیته وه.

۱۰- هر دمش با من دل سوخته لطفی دگر است

این گدا بین که چه شایستهی انعام افتاد

هرده مهش با مهنی دل سوخته لوتفی دیگه ره ست، ئین گیدا بین که چه شایستهیی ئین نام
نوفتاد.

هرساتیک له گهل منی دل سوتاودا لوتفیکتی تازهی هیه، شه گه دایه ببینه که شایستهی
چ به خششی بووه.

دل سوخته: دل سوتاو گدا: گه دا، سوالکهر انعام: به خشش، چاکه

خواجه دهلی: هر ساته و یار له گهل منی دل سوتاودا لوتف و چاکه یه کی تازه ده کات و
به رده وام چاکه ی نویم له گهل ده کات، شه حالتهی من وه حالتهی سوالکهریکه که به رده وام
به خششی پی بدریت، له کاتیکدا شایستهی حقی شه سلش نییه. خواجه لیره دا گه ورهیی یار و
لوتفی شه ده خاتهره که له بهرام بهر نیمه ی بهنده دا هر ساته و لوتفی تازه مان له گهل ده کات
له کاتیکدا نیمه ی گه دا شیاری شه لوتفه نین و خوشمان پیمان سهیره.

۱۱- صوفیان جمله حریفند و نظر باز ولی

زین میان حافظ دل سوخته بد نام افتاد

صوفیان جومله هر یفه ند و نه زه ر باز قهلی، زین میان هافزی دل سوخته به دن نام نوفتاد.

هه مو سو فیان هاو پیک و جوانه پرستن، به لّام لهم نیوانه دا حافظی دل سو تاو به دن او بوو.

حریف: هاو پیری مه ی نو شسی، هاو پیک، به دوو هاو پیری نیو عه شق حریف ده گوتری

نظر باز: جوان پرست، جوان په سه ند زین میان: لهم بهینه دا، لهم نیوانه دا

بد نام افتاد: به دن او بوو، ناوی زرا

خواجه زور به خراپی له سو فی داوه و به زوری سو فی شه خوری پو شانیه که به سه ر
ته ریقه ته وه سک و ورگیان پر ده کن و هیچ په یوه ندیه کیان به عه شقی خوداییه وه نییه، به لّام
لیره دا - گه به سه رزاری له بهیته که بکو لینه وه - به شیوه یه کی چاک باسی سو فی کردوه، به لّام
سودی پیی وایه که مه به ست لهم بهیته شه یه که واته حافظ ته نیا له ناوی سو فی گه ریدا له گهل
شه ماندا هاو به شه، به لّام له کاردا هاو پیشه یان نییه {ج ۲، ل ۷۱۰} -
به لّام گه واتای سه رزاری لیکده ینه وه ده بی بلین: سو فیه کان هه مو یان هاو پیری عه شق و
جوانه پرستین که چی لهم نیوانه دا ته نیا حافظ ناوی زرا.

غزه لی سهد و هه شته م:

به حری ره مه لی هه شتی مه خبونی نه سله می موسبه غ
(فاعلاتن فعلاتن فع لاتن)
۱- آنکه رخسار ترا رنگ گل و نسرين داد

صبر و آرام تواند به من مسکين داد

نانکه روخساری تورا رهنگی گول و نه سرن داد، سه بر و نارام ته فانه د به مه نی مسکين داد.
نه وهی که رهنگی گول و نه سرينی به خشی به روخساری تو، ده توانی سه بر و ناراميش به
منی هه ژار بدات.
آنکه: نه و که سهی که

ناشکرایه نه سرين هه رگوله، هه بزیه شه سودی (گل نسرين = گولئ نه سرين) هیناوه،
به لام له نوسخه باوه پینکراوه کانی دیکه دا (گل و نسرين) هاتووه، د. هروی پی وایه که (گول)
لای خواجه گول سوره و نه سرينيش گولئ سپی هه یه، به م لیکدانه وهیه شه مه به ست له سور و
سپييه و خواجه ده لی: خودایه که روخساری سور و سپی و جوانی به تو به خشیوه ده توانی
سه بر و ناراميش به منی هه ژار ببه خشی.

به پروای د. هروی نه م غزه له سه راپا لاواندنه وهی (خواجه قوام الدین محمد صاحب عیار) ه
که به فه رمانی شوجاع پاشا کوژرا و مه به ست له (تو) ش هه مان پاشایه {ج ۱، ل ۴۷۵}

۲- وانکه گیسوی ترا رسم تطاول آموخت

هم تواند کرمش داد من غمگين داد

فانکه گیسوی تورا ره سمی ته تا قول ناموخت، هه م ته فانه د که ره مه شه دادی مه نی
غه مگين داد.

نه و که سهی که نه ریتی ده سدریژی کردنی فیبری پرچت کرد، به به خشنده بی و که ره مه شتی
نه توانی حقی منی غه مگين به نی.

رسم: نه ریت، ریورده سم تطاول: ده سدریژی، زولم داد: حق
خواجه دیسانه وه به (شوجاع پاشا) ده لی: هه روه ها نه و خودایه ی که پرچی تو ی دریژ
و جوان کردوه و فیبری ده سدریژی کردوه، ده توانی به لوتف و که ره مه می خو ی حقی
نیمه شه بکاته وه.

۳- من هه مان روز ز فه رهاد طمع ببردیم

که عنان دل شیدا به لب شیرین داد

مه ن هه مان روز ز فه رهاد ته مه شه بیوریده م، که ئینانی دلی شهیدا به له بی شیرین داد.
من هه ر نه و رژه له فه رهاد هیوا براوبوم که جله وی دلی شهیدای خو ی دایه ده ست
لینوی شیرین.

طمع بریدن: هیوا براوبون عنان: جله و، هه وسار

نه گه ر به و شیوه میژوییهی دوو به ییتی پیشو لیکدریته وه لی ره دا مه به ست له فه رهاد
(خواجه قوام الدین) و مه به ست له (شیرین) شوجاع پاشایه. خواجه ده لی: هه ر نه و رژه ی
که (خواجه قوام الدین) خو ی دایه ده ست قسه ی (شوجاع پاشا) من لی بی هیوا بوم و زانیم
به م رژه ده گات.

ده کری نه م (تو) و (نه و) انه ی نه م غزه له چنراوی خه یالی شاعیر بن و هیچ په یوه ندیه کان به
روداوی میژوییه وه نه بیته و له م حاله ته شدا که سایه تییه کان خه یالی و شه ده بی و ته نانه ت
عیرفانی ده بن - هه رچه نده په ماندوبونیکي زور نه بیته ته نویلیکی عیرفانیانه یان بو ناکریت -.

۴- گنج زر گر نبود کنج قناعت باقی ست

آن که آن داد به شاهان به گدایان این داد

که نجی زه ر گه ر نه بو فهد کونجی قه نانه ت باقی ست، نان که نان داد به شاهان به گیدایان
ئین داد.

نه گه ر که نجی نالتون نه بی کونجی قه نانه ت هه یه نه و که سهی که شه وی به پادشایان داوه
نه میشی به گه دایان داوه.

زر: زی، نالتون کنج: کونج، گوشه قناعت: قه نانه ت، رازیبون
به و به شه ی که به مرؤف ده دریت باقی ست: باقییه، هه یه
گدایان: هه ژاران

نه م به یته ده روازه یه که بو چوونه نیو باسیکی دووردریژی قه نانه ت و ره زامه ندی دل به
پیدراوه کانی ژیان، به لام به داخه وه له به رته وهی که جینگه ی نییه هینده به سه که بزانی خواجه
حافز گوشه ی قه نانه تی هه ژارانی له به رامبه ر گه وه ر و زیری پادشایاندا داناه و ته نانه ت به
چاکرتیش دهیداته قه له م.

گوتراوه قه نانه ت که نجیکه که ون ناییت، بیگومان گه وره ییه کی زوری گیانی مرؤفه کاتی
چاوپوشی له مال و سه روه ت و سامان و گه نج و ته وراوی له زه ت و چیژه دونیایه کان ده کات و

به و که مەمی که ههیهتی به خۆشی و ناسودهیی له زهت له ژیان وهرده گری. له راستیدا، قهناعهت بهم شیویه و هیچ کات ناچاری نییه و په یوهست نییه به هه ژارییهوه، چونکه زۆرن ئه وهه ژار و دوه له مەند و پاشا و گه دایانهی که قهناعهتیان نیه و ههر له هه له په کردندان.

لهم بهیته دا خواجه به خشندهیی و میهره بانی خودا ده خاته وه بیری مرۆڤ که ههر ئه وه خودایه ی ئالتون و سهروه تی به پاشایان داوه ئه م به ره که ته ی قهناعهتیشی به هه ژاران داوه.

۵- خوش عروسیست جهان از ره صورت لیکن

هر که پیوست بدو عمر خودش کابین داد

خوش ئه روسیست جههان ئه ز ره هی سورهت لیکن، ههر که په یقهست به دو ئومری خودهش کابین داد.

دنیا به روخسار بوکیکی رازاوهیه، به لام ههر کهس شوینی کهوت ته مەنی خۆی وه که مارهیی پیدای.

خوش: جوان، رازاوه از صورت: به روخسار بدو: به ئه وه، به وه

پیوست بدو: شوینی کهوت، دلای پیدای، هینای عمر: ته مە کابین/کاوین: مارهیی

بیری ئه شعهریانهی خواجه له م بهیته دا و سه بارهت به دنیا ره نگه داته وه که دیدیکی نینگه تیغییان بو دنیا ههیه و دنیا به پیره ژنی فه رهاد کوژ ده زانن، خواجه شه ده لای: له دهره وه وه که بوکیکی جوان و رازاوهیه، به لام ههر کهس شوینی کهوت و به جوانیه کانی دنیا خه له تا ته مەنی خۆی له ماره پیدای دانه ی و خۆی به هه دهر ده بات.

ئه م بهیته بانگه شهیه بو دور که وتنه وه له دنیا و خۆشیه کان و پالپشته بو بیری بهیته پیتشو که قهناعه ته.

۶- بعد ازین دست من و دامن سرو و لب جوی

خاصه اکنون که صبا مژدهی فروردین داد

به ئد ئه زین دهستی مەن و دامه نی سه رفو له بی جوی، خاسه ئه کنون که سه با موژدهیی فه رفه ردین داد.

له مەودا دهستی مەن و داوینی داسه رو و کهناری جوگه، به تاییه تی ئیستا که سه با مژده ی فه ره ردینی دا.

جوی: جوگه، روبار خاصه: به تاییه تی اکنون: ئیستا فروردین: فه ره ردین، یه که مین مانگی سالی کوچی هه تاوی که یه که مین مانگی به هاره

خواجه ده لای: له مەویاش واز له کهناری جوگه و ژیرسیبهری داسه رو که کان ناهینم و دهستم ده که مەوه داوینیان به تاییه تی ئیستا که به هاره و سه با مژده ی هاتنی (فه ره ردین/ نه ورزی) ی دا. زاراوه و وشه کانی ئه م بهیته به ئاسانی لیکدانه وه ی عیرفانیان بو ده کریت، به لام له بهر ئه وه ی فه زای گشتی غه زه له که ئه ده بیی و میژوویه چاوپوشیمان لیکرد.

۷- در کف غصه‌ی دوران دل حافظ خون شد

از فراق رُخت ای خواجه قوام الدین داد

دهر که فی غوسه یی دۆوران دلی حافظ خون شود، ئه ز فیراقی روخهت ئه ی خاجه قه قاموددین داد.

له دهستی غه می روژگار دل حافظ بووه خوین، له جودایی روتدا ئه ی خواجه قوام الدین داد و هاوار.

کف: دهست دوران: روژگار خون شد: بووه خوین، له کوردیدا (ته فی) به کاردی داد: داد و هاوار

له م بهیته میژویه دا خواجه نار هه تی خۆی بو له ده ستدانی خواجه قوام الدین دهره بریت و ده لای له دهست غه می روژگار و جودایی له روخساری تو ئه ی خواجه قوام الدین دل ته فی (بووه خوین) هه ی داد و هاوار. ئه گهر (از فراق رخت) بو میسراعی یه که م بگه ریته وه و مانای سه ره وه ده گه یه نی، به لام ئه گهر بو میسراعی دووه م بگه ریته وه مانا که ده بیته: له دهست غه می روژگار دلای حافظ ته فی ئه ی خواجه قوام الدین داد و هاوار بو جودایی روی تو.

به هه حال به ههر شیویه که بیته لاواندنه وه ی خواجه قوام الدینه و گوزارشته له خه می حافظ بو فیراق و دووری (رهنگه مه رگی) خواجه قوام الدین.

د. هروی له کو تایی ئه م غه زه له دا سه بارهت به روداوه میژوویه که - کوشتنی قوام الدین به دهستی شو جاع پاشا - رونکردنه وه یه کی کورتی به سودی نووسیه که له (د. غنی) و (تاریخ ال مظفری) (ستوده) و هریگرتوه، گوته ی د. غنی به م شیویه:

له سالی (۷۶۰) دا واته سالی هاتنه سه ر ته ختی شو جاع پاشا، قوام الدین محمد به فه رمانی ئه و کرایه وه زیر و له (۷۶۴) دا به فه رمانی شو جاع پاشا که له نفوزی زور و ده سه لاتی فراوانی ئه و - قوام - ترسابوو، پاش ئه شکه نه ج و تازاریکی زور کوژرا و جهسته یان پارچه پارچه کرد و ههر پارچه یه کیان نارد بو هه ریمیک.. {هروی، ۴۷۸،} به نقل له: تاریخ عصر حافظ، د. غنی، ل ۲۰۱}

غەزەلى سەد و نۆپەم:

بەحرى موجتەسى ھەشتى مەخبونى ئەسلەمى موسبەغ
(مفاعلتن مفاعلتن فع لان)

۱- بىغشە دوش بە گل گەفت و خوش نشانى داد

كە تاب من بە جهان طرەء فلانى داد

بەنەفشە دوش بە گول گەفت و خوش نیشانى داد، كە تابى مەن بە جەھان توررەبى
فولانى داد.

شەوى رابردوو وەنەوشە وتى بە گول و زانىبارى چاكى تىدایە كە پرچى فلانەكەس بووئەتە
ھۆى دلەراوكى و پەشىوى لە دونیادا.

بنفشە: وەنەوشە دوش: شەوى رابردوو نشانى: زانىبارى دەربارەى
كەسەيك، ناونیشان تاب: پىچ و چەماوھى، دلەراوكى و پەشىوى
بە جەھان/درجەھان: لە دونیادا فلانى: فلان كەس

لە دوو رووھە دەتوانى لە بەيئەكە بكوئرتتەو، يەكەم: لە روويەكى سروسشتى
مادىانەوھە كە شىوھى گولئى وەنەوشەيە كە خواردەبىتتەوھە و شىوھە لوليكە وەك پەرچەمى
يار، لەم لىكدانەوھە سروسشتىدا:

خواجه دلئى وەنەوشە دوئىنى شەو سەبارەت بە خۆى قسەى بۆ گول دەكرد و دەيگوت ئەم
شىوھە لولییەى من لە جیھاندا لە شىوھى پەرچەمى فلان كەسەوھىە و جۆرىكە لە لاسایی
كردنەوھى ئەو، بە راستى ئەم زانىباریانەى وەنەوشە بە تەواوى راست بوون.

دووەم: دەكرى لە رووى مەعنەويەوھە لە شىوھەكە بكوئرتتەوھە و ئەو چەماوھىەى وەنەوشە
بەو كەسە خەمبارانە بدرتتە قەلەم كە لە خەم و خەفەتدا سەردەخەنە سەر ئەژنۆ و ملیان
دادەنەوئىن، كەواتە وەنەوشە دوئىنى وتى بە گول: دلەراوكى و غەمى من لە جیھاندا لە تاو
پەرچەمى فلان كەسەوھىە، دەكرى ئەم دلەراوكى و غەمە لە خۆشەويستىدا بىت ياخود لە
حەسوئىدا، بە راستى، ئەم زانىباریانەى كە وەنەوشە خستىنەپروو زانىبارى دروست بوون.
(فلانى) لەم بتيەدا (يارە)، بەلام خواجه نەيوستتوھە ناوى بەئىنى.

۲- دلم خزينه‌ی اسرار بود و دست قضا

درش ببست و كيدش بە دل ستانى داد

دلەم خەزىنەيى ئەسراىر بود و دەستى قەزا، دەرەش بىبەست و كىدەش بە دل ستانى داد.

دلّم خەزىنەى نەيىنى بوو دەستى قەدەر دەرگای داخست و كىلەكەى دا بە دولبەرىك.

خزينه: خەزىنە، گەنجىنە ببست: داخست دل ستان: دولبەر

ئەم بەيئە يەككە لە بەيئە پر ماناكانى خواجه، زۆر بە سادەيى دەلئى: دلئى من گەنجىنەى
نەيىنى بوو، نەيىنى زۆر لە دلئىدا بوو، بەلام دەستى قەدەر دەرگاكەى بە كىلەكە داخست و
كىلەكەكەشى دا بە دولبەرىك.

مەبەست لەوھىە كە من زۆر شت لەدلئىدا بوو، بەلام دەستى قەدەر دەرگای داخست و منى
عاشقكرد و ئىدى نامادەنەبووم لە ھىچ شوئىنى ئەو نەيىنئانە بدركىنم تەنيا لای دولبەرىك
نەبى. مانايەكى قوول لەم وشە سادانەدا ھەيە، لە دونیای عەشق و عىرفاندا خودا كوردنە
مەحرەمى راز و نىازەكان قونايغىكى پىشكەوتو و پلە و پاىەيەكى بەرزە و گەورەيىە بۆ مرۆف
كە بتوانى نەيىنئەكانى نئودلئى لای ھەموو كەس نەدركىنئى و لە ھەر كۆر و كۆبونەوھىە كدا
دەست نەكاتە دەرەدلئى، خواجهش دەلئى: دلئى من خەزىنەى نەيىنى بوو، بەلام دەستى قەدەر
كىلەكى ئەم دلئى منى داىە دەست دولبەر و تەنيا لای ئەو دەرەدلئى دەكەم.

۳- شكسته‌وار بە درگاهت آمدم كە طيب

بە موميايى لطف توام نشانى داد

شكەستەقار بە دەرگاہەت نامەدەم كە تەيب، بە موميايى لوتفى توتەم نیشانى داد.

بە تىكشكاوى ھاتمە بەردەرگات، چونكە پزىشك مۆمياى مېھرەبانى تۆى بۆ دەستىنشان
كردووم.

شكستەوار: چەماوھ، وەك ئەو كەسانەى كە شوئىنئىكىان شكاوھ خۆيان خواردەكەنەوھ،
مەبەست لە تىكشكانى دەررونى و دلشكان ياخود خۆ بەكەم گرتنە موميا: دەرمانى شكان
خواجه دەلئى من وەك ئەو كەسانەى جىگەيەكەيان شكاوھ، ياخود بە دلشكاوى و
تىكشكاوى رووم كرده دەرگای تۆ، چونكە پزىشك دەرمانى شكانى مېھرەبانى و لوتفى تۆى
بۆ نووسىم. كاتى كە لوتف و مېھرەبانى دەبىتتە دەرمانى تىكشكان و دكتورىش كە دەرئناسە
دان بەم راستىەدا بنىت، بىگومان ئەو خاوەن لوتفە دەبى يارى حەق بىت، خواجه زۆر بە
سادەيى دەلئىت: ئەى يار! ئەى حەق من بەندەيەكى تىكشكاوم و تەواوى زاناكانىش نامازە
بە مېھرەبانى تۆدەكەن، ھەربۆيە بەم شكستىيەى خۆمەوھ رووم كرده دەرگای تۆ بە ئومىدى
لوتفى تۆ كە دەرمانى گشت دەرئانە.

۴- تنش درست و دلش شادباد و خاطر خوش

كە دست دادش يارى ناتوانى داد

تهنهش درست و دلش شاد باد و خاتر خوش، که دهست دادهش یاری ناتهفانی داد. تهندرست و دلشاد بیت و دهرورن نارام کهسی که دهستی دادی یارمهتی بی توانایه کی دا. خاطر خوش: دهرورن نارام داد: داد، داپهروهی ش: راناری لکاو کی سی سییه می تاکه له بری (ی) کوردی یاری: هاوکاری، یارمهتی ناتوان: بی توانا، بی هیژ

خواجه دؤعا و نزا بو ئه و کهسانه دهکات که دهستی دادپهروهی یان به هانای بی هیژ و بی دهسه لاته کانه وه دیت و دهخواریت که تهندرست و دلشاد و دهرورن نارام بن.

له راستیدا، ئه م غه زله و به تاییه تی ئه م بهیته کی شه ی چو نیه تی نووسینه وه و خویندنه وه ی زوره و له نیوان نوسخه کاندایا وازی زور هه یه، ته نانه ت گه یه شته ته ئه و راده یه کی به یی ته خه لوس نه مین ی - وه ک نوسخه ی د. عیوضی یا خود که م و زیاد و پیش و پاش له بهیته کاندایا بکریت - ئیمه بهش به حالی خو مان خو مان له دو باره کردنه وه ی ئه م جیا وازیانه و شیوه ی راستی ده پاریزین و ئه م رایه مان پی په سه نده که په یه ویمان لی کردوه که رای قدسی و به نه قلکردن له هروی و تا راده یه ک قه زوینی یه - به تاییه تی له زنجیره ی بهیته کان و بهیته ته خه لوسدا -.

۵- برو معالجت خود کن ای نصیحت گوی

شراب و شاهد شیرین کرا زیانی داد

برو مونا له جه تی خود کون ئه ی نه سیهه ت گوی، شه راب و شاهیدی شیرین که را زیانی داد. ئه ی ناموژگاری که برۆ چاره سه ری خو ت بکه، شه راب و دولبه ری شیرین زیانی بو کی هه یه. معالجت: موعاله جه، چاره سه ر نصیحت گوی: ناموژگاری که ر، نه سیحه تگو شاهد: دولبه ر

ناموژگاری که ر هه می شه له زیانی شه راب و دولبه ری جوان و شیرین ده دوی له کاتیکدا لای خواجه ئه م دوانه هه یج زیانیان نییه و پیویسته ناموژگاری که ر خه می خو ی بخوات. (شه راب و یار) له ره مزه زور دیار و ناشکراکانی عیرفان و (نصیحت گوی) یش له ره مزه کانی ریکاری و پیست و روکاری ئاین، ناموژگاری که ره کان هه می شه باس له خراپی ته ریه ت و زیانه کانی ده کن. خواجه لی ره دا به بی ری ده هی نیته وه و ده لی: ئه ی نه سیحه تکه ری ریاکاری روکاری برۆ چاره سه ری خو تکه و خه می خو ت بخو، عیرفان و ته ریه ت که ی زیانی هه بو وه و هه یه تی.

۶- گذشت بر من مسکین و با رقیبان گفت

دریغ حافظ مسکین من چه جانی داد

گوزه شت بهر مه نی مسکین و با رقیبان گو فت، ده ریغ هافزی مسکینی مه ن چه جانی داد. به لای منی بی چاره تی په ری و به ره قیبه کانی گو ت نه فسوس حافزی بی چاره ی من چ گیانی کیدا.

بر من: بهرام بهر من، به لای من، به ته نیشت رقیبان: چاودیران، ره قیب چه جانی داد: چ گیانی کی دا، چه ند به سه ختی گیانی دا

له نیوان (رقیب و حافظ) دا په یوه ندی زمانی و په یوه ندی زا را وه یش هه یه، په یوه ندی زمانی چاودیر و پاریزه رن که پاریزه ر له پیشتره، په یوه ندی زا را وه یشیان بری تییه له (حافز) و ئه و که سانه ی دیکه که عاشقی یار بوون، له هه ردوو واتا که شدا یار حافزی پشتگو ی خستوه. خواجه ده لی: یار له کاتیکدا که ره قیبان له گه لدا بوو به لای منی بی چاره دا تی په ری و پی گوتن: حه یف و خه سار حافزی بی چاره ی من به نار هه تی گیانی ده رچوو. مه به ست له م گیان ده رچوونه مردن نییه، به لکو ره نج و عه زاب کی شان.

غزالی سہد و دہبہم:

بہرے موجدہسی ہشتی مہخونی ٹہسلہم
(مفاعیلن فعلائن مفاعیلن فع لن)

۱- ہمای اوج سعادت بہ دام ما افتد

اگر تو را گذری بر مقام ما افتد

ہومای ٹووجی سہنادہت بہ دامی ما ٹوفتہد، ٹہگہر تو را گوزہری بہر موقامی ٹوفتہد.

ہومای لوتکہی خؤشبہختی دہکہوئتہ داوی ٹیمہوہ، ٹہگہر تو ریت بکہوئتہ شوئینی ٹیمہ. ہما: بالئندہی بہخت اوج: لوتکہ مقام: شوئینی نیشتہجی بون افتد: بکہوئتہ خواجہ دلئی ٹہی یار گہر ریت بکہوئتہ شوئینی ٹیمہ و پیددا تپہریت، ٹہوا دہگہینہ لوتکہی خؤشبہختی و ہومای ٹہوپہری خؤشبہختی دہبی بہ داوی ٹیمہوہ و تا ٹہوپہری خؤشبہختی خؤشبہخت دہبین.

۲- حباب وار بر اندازم از نشاط کلاہ

اگر ز روی تو عکسی بہ جام ما افتد

ہویاب فار بہر ٹہندازم ٹہز نہشات کولاہ، ٹہگہر ز روی تو ٹہکسی بہ جامی ما ٹوفتہد.

لہ خؤشیدا بلقی کلاو ہلڈدہدین ٹہگہر لہ روی تو وینہیہک بکہوئتہ سہر پیکہکہمان.

حباب: بلقی سہر ناو حباب وار: بلقی ناسا، وک بلقی براندازم: ہلڈدہدم
نشاط: لہ خؤشی و زہوقدا کلاہ: کلاو

خواجہ دہیہوی خؤشی لہ رادہبہدہری خؤی لہ کاتی جیلوہکردنی نوری مہعشوقدا بختہروو، بو ٹہم مہبہستہش وینہیہکی زور جوانی شیعری دروستکردوہ خواجہ بلقی سہرناوی بہ کلاودار داوہتہ قہلہم و دلئی: منیش لہ خؤشیدا وک ٹہو کلاوہکہم فری دہدہم، ٹہمہ لہ کاتیکہدا کہ بلقی جگہ لہو کلاوہ ہیچی دیکہ نیبہ و لہکاتی فریدانی کلاوہکہیدا فہنا دہبیٹ و لہناو دہچیت، خواجہش دلئی گہر لہ پرتہوی روی تو وینہیہک بکہوئتہ سہرجام و پیکی من - گہر جیلوہیہک بکہیت - لہ خؤشیدا فہنا دہم و وک بلقی کلاوہکہم فری دہدہم.

ہہرہوک چون ٹہم بہیتہ عیرفانیبہ و باس لہ جیلوہی یاری حقہ دہکری بہیتی یہکہمیش بہ ہہمان شیوہ نامازہ بیٹ بہ جیلوہی حق، ہہرچہندہ سودی زور بہ توندی ٹہم رایبہ رتدہکاتہوہ

و لہ ولہامی ٹہم بوچوونہی (سروری و شمعی) - دو لیکدہرہوہی تورکی دیوانی حافر - نووسیویہتی: "کہسی کہ گوتویہتی میسراعی دوہم سہبارہت بہ خودایہ، ہلڈیہکی زور گہرہی کردوہ و، تا ٹیڑہش سہدہزار جار ٹہم ہلڈیہی کردوہ" {سودی، ج ۲، ل ۱۴۹} . سہرباری ٹہم رایہ بہیتی یہکہمیش ٹہم لیکدانہوہ عیرفانیبہ ہلڈہگری.

۳- شبی کہ ماہ مراد از افق طلوع کند

بود کہ پرتو نوری بہ بام ما افتد

شہبی کہ ماہی موراد ٹہز ٹوفوق تلوت کونہد، بوٹہد کہ پرتوٹی نوری بہ بامی ما ٹوفتہد.

شہویک کہ مانگی ٹارہزوو و ٹاوات لہ ٹاسوہ ہلڈی، تیشکی نوریک بکہوئتہ سہربانی ٹیمہش.

مراد: ٹارہزوو، ٹاوات، موراد افق: ٹاسوہ طلوع کند: ہلڈیٹ بود: بلئی، دہبی نوری: نوریک بام: سہربان

خواجہ دلئیایہ لہوہی کہ شہویک مانگی ٹارہزووہکان (یار) لہ ٹاسوہ سہردہدہہیتی و ہلڈیت، بہلام لہوہ نیگہرانہ کہ ہیشتا دلئیایہ نیا لہ کاتی ہلڈہتانی مانگی ٹارہزووہکاندا تیشکی نوریک دہدات لہ سہربانہکی ٹہم یا نا، واتہ خواجہ نیگہرانہ لہوہی کہ کاتی ٹارہزوو و ٹاواتہکان دینہدی، نیا بلئی ٹارہزوو و ٹاواتہکانی خواجہش بینہدی و ٹہمیش بگریٹہوہ. یاخو دہکری مانگی ٹارہزوو خودی یار بیٹ و لہ شہویکدا وک مانگ دہرکہوئت و لہ ٹاسوہ ہلڈیٹ، بہلام بلئی لہ مالی ٹیمہش - حافر - جیلوہ بکات و بہ جیلوہی نوریکی مالہکی منیش روناک بکاتہوہ.

۴- بہ بارگاہ تو چون باد را نباشد بار

کی اتفاق مجال سلام ما افتد

بہ بارگاہی تو چون باد را نہباشد بار، کہی ٹیتیفاتی مہجالی سہلامی ما ٹوفتہد.

کاتی با مؤلہتی ہاتنہ بارہگای توئی نہبیٹ، کہی بواری سہلامکردنی ٹیمہ دہبیٹ.

بار: مؤلہت، بواری اتفاق افتد: رووبدات اتفاق مجال افتد: بواری مؤلہت ہہبی

چونہ نیو بارہگای یار زور زہجت و گرانہ و تہنانت ہوا - با - ش کہ سہر بہ ہہموو کون و کہلہبریگی گہردووندا دہکات، توانا و مؤلہتی چونہ ژورہوہی نیبہ، ٹیدی ٹیمہ چون مؤلہتہمان ہہبی تا سہلامیک بکہین.

دوو په یوه دند له نیوان نه توانینی با و نه توانینی نیمه دا ههیه، یه که میان ته وهی که نه گهر بیت و با نه توانی تهوا نیمه ی بی توانا هه رگیز ناتوانین، دوهم ته وهی که نیمه به هه وادا سه لامه کانمان بو یار ره وانه ده که یین و کاتی با مؤلته تی پی نه دریت تهوا مؤلته تی سه لامه کانی نیمه ش نادریت.

بیتگومان تهو باره گایه ی که با ش ری چونه ژوره وهی نیبه باره گای یاری حقه، یا خود وه که دهری ده لیت: هه زره تی سوله یمانه که با به بی مؤلته نه ییده توانی بچیتته باره گاکه یه وه {ج ۱، ۴۸۸} له نویسخه ی فریدون میرزای تیموری و د. عیوضیدا، میسراعی یه که م به م شیوه یه (ملوک را چوره خاک بوس این در نیست - کاتی پاشایان ریگه ی ماچکردنی خاکی ته م به رده رگایه یان نیبه) که له روی پشت به ستان به نویسخه دیرینه کانه وه زیاتر ته م شیوه یه په سه ندرته، به لام له روی واتا و بلاوی نویسخه نویبه راستکراوه کانه وه شیوه ی یه که م په سه ند تره.

۵- چو جان فدای لبت شد خیال می بستم

که قطره یی ز زلالش به کام ما افتد

چو جان فیدای له بهت شود خه یال می به ستم، که قه تره یی ز زواله ش به کامی ما نوفته د.

کاتی گیان فیدای لیت بوو خه یال م ده کرد که تامی دلؤپیک له ناوی زوالی ده کم.

خیال می بستم: خه یال م ده کرد، وام ده زانی، گومانم وابوو زلال: زوال، شیرین به کام افتادن: تام کردن، چیژ بردن

خواجه ده لی: نه ی یار کاتی گیانم کرده قوربانی لیت، وام ده زانی هه ه یچ نه بی تامی دلؤپیک له ناوی زوالی لیت ده کم و دلؤپیک ده گاته گیانم.

گیان کردنه قوربانی وشه و قسه ی یار به نومیدی بیستنی وشه و قسه ی یار ته ووهی سه ره کی ته م به یته یه.

۶- خیال زلف تو گفتا که جان وسیله مساز

کزین شکار فراوان به دام ما افتد

خه یالی زولفی تو گو فتا که جان قه سیله مه ساز، که زین شکار فهراقان به دامی ما نوفته د.

خه یالی پرچی تو گوتی گیان مه که به هؤکار، چونکه زور له م نیچیره که وتووه ته داوی نیمه وه.

گفتا: گوتی وسیله مساز: مه که به هؤکار شکار: نیچیر فراوان: زور

خواجه له بهیتی پی شودا گیانی کرده قوربانی لیت یار بهو خه یال ه ی که به دیدار شاد بییت، به لام له م به یته دا خه یالی نه یینیبه کانی پرچی یار پی ده لی: گیان مه که به وه سیله و هؤکار تا به نیمه بگه ی، چونکه گیانی زور هه یه بووه ته نیچیری زولفی من و به دیدار یی نه گه یشتوه، لیره دا یار گیان به قوربانیبه کی که متر ده زانی له وه سل و دیدار و به شار اوه یی ده لی ده بی له گیان عه زیزتر پیشکه شکریت.

۷- به نامیدی ازین در مرو فالی بزن

بود که قرعه ی دولت به نام ما افتد

به ناومیدی ته زین دهر مهرو فالی بز، بو فهد که قورته یی دؤوله ت به نامی ما نوفته د. به ناومیدی له م به رده رگایه مهرو فالی بگره وه، به لکو تیروپشکی به خت بکه ویتته سه ر ناوی نیمه.

مرو: مهرو فالی بزن: فالیک بگره وه، به نومیدی خیره وه فال بگره وه قرعه: پشک دولت: به خت به نام ما افتد: به ناوی نیمه وه دهرچی خواجه به خوی ده لی به ناومیدی له بهر دهر گای یار مهرو و فالیک خیر بگره وه و دوعایه ک بکه، به لکو ته مه خوایه پشکی به خت و ثیقبال بکه ویتته سه ر نیمه و دیدار و وه سل یی یار فه راهم بییت که س چوزانی چی له هه گبه ی به ختدایه.

۸- ز خاک کوی تو هرگه که دم زند حافظ

نسیم گلشن جان در مشام ما افتد

ز خاکی کوی تو هرگه که دم زنده هافز، نه سیمی گولشه نی جان دهر مه شام ما نوفته د.

هه رکاتی حافظ له باره ی خاکی کولانی توره بدوی، شه مالی بوغوشی گولزاری گیان به ده ماخی نیمه ده گات.

هرگه: هه رکاتی دم زند: بدوی، قسه بکات گلشن: باغ، گولزار هه رکاتی حافظ له باره ی خاکی کولانی یاره وه نه دوی ده ماخی نیمه و ههستی بونکردمان پر ده بی له بونی خوشی باغی یار. یا خود: هه رکاتی خواجه باس له یار و جوانیه کانی عه شقی یاری حقه ده کات ته م باسه هینده خوش و هینده شیرین و بوغوشه ههستی بونکردمان پر ده بی له بونی خوشی باغی گیان.

غزه لى سهد و يازده بيمه:

خرابات: مه بخانه به عزت باش: به پريز به ددرسر: نارده حه تي، عه زاب و دهردي سهرى كشي: ده كيشي

زورچار وشه ي مه ستي و خوماري له بري به كتر به كاردده پينرين، به لام له بنه رتدا و وهك له م به يتهدا دهرده كه وي خوماري له مه ستي جياوازه و حاله تي كه كه له خوار مه ستي به وه كه ده كرى پيش مه ست بوون و پاش مه ستي بوون بيت. ليره دا خوماري شه و حاله ته ني مچه بيدياريه كه له دواي مه ستي به وه مروفت تيايدا هه ست به خه والويي ده كات، به لام عه قل و هوشى به ده ست ده هيني ته وه، له م به يتهدا مه به ست له به رداني مه ستي به، كه له كورديدا ده كوتري (به ريداره) ماناي (خرابات) له به يتهدا وه واده ده كه وي كه شويني كو بوونه وه سوزي و عارفان بيت؛ واته خانه قا ياخود ته كي به و (رندان) يش خودي سوزي و عارفان و كوتاري به يتهدا ناراسته ي شه و كه سه كراوه كه سهرداني شه و جوره شوينا نه ده كات و پيي ده لي: كاتي ميواني شه و جيگايه يت و له حاله تي شه وق و شور و بي ناگايديت به پريز له گهل عارفان و سوفياندا قسه و كرداري نه شياو و نالايق نه نجام مه ده، چونكه كاتي به ناگا هاتيه وه و مه ستيت خوماري هينا په شيمان ده بيته وه و شه ره فتار و گو فتاران هت ده بيته مايه ي دهردي سهرى و عه زاب و گرفت.

وا پيده چي شه دوو به يتهدا ناموزگاري بن بو سوفي به كان و له ناستي قوليدا باس له و كيشه و گرفت و رق و كينانه ي ناو خه نه قا بكات هه روهك له غزه له يكي پيشتردا هينا ويه تي.

۳- شب صحبت غنيمت دان كه بعد از روزگار ما

بسي گردش كند گردون بسی ليل و نهار آرد

شبه ي سوه به ت غه ني مه ت دان كه به ند شه روزگاري ما، به سي گهر دش كونه د گهر دن به سي له ليل و نه هار نارده د.

شهو ي هاوده مي به ده سكه وت بزانه، چونكه دواي روزگاري ني مبه گهر دون زور ده سورپي ته وه و شه و روزي زور ده هيني.

صحبت: هاوده مي له گهل ياراندا غنيمت: ده سكه وت غنيمت دان: به غه ني مه ت بزانه

خواج زه مان و كاتي كورتي ته مه ني مروفت به بري گويگره كه ي ده هيني ته وه و له مه شه وه ده يه وي پيي بلي: له م ته مه نه كورته دا هاورپي ته ي و پي كه وه بوون له گهل دؤستانه دا ده سكه وت يكي زور گهر وه يه و ناكري مروفت له ده ستي بدات، بويه به رامبه ر به مروفت - ياخود ده كرى كه سه كاني به يتي يه كه م و دوو م بن - ده لي ت: هاوده مي له گهل دؤستاندا به ده سكه وت

به حري هه زه جي هه ستي ته واو

(مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن)

۱- درخت دوستي بنشان كه كام دل به بار آرد

نهال دشمني برکن كه رنج بي شمار آرد

دره ختي دوستي بنشان كه كامی دل به بار نارده، ني هالي دوشمني به ركه ن كه ره نجی بي شومار نارده د.

دره ختي دؤستي بچينه كه ناواتي دل ده هيني ته بار، نه مامي دوزمني هه لكيشه كه ره نج و زه حه تي بي شومار ده هيني.

بنشان: بچينه بار: به ر آرد: ده هيني به بار آرد: ده هيني به ر نهال: نه مام، خه لف برکن: هه لكه نه بي شمار: بي شومار، زور زور

شه م به يتي خواج وهك ناموزگاريه كي كومه لايه تي / نه خلاقى دي ته به رچاو و جه خت له سه ر دؤستايه تي و دوور كه وتنه وه له دوزمنايه تي ده كاته وه و وهك بلي شه م به يتهدا كورديه ي (دؤست هه زار بي كه مه، دوزمنت يهك بي خه مه) ي له به رچاو كرتوه و پاشان به يتهدا كه ي كوتوه، بويه ده لي: دره ختي دؤستي بچينه، چونكه به دؤستايه تي كردن ناوات و نارزه ووه كاني دل ت دينه به ر و به ناوات و نارزه ووه ده گه يت، له به رامبه ر شه مه شدا خه لف و نه ماني دوزمنايه تي هه لكيشه، چونكه شه نه مامه ماوه يه كي دي كه گه شه ده كات و ده بيتهدا دره ختي كي ريشه دار و به ناساني هه لئاكه نريت و شه كاته ش دهر د و مه ينه تي بي شومار له گهل خويدا ده هيني، هه ربويه تا نه مامه هه لي كه نه.

وهك گو تمان شه م به يتهدا هاندانه بو دؤستايه تي كردن و بيرخستنه وه ي سه ره نجامي خراپي دوزمنايه تيبه .

۲- چو مېمان خراباتي به عزت باش با رندان

كه ددرسر كشي جانا گرت مستي خمار آرد

چو ميهماني خه راباتي به نيزه ت باش با ريندان، كه دهردي سه ر كه شي جانا گهر دت مه ستي خومار نارده د.

كيانه كه م كاتي ميواني مه بخانه يت له گهل رهنداندا به عيزه ت به، چونكه كاتي مه ستيت خوماري هينا نارده حه تي ده كيشي.

بزانه و لهم ته مهنه كورتهدا بههره لى وهر بگره، چونكه پاش روژگارى ته مهنى نيمه گهر دوون زور دهورپيتهوه و شهو و روژى زور به دواى خويدا دههينى و نيمه بوونمان نييه.

۴- عمارى دار ليلي را كه مه د ماه در حكم است

خدایا در دل اندازش كه بر مجنون گزار آرد

ته ماری داری له لیلی را كه مه هدی ماه دهر هوكمهست، خودایا دهر دل نه اندازش كه بهر مه جنون گوزهر نارهد.

خوایه بیخه دلی كه ژاوه داری له یلا كه بیشكه مانگ له ژیر دهستیدایه به لای مه جنوندا تیپه پرئ.

عماری: كه ژاوه عمارى دار: كه ژاوه دار، كه سى كه هوسارى شه و سپه راده كيشى كه كه ژاوه لى به سهروه یه مه د: بیشكه در دل اندازش: بیخه دلی مه بهست له (بیشكه مانگ) كه ژاوه كه لى له یلا یه كه وهك بیشكه وایه و له یلاش وهك مانگ تیایدا دانیشتهوه. بیگومان شه و كه سه لى كه شه كه ژاوه یه راده كيشى كه ژاوه كه لى له ژیر دهستدایه و به رینوینى شه و دپوات، خواجه دوعا دهكا شه خوایه بیخه دلی شه و كه سه وه كه كه ژاوه كه لى له لیلی راده كيشى به لای مه جنوندا تیپه پرئ تا یه كترى بیین.

نزایه كه بؤ به یه كتر كه بیشتنى له لیلی و مه جنونه كان یا به شیوه یه كى گشتگيرتر هه موو عاشق و مه عشوقه كان.

۵- بهار عمر خواه ای دل وگر نه این چمن هرسال

چو نسرين صدگل آرد بار و چون بلبل هزار آرد

به هاری نومر خاه شه گول فه گهر نه نین چه مهن هرسال، چو نه سرین سه د گول نارهد بار و چون بولبول هزار نارهد.

شه دل خوازبارى ته مهن به وه گهر نا شه باخه هه موو سالی سه د گول وهك نه سرین و هزار بولبول دههينى.

بهار عمر: به هاری ته مهن، دهورانى جوانى و لای

واتای شه به بیته وهك به یتى سیبم وایه و باس له به هره مه ندبوننه له ته مهن و ژیانى مرؤبى و به رده وام بوونى ژیان به بی من و توش، شه دل شه هه میشه له هه ولى به هاری ته مهن و دهورانى جوانى و لاویدا به و هه مشیه چالاک و به هیوا به، خه ریکى سه فای ژیانى حه قیقى به، چونكه شه چیمه و میرغوزاره ژیان هه رسالی سه دهها گول نه سرین و بولبول دههينى و ده ژین.

۶- خدا را چون دل ریشم قرار بست با زلفت

بفرما لعل نوشین را كه حالش با قرار آرد

خودا را چون دلی ریشم قه رار بهست با زولفته، بفرما له للى نوشین را كه هالهش با قه رار نارهد.

نیشتا كه دلی بریندارم له گهل پرچندا په یمانى بهستوه شه لى و خوا به لى لى شیرینت بفرموو كه حالى نارام بکاته وه.

ریش: بریندار، په شیو قرار بست: قه راری بهست، په یمانى بهست نوشین: شیرین، پارو با قرار: نارام، له به رامبه ر (بى قرار) دیت

خواجه ده زانى كه دلی بریندار و په شیو په یمانى له گهل پرچى یاردا بهستوه و بهم په یمانهش توشى نارامى و بى قه راری ده بیت، بؤیه له یار ده پارپيته وه كه بؤ خاترى خوا یا خود تو بى و خوا به لى لى شیرینت بللى كه نارامى بکاته وه؛ واته به قسه كردن نارامى بکاته وه، شیوه شه به یته له حافظدا زوره كه خواجه ده زانى كه وتوده داوى پرچى یار و شه مش ده بیتته مایه بى نارامى و داوا له لى لى یار دهكا نارامى بکاته وه.

۷- درین باغ ار خدا خواهد دگر پیرانه سر حافظ

نشیند بر لب جویى و سروی در کنار آرد

دهرین باغ شه خودا خاهد دگر پیرانه سه ر هافز، نشینه د بهر له بى جویى یو سه رفى دهر کینار نارهد.

شه گهر خودا بیه وى (رازى له سه ربى) لهم باخه دا حافظ جاریکى دیکه له پیریدا له كه نارى جؤگه دا داده نیشى و سه روه ژنیک دههينى ته كه نارى خوى.

در کنار آرد: دههينى ته كه نارى خوى، له خوى نزيك دهکاته وه

خواجه ده لى: شه گهر خودا بیه ویت و رازى له سه ربیت حافظ ده توانى جاریکى دیکه له روژگارى پیریدا و لهم باغى دونیا یه دا له كه نار جؤگه دا دانیشیت و له گهل یاردا به خوشى و سه ر و سه فا بیگوزهرینى.

له نوسخه ی سودى و قه زوینى و هه ندی نوسخه ی دیریندا له برى (ارخدا خواهد - از خدا خواهد) هاتوره و بهم واتیه شه شه حالته دههينى دوعا و ته مهنای حافظ كه داوا ده كات له پیریدا له كه نار جؤگه و له گهل یاردا دابنیشى.

غزه‌لی سهد و دوازدهیهم:

موجته‌سی هه‌شتی مه‌خبونی نه‌سلهم (مفاعله‌ن فعلا‌تن مفاعله‌ن فع لن)

۱- کسی که حسن خط دوست در نظر دارد

محقق است که او حاصل بصر دارد

کسی که هوسنی خه‌تی دوست دهر نه‌زهر داره‌د، موهه‌قه‌ق نه‌ست که نو هاسلی به‌سه‌ر داره‌د.

کسی که جوانی خه‌تی دۆستی له‌به‌رچاو بی‌ت بی‌گومان که نه‌و به‌ره‌می چاوی هه‌یه.

خط دوست: خه‌تی روخساری دۆست

کسی که ده‌توانی جوانی خه‌تی دۆستی له‌به‌رچاوی‌ت و بی‌بینی بی‌گومان که به‌ره‌می چاوی خۆی هه‌یه و هه‌ر‌ه‌وه به‌ره‌می بینین و چاوی‌ه‌تی.

له‌ راستیدا فه‌زای نه‌م غه‌زله تا راده‌یه‌کی زۆر عیرفانییه و بو لی‌کدانه‌وه‌ی به‌یته‌کان پی‌ویستمان به‌ فه‌ره‌نگه عیرفانییه‌کان ده‌بی.

بی‌گومان هه‌موو کسی توانای بینینی جوانی روخساری دۆستی نییه، لای خواجه ته‌نیا نه‌و چاوانه به‌ره‌مدارن که توانای دیتنی خه‌تی روخساری یاریان هه‌یه و هیچی دیکه، که‌واته کسی که هه‌میشه جوانی خه‌تی روی دۆستی له‌به‌رچاوه هه‌ر‌ه‌وه که به‌ره‌می چاو و دیتنی چنیوه.

نه‌م لی‌کدانه‌وه‌یه ده‌رخستنی گرنگی جیلوه‌کردنی دۆسته، به‌لام گه‌ر قوولتر له (در نظرداشتن) وردبینه‌وه ده‌کری به‌ واتای گرنگی پیدان لی‌کی ده‌ینه‌وه و له‌م واتایه‌شدا نه‌وکه‌سانه‌ن که ته‌نیا جوانی خه‌تی روی دۆست لایان گرنکه.

نه‌م بنه‌مایه ته‌نیا جوانی بینینی حه‌ق لای عارفه‌کان بنه‌ما و پایه‌یه‌کی زۆر گرنکه و نه‌وان هه‌میشه دۆست به‌ جوانی ره‌ها ده‌بینن، خواجه لی‌رده‌دا ستایشی نه‌و چاو و نه‌م بینانه ده‌کات.

۲- چو خامه بر خط فرمان او سر طاعت

نهاده‌ایم مگر او به تیغ بر دارد

چو خامه به‌ر خه‌تی فرمانی نو سه‌ری تائه‌ت داره‌د، نه‌هاده‌ییم مه‌گه‌ر نو به‌ تیغ به‌ر داره‌د.

هه‌ک خامه سه‌ری گوپرایه‌لیمان خستۆته سه‌ر خه‌تی فرمانی نه‌و و هه‌لی ناگرین مه‌گه‌ر نه‌و به (چه‌قۆ) تیغ لایبات.

نهاده‌ایم: دامانناوه

خامه: خامه، قه‌له‌م، قه‌له‌می قامیشی

سر طاعت نهادایم: گوپرایه‌لین، سه‌ری گوپرایه‌لیمان داناه

تیغ: چه‌قۆ، تیغ بردارد: هه‌لی‌گریت، لایبات

نه‌م به‌یته گوزارشت کردنه له گوپرایه‌لی ته‌واو و ره‌های خواجه بو فه‌رمانه‌کانی یار و تا دوا هه‌ناسه و تا نه‌وکاته‌ی که یار خۆی ده‌یه‌وی نه‌م واز له‌م ملکه‌چی و گوپرایه‌لییه ناهین.

به‌یته‌که جوانکاریه‌کی تیدایه و خواجه خۆی به‌ قه‌له‌م چواندوه، بی‌گومان قه‌له‌م کاتی نوکه‌کی ده‌خریته سه‌ر شتی تیدی تاوه‌کو نه‌وکه‌سه‌ی که قه‌له‌مه‌کی به‌ ده‌سته‌وه‌یه نه‌یه‌وی سه‌ری هه‌لناگری و به‌رزی ناکاته‌وه، خواجه‌ش ده‌لی تیه‌مه و هه‌کو قه‌له‌م سه‌ری گوپرایه‌لیمان بو فه‌رمانه‌کانی یاری حه‌ق داناه و سه‌رمان خستۆته سه‌ر خه‌تی فه‌رمانه‌کانی هه‌تا وه‌کو خۆی به‌ تیغ و چه‌قۆ سه‌رمان نه‌بری و لاینه‌بات (نه‌مرین) واز له‌ گوپرایه‌لی و ملکه‌چی نه‌و ناهین.

۳- کس به وصل تو چون شمع یافت پروانه

که زیر تیغ تو هر دم سری دگر دارد

کس به‌ قه‌سلی تو چون شه‌مه‌ت یافت په‌رفانه، که زیری تیغی تو هه‌رده‌م سه‌ری دگه‌ر داره‌د. که‌سی‌کی وه‌ک مۆم مؤله‌تی وه‌سلی تۆی پیدراوه که له‌ ژیر شمشیری تۆ هه‌رده‌م سه‌ر ده‌ره‌بینیته‌وه.

پروانه: مؤله‌ت

یافت پروانه: مؤله‌تی وه‌رگرت

شمع وه‌ک چرای ئیستا فتیله‌ی هه‌بووه و بو چاکتر سوتان و رونای به‌خشین پی‌ویسته به‌رده‌وام سه‌ری فتیله‌که به‌ریت، خواجه نه‌م حاله‌ته‌ی وه‌رگرتوه و دیسانه‌وه ته‌وزیفی کرده‌ته‌وه. له‌ مانای نویدا نه‌م پی‌ی وایه که مانه‌وه‌ی فتیله یا مۆم پاش برینسی سه‌ری نارامگرتنه له‌ سه‌ر عه‌زاب و نارچه‌تییه‌کان و جه‌ور و جه‌فا، لی‌ره‌شدا نه‌م نارامگرتنه‌ی به‌ مه‌رجی گه‌یشتن و وه‌سلی دولبه‌ر داناه. خواجه خۆی ده‌لی: که‌سێک به‌ لیقا و دیداری تۆ (یار) ده‌گات که وه‌ک مۆم کاتی به‌ شمشیر و تیغی یار سه‌ری ده‌بردری دووباره سه‌ر ده‌ره‌بینیته‌وه و هه‌ول بدات و نه‌ره‌نجی له‌ یار واته که‌سی به‌ وه‌سلی دولبه‌ر ده‌گات که له‌ به‌رامبه‌ر جه‌ور و جه‌فا و نارچه‌تییه‌کاندا خۆراگره و به‌رده‌وامه له‌ عه‌شقی مه‌حبوب.

۴- به پای بوس تو دست کسی رسید که او

چو آستانه بدین در همیشه سر دارد

به پای بوسی تو ده‌ستی که‌سی ره‌سید که نو، چو ئاستانه به‌دین دهر هه‌میشه سه‌ر داره‌د.

که سیک ده توانی پیتی تو ماچ بکات که همیشه وهک بهر دهرگا سهری له سهر خاکی ئەم دەرگایەت بی.

پای بوس: پی ماچکەر دست رسید: دەستی گەشت

وەرگێرانی وشە بە وشە میسراعی یە کەم بەم شیوەیە (کە سیک دەستی دەگاتە پیمماچکەری تو). ئەو/یار هەمیشە پی دەخاتە سەر خاکی بەر دەرگا، لێرەدا خواجە روحی بە (بەردەگا) داو و وای داناو کە بە ویستی خۆی لە پیتش دەرگایە و هەمیشە پیتی یار ماچ دەکات، حافزیش پیتی وایە کە سی دەتوانی ببیتە پیمماچکەری یار کە وهک بەر دەرگا بەر دەر وام و هەمیشە سهری بجاتە سەر خاکی دەرگای یار.

سی بەیتی دوو و سێبەم و چوارەم باس و وینە جۆرێکی و ملکەچی رەها و بەر دەر وامی و خۆراگرییە تا کۆتایی تەمەن کە ئەم دوانەش (طاعە و استقامە) مەرجی گرنگی گەشت بە دیدار و لیکای یارن.

۵- ز زهد خنک ملولم بیار بادهی ناب

کە بوی باده مدامم دماغ تر دارد

ز زوهدی خوشک مەلۆم بیار بادهی ناب، کە بویی باده مودامم دماغ تر دارد.

لە زوهدی وشک مەلۆم شەرابی ساف بێنە کە بۆنی باده بەر دەر وام دەماغ بە تەری دەهێڵیتەوه.

خشک : وشک ملول: دلتهنگ، بیزار ناب: ساف، بی خوش مدام: بەر دەر وام تر: تەری، پاراو

زوهدی وشک گوتنەوه و خۆگرتنەوه حەرفیانەن کە روحیان تێدانییە ئەو نوێژە بی گیانانەن کەوا عەشقیان تێدانییە، ئەو رۆژوانی کە جگە لە برسیتی و تینویتی هیچ لەزەت و چیتیک نابەخشن، ئەو هەموو چۆن و بۆچی و گوناھە و عەزایە کە باس دەکرت وشکە زوهدن.

ئەم مەسەلەیه کە لە دێرینەوه تا ئەمڕۆ و رەنگە تا ناخزەمان بەر دەر وام بێت بریتییە لە خوداپەرستی وشکە زاهیدەکان و خوداپەرستی عارفەکان. خوداپەرستی وشک خوداپەرستییهکی جەستەییانەیه و زۆری کاتەکانیش ترستیکی لە رادە بەدەر لە خودا تەنانەت تا ناستی فۆبیاشی لە گەلدایه، بەلام خوداپەرستی تەری و عارفانە بە زۆری خوداپەرستییهکی روحی و گیانییه و هەمیشە عەشق و خۆشەویستییهکی لە رادە بەدەر بۆ خودا لە گەلدایه. هەربۆیه خۆپەرستی یە کەم بی روح و گیانە و هیچ چیتیک نییه. بەلام خۆپەرستی دوو چیت و لەزەتیکی زۆری تێدایه.

خواجە لەم وشکە زوهدە - کە زۆرجار تەنیا قسەیه و لە حەقیقەتدا وانییە - بیزارە و پیتی وایە کە عەشقی پاکی ئیلاهی تەری و پاروی بە دەماغ و میشکی مرۆف دەدات نەوهک ئەو زوهد و ترس و هات و هاواری وشکە زاهیدەکان، هەربۆیه دەلی شەرابی سافم بۆ بێنە با بینۆشم، عەشقم بۆ بێنە بادلم و دەماغم بە پاروی خۆی هەمیشە بە تەری بهێڵیتەوه.

۶- ز باده هیچت اگر نیست این نه بس که ترا

دمی ز وسوسه‌ی عقل بی خبر دارد

ز باده هیچت ئەگەر نیست نین ئە بەس کە تو را، دەمی ز قەسەسەیی ئەقل بی خەبەر دارد.

ئەگەر لە شەراب هیچت دەستگیر نابی ئەمە بەس نییه کە ساتی لە وەسوسەیی ئەقل بی ناگات دەکات.

هیچت اگر نیست: ئەگەر هیچت دەستگیر نابی، ئەگەر هیچ سودی ناکەیت این نه بس: ئەمە بەس نییه

دمی: ساتی، هەناسەیهک وسوسه: وەسوسە، هیزی جۆینەری دەر وونی مرۆف بۆ خراپە، دودلی

وهک باسمان کردوو لە خواجە (عەقل) رویەکی پەسەندی نییه و هەمیشە لە بەرامبەر عەشقدای بە سوک سەیر دەکرت و لێرەدا ئەو دەخاتەرو کە عەقل بە دەستی کورتی خۆیەوه مۆف توشی وەسوسە دەکات و وای لی دەکات بیر لە شتی خراب بکاتەوه. ئەو دەلی: گەر عەشق و باده - عیرفان و عەشقی ئیلاهی - هیچ سودیکشت پی نەگەینە پی بەس نییه کە بۆ ساتیک نەجات دەدا لە وەسوسەیی ئەقل.

۷- کس که از در تقوی قدم برون نهاد

به عزم میکده اکنون سر سفر دارد

کەسی کە ئەز دەری تەقفا قەدەم برون نەنهاد، بە ئەزمی مەیکەدە ئەکنون سەری سەفەر دارد. کەسی کە لە دەرگای تەقواوە هەنگاوی نەچوو دەرهو، ئیستا نیازی سەفەری بەره و مەبجانە هەیه.

قدم نهادن: هەنگاوە هەلگرتن برون/بیرون: دەر وە بە عزم مەیکەدە: بەره و مەبجانە سر سفر دارد: نیازی سەفەری هەیه

دەکری لێرەدا ئەو کەسە نەناسراوەی لە بەیتە کەدا هاتووە خودی شاعیر بێت کە لە بەیتی پینجەمدا بیزاری خۆی لە وشکە زوهد دەردەبری و لێرەدا دەلی: کەسی کە هەرگیز لەوی تەقوا

و شهریهت لای نه داوه و ههنگاوی نه خستوته دهره وهی شهو ریگه یه وه نیستا نیازی ههیه به ره و مه یخانه سه فەر بکات.

له زاراوهی عیرفانیدا (میکده) مونا جات و لایه نی روحانی و عاشقانه ی ناینه خواجه زور جار (تقوی) بو لایه نی مادیانه ناین به کارده هینی و به شه ریه تی له قه له م ده دات، لیتره دا ده لی که سی که هه رگیز له ریی ته قوا - شه ریه ت - لای نه داوه و هه میشه حه رفی بووه نیستا نیدی به نیازه روو له عالهمی مونا جات و عه شقی نیلاهی بکات.

۸- دل شکستهی حافظ به خاک خواهد برد

چو لاله داغ هوایی که بر جگر دارد

دلی شکسته یی هافز به خاک خواهد برد، چو لاله داغی هه قایی که بهر جیگر دارد. دلی شکاری حافظ ده باته ژیرخاک (گۆره وه) داخی شهو ناره زووه ی که وه گولاله به سه ر جگه ریه وه یه تی.

به خاک خواهد برد: ده باته ژیرخاک، ده باته گۆر، ده کوژی داغ: داخ

هوایی: ناره زوویه ک

گولاله سوره خالیکی رهش له ناوه ندیدایه که ته مه لای خواجه به داخ دراوه ته قه له م، خواجه ده لی:

دلی من وهک گولاله سوره ی داخکرا و وایه و شهو داخهش داخی ناره زوویه که که خواجه به روونی نایی، به لام له فه زای شیعره که وه ناشکرا ده بی که داخی عه شقی نیلاهییه که نه یه توانی به فه نا و به قا بگات و شه م داخی ناره زووه سه ره نجام ده بیته مایه ی مه رگی خواجه و دلی سوری گولاله ناسای ده باته ژیر خاک. که وایی داغی ناره زووه که که به سه ر جگه ری حافظه وه یه وه روژی خواجه ده باته ژیر گل.

غزه لی سه د و سپز ده یه م:

به حری ره مه لی هه شتی مه شکول

(فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن)

۱- دل ما به دور رویت ز چمن فراغ دارد

که چو سرو پای بند است و چو لاله داغ دارد

دلی ما به دۆوری رویت ز چه مه ن فه راغ داره د، که چو سه رف پای به نده ست و چو لاله داغ داره د.

دلی نیمه له زه مانی جیلوه ی روتدا پیویستی به باغ و چیمه ن نییه، چونکه وهک سه رو پیی به نده و وهک گولاله داغی هه یه.

دور: زه مان، سه رده م به دور: له سه رده می، له زه مانی فراغ دارد: بی نیازه، پیویستی پیی نییه

به یته کانی سه ره تای فه زای شه م غزه له شه وهک غزه لی پیشو فه زایه کی عیرفانی و عاشقانه ی هه یه و زه مینه یه کی هاوشیوه ی پیویسته بو لیکنه ده ی. خواجه له م به یته دا دوو جوانی ده خاته رو، یه کیکیان جوانی جیلوه ی روخساری یار و شهو ی دیکه یان جوانی گوئزار و چیمه نه که هه ردوکیان ده بنه مایه ی خۆشحالی دل، شهو پیی وایه له سه رده م و کاتیکندا که دولبه ر جیلو بکات بو عاشقان - که نیمه ش له وانین - نیدی دلی عاشقان هه یج پیویستی به گوئزار و جوانیه سه روشتییه کان نامینی، چونکه شه سله ن دلی عاشقان وهک سه رو پیی به نده کراوی روی یار و وهک گولاله شه داخکراوی دهستی شهو جوانی و جیلوه یه.

خواجه له زور جیگه دا باس لهو بی نیازی و پیویستی پیی نه بوونه ی عاشقان له جوانییه سه روشتییه کان ده کات کاتی که جوانی یار خۆی ده نوینی، شهو ده لی:

خلوت گزیده را به تماشا چه حاجت است - چون کوی دوست هست به صحرا چه حاجت است له م به یته دا میسراعی دووه م له وه سفی دلی نیمه دا گوئراوه که وهک دارسه رو وابه سته و چه قیوی جیلوه ی جوانی روی یاری حه قه و وهک گولاله شه داخکراو و خه فه تباری شهو عه شقه نیلاهییه یه که هه یه تی.

۲- سر ما فرو نیاید به کمان ابروی کس

که درون گوشه گیران ز جهان فراغ دارد

سه ری ما فرو نه یایه د به که مانی شه بروی که س، که دهرونی گوشه گیران ز جهان فه راغ داره د.

سهری ئيمه به كهوانی برۆی كهس دانانهوی، چونكه دهروونی گۆشهگیران پيويستی به جيهان نيبه.

فرو نيايد: دانانهوی، كهچ نابی
درون: ويژدان، دهروون
گۆشهگیران: گۆشه نشينان، گۆشه نشينان
خواجه خۆی له گهڤا عاشقان و گۆشه نشيناندا دهاته قهلهم، نه عاشقانهی كه دونيا لايان هيچ نرخيكي نيبه و له عهشقی ئيلاهيذا نغۆن، هه برۆيه سهری ئيمه له بهرامبهر كهمانی برۆی كهسدا نهوی ناکريت.

دهكری مه بهست له ميسراعی به كهم سهرنه ويکردن بيّت له ناست جوانييه دونيايه كاندا ياخود له ناست هيژه دونيايه كاندا، بهلام له فهزای گشتی غهزه له كهدا جوانييه دونيايه كان واتای جوانتر دهگهيه نۆ و بهم شپوهيه دهبيته تهواو كهري بهيتی پيشوكه ئيمهی عاشقان و گۆشهگیرانی عارف دونيا لامان هيچ گرنگيه کی نيبه و له بوونی جيلوهی جوانی روخساری ياريشدا مل بۆ هيچ جوانييه کی ديكه كهچ ناکهين.

د. هروی به ليكدانهوی دووهم واتای به بهيته كه داوه و نووسيوهتی: مه بهست له كهوانی نه برۆ چرچ و لۆچی سهرزه نشته و دهلی - واته حافظ دهلی - ناخی ئيمه گۆشه نيشان گوئی له خۆشيبه كانی دونيا نيبه و بۆيه له بهرامبهر چینی برۆی كهسدا - تورپهیی كهسدا - سهرنهوی ناکهين {ج ۱، ۱۹۹۱}، دهكری ئهم ليكدانهوهیهی د. هروی ليكدانهوهی سهرزاره کی بهيته كه بيّت. بهلام نه برۆی كهوانی، يا كهوانی نه برۆ هينده زاراوهیهی عاشقانهيه و مه بهست لیتی ناز و عيتابی ياره زاراوهیه کی كۆمه لايهتی و سیاسی نيبه.

۳- ز بنفشه تاب دارم كه ز زلف او زند دم

تو سياه كم بها بين كه چه در دماغ دارد

ز بهنه فشه تاب دارم كه ز زولفی ئو زه نه د دم، تو سياهی كهم بها بين كه چه در دماغ دارد.

له وهنه وشه نارچه تم كه دم له پرچی ئهو دهكوتی، تۆ ئهم ره شه كهم به هاهيه ببينه كه چی له ميتشكدايه.

تاب دارم: نارچه تم، تورپه دم زدن: دم كوتان، قسه له باره وه كردن سياه: رهش، ليژدها دركهيه له وهنه وشه كم بها: كهم بها، كهم قيمهت، كهم نرخ دماغ: دماغ، ميتشك وهنه وشه لافی ئه وهی ليژدها كه له رهشی و بۆخۆشيدا له پرچی ئهو - يار - دهچييت. ئهم لافه خواجهی نارچه حهت يا تورپه كر دووه كه وهنه وشه ئه وهنده گيل و نهزانه ئهم جوړه خهيا لانهی

له ميتشكدايه، ئهو وهنه وشه يهی كه وهك بهنده ره شه كان كهم نرخ و به هاهيه و ياخود ئهو رهشی كهم نرخ و به هاهيه.

لاي عاشقان و عارفان لافی جوانی وهك جوانی مه عشوق ليژدان گيلتيميه کی گه وره يه، هه برۆيه شه ليژدها خواجه وهنه وشه ی سروشت سوک دهكات كه ويستويهتی لافی جوانی پرچی يارلی بدات و دهلی: له وهنه وشه نارچه حهت ياخود تورپه و دلگرام كه لافی جوانی پرچی يار لی بدات، تۆ سهيری ئهم ره شه كهم نرخه ی نيۆ سروشت بکه كه چهنده گيله و چ بيرتيکی له ميتشكدايه.

ئهم بهيتهش ديسانه وه جهختكر دنه وهی خواجه يه له سهسر روو وهركيترانی عارفه كان له سروشت له كاتی جيلوه كردنی روخساری مه عشوقدا.

۴- شب تيره چون سر آرم ره پيچ پيچ زلفش

مگر آنکه عكس رویش به رهم چراغ دارد

شه بی تيره چون سهر نارهم ره هی پيچ پيچی زولفه ش، مه گهر نانكه ئه كسی رويه شه به ره ههم چراغ دارد.

شهوی تاريك و نوتك چۆن سهر له ريگه ی پيچاوپيچی پرچی دهركه م، مه گهر شه وهی كه ويتهی روخساری له ريگه مدا بكاته چرا.

تيره: تاريك، نوتك چون: سهر آرم: سهرده ركه م، تهواو كه م، تپه ره پيچ ره: ريگه پيچ پيچ: پيچاوپيچ عكس: ويته به رهم: له ريگه مدا

بينگومان هه ميشه پرچ و چالی چه ناگه و روو به ره به ست له ريگه ی گه يشتن به مه عشوقدا، ليژدها به ره به ستی به كه ميانی هيئاوه و دهلی: له تاريكايی پرچی ئه ودا چۆن چۆنی سهرده ركه م كه وهك ريگه يه کی پيچاوپيچ وايه ته نيا ئه و كاته نه بی كه ويتهی روخساری كه ده دره وشي ته وه وهك چرايه ك له ريگه مدا بيّت.

به ته عبیری عيرفانی ريگه ی پيچاوپيچی پرچ نهينيه ئيلاهيه كانن و شهوی نوته كيش ئهم شوين و كاتهی دونيا، ويتهی روخساری مه عشوقين نور و پرتهوی هيديايهت و رينمايي خوداييه خواجه له م بهيته دا دهيهوی ترسناکی ريگه ی عهشق و ريگا چاره ی تهی كردنی ئهو ريگه يه بخته پروو ئهو دهلی: له شه وگاری نوته كدا و له ريگه ی پيچاوپيچی نهينيه غه بيهه كاندا گهر پرتهوی نوری ئيلاهي نه بيته رينمايه كهری عاشق و بهنده كان ئه و نارچه حه ته مرؤف بتوانی سهرده ركات، ئهم بهيته راستيهه کی گه وره ده خاته پروو ئه ويش ئه ويه كه خودا به خودا ده ناسريت نه وهك به عهقل و ههول به چكۆله كانی عهقل، ئيمه پيشتر له مه دواين، واته مرؤف له

ژیاندا به هیدایهت و دهستگرتنی خودا - که له رینماییه ناینی و موعجیزه و نیلهامهکاندا -
خوی دهبینتهوه به سهرنجام دهگات نهوکه به هیچی دیکه.

له کاتی نویسنهوهی ئەم بهیتهدا جیاوازی له نیتوان نوسخهکاندا دروست بووه، له (قزوینی و
سودی) دا میسراعی (شب ظلمت و بیابان به کجا توان رسید) ده له ههندی نوسخهشدا لهبری
(عکس) ی میسراعی دووهم (شمع) نووسراوه، که جیاوازی له واتادا دروست ناکهن.

۵- من و شمع سبجگاهی سزد ار به هم بگرییم

که بسوختیم و از ما بُت ما فراغ دارد

مهن و شهمنی سوبهگاهی سیزده ئهر به هم بگرییم، که بسوختیم و ئەز ما بوتی ما
فراغ دارده.

جیگهی خۆیهتی ئەگهر من و مۆمی بهیانیان پینکوهه بگریین، چونکه سوتاوین و
مهعشوقی ئیمه گوی به ئیمه نادات.

صبحگاهی: کاتی بهیانیان سزد: جیی خۆیهتی، شایانییهتی به هم بگرییم: پینکوهه
بگریین بسوختیم: سوتاین بت: بت، ناویکی مهعشوقه

از ما فراغ دارد: گویمان پی نادات

خواجه سوتانی خوی و سوتانی مۆمی کاتی بهیانی که به درێژایی شهو سوتاوه پینکوهه
کۆدهکاتهوه و لهمهوه ئەوه دهردهکوهی که خواجهش وهک ئەو مۆمه تهواوی شهویداربووه و بۆ
یار سوتاوه و نالاندویهتی، بۆیه دهلی: من و مۆمی کاتی بهیانیان حهقه پینکوهه بگریین و
واوهیلا بکهین، چونکه ههر دوو کمان سوتاوین، کهچی مهعشوقی ئیمه گویی پی نه داین و لینی
نه پرسینهوه و نه هات به دهمانهوه.

له ههندی نوسخهدا لهبری (بههم بگرییم) (بهخود بگرییم) هاتوه که مانای بۆ حالی
خۆمان بگرینه، بهلام له حافظدا زۆریه جار گریان بۆ حالی خودی شاعیر نه هاتوه، بهلکو
گریانی نه سهفه، لیرهشدا گریانی داخی گوی پی نه دانی مهعشوقه.

۶- سزدم چو ابر بهن که برین چمن بگرییم

طرب آشیان بلبل بنگر که زاع دارد

سیزهدهم چو ئهبری بههمهن که بهرین چهمن بگرییم، ته رهب ناشیانی بولبول بنگهر که
زاع دارده.

ههقه وهک ههوری بههمهن بهسهر ئەم میرگهدا بگرییم، سهیری لانهی شادی بولبول بکه که
قهله رهشی تیدایه.

سزدم: حهقمه، شایسته مه ابر: ههور بهمن: بههمهن،

یازدهیهمین مانگی کۆچی ههتاوییه که مانگی دووهمی زستانه (۲۱/۱) تا (۲۱/۲)

طرب: خۆشی، شادی آشیان: هیلانه، لانه طرب آشیان:

هیلانهی شادی بنگر: بیینه، سهیرکه زاع: قهله رهش، زاع

ههوری بههمهن ههوری باراناوی پرتاوه، ئەم چهمن و میرگهش دونیایه، دهسوا لهم
میگرگهدا هه میسه بولبول له هیلانهی شادیدا بوایه. بهلام به پیچهوانه وهیه و قهله رهش له جیی
بولبولدایه. لیرهدا بولبول کهسی شیوا و (زاع) کهسی نه شیواوه.

خواجه دهلیت حهقه وهک ههوری بههمهن بگرییم و نارحەت بم بۆ ئەم دونیا بی وهعهدی
که ههیه، چونکه دهینم قهله رهش له جیی بولبول دانیشتوه، واته کهسی نه شیوا و له
جیگهی شیواوه.

دونیا ههروایه و مرۆقی نه شیوا له شوینی ههستیاردادا داده نریت.

وهک له جیگهی دیکهدا ناماژهی پیدراوه که شهرحی خوالیخۆشبو سوودی بهر له نزیکه
(۵۰۰) سال نووسراوه، له شهرحی ئەم بهیتهدا ئەم گوتهیهی سوودی سهرنجی راکیشام که
نووسیویهتی: (واته جاهیلهکان جیگهی عالمهکان و بیترهکان و سوک و بی نرخهکان جیگهی
بهریز و گهورهکانیان گرتوه وهک سهردهمی خۆمان خواخیرمان پی بهخشی) {ج، ۲، ل ۳۷۷} .
سوودی بهر له (۵۰۰) سال نووسیویهتی (وهک زهمانی خۆمان) منیش دههوی بنوسم (وهک
زهمانی خۆمان) من دلنیا که زۆرینهی نووسه رهکانی چاخه جیا جیاکان ههرده نووسن (وهک
زهمانی خۆمان) بلینی ئەم سیفهتی ناکهس پهروه - سفله پرور - یه ههر هی دونیا بیت یاخود
سوکی مرۆقهکان!؟

۷- به چمن خرام و بنگر بر تخت گل که لاله

به ندیم شاه ماند که به کف ایاغ دارد

به چهمن خرام و بنگر بهری تهخت گول که لاله، به نهیمی شاه مانده که به کف
تهیاغ دارده.

بهنازه وه وهره گولزار و سهیرکه که له بهرامبهر تهختی گولدا، گولاله هاوده می پاشاناسا
پیکی به دهسته وهیه.

خرام: بهناز رۆشتن تخت: تهخت، عهرش گل: گولی سور ندیم: هاوده می گهوره

به ندیم شاه ماند: هاوده می پاشاناسا

کف: دهست ایاغ: پیالهی شهرا ب، پیک

واته برؤ گولزار و سهيركه كه چؤن گولئى سوري گولهباخ وهك پاشاي گولان لهسهه تهخت دانيشتووه و له بهرامبهريشيدا گولالنه وهك هاودهه پاشا وهستاوه و پيكي به دهستهويه. خواجه ليژه دا وهسفي عهشقي سروشت دهكات.

۸- سر درس عشق دارد دل دردمند حافظ

که نه خاطر نماشا نه هواي باغ دارد

سهري دههسي ئيشق دارده دلي دههمندي هافز، كه نه خاتري ته ماشا نه ههفای باغ دارده. دلي دههدهداری حافظ نيازي دههسي عهشقي ههيه، بؤيه نه تاقهتي ته ماشا كردن نه نارهزوي چونه باغي ههيه.

سرداشتن: نيازبون درمندا: دههدهدار خاطر: تاقهت و بير هوا: نارهزوي و مهيل

خواجه بيهميلي خؤي له جوانيه كاني سروشت دهخاته پروو. هؤي نه مهش بؤ بووني دههسي عهشق دهگيرپته وه، ههريويه شه له بهيته كاني سههه تادا نه بؤ مهليليهي خؤيي به بي دهستنيشان كردني هؤكاره كه ي دهخسته پروو، به لام ليژه دا به راشكاوي دهلي: دلي دههدهداری حافظ تاقهتي ته ماشاي باخ و نارهزوي چونه گولزار و باخي نييه و نارهزوي سهيران و سهفای نييه. له بهرته وهي كه نيازي دههسي عهشقي ههيه.

نه بهيتي (ته خه لوس) ه له ههندي له نوسخه كاندا له پيش بهيتي ههوته مهوه هاتووه.

غزه لي سهه و چواره دهيه م:

بهحري ههزه جي شهشي نه خره بي مهقبوزي مهحزوف
(مفعول مفاعله فعلن)

۱- آن كس كه به دست جام دارد

سلطاني جم مدام دارد

نان كهس كه به دهست جام دارده، سولتانيي جهه مودام دارده.

ئهو كه سهي كه پيكي به دهسته وهيه، هه ميشه دهسه لاتي جهه مي ههيه.

سلطاني جم: پاشايه تي جهه، دهسه لاتي جهه جم: جهه مشيد مدام: بهرده وام، هه ميشه نه بهيته و چهند بهيتي دواي له چاكي جام و پيكي شهراب دههوين. خواجه پيي وايه كه سي كه جامي شهرايي به دهسته وهيه بهرده وام پاشايه تي جهه مشيد دهبيت و هه ميشه سهه داري جيهان دهبيت و جهه مشيد له نهينييه كاني جيهان ناگادار دهبي، (جام) مهستي عيرفاني و به شيويه كي گشتي عهشقي عيرفانييه. خواجه پيي وايه شهو كه سهي كه له عهشقي عيرفانيديه و عهشقي ئيلاهي له دلدايه بهرده وام سولتاني جيهانه و وهك جهه مشيد نهينييه كاني لا روون دهبيتته وه.

۲- آبي كه خضر حيات ازو يافت

در ميکده جو که جام دارد

ثابي كه خيزر ههيات نهزو يافت، دهه مهيكه ده جو كه جام دارده.

ئهو ثاوهي كه ههزه تي خدر ژياني جاويداني لي وهرگرت، له مهبخانه دا بؤي بگهري، چونكه له پيكدايه.

آبي: ناويك خضر: خدري زنده حيات ازو يافت: ژياني لي وهرگرت جو: ههولي بؤ بده، لتي بگهري

ديسانه وه خواجه دهيه وي ليژه شدا كه وره يي و گرنگي پيک و مه ي بخاته پروو، شهو دهلي: له مهبخانه دا بؤ شهو ثاوه بگهري كه خدري زينده لي خواره دهه و بووه مايه ي نه مري و جاويدبوني، چونكه شهو ناوي ههيات له پيكدايه و شهرايه.

ليژه دا خواجه پيي وايه كه عهشق و عيرفان وهك ناوي ههياتي جاويد بهخشي خدر مرؤف جاويدان دهكات و مرؤف هانده دا كه ههولي بؤ بدات.

۳- سررشته‌ی جان به جام بگذار

کاین رشته ازو نظام دارد

سهرشته‌ی جان به جام بگوزار، کین رشته نه‌زو نیزام داره‌د.
 سهرشته‌ی گیانت بده دست پیک، چونکه هم رشته‌یه له و ریک و پیک ده‌بی.
 سررشته: سهره‌داو، ره‌شو، هوسار بگذار: بده این رشته: هم رشته‌یه،
 لیره‌دا مبه‌ست له گیانه

له‌م به‌یتهدا حافظه ده‌خاتهروو که ریک‌خست و جوانکردن و یاسا دارپژهری گیان پیک
 شهراب و عشقی نیلاهییه، بویه به مرؤف ده‌لی: هوساری گیانت بووه به دست عشقی
 نیلاهییه‌وه، چونکه هم گیانه به عشقه جوان و ریک و پیک ده‌بی.

له‌م س‌ی به‌یتهدی پیشه‌وه‌دا حافظه به قولی له چاک و لایه‌نه پوزه‌تیغه‌کانی عشقی نیلاهی
 و عرفان ده‌دویت، بیگومان هم لیدوانه له غه‌زه‌لیک‌دایه که تا کوتایی فه‌زایه‌کی عرفانی
 هه‌یه و ره‌مز و زاروه ساده و باوه‌کانی عرفانیشی تیدا به‌کاره‌ینراوه، خواجه له‌م س‌ی به‌یتهدا
 س‌ی له گرنگترین لایه‌نه پوزه‌تیغه‌کانی خسته‌روو که له به‌یتی یه‌که‌مدا پاشایه‌تی هه‌میشه‌یی و
 له دووه‌مدا جاویدانی و ژیانی هه‌تاهه‌تایی و له سییه‌میشدا یاسادارکردن و ریک‌خستنی
 کاروباری گیانه، بیگومان هم س‌ی خاله س‌ی ناواتی گرنگی ژیانی مرؤفن که به رای خواجه له
 عشقی نیلاهدا پیدا ده‌کرتین، له به‌یتهدا داهاتودا خواجه مه‌زه‌بی خوی ده‌خاتهروو که
 عرفانیشی پاک‌ی بی‌ریابه.

۴- ما و می و زاهدان و تقوی

تا یار سر کدام دارد

ماقو مه‌ی و زاهدان و ته‌ققا، تا یار سهری کودام داره‌د.
 نیمه و مه‌ی و زاهدان و ته‌قوا تا بزاین یار نیازی کامیانی هه‌یه.
 سرکدام دارد: نیازی په‌سه‌ندکردنی کامیانی هه‌یه، کامیانی پی‌خوشه
 خواجه مه‌زه‌بی خوی ده‌خاتهروو که نیمه - من - عه‌شقمان هه‌لب‌ژاردوه و
 زاهدانه‌کانش ریگه‌ی شهریه‌ت و ته‌قوای وشک، به‌لام ناخو یار - خودا - کام ریگه
 په‌سه‌ند ده‌کات، نایا ریگه‌ی نیمه - عاشقان و رندان که خوشمان ده‌ویت و ده‌مانه‌وی له
 ریگه‌ی عشقه‌وه پی‌بگه‌ین - یاخود زاهدانه‌کان - که ده‌یانه‌وی له ریگه‌ی خو‌پاریزی و
 ترسانه‌وه پی‌بگه‌ن -.

۵- بیرون ز لب تو ساقیا نیست

در دور کسی که کام دارد

بیرون ز له‌بی تو ساقیا نیست، ده‌ر دور کسی که کام داره‌د.
 جگه له لیوی تووه نه‌ی ساقی نییه له رۆزگاردا که‌سی که به ناواتی گه‌یشتی.
 بیرون ز: جگه له، دور له ساقیا: نه‌ی ساقی دور: رۆزگار،
 ده‌کری هه‌مان دور و سورانه‌وه‌ی شهراب بیست که کوری بازنه‌یی ده‌گیریت
 کام دارد: ناواتی هه‌یه، به ناوات گه‌یشتوه

له رۆزگاردا گهر که‌سی به ناوات گه‌یشتی یاخود له کوری شهرابدا گهر که‌سی به ناوات
 گه‌یشتی نه‌یا به لیوانی ساقی بووه دور له لیوی ساقی - قسه و دیداری ساقی - که‌س
 نییه له دوردا که به ناوات گه‌یشتی. یاخود ده‌کری بگوتی که نه‌ی ساقی هه‌موو نه‌وانه‌ی
 که له رۆزگار یا کوردان جگه له لیوی تو هیچ نارده‌وو و ناواتیشی دیکه‌یان نییه.

له هه‌ردوو حالته‌که‌دا ساقی یاری عرفانی و مه‌عشوقی نه‌زه‌لییه که خواجه پی‌ی وایه
 دیداری نه‌ی یاخود گوینگرتن له گوت و نیله‌امی نه‌ی له گه‌وره‌ترین ناواته‌کانی عاشقانه. یاخود
 هه‌ر عاشقی نه‌مه‌ی بو دست بدات به ناواتی هه‌ره گه‌وره‌ی گه‌یشتوه.

۶- نرگس همه شیوه‌های مستی

از چشم خوشنت به وام دارد

نرگس هه‌مه شیقه‌های مه‌ستی، نه‌ز چه‌شی خوشه‌ت به قام داره‌د.
 نیرگز هه‌موو شیوازه‌کانی مه‌ستی له چاوانی جوانتی قهرز کردوه.
 شیوه: شیواز خوش: جوان، مه‌ست وام: قهرز به وام دارد: قهرز کردوه
 خواجه ده‌چیته‌وه نیو مه‌زه‌بی جیلوه‌کردنی عارفان که پی‌یان وایه جیهان و سروشت و
 هه‌رچی تیدایه له جوانی یار و هه‌ق وهرگیراوه، لیره‌شدا ده‌لی نه‌گه‌ر نیرگز که یه‌کیکه له
 جوانیه‌کانی سروشت مه‌سته و شیوازی مه‌ستی زوری هه‌یه، هه‌مووی له چاوانی جوان و
 مه‌ستی تووه قهرز کردوه.

۷- ذکر رخ و زلف تو دلم را

وردی است که صبح و شام دارد

زیکری رخ و زولفی تو دلم را، قیردیست که سوه و شام داره‌د.
 باسی روخسار و پرچی تو بو دلی من، ویردیکه که به‌یانی و نیواره ده‌بخوین.
 ذکر: باس

نه‌ی یار باسی جوانییه‌کانی روخساری تو و نه‌یینه‌کانی پرچت بوونه ویردی دلّم و هەر به‌یانی و ئیواره‌یه‌ک دووباره‌یان ده‌کاته‌وه. واته دلّم به‌رده‌وام یادی تو ده‌کات.

۸- بر سینه‌ی ریش درمندان

لعلت نمکی تمام دارد

بهر سینه‌ی ریشی ده‌رده‌مندان، له‌ئله‌ت نه‌مه‌کی ته‌مام داره‌د.

لیوت خوبی ته‌واوی تامداری به‌سهر سنگی برینداری ده‌رده‌داراندا ده‌کات (لیوت تامی ته‌واوی هه‌یه)

نمک: خوی نمک داشتن: به تام و دلگر

لیوی یار وه‌ک خوی و تامی دلّی ده‌رده‌رانی عاشقه و لای دلّی شه‌وان ره‌فتاره‌کانی یار په‌سه‌ندترین شته

نهم به‌یته مانایه‌کی دیکه هه‌لده‌گرّی که ده‌کرّی بلّین: لیوی تو خوبی ته‌واو به‌سهر دلّی برینداری ده‌رده‌داران و عاشقاندا ده‌کات و هینده‌ی دیکه ناسووریان ده‌داتّی و برینه‌که‌یان به‌سووتر ده‌کات، به‌لام به له‌بهرچاگرتنی مانای (نمک داشتن) و مانای به‌یتی پینجه‌م ده‌توانین گومان به‌رین که مانای یه‌که‌م له‌گه‌لّ فه‌زای گشتی به‌یته‌که‌دا ده‌گونجّی که عاشقان هه‌میشه موحتاجی گوته‌یه‌کی یاری هه‌قن و ئیستاش خواجه نه‌و راستیه دوویات ده‌کاته‌وه.

۹- در چاه زنج چو حافظ ای جان

حسن تو دوصد غلام دارد

ده‌ر چاهی زه‌نه‌خ چو حافظ نه‌ی جان، هوسنی تو دووسه‌د غلام داره‌د.

نه‌ی گیانی من جوانی تو له چالّی چه‌ناکه‌دا دووسه‌د غلامی وه‌ک حافظی هه‌یه له به‌رامبهر جوانی مه‌عشوقدا خواجه خوی تا شه‌وپهری که‌می که‌م ده‌کاته‌وه و بیری خوی ده‌هینیتته‌وه که سه‌دان عاشق شه‌سیری ته‌نیا جوانی چه‌ناکه‌ی یارن و خوی به‌یه‌کی له‌و غلامانه ده‌زانیّت که له چالّی چه‌ناکه‌ی یاردا به‌ندکراون و شه‌سیرن.

چه‌ناکه له زاراه‌ی عیرفانیدا چیژی موشاهه‌ده‌یه و چالّی چه‌ناکه‌ش گرفتسی نه‌یینه‌کانی موشاهه‌ده‌یه، ده‌کرّی خواجه لیره‌دا نهم حالّی خوی بخاته‌روو که له نه‌یّنی موشاهه‌ده‌ی یاردا دووچاری ده‌بیته‌وه. له‌م بیته و له زوژریک له به‌یته‌کانی دیکه‌ی خواجه‌دا شه‌وه ده‌رده‌که‌وی که خواجه له ریگه‌دایه و نه‌گه‌یشته‌وه به‌حقیقه‌ت، راسته خواجه ریگه‌ی عیرفانی پسی چاک و جوانه و عاشقیکی تیورییه، به‌لام هه‌نگاو هه‌لگرتنی کرداری لای خواجه و به شه‌نجام که‌یشتنی کرداری زوژر که‌می به‌دی ده‌کریت. له‌م به‌یته‌شدا سه‌رباری شه‌وه‌ی که به واتای شه‌سیربونی دلّی حافظ دیت له جوانی یاردا، به‌لام مانایه‌کی نه‌و گرفتانه‌شی له‌خوذا هه‌شارداره.

غزه‌لی سه‌د و یازده‌یه‌م:

به‌حری موجته‌سی هه‌شتی مه‌خبونی شه‌سلم

(مفاعیلن فعلاّتن مفاعیلن فع لن)

۱- دلی که غیب نمای است و جام جم دارد

ز خانمی که دمی گم شود چه غم دارد

دلی که غه‌یب نومایه‌ست و جامی جه‌م داره‌د، ز خاته‌می که ده‌می گوم شه‌فه‌د چه غه‌م داره‌د.

دلّی که غه‌یسی تیدا دیاره و جامی جه‌می هه‌یه، بو ساتّی ونبوونی شه‌نگوستیله‌یه‌ک چ غه‌میکی هه‌یه (چ باکی هه‌یه).

غیب نمای: نیشاندهری غه‌یب جام جم: جامی جه‌مشید که نه‌یینه‌کانی گه‌ردوونی تیدا دیاربوو، درکه‌یه له دلّی عارف خاتم: شه‌نگوستیله گم شود: ون بیسی

دلّیک که سیفه‌تی جامی جه‌مشیدی هه‌بیّت و نه‌یینه‌یه‌کان و غه‌یبه‌کان ده‌بخات دلّی عارفه‌کانه، خاتهم و شه‌نگوستیله‌ش نامازه‌یه به شه‌نگوستیله‌کی هه‌زرتی سوله‌یمان که بو ماوه‌یه‌ک دزراوه یاخود ون بووه، له قورثانی پیروزدا باس له ماوه‌یه‌کی کورت کراوه که هه‌زرتی سوله‌یمان تیایدا ده‌سه‌لاّتی له‌ده‌ستداوه، نهم له‌ده‌ستدانه‌ی کورسی ده‌سه‌لاّت به وینه‌یه‌کی زوژر جوانی قورثانی به‌یان کراوه که خوی گه‌وره له نایه‌تی (۳۴)ی سوره‌تی (ص)دا ده‌فه‌رمویّت: "ولقد فتّنا سلیمان و القینا علی کرسیه جسداً ثمّ اناب" له ته‌فسیری نهم نایه‌ته‌دا نووسراوه که مه‌به‌ست له (جسد) کوریککی دیکه‌ی هه‌زرتی داوه - برای سوله‌یمان (د.خ) - که خراپه‌کار بووه و بو ماوه‌یه‌ک ده‌ستی به‌سهر ده‌سه‌لاّتی سوله‌یماندا گرتووه، به‌لام پاشان گه‌ل لیی هه‌ستاون و کوشتوویانه و ده‌سه‌لاّت گه‌راوه‌ته‌وه بو هه‌زرتی سوله‌یمان (قران کریم تفسیر و بیان، اعداد د. محمد حسن الحمصی)، هه‌روه‌ها خواجه له یه‌کیک له (قطعه)کانیدا به ناشکرا نامازه‌ی به‌م (نیو جه‌سته‌یه) داوه که ده‌ست به‌سهر مولکی هه‌زرتی سوله‌یماندا گرتووه:

نیم تنی ملک سلیمان گرفت کرد مسخر همه روی زمین...تاد (قطعه‌ی ژماره (۴۵) دیوانی حافظ، لیموده‌ی)

نهم رووداوه میژووییه به‌رگی شه‌فسانه‌ی به به‌رداکراوه و به‌م شیوه باسکراوه و ده‌گوتری له به‌سه‌ره‌اته‌کاندا هاتووه که گوایه هه‌زرتی سوله‌یمان شه‌نگوستیله‌یه‌کی هه‌بوو که ناوی پیروز - اسم اعظم - تیدا نوسرابوو به‌هوی شه‌وه‌وه فه‌رمانه‌روایی به‌سهر هه‌موو

مهمله كه ته كه دا ده كرد، ده لئين گوايه حه زره تي سوله يمان - عليه السلام - به هؤي هه لئه يه كي له نزيكه كانيه وه هم نهنگوستيله يه و نكردوه و خيوتيك هه ليگرتوتتوه و بو ماويه ك فهرانپه وايي كردوه و خوي كردوه به حه زره تي سوله يمان، به لام پاشان پيبي زانراوه و ديسانه وه گه پراوه ته وه بو حه زره تي سوله يمان {حافظ نامه، ج ۱، ل ۳۲۱ - ۳۲۳} ليبره دا نهنگوستيله ره مزي فهرانپه وايي و دهسه لاتي دونيايه، هه به شيكرده وه هم ره مزيه (سودي) پيبي وايه كه هم به يته نامازه يه به (مه نسور پاشا) كه هه ندي له به گه تورك نه زاده كان فهرانپه وايي شار يان گرته دست و له شار ده ريانپه راند، به لام پاشان مه نسور پاشا له شكري كوكردوه و دهسه لاتي گرته وه دست {سودي، ج ۲، ل ۷۴۳}. به يته كه به گشتي باس له دلي مروف ي ريبواري ريگه ي ته ريقت و عارفان ده كات و خواجه پيبي وايه كه نه دله پاكانه وه كه پي كه كه ي جه مشيد غه يب و نادياره كانيان تييدا ده دره وشيته وه. هه ريو به گه بو ماويه كه يا ساتيكي كورتي دنيا دهسه لاتي لي ون بسبي هيچ غه ميكي نيه، چونكه له دله كه يدا به روني دياره و ده زاني له كوييه.

۲- به خط و خال گدايان مده خزينه ي دل

به دست شاه وشي ده كه محترم دارد

به خهت و خالي گيدايان مه دهه خزينه يي دل، به دهستي شاه فهشي ديه كه موته ره م دارده.

خه زينه ي دلي خوت مه ده به دهست جوانيي گه دايانه وه، به لكو بيده دهست شاناسايه كه ريزي ده زانيت و ريزي لي ده گريت.

به خط و خال: خهت و خال، ليبره دا مه به ست له جوانييه شاه وش: شاناسا، كه سي محترم دارد: ريزي ده زانيت

مروف كه عاشق ده بيت خه زينه ي نه ينيه كاني دلي لاي مه عشوقي ده كاته وه يا خود كه هاو ده م و هاوري و مه حره مي نه سرار ده گريت ديسانه وه خه زينه ي نه ينيه كاني دلي ده داته ده ست. خواجه له م راستيه وه به مروف ده لي: كاتي عاشق ده بيت عاشقي جواني خهت و خالي روخسار و لايه ني ده ره وه ي گه دا و سوا لكه ر و نه فسز مه كان مه به، به لكو عاشقي پاشا سيفه تان و نه فسبه رزه كان به. چونكه تو به م عاشق بونه خه زينه ي دلت ده ده يته ده ست مه عشوق، له م كاته شدا هو خه زينه ي دله بده دهستي پاشا سيفه ته كان چونكه قه دري ده زانن.

هم به يته ده كروي عيرفاني بيت يا خود نه ده بي يا كومه لايه تي. گه ر عيرفاني بيت خواجه عه شقي دنيايي ره فز ده كاته وه و هاني مروف ده دات عه شقي نيلاهي هه لبيزن. گه نه ده بي و

كومه لايه تي بيت نه وه ره ده كاته وه كه مروف هه كه سيكي بيني روخساري جوان بو دلي خوي بو بكا ته وه، به لكو هانان ده دات كه مروفه نه فسبه رزه كان هه لبيزن، له راستيدا به م ليك دانه وه ي دوايي هم به يته بنه مايه كي زور گرنگي په يوه ندييه مروييه كانه كه شه ويش به ده ستوني بيونه له هه لبيزاردني هاوري و دوستاندا، نه خه له تانه به ره نگ و روخسار، به لكو هو كمدانه به ده روون و نه فسبه رزي و شاسيفه تي.

۳- نه هر درخت تحمل كند جفاي خزان

غلام همت سرورم كه اين قدم دارد

نه هه درخت ته هه مول كونه ده جفاي خزان، غولامي هيمه تي سه رقه م كه نين قه ده م دارده.

هه مو دره ختي به رگه ي جفاي خه زان ناگريت، غولامي هيمه تي دار سه روم كه هم خوراگريه ي هه يه.

(قدم) ليبره دا به واتاي خوراگري هاتوه، بيگومان هه مو كه سينك به رگه ي تالي و سو رييه كان ناگريت و له به رامبه ر سته م و جفاي خه زاندا چوك داده دات و تي كده كشي، به لام له باخدا دار سه رو هم خوراگريه ي هه يه و به رگه ي جفاي خه زان ده گريت و مل كه چ ناكات، خواجه خوي ده كاته غولامي هيمه ت و نازايي هو مروفانه ي كه خوراگرن و له به رامبه ر كي شه و گرفته كاندا مل كه چ ناكه ن، ده كروي هم به يته ته واو كه ري به يتي پيشو بيت كه باسي له گه دايان كرد، گه دايان گه نه ينيان لاييت له به رامبه ر هه ر سته م و جفايه كدا به كسه ر ته سليمه دهن و مل كه چ ده كهن، به لام مروفه نه فسبه رزه كان هه رگيز چوك داناده ن و نه ينيه كان نادر كينن، بويه خواجه خوي ده كاته غولامي هيمه تيان.

۴- رسيد موسم آن كز طرب چو نرگس مست

نهد به پای قدح هر كه شش درم دارد

ره سيد مؤسيمي نان كه ز ته ره ب چو نه رگسي مه ست، نه هه ده به پاي قه ده هه ركه شيش دره م دارده.

كاتي نه وه هاتوه كه له شاديدا هه ركه س شه ش دره مي هه يه وه نيرگزي مه ست له پاي پي كدا بيرژيت و خه رجي بكات.

رسيد: گه يشت، هاته پيشه وه موسم آن: كاتي نه وه كز طرب: له شاديدا نه د: دا يني، به ختي بكات شش: شه ش درم: دره هم، جار ان دره هم له (نقره - زيو) دروست ده كراو (دينار) يش له نالتون، اته هه ر پاره يه كي له زيو

دروستکراو (درهم) کم بهاتر بو له پاره‌ی له ئالتون دروستکراو (دینار)، لیږدهدا مه‌بهست له شەش درهم سەرود و سامانیکی که‌مه (دارونه‌دار)

گولێ نیرگژ له شیوه‌ی پیکدایه که پهره‌کانی سپیبه و ده‌وری توپه‌گولّه زه‌رده‌کیان داوه‌وه و وه‌ک مه‌سته‌کان خواربووه‌توه، خواجه ده‌لی: کاتی شه‌وه هاتوه که به شادیبه‌وه هه‌مووان وه‌ک نیرگژی مه‌ست هه‌رچی دارونه‌دارمان هه‌یه ته‌نانه‌ت گهر که‌میشه و شه‌ش دره‌مه‌می زیوه‌ بو باده و شه‌راب یاخود بو عه‌شقی شه‌زله‌ی و له پیناو شه‌وه عه‌شقه‌دا سهرفی بکه‌ین.

۵- زر از بهای می اکنون چو گل دریغ مدار

که عقل کل به صددت عیب متهم دارد

زه‌ر شه‌ز به‌های مه‌ی شه‌کنون چو گول ده‌ریغ مه‌دار، که شه‌قلی کول به سه‌ده‌ت شه‌یب موته‌هه‌م داره‌د.

ئیه‌ستا وه‌ک گول درێغی مه‌که له‌وه‌ی که زیر له بری به‌های مه‌ی ببه‌خشی، شه‌گه‌رنا عه‌قلی گشتی (کامل) به سه‌د جوړ نه‌نگی تاوانبارت ده‌کات.

زر: زیر بها: به‌ها، نرخ دریغ مدار: دریغی مه‌که، مه‌یگره‌وه عقل کل: عه‌قلی ته‌واو، عه‌قلی سه‌ره‌تا و کامل، هه‌ندی‌ک عه‌قلی کاملیان به سه‌زه‌رتی جویره‌ئیل داوه‌ته قه‌لهم، (عزال‌دین نسفی) ده‌راره‌ی عه‌قلی سه‌ره‌تا چه‌ند رابه‌کی هیناوه که به‌پیی رای شه‌وه ده‌کرێ عه‌قلی سه‌ره‌تا: (کیان، نور، جویره‌ئیل، میکانیل، ئیسرافیل، عزرائیل، لوح محفوظ... هتد بی‌ت) {سجادی} بی‌گومان (عقل کل) زاراوه‌یه‌کی فه‌لسه‌فی که‌لامیبه و هه‌مان واتای (لوگوس) یونانیبه که لای شه‌وانیش جه‌ده‌لیکی گه‌وره‌ی له نیوان فه‌یله‌سوفه سه‌ره‌تاییه‌کاندا دروست کردو و پینان وابوو که (لوگوس) (ئاو، ئاگر، با، خاک، یاخود ژماره ... هتد بی‌ت). له راستیدا لای موسولمان (فه‌یله‌سوف و عارفه‌کان) شه‌م جه‌ده‌له له ماده دیاره‌کانی یونانوه گۆرا بو ره‌مه‌زه نادیار و غه‌یبیه‌کانی وه‌ک (جویره‌ئیل) و ته‌نانه‌ت (عه‌رش و... هتد). به‌هه‌رحال شه‌م مه‌سه‌له‌یه هینده‌ی گومان و بو‌چوونه شه‌وه‌نده شه‌زمون و حه‌قیقه‌ت نیبه، چونکه مه‌حاله مروّف‌په‌ی به‌وه نه‌پینیبه ببات که نایا خودا یه‌که‌م جار چی دروست کردوه و پاشان ماده‌ی له‌وه شته دروست کردوه؟

خواجه لیږدهدا هینده وه‌ک زاراوه‌یه‌کی باو به‌کاری هیناوه شه‌وه‌نده مه‌بهستی هه‌چ یه‌کی له‌وه واتایانه‌ی سه‌ره‌وه نه‌بووه، چونکه هینانی شه‌م زاراوه‌یه له‌مه به‌یته‌دا به مه‌بهستی جه‌خت‌کرده‌وه له واتای به‌یتی پیشوو که (داکوکی کردنه له عه‌شق و مه‌ینۆشی) خواجه ده‌لی: وه‌ک گول به‌وه زیره‌کانت له خه‌رجکردن بو مه‌ی مه‌گره‌وه و درێغی مه‌که له دانانی زیر له

نرخ‌ی مه‌یدا، چونکه شه‌گه‌ر شه‌م کاره نه‌که‌یت و سه‌روه‌ت و سامانت بو مه‌ی خه‌رج نه‌که‌یت عه‌قلی کامل به سه‌د عه‌یب تاوانبارت ده‌کات و سه‌د عه‌یبیت تیدا ده‌دوژیته‌وه. واته گهر شه‌م کاره نه‌که‌یت عه‌قلی کامل به بی عه‌قلت ده‌داته قه‌لهم.

وه‌ک گوتمان به‌یته‌که جه‌خت له‌سه‌ر خه‌رجکردنی سه‌روه‌ت و سامان ده‌کاته‌وه، یاخود جه‌خت له‌سه‌ر دانانی ده‌سته‌کوه‌ته ماده‌یه‌کان ده‌کاته‌وه له پیناو عه‌شق و مه‌یدا که شه‌مه‌ش ره‌مزی پیرۆزکردنی عه‌رفان و ته‌ریقه‌ته.

۶- دلم که لاف تجرد زدی کنون صد شغل

به بوی زلف تو با باد صبحدم دارد

دله‌م که لافی ته‌جه‌رود زه‌دی کنون سه‌د شوغل، به بوی زولفی تو با بادی سوپه‌ده‌م داره‌د. دلم که لافی گوژه‌گیری لیږدهدا ئیه‌ستا به ئومیدی پرچی تووه سه‌د کاری به شه‌مائی به‌ره‌به‌یان هه‌یه.

تجرد: گوژه‌گیری، ته‌رکی دونیا و خو‌شیه‌کانی صد شغل: سه‌د کار، کاری زور خواجه ده‌لی: دلم که به قسه‌ی خو‌ی لافی شه‌وه‌ی لیږدهدا وازی له دونیا و هه‌رچی تیدا‌یه هیناوه و بو خو‌ی گوژه‌گیر بووه، به‌لام ئیه‌ستا به ئومیدی بو‌نی پرچی تووه که به‌لکو بو‌نیکی به مه‌یشک بگات سه‌د جوړ سه‌روکاری له‌گه‌ل شه‌مائی به‌ره‌به‌یاندا په‌یدا کردوه و په‌یوه‌ندی له‌گه‌لدا به‌ستوه.

له روی عه‌رفانیبه‌وه (با) جو‌دایه له یار، به‌لام خواجه ده‌لی: به ئومیدی تیگه‌یشتن له پرچی تو (له نه‌پینیبه‌کانی تو) ته‌نانه‌ت په‌نا بو نایه‌ته گه‌ردونیه‌کانیش ده‌به‌م و سه‌د جوړه سه‌روکارم له‌گه‌ل (شه‌مائی به‌ره‌به‌یان) دا په‌یدا کردوه که شتیکی سروشتیبه و هه‌ر له نیو گه‌ردووندا‌یه، گه‌رچی دلم لافی گوژه‌گیری لیږدهدا.

۷- مراد دل ز که جویم چو نیست دلداری

که جلوه‌ی نظر و شیوه‌ی کرم دارد

مواردی دل ز که جویم چو نیست دلداری، که جیلقه‌یی نه‌زه‌ر و شیقه‌یی که‌ره‌م داره‌د. مواردی دل له کی داواکه‌م، چونکه دل‌داریک نیبه که نیگای به مه‌هر و دابونه‌ریتی به‌خشنده‌ی هه‌بی‌ت.

ز که جویم: له کی داواکه‌م شیوه: دابونه‌ریت، ره‌سم کرم: که‌ره‌م و به‌خشنده‌یی

وهك بلیتی خواجه گلهیی له سهردهمی خۆی دهکات که ری و رهسمی بهزهیی و بهخشندهیی نهماوه و کەس نییه ئەم سیفەتانهی تێداییت، بۆیه کەسی شک نابات که داوای موراوی دلی لێ بکات یاخود موراوی دلی خۆیی تیا دا بدۆزیتەوه.

۸- ز سر غیب کس آگاه نیست قصه مخوان

کدام محرم دل ره درین حرم دارد

ز سیرری غەیب کەس ناگاہ نیست قیسە مەخان، کۆدام مەهرەمی دل رەه دەرین هەرەم دارەد. کەس لە نەهینی غەیب ناگادار نییە ئەفسانە مەچنە، کام مەهرەمی دلە رینگەیی ئەم حەرەمەیی هەیه.

ز/از: له قصه خواندن: ئەفسانە چنێن و قسە گێرپانەوه کۆدام: کام محرم: مەهرەم، کەسی که ئاساییه به شتەکان بزانیت و دلنیاکان له پاکێ ئەو و مەهرەمی پێدەلێن، له فیهقەدا (مەهرەم) کەسیکە که دەستتوێژی له ئەوی دیکە ناشکی بۆ نمونە کۆر، مەهرەمی دایک و خوشک و نەنک و پورە، هەرچەندە بۆ مێردیش بەکار دەهێنرێت. لێرەدا مەبەست له (مەهرەمی دلە) که دەکرێ سیفەتی عارفەکان بێت، چونکە ئەوان جینگەیی دلنیاکانی دلن محرم: حەرەم، حەوشە، شوێنیکی دیاریکراوی پێرۆز بۆ نمونە مەککە (حرم الله) یە و بە مەککە و مەدینە ش(حەرمان) دەگوترێ، لەم بەیتەدا مەبەست له سنووری غەیبە، حەرەمی غەیب خواجه لەم بەیتەدا روو بەو سۆفیانە دەدوێت که لافی ئەوه لێدەدەن ناگاداری نەهینی غەیب و باسی دەکەن، بە رای خواجه کەس ناتوانی پێ بجاتە سنووری ئەو حەرەمە ئیلاهیە و لە نەهینی غەیب ناگادار بێت، هەر بۆیه هەرکەسی - تەنانەت ئەوانەشی که مەهرەمی دلن و عارفن - باس لەو سنوورە بکات ئەفسانە و درۆ و دەلهسه دەچنی.

خواجه لێرەدا دلە: کەس ناتوانی پێ بجاتە سنووری حەرەمی غەیبەوه، هەر بۆیه ئەفسانەیی ئەوی مەچنە - ئەو ئەو کەسی به ناوی غەیبەوه چیرۆک دەچنی - چونکە تەنانەت مەهرەمی دلێش بۆی نیه بچیتە ئەو حەرەمەوه.

لەرستیدا ئەم مانایە کە مێک لێلە ناخۆ مەبەست له (محرم دل) هەموو مەزۆقەکانە یاخود زۆرینە عارفەکان، دەکرێ ئەم بەیتە رەتدانەوهی ئەو کەسانە بێت که خۆیان بانگەشەیی کەشفی ئەسراری غەیب دەکەن، نەهەک ئەو وەلی و پیغمبەرانی که خودا بۆخۆی له نەهینی غەیبی و نادیارەکان ناگاداریان دەکاتەوه. (د. هروی) مەیلی بەلامی ئەوه دایە که مانای یە کەم هەلبۆژی و پێی وایە که خواجه هەر جۆرە پەییوەندییەکی مەزۆقە لێ گەل غەیبیادتار دتەدەکاتەوه {هروی، ج ۱، ل ۵۰۹}، بەلام جەنابی سودی میانگیرانەتر قسە دەکات و رای دووهمی بەلاوه

پەسەندە {ج ۲، سودی، ل ۷۴۹}، بەندە پێموایە که ئەم دوو رایە له باکگراوندی رۆشنبیری ئەو دوو بەرپێرەوه سەرچاوه دەگرێت و باکگراوندی رۆشنبیری و کولتوری (سودی) ش لە سەر دەمی خواجه حافظەوه نزیکترە تاوه کو (هروی)، بۆیه دەکرێ ئەم بەیتە بەرامبەر بەو سۆفیه چیرۆک خوانانە بێت که بێ هیچ شتی له خۆوه قسەیان بە دەم غەیبەوه هەلبەستەوه، چونکە (قصه خواندن) بلاوکردنەوهی رازی عێرفانی و پەییوەندی نێوان مەزۆق و مەعشوقی حەق له سیفەتی ئەوانە و خواجه و خواجه ئاساکان ئەو سیفەتە بە خراب دەدەنە قەلەم، بۆیه بەوانە دلێ تەنانەت پاکەکانیش ناتوانن پێ بچنە حەرەمی غەیبەوه - ئەگەر خوا ریتوونیاکان نەکات - نیت تۆ چ خەریکی ئەفسانە گێرپانەوهی که گوایه ئەمانە زانیاری و نەهینی غەیب وازی نە.

۹- ز جیب خرقةی حافظ چه طرف بتوان بست

که ما صمد طلبیدیم و او صنم دارد

ز جەیبی خیرقەیی حافظ چە تەرف بتهقان بەست، که ما سەمەد تەلەبیدیم وئو سەنەم دارەد. له یەخەیی خرقةی حافظ چ سودیک دەبردی که ئیمە (سەمەد) مان ویست و ئەو (سەنەم) ی تێدایە.

جیب: یەخە، ملیوان طرف بریست/طرف بستن: سو بردن، بەهرە بردن صمد: جینگەیی رازونیاکان، (سەمەد) یەکیکە له ناوه پێرۆزەکانی خۆای گەوره طلبیدیم: داوامان کرد، ویستمان صنم: بت

بەیتەکه له رووی زمانییەوه بۆ ئیمە نەوهی نوێی کورد گرانییەکی تێدایە، چونکە باس له کراسی که وای تایبەتی سۆفیهکانی پێشوو دەکات، چونکە وهک (د. هروی) له (فرهنگ البسه مسلمانان، دزی) نقلی کردوه یەخە (کهوا/خرقه) ی جارانی سۆفی و دەرویشەکان به ناوی خوا و وشەیی پێرۆز بۆ موبارەکی رازینراوه تەوه بۆ نمونە له یەخەکهی (یا عزیز و یا ستار و یا لطیف یا حلیم... هتد) نووسراوه {هروی، ج ۱، ل ۵۸۰}.

بەلام له کهوا و خرقةی گەوره و ماقولەکانی دیکە که فەرمانرەوا بوون یاخود راسترە بگوتری سۆفی نەبوون وینەیی جۆراوجۆری مەزۆقی له سەر دەچنرا، مەبەست له (سەنەم) بوت ئەم بوکەلە چنراوانە که رەمزی ناسۆفی بوونی ئەو کەسەیه که لەبەری کردوه.

خواجه بەم شێوه زمانییەش خۆی له کۆمەلای سۆفی و دەرویشە خرقة پۆشەکان دەر دەکات و خۆی به یەکی لەوانە ناداتە قەلەم، دەکرێ ئەم قسەیه له سەر زاری یەکی له سۆفیهکانەوه که کاتی نەخشی بوکەلەکانی سەر که واکەیی خواجەیی بینووه هیوا بپراو بووه لێی که ئیدی سودی بۆ سۆفیهگری نابیت، چونکە لەو گروپە دەرچووه و لە بیری رەمزی دەرۆیش و سۆفیهکان

ره‌مزی که سانی دیکه به که‌وا/خرقه‌که‌یه‌وه‌یه‌تی، له‌م لی‌کدانه‌وه سه‌رزاره‌کیه‌وه به مانای روکشی به‌یته‌که ده‌گه‌ین، به‌لام له ناستی ژیره‌ودا واتای قوولی به‌یته‌که به‌م شی‌وه‌یه‌یه:

ناتوانی سود له عارف بوونی حافظ بردی، چونکه گروپی به‌ناو سوڤیه‌کان له عیرفاندا روکشیان مه‌به‌سته (نووسراوی سهر که‌واکان)، به‌لام خواجه حقیقه‌ت و ناخی عیرفانی لامه‌به‌سته (بوت و مه‌عشوقی نه‌زله‌لی)، له‌هه‌ر جوړه لی‌کدانه‌وه‌یه‌کی به‌یته‌که‌دا خواجه سوڤیلکه به‌ناو عارفه‌کان له‌خۆی بی هیوا ده‌کات و خۆی به سوڤیه‌کی پیشه‌گه‌ر ناداته قه‌له‌م، به‌لکو ریگه‌ی عیرفانی حقیقی ده‌گری که عه‌شقی قوولی نیلاهییه (بوت)، نه‌وه‌ک ره‌مزه سه‌رزاره‌کی و روکشیه‌کان.

غزله‌لی سه‌د و شازده‌یه‌م:

به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی ته‌واو
(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

۱- بتی دارم که گرد گل ز سنبل سایه‌بان دارد

بهار عارضش خطی به خون ارغوان دارد

بوتی دارم که گردی گل ز سونبول سایه‌بان دارد، به‌هاری ئاریزه‌ش خه‌تی به خونی ئه‌رخه‌قان دارد.

خۆشه‌ویستی‌کم هه‌یه به ده‌وری گولدا چه‌تری له سونبول هه‌یه، به‌هاری روخساری فه‌رمانی بو کوشتنی ئه‌رخه‌وان هه‌یه.

گرد: ده‌ور سنبل: سونبول، گولیک(روه‌کینک)ی جوانکارییه له خیزانی سه‌وسه‌نه‌کان، له‌م به‌یته‌دا (گل) درکه‌یه له روخسار و سنبلش درکه‌یه له پرچ

سایه‌بان: چه‌تر عارض: روخسار خط: خه‌ت، فه‌رمان

خواجه به شی‌وه‌یه‌کی هونه‌رییانه‌ی جوان وه‌سفی روخسار و پرچی یار ده‌کات و ده‌لی: بوتیک، خۆشه‌ویستی‌کم هه‌یه که به ده‌وری روخساریدا پرچی وه‌ک سونبولی وه‌ک چه‌تر په‌خشان بووه و به‌هاری روخساریشی فه‌رمانی کوشتنی ئه‌رغه‌وانی پییه؛ واته روخساری لای وه‌ک به‌هاری هینده‌ جوانه که له جوانیدا جوانی ئه‌رخه‌وان روو له کزی ده‌کات و ده‌لیتی ئه‌م جوانییه‌ی روخساری فه‌رمانی کوشتن و له‌ناو‌بردنی گولی ئه‌رخه‌وانی پییه.

زۆریک له ره‌خنه‌گره نو‌ییه‌کان یاخود ئه‌و به‌ریزانه‌ی شهرحی غه‌زله‌کانی حافظ یاخود باسیان کردوون، جه‌خت ده‌که‌نه‌وه له‌سه‌ر مرۆڤ بوونی حافظ به پیچه‌وانه‌ی پیشینه‌کانه‌وه که هه‌ولیان دده‌ا حافظ به مرۆڤی کامل یاخود بوونیکی غه‌یبی مرۆبی بدنه‌ قه‌له‌م، به‌م واتایه‌ش خواجه مرۆڤیکی ئاسایی بووه. (د.خرم‌شاهی گوته‌نی: "حافظ کاملن مرۆڤه نه‌وه‌ک مرۆڤی کامل" {حافظ نامه، مقدمه} واته ئه‌کری حافظ له دنیا و غه‌ریزه دنیا‌یه‌کانیش دوابیت و هه‌زی له کچ و له هاو‌پیه‌تی وته‌نانه‌ت له گونا‌هیش کردبیت، به‌لام گرنگییه‌که‌ی له‌وه‌دایه که ئه‌و هه‌میشه مه‌عشوقی نه‌زله‌لی له سه‌رووی هه‌موانه‌وه داده‌نیست. به‌هه‌رحال ده‌کری ئه‌م دو به‌یته‌ی پیشووی ئه‌م غه‌زله‌ له مه‌عشوقیکی خه‌یالی/ئه‌ده‌بی بدویت، هه‌رچه‌نده ده‌توانی ته‌ئویلی عیرفانیان بو بدۆزریته‌وه، به‌لام به‌نده له‌سه‌ر ئه‌و رایه‌م که تا راده‌ی ماقول خۆ له‌و جوړه ته‌ئویلانه بیاریزم.

هرچون بیت خواجه وهسفی روخسار و پرچی مه عشوقی کی خه یالی/ نه ده بی ده کات.

۲- غبار خط بپوشانید خورشید رخسار یا رب

بقای جاودانش ده که حسن جاودان دارد

غوباری خهت بپوشانید خورشیدی روخهش یا رب، به قای جاقدانهش دیه که هوسنی جاقدان داره د.

غوباری خهت هه تاوی روی داپوشی، خویه ته مهنی جاویدانی پی ببه خسه، چونکه جوانی جاویدانی هه یه.

خط: خهت، خهتی روخسار، گهنده موی سهر روخسار یا خود ریش غباری خط: موی نهرمی وهك غوبار

بپوشانید: دای پوشی، گرتیه وه بقا: مانه وه، بهرده وامی، لیبره دا به واتای ته مهن دیت جاودان: جاویدان، هه همیشه بی، نهر

به ناچاری ده بیت (غوباری خهت) به گهنده موی سهر روخسار یا خود ریش لیکدریتته وه له حاله تی دو وه مدها مه عشوقی نه ده بی خواجه کوریتزه که ده بیت که رهنکه خوشه ویستی کی وهك کور یا که سیتی دیکه ی دوت بیت و لهم باره شدا به هیچ شیوه یه که ناتوانین لیکدانه وه ی عیرفانی بؤ به یته که بکه ین ته نیا نه ونده نه بی که ده کری ثم وه سفکراوه یه کی له پیشه واکانی عیرفان بیت که ثم جوړه ستایشهش له غزه له کانی خواجه دا به زهقی ده رناکه وئ.

هرچون بیت ثم به یته و چه ندین به یته دیکه به لگه ی نه و راستی یه که خواجه به راستی مرؤفه.

خواجه لهم به یته دا ده لی: غوباری خهت (موی نهرمی وهك غوبار) روخساری جوان و رؤشنی وهك خور، هه تاوی گرتوته وه، خویه وهك چون جوانی جاویدانی و نهرمی هه یه ناوا ته مهنیشی هه همیشه بی و نهر که.

ثم لیکدانه وه یه تیگه یشتنی ناته واری نیمه ی مرؤفه خودا بؤخوی ده زانی که چه که لکه له یه که له پشت ثم به یته نه ی (لسان الغیب) وه هه یه.

۳- چو عاشق می شدم گفتم که بردم گوهر مقصود

ندانستم که این دریا چه موج خون فشان دارد

چو ناشق می شوه م گوفته م که بورده م گوهری مه قسود، نه دانسته م که ئین دریا چه مؤوجی خون فشان داره د.

کاتی عاشق ده بووم گوتم گه وهه ری مه قسودم برده وه (ده سته کوهت)، نه مزانی ثم ده ریایه چه شه پؤلی کی خویتریتی هه یه.

می شدم: ده بووم (رابردوی به رده وام) بردم: برده وه، به ده ستم هیئا ندانستم: نه مزانی خون فشان: خوین ریژ

ثم به یته یه کی که له به یته قوول و جه وهه ری کانی خواجه حافظ و یه کی که له وانا قوول ه عیرفانیانه ی که تا راده یه کی تا که که سیانه لای خواجه به شیوه یه کی زور دو باره رهنگه داته وه که نه ویش چوندن عیشقه به ده ریایه کی پر ترسی بی که ناری پر له شه پؤلی توره و خنکینه ر. به راستی نه وگوته یه ی د. سروش که ده لی (حافظ سهرتا پی خسته نیو ناو پاشان سهری

له ناگروه ده ره یئا) د. عبدالکریم سروش ص ۲۲

پراپری عه شقی پر مه ترسی خواجه یه، حافظ هه ره یه که مین به یته دیوانه که یدا دانی به م مه سه له یه دا ناوه (که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکله ا) که عیشق پر له کی شه و گرفته هه روه ها له چه ندین جیگه ی دیکه شدا ترسناکی و سهرشیتی شه پؤله کانی ده ریای عیشقی خستوته روو.

رهنکه نه گه یشتنی حافظ به که ناری عیش و مانه وه ی له مه قامی (حیرت) و سهر سورماویدا ثم ترسناکیه ی توختر کرد بیتته وه، هه ریویه هه رچی دنوسی و ده لی لیله و له که ل خیره تی خؤیدا خوینهر و گوگیریش ده خاته نیو نه حیره ته وه راسته خواجه زورجار به سادهی ثم ترس و سهر سورمانه ده رده بریت به لام کاریگه رییا زور له ده برینه کانیان قوولترو شاراوه تر ده بیت.

خواجه ده لی کاتی عاشق ده بووم و ده چومه نیو ده ریای بی که ناری عیشقه وه به خؤم ده گوت گه وهه رو مرواری مه قسود و یستراری خؤم به ده دست هیئا و گه یشتمه نامانچ (ده کری هه ره لهم به یته دا نه وراه ده ست بجه ین که پی وایه حافظ بؤ رزگار یون له به لا چوه نیو عیشقی ئیلاهییه وه به لام دوچاری حیره ت بو، نه گه یشته حه قیقه ت - سروش قمار شتانه) بهم پییه خواجه هه ره له یه که م هه نگاوه وه به مه به سستی حه قیقه ت چوه ته نیو ده ریای عیشقی ئیلاهییه وه به لام بی ناگابوه له وه ی که برینی ثم ریگه یه هه را وانا سان نییه خوی ده لی: نه مزانی که ثم ده ریایه چه شه پؤلی کی خویتریتی هه یه ده کری میسرعی دووم هه مان نه و کی شه و گرفتانه بن که له میسرعی دوومه ی یه که مین به یته غزه له کانی خواجه دا هاتوه.

مه به سستیش له شه پؤلی خویتریتی کی شه و مه سه له ناره حه ت و ماندو که ره کانی نیو ته ریقه ت و عیشقی ئیلاهییه بیگومان که س ناتوانی گومان له وه بکات که خواجه مهردی مه یدانی

عهشقی نیلاهی نییه بهلام لهراستیدا ئهو مهیدانه جیگهی تاوادانی ئهسپی ههموکهسیک نییه دهگهنن ئهوانهی که توانای چوون نیو ئهو ههرههمیان ههیه.

٤- ز چشمت جان نشاید برد کز هر سوکه می بینم

کمین از گوشه‌ای کردهست و تیراندرکمان دارد

ز چهشمت جان نهشاید برد کهز ههرسو می بینم، کهمین ئهز گووشه‌ئی کهردهستو تیرنه‌ندر کهمان دارد

ناکرئ گیان له چوانت رزگار کرئت چونکه له ههرلایه که سه‌یرده کهم له گۆشه‌یه کدا کهمینی گرتوه تیری له کهواندایه.

نشاید: ناکرئ، ریی تی ناچی، ناتوانی جان بردن: گیان دهرکردن، گیان رزگار کردنی کمین: کهمین هرسو: ههرلایه اندر: له‌ناو

به‌یته که له‌گرفتاری خواجه به‌چاوانی مه‌ست و سه‌نجراکیشی یاره‌وه ددهوی خواجه له‌لایه کهوه ده‌زانی که خوی چه‌نده گرفتاری جوانیی سیحره‌کانی چاوی یاره‌وه له‌لایه کی دیکه‌شه‌وه ده‌زانی که چاوانی یار بی ئه‌ندازه سیحراوی و راوکه‌ری دلی عاشقانن، بۆیه باوهر ناکات که له‌م رییبه‌دا گیان به‌سه‌لامه‌ت دهرکات له‌کاتی‌کدا که له‌هه‌ر گۆشه‌یه کدا ده‌بینی چاوانی یار خهریکی جیلوه‌گه‌ری و راوکردنی دلی عاشقانه بۆیه به‌زه‌همه‌تی ده‌زانی که گیان به‌سه‌لامه‌ت دهرکات و دوچار یاخود ئه‌سیری تیری چاوانی مه‌ستی یار نه‌بیته.

به‌یته که بی ئه‌ندازه به‌یته‌کی پرمانای قوولی عیرفانیه له هۆگره‌بونی دل و گیانی یارانی جیلوه‌گه‌ری که دونیایه جیلوه‌ی جوانی یاری ئه‌زله‌ی ده‌زانن ددهویت چونکه (چاو) گوزارشت له جیلوه‌گه‌ری نیلاهی ده‌کات که ئه‌م مه‌سه‌له‌یه له‌غه‌زه‌له‌کانی خواجه زۆر ره‌نگده‌داته‌وه خواجه ده‌لی ئیبه‌ که ئه‌سیری ده‌ستی جیلوه‌ی جوانیه‌کانین ئیستاش له‌گه‌ل ئه‌م ههمو جیلوه‌گه‌ریبه‌دا بی‌گومان ئه‌سیری ئهو جوانیانه ده‌بین و ناتوانین به‌ئاسانی له‌ده‌ستاین دهرچین.

٥- ز سرو قد دلجویت مکن محروم چشمم را

بدین سرچشمه‌اش بنشان که خوش آبی روان دارد

ز سه‌رقه قه‌دد دل جووئیت مه‌کون مه‌حرم چه‌شمه‌ را، به‌دین سه‌رچه‌شمه‌ش به‌نشان که خوش‌نابی ره‌وان دارد

چاوتم له (سه‌رو)ی به‌ژنی په‌سه‌ندکراوت مه‌حروم مه‌که (دامه‌به‌ره) له‌م سه‌رچاوه‌یه‌دا بیروینه که ناویکی زولائی چاکی ههیه.

سروقد: به‌ژنی ریکی وه‌ک داره‌سرو دلجو: په‌سه‌مدکراو، دلده‌ره‌وه و مایه‌ی

نارامی دلانتن سرچشمه: سه‌رچاوه، لی‌رده‌دا مه‌به‌ست له سه‌رچاوه (چاو)ه

بنشان: بیروینه، دابنی روان: ره‌وان، له‌به‌ر رۆشتوو زولال

له‌م به‌یته‌دا خواجه له‌لایه کهوه وه‌سفی قه‌دی یار ده‌کات که به‌ژنیکی ریکی سه‌رو ئاسایی په‌سه‌ندکراوی دلّه یا مایه‌ی نارامی دلانه.

له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه وه‌سفی چاوانی خزی ده‌کات که له‌به‌رده‌وام به‌فرمیسه‌وه ئاوی چاکی له‌به‌ر دهروات ئه‌م دوو وینه‌یه‌ی له واتایه‌کی دیکه‌دا هیناوه‌ته‌وه که به‌یار ده‌لی: به‌ژنی تو وه‌ک داره‌سرو ریکه‌وه په‌سه‌ندکراوی دلانه پیوستی به ئاو هه‌یه‌وه چاوی منیش به‌رده‌وام ئاوی له‌به‌ر دهروات له‌به‌ره‌وه له‌به‌رچاوم ون مه‌به‌وه مه‌حروم مه‌که له به‌ژنی ریکت و له سه‌رچاوه‌ی چاواندا ئه‌واده‌وه ریکه‌وه برۆینه تا‌پاراو بیته و چاوانی منیش له دیتنی مه‌حروم نه‌بی.

له‌راستیدا ئه‌م لی‌کدانه‌وه‌یه که می‌ک منه‌تی تیدایه به‌لام خودی به‌یته‌که خالییه له‌منه‌ت و تاراده‌یه کیش داوایه‌وه ئهو ئاوداری چاوانه‌ش وه‌ک دهرگادا خستنیکی له‌رووی بیانووی وشکی یاخستنه‌وه رووی لۆلی و تامه‌زرۆیی باس ده‌کات.

٦- به‌فتراک ار همی بندی خدا را زود صیدم کن

که آفتابست در تأخیر وطلب ار زیان دارد

به فتراک ئه‌ر ههمی به‌ندی خودا را زوود صیدم کون، که ئافه‌ته‌ه‌ست دهر ته‌خیرو تالب ئه‌ر زیان دارد

اگر به (فتراک) وه هه‌لمده‌واسی بو‌ختری خوا زوو راوم که چونکه له‌دواخستندا به‌لای زۆر هه‌یه‌وه زیانی بو‌داواکه‌ر هه‌یه.

فتراک: ته‌لقه‌ی سه‌رزینی ئه‌سپی راوکه‌ره‌کان که له‌کاتی راودا نیچیره‌کانیانی پیوه هه‌لده‌واسن.

ار: ئه‌گه‌ر ههمی به‌ندی: هه‌لده‌واسی خدارا: بو‌ختری خودا زود: زوو، خیرا صیدم کن: راوم که آفتها: کۆی (آفت)ه واته به‌لا به‌لام لی‌رده‌دا مه‌به‌ست له به‌لای زۆره نه‌وه‌ک کۆی به‌لا.

بی‌گومان نیچیر کاتیکی که راونه‌کراوه دوره له راوچیبه‌وه به‌لام کاتیکی به‌ته‌لقه‌ی زینه‌که‌یه‌وه هه‌لوا‌سراوه نزیکه‌ لی‌به‌وه، به‌لام نرخی ئه‌م نزیکه‌یه گیانی نیچیره‌که‌یه، خواجه‌ش به‌م نزیکیه له‌یار رازیبه‌گه‌رچی گیانیشی له‌ده‌ست بدات، ئهو به‌یار ده‌لی گه‌ر پاش راوکردم و کوشتم به‌و قولقه‌دا هه‌لمده‌واسی و نزیکی ده‌به‌وه لیته ئه‌وا خیرا که راوم بکه چونکه له‌دواخستندا به‌لاو

نه هاتنی زۆر روودهدن و زبانی بۆ داواکەر ههیه لێرهدا خواجه خۆی بهداواکەر دهزانسی، بهرای بهنده ئەم بهیته باس له مهرگ و نزیکی بهندهیه لهخوداوه خواجه خۆشحاله بهمهرگ بهمهرجی پاش مهرگ لهیاری نهزهلی و خاوهنی مهرگهوه نزیك بیته چونکه کۆ دهزانسی لهم دراوهوتنهوهدا دوچارى بهلای دوری نایبتهوه بهههرحال ئەمه ئهوپهری گیان فیدایی خواجهیه لهپیناو معشوقدا چونکه تهناهت گیانیش لهپیناو نزیك كهوتنهوه لهمهعشوقدا بهخت دهکات.

۷- چو دام طرّه افشاند زگرد خاطر عشاق

بهغمّاز صبا گوید که راز ما نهان دارد

چو دامی توورره ئهفشانهد زگهردی خاتره عوششاق، به غه‌مازه سه‌با گووید که رازه‌ما نه‌هان دارهد

کاتی داوی پرچی له‌گهردو توۆزی دل (خاطر)ی عاشقان ده‌ته‌کینسی به‌دوو زمانیکی وه‌ک سه‌با بلین که رازی ئیمه‌ بشارتته‌وه.

چو: کاتی، وه‌ختی دام: داو افشاند: بیته‌کینسی، راته‌کینسی
گرد: گهردو توۆز خاطر: بیروئه‌ندیشه، ناخ و زهین
دل له‌م به‌یتهدا به‌به‌لگه‌ی هینانی پرچ و بیوه‌بوونی (خاطر)ی عاشقان به‌داوی پرچه‌وه جوانترین مانای (خاطر) دلّه چونکه له‌چه‌ندین به‌یتی دیکه‌دا خواجه ئاماژه‌یه به‌ گێرۆده‌بوونی دلی عاشقان له‌داوی پرچی یاردا ده‌کات هه‌روه‌ها هه‌ردلیشه که جیگه‌ی رازو نه‌پنیه‌کانی عاشق.
عشق: کۆی عاشقه، عاشقان غماز: قسه‌ هه‌لبه‌ست، دوورمان
غمّاز صبا: قسه‌ هه‌لبه‌ستی سه‌با نهان: شاره‌وه.

خواجه ده‌زانسی که دل و گیانی عاشقان به‌داوی پرچ و په‌رچه‌می یاره‌وه‌ن، بیگومان له‌گه‌ل کردنه‌وه‌و داتکاندنێ داویشدا نیچیره‌کان ده‌که‌ونه‌ خواره‌وه‌و ئاشکرا ده‌بن، له‌م به‌یتهدا سه‌با به‌قسه‌ هه‌لبه‌ست یاخود بلاوکره‌وه‌ی نه‌پنیه‌یکان به‌هه‌موولایه‌کدا دراوه‌ته‌ قه‌له‌م بۆیه‌ ده‌لی کاتی که‌یار پرچی خۆی ده‌ته‌کینسی و له‌گه‌ل ئه‌وته‌کاننده‌شدا دلی عاشقان که‌وه‌ک گهردو توۆزی سه‌ر پرچی یار وان ده‌که‌ونه‌ خواره‌وه‌و ده‌رده‌که‌ون به‌سه‌بای قسه‌ هه‌لبه‌ست بلین که نه‌پنیه‌ی عه‌شقی ئیمه‌ بلاونه‌کاته‌وه‌و به‌جیه‌اندای رازه‌که‌مان که‌شف نه‌کات به‌لکو دایبۆشی.

د. هروری (گرد خاطر)ی به‌ دلره‌نجان و گله‌یی لیکداوته‌وه‌ پینای وایه‌ به‌م واتیه‌ی که مه‌عشوق عاشقانی گله‌یی دارو به‌ته‌مای شت له‌خۆی دورخاته‌وه‌و وه‌لامی گله‌یی و گه‌زانده‌یان ناداته‌وه‌ شاعیر گله‌یی له‌ مه‌عشوق هه‌یه‌ به‌لام نایه‌وی سه‌با ئەم گله‌ییه‌ی بلاوبکاته‌وه‌ { ج ۱ هروی ۵۱۴ }.

به‌لام له‌راستیدا به‌یتهدا که زۆرله‌وه‌ قوڵتره‌و جه‌خت له‌سه‌ر هه‌مان رای بوینادی خواجه ده‌کاته‌وه‌ که نایه‌وی و به‌نه‌شیای ده‌زانیت نه‌پنیه‌یکانی عیشق و عیرفان بلاوکرتته‌وه‌ هه‌ربۆیشه‌ لیره‌شدا ده‌لی کاتی مه‌عشوق دلی عاشقان له‌پرچی (ره‌مزی نه‌پنیه‌ی) ده‌ته‌کینسی به‌قسه‌ هه‌لبه‌ستان بلین که نه‌پنیه‌ی عه‌شقی ئیمه‌ی عاشقان بشارتته‌وه‌.

۸- چو دررویت بخندد گل مشو دردامش ای بلبل

که‌برگل اعتمادی نیست گر حسن جهان دارد

چو دهر روویته به‌خنده‌د گل مه‌شو دهر دامه‌ش ئه‌ی بولبول، که به‌رگول ئه‌تمادی نیست گهر حوسنی جهان دارهد

کاتی گول به‌رووتدا پیده‌که‌نی مه‌که‌وه‌ داوی ئه‌ی بولبول چونکه پشت به‌گول نابه‌ستری ئه‌گهر جوانی دنیاشی هه‌بی.

دررویت: به‌رووتدا بخندد: پیکه‌نی، خنده‌ بکات مشودردامش: مه‌که‌وه‌ داوی حسن جهان داشتن: جوانی جیهانی هه‌بوون، زۆر جوان بوون.

راسته‌ گول جوانیه‌کی له‌راده‌به‌ده‌ری هه‌یه‌ به‌لام بیوه‌فاو ته‌مه‌ن کورته‌ (بیگومان له‌ته‌ده‌بیاتدا ره‌مزی جوانی بیوه‌فایه‌) هه‌رچه‌نده‌ ره‌نگه‌ لیره‌دا هینده‌ ته‌مه‌ن کورته‌ یه‌که‌ مه‌به‌سته‌ بیوه‌فایه‌که‌ی مه‌به‌ست نیه‌ دلدان به‌گول و جوانیه‌کانی وه‌ که‌وته‌ نه‌بو‌داوی گول و گول ئاساکانه‌وه‌ لای خواجه په‌سه‌ند نییه‌، گهرچی خۆی بی ئه‌ندازه‌ دیلی ده‌ستی عه‌شق و گوله‌، به‌لام به‌ بولبولی عاشق ده‌لی: خۆت مه‌به‌سته‌ به‌گوله‌وه‌و مه‌که‌وه‌ نیو داوی جوانی گوله‌وه‌ چونکه گول هه‌رچه‌نده‌ دونیایه‌ک جوانی هه‌یه‌ به‌لام جیگه‌ی پشت پی به‌ستن نییه‌ ره‌نگه‌ ئەم به‌یتهدا ره‌تکرده‌وه‌ی عه‌شقی دونیایی بیته‌.

۹- زخوف هجرم ایمن کن اگر امید آن داری

که از چشم بداندیشان خدایت درامان دارد

زخوفی هجره‌م ئیمه‌ن کون ئه‌گهر ئومید ئان داری، که ئەز چه‌شم به‌د ئه‌ندیشان خودایه‌ت ده‌رته‌مان دارهد

له‌ترسی دابرا‌ن ئاسوده‌م که ئه‌گهر ئومیدی ئه‌وه‌ت هه‌یه‌ خودا له‌چاری خراپه‌کاران ئاسوده‌ت کا. بد اندیشان: خراپه‌کران ایمان، ایمن: ئاسوده‌ پارێزارو دلنیا.

(زخون هجرم ایمن کن) له‌ترسی دابرا‌ن ئاسوده‌ بوون واته‌ به‌لینم پی بده‌ که هه‌رگیز لیم دورناکه‌وێته‌وه‌و به‌مه‌ش ئیدی من دلنیاو ئاسوده‌ده‌م له‌ترسی دابرا‌ن له‌ تو و ترسم نییه‌ که به‌جیم به‌پیلی.

خواجہ بہ یار دہلی گھر ٹومیندی نہوت ہی خودات له چاوی بہد بتپاریزی ترس دابران لای من هه لگره هه میشه لای من بمینره وهو به جیم مه هیله .
 بهیته که دووچور لیکنده وه هه لده گری که له یه که میاندا خواجہ چاکه کردنی یار له گه ل
 خویدا بیری یارده خاتوه تاخواداش یار بپاریزی و پتی دہلی نه گهر به وهیوایه ی خودا له چاوی
 به دکاران بتپاریزی چاکه یه که له گه ل مندابه که به جیم مه هیله له دووه میشیاندنا خواجہ خوی به
 په ناو پاریزه ری یار ده زانیت و پتی دہلی نه گهر ده توئی خودا له چاوی خرابه کاران بتپاریزی
 لای من بمینره وهو لیم دامه بره، به لام لیکنده وه یه که میان عاشقانه تره له گه ل تهرزی گشتی
 بیری عاشقانه ی خواجہ دا یه کده گریته وه .

۱۰- بیفشان جرعه ای برخاک و حال اهل دل بشنو

که از جمشیدو کیخسرو فراوان داستان دارد

قومیک شہراب بریژہ سہرزہوی و گوی له حالی ئه هلی دل بگره چونکہ خاک چیرۆکی زۆری
 سہبارہت جہ مشیدو کہ یخسرۆ تیدایه .

له نوسخه کانی خواجہ دا میسراعی یه که م به شیوه ی چۆرچۆر نوسراوه ته وه له وانہ:

(بیفکن) له بری (بیفشان) یاخود (بین و پرس) له بری (بشنو) و (شکوہ) وله بری (دل) به لام
 به نده له رووی پیکهاته ی و اتاییه وه ئه م شیوه به توکمه تر ده زانم خۆم له لیکنده وه ی
 نوسخه کانی دیکه پاراست و پهیره ویم له نوسخه ی عه لامه قزوینی و د . خرمشاهی کرد که
 نوسخه ی (خ - فلخالی).

قومه شہراب پرژاندنه سہر خاک (جرعه برخاک نشاندن): دیاری و خیرکردنی بۆ خاک و
 گیانی پیتشوه کان د . خرمشاهی له (د. غلامحسین صدیقی و محمد معین) وه وهریگرتوه دہلی
 که نهریتی قومہ شہراب پرژاندن سہر خاک له کۆنه وه لای میلیله ته کۆنه کانی وهک (یۆنانین
 ناشوری، یه هودی) باوووه رژاندنی ئاو له سہر گۆر (دیاره له ئیراندا باوه) ئیستاش
 هه رماوه له کوردستاندا ئه م ئاورژاندنه به ناشتنی دارودره خت له سہر گۆرستاندا گۆراوه
 ص ۸۹۷ ج ۲ خرمشاهی .

خواجہ هه رخوی له غه زه لیکه دیکه دا ئاماژه به خیری ئه م نهریته ده کات و دہلی:

اگر شراب خوری جرعه ای فشان برخاک

از آن گناه که نفعی رسد به غیر چ باک

واته گهر شہرابت خوارده وه قومیک بپریژینه سہرزہوی له وگوناوه که سو دیک به که سانی
 دیکه بگات چ دہی .

خواجہ ئامۆزگاری یاخود بیری مرۆف ده خاتوه که یادی عاشقان و ئه هلی دل بکهره وه و خیرۆ
 چاکه یان بۆیکه قومیک بپریژینه سہر خاک بۆیان، چونکہ زهوی زۆری له خۆگرتوه و چیرۆکی
 زۆری ده سه لاتدارو فه رمانزه واکانی وه که جہ مشیدو که یخسرۆی تیدایه .
 یاخود قومی شہراب بپریژینه سہر زهوی و مهستی بکه تاباسی عاشقانت بۆ بکات چونکہ
 زهوی چیرۆکی زۆر ده زانی .

۱۱- خدارا دادمن بستان ازو ای شحنة مجلس

که می بادیگری خور دست و با من سرگران دارد

ئهی بهرپرسی کۆر له رای خۆا حه قی من له ئه و بسینه، چونکہ له گه ل یه کینکی دیکه دا مه ی
 خوارده ته وه و سہرگرانی یه که ی له گه ل مندایه .

نسخه: دارۆغه، بهرپرس شحنة مجلس: بهرپرسی کۆر سرگران داشتن: مهستی و
 سہر قورس بوون .

خواجہ لای بهرپرسی کۆرشکات له ئه و نه کات که چوه بۆلای یه کینکی دیکه سہرخۆش
 بووه ئیستا سہرگرانی و حاله تی مهستی به کی بۆلای ئه م هینا وه ته وه و ناره حه تی ده کات،
 رهنگه ئه م شکات کردنه له ئه و سہر قورس و ناره حه تی حاله تی سہ کرو مهستی بیت که لای
 سۆفیه کان رووده دات و خواجہ تاراهه دیه ی که کم له ده ست ماندریبت، یاخود هه ر شکاتیکی
 دۆستانه ی عاشقانه بیت و مه به ست لپی خستنه رووی ره فتاری یاریبت که مه جلیسی شہراب
 نۆشکردن و خۆش له گه ل خه لکدایه و بی ئاگایی و سہر قورسیه که شی بۆعاشقه .

۱۲- چه عذر بخت خود گویم که آن عیار شهر آشوب

به تلخی کشت حافظ راو شکر در دهان دارد

چ بیانویه که بۆ به ختی خۆم بهینمه وه، که ئه و عیاره شار شله ژینه ره حافظی به تالی
 کوشت له کاتیکندا شه کری له زاردایه .

عیار: عیار: یاری زیره کی فیلباز، شهر آشوب: مایه ی ناشوب و ئاژاوه ی شار تلخ:
 تال، رهنج شکر در دهان دارد: شه کری له زاردایه وه، واته به شیرین که لامی به ناویانگه وه که
 ئه وه وایه شه کری له زار بیته ده ری .

حافظ دہلی چۆن بیانو بۆ به ختی خراب و خه الووی خۆم بهینمه وه نه لیم بی به ختم، چونکہ
 ئه و یاره جوان و عیاره ی که ده رکه وتنی ده بیته مایه ی ئاژاوه ی شار - هینده جوان و
 سہر خراکیتشه - له کاتیکندا که به شیرین که لامی و جوانی لیوو ده می به ناو بانگه که چی منی
 به تالی و مهینت و رهنج کوشت .

واته خه تاي به ختي خومه كه ئه وياره شيرين كه لامه من به تالي ده كوژيت، خواجه ليره دا
خه تاكه ده خاته سه ربه ختي خراپي خويي و بيانوبو رفتار ه كاني يار ده هيتته وه.

غزه لي سه دو حه فده يه م:

به حري موزاريعي هه شتي ئه خرب
(مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)

۱- جان بي جمال جانان ميل جهان ندارد

هر كس كه اين ندارد حقا كه آن ندارد

گيان بي جواني يار مهيلي جيهاني نييه، هه ركهس كه ئه مي نييه بيگومان ئه ويشي نييه
(اين) له م به يتهدا ئاماژه يه به (مال جانان) و (آن) يش ئاماژه يه به گيان.
حقا: بيگومان، به راستي.

حافظي جواني په رست، ئو جوانه ي كه خوي به (جمال جميل) داوه ته قه له م خواجه و ته واري
عارف جوان په رسته كان بزيه دلتيان به دونيا خوشه چونكه جوانيه كاني مه عشوقي تيدا
ده بيننه وه، به لام گه ريتتو ئه و جوانيانه ي مه عشوق نه بي ئيدي دونياو ژيانيش شتيكي هيتنده
به هادار ناييت كه مرؤقه ناره زووي بوخوازيت به هيواييت بوي، خواجه زيندوويون و گيان به
به رهه مي (جواني مه عشوق) ده زانيت، ته نانه ت گيان و جواني يار به لازم و مه لزومي يه كترى
ده زانيت ئه و ده لي: گيان به بي جواني جانان ناره زو مهيلي دونياو ژياني دونياي نييه، به راست
ئه وه ي ئه مي نييه واته جوانيي ياري نبي ئه ويشي ناييت واته گيانيشي ناييت.
ئه وه ي جيگه ي سه رنجه ئه م غزه له تاراده يه كي زور فه زايه كي عيرفانيانه ي هه يه، هه ره چنده
هه نديك له ره خنه گره كان ليكده وه ي ميژويي بو چه ند به يتيكي كو تايي ده كه ن ئاماژه ي
پيده كه ين كاتي خويدا.

۲- باهيچ كس نشاني زان دلستان نديدم

يامن خبر ندارم يا او نشان ندارند

نيشانه (ناونيشان) له و دل به ره به هيچ كهس نه ميبيني يا له هيچ كه سدا نه ميبيني، يا خود
من ناگام لي نييه يا خود ئه و نيشانه ي نييه.

زان: له و دلتان: دولبه ر، دل به ر، دلرفين نديدم: نه ميبيني خبر ندارم: ناگادارنيم
ناگام لي نييه.

د. هروري ده لي: (بي شك دلستان - له ميسراعي يه كه مدا په روه رد گاره دا) ج ۲ هروري
ئه م بيگومان بونه ي د. هروري تاراده يه كي زور لاداني عيرفانه له به يت و غزه له كاني ديكه

هولداينيكه بۆ بهناينى كۆمەللى بەيت و بېئەش كردن و دارنينى غەزەل و بەيتەكانى دىكەيە لەمۆركە، بەلام ئەوەى جىگەى راستى بىت، پىويستە ئەم قەسەيە لەزۆرەى زۆرى بەيتەكانى حافظ دا بىكرىت كەمەبەستى خودايە ياخود دروستە كە لەكاتىكدا ئەم تىبىنيە بنوسرىت كە رەخنەگر تارادەيك دلئايىت مەبەست لەمۆرۆقىكە ياخود مەعشوقىكى ئەدەبى دونيايە چونكە بەراى بەندە مەعشوقى زۆرينەى بەيتەكانى حافظ عىرفانيە.

حافظ نيشانەيەك لەو پارە دلەره لکەسدا نابنى ياخود كەس ناتوانى نيشانەيەيەكى لەبارەى مەعشوقەو پى بلىت، ئەو پىي وايە كە ياخود ئەم بى ناگايە لەهەوالى ناوينشانى يار ياخود ئەوئەيە كە ئەسلەن يار ناوينشان و نيشانەيەكى نيە كەمۆرۆقتوانى لەدورى بگرەيت. بەيتەكە رەتكردنەوئەى هەرچۆرە ناوينشانىكى مەعشوقى حەقەو بەدرۆخستەوئەى هەرچۆرە بانگەشەيەكە بۆديتەن و زانينى شۆو نيشانەى خوا.

جەنابى سودى عاشقانەتر بەيتەكەى لىكداوئەوئەو دەلى: واتە جوانى و تەواويەك (جمال و كمال) كە دلەبر هەيەتى لەهېچ يارىكدا نەمديوە چونكە ئەو لە جوانە بى هاوتاكاني جيهانە، سودى ۲ ج ۲ ل ۷۸۶.

۳- هەرشەمبەى درين رە صد بحر آتئين است

دردا كە اين مەمما شرح ويان ندارد

لەم ريگەيەدا هەرشەوئەيەك سەد دەرياي ناگرينە، ئەفسوس كە ئەم مەتەلە شەرح و لىكداوئەى نيە.

شبنم: شەوئەم آتئين: ناگرين دردا: ئەفسوس، بەداخووە مەمما: مەتل مەبەست لە (اين رە: ئەم ريگايە) ريگاي عەشقى ئىلتاهيە ئەورىگا خەتەرناكەى كە خواجە زۆر لىي دەترسىت، بيومان ئەو لەو دەترسى كە لەريگەى عەشقا تووشى شكست بىت لەو دەترسى كە نەفسى بەدكار نەتوانى ئەم ريگايە تەى كات و نەتوانى بەرگەى ئەو ترسناكيانەى ريگايەكە بگرىت لاي خواجە ئەم ريگايە بى ئەندازە ترسناكە، بەشۆوئەيەك ئەوشەوئە پاراوە فينكە سەد دەرياي ناگرينە واتە لەريگەى عەشقا تەنات شەوئەيش دەبيتە سەد دەرياي ناگرين، لىزەدا خواجە ئەم حالەتە - حالەتى ترسناكى و گراني ريگە عىشق - بەمەتەليك دەزانيت و بەئەسەفەو دەليت كە بەداخووە ناتوانى شەرح و لىكداوئەى بۆ بىكرىت واتە ناتوانت لىلى ترسناكى و گراني ريگەى عەشق لىكدرىتەوئەو روون بىكرىتەو.

بىگومان ريگەى عەشقى ئىلاهى و تەنانت ريگەى بەرەو خودا چوونيش (ئىسلامى راستەقینەو مسولمان بوونى بەرەوئەو وەلانانى ئارەزوو هەوئەسە دونيايەكان) گەلى گرانە،

لەفەرمودەدا هاتووە كە (بەهەشت بە نارەحتى - مكارە - دەورە دراوە) هەريۆيە نارام گرتن و بەردەوامى لەگرنگرەين مەرجهكانى ئەو ريگايەيە.

جەنابى سودى بەجۆريكى دىكە بۆ ماناي ئەم بەيتە چوو: ئەويى وايە كە هەر شەوئەيەك لەم ريگەيەدا سەد دەرياي ناگرينە واتە بچوكترين دل بەست و دلدان و بەغەيرى يار وەك دەرياي ناگر بەرەبەستى نيو ريگايە ج ۲ ل ۷۸۷ د. هروريش ئەم رايەى وەرگرتوو بەجۆريكى دىكە دايرشتوئەو.

۴- سرمنزل فراغت نتوان زدست دادن

اى ساروان فروکش كاين ره کران ندارد

ناتوانى دواقوناغى ئاسوودەيى و ئاسايش لەدەست بدرى، ئەى وشتەرەوان لابدە چونكە ئەم ريگە دوايى ناىە.

سرمنزل: مەنزلى كۆتايى، دوا قوناغ، دوامەنز مەقسەدە - ئەجمامك فراغت: ئاسوودەيى ئاسايش، بوار زدست دادن: لەدەستدان ساربان: وشتەرەوان ئەوكەسى لەپيش كاروانەو هەوسارى و شتر رادەكيشى

فروکش: بەيئە خواریو، مەبەست لەلادان و هەوارخستەن بۆحەسانەوە کران: كەنار لىزەدا مەبەست (كۆتايى) يە.

خواجە دەلى: ناتوانى مەنزلى ئاسايش و ئاسوودەيى لەدەست بدرىت ئەى وشتەرەوان لابدەو هەوسارى وشتەرەكانت بەرەو خواریو راکيشە تاهەوار بچەين ياخود ئەسلەن ئەكەوتىنەرى و ئاسايش لەدەست نەدەين چونكە ئەم ريگەيە بى كۆتايەو دوايى نيە.

لەرستيدا ئەم بەيتە تارادەيك لىل و ئالۆزەو ئەو واتايەى سەرەو مۆرۆ رازى ناکات، بەندە دان بەوئەدا دەنيئەم كە بەشۆوئەيەكى سەير لە بەرامبەر ئەم بەيتەدا واقورماوم چونكە ناکرى گراني و سەختى ريگە لاي خواجەو سەرورەيىكى وەك حافظ بىتە مایەى ئۆلان و رى نەكەوتن و ئەم باوئە لەغەزەلەكانى خواجەدا هى بارسوك و دەبنگەكانە نەوئەك هى خواجەو سەرورەكان بەلام ماناي سەرزارى بەيتەكە بەوشۆوئەيە.

ئەگەر (فروکش) بە (فروکش كردن) واتە - كەمبوونەو لەگەرمى و شىدەتى كاريك يا دياردەيەك - لىكدەينەو ديسان ماناي دروست بەدەستەو نادات، بەلام بەندە بەوكەمە بىرەكولەى خۆمەووە بەرەچاوکردنى بىرى گشتى خواجە فەزاي گشتى غەزەلەكان و بەتايەتى ئەم غەزەلە لەم شۆوئەيە بۆ دەچم:

۱- تامانج له م بهیته خستنه رووی ترسناکی و گرانی ریگه ی عیشقه وهک بهیته تی پیښوودا جه تی له سهرکراوه توه.

۲- مرؤف ناکریت درامه نزلتی تامانج که مه نزلتی ناسایش و ناسوده بیه له دست بدات و نهو مه نزلش له سهرتا دانیهو له کوتا ییدایه.

۳- (فروکش) لادانی ساربان مهرج نیبه واتای راوه ستانی هه میشه یی بدات و ده کری له نیوه ندی ریگه دابن و به مه بهستی لادانیکی کاتی و هوارخستنیکی کورت بیت که نه مهش له زور کاتدا مانای گور دهبه رخو خستنه وهیه.

که وایب خواجه به ته وای مه ترسی و دوری ریگه ی عه شقی نیلاهی ده زانیت و له ته وای دیونا که شیدا هم راستیه دوباره ده کاته وه به لام هه رگیز باسی ازهیتانی نه کردوه به لکو زیاتر مهستی و عه شقی ده زوویت تا ته وای بکات خواجه ده زانی که ناسوده یی و ناسایش هه میشه یی له دوا قوناعی ریگه دایه و ناکری مرؤفیش نه مه له دست بدات و نیستا به وشتره وان ده لی مادام ریگه بی کوتا ییه و بهو ناسانییه ته وای نابی لاده با پشوو بده دین یاخود گوریک بجهینه وه بهر خومان.

۵- چنگ خمیده قامت می خواندت به عشرت

بشو که پند پیران هیچت زیان ندارد

چه نگی به ژن چه ماهه بو (عشرت) رابواردنت بانگه یشت ده کات، گوئی لنگره چونکه پندی پیران هیچ زیانیکی بؤت نیبه.

چنگ: چنگ، جوړه سازیکه خمیده: چه ماهه خمیده قامت: به ژن چه ماهه، مه بهست لبه به سالآچوه می خواندت: بانگه یشت ده کات عشرت: خوئی و به زم

پند پیران: په ندی پیران

بهیته که چه ند رونکردنه وه به کی پیویسته له وانه (پند پیران) ده کری په ندی پیران به ناموژگاری پیران لیکده ینه وه یاخود وهک جه نابی د. بهاء الدین خرمشاهی ده لی (ناوی کتیبیکه له سه ده ی پینجه می کوچیدا چاپکراوه) {د. هروری ج ۱ ۱۷۷} به لام خودی ناموژگاریه که میسرایی به که مه که چه نگی به ژن چه ماهه - به سالآچوه - بو به زم و خوئی داوه تت ده کات به گوئی کهو زیانی نیبه یاخود به رای بهنده خودی هم پیرانه لیلی تیدایه و ده توانری به خودی (چنگ) یش لیکدرتته وه.

ههروه ها (عشرت) یش زار او ی عیرفانیدا به چیژی هاوده می و یاد یاری هق و مه عشوقی نه زه لی (خودا) یه (رساله الفاظ واصطلاحات حافظ ۳۱ تمیوری) بهم لیکدانه وه یه ش واتای

بهیته که به ته وای پیچه وانه ی رابرواردن و به زمی دونیای ده بیته وه سه بارهت (چنگ) یش له عیرفانیدا (د. سجادی) نویسیه تی: (له نامیره مؤسیقیه کانه له ته ده بیاتی عیرفانیدا هه ریه که له نامیره مؤسیقیه کان به پیی دهنگ و ناوازی ره مزیکه هه یه، به گشتی هوگر بونی دل به دونیای له کونه وه و بانگیکی غه بیسه که له رووی ره وانیژی شه وه (خمیده قامت/ به ژن چه ماهه) که سیفه تی چنگ) ه روحیه تیکی نوی و مانای پیری و دانایی نهو ده گه یه نیت.

له چه ند جیگه ی دیکه دا خواجه چه مک و بیره گرنه کانی به ناوی پیروه ده خاته روو هیسانی پیر لیرده به گرنه دانه قه له می هم بیره یه.

نه وده لی: چه نگی به ژن چه ماهه ی پیری به سالدا چو یاخود ده نگی نه زه لی غه یی، توبه ره و چیژو له زه ته کانی هاوده می و یادی مه عشوقی نه زه لی خوئ ده عوه ت ده کات به گوئی بکه یا خود رازی به به و میواناندراییه چونکه ناموژگاری پیران که دونیایده و نه زموندارن هیچ زیانیکیان بؤت نیبه.

واته برؤ میوانداری یادی هاوده می مه عشوق و قازانجی زوریش ده کیت.

نه گهر ته نیا لایه نی روو که شی بهیته که ورگین واتاکه ی بهم شیوه یه:

چه نگی به ژن چه ماهه بو به زم و خوئی داوه تت ده کات به گوئی بکه چونکه ناموژگاوری پیران هیچ زیانیکی بؤت نیبه.

۶- ای دل طریق رندی ازمحتسب بیانوز

مست است و درحق اوکس این گمان ندارد

نه ی دل ریگه ی رهندی له محته سیبه وه فیربسه مهسته و کهس دهر باره ی نهو هم گومانه نیات.

محتسب: مه تموری ریگری له خراپه و فه رمان به چاکه بیاموز: فیربسه درحق او: دهر باره ی نهو

خواجه لیرده دا گهرچی داکوکی له سهر یه کیک له چه مکه بنه ره تیه کانی خوئی ده کاته وه که شاردنه وه ی عه شقه زور زیره کانه تانه له موخته سیب ده دات، له نه سلدا کاری موخته سیب ریگریه له خراپه و خراپه کاری که چی خواجه ده لی نهو مهسته و هینده زورزان و زیره که که خوئی وای دهرده خات خه لک هه رگیز هم گومانی مه سیتی ی پی نایه، واته نه ی دل من کاتی له ریگه ی عه شق دیت وهک مهستی موخته سیب بهو بلاوی مه که ره وه چونکه هیچ پیویست ناکات نه غیار بهم نه نیبه گوره یه بزانت، هه رنا له موخته سیبه وه فیربه.

۷- احوال گنج قارون کایام داد برباد

باغچه بازگوئید تازرنهان ندارد

دهنگوباسی نه خوال) گه نجی قارون که رۆژگار له ناوی برد به خونچه بلینه وه تازیر نه شاریتته وه
 احوال: نه حوال، دهنگوباسی داد برباد: ببای دا، له ناوی برد باز گوئید: (فروخوان) بلینه وه نهان ندارد: نه شاریتته وه.

میسراعی دووه می بهیته که به چهند جوریک نوسراوته وه که (باغچه بازگوئید) و (درگوش گل فروخوان) (درگوش دل فروخوان) شیوهی یه که م و دووه له رووی واتای گشتی بهیته که وهه نزیکن و جیاوازی ده برینه له قه له م شه وادروستتر به خوچنه بگوتریت چونکه شه و زیرانه ده شاریتته وه به کرانه وه بوونه و گولی ئیدی نیانشاریتته وه له م شیوه یه دا مانای بهیته که ده بیته: دهنگوباسی قارون به ناخی زه ویدا چوونی قارون که سه رورت و سامانی زوری پیکه وه ناو له بهر شه وه ده یشارته وه و فیزی به سهر خه لکه وه ده کرد خوا لئاوی برد، به غونچه بلینه وه بوئی بگیره وه تانه ویش زیری نه شاریتته وه هینده به خونچه یی نه میتیتته وه و بکریته وه چونکه سه ره نجامی قارون باش نه بو سه ره نجامی شه ره زیلی و شارده وه یه ش نامینی.

شم بهیته هاندانی مه عشوقه بو خوده رختن.

له شیوهی (درگوش دل فروخوان) بهیته که واتایه کی کومه لایه تی ده به خشیت و ناگادار کردنه وه یه که ده بی بو شه که سانه کی که ره زیلن و له پول و پاره ی زوریان سود و هرنارگن و به شی خه لکی هه ژارو ده ست کورتیشی لی نادهن خواجه ده لی: دهنگوباسی له ناوچوونی قارونیان بو یاس که ن تازیر نه شارنه وه به رحال مانای عاشقانه ی بهیته که له گه ل فه زای گشتی غه زه له کانی جوانتر ری کده که وی هه ربویه وارنیکتره له گه ل خونچه دا بدویت نه وه ک گول.

۸- گر خود رقیب شمع است اسرار ازو بیوشان

کان شوخ سربریده بند زبان ندارد

نه گهر خودی رقیب مؤمه، نهینی لی بشارنه وه که شه شوخه سه براره زمانی ناوهستی.
 بیوشان: بشاره وه، داپوشه شوخ: شوخ، بی حیا سربریده: سه برار
 یه کی که له واتا کانی به ند په یوست بوونه به شتی که وه وه که په یوست بوون به به لئین و وه فاره.
 خواجه به هینانی شم بهیته ده یه وی وه که بهیته شه شه م جه خت له سه ر شارده وه ی رازی عه شق بکاته وه ده گاته شه وه یه رازی داری و ده لی گهر مؤم ته نانه ت چاودیرو رقیب (لیره دا) رقیب به واتای زمانی به کارهاتوه) نهینی عه شقی لی بشارنه وه چونکه شه بی حیا زمانه براره

— زمان برای مؤم بهه وی برینی فتیله که وه یه تی — وه فا به زمانی خوئی ناکات و ناتوانی زمانی راگریت و لای وان باسی ده کات.

نه گهر بیت و رقیب به که سی دووه یا خود عاشقی روکه شی دووه بزاین، مانای بهیته که ده بیته:

نه گهر رقیب وه که بی شه رمیکی بی وه فا زمانی ناوهستی و نهینی که عه شق بلا و ده کاته وه.

له هه ر حاله تیکدا بهیته کی دوباره ی چه مکیکی جه وه هری بیری خواجه یه که نایه وی عه وام و مرؤفی ره مه کی له نهینی و رازه کانی عه شق ناگادارین چونکه لیسی تی ناگن و بلاویشی ده که نه وه.

۹- کس در جهان ندارد یک بنده همچو حافظ

زیرا که چون تو شاه ی کس در جهان ندارد

که س له جیهاندا بنده یه کی وه که حافظی نییه له به ره شه وه ی که س له دونیادا پاشایه کی وه توی نییه.

زیرا که: له به ره شه وه ی که، چونکه شاه ی: پادشایه ک

خواجه خوئی به بنده یه کی نایاب ده زانیت له دونیادا و پیی وایه که هیچ که سی له دونیادا به بنده یه کی وه که شه ی نییه به لام گرنگ شه وه یه که خواجه هوی شم چاکی و نایابییه ی خوئی بو پادشاکه ی ده گیریته وه پیی وایه هۆکه ی شه شه وه یه که هیچ که سی له دونیادا پاشایه کی وه که پاشاکه ی شه ی نییه.

به رای د. غنی مه به ست له (شاهت) له م بهیته دا (شاه شجاع) هو (محتسب) ی بهیته شه شه میش در که یه له (امیر مبارزالدین) تاریخ عصر حافظ — غنی به نقل از هروری ج ۱ ل ۵۱۸ — ۵۱۹

هه رچون بیت نه گهر مه به ست له شاه شجاع بیت شه ستایش و مه دحی شه وه به بنده به واتای غولام و خزمه تکار دیت و نه گهر لایه نی میژو ویشی له به رچاو نه گرین شه و مانایه کی گه ردوونی په ییدا ده کات و (شاه) خودا (به بنده) ش هه مان به بنده و عه بده.

غەزەلى سەد و ھەژدەبەم :

بەحرى مونسرح ھەشتى مەتوى مەنخور
(مفتعلن فاعلات مفتعلن فم)

۱-روشنى طلعت توماھ ندارد

پيش توگل رونق گياھ ندارد

مانگ روْشنى رووى توْى نيبه وله بەردەم توْدا رەونەقى گياى نيبه
روْشنى: روْشنى، روناكى طلعت: روخسار روو رونق : رەونەق گياھ: گيا، ليرەدا
مەبەست لە گياى بى گولە
خواجە وەسفى يار دەكات و پيى دەلى: ئەسلەن مانگ روناكى رووى توْى نيبه و گوليش لە
بەردەم توْدا رەونەقى گياھەكى نيبه .

۲-گوشه ابروى تست منزل جانم

خوشتر ازين گوشه پادشاه ندارد

گوشەى برۆى توْيه مەنزلى گياىم خوْشتر لەم گوشەيەى پادشاه نيبه
توست: توْيه
خواجە خوْى بە گوشەنشيني جەمالى گوشەى برۆى يار دەزانيت و بەدلتيابيشەو دەلى كە
پادشاه خوْشتر و چاكتر لەم گوشەيەى نيبه واتە من كاتى گوشەنشيني جەمالى برۆى توْم خوْم
بەپادشا دەزانم و هيچم ل تەخت و سەلتەنەتى پاشايەتى كەم نيبه .

۳-تاچه كند بارخ تو دود دل من

آينه دانى كه تاب آه ندارد

ئاخۆ دوکەلى دلى من چى بەرووخسارى توْيكات، دەزانى ئاوينسە تواناي بەرگەگرتنى
ئاھى نيبه
تا: ئاخى ليرەدا (تا) بەواتاي (تا)ى ئامانج نيبه بەلگه(ئاخۆ، بزائين).
دود: دوکەل ليرەدا مەبەست لە دەردو ئاھى دلى عاشقە، دانى : دەزانى
تاب: بەرگى تەحەمول

لاى خواجە ئاوينسە تواناي بەرگەگرتنى ئاھى نيبه ياخود لەرووى سروسشتيبەو بەئاه ئاوينسە
تەلخاوى دەبيت بەھەر حال خواجە دەلى ئاوينسە تواناي بەرگەگرتنى ئاھى عاشقاي نيبه ئاخۆ

روخسارى توْ تواناي بەرگەگرتنى ھەبى لەبەر دەم سوتانى دلى منداو ئاخ کردنەكامدا، واتەئاه
و ئالە کارىگەرى لەئاوينسە دەكات ئاخۆ ئاه و ئالەى منيش کارىگەرى لەروخسارى توْدەكات و
ميبەرەبانيت دەجوليني.

۴- شوخى نرگس نگر كه پيش تو بشكفت

چشم دريده ادب نگاه ندارد

سەيرى بى شەرمى نيرگز بکە کہ لە بەردەم توْدا پشکوت بى چاوو روو پەيرەوى
ئەدەب ناکات
شوخى: بى شەرمى بشکفت: پشکوت چشم دريده: ئەگەر وشە بەوشەوهرى گيرين
(چاودراو)ە

بەلام بەواتاي بى شەرم و بيچاووورو ديت ادب: ريزو ئەدەب
نگاه ندارد: ناپاريزي، رعايت ناکا، پەيرەو ناکات.

خواجە لەئامادەيى يارداو لە کاتى دياربوونى جوانى ئەودا تەنانەت شکوتنى نيرگزيش
بەپەيرى بى شەرم و حەيايى دەزانيت و پيى وايە ئەم پشکوتنەى نيرگز لە بەردەم يارى دواپلەى
جوانيدا بى ئەدەببىيەو پەيرەونەکردنى ريزو ئەدەبە ئەگەرنا نەدەبو لەئامادەيى يارى خواوون
ئەپەرى جەمالدا نيرگز شەرمى پشکوتنى ھەبوایە .

۵-ديدم و آن چشم دل سیه كهتودارى

جانب هيچ آشنا نگاه ندارد

بينيم و زانيم ئەوچاوه دلرەقەى كە توْ ھەقە سەيرى ھيچ ناشنايەك نەكات (روولە ھيچ
ناشنايەك نەكات) ديدم و: بينيم و تينگەيشتم، زانيم، بۆم دەرکەوت.
دل سية: واتاي ماناي (دل سية) دلرەشەو بەم واتايەش مەبەست لە گلینەى رەشە، واتاي
زاراويى (دل سية)يش دلرەق و بى رەحم.
جانب: روو بەرەو لايەن.

خواجە گلەيى لە بى رحى چاوى يارو ئيھمال کردنى دۆستان و ناشنايان دەكات لەلايەن
چاوى يارەو.

گەر واتاي زمانى (دل سية) وەرگيرين ئەوا خواجە دەلى: تينگەيشتم كە ئەوچاوه رەشەى
تۆھتە روو لە ھيچ ناشنايەك نەكات و چاوى رەشت بە ميبەر و خوْشەويستى ييبەو لالە
ناشنايان نەكاتەو لەواتاي زاراوھيشدا چاوى بى رەحم و دلرەقت بەميبەر و خوْشەويستى ييبەو
لەناشنايان ناروانى.

۶- رطل گرانم ده ای مرید خرابات

شادی شیخی که خانقاه ندارد

تهی موریدی خرابات ره تلی قورس شهرام به شادی شیخی که به ده ری که خانه قای نییه .
رطل: پیکی گهوری شهراب، یه که یه کی پیوانه وه ک من، جه نابی سودی ده لی نیوه من
ره تلی که هه چوَن بیت لیره دا مه به ست له پیکی گهوری شهرابه .

گران: قورس، مه به ست له (رطل گران) پیکی پر له شهرابی قورسه ده: بده ری
شادی: به شادی، به خو شی .

میژوونوسه کان له سهر شه رایه کوکن که حافظ سؤ فیه کی پیشه بی و خاوه ن شیخ و خانه قاو
خرقه و تریقه تی تاییه تی نه بووه به لکو عارفی کی تیوری و خاوه ن دیدگایه کی نوی و جیاوازی
عیرفانیه خو شی له زور جینگه دا جه خت له سهر شه مه سه له یه ده کاته وه و پی پی وایه به ناره زووی
خوی نه بووه که شه ریگه یه یه هه لبراردووه وه ک له دوا به یته یه غه زه لی (۵) دا ده لی:

حافظ بخود نپوشیداین خرقة می آلود

ای شیخ پاک دامن معذوردار مارا

خرقه و به گری عارفانه ی حافظ به عشق و مه ی شو راوه، لیره دا خواجه داوا له موریدی شه
ریگه نوییه ی عیرفان و سؤ فیه گری ده کات، که پیکی قورسی پر له شهرابی بو تی بکات و
بیدات به ده سستیوه تاوه کو به یادو شادی شهوشیخه وه بیخواته وه که خانه قاو ده سه لات و پله و
پایه ی کومه لایه تی نییه و شه سلنه که س نایناسی .

شه به یته جه خت کردنه وه یه له سهر شه بیرورایه ی که حافظ شیخی کی بی خانه قاو ناره سمی
به لاهو چاکترو جوانتره لهوشیخه خانه قاداره فریودره فیلبازه ریاکاره ی که به ره سمی ناسراوه و
مه رجیش نیه له بنچینه دا بهوشیوه ی بیت .

۷- خون خورو خامش نشین که آن دل نازک

طاقت فریاد دادخواه ندارد

به رگه ی خه فته بگروه به بیده نگه دانیشه چونکه شه دلنه ناسکه توانای هاواری
شکاتکهری نییه

خون خور: (خون دل/ جگر خوردن) به رگه گرتنی خه و خه فته زور

خامش: خاموش، بیده نگه

نازک: ناسک طاقت ندارد: تونای نییه، ته حه مولی ناکات داد خواه: داواکار
شکاتکهر .

هرچهنده یار له گه ل عاشقاندا بی ره جمه وه همیشه مایه ی خه م و خه فته، به لام خواجه
به رگه گرتن و نارامی و سهر له سهر خه فته فیری عاشقان ده کات و پییان ده لی: با دهرونتان
به رگه ی خه م و خه فته ی زوربگری و خه فته ی زورچوَن و بیده نگ دانیشین و ده ست مه که نه شکات
و گله بی کردن له یاور لای یار چونکه دلی ناسکی شه یاره توانای هات و هاواری شه
شکاتکهرانه ی نیه و به رگه شه مه ناگرت .

بیده نگه و نارام گرتنی له سهر ناره حته ی و نازار له م دیره دا به جوانی ره نگیداوه ته وه

درخان هجر گل خاموش شرط و فاداری بود غوغا چرا

لیره دا مه رجیکه له سهر عاشقان خراوه ته روو خواجه دورتر له مه ش روشتوه و هویه که شی
ده خاته رو که ناسکی دلی مه عشوقه و ته حه مول شه هات و هاوارو غه و غایه ی نییه .

۸- گو برو و آستین به خون جگر شوی

هرکه درین آستانه راه ندارد

بلی برؤ قول به خوینی جگر بشؤ هه رکه سی که له م به رده رگایه دا شوینی نییه (ریگه ی
نییه) (به هه ر که سی که له م به رده رگایه دا شوینی نییه بلی برؤ قول به خوینی جگر بشؤ).

آستین: قول شوی: بشؤ راه ندارد: جینگه نییه شوینی نییه، ریگه ی نییه
لکوریدا ده گرتی (ریگه م بکه ره وه) واته شوینم بکه ره وه به لام به ره و تیاچوون ده چیت .

(آستین به خون جگرشتن) بیگومان (خون جگر) واتای خه فته ی زیاد خواردن مه به ست له م
ده برینه شه وه یه که هیسنده خه فته بجات که خوین له چاوانی بیتسه ده ره وه و سه رقو لی
کراسه که ی بشوات . به م پییه مه به ست له وه یه که خه فته و داخی له راده به ده ر بجات .

خواجه به رده رگای مه عشوق یا خود ناستانه و کولانی عه شق هیسنده به سودمه ند ده زانیت
واده زانی هه رکه سی که له ی رییه و جینگه نه بیت شایانی شه وه یه که داخ و خه فته ی له راده به ده ر
بجات هیسنده که خوینی جگه ری له چاونه وه سه ر بکات و قولی کراسه که ی پی بشوات خواجه
به (هه رکه سی که) ده لی: بلی به وه که سه ی که له م به رده رگایه دا نییه برؤ هیسنده ی خه فته بچؤ تا
چاوانت له بری فرمیسک خوین ببارینی و سه رقوله کانی پی بشؤ

له م به یته دا خواجه عه شق و عاشقی به سودی کی زور گه وره ده زانیت هیسنده گه وره که
گریانی کی زور خه فته ی بی راده به شایانی شه وانه ده زانی که نایه نه سه ر شه ریگه یه یا خود
نه هاتونه ته نیو ریگه ی عه شقی حه قیقی .

کیست که او داغ این سیاه ندارد

ته نیا من نیم که دهستدریژی زلفت دا ده کیشم کیش که شو داخی شم ره شهی نیبه نی: نه، مانای نه فی و نه ریگردن ده گه بیته و بنچینه به کی په هله و بیبه، به نده پیم و ابی که هه مان (نه) بیته به لام له بهر کیش دریژکرایته وه چونکه ته واری به که م برگکانی میسراعه کانی دیکه دریژده ته فعلیهی (مفتعلن) ه واته - ب- {سودی ج ۲ ۷۹۰}

کشم: ده کیشم، راده کیشم تطاول: دستدریژی، ستم

ته نیا خواجه نیبه که گیرده دی دهستدریژی به کانی پرچی رهش یاره و نه سلنه خواجه که سی شک نابات که داخی شم ره شهی پیوه نه بیته و گیرده دی دهستدریژی به کانی شم ره شه نه بیته. (رهش) ناماژده به به بنده و خزمه تکاره رهش پیسته کان که هه میسه له ژیر ستم و دهستدریژی که سانی دیکه دا بوون به لام نیستا هه مووان که وتوونه ته ژیر دهستدریژی شه وه و خهفت و داخی له سهر دلپانه.

ده کری (داغ) یش خه داخ بیته و ده کری شو داخه بیته که جاران به نده کانی پی داخ ده کرا تاوه کو بناسریته وه و نیشانه ی به نده یی نه وان بوو به واتای دووم (داخ کردن) واته: ته نیا من نیم ستم می پرچی رهش راده کیشم به لکو هه که سی ده بینی به نده و ژیر دهسته ی شه وه داخکی ناسینه وه، به نده یی شه ی پیوه یه {هروی ج ۱ ۵۲۳}.

له هه ردو حالته که دا خواجه خوی و هه مو عارفه کان به گیرده دی پرچی یار (نه نیبه نادیاره کانی بوون) ده زانیت و له مه شه وه حیرت و حیران بوون دیتسه ناراه که به نده پیم وایه مه قامی که که حافظ زور له سهری راه ستاره زورترین کات تیایدا ژیاوه.

۱۰- حافظ اگر سجدهی تو کردمکن عیب

کافر عشق ای صنم گناه ندارد

نه گهر حافظ کرنوشی بو تو برد ره خنه ی لی مه گره شه ی بت کاری عشق گوناھی نیبه.

سجده تو کرد: کرنوشی بو تو برد

شم به یته به ییتیکی دژوارو پرله لیلی یه حافظ به یار ده لی نه گهر سو جده م بو بردی لیم مه گره و چونکه شه ی یاری جوان که وه ک بوتی کافر بوون به هوی عشقه وه گناه نیبه.

له رو که شدا خواجه ده لی گهر مروقه به هوی عشقه وه کافر بی قیدی نیبه، به لام مانا که ی زور جیاوازه له م واتا رو که شبیه.

سودی سه بارهت به (کافر) نوسیویته ی: مه به ست له کافر (ساتر) ه واته داپوشه ریا شه که سه ی که ده شاریتته وه، به م واتایش (کافر عشق) واته داپوشه ری عشق یا خود شه که سه ی که عشق ده شاریتته وه.

هه روه ها کاتی کافر دلین به و هوی وه که تو له زه ویدا ده شاریتته وه که وابی کافری عشق واته شه که سه ی که عشق ده شاریتته وه و نایه لی خه لکی و غه ییر به عشقه کانه ی بزائن جه نابی سودی فه رموده یه کی هیئاوه ته وه که ده لی هه رکه س عشق بشاریته وه و بریت وه که شه هید وایه.

{سودی ج ۲ ۷۹۵} به م لی کدانه ویه میسراعی دووم می به یته که ده بیته شه مه: شه ی یار شارنده ی عشق و نه در کاندنی گناه نیبه.

د. هروی پی وایه مه به ست له (بت) بتی ماددی نیبه به لکو جوانی و جه ماله و حافظیش عاشقی جه ماله. {د. هروی ج ۱ ۵۲۴}.

بینگومان لی کدانه وه ی جه نابی سودی بو میسراعی دووم لی کدانه ویه کی زور جوانه به لام میسراعی یه که م رونکردنه وه ی زیاتری پیویسته و به لی کدانه وه که ی جه نابیان ناگهینه مه به ست، نه گهر ته نیا بلین شه ی یار نه گهر حافظ کرنوشی بو تو برد ره خنه ی لی مه گره پیچه وانه ی میسراعی دووم ده بیته وه که شارنده وه ی عشقه چونکه کرنوش بردن ده رخستنی عشقه نه وه که شارنده وه.

هه ربویه بنده رام وایه پیویسته به م شیویه به یته که (به تاییه تی میسراعی یه که م لی کدریتته وه، سه رتا ده بی شه و به یینه رو که زور جار لای خواجه مه به ست له وشه و زاراه په رستیشه کان (وه که سو جده و نویژو مزگه وت..) رو که شنی ناینه و لایه نه قوول و عاشقانه و عارفانه که ی ناین به زاراه تاییه تیه کانی خوی وه که مه بخانه و مه ی و عشق و ته نانه ت کافیش) ده رده بریت.. به م پیبه لی رده دا ده لی: کاتی خواجه وه که خه لکی ره مه کی په رستیشکی بی گیانی توده کات و کرنوش بو دبات و حال و سو زی عاشقانه نت بو در نابریت و بوت ناسوتی ره خنه ی لی مه گره چونکه ناتوانی عشقه که ی بو تو جوانی تو بخاته روو، هه ربویه شه ی یار شارنده وه په نهان کردنی عشقیش گوناھی نیبه واته کاتی عشقی تو لای خه لک ده شمارمه وه به ته نیا کرنوش بردنی نویژو واز ده هیتم ره خنه م لی مه گره.

به م رایه لی ردا (صنم) خودی مه عشوقی شه زه لی (خوا) یه.

غەزەلى سەد و نۆزدەھەم:

بەحرى ھەزەجى ھەشتى تەواو

(مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن)

۱- ھەر آن کو خاطرى مجموع و يارى نازنين دارد

سعادت ھەمدەم اوگشت و دولت ھەمنشېن دارد

ھەرئەو كەسەى خەيالىكى ئاسودەو يارىكى نازەنېنى ھەيە خۆشەختى بوو ھاودەمى بەختى لەگەلدایە (بەخت ياورەيەتى).

خاطر: خەيال، مجموع: كۆ، ئاسودە پېچەوانەى پەريشانى.

ھەمدەم اوگشت: بوونە ھاودەمى

لەھەندى نوسخە دا ميسراعى يەكەم (يارو خار) نەناسراو يەكدانە نېن بەلكو لەبرى (ى) كەسەرى خستەنەسەر يارا دانە پالېن ھەيە.

خواجه پېي وايە كەسى كە پەريشان و پەشيو نەبېت و خەيالىكى ئاسودەو ئارام و يارىكى نازەنېنى ھەبېت خۆشەختى و بەخت ھاودەم و ياورەى دەبن.

۲- حریم عشق را درگە بسى بالاتراز عقل است

كسى آن آستان بوسد كە جان در آستين دارد

دەرگای ھەرەمى عەشق زۆر بەزرتەرە لە عەقل كەسى ئەو بەردەرگايە ماچ دەكات كە گىيانى لەسەر لەپەى دەستى دانېت.

حریم: ھەرەم درگە: دەرگا بالاتر: بەررتەر آستان: زۆرجارماناي ئاستانەمان لېكدادەتەو لەراستیدا ئېمە لە شيوەزاري جافدا (كەلەودەر – كەلەبەر) مان ھەيە كە ئەگەر لەواتاي تى بگەين پراوپرى (آستان) ە.

جان درآستين داشت: گيان لە قۆلدا بوون، بەلام لەكوردیدا ئەم ئېدىمە بەشيوەى گيان لەسەر لەپەى دەست بوون بەكاردەھېترېت و بەواتاي نامادېي گيان فېدايى و گيان بەخشېن بەكاردەھېترېت.

خواجه ديسانەو ھەمى و سنوردارى عەقل دەخاتەو ھەروو، ئەو پېي وايە عەقل ناتوانى بەكەلەبەر بەردەرگاي ھەرەم و سنورى عەشق بگات و دەرگاي ھەرەمى عەشق زۆر لە عەقل بەررتەرە و ئەسلەن عەقل ناتوانى خۆلى ئەوكەلەبەرە ماچ كات بۆيە بۆماچکردنى خۆلى ئەوبەردەگايە پېويستە گيان فېداى بكرېت و گيان بھرتتە سەر لەپەى دەست خواجه دەلى ماچکردنى كەلەبەرى عەشق بەھاي گرانى دەويت و عەقل ئەوبەھايە نېيە بەلكو گيانە.

ھەرچۆن بېت بەيتە كە لە نرخی عەقل كەم دەكاتەو ە.

۳- دھان تنگ شيرينش مگر مھر سليمان است

كەنقش خاتم لعلش جاھن زيرنگين دارد

مەگەر زارى بچوكى شيرينى ئەنگوستيلەى سولەيمانە كەنەخشى ئەنگوستيلەى ياقوتينېي جېھانى خستۆتە ژير فەرمانى خۆيەو ە

دھان تنگ: زارى تەنگ، بچوك مھر: نگينى ئەنگوستيلە ياخود ئەنگوستيلە خاتم: ئەنگوستيلە زيرنگين دارد: لەژير فەرمانەوايەتى ئەودايە.

ھەزرتەى سولەيمان بەھوى نەخشى سەر ئەنگوستيلەكەيەو دەسلاتى بەسەر جېھاندا دەشكا. خواجه ئەم مەسەلەيى بۆزاري مەعشوق خواستوو ەو گریمانەيەكى داناو، ئەو دەلى: مەگەر دەمى بچوكى شيرينى نېگينى و نقيمى سەر ئەنگوستيلەكەى سولەيمانە وا نەخشى ياقوتينى ئەنگوستيلەكەى كەلپردەدا مەبەست لەلېوى سوروي ياقوتينى مەعشوقە جېھانى خستۆتە ژير فەرمانەوايى خۆيەو ە.

شاعير باسى لەو جادوو سەرنجراكيتشە دەكات كە لەدەمى تەنگى ياردا ھەيەو ھەموان گېردەى بوون و پەيرەوى لە فەرمانەكانى دەكەن ھەرەو كە ئەو ەى بليى ئەنگوستيلەكەى سولەيمان بېت و ناوى پېرۆزى لەسەر ھەلكۆلدرای خەلكى مەجبور بكات گويارايەلى بگەن.

۴- لب لعل و خط مشکين چو آتش هست و انيش هست

بنازم دلبر خودرا كەحسنش آن واين دارد

لېوى ياقوتين و خەتى مسكبار، رەش كاتى ئەوى ھەيەو ئەميشى ھەيە بنازم بەياري خۆمەو ە كە جوانيەكەى ئەو ئەمى ھەيە.

آتش: ئەو اينش: ئەم بنازم: شانازى بگەم بنازم

آن: پلەيەكى جوانيە كە ھەس ناكريت و كەس تواناي دەربرينى ئەو حالەت و پلەيەى نېيە وەك (خوينگەرمى) كوردى

حافظ ستايشى يارى خۆى دەكات كە لەرووى شيوەو زۆر جوانەو لېوى ياقوتين و خەتى مسكبارى ھەيەو لەو حالەتە و نېيە دەروينش بېبەش نېيەو خوينى گەرمەو ھەموان دەلېت جوانەو دەركى دەكەن بەلام ھەستى پى ناكەن، خواجه دەلى مادام جوانى يارم ھەم روخسارو شيوەيەو ھەم خوينگەرمى و دەروينيە كەوايى شانازى بەو ەو دەكەم كەيارىكى وام ھەيەو جوانيەكەى ھەم روخسارى و ھەم دەروينيە.

لهههندنئ نوسخه دا له بری (چو آتش هست و اینش هست) (چو انیش هست و آتش نیست) هاتوو که لهه شپوهیه دا ته نیا جوړیک له جوانیه کان به یار ده به خشیت د. عیوضی.

۵- چو بررووی زمین باشی توانایی غنیمت دان

که دوران ناتوانیا بسی زیر زمین دارد

کاتی له سه رووی زهویت توانایی به ده سه کوهوت بزانه چونکه روژگار بی هیزی زوری له ژیر خاکدا هه یه.

بروری: به سه رووی توانایی: هیزی، توانایی غنمت: دان: به ده سه کوهوت بزانه ناتوانیا: بی هیزی زیر: ژیر زمین: زهوی.

خواجه لهه به یته ناموژگاری نامیزه دا، بیرمان ده خاتوه له ژاندا سوود له تواناو هیزی خویمان و هرگرین و پیش نه وهی برین نه وه هیزه هه مانه به ده سه کوهوت و غنیمت بدهینه قه لهه چونکه روژگار له ژیر زه ویداو له نیو مردواندا بی هیزی زوری هه یه که روژگاریک له سه رزه ویدا به هیزی بوون نهه به یته ناماژیه کی روونی تیدایه به فرموده ی (پینج شت پیش شتی دیکه حیاتک قبل موتک، شبابک قبل خرمک..) سندو نقل هه موو فرموده که.

۶- به خواری منگرای منعم ضعیفان و نحیفان را

که صدر مجلس عزت فقیر رهنشین دارد

نه ی ده سه لاتدار (دهه له مه ند/ خواپیدراو) به سوکی سهیری بی ده سه لات و هه ژاره کان مه که / چونکه جیکه هیزه ژاری سه رده ی سه رده ی مه جلیسی عیزهت و گه وره یه.

به خواری: به سوکی، به که می، به بی ریژی منگر: مه روانه، سهیر مه که منعم: خواپیدراو، ده سه لاتدار نحیف: بی هیزی لاوز، صدر: سه رووی

مجلس عزت: مه جلیسی عیزهت و گه وره یی رهنشین: که سیک له سه ر ریدا داده نیشیت و بی ری و جییه.

مه به ست له مه جلیسی عیزهت، واته گه وره یی و عیزهتی نه فس و که می و سوکی قه بول نه کردن، بیگومان زوریک له هه ژاران و بی هیزه کان عیزهتی نه فسیان زورگه وره یی (صدر مجلس عزت) واته وه هه ژارانه له مه جلیسی عیزهتی نه فسدا له پیتشه وه و سه روه رن خاوه ن عیزهتی نه فسن.

خواجه به خواپیدراوه کان ده لی کاتی هه ژارو لاوازه کان ده بیینی به سوک و بی نرخی سهیریان مه که چونکه هه رچه نده نه وانه هه ژاران به لام عیزهتی نه فسیان هه یه و له مه جلیسی عیزهتدا له پیشی پیتشه وه داده نیشن.

هه روه ها (عزت) یه کیکه له سیفه ته جوانه کانی خودای گه وره ش، له قورتاندا جگه له به کار هیئانی دیکه دوجار (غمه لله) (۱۳۹/۴، ۶۵/۱۰) و هه روه ها جارتیکی ش (الله العزه) (۸/۶۴) هاتوو به واتایه ش میسراعی دوهم ده بیته: چونکه نه وکه سانه ی له کورو مه جلیسی خوا ی خاوه ن عیزهت و گه وره ی و به رزیدا له پیتشه وه داده نیشن فه قیرو هه ژاره کانی سه ره ریگه نشینن.

بیگومان نهه چه مکه (له پیش چوونی هه ژارو بی ده سه لاته کان لای خودا) زورجه ختی له سه ر کراوه ته وه (هیئانی فرموده له و باره یه وه..).

۷- بلاگردان جان وتن دعای مستمندان است

که ببند خیر از آن خرمن که ننگ از خوشه چین دارد

نزای موحاجان (هه ژاران) به لاگیره وه ی گیان و جهسته یه، کی خیر له و خهرمانه ده کات که شارو که رنی (گولچنی به ننگ ده زانیت (بوونی شارو که ران له سه ر فرمانه که ی به عه یه ده زانیت).

بلاگردان: به لاگیره وه، مستمندان: موحاج، ده ستکورت و هه ژاران.

خوشه چین: شارو که ر، گولچین (خوشه) به وتاتی هیئشو دیت به لام لیتره دا مه به ست له وکه سانه یه که پاش کورکونه وه ی خهرمان یاخود رنیی به ره هم پاشاوه ی به ره مه که ده چنه وه و شارو ی ده که ن.

ننگ داشتن: پی عه یب بوون، به ننگ زانین.

سه رده تا خواجه گه وره یی موحاج و هه ژاره کان یاخود ده ست کورته کان ده خاتوه روو، پیی وایه که نزو دعای نه وان گیرا ده بت به لا له جهسته و گیان دورده خاتوه وه وه که قه لغان وایه پاشان ره خنه له و خاوه ن خهرمانانه ده گریت که بوونی نه وه ژارو ده ست کورتانه له سه ر خهرمانه که ی به ننگی ده زانیت که دین بوچینی نه وه و کورکونه وه ی جیکه خهرمانه که ی خواجه ده لی: کی خیر له و خهرمانه ده بیینی که بوونی شارو که ران له سه ر جیکه خهرمانه که ی به شوروی ده زانیت، ده کری نهه به یته عاشقانه بیت و مه به ست له مه عشوق بیت و به م شپوه یه پیی بلت عاشقانی هه ژار له سه ر خهرمانی جوانیت به شوروی مه زانه یاخود ده کری به ییتی کی کومه لایه تی ناموژگاری نامیز بیت وه که به یتی پیتشو.

۸- صبا از عشق من رمزی بگو با آن شه خوبان

که صد جمشیدو کیخسرو غلام کمترین دارد

سه با ره مزیک له مه عشوقی به وشای جوانه بللی که سه د جه مشیدو که یخسره و که مترین غولامی نه ون.

شه‌خویان: شای جوانان

خواجه باسی له‌گه‌وره‌یی و جوانی یار ده‌کات ته‌ویاره‌ی که پادشای گه‌وره‌ی وه‌ک جه‌مشیدو که بچسره‌و له‌غولام و به‌نده بچوک و که‌مه‌کانی نه‌ون و به‌پادشای جوانان ده‌یداته قه‌له‌م به‌سه باش ده‌لی ره‌مزیک له‌عیشقی منی بۆ ببه.

۹- وگرگوبدنی خواهم چو حافظ عاشقی مغلِس

بگوئیدش که سلطانی گدایی همنشین دارد

گه‌ر گوتی عاشقیکی موفلیسی وه‌ک حافظم ناوی پیی بلین که سولتان هاوده‌می گه‌دای هه‌یه

مغلِس: موفلیس، بی‌فلس، بی‌عانه، هیچ نه‌دار بگوئیدش: پیی بلین.

نهم به‌یته ته‌واوکه‌ری به‌یتی پیشووه خواجه له به‌یتی پیشوودا گوتی به‌سه‌با رازیک‌کی عه‌شقم ببه بۆلای شای جوانان و پیی بلی من عاشقی نه‌وم، لیره‌شدا ده‌لی: نه‌گه‌ر ته‌وشای جوانانه گوتی من عاشقیکی موفلیسی هیچ نه‌داری وه‌ک حافظم ناوی پیی بلین زۆر ئاساییه، سولتان هه‌بووه که هاوری گه‌داو هه‌زاری هه‌بووه نه‌گه‌ر تۆش نهم کاره بکه‌ی شتیکی سه‌رسوره‌ینه‌رت نه‌کردوووه نه‌ریت و ری و ره‌سمی سولتانی دهرنه‌چوویت.

غزه‌لی سه‌د و بیسته‌م :

به‌حری موجته‌سی هه‌شتی مه‌خوبنی نه‌صله‌م

(مفاعیلن فعلاتن مفاعیلن فع لن)

۱- هر آنکه جانب اهل خدا نگه‌دارد

خدایش درهمه حال ازبلا نگه‌دارد

هه‌رئه‌وه‌که‌سه‌ی که پشتی نه‌هلی خوا (نزیکه‌کانی خوا) ده‌گریت نه‌و له‌هه‌موو حاله‌تیکدا له‌به‌لا ده‌پیاریزی

هل خدا: خۆشه‌ویستان و نزیکه‌کانی خوا، اهل الله اهل الله به‌واتای ته‌هلی قورشان و خاسانی خودایه واته زاناکان و حافظ قورئانه‌کان و پیاوچاک و وه‌لیسه‌کان { ل ۴۹۹ د. خرمشاهی حافظ نامه ج ۱

جانب نگه‌دارد: پشتگرتن، ناگا لی بوون، پاراستن

له‌زۆریک له‌نوسخه‌کاندا له‌بری (اهل خدا) اهل وفا) نوسراوه که به‌واتای وه‌فاداران دیت له‌هه‌ر یه‌ک له‌م واتایانه‌دا بی‌ت خواجه باس له‌پشتگرتنی مرۆف ده‌کات له‌لایه‌ن مرۆقه‌وه‌وه و نه‌وه ده‌خاته روو که‌هه‌رکه‌سی پشتی مرۆفی چاک باخوداو وه‌فادار بگریت خوداش له‌هه‌موو حاله‌تیک و بارودۆخیکدا له‌به‌لاو موسیبه‌ت ده‌پیاریزی.

۲- گرت هواسه‌ت که‌معشوق نگسلد پیمان

نگاه دارد سررشته‌ تا نگه‌دارد

نه‌گه‌ر چه‌زده‌که‌یین که‌مه‌عشوقی په‌یمان نه‌شکینی سه‌ره داوکه چاک بگره تانه‌ویش بیپاریزی.

هوا: چه‌ز، ناره‌زوو، مه‌یل نگسلد: نه‌چرینی، نه‌بری له‌کوردیدا له‌گه‌ل په‌یماندا (شکاندن) به‌کارده‌هیتیت سررشته: سه‌رده‌او

عه‌شق و په‌یانی خۆشه‌ویستی وک داویکه‌ که‌هه‌رسریکی لای یه‌کیک له‌عاشق و مشعوقه‌و وه‌فاداری په‌یوه‌سته به‌هه‌ردوو لاوه و به‌ته‌نیا لایه‌ک ته‌ویرۆسه‌یه نایه‌ته‌دی، خواجه به پشت به‌ستن به‌م راستییه به‌عاشق ده‌لی: نه‌گه‌ر مه‌یل و ئاره‌زوت وایه بخود چه‌زده‌که‌ی مه‌عشوق به‌وه‌فاداری بمینیته‌وه‌وه په‌یانی عه‌شق نه‌شکینی تۆسه‌ری داوی عیشقی لای خۆت چاک بگره‌و وه‌فاداری عه‌شق به تاوه‌کو ته‌ویش له‌لای خۆیه‌وه ناگای له عه‌شق بی‌ت و په‌یمان نه‌شکینی.

د. خرمشاهی پیتی وایه ئەم بەیتە ئیقتیباسە لەناوەتی (وافوا بعهدی وف بعدھکم) ج ۱ ل ۵۰۳ واتە پەیمانی من بەجی بگەیهنن تاپیەمانی ئیو بەجی بگەیهنم بەم پێشە خواجە بیرمان دەخاتەووە کە خۆشەویستی و گوێرایەلی مەعشوق و بەردەوامی ئەو عەشقە لەدەستی خۆماندا یەو گەرمی یا ساردی ئەو پەیوەستە بەخۆمانەووە.

۳- حدیث دوست نگویم مگر بە حضرت دوست

کە آشنا سخن آشنا نگه دارد

قسەو یاسی دوست جگە لە حەرزەتی دوست بەکەسی دیکە نالێم چونکە ناشنا قسەی ناشنا دەپاریزی.

بە حضرت: بەحزرو، بەحزرت سخن: قسە

لە راستیدا ئەم بەیتە لە روی پێکھاتەیی زمانییەووە زۆر سادەییە، بەلام واتای قوولی بەیتەکە یەکیکە لە واتای جەوھەری و بنەما گرنگەکانی بیری عیرفانی و بەتایبەتی بیری عیرفانی حافز ئەو راشکاونه دەلیت: قسەو یاسی دوست، یار بە هیچ کەسیک نالێم جگە بە خودی حەرزەتی دوست نەبیت، یاخود جگە لە حەرزەتی دوست نەبێ، چونکە تەنیا ناشنایانن واتە پێرەوانی عیرفان و رازدارانی تەریقەتن کە قسەو عیرفان و نەیبی و رازەکانی عەشق دەپاریزن، ئەگەرنا غەیری ئەمان رازەکان بلۆدەنەووە.

۴- سر و زر و دل و جانم فدای آن محبوب

کە حق صحبت مەر و وفا نگه دارد

سەر و زەر و دل و جانم فدای ئەو مەحبوب، کە هەقی سۆھبەتی میهر و قەفا نیگەھ دارەد. سەر و مال و دل و گیانم فیدای ئەو مەحبوبەیی کە حەقی هاودەمی میهر و وەفا دەپاریزی (رعایەت دەکات).

زر: زێر، لێرەدا مەبەست لە مال و سەر و دەست و سامانە

خواجە سەر و مال و دل و گیانی دەکاتە قوربانی یاریک کە بە میهر و وەفا بیت. واتە وەفادار بیت بەرامبەر عەشق و خۆشەویستی.

لە هەندێ نوسخەدا وە (قەزینی و خورەمشاهی) لە بری (محبوب) (یاری) هاتووە کە هیچ جیاوازییەکی دروست ناکات.

۵- صبا در آن سر زلف ار دل مرا بینی

ز روی لطف بگویش که جا نگه دارد

سەبا دەران سەری زولف ئەر دلی ما را بینی، ز روی لوتف بگویش کە جا نیگەھ دارەد.

سەبا گەر لەو سەری زولفەدا دلی منت بینی لە روی لوتفەووە پیتی بلێ ناگای لە جینگەیی بیت و چۆلی نەکات.

ار: ئەگەر بینی: بینیت بگویش: پیتی بلێ جا: جینگە حەیران و سەری زولفی یار لای خواجە جینگەییەکی زۆر گرنگ و گرانبەهایە و مەحالیە مرۆفی عاقل لەدەستی بدات، بۆیە بە سەبا دەلی: ئەگەر لەو سەری زولفەیی یاردا دلی منت بینی کە ئەسیرە و لە حیرەتدا یە، لە روی لوتفەووە (واتە پیاووەتی لەگەڵ بکە یاخود بە چاکی خۆت) پیتی بلێ جینگەییەکی زۆر چاکە و ناگای لی بیت چۆلی نەکات و لەدەستی نەدات.

۶- دلا معاش چنان کن که گر بلغزد پای

فرشته‌ات به دو دست دعا نگه دارد

دلا مەناش چو نان کون کە گەر بلەغزەد پای، فریشتەت بە دو دەست دوتا نیگەھ دارەد.

ئەو دلی وایزی ئەگەر بیت بەلاداھات فریشتە بۆت دودەستی نزا بە بەرزکراوھیی رابگریت.

معاش: ژیان چنان کن: وایکە پای لغزیدن: پی بەلاداھاتن، هەلە کردن خواجە نامۆژگاری دلی خۆی دەکات و پیتی دەلی وایزی کە بیستە خۆشەویستی خەلک و خوا، بەشیوەییە کە ئەگەر هاتو بیت بەلاداھات و دوچارێ نارهتییەکی بویت، فریشتە دەستی نزا بۆ بەرزکاتەووە، یاخود ئەگەر هات و هەلەییەکت کرد فریشتەکان داوای لیبوردن بۆ بکەن. واتە هیندە چاک بە کە ئەگەر دوچارێ هەرشتیک بویت هەمووان بە هانائەووە بین.

۷- چو گوتمش که دلم را نگاهدار چه گفت

ز دست بنده چه خیزد خدا نگه دارد

چو گوتمەش کە دلم را نگاهدار چه گوتم، ز دەستی بەندە چه خیزەد خودا نیگەھ دارەد.

دەزانی هەرکە پیم گوت ناگات لە دلم بیت چی وت: چی لەدەست بەندە دیت خوا ناگاداری بیت. دەکری مەبەست لە بەندە (من) بیت

خواجە دەلی کاتی بەیاریم گوت دلم بیاریزە و ناگات لیتی بی، دەزانی وەلامی چی بوو، گوتی: من بەندەییەکم و بەندەش هیچی لەدەست نایەت و خوا پارێزەرە و ناگاداری بیت.

لە راستیدا ئەم وەلامە وەلامیکی زیرەکانە و خۆ دەربازکردنیکی عەیارانەیی یارە لە داوایەکی کەسانی عاشق.

به یادگار نسیم صبا نگه دارد

غوباری راهگوزارهت کوجاست تا هافز، به یادگار نه سیمی سه با نیگه ه داره دد.
غوباری رهگوزارهت له کوئیسه تا حافظ وهك یادگاری له سروهی بهیانی
وه درگرت (سه نیت).

راهگذار: رهگوزهر، ریگهی تیپه رین، شوین پی

حافظ دهزانی غوبار و گهرد و تۆزی رهگوزهر و شوین پییه کانی یار به شه مال و سروهی
بهیانه، به لام دروست نازانیت له کوئیویه و له کوئیادیه، بویه دهلی به یار گهرد و تۆزی ژیرییت
له کوئییه پییم بلی، تا وهك یادگاری له بای سه بای وهرگرم و لای خۆم بیارییم.

غزه لی سه د و بیست و یه که م :

به حری ره مەلی هه شتی مه خبونی ته سلهم

(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لن)

۱- آنکه از سنبل او غالیه تابى دارد

باز با دلشدگان ناز و عتابی دارد

نان که نهز سونبولی ئو غالییه تابى داره دد، باز با دلشوده گان ناز و ئیتابی داره دد.
ئهو که سه ی که غالیه له تاو پرچی وهك سونبولی ئهو ده تلپتته وه دیسانه وه له گهل عاشقاندا
ناز و عیتابی هه یه.

سنبل: سونبول غالیه: ماده یه کی بوخۆشه له پرچ ده دریت تابى دارد: په ریشانه،
ناره حهت و قه له قه، ده تلپتته وه باز: دیسانه وه دلشده گان: کۆی (دلشده) یه که به واتای
(دل له دهست ده رچوو) دیت؛ واته عاشقان عتاب: سه رکۆنه، لیپرسینه وه
خواجه دیسانه وه له دهستی پرچی یار ده نالیینی، له دهستی ناز و عیتابی خودی یار له گهل
عاشقاندا

حافظ له وه سفی یاردا ده لی ئه وه که سه ی که غالیه - ئهو ماده بۆن خۆشه ی خه لک له
پرچیانی ده ده ن تا بۆن خۆشی بکات - له تاو بۆن خۆشی پرچی وهك سونبولیدا له داخدا
ده تلپتته وه، به لام دیسانه وه له گهل عاشقاندا که وتوه ته ناز کردن و سه رکۆنه بیان.

۲- از سر کشته خود می گذرد همچون باد

چه توان کرد که عمرست و شتابی دارد

ئهز سه ری کوشته یی خود می گوزهره د هه مچون باد، چه ته فان کهرد که ئومره ست و
شتابی داره دد.

به سه ر کوژراوی دهستی خۆیدا ههروهك با تپده په ریت، چی ده کریت وهك عومره و به
په له یه.

از سر: به سه ر، به لای کشته: کوژراو می گذرد: تپده په ریت همچون: ههروهك
چه توان کرد: ده توانی چی بکریت

عمر: ته مهن، عومر، مه به ست له یاره که وهك (عومر - ته مهن) ئازیز و خۆشه ویسته
شتاب: په له

خواجه لهو راستییوه قسه دهکات که تهمهن به تیژپهر دهزانیّت، به راستی مرؤف همیشه تهمهنی بهکورت و خیرا داووته قهلم، جگه لهممش یاری به (عومر) داووته قهلم، چونکه وهک عومر نازیزه، نهوده لئی: یار نیمه دهکوژیت و زور به پهله و ههروهک با به خیرایی به سهر جهستهی کوژراوهکانی خویدا تیدهپهریت، لیږدها حافظ بیانو بو نم رهفتارهی یار دههینتتهوه و دهنوسی: چی دهکری تیر یار عومری نیمهیه و عومریش پهلهیه و به خیرایی تیدهپهریت.

۳- ماه خورشیدنمایش ز پس پردهی زلف

آفتابی ست که در پیش سحابی دارد

ماهی خورشید نه ماهیهش ز پهسی پردهیی زولف، نافتابیست که در پیش سهابی دارد. مانگی روی وهک هتاوی له پشت پردهی پرچهوه، ههتاویکه که ههوری له بردهمدایه. خورشیدنمای: وهک هتاوی، هتاوی ز پس: له پشت آفتاب: هتاوی در پیش: له بردهمدایه، له پیشیدا لیږدها (ماه) درکویه له روخساری یار، روخساری وهک مانگی یار که ههتاوییه له پشت پردهی پرچهوه هه له هتاو دهچی (یا نهو ههتاویه) که ههور له بردهمدایه و پیشیان گرتوه.

بیگومان له بردهم بهیتیکی قول و دووبارهی دونیای عیرفانی حافظداین و چهند باره بونهوهی شاردنهوهی روی یار له لایهن پرچهوه دهخهینهروو.

حافظ وهک همیشه پرچی یاری به پردهی سهر روخساری نهو داووته قهلم. خواجه دهزانی که یار روخساریکی مانگ ناسای نورانی ههتاو دهرخهر و نومایشکهری ههیه، بهلام له نیمه شاردراووتهوه و بوته ته نهو رازهی که تا دواپی هاتنی نم گهمهیهی گهردرون شی ناکریتتهوه، نم وینهیه لای شاعیر کت و مت لهو ههتاوه زیینه دهچیت که ههور بهردهمی گرتوه و ناینین.

۴- آب حیوان اگر آنست که دارد لب دوست

روشن است این که خضر بهره سرابی دارد

نابی ههیهقان نهگه نانهست که دارد لهجی دوست، رووشه نهست نین که خهزر بههره سهرابی دارد. گهر ناوی زیندهگانی نهویه که لیوی دۆست ههیهتی، نهمه ناشکرایه که نهوهی بوتهه نسبیسی خدر سهراب بووه.

آب حیوان: ناوی زیندهگانی، ناوی نهمری روشن است: ناشکرایه

خدر ناویکی پیډراو پینی گوترا ناوی نهمریی و تهمهنی دریژکودوه و نهمری کرد، بهلام لیږدها خواجه نم مهسهلهیه دهخاته ژیر پرسیار و بهگومانهوه، نم دهزانی که ناوی نهمری نهو ناویه که لیوی مهعشوقی نهزهلی ههیهتی. کهوابی نهسلن خدر ناوی نهمریی نهخواردووتهوه، بهلکو نهوهی که بوه بهشی خدر سهراب بوو.

لیږدها پیویسته دوو نهمریی له یهکدی جودا بکهینهوه نهمرییهکی مادی (تهمهن دریژی) و نهمرییهکی گیانی (عشقی حقیقی)، خواجه تهمهن دریژی به سهراب و نهمریی گیانی (عشقی حقیقی و عیرفان) به نهمریی حقیقی دهاته قهلم، نهو پیویایه ناوی لیوی دۆست یا مهعشوقی نهزهلی مایهی نهمریی حقیقیه نهوهک نهو ناوهی که له زولوماتهوه دیتته دهی، دهشلین که خدر ناوی نهمریی خواردووتهوه، کهوابی ناوهکهی خدر سهرابیک زیاتر نهبووه و نهمریی حقیقی له ناوی لیوی مهعشوقی نهزهلی دایه

۵- چشم من کرد به هر گوشه روان سیل سرشک

تا سبوی سرو ترا تازه به آبی دارد

چهشمی من کرد به ههر گوشه رهقان سهیلی سی ری شک، تا سههی سهرفی تورا تازه به نابی دارد.

چاوی من لافاوی فرمیسکی به ههموو گوشه و لایهکدا هه لکرد، تا بهژنی سهرو ناسای تو ههمیشه به تازه دیراوی بیاریزیت (بهیلتتهوه).

به هرگوشه: به ههموو گوشه و لایهکدا سهی: بهژن، قهه آبی: دیراوی، ناودار و تهر و پاراوی

حافظ له نیوان فرمیسکی چاوی عاشق و تهر و پاراوی بهژنی مهعشوقدا پهیوهندییهکی راستهوانه دهبینیت و پیی وایه که فرمیسکی چاوی عاشق دهیتته مایهی پاراوی مهعشوق، نهو لهم باوهریه که دهلی: چاوانی من فرمیسکی وهک لافاو به ههموو کون و قوژنینکدا هه لکرد بو نهوهی له ههروکییهک ههیت پیت بگات و نههیللی بهژنی سهروناسات وشک و زهره هه لگهریت و ههمیشه به ناودراوی و تهر و پاراوی بهیلتتهوه.

۶- غمزه می شوخ تو خونم به خطا می ریزد

فرصتش باد که خوش فکر صوابی دارد

غمزهیی شوخی تو خونم به خهتا می ریزه، فرسهتهش باد که خوش فکری سهقابی دارد.

خه مزه‌ی بی شه‌رمی تو به ناحق خوینم ده‌ریژی، خوا بکات فرسه‌تی هه‌بیت، چونکه بیریکی چاکی دروست و راستی هه‌یه.

شوخ: بی شه‌رم، جه‌سور، روودار، شوخ به خطا: به ناحق، به هه‌له
می ریزد: ده‌ریژی فرصتش باد: فرسه‌تی هه‌بی، هه‌لی بو بره‌خسی خوش: چاک صواب: راست

کوشتنی عاشق به خه‌مزه‌ی شوخ و بی شه‌رمانه‌ی چاوانی مه‌عشوق بیریکی دروست و زور چاکی نیو دونیای عه‌شقی حافظه، چونکه گرفتاریونی عاشق به جوانیه‌کانی مه‌عشوقه‌وه و توانه‌وه و فه‌نابون له‌م جوانیه شوخ و بی شه‌رمانه‌ی چاوانی مه‌عشوقدا دوا نامانج و هیوای عاشقه و له‌ پله و قوناغه پیشکه‌وتوه‌کانی عیرفانیسه، له‌م روانگه‌یه‌وه که خواجه ده‌ستخوشی له‌ مه‌عشوق ده‌کات و پپی وایه‌م هم بیرکردنه‌وه (رشتنی خوینی عاشق به خه‌مزه‌ی چاوانی مه‌عشوق) بیرکردنه‌وه‌یه‌کی زور چاکه و راست و دروسته و له‌ قازانجی عاشقه، هه‌ربویه دوعا و نزا یاخود هیوای سه‌رکه‌وتنی بو ده‌خواریت.

خودی حافظ له‌ به‌یتکه‌دا ده‌لیت: خه‌مزه‌ی شوخی تو خوینی منی عاشق به هه‌له یاخود به ناحق ده‌ریژی، هیوادارم هه‌لی بو بره‌خسی و خوا یارمه‌تی ده‌ری بیت، چونکه بیریکی زور چاکی راستی به خه‌یالدا هاتوه.

۷- چشم مخمور تو دارد ز دلم قصد جگر

تُرک مست است مگر میل کبابی دارد

چه‌شی مه‌خموری تو دارد ز دلم قه‌سدی جیگه‌ر، تورکی مه‌سته‌ست مه‌گه‌ر مه‌یلی که‌بابی دارد.

چاوی مه‌خموری تو جگه‌ری برزای له‌ دلم ده‌ویت، وه‌ک تورکی مه‌سته و ناره‌زوی گوشتی برزای هه‌یه.

مخمور: مه‌خمور، مه‌ست، خومار دارد ز دلم قصد جگر: مه‌به‌ست شه‌ویه که ده‌یه‌ویت دلم وه‌ک جگه‌ر له‌ شیش بدات و له‌ کاتی مه‌ستیدا بیخوات کباب: گوشتی برزای، تکه سودی له‌ شه‌رحی هم به‌یتدا و له‌ په‌یوه‌ندی نیوان (تورکی مه‌ست) و هم داوایه‌ی چاوانی خوماری یاردا نووسیویه‌تی: له‌ به‌رته‌ویه که تورکی تاتاری زور حه‌زیان له‌ گوشته به تاییسه‌تی گوشتی برزای {سودی، ج ۲، ل ۷۷۶}

خواجه‌ش ده‌لی چاوانی مه‌خموری/خوماری یار نیازی وایه که دلم برزینی و بیخوات، هم سیفه‌ته‌ی چاوانی خوماری یار له سیفه‌تی تورکه مه‌سته‌کان ده‌چی که له کاتی خوماریدا حه‌زیان له گوشتی برزاییت.

په‌یوه‌ندی هم سیفه‌ته‌ی چاوانی خوماری یار و تورکی مه‌ست له خوینریژی تورکه‌کانیسه‌وه سه‌رچاوه ده‌گریت.

۸- جان بیمار مرا نیست ز تو روی سؤال

ای خوش آن خسته که از دوست جوابی دارد

جانی بیماری مه‌را نیست ز تو روی سؤال، نه‌ی خوش شان خسته که شه‌ز دوست جه‌قابی دارد.

گیانی بیماری من روی داواکردن له توئی نییه، خوش به حالی شه‌و بیماری که له دؤسته‌وه وه‌لام ده‌دریته‌وه.

بیمار: بیمار، نه‌خوش، (سودی) سه‌باره‌ت به پیکه‌هته‌ی (بیمار) نووسیویه‌تی: له (بیم (آر) هوه هاتوه؛ واته ترس هیته‌ر، به‌لام وه‌گری شه‌رحی سودی (د. عصمت ستار زاده) نووسیویه‌تی: (مار) واته له‌ش ساغی و (بی مار) واته یه‌کیک که له‌ش ساغی له‌ده‌ستداوه {سودی، ج ۲، ل ۷۷۶، په‌راویز} خسته: نه‌خوش، زه‌جه‌تکیش

هم به‌یته و به‌یتی دواي هم‌ه‌ش گوزارشت له‌و باوه‌ر و روحیه‌ته به‌رزه‌ی پیواچاگان ده‌کات که له کاتی مه‌ینه‌ت و به‌لاکاندا رویان نایه‌ت یه‌کسه‌ر له‌ خودا بیاریته‌وه که بیماری و مه‌ینه‌تیه‌کانیان له‌سه‌ر هه‌لگریت وه‌ک (هه‌زرتی شه‌یوب) که تا دوااین ساته‌کانی مه‌ینه‌تیه‌کانی روی نه‌ده‌هات له‌ خوا داوا بکات و پاش شه‌مه‌ش راسته‌وه‌خ داوای نه‌کرد، به‌لکو به‌ شه‌ده‌به‌وه باسی له ناره‌حه‌تیه‌کانی کرد هه‌روه‌ک له قورئاندا هاتوه: "و ایوب اذ نادى ربه انى مسنى الضر و انت ارحم الراحمين" {الانبیاء، ۸۳}. خواجه‌ش ده‌لی شه‌ی دؤست، شه‌ی میه‌ره‌بان ترین دؤست گیانی نه‌خوش و بیماری من روی داواکردنی له توئی نییه و له‌روی نایه‌ت که داوات لی بکات به هانایه‌وه بییت، شه‌ی خوژگه به حالی شه‌و نه‌خوشه یاخود شه‌و زه‌جه‌تکیشه‌ی که دؤست داواکاریه‌کانی جیبه‌جی ده‌کات و به بی شه‌وه‌ی داوا بکات وه‌لام ده‌دریته‌وه.

۹- کی کند سوی دل خسته‌ی حافظ نظری

چشم مست که به هر گوشه خرابی دارد

که‌ی کونه‌د سوپی دلی خسته‌یی حافظ نه‌زه‌ری، چه‌شی مه‌سته‌ت که به هه‌ر گوشه خرابی دارد.

کهی ئاوریک له دلێ خهستهی حافز بداتهوه، چاوی مهستت که له هه‌رگۆشه‌یه‌ کدا عاشقیکی هه‌یه.

به هه‌رگۆشه: له هه‌موو گۆشه‌یه‌ کدا خرابی: مه‌فتونیک، عاشقیک، گرفتاریک واته: ئاخۆ کهی بی چاوانی مه‌ستی تۆ که له هه‌رگۆشه‌یه‌ کی شه‌م دونیایه‌دا که‌سیکی عاشقی خۆی کردوه و گرفتاری جوانیه‌که‌ی بووه و داغانی کردوه، ئاوریک له دلێ بيمار و خه‌سته‌ی حافظ بداتهوه، چونکه‌ من رووم نایه‌ت داوا بکه‌م ئاورم لی بداتهوه ئاخۆ خۆشی که‌ی ئاور له‌م دلّه خه‌سته‌یه‌م بداتهوه و به‌ چاویکی ميه‌ره‌بانیه‌وه لیم برونیت.

غه‌زه‌لی سه‌د و بیست و دووه‌م:

به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌خبونی شه‌له‌م
(فاعلاتن فاعلاتن فم لن)

۱- شاهد آن نیست که مویی و میانی دارد

بنده‌ی طلعت آن باش که‌آنی دارد

مه‌حبوبی قه‌شه‌نگ شه‌وه‌نییه‌ که‌ مویه‌ک و که‌مه‌ریکی هه‌یه‌ به‌نده‌ی روخساری جوانی شه‌وه‌به‌ که‌ خوینگه‌رمی هه‌یه.

شاهد: مه‌حبوبی قه‌شه‌نگ مۆی، مویه‌ک میان: که‌مه‌ر میانی: که‌مه‌ریک طلعت: روخساری جوانی

آنی: خوینگه‌رمی (له‌راستیت وشه‌ی خوینگه‌رمی پراو پری - آنی - یه‌ چونکه‌ - آنی - شه‌و سه‌رنجراکیشه‌یه‌ ده‌رونی و جوانیه‌ که‌ یه‌یه‌یه‌ که‌ مرۆڤ یا مه‌عشوق له‌دلدا شیرین ده‌کات).؟
پیش شه‌رحکردنی شه‌م غه‌زه‌له‌ پتویسته‌ شه‌وه‌ بجه‌ینه‌ روو که‌ غه‌زه‌له‌ که‌ فه‌زایه‌کی عیرفانی سو‌فیگه‌ری هه‌یه‌و شاعیرزیاتر له‌ مه‌عشوقی شه‌زه‌لی و سیفه‌ته‌کانی شه‌و کاروبری سو‌فی و عارفه‌کان و په‌یوه‌ندی جوانی مه‌عشوقی شه‌زه‌لی و جوانیه‌کانی دیکه‌و جیاوازییان ده‌دو‌یت.
له‌به‌یتی یه‌ که‌مه‌دا خواجه‌ جیاوازی گه‌وره‌ی نیوان مه‌عشوقه‌کان ده‌خاته‌روو، شه‌وه‌عشوقانه‌ی که‌ ته‌نیا جوانی که‌مه‌رو پرچیان به‌گشتی تر جوانی لایه‌نی جه‌سته‌ییان هه‌یه‌و شه‌وجوانیه‌ روحی و خوینگه‌رمییه‌ ده‌رونیه‌یان نییه‌.

شه‌وه‌ شه‌م جوانانه‌ به‌مه‌عشوقی شه‌زه‌لی نازانیت شه‌وخۆی ده‌لی شاهد - مه‌عشوقی قه‌شه‌نگ و شه‌زه‌لی شه‌وه‌ که‌سه‌ن که‌ جوانییه‌ سروشتی و جه‌ستییه‌کانی هه‌یه‌ یاخود شه‌له‌ن جه‌سته‌ی هه‌یه‌.
تۆ مه‌به‌ره‌ به‌نده‌ی شه‌م مه‌عشوقه‌ جه‌سه‌ییته‌، به‌لکو به‌به‌ به‌نده‌و غولامی شه‌روخساره‌ جوانه‌ی شه‌وته‌لعه‌ته‌ی که‌ جوانیه‌ روحیه‌کان و خوینگه‌ری هه‌یه‌.

۲- شبوه‌ی حوروبری گرچه‌ لطیف است ولی

خوبی آن است و لطافت که‌ فلانی دارد

شیوه‌نازی حۆری و په‌ری جوان و ناسکه‌ به‌لام جوانی و ناسکی شه‌وه‌یه‌ که‌ فلان که‌س هه‌یه‌تی.

حور و پری: په‌ری - حۆری فلانی فلان که‌س.

خواجه دان بهوراستيه‌دا دهنی که حۆری ياپه‌ری به‌نازن و شيويهان ناسک و جوانه، به‌لام هه‌رگيز ئەم جوانی و به‌نازی و ناسکيه ناکاته ئەوجوانی و ناسکيه که فلانه‌کەس هه‌يه‌تی. بيجگومان فلان مه‌عشوقی خواجه‌يه و ئەو له وه‌سفی مه‌عشوقدا ده‌لی جوانی و ناسکی و به‌نازی حۆریه‌کانی به‌هه‌شتيش که‌به‌وه نوابانگيان رۆشته ناکهن به جوانی و ناسکی خودی مه‌عشوق.

۳- چشمه‌ی چشم مرا ای گل خندان درياب

که به امید تو خوش آب روانی دارد

ئەي گۆلی دەم به‌خنده (پشکوتو) ناور له سه‌رچاوه‌ی چاوی من بده‌روه که به‌ئومیدی تۆوه ناویکی چاکي سه‌فابه‌خشی هه‌يه.

چشمه: کانی، سه‌رچاوه‌ن چشمه خندان: دەم به‌نده - مه‌به‌ست له‌پشکوتنه‌و شادلیپوه ئەم پشکوتنه‌ی گۆلی به‌پیکه‌نینه‌ی دەم به‌پیکه‌نینه‌ی داوه‌ته قه‌له‌م.

درياب: بگه، چاره‌که، ناور بده‌روه، ئیلتیفات.

خواجه داوا له مه‌حوب ده‌کات که‌ناور له‌چاوی گریانای پر له فرمی‌سکی بداته‌وه که هه‌میشه به‌ئومیدی ياره‌وه ده‌گری و ناویکی زۆری سه‌فا به‌خشی هه‌يه‌وه وه‌ک کانی و سه‌رچاوه‌يه‌ک وایه.

ئەو به مه‌حوب ده‌لی: ئەي ئەو مه‌حوبه‌ی که وه‌ک گۆلی به‌خنده‌یت و يه‌ک تۆپه گۆلی کراوه‌ی ناویک له‌م - سه‌رچاوه‌و کانیه‌ی چاوانی به‌نده بده‌روه، چونکه به‌ئومیدی تۆوه زۆر ده‌گری به‌ئهنده‌يه‌ک که ناویکی زۆر سه‌فابه‌خشی هه‌يه.

له‌راستیدا، په‌يوه‌ندی نیوان گۆل و ناو پیکه‌ته‌يه‌کی ره‌وانیپۆی جوانی به‌يته‌که به‌خشیوه به‌لام مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی به‌يته‌که ئەم واتایه‌ی سه‌روه‌يه.

۴- خم ابروی تود صنعت تیرانداری بستد

برده ازدست هر آنکس که کمانی دارد

که‌وانی ابرۆی تۆ له هونه‌ری تیر ئەندازیدا که‌وانی له‌ده‌ستی هه‌رکه‌وانداریک سه‌ندوه.

خم: لار، که‌وانی صنعت: هونه‌ر تیراندی: تیرنه‌ندازی، تیراویپۆی.

بستد: سه‌ندوه له‌هه‌ندۆی نوسخه وه‌ک (قزینی - خرماشه‌ی) دا له‌بری بستد - برده هاتوه که ماناکه‌ی هاوشیپوه‌يه‌وه به‌مانای (برده) دیت.

مانای ئەم به‌يته له‌مانای به‌یتی يه‌که‌م و دووه‌مه‌وه نزیکه‌وه وه‌سفی يار ده‌کات بيجگومان که‌وانی برۆی يار يه‌کیکه له سيما جوانه‌کانی يار که عاشقان گرفتاری شيپوه‌ی جوانی حۆی

ده‌کات. شاعیر ئەم که‌وانه‌ی برۆی يارو که‌وانی پالنه‌وانه تیرهاویپۆه‌کانی خستۆته تاي ته‌رازوو له دواجاردا که‌وان برۆی ياری له تیرهاویپۆی و هونه‌ری تیرهاویپۆیدا له‌هه‌مووان به‌جه‌ربه‌زه‌ترو چاکتر داوه‌ته قه‌له‌م ئەويه‌يار ده‌لی: که‌وانی برۆی تۆ له تیر هاویپۆی و هونه‌ری تیر ئەندازیدا هینده هونه‌رمه‌ندایه که ده‌ستی پالنه‌وانه تیرهاویپۆه‌کانی به‌ستوه‌وه له‌هه‌موویانی بردۆته‌وه.

۶- گوی خوبی که برد از تو که خورشید آنجا

نه سواربست که در دست عنانی دارد

کی گۆی چاکي جوانی له‌تۆ ده‌باته‌وه، چونکه له‌ومه‌یدانه‌دا حۆریش ئەو سواره نییه که هه‌وسار - ره‌شۆری له‌ده‌ستدا بیټ.

خوبی: جوانی، چاکي برد: ده‌باته‌وه عنان: هه‌وسار، ره‌شۆ

به‌يته‌که سودی له‌باری گۆو مه‌یدان ورگرتوه بۆ ده‌برینی مانایه‌کی دیکه له‌باری گۆو مه‌یداندا مه‌یدان هه‌يه‌وه گۆوه‌يه‌وه و سوراچاکیش به‌گۆچانه‌کانیانه‌وه ناماده‌ن، و هه‌رکه‌س گۆیه‌کی برد، واته ياربه‌که‌شی بردۆته‌وه شاعیر گۆی جوانی یاچاکي هیناوه‌وه يه‌کی له‌سوار چاکه‌کانیش هه‌تاوه، ده‌لی ئەي يار کی ده‌توانی له‌یاری جوانی و مه‌یدانی جوانیدا / چاکیدا گۆی جوانی له‌تۆباته‌وه، له‌کاتی‌کدا له‌ومه‌یدانه‌دا ته‌نانه‌ت هه‌تاویش هه‌وساری له‌ده‌ستدا نییه‌وه ناتوانی ياری بکات؛ واته ته‌نیا تۆی که له مه‌یدانی جوانیدا ده‌توانی گۆیه‌که به‌يته‌وه.

هه‌وسار له‌ده‌ستدا نه‌بوون ده‌کری واتای نه‌توانین و بی ده‌سه‌لاتی بدات یاخود مانای هه‌یچ به‌ده‌ست نه‌بوون که ئەگه‌ر به‌واتای دووم بیټ ئەوا واتای به‌يته‌که ئەويه‌يه که له مه‌یدانی جوانیدا ته‌نیا تۆی هه‌وسارت له‌ده‌ستدایه‌وه ته‌نانه‌ت هه‌تاویش هه‌یچ به‌ده‌ست نییه.

۶- دلنشان شد سختم تا تو قبولش کردی

آری آری سخن عشق نشانی دارد

له‌وکاته‌وه که تۆقسه‌کانت قه‌بول کردووم له‌دلدا ده‌چه‌سپن و ده‌چه‌ دلنه‌وه، ئەه‌ری ئەه‌ری قسه‌ی عه‌شق نیشانه (ناونیشان)ی هه‌يه.

دلنشان: دلچه‌سپ، دلنشین، کاریگه‌ر ئەوقسانه‌ی که ده‌چه‌ دلنه‌وه یا له‌دلدا کاریگه‌ر ده‌بن.

تا: که، له‌وکاته‌وه

مانای میسراعی يه‌که‌م روون و ئاشکرایه‌وه خواجه ده‌لی ئەي يار له‌وکاته‌وه که تۆقسه‌کانی منت قه‌بول کردوه پێیان رازیت، به‌ره‌که‌ت که‌وتوه‌ته قسه‌کانه‌وه له‌دلنه‌کاندا ده‌چه‌سپ و ده‌چه‌ دلنه‌وه.

پاش ئەمە لە بەیتى دووهم هاتوووه كه ده‌لى: ئەرى بەراست وايه قسه‌ى عه‌شق ناوينيشانى هه‌يه ياخود نيشانه‌ى هه‌يه؟ لاى سوڊى ئەم نيشانه‌يه كاريگه‌ر نه‌بوئيه‌تى له‌د‌لدا؛ واته‌ كاتى قسه‌ بچ‌تته‌ د‌ل‌وه‌ كاريگه‌رى له‌د‌لدا هه‌ب‌يت، ئەوا دياره‌ ئەوقسه‌يه‌ قسه‌ى عيشقه‌. {سوڊى ج ٨٨١}.

د. هرويش هه‌ر ئەم رايه‌ى هه‌يه، به‌لام د. خرمشاهى پيى وايه كه نيشانه‌ى قسه‌ى عه‌شق نه‌وه‌يه كه يار قه‌بو‌ل و په‌سه‌ندى بكات. ل ٥١٢ ج ١ خرمشاهى نامه به‌نده پيموايه هه‌ردوو رايه‌كه دروسته، به‌لام د. خرمشاهى له‌ فه‌زاي گشتى غه‌زه‌له‌كه نزيكتره چونكه وهك گوتمان فه‌زايه‌كى تايه‌ت به‌مه‌عشوقى هه‌يه‌وه‌ ده‌بى لي‌ره‌شدا معشوق له‌سه‌روى گشت شته‌كانه‌وه دانر‌يت، كه‌واته نيشانه‌ى قسه‌ى عيشقيش ئەوه‌يه كه مه‌عشوق په‌سه‌ندى ده‌كات و به‌م په‌سه‌ندكردنه‌ش ئيدى كاريگه‌رى له‌هه‌مووان ده‌ب‌يت و ده‌چ‌تته‌ د‌ليانه‌وه.

٧- درره عئبق نشد كس به يقين محرم راز

هه‌ركسى به‌رحسب فهم گمانى دارد

له‌رئگه‌ى عه‌شقددا به‌ته‌واوى كه‌س نه‌بووه به‌مه‌حه‌رمه‌ى رازو هه‌ركه‌س به‌پيى تئگه‌يشتنى خوى گومانىكى هه‌يه.

به‌يقين: به‌ته‌واوى، ياخود ده‌كرى به‌واتاى (بيگومان) ب‌يت به‌رحسب: به‌پيى فهم: تئگه‌شتن ده‌كرى ئەم به‌يته به‌يه‌كى له‌ب‌ره جه‌وه‌رى و كرؤكيه‌كانى حافظ لي‌كده‌ينه‌وه، ئەو ب‌ره‌ى كه هه‌رگيز حافظى نه‌گه‌يانده دوا مه‌نزله‌گه‌ى عيرفان كه فه‌نابوون بوو له‌مه‌عشوقدا، ئەوه‌پيى وايه كه كه‌س به‌ته‌واوى نايه‌ته مه‌حه‌رمه‌ى رازو نه‌پييه‌كان و هه‌موو نه‌پييه‌كانى گه‌ردوون و غه‌بيسى پيى ناگوتري‌ت ياخود ره‌تكرده‌وه‌ى يه‌كجاري ب‌يت كه له‌م لي‌كدانه‌وه‌يه‌دا (به‌يقين) به‌واتاى (بيگومان) هاتوه‌ واتاى ميسراعه‌كه ده‌ب‌يته: بيگومان له‌رئگه‌ى عه‌شقددا كه‌س نه‌بووه مه‌حه‌رمه‌ى رازو نه‌پييه‌كانى پيى نه‌گوترا له‌هه‌ر دوو واتاكه چ به‌شپوه‌يه‌كى به‌شى ب‌يت ياخود به‌شپوه‌يه‌كى گشتى حافظ ده‌ل‌يت: له‌ن‌بو تهريقه‌ت و رئگه‌ى عه‌شقددا كه‌س نه‌بووه‌ته مه‌حه‌رمه‌ى رازو نه‌پييه‌ غه‌بييه‌كانى پيى نه‌گوتراوه‌ هه‌ركه‌سيك كه قسه‌ ده‌كات و باسى نه‌پييه‌ غه‌بييه‌كان ده‌كات گوايه ئەممه‌ رازه‌كانى خوداو غه‌بييه، ئەوه گومانى خويه‌تى و له‌رئگه‌ى فهم و تئگه‌يشتنى خويه‌وه هه‌له‌پييه‌جاوه‌وه قسه‌ى خوى زياتر هيجى ديكه نيه‌.

به‌م‌پييه‌ خواجه هه‌رچۆره نه‌پييه‌كه كه له‌رئگه‌ى عه‌شقددا - عرفان - دا ده‌گوتري‌ت به‌تئگه‌يشتن و گومانى عارف ده‌زان‌يت نه‌وهك حه‌قيقه‌تى غه‌بيسى.

ئەم چه‌مكه له‌گوته به‌ناوبانگه‌كه‌ى فه‌يله‌سوڤى يۆنانى گه‌نه‌فۆنه‌وه نزيكه‌كه سه‌باره‌ت به‌ويتناكردنى خودا له‌لايه‌ن مرؤقه‌وه ده‌يگوت: (.....)

له‌گه‌ل هه‌موو مانا جوانه‌كانى ئەم به‌يته‌دا به‌يته‌كه ئاماده‌كارييه‌كى هه‌زييه به‌ويه‌يتى هه‌شته‌م كه ده‌لى:

٨- باخرابات نشينان زكرامات ملاف

هه‌ر سخن وقتى و هه‌رئكته مكانى دارد

لاى خه‌رابات نشينان لافى كه‌رامات لى مه‌ده، هه‌رقسه‌يه‌كه كات و شوپنى خوى هه‌يه.

خه‌رابات نشينان: خه‌رابات نشينان، ئەوه‌كه‌ساته‌ى كه له مه‌پخانه‌دان عارفه عاشقه‌كان

ملاف: لاف لى مه‌ده

لاى ئيمه كه‌رامات وشه‌يه‌كى نامۆئيه به‌تايه‌ته‌ى له‌وشوئانه‌ى كوردستاندا كه تائ‌يستاش په‌يره‌وانى ته‌ريقه‌ت هه‌ن و تا سه‌رده‌مىكى كه‌مى پيش ئ‌يستاش قافل‌ه‌ى حال و كه‌راماتى ده‌رويشان گوندو شاره‌كانى كوردستان ده‌گه‌ران و به‌كارو هه‌لسوكه‌وتى سه‌يرو سه‌رنجراكيشاكانيان هه‌مووانيان سه‌رسام ده‌كردو به‌وشتانه ده‌گوترا كه‌رامات، بۆ نمونه به‌نده له‌ب‌يرمه له‌كاتى هاتنى ئەو سا‌ح‌يب كه‌راماتانه‌دا له‌ترساندا خۆمان له‌كايه‌ندا ده‌شارده‌وه و جاريكيان له‌سه‌ر داواى ش‌يخ و به‌هاورئيه‌تى باوكم ئەم ده‌رويشزاده ترسنۆكه چومه لاي ش‌يخ - كه به‌راستى ه‌ينده مندا‌ل بووم ئ‌يستا نازام ش‌يخ كه كى پيم وايى باوكم له‌به‌رتسى من بردمى تانه‌وه له‌پشته‌وه زۆركينك يا پشكوئيه‌كم بۆيكاته ديارى وئه‌وشاله‌ى ش‌يخ كه به‌سه‌ر شانيدا دام كه‌مى نارام و د‌ل‌نيام بكاته‌وه. چونكه ده‌يانوت ئەوه‌كه‌سه‌ى شالى ش‌يخى له‌سه‌رشان ب‌يت ه‌يچ ده‌رويشى ده‌ستى لى ناوه‌ش‌يني. كه‌رامات لاي ئيمه له‌سيحره‌وه نزيكه تاوه‌كو له‌تايين و ده‌ستى خوداوه، به‌لام كه‌رامات له‌بنه‌ره‌تدا ئەوه‌كاره له‌ناكاوه ناسروشتيانه‌يه كه سؤفيه‌كان و ش‌يخه‌كان - وه‌لييه‌كانى خوا - ئەنجامى ده‌ده‌ن وهك به‌رمان به‌سه‌ر ئاودان گه‌ران، به‌سه‌ر ئاگرا رۆشتن و گي‌رانه‌وه‌ى كات و شوپن و رامكردنى ئاژه‌لى درنده‌و زرك له‌خۆدان...

مه‌رج نيه‌ هه‌موو كاريكى ناباو كه‌رامات ب‌يت، به‌لكو ده‌كرى چاوه‌به‌ست بن، ئەم چاوه به‌سته جارن لاي سؤفيه درۆزن و رياكاره‌كان ته‌نانه‌ت مه‌لاو ده‌رويش و هتديش زۆر بلا‌بوو، هۆيه‌كه‌شى بۆساده‌ى خه‌لك ده‌گه‌رايه‌وه، چونكه خه‌لكى ره‌مه‌كى قسه‌ى زيهره‌ك و زۆلانسه‌ى مه‌لاو.. هتديان به‌ كه‌رامات ده‌زانى.

هه‌رچه‌نده حافظ تاراذه‌يه‌كى زۆر ئەشعه‌رييه‌وه ئەشعه‌ريه‌كانيش باوه‌ريان به‌كه‌راماتى ئەوليا هه‌يه، به‌لام لاف گه‌زافى درۆزنانه رياكارانه‌ى كۆمه‌ل‌يك له‌ش‌يخ و سؤفيه درۆزنه‌كان واى

لیکړدووه هندی جار به ننگه تیغی به کاری بهینی، لیره دا کهراماتی به و فرۆفیلنه نهوان داوخته قه لثم و به سوئی ریاکار دهلی:

له گهلا نهودی که من پیتم وایه کهس ناتوانی به ته و اوای بیته مه حرمی رازو له تیگه یشتنی خو به وده گومان ده بات (بهیتی پیشو) که چی تو هاتو ته لای عارفه عاشقه پاکه کان - که حافظ خوئی به یه کیلک لهوانه ده زانیت - و لافی کهرامات لی ددهدی نهی نازانی نهوان نه هلی نه م فرت و فیلهی توین و تو ناتوانی بهم لاف و گه زافه فریویان بدهی، نهی تو نازانی که همرکات و شوینی قسهی تایه تی هیه و نه م کات و شوینه هی نه و لاف لیدانهی تو نیسه، میسراعی دووهم له (لکل مقام مقال عربی و هر گیراوه.)

۹- مرغ زیرک نزن در چمنش پرده سرای

هر بهاری که به دنباله خزانی دارد

بالندهی زیرهک له گول زاری به هاریکدا چادر ه لنادات که خه زانی به دوا دا بیته.

پرده سرای: چادر به دنباله: به دوا ایدا

نهو چیمه ن و مری که پاش به هار پایزو خه زانی دیت و تیژیرو کاتیبه و زو به سه ده چیت و دونیایه و مرغ و بالندهش مرؤفه، به لام بالندهی زیرهک نه و که سه یه که دونیای فانی ناکاته مائی خوئی و دل به عه شقی دویاو دونیایه کان نابه ستیت، چونکه چاک ده زانی دویاو هه رچی له دونیایه و هک گول و گول زاری نهو به هار ه مان خه زانی به دوا دا دیت.

به له بهر چاو گرتنی فه زای گشتی غه زه له که ده توانین بلین مه به ست له گول زاری به هار عه شقی دونیایه و مرؤفی زیرهک و عاقل نه و که سه یه گیرؤدهی عه شقی دویا نه بیته، چونکه کوتایی دیت.

له هندی نوسه خه دا (وهک سودی) له جیاتی (پرده سرای) (نغمه سرای) هاتووه که به واتای خویندن دیت و مانای میسراعه که ده بیته: بالندهی زیرهک له گول زاری به هاریکدا ناخوینی نه م شیویه ه و اتای گشتی به بیته که ناگوریت.

۱۰- مدعی گو لغزو نکته به حافظ مغروش

کلک مانیز زبانی و بیانی دارد

به بانگه شه کهر بلئی نوکته و لوغز به حافظ مه فرؤشه، قه لثمی نیمه ش زمانیک و ده برینیک هیه.

لغز: لوغز، مه تهلا کلک: قه لثم

حافظ لثم به بیته دا دوو په یامی هیه: یه کیکیان ره تی قسهی زل و نوکته و مه ته لی بانگه شه کهری هیچ له باردا نه بوو ده داته و ده دوو میشیان شانازی به قه لثم که ی خو یه و ده کات که توانای ده برین و خسته روی هیه ده لی: به بانگه شه کهری هیچ له باردانه بوو بلئی که قسهی ازل و لوغز به حافظ نه فرؤشی، چونکه حافظ خوئی نه و قسه گرنه و لوغز ناسایانه چاک ده زانی. ده کری نه م به بیته نهو مانایه لی بخواریت که حافظ هیندهی به عیشق و عاشقی و واتا قوله کانی عه شقه و سه رقال بووه سه رقالی قسه چین و گهران به دوی زار اووه گوته و شتی گران و لوغز ناسادا نه بووه.

غەزەلى سەد و بىست و سى:

بەحرى رەمەلى ھەشتى مەخبونى ئەسلىم
(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فم لن)

۱- مطرب عشق عجب سازونوایی دارد

نقش هر نغمه که زد راه بهجایی دارد

موتربەبى عىشق عەجەب سازۆنەوايى دارەد، نەق شى ھەرنەغ مى کہ زەد راھ بەجائى دارەد

گورانىبىژى عەشق عەجەب سازو ئاوازىكى ھەيە، نە ھەر ئاوازىك كە لىتيدا رىگە دەباتە سەرشوئىنى

مطرب: گۆرانىيى بىژ، ئەوكەسەي كە كارى مۆسىقاژەنەن و گۆرانى وتەنە

ساز: ساز، ئاوازلىدان نغمە زدن: ئاوازلىدان نوا: پەردەي مۆسىقى، مەقام، ئاواز
گۆرانىبىژى عەشق ئەوكەسەي كە عەشق بەگۆرانى دەلئىتەووەو بىچىنەي گىشت كارەكانى و
گىشت ئاوازەكانى عەشقە، شاعىر وەسفى سازو ئاوازى ئەم گۆرانىبىژەي عەشقەو دەلئى پەردەي
ھەرنائازىك جۆرىكەو ئىمەي جۆرىك و بەرەو شوئىنىك رىنمايى دەكات؛ واتە گىنگى سازو
نوايى گۆرانىبىژى عەشق لەو دەدا ھەرنائازىكى عاشقەكان بەرەو شتىك يا دونىايەكى رەنگالەيى
حال و حەق رىنوئىنى دەكات.

ئەم دەربىنەش ئىمە رىنوئىنى دەكات بۆ ئەو مانايەي كە عەشقى ئىلاھى حالاتەكانى
عەشق ھەر جارەو واتاي نوئ بە رىبواران دەبەخشىت.

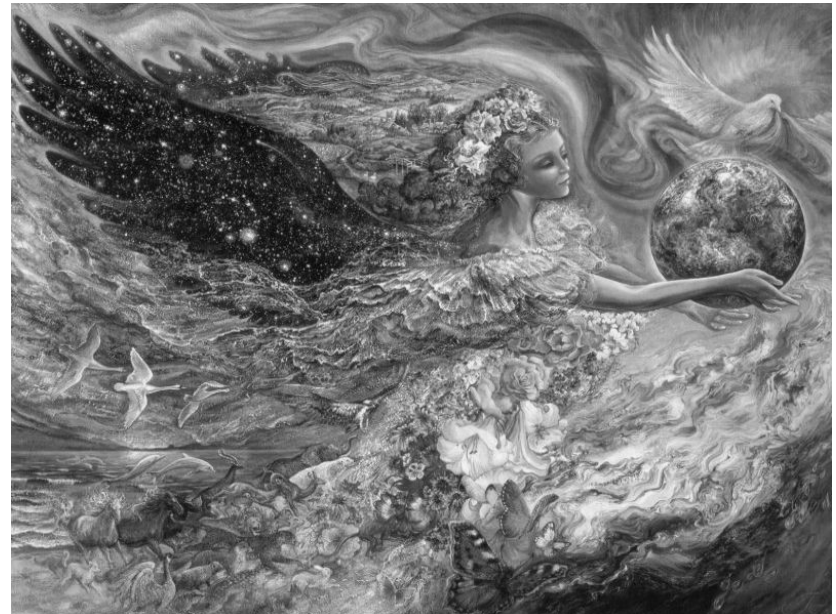
۲- عالم از نالەي عشاق مبادا خالى

كەخوش آھنگ و فرح بخش صدایى دارد

جىھان لە نالەي عاشقان خالى نەبىت كە ئاوازىكى خۆش و دەنگىكى شادى بەخشى ھەيە.

فرح بخش: خۆشى بەخش، دلخۆشكەر، شادى بخش صدا: دەنگ.

حافظ دوعا دەكات ياخود ئاواتەخوازەكە دونىا لە نالەي عاشقان خالى نەبىتەووەو
ھەمىشە پىرىت لەو نالەو كروزانەوہيە، چونكە ئەوكروزانەوہو نالەي عاشقان ئاوازىكى زۆر
خۆشى ھەيەو رەنگەكەشى دەنگىكە كەشادى و خۆشى دەبەخشىت و مرؤف كە گوئى لى
دەبىت دل خۆش و شاد دەبىت.

۳- پیر دُردی کَش ماگرچه ندارد زرو زور

خوش گنجبجش و خطابوش خدایی دارد

پیری مه‌ینوشی نیمه گهرچی پاره و ده‌سه‌لای نیبه، خوابه‌کی چاکی گونا به‌خس و تاوانی داپوشه‌ری هه‌یه.

دردی کَش: می نۆش عارقه (درد) خلتی بنی کویه‌ی شه‌رابه و شه‌ژاره‌کان شه‌م شه‌رابه به‌خلته‌داره‌یان ده‌خواره‌وه. زر: زیر زور: زور زور: زور زور: پاره و ده‌سه‌لای

گنجبجش: گونا به‌خس له‌گوناخ خوشبو و غه‌فار، خطا پوش: تاوان داپوشه‌ر، ستار

پیری شه‌رابی خلتی نۆشی نیمه درک‌یه له‌پیری ته‌ریقه‌تی عه‌شق یاخود شه‌ره‌نده عارفانه‌ی که حافظ له‌ته‌ریقه‌تدا به‌پیری ره‌مزی خیامیان ده‌زانیت، که هه‌ندێ جار مه‌به‌ست له‌شیخی سه‌نعانه هه‌رچه‌نده لیره‌دا به‌ته‌واوی ئاشکرا نیبه که مه‌به‌ست له‌کیه‌یه — هه‌رچه‌نده سودی نوسبوته‌تی پیری می نۆش شیخ مه‌حمودی گولرنگه — ج ۲ ل ۷۶۸ سودی.

هه‌رچۆن بیته‌ لیره‌دا خواجه سه‌روه‌ت و سامانه‌که‌ی پیر یاخود شه‌شته‌ی یا شه‌ه‌سه‌ی که بووته‌ مه‌یه‌ی گه‌وره‌یی پیر ده‌خاته روو شه‌ ده‌لایت: پیری عاشقی نیمه که له‌ هه‌زاریدا خلتی شه‌راب ده‌خواته‌وه و زور زویری نیبه، به‌لام شه‌ه‌یه‌ی مه‌یه‌ی گه‌وره‌یی شه‌ه‌یه‌ که خودایه‌کی هه‌یه گوناهان ده‌بخشیت و تاوانه‌کان دادپوشی و حه‌یای نابات، شه‌م دوو سیفه‌ته‌ی خودای گه‌وره (غفار، ستار)ن زور باسیان لیه‌کراوه له‌ قورئانی پیرۆزدا خودای پیرۆز سه‌بارته‌ به‌ (غفار) یا (غفر) ی خۆی ده‌فرمودی ۳۵ / ۵۳ (قل یاعبادی الذین اسرفوا عل انفسم لاتقنطوا من رحمة الله ان اله یغفر الذنوب میعا انه هو الغفور الرحیم) الزمر / ۵۳.

هه‌روه‌ها پیغمبه‌ر (د.خ) له‌چه‌ندین فه‌رموده‌ی پیرۆزدا باسی (غفار)ی خودای کردوه ته‌نانه‌ت گه‌شتۆته شه‌وراده‌یه‌ی که‌سویندجوات ته‌گه‌ر گونا نه‌که‌ن خوا له‌ ناوتان ده‌بات و میله‌تیکی دیکه ده‌هینی تاگونا به‌که‌ن و داوی لیخوشبون بکه‌ن و خواش لیتان خۆش ببی وه‌که فه‌رموویه‌تی: (والذی نفسی بیده لولم تذنبوا لذهب بکم و جاء بقوم یذنبون فیستغفرون الله تعالی فیغفر لهم)

{رواه مسلم/ له‌ ته‌فسیردا ل ۵۷۰ نوح ۱۰}.

هه‌روه‌ها خوداش له‌فه‌رموده‌ی قودسی و له‌سه‌رزاری حه‌زه‌رته‌وه باسی شه‌ مه‌یل و حه‌زه‌ی خۆیی بۆ به‌خشینی گونا خستۆته‌رو له‌کۆتایی شه‌ فه‌رموده‌دا ده‌فرمودی: (ومن لقینی بقراب الارض خطیئة لایرک بی شیئا لقیته لمثلها مغفرة) {رواه مسلم له‌ ته‌فسیردا ل ۴۶۴} جگه له‌م جه‌ختکردنه‌ش (غفر) و دارشته‌کانی له‌ (۱۰۰) جار زیاتر له‌قورئانی پیرۆزدا هاتوه.

هه‌روه‌ها سه‌بارته‌ به‌ — ستار — ی خوداش پیغمبه‌ر — د.خ — فه‌رمویه‌تی له‌روژی دوایدا خودا نزیك ده‌بیته‌وه بۆلای شه‌ به‌نده گونا به‌بارانه‌ی که تاوانی ژیربه‌ژیریان شه‌نجام داوه که‌س پیی نه‌زانین، هیتنه لییان نزیك ده‌بیته‌وه تاده‌ست ده‌خاته سه‌رشانی و پیی ده‌لی شه‌ به‌نده‌که‌م له‌بهرته‌ فلانه تاوانتکرد به‌ بی شه‌ه‌ی که‌س پیت بزانتیت، لای هه‌یچ که‌س مه‌یلی و منیش ده‌یشارمه‌وه لیت خۆش بووم، یاخود شه‌ه‌ه‌اله‌ته‌ی که‌کاتیک تاوانه‌کانی تاوانبارن ده‌خویننه‌وه یه‌کی له‌تاوانباره‌کان که تاوانیکی ژیر به‌ژیری کردوه هه‌رده‌ترسی و چاوه‌ریبه تاوانه‌که‌ی بخوینیتشه‌وه به‌لام تاوانه‌کانی ته‌واو ده‌بن و شه‌تاوانی تیدا نیبه.

به‌راستی خودایه‌کی وا به‌م دوو سیفه‌ته‌وه ده‌یه‌ها سیفه‌تی جوانی له‌م جوژه مه‌یه‌ی شه‌ه‌یه که مرۆف شانازی پیوه‌بکات و بونه‌به‌نده‌ی شه‌م خودایه‌ گه‌وره‌ترین شانازی مرۆقه، ئیدی بامرۆف زیرو زور یادسه‌لای و پاره یا هه‌رشتیکی دیکه‌ی نزم و سوکی دونیایی نه‌بیته هه‌ر شه‌مه‌ی به‌سه‌که شه‌خودایه‌ی هه‌بی که له‌به‌شیکی دیکه‌ی فه‌رموده‌ قودسیه‌که‌دا فه‌رمویه‌تی هه‌رکه‌س بستیک لیم نزیك بیته‌وه بالیک لیتی نزیك ده‌به‌وه هه‌رکه‌س بالیک لیم نزیك بیته — باء — یک لی نزیك ده‌به‌وه، هه‌رکه‌س به‌روشتن به‌ره‌ لای من بیته من به‌ به‌راکردن به‌ره‌رووی ده‌چم) رواه مسلم.

۴- متحرم دار دلم کاین مگس قندپرست

تا هواخواه تو شد فر همایی دارد

رێز له‌ دلم بگره، چونکه شه‌م مه‌گه‌زه شه‌کر په‌رسته له‌وکاته‌وه عاشقی تۆبوه فه‌ر/ ره‌ونه‌قی هومایه‌کی هه‌یه

مخترم دار: ریزی بگره، به‌رێز لیتی بروانه، مگس: مه‌گه‌ز قندپرست: شه‌کر په‌رسته، عاشقی شه‌کر

هواخواه: عاشق فر: فه‌ر، ره‌ونه‌ق، گه‌وره‌یی

مه‌گه‌زو هوما له‌ره‌ونه‌ق و فه‌ردا و بالداری جیوازن مه‌گه‌ز بالداریکی بی نرخ و سوکه و هوما بالنده‌یه‌کی ره‌ونه‌قداری پیرۆز به‌سه‌رسه‌ری هه‌رکه‌سه‌وه بنیشیتشه‌وه پاشایه‌تی و فه‌روبه‌ره‌که‌ت ده‌بیته‌ خه‌لاتی، خواجه ده‌لی دلم وه‌که مه‌گه‌زێکی شه‌کر په‌رسته و عاشقی شیرینی واپوو، به‌لام له‌وساته‌ی که عاشقی تۆبوه هاتوه‌ته نیو ده‌ریای عه‌شقی تۆوه وه‌که هوما ره‌ونه‌قداره‌و پیرۆز بووه واته به‌هۆی عه‌شقی تۆوه که گه‌وره‌ی دلی عاشقی منیش گه‌وره بووه، مادام شه‌م دلّه عاشقه‌ی من وابه‌سته‌ی عه‌شقی تۆیه ریزی بگره، چونکه ئیتر به‌هۆی عه‌شقی خۆته‌وه هوماناسای لیه‌هاتوه و شه‌ مه‌گه‌زه‌ی جارن نیبه.

خواجه دهيهوئى بليت مرؤفى بچوك به عه شقى گهوره و نه زهلى نه وپروز دهبیت و ده گاته نهوپه رى پيرزى وهك هوماو پيوسته ريزى لى بگيرى.

۵- از عدالت نبود دورگش پرسد حال

پادشاهی که به همسایه گدایی دارد

له دادپه روه رى دورر نييه گهر پادشايهك حالى دراوسى هه ژاره كهى پرسیت.

گرش: گهر ليئى همسايه: دراوسى

له رى و ره سميدا په روه رى و عه دالهت ناچيته دهره وه گهر بیت و پادشايهك له دراوسى هه ژاره كهى پيرسيته وه و حالى پيرسيته.

ده كرى هم به يته ليك دانه وهى كو مه لايه تي بو بكریت و ده شكرى پادشا مه عشوقى گرانقه رو گه داش عاشقى هه ژار بیت و به يته كه عاشقانه / عارفانه بیت.

۶- اشك خونين بنمودم به طبيبان گفتند

درد عشق است و جگر سوز دوايى دارد

نه شكى خوينينيم پيشانى يزيشكه كانى دا گوتيان: دهردى عه شقه دهرمانيتكى جگهر سوتيني دهويت.

بنودم: پشاندا، نيشاندا جگهر سوز دوا: دهواى جگهر سوتين، مه به ست له نارامى و بهرگه گرتنه.

خواجه له سه رزاري يزيشك و حه كيمه كانه وه دهرمانى عه شق ديارى دهكات كه نارامى و سه برو بهرگه گرتنى ناره حه تيه كانى ريگه يه كه هم ناراميه ش هينده ناره حه ته وهك جگهر سوتان قورس و ناره حه ته، نه وه لى: كه فرميسكى خوينينى خوم به يزيشكان نيشاندا گوتيان هم نيشانه يه نيشانه ي دهردى عيشق و دهرمانه كه شى ته نيا نارام گرتن و بهرگه گرتنه.

۷- ستم از غمزه مياموز که در مذهب عشق

هر عمل اجري و هر کرده جزايى دارد

ستم له غمه زوه فيربه، چونكه له موزه بهى عيشقدا ههر عه مه ليك و نه جريك و ههر کرده وه يهك جه زاو پاداشتتكي هه يه.

ميانوز: فيرمه به اجر: پاداشت، نه جر

نه يار گهر غمه زهت ليدهكات توله وه وه ستم و ستمه مگهرى فيرمه به، چونكه له موزه به و ريره و عه شقدا ههر كاريك چاك و خراب پاداشتي هه يه، ئيدى ههر پاداشته و به يئى كاره كه يه، كارى چاك پاداشتي چاك و كارى خرابيش جه زاي خراب.

يئموابى همه ليك دانه وه يه كى سه رزاره كى به يته كه يه وه دهبى مانايه كى له مه قوئترى هه بیت و له نيوان پاداشت و فيربوونى ستمه مى غمه زهده پيه وندييه كى قوئتر هه بى.

يا خود دهيه وئى بلئى كه غمه زهت ستمه مان لى دهكات به سزاي خوى دهكات، توش بو نه وه ي به سزاي خوت نه كه يت وهك نه وستمه مان لى مه كه، به لام گرفتى هم ليك دانه وه له وه دايه كه هم ياسايه ياساي موزه بهى عه شق نيه مه گهر نه وه ي كه ستمه مى غمه زه فريودان بیت.

۸- نغز گفت آن بت ترسا بچه ي باده پرست

شادی روی کسی خور که صفایى دارد

نه و مه بويه گاورزاده بت په رسته ي جوان گوتى: به شادى روى كه سيكه وه بخوره وه كه سه فايه كى هه يه.

نغز: چاك، جوان، خوش ترسا: گاور ترسا بچه: گاورزاده باده پره ست، مه ي په رست

شادى: به خوش، به شادى صفایى دارد: سه فايه خش، كراوه و خوشى به خش

يارى ريگه ي ته ريغه ت كه ده كرى هه مان پير بیت ياساقى ياهر وينه يه كى جوانى نيوزه ينى حافظ كه به بوتى گاورزاده ي باده په رستى ريگه عه شق بووه قسه يه كى كرده و لاي حافظ زور جوان بووه، بوئه لي ره دها ده لى چه نده جوان گوتى: به شادى روى كه سيكه وه بخوره وه كه سه فايه خش بیت، واته به شادى روى كه سيكه وه برو نيو دونيائى عه شق و حالات كه واقعا سه فا به خش بیت و نه هلى خوشى و دل خوش بیت.

۹- خسرو حافظ درگاه نشين فاتحه خواند

وز زبان تو تمنای دعایى دارد

نه ي پادشا حافظى بهر ده رگاه نشين فاتحه ي خوينده وه و ته مه نناى دوعا و نزيه كيش له زمانى تووه دهكات.

خيسرو: نه ي پادشا درگاه نشين: له بهر ده رگا دانيشتوو مه به ست له به نده يهك كه جيگه ي بهر ده رگايه نه وهك ناوكوشك تمنا: ته مه نا، هيو خواز

فاتحه خواند: سوره تى فاتحه ي خويند، كه بو پيرزى ده خوينتريت هه رچه نده له كلتورى ناينيماندا هينده له سه ره مردوو، شته له ده ست چوره كان ده خويندريت له سه ره هه بووه كان ناخوينتريت.

دعا: دوعا، نزا، سودي پيئى وايه هم (دعا) به سه ر كيشى هينراوه نه گهرنا له نه سلدا دهبى (ناين) بیت.

بيگومان الفاتحه كه سوره تى نه لحه مده و گهوره ترين سوره تى قورثانه هه روهك ابو سعدى رافع كورى المعملئى ده لى، پيغه مبه ر (د.خ) پيئى فه رموم (گهوره ترين سوره تى نايه تت فير كه م

پیش نه وهی له مزگهوت دهریچین؟ پاشان دهستی گرم، کاتی ویستمان له مزگهوت دهریچین
 گوتم نهی پیغه مبهری خوا تو فهر موت: گه وره ترین سوره تی قورنانت فیتر ده که م: فهر موری:
 الحمد لله رب العالمین) ثم سوره ته پیروزه بهر سبع المثانی - به ناویانگ و له نیو زهینی ته واوی
 موسلماناندا کاربگه ریبه کی ته واوی هه یه و بو پیروزی و موباره کی ته نانهت بو روحو
 مردوه کانیس ده خویندریت.

غزه لی سه د ویست و چوار :

به حری موجهتسی هه شتی مه خبونی مه حروف
 (مفاعیلن فعلا تین مفاعیلن فعیلن)

۱- اگر نه باده غم دل زیاد ما ببرد

نهیب حادثه بنیاد ما زجا ببرد

نه گهر شه راب غه می دل مان له بیر نه باده وه، هاواری ترسناکی روداوه کان بونیادی نیسه
 له جی هه لده که نییت.

زیاد بردن: له بیر بردنه وه نهیب: هاواری ترسناک، ترس و لهرز

حادثه: رووداو بنیاد: بنچینه زجا ببرد: له جی هه لده که نییت

هاواری ترسناکی رووداوه جوړاو جوړه کان یا خود ترسی روودانی شه و رووداوه جوړاو جوړانه ی
 که روژانه رهنگه به سه رماندا بین و امان لیده کات هه میسه بیریان لی بکه ی نه وه و له ناره حه تیدا
 بژین تائه و راده یی که رهنگه به هیلاکدا بچین و له ریشه وه هه لکیشترین، ده بی ریگا چاره یه ک
 هه بییت بو دهر بازبوون له م هه موو ترس و ثم به باچوونه ی ته مه مان، خواجه ریگه چاره ی ثم
 حاله ته به عه شق باده یا ته ریه قه و خو شو یستنی شه و معشوقه شه زه لیبیه ی سه ره وه ده زانییت و
 پیی وایه نه گهر شه و باده وه عه شقه ی سه ره وه نه بییت که غه می دل مان له بیر ده باده وه ترس له رووداو
 یا خود هاواری ترسناکی رووداوه کان سه رگه ردانم ده کات وله ره گه وه هه لمان ده کیشن.

۲- وگر نه عقل به مستی فروکشند لنگر

چگونه کشتی ازین ورطه ی بلا ببرد

و نه گهر عه قل له مه ترسیدا له نگه نه گرییت، چون که شتی له م سه رگردانی به لایسه ده رکات
 (تیپه ریئی)

فروکشند لنگر: لنگه ر بگرییت چگونه: چون ورطه: سه رگردانی، ناره حه تی،
 گرفت، خه ته رناکی

ثم غه زه له له ترسناکی دونیاو فرت و فیل و داوه کانی و کرانی و خه ته رناکی ریگه ی
 دهر بازبوون لیی ده دویت به تاییه تی به یته کانی سه هرتا به ناشکرا باسیان لیوه ده کات و به باوه ری
 هه میسه بی خواجه ش ریگه ی ته مه من و ناره حه تی و کیشه و داوه خه ته رناکه کانی دونیا به عه قل
 نابردی و پیویسته مرؤه هه میسه په نا بو عه شق و مهستی به یینیته وه، لیته شدا له خه ته رناکی

به لاکانی نیوده ریای روداوه کانی دونیا ددهویت و ده لئی ته گهر عهقل له مهستیدا له نگر نه گری، واته پشت به عهشق مهستی نه بهستی چۆن ده توانیت ته مه کشتیه له گرفتیه خه تهرناکهی روداوو به لاکان بگوزهرینئی و رزگاری بکات، دهیهوئی ته وه بخته روو که عهقل ناتوانی ریگهی ژیان و ته من تهی کات و مرۆڤ له گهژاوه مه ترسیی داری ژیاندا به عهقل سه رکه وتوو نابیت، به لکو پتویستی به عهشق و نیمان ههیه.

۳- فغان که با همه کس غایبانه باخت فلک

کسی بنود که دستی ازین دغا ببرد

تهی هاوار که فهلهک به شیوه کی نادیار له گهژ هه موو که سیکدا یاری کردو که سی نه بوو که دهستی له دهغه له بیاته وه.

غایبانه: به شیوهی نادیار، غایبانه غایبانه یاری کردنی شه تره نهج و به شیوهیه که یاریزانه که هه ره له سه رتاوه پشت له بۆردی شه تره نهج که ده کات و که سیک پیی ده لیت و شهویش به که سه که ده لئی ته داش بچو لینی، ته جۆره یاری کردنه زیره کیسه کی له راده به دری دهوئی، چونکه ده بی یاریزان هه موو جولانه کانی - له سه رتاوه تاکوتایی - له زهیندا بیت.

بو ته لیکدان هه وه سود له د. هروی وهرگیراوه به ریزیشیان سودیان له

۱- نفیسی.. فرهنگ ۲- واژه نامه غزلهای حافظ، فری جم {د. هروی ج ۱ ل ۵۴۵}.

باخت بیاری کرد دستی برد: دهستی کی لی بیاته وه

دغا: دهغه، ناریک و ناراست، فریوازو ته له که باز- بیگومان دهغه له پراویری مانا که نییه، به لام له کوردی چاره که سه دهیهک پیی ئیستادا بو مرۆڤی خراب و پیس به کار دههات و به فارسیش به کاردی، به لام به واتای جیاواز.

و شه کانی ته بهیته و شهی تایبه تی یاری شه تره نهجی وه - غایبانه، باخت، دست برد

خواجه یاری مرۆڤ و فهلهک یا چاره نووس به یاریزانی شه تره نهج ده زانیت و ژیانیش یاریزان، به لام چاره نووس یاریزانیکی نادیاره هه همیشه به نادیار یاری له گهژ مرۆڤدا ده کات، به لام تهوهی چیگهی نیگهرانی شاعیره و دادو هاواری دهویت که سی نییه بو ته نیا جار پک دهستی یاری له دهغه له بیاته وه له گهژ تهوهی که به شاره وایی / غایبانه یاری ده کات؛ واته پشتی له یاریهیه که که سیک پیی ده لیت و تهوته نیا فه رمان ده دا که ته حالته لیزانینی و توانایه کی زۆری دهویت.

لیره دا حافظ دهسه لاتی گهر دون/ جه بر ده خاته روکه مرۆڤ هه رگیز ناتوانی به سه ر چاره نووسی خۆیدا زال بیت، به لکو هه همیشه دهسه لاتی جه بری فهلهک له سه رو هه موو ویست و توانا کانی مرۆڤه وهیه.

۴- گذار برظلمات است خضر راهی کو

مباد که آتش محرومی آب ما ببرد

ریگه به تاریکیدا تیده په ریت خضریکی ریگه له کو بییه نه وهک ناگری بی بهش بوون نابرومان بیات.

گذار: ریگهی تیپه رین، گوزهر ظلمات: تاریکی محرومی: مه حروم بون بهش بون آب: نابرو

خضر) خدری زیندهیه، له بهیته که وه دهرده که ویت که په یوه ندی ههیه له نیوان خدری رینمایی که ری ریگه دا. د. خرمشاهی سه بارهت به خدر له تیروانیی سوئی و عارفه کاندای نووسیوه تی: (خدر لای سو فییه کان خاوه ریزیکی زۆره وه به وهلی و ته ریهت ده ژمیرن)..

لای عارفه کان موسا ره مزی عهقل و خدر ره مزی عهشقه، هه رووه ها ره گی خضر له سه وزاییه وه هاتوه گوايه له هه رشو پینکدا دانیشته وه سه وزبووه و جیاوازی نیوان خدری ته سه که ندر له وه دایه که خدر له تاریکیدا سه رچاوهی ئاوی ژیانیه نه مری دۆزییه وه {ج ۱ ل ۵۳۲ - ۵۳۴ خرمشاهی}

بۆیه چیگهی خۆیه تی که بیته رینوما ی ریبوارانی ته ریهت.

حافظ ته سیفه تهی (رینوما یی که ره... ری پیشاندر) ی خدری زیندی به رچا و گرتوه و ده لئی: گوزه رو ریگهی تیپه رین به تاریکیدا خدریک له کو بییه که بیته رینیشاندرمان، نه وهک ناگری مه حرومی له گه یشت نابرومان بیات.

بیگومان ریگهی نیوتاریکی و ترسناک ریگهی پر مه ترسی عهشقه، خواجه ده لئی: له م ریگه تاریک و ترسناکهی عهشقا خدریک/ پیریکی ته زموندار له کو بییه که ریمان پیشان بدات و مانگه یه نیته مه نزل.

چونکه ته گهر وانه بی ترسی ته وه ههیه نه گهینه مه نزل (یار یا خود حقیقهت) و مه حروم یا خود بی بهشبویش له مه وهک ناگر نابرومان بسوتینی و نابرومان بیات.

له م بهیته وه ده گهینه ته ورستییه کی که هه رچه ندره خواجه شیخ و پیری نه بووه، به لام بروای به بوونی شیخ و پیر ههیه ههروهک له چیگه یه که دا ده لئی:

قطع این مرحله بی همری خضر مکن

ظلماتست بترس از خطر گراهی

هروه‌ها گه‌یشتن به‌مه‌نزل لای خواجه زور گرنگه و نه‌گه‌یشتن به‌ئابرووچوون ده‌زانیّت.
له‌سهر بنه‌مای ههر ئەم بروایه‌ی حافظیه‌ی حافظ به‌عشق‌یکه
مه‌سلحمت نامیز به‌رزه‌وه‌ندی خوازانه ده‌زانیّت (د. سروش قماری عاشقانه) نه‌وه‌ك عه‌شقیك
كه‌ته‌نیا له‌بهر خاتری مه‌عشوق بیّت به‌بی بیرکردنه‌وه له‌سهر كه‌وتن یاخود شكست.

۵- دل ضعیفم از آن می کشد به طرف چمن

که جان زمرگ به بیماری صبا ببرد

دلّی لاوازم بویه په‌لکیشی چیمه‌ن ده‌بیّت تاوه‌كو به‌بیماری سروه گیان له مه‌رگ ده‌رکات
ازآن: له‌بهرئه‌وه، بویه می‌کشد: په‌لکیش ده‌بیّت، ناره‌زوو ده‌کات به طرف: به‌رهو
بیماری صبا: بیماری سروه / سه‌با بیماری یانه‌خوشی سروه و شه‌مان له‌وه‌دایه که سروه
وه‌ك نه‌خوش له‌سهر خوو هیواش ده‌روات، یاخود ماوه‌یه‌ك ده‌روات و پشویه‌ك ده‌دات.
بیماری سروه به‌گشتی مه‌به‌ست له هه‌لکردنی هیواش و نه‌رمی سروه‌یا شه‌ماله.
جان بردن: گیان ده‌رکردن، گیان رزگارکردن.

به‌زوری سروه و شه‌مال له‌چیمه‌ن و باغدا سه‌فا به‌خشه، یاخود هه‌له‌ده‌کات، خواجه‌ش
له‌وه‌ده ده‌لی: بویه دلّی لاوازم هه‌زی لییه رو له گوئزار بکات و په‌لکیشی نه‌وی ده‌بیّت
به‌وه‌یوایه‌یه که به‌هزی هه‌لکردنی هیواشی سروه سه‌باوه گیان له‌مه‌رگ رزگار بکات و
ناهیکی به‌به‌ردا بیته‌وه. ده‌کری په‌یوه‌ندی سه‌باو گیان به‌به‌ردا هاتنه‌وه‌ی شاعیر له‌وه‌دا بیّت
که سه‌با هه‌والی یا بونی یاری پییبه به هه‌لکردنی نه‌وه‌ه‌واله یابونه به‌خواجه ده‌کات و
گیانی له‌مه‌رگ رزگار ده‌کات.

۶- طیبب عشق منم باده خور که این معجون

فراغت آرد و اندیشه‌ی خطا ببرد

پزیشکی عه‌شق منم، شه‌راب بخوره‌وه، چونکه ئەم ده‌رمانه ناسوده‌یی ده‌هیئیت و بیری
هه‌له ده‌بات.

معجون: ده‌رمانی گیراوه تیکه‌لاو‌کراوی چهنده ماوه‌یه‌ك درکه‌یه له ده‌رمانی کاریگه‌رو
شیفا به‌خش

فراغت: آسوده‌یی آرد: ده‌هیئتی خطا: هه‌له

خواجه ده‌لی من پزیشکی عه‌شقم و چاک ده‌زانم له‌ریگه‌ی عه‌شقا چ ده‌رمانیك بو ده‌ددری
عه‌شق چاکه، بویه ناموژگاریت ده‌که‌م و پیّت ده‌لیم مه‌ی بنۆشه، چونکه ئەم ده‌رمانه شیفا
به‌خشه (مه‌ی) ناسوده به‌خشه و بیری خراب و هه‌له‌له‌می‌شکی مروّقا ده‌ده‌کات، بیگومان یاده
وه‌ری عه‌شقه‌وه و خواجه ناموژگاری مروّقا ده‌کات که‌ریگه‌ی عه‌شقی مه‌عشوقی نه‌زه‌لی بگرته‌بهر
تاوه‌كو ناسوده‌بن.

۷- بسوخت حافظ و کس حال اوبه یار نگفت

مگر نسیم پیامی خدای را ببرد

حافظ سوتاو که‌س حالّی نه‌وی به‌یار نه‌گوت مه‌گه‌ر سروه له‌ریی خوا په‌یامیکی بویبات.
خدارا: له‌ریی خوا، له‌بهر خاتری خوا
خواجه ده‌لی من له‌دوری یار سوتاوم، به‌لام که‌س نه‌بوو حالّی سوتاوم به‌یار بلّی، مه‌گه‌ر
سروه / شه‌مال هه‌لکات و له‌ریی خوا هه‌والیکی ئەم سوتان و ناره‌حه‌تیه‌م بویار ببات.

غزه‌لی سهد و بیست و پینجه‌م :

به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌خبونی مه‌حزوف

(فاعلاتن فعلاتن فعلن)

۱- نیست درشهر نگاری که دل ما ببرد

بختم ار یار شود رختم از ینجا ببرد

نیگارێک نییه له شادا که دلی ئیمه ببات، نه‌گهر به‌خت هاوریم بیت بارو بنه‌م لی‌ره ده‌بات.

نیگار: یه‌کینکه له‌ناوه‌کانی یار، نه‌خش و نیگار

دل ما ببرد: دلی ئیمه ببات، دلی ئیمه برفیتن

رختم: بارگه‌وبنه، باری سه‌فه‌ر

شاعیر له‌وشاره‌ی خۆیدا هیچ یاریک سه‌رنجی راناکیشتیت و دلی نارفتینی، بۆیه لی‌ی بیزاره‌و

ده‌لی نه‌گهر به‌خت هاورێ و یارم بیت بارگه‌وبنه‌م تیک ده‌نیت و لی‌ره ده‌مبات، واته‌ نه‌گهر

به‌ختم هه‌بیت بارگه‌و بنه‌ی سه‌فه‌ر تیکده‌نیم و نه‌م شاره‌ به‌جی ده‌هیلیم.

۲- کو حریفی گش سرمست که پیش کرمش

عاشق سوخته دل نام تمنّا ببرد

کوا هاوده‌میکی شادان و سه‌رمه‌ست که عاشقی دل‌سوتاو له‌به‌رده‌م که‌ره‌میدا ناوی ته‌مه‌نا

بیات.

حریف: هاوده‌م، دۆست

کرمش: که‌ره‌می

سوخته‌دل: دل سوتاو

مرۆف ناتوانی داوا و ته‌مه‌نا له‌هه‌موو که‌سیک بکات، نه‌وشاره‌ی که‌خواجه‌ه‌زده‌کات لی‌ی

ده‌رچیت و نیگارێکی تیدانییه‌ که‌شایانی نه‌وه بیت مرۆف دلی پی بدات نه‌و عه‌بییه‌شی هه‌یه‌که

هاوده‌میکی وای تیدا ده‌ست ناکه‌ویت، هه‌ریۆیه‌ ده‌لی: کوا هاوده‌میکی شادان و سه‌رمه‌ست که

هینده‌ خاوه‌ن که‌رم و به‌خشنده‌یی بیت عاشقی دل سوتاو باسی داوا و ته‌مه‌نا بکات و شتیکی

لی بخوازیت.

۳- باغبانا زخزان بی خبرت می‌بینم

آه از آن روز که بارت گل رعنا ببرد

نه‌ی باخه‌وان ده‌بینم له‌خه‌زان بی خه‌به‌ری ئای له‌و رۆژه‌ی که‌ باگولی ره‌عنات ده‌بات.

از آن روز: له‌و رۆژه‌ی

سورو ده‌ره‌وه‌ی زه‌رده

رعنا: جوان، خۆیه‌سه‌ند، ناوی گولێکی دوو ره‌نگه‌که‌ ناوه‌وه‌ی

خواجه‌باخه‌وان - کاربه‌ده‌ستان - مرۆف له‌ سه‌رجه‌می دونیا ئاگادار ده‌کاته‌وه‌ له‌وه‌ی که

له‌ده‌ستیاندا به‌و شانازی پیوه‌ده‌که‌ن، بۆ نمونه‌ به‌باخه‌وان ده‌لی: ده‌تبینم له‌مه‌رگ/ خه‌زان بی

ئاگایت و شانازی به‌گولێه‌ جوانه‌کاته‌وه‌ ده‌که‌یت له‌ورۆژه‌ ده‌ترسم که‌خزان دیت گولێه

ره‌عناکانت/ جوانه‌کانه‌ت ده‌ژاکینی و ده‌یانوه‌رینی.

۴- ره‌زن دهر نختست مشو ایمن ازو

اگر امروز نبردست که‌فردا ببرد

رۆژگاری ریگر نه‌خه‌وتوه‌ لی‌ی ته‌مین مه‌به‌ نه‌گهر ته‌مرۆ نه‌یبردوه‌ به‌یانی ده‌بیات

ره‌زن/ راهزن: ریگر، دزی ریگه‌، تالانکه‌ر نختست: نه‌خه‌وتوه‌ مشو: مه‌به‌

نبردست: نه‌یبردوه‌ فردا: به‌یانی

ئاگادارکردنه‌وه‌که‌ی به‌یتی پی‌ششو درێژه‌ی پی‌دراوه‌و به‌باخه‌وان ده‌لی: رۆژگار که‌ وه‌ک

تالانکه‌رو ریگریک وایه‌ نه‌خه‌وتوه‌ و لی‌ی دل‌نیامه‌به‌، چونکه‌ نه‌گهر ته‌مرۆ دزی یا تالانی

نه‌کردویت به‌یانی تالانت ده‌کات.

لهم دووبه‌یته‌دا هه‌ست به‌ سیبه‌ری (مه‌رگ) و ترسی مه‌رگ و ته‌واوبونی ژیان ده‌که‌ین و

خواجه‌ له‌وترسه‌وه‌ ته‌م ئاگادارییه‌ جدیه‌ ده‌دات.

۵- درخیال این همه لعبت به‌هوس می‌بازم

بوکه صاحب نظرعی نام تماشا ببرد

له‌خه‌یالی خۆمدا به‌ئاره‌زوی خۆم یاری به‌م هه‌مووه‌ بوکه‌له‌یه‌ ده‌که‌م، بلێی خاوه‌ن تیروانینیک

ناوی ته‌ماشای بیات.

لعبت: بوکه‌له‌، بوکه‌ شوشه‌ می‌بازم: یاری ده‌که‌م بوکه‌، بود که‌: بلێی بیی

نام تماشا ببرد: ناوی ته‌ماشای بیات، باسی ته‌ماشای بکات، بۆته‌ماشاکردن بانگم بکات

خواجه‌ باس له‌و جیاوازییه‌ ده‌کات که‌له‌نیوان ناخ و ده‌رونی مرۆف و ده‌ره‌وه‌و جیهانی

واقیعه‌دا هه‌یه‌.

ته‌وده‌لی: هه‌رچه‌نده‌ من به‌خه‌یال و له‌نیو خۆمدا ته‌م هه‌موو بوکه‌له‌/ یاره‌ خه‌یالییه‌م هه‌یه‌و

به‌ئاره‌زوی خۆم یارییان له‌گه‌ل‌دا ده‌که‌م، به‌لام له‌جیهانی ده‌ره‌وه‌مدا شتی نییه‌ ناوی ته‌ماشاو

سه‌یرکردن بیت. بلێی خاوه‌ن راوتیروانینی باسی ته‌ماشای سه‌یرکردنه‌ بکات و من

به‌دیداری بوکه‌له‌کانی نیو خه‌یال / یار شادبیم.

سودی ئەم دێره به داننان به توانای شیعری خواجه خۆیدا لیکهدهاتهوه و وایه حافظ دهلی
من ئەم هه موو شیعره به خهیاڵ دهلیم، بهیتی ریک و پیک دادهنیم، رهنگه رۆژی خاوهن رایسه که
ته ماشایان بکات.

بهلام ئەم بهیته هه ره خهیاڵیه که شاعیر له دێرینهکان ههیاڵ بوو، چونکه بهراستی
یارهکانی ئەوان هه ره بوکه له خهیاڵیهکانی خۆیان بوون، رهنگه ئەم دێره نالی چاکترین نمونه
بیت که دهلی:

تۆکه حۆری وره نیو جهنهتی دیدهم چ دهکهی

لهم دلای پر شهروه سینهی سۆزانمدا

۶- علم و فضلای که بهچل سال دلم جمع آورد

ترسم آن نرگس مستانه به یغما ببرد

ئهزانست و فهزلای که دلم بهچل سال کۆی کردهوه، دهترسم شهونیرگزه مهستانه
به تالان ببات.

فضل: مهعریفهت، فهزل، کهمال جم آورد: کۆی کردهوه به یغما ببرد: تالانی کات
لهراستیدا هه رهچنده شاعیر لێردها دهلی دهترسم چاری مهستی یار زانست و مهعریفهتی
چل سالهی دلم تالان کات و گیردهی جوانی بکات؛ واته دهترسم جوانی یار دارو نهرداری
زانستم تالانکات و بمخاته سه ره ریکهی عشق و تهریقته، بهلام لهناخدا ته مهمنای شهو حالته
دهکات و ئەم ترسه وه که گومان یاخود جۆره دلنیایه که خراوته روو بۆ نمونه که دهگوتریت
دهترسم فلانه که سه نهیهت جۆریک دلنیایه له نههاتنی که سه کهی نه وه که ترس لێ، خواجهش که
مهفتونی جوانیهکانی یاری تهزلهی و نیرگزه مهستهکانی بوو جۆره دلنیایه که که ئەم نیرگزه
مهستانه دهسهکوته زانستییهکانی تالان دهکات.

۷- بانگ گوی چهصدا بازدهد عشوه فخر

سامری کیست که دست ازید بیضا ببرد

بانگی مانگایه که چه دهنگدانه وهیکی هه بیت، فریوی مه که مهخۆ، سامری کییه که یاری
له دهستی سپی نورین بباتهوه

گاو: مانگا صدا: دهنگدانه وه فخر: مه کهه عشوهخر: مهخهلهتی، فریو مهخۆ
دست بردن: لێ بردنهوه، پێش دانهوه، یاری بردنهوه

ید: دهست ید بیضا: دهستی سپی نوورین، دهستی سپی، مه بهست له دووه
موعجیزهیی حهزرتی موسایه (د.خ) که دهستی ده کرد به نیو جلهکانیدا کاتی دهی

دههینایه وه سپیهکی نورانی تیشکده ره بو تهلبهت مهعجیزهیی که می شهوه بو که
گۆچانه کهی به فرمانی خوا ده بووه مار. " وَتَزَعُ يَدُهَا فَاذًا هِيَ بَيِّضَاءُ لِلنَّاطِرِينَ " {سوره
اعراف نایه تی ۱۰۸}

سامری: ئەو پیاوه مانگا په رسته بوو که له پاش شهوی که یهودیه کان له دهستی فرعهون
رزگاریان بوو حهزرتی موسا چوو بۆ دیداری خودا، و شهو یهودیهکانی هه له خه له تاندو
گویره که یه کی له زیز بۆ دروست کردن که به شهیوهیه که بوو کاتیک ههوا به نیوانیدا تیده پهری
دهنگیکی لێوه دههات، یهودیهکانیش - که میکیان نه بیت - شهوینی کهوتن و دهستیان
کرده په رستنی مانگا که هتد...

شهوی جیکهی ناماژهیهی کاره کهی سامری فیصل و تهله که بازی و فریوکاری بوو، بهلام
کارهکانی حهزرتی موسا (د.خ) موعجیزه و په رتوی خودایی بوون و دووربوون له فریوکاری و
هه همیشهش حق به سه ره فریو فریوکاریدا بالادهست ده بیت، خواجهش دهلیت: فریوکاری له
بهرامبه ره حه قدا هه رگیز نه نجامی ناییت و ناتوانیت له بهرامبه ریدا راههستی و هیکچی پی
ناکرتیت، فریویان مهخۆ هه ره که چون سامری تهله که باز نهیتوانی تاکوتایی له بهرامبه ره هیزی
چاکه و حه قی موسادا که دهستی سپی نورانی بوو خۆی راگریت.

"له وهدا موسا خۆی که یاند کیوی طور، خوای گه وه لیتی پرسی: شهی موسا بۆچی
تۆپه لهت کرد وقه ومه کهت به جی هیشته. موسا وتی: ئەوان له سه ره ریبازی من ده رۆن، (بهلام
من ئاره زوو مهندی گفتوگوت بووم) بۆیه به په له هاتم تاتۆشهی په ره دردارم لیم رازی بیت.
په ره درداره فرمووی: بینگومان ئیمه قه ومه که تمان له دوای هاتنی تۆتاقی کردهوه که چی
سه ره که وتوونه بوون، باوه ردامه زراونه بوون کابرای سامری گوماری کردن. یاشان موسا گه رایه وه
بۆ ناوقه ومه کهی، به ته ورهیی و داخ و خه فه تیکی زۆره وه، وتی: شهی قه ومه کهم، مه که
په ره دردارتان به لینی سه رفرازیتان له دنیا و قیامه تانه دابوونی ئایا شهو به لێن په پمانه زۆری
پێچوه؟ یاخود یستتان خه شم وقین له لایه نه په ره دردارتان هه داباریت به سه رتاندا، بۆیه نیتر
ئیه شهو به لینهی دابووتان به من که پابه ندی یه که خواناسی بن؟! ئەتان برده سه ره..... {جۆزی
شانزدهههه سورتهی (طه) نایاتی ۸۳ تا ۸۶ تفسیری ئاسان}. موساروی کرده سامری وتی:
ئهم کاره خه ترناکه چی یه که شه نجامت داوه؟ سامری وتی: شهوی من بینیم، ئەوان نه یانبینی،
من مشتیکم له شوین پیی (شه سپه کهی) جویره نیل هه لگرت و فریمدایه ناویه یکه ره که وه، بهو
شهویه نه فسی به دردارم شهو کاره ی پیکردم (که قه ومه کهت فریو بدم). موسا به سامری وت

دەبرۆ تاماوی لەژياندا ھەركەسيك نزيكت كەوتەو دەبيت بلتيت : بەھيچ شيوەيەك بەريەككەوتن نى يە (ھەركەس لى نزيك بيتهو تۆشى نازارتيكى زۆربووه) .

{جۆزنى شانزدههەم سورەتى (طه) ناياتى ۹۵ تا ۹۷ تفسيري ناسان } .

۸- جام مينائى مى سدّ ره تنگدليست

منه ازدست كه سبيل غمت ازجا ببرد

پيكي رەنگاورەنگى مينايى مەى بەر بەستى ريگەى دلتنەنگييه لە دەست دايمەنى وەگەرنا لافاوى غەم دەتبات

مينا: شوشەى رەنگاورەنگى رازاوه ياسەوز باووه بۆجوانكارى بەكاردت، مينائى: مينايى، پيرۆزەبى سدّ: ريگر، بەر بەستى منه ازدست: لە دەست دايمەنى

ازجا ببرد: ھەلندەكەنى، دەبيات

و ەك ھەموو جارتيكى ديكە خواجە عەشق / مەى بە ريگەى رزگارى لە غەم و دلتنەنگى و نارحەتى دەزانيت ليرەشدا بەدەربرينتيكى ديكە ئەو بۆچوونە دووبارە دەكاتەو

پيكي رازاوه پيرۆزبى شەراب و عەشقى ئەزەلى و ەك بەر بەستى سەريگەى دلتنەنگى وايە كە بە دەستى وەبوو، واتە كە لە ريگەى عەشقا بوويت لە دلتنەنگى پاريزراوى، ھەربۆيە پيمان دەلى ئەويكە دامەنى، چونكە كەداتنا ئەو بەرستە نامينييت و غەم و ەك لافا و ديت و ھەلت دەكەنى و دەتبات.

۹- راه عشق ارچه كمين گاه كمانداران است

ھركە دانسته رود صرفه از اعدا ببرد

ريگەى عەشق ئەگەرچى شويني كەمىنى تيرئەندزانە، ھەركەس بەئاگاييەو بەسەر دوژمناندا زال دەبى.

ارچه: گەرچى كيمىن گاه: شويني كەمىن دانان كمانداران: تيرئەندازان، كەوان بەدەستان دانستە: بەئاگاييەو، رود / برود: بروات صرفه: فايده

اعدا: دوژمنان كۆى (عدو) صرفه ازاعدا ببرد: بەسەر دوژمناندا زال دەبى، لەدوژمنان دەباتەو.

بەيتى پيشو جۆرە دژايەتيەك لەبىرى خواجەدا دروست دەكات، ئەويش باسكردنى ريگەى عەشقا بەبى نارهەتى و بەر بەستەكانى نپوخودى ريگاگە، راستە ھەميشە عيشق فەريادرسە بەلام ئەوفريادرسە ھەميشە لپواو لپوھ لە نارهەتى و كەمىن. ليرەدا ئەوباو ەرى خۆى تەواو

دەكاتەو كە بەلى عيشق فەريادرسە بەلام گرفتيشى زۆرەو پرە لە كەمىن و لەگەل ئەمەشدا ھەريگەى گەيشتن بەنامايجو ئاگايى و ليرائىنى دەويت، ئەو لەم بەيتەدا دەلى:

گەرچى ريگەى عەشق پراوپرە لەشويئى خۆمەلاس دان و كەمىن گرتنى تيرئەندازان بۆ لەپتخستنى ريپواران، بەلام ھەركەس بەئاگايى و ھۆشبارييەو ھەنگاوبنييت سەركەوتوو دەبيت و لەدوژمنەكانى دەباتەو.

و ەسيەت و ئامۆزگارى حافظ لەم بەيتەدا ئەو ەيە كە لەريگەى عەشقا ھۆشيار بين و بەبى ئاگايى ھەنگاو ھەلنەگرين.

۱۰- حافظ ارجان طلبند غمزهى مستانهى يار

خانه ازغير بپرداز و بهل تاببرد

حافظ ئەگەر غەمزەى مەستانەى يار داواى گيان بکات، ماڵ لە نامۆ چۆلکەو بەيئە تايييات.

طلبند: داواى بکات بپرداز: چۆل كە بهل: بهيئە، وازبهيئە

بەراى بەندە ئەم بەيتە يەكئەكە لە بەيتە عيرفانە بلندەكانى خواجە، ئەو دەلى ئەى حافظ ئەگەر غەمزەى مەستانەى يار داواى گيانتى کرد يەكەم جار مائەكەى بۆچۆل بکەو ھەرچى نامۆ ھەيە دەرى بکە؛ واتە: مالى دلتن لە نامۆكان چۆلکەو ھەرچى نامۆوييگانە ھەيە جگە لە يار لەمالي دلندا بکەدەرى كە پاشان وازبينيئەو تابه ناره زووى خۆى گيانت ببات.

لەرستيدا، بەيتەكە لەمەزياتر پيويستى بەشەر حکردنى نيبەو زياتر قسەى دل و دۆستانەى تيديايە كە دەبى دلتيكى دۆستانە دەرکيان بکات.

غزه‌لی سه‌د و بیست شه‌ش:

به‌حری هه‌زه‌جی شه‌شی مه‌قصور

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل)

۱- سحر بلبل حکایت با صبا کرد

که عشق روی گل با ما چها کرد

سه‌حه‌ربولبول چه‌کایه‌ت باصه‌با که‌رد، که عیشق رویی گول با ما چه‌ها که‌رد

کاتی سپیده بولبول بۆسه‌بای گیزایه‌وه که (زانیت) عیشقی روی گول چی به‌نیمه کرد

سحر: سپیده: به‌ره‌به‌یان باماچها کرد: چی له‌گه‌ل نيمه کرد، چی پی کردین

له‌کاتی به‌ره‌به‌یاندا بولبول هاوارزیکی خۆی په‌یدا کرده‌وه ده‌یه‌وی رازی دلّی خۆی لاکاته‌وه‌وه بۆ سروه‌ی ده‌گیزیتته‌وه که‌ده‌زانی عه‌شقی روی دۆست چی له‌گه‌ل کردین یا چی پی کردین.

۲- از آن رنگ رخم خون در دل انداخت

وزین گلشن به‌خارم مبتلا کرد

له‌و روخساره سورو ئاله‌ی دلّی پر له‌ خوین کردم و له‌م گولشه‌ن و گولزاره‌شی منی گیزوده‌ی درک کرد.

از آن: له‌و خون دردل انداخت: دلّی پر له‌ خوین کردم، گرفتاری کردم خار: درک ته‌واوکه‌ری به‌یتی یه‌که‌مه‌و قسه‌و باسی بولبوله له‌باره‌ی گوله‌وه که بۆ سروه‌ی ده‌گیزیتته‌وه‌وه دلّی: نه‌زانی چی پی کردم له‌ره‌نگی سورو ئالی دلّی گرفتار کردم و دلّی پرکردم له‌خوین و له‌م گولزاره‌شیدا ته‌نیا گیزوده‌ی درک کرد؛ واته له‌ جوانی و له‌گولزاری من نیگه‌رانی و درک بووه‌ته به‌شم، ئەم به‌یتته شکاتی عاشقانه له‌مه‌عشوق که هم‌میشه نیگه‌رانی و درک ده‌کاته به‌شی ئەمان.

۳- غلام همّت آن نازنینم

که‌کار خیر بی روی و ریاکرد

غولامی هیمه‌تی ئەو نازداره‌م که‌کاری خیری بی‌ریاو رونامایی کرد.

روی ریا: ریاورونامایی

ده‌کری ئەم به‌یتته له‌قسه‌کانی بولبول بیت و له‌گه‌ل دووبه‌یتی پی‌شودا لیکدریتته‌وه‌وه بولبول خۆی بکاته قوربانی عاشقی نازدار که‌هینده به‌هیمه‌تی نازداری خیری خۆی بی‌ریاوونامایی

ته‌نجامدا لی‌ره‌شدا به‌م جوّره به‌ناراسته‌وه‌خۆ ده‌لی گول/ عاشق زۆریی و ه‌فا بوو به‌رامبه‌ر من و ئەم بی‌وه‌فایی و دلّ ره‌قیه‌شی به‌ناشکراو به‌بی‌ریاکرد.

یاخود ده‌کری ئەم به‌یتته جیاواز له‌ دووبه‌یتی دیکه لیکدریتته‌وه‌وه شاعیر خۆی بکاته قوربانی هیمه‌تی یاری حه‌ق که کاره‌جوانه‌کانی بۆ ریاو رونامایی ناکات، به‌لکو له‌ناخیه‌وه سه‌رچاوه‌ی ده‌گریت و له‌پاکی خۆیه‌وه دیتته ده‌ری.

۴- من از بیگانگان دیگر نالم

که با من هرچه کرد آن آشناکرد

من له‌ بیگانه‌کانی دیکه ناناڵیم، چونکه هه‌رچی به‌سه‌رمندا هاتوه شه‌و ناشنایه کردوویه‌تی.

بیگانگان: بیگانه‌کان نالم: ناناڵیم

دیسانه‌وه ده‌توانی ئەم به‌یتته‌ش به‌قسه‌ی بولبول بدریتته قه‌لّه‌م و شکاتی شه‌وبیت له‌گول که‌ده‌لی هه‌رچی سته‌م له‌من کراوه شه‌ویاره ناشنایه کردوویه‌تی و له‌ده‌ستی نامۆو بیگانه‌کانی دیکه ناناڵیم، به‌لکو له‌ده‌ستی دۆسته‌وه ده‌نالیم.

به‌لام ئەم دریتته‌دانه به‌شکاتی عاشق له‌مه‌عشوق زۆریه‌که‌می له‌حافظ دا به‌رچاو ده‌که‌ویت، بۆیه لی‌ره‌دا واجوانه‌تره که (من) به‌هه‌ر عاشقیکی دیکه بده‌ینه قه‌لّه‌م که له‌لایه‌ن مه‌عشوقه‌وه سته‌م و دلّره‌قی ده‌رحه‌ق ده‌کری.

۵- گر از سلطان طمع کردم خطا بود

ور از دلبر وفاجستم جفا کرد

ئه‌گه‌ر به‌ته‌مای شتی سولتان بووم هه‌له‌بووم، ئەگه‌ر له‌دولبه‌ر ئومیدی وه‌فام بوو سته‌می لیکردم.

خطابود: هه‌له‌بوو جستم: ویستم، به‌ته‌مابووم جفا: سته‌م

خواجه لی‌ره‌دا هه‌رجوّه داواکردن و به‌ته‌مابوونی داواکردن له‌پاشاو سولتان به‌هه‌له‌ده‌زانیت و پتی وایه هه‌له‌یه گه‌ر مرۆف به‌ته‌مای شت بی‌له‌پاشاو سولتان، دیسانه‌وه نابی به‌ئومیدی وه‌فاش بین له‌دولبه‌ر چونکه شه‌ویش هه‌میشه سته‌مان ده‌رحه‌ق ده‌کات.

۶- خوشش باد آن نسیم صبحگاهی

که درد شب شینان را دواکرد

شاد بیت ئەو سروه‌یه‌ی به‌یانیان که‌ده‌ردی شه‌ویدارانی ده‌وا کرد.

خوشش باد: خُشبیّت، شادیّت شب سینان: شه‌وییداران شه‌وکه‌سانه‌ی که شه‌وناخه‌ون و خه‌ریکی یادو زی‌کردن دواکرد: ده‌واکردن تیمار کرد
خواجه ستایشی سروه‌ی به‌یان ده‌کات که هه‌لده‌کات و دهردی شه‌وییداران تیمار ده‌کات، شه‌ویپی‌ی وایه که شه‌وییداران مرّوقی گه‌وره‌و به‌هادارن و مادام سروه‌ی دهردی شه‌وان تیمار ده‌کات شه‌وا شایانی ستایش کردن.

۷- نقاب گل کشید وزلف سنبل

گره بند قبای غنچه واگرد

په‌چه‌ی گولّی لاداو پرچی سونبول، گریّی به‌ندی قه‌بای خونچه‌ی کرده‌وه.
نقاب: په‌چه‌ی گره: گریّی واگرد: کرده‌وه

خواجه له‌سه‌ر شه‌م چند کاره‌ی ستایشی سروه‌ی به‌یان ده‌کات و به‌م کارانه‌ی که‌ده‌رمانی دهردی عاشقانی شه‌وییداری کرده‌وه، په‌کیتک له‌وانه‌ی په‌چه‌ی په‌رده‌ی سه‌ر روخساری گولّی لاداو گولّی بۆ عاشقانی شه‌وییدار دهرخست و پرچی سونبولیشی لادا، هه‌روه‌ها گریّی به‌ندی قه‌باو کراسی داخراوی خونچه‌ی کرده‌وه‌وه خونچه‌ی پشکوت.
به‌شیوه‌ی‌کی دیکه‌ی خواجه ستایشی سروه‌ی ده‌کات که‌بووه‌ته‌ی مایه‌ی پشکوتنی گولّی و دهرکه‌وتنی مه‌عشوق بۆ شه‌وییداران و تیمارکردنی دهردی شه‌وان.

۸- به هرسو بلبل عاشق درافغان

تنعم از میان باد صبا کرد

بولبولی عاشق به‌دادو ه‌اوار به‌هه‌موولایه‌کدا دهر‌واو له‌م نیوانه‌دا بای سه‌بایه‌ی که به‌خُوشی ده‌ژی.

به‌هرسو: به‌هه‌موولایه‌کدا تنعم: به‌نازو خُوشی زیان
بولبول هم‌میشه‌ی دووره‌ی له‌مه‌عشوق، به‌لام سروه‌ی به‌یان هم‌میشه‌ی یاری به‌پرچی مه‌عشوق / گولّی ده‌کات، بۆیه‌ی بولبول هم‌میشه‌ی به‌گریان و ه‌اواره‌وه‌ی به‌هه‌موولایه‌کدا دهر‌وات به‌لام بای سه‌با به‌خُوشی ده‌ژی له‌به‌رنه‌وه‌ی هه‌مووکات له‌یاره‌وه‌ی نریکه‌ی، لی‌رده‌دا خواجه نریک له‌مه‌عشوق به‌مه‌رجی خُوشی زیان داده‌نی.

۹- وفا از خواجهگان شهر بامن

کمال دولت و دین بوالوفا کرد

له‌گه‌وره‌کانی شار که‌مال‌الدین ابوالوفایه‌ی که له‌گه‌لّ مندا خُوشه‌ویستی و وه‌فاداری کرده‌وه.

خواجه: گه‌وره‌ی بوالوفا: خواجه کمال‌الدین سید ابوالوفای شیرازی

به‌یته‌که به‌ناشکرا ستایشی خواجه کمال‌الدین ابوالوفای شیرازی ده‌کات که له‌گه‌لّ خواجه حافظ دا وه‌فادار بووه.

۱۰- بشارت بر به‌کوی می فروشان

که حافظ توبه از زهد ریاکرد

مژده بۆ کولّانی مه‌یفرۆشان که حافظ تۆبه‌ی له‌ زوه‌دی ریاکاری کرد.

بشارت: مژده

خواجه مژده به‌ نه‌هلی مه‌یفرۆشان و به‌عاشقانی راسته‌قینه‌ی ده‌دات که حافظ تۆبه‌ی له‌ زوه‌دی درۆزنانه‌ی کرده‌وه و دیتته‌ی نیوریزه‌کانی نیوه‌وه‌ی شه‌ویش ده‌بیته‌ی عاشقیکی راسته‌قینه‌ی.

غزه‌لی سه‌د و بیست و حه‌وته‌م:

به‌حری موجته‌سی هه‌شتی مه‌خبونی نه‌سله‌می موسبه‌غ
(مفاعله‌ن فعلا‌تن مفاعله‌ن فم لان)

۱- بیاکه ترک فلک، خوان روزه غارت کرد

هلال عید به دور قدح اشاره کرد

وه‌ره‌که تورکی فه‌له‌ک سفره‌ی رۆژووی تالان کردو مانگی ده‌مه‌واسی جه‌ژن ناماژه‌ی به‌هیلال
ولیتواری ده‌وری پینک کرد.

ترک: تورك خوان: سفره روزه: رۆژو غارت کرد: تالان کرد قدح: پینک
هلال: مانگی ده‌مه‌داسی، مانگه‌ی به‌کشه‌وه

به‌یوه‌ندی نیوان تورك و تالان کردنی سفره بۆ‌ئه‌و دابونه‌ریته ده‌گه‌ریته‌وه که سفره به
تایبه‌تی سفره‌ی به‌ربانگ تالان کراو غولامه‌ تورکه‌کانیش له‌م کاره‌دا ده‌ست پی‌شخه‌ریبون،
سودی دانه‌پالی‌ئه‌م سیغه‌ته‌ بۆتورك بۆ‌ئه‌و په‌یوه‌ندییه‌ میژووییه‌ی نیوان تورك و تالانکاری و
داگیرکاری‌ئه‌وان ده‌گیریتته‌وه نه‌وه‌ک دابونه‌ریته‌ سفره تالان کردن. سودی ج ۲ ل ۸۱۰.

به‌یته‌که ناماژه به‌ کۆتایی هاتنی مانگی ره‌مه‌زان ده‌کات که خواجه‌ئه‌م کۆتایی هاتنه‌ی
بۆ‌مه‌سه‌له‌ قووله‌ عیرفانیه‌کان توسیف کردووه‌ له‌مه‌شه‌وه له‌حقیقه‌تی رۆژو حه‌ج ده‌دویت،
لیزه‌دا حافظ عاشقان و عارفان بۆ‌عشق داوه‌ت ده‌کات‌ئه‌مه‌ش دروست له‌کاتی‌کدا سه‌رده‌می
عیباده‌تی عه‌وامه‌کان به‌ره‌وکزی ده‌چیت، چونکه‌ عه‌وامه‌کان هی‌نده‌ له‌ ره‌مه‌زاندا عیباده‌ت
ده‌که‌ن له‌مانگه‌کانی دیکه‌دا خۆیان خه‌ریک‌ناکه‌ن، ئه‌و به‌عاشق/ عارف ده‌لی‌وه‌ره، چونکه
گه‌ردوون وه‌ک توركینکی تالانکه‌ر سفره‌ی رۆژوی تالانکردو کۆتایی به‌مانگی ره‌مه‌زان هی‌ناو
مانگی په‌کشه‌وه له‌رۆژناووه‌ ده‌رکه‌وت و ئه‌م مانگه‌ ده‌مه‌داسه‌ی جه‌ژن ناماژه‌ی به‌لیتواری
په‌رداخ و پینک یاخو ده‌ ناماژه‌ی به‌ده‌وری پینک‌گیراوه، ده‌لی‌ئه‌ی عاشقه‌کان وه‌رن ئیدی کاتی
عەشقی حه‌قیقییه‌وه عاشقی راستی لیزه‌ به‌دواوه‌ ده‌رده‌که‌ویت، چونکه‌ له‌مانگی ره‌مه‌زاندا
هه‌مه‌وان مه‌شغولی عیباده‌ت بوون.

د. هروی سه‌باره‌ت به‌ (ترك فلک) لیک‌دانه‌وه‌یه‌کی دیکه‌ی نووسیوه‌وه و ده‌لی‌ ترک که
ئه‌ده‌بیاتی فارسیدا به‌واتای خۆشه‌ویستی جوان دیت، به‌وه‌ش که مانگ ره‌مزی جوانیه‌، ترک
فلک به‌واتای جوانی ناسمان دیت؛ واته‌ مانگی جوانی ناسمان کۆتایی به‌رمه‌زان هی‌نا. {ج ۱
د. هروی ل ۵۵۶}.

۲- ثواب روزه و حج قبول آن کس برد

که خاک میکده عشق را زیارت کرد

پادا‌شتی رۆژووحه‌جی قه‌بول‌ئه‌وه‌که‌سه‌ بردی که زیاره‌تی خاکی مه‌بخانه‌ی عه‌شقی کرد.
ثواب: پادا‌شت زیارت کرد: زیاره‌تی کرد، سه‌ردانی کردنی‌ک که به‌ پی‌رۆز بزانریت.
لیزه‌دا شاعیر به‌روون و ئاشکرا جه‌خت له‌سه‌ر بروای هه‌میشه‌یی خۆی ده‌کاته‌وه که پی‌ی
وايه عه‌شق و خۆشه‌ویستی خودا ده‌بیته‌ مایه‌ی پادا‌شت و قه‌بول‌بوونی حه‌جی مرۆقه، ئه‌و
به‌ناشکرا ده‌لی‌:

که‌سی پادا‌شتی رۆژو وهرده‌گریته و حه‌جی قه‌بول‌ ده‌بیته‌ که زیاره‌تی خاکی به‌رده‌رگای
مه‌بخانه‌ی عه‌شق بکات و قۆناغه‌کانی عه‌شقی ئیلاهی ته‌ی بکات.

۳- مقام اصلی ما گوشه‌ی خرابات است

خداش خیر دهداد آن که این عمارت کرد

جینگه‌ی نه‌سلی ئیمه‌ کونجی مه‌بخانه‌یه، خواپادا‌شتی خیری ئه‌و که‌سه‌ بداته‌وه که ئه‌م
مه‌بخانه‌ی دروستکرد.

مقام: جینگه‌ی خداش خیر دهداد: خواپادا‌شتی خیری بداته‌وه، خواخیری بنووسی.

عمارته‌ کرد: دروستی کرد.

خواجه جینگه‌ی نه‌سلی خۆی به‌ گوشه‌ی مه‌بخانه‌ی عه‌شق ده‌زانیت و دوعاو نزای خیربو
ئه‌وه‌که‌سه‌ ده‌کات که ئه‌م ته‌ریقه‌ت و عیرفانه‌ی هی‌نایه‌ ئاراوه‌ ده‌لی‌: خواخیری ئه‌و که‌سه
بنووسی که ئه‌م مه‌بخانه‌ی عه‌شقه‌ی دروستکرد.

۴- بهای باده‌ی چون لعل چیست جوهر عقل

بیاکه سودکسی برد کاین تجارت کرد

به‌های شه‌رابی وه‌ک یا‌قوت (سور) چیه‌ی؟ گه‌وه‌ه‌ری عه‌قل، وه‌ره، چونکه‌ که‌سی قازانجی
کرد که ئه‌م مامه‌له‌و بازرگانیه‌ی کرد.

بها: به‌ها، قیمه، نرخ جوهر: گه‌وه‌هر، جواهر سود: قازانج، سود

خواجه ده‌پرسی نرخ و به‌های شه‌رابی نالی یا‌قوتین چیه‌ی؟ پاشان وه‌لام ده‌داته‌وه که گه‌وه‌ه‌ری
عه‌قله‌؛ واته‌ بۆکرینی عه‌شق پی‌ویسته‌ عه‌قل‌به‌دین فرۆشیاره‌که، دیسانه‌وه‌ داوه‌ت مان ده‌کات بۆئه‌م
کرین و فرۆشته‌ن تا شه‌رابی عه‌شق بکرین و عه‌قل‌له‌به‌های دابده‌ین، ئه‌وی‌پیمان ده‌لی‌ وه‌ره ئه‌م
مامه‌له‌یه‌ بکه، چونکه‌ که‌سی قازانجی کردووه که ئه‌م مامه‌له‌یه‌ی کردیته‌؛ واته‌ وه‌ره با به‌به‌های
گه‌وه‌ه‌ری عه‌قل‌ عه‌شقی ئیلاهی بکرین، چونکه‌ که‌س له‌م کرین و فرۆشته‌ن زه‌ره‌ر ناکات.

۵- نماز درخم آن ابروان محرابی

کسی کند که به خون جگر طهارت کرد

کسی ده توانی له که وانهی شه و برۆ میحرابیانه دا نویتز بکات که به خوینی جگر ده ستونویژی گرتیبی.

نماز: نویتز خم: چه ماو، که وانهیی طهارت کرد: ده ستونویژی گرت یاخوده هر خونا ماده کردنیکی وه که دستونویزو غوسل و تهیه موم بۆ نویتز کردن که نویتز به بی شه وانه دروست نییه.

خون جگر: ناماژه به به سهختی و نارحه تی کییشان و دانگرتن به خۆدا له به رامبه ر نارحه تی ریگهی عه شقداو نویتز کردنیش له تاقی برۆ میحرابی یاردا واته گه یشتن به تاوات و مه رام و دیداری یاره، خواجه لیتره دا ناماژه به سهختی ریگهی عه شق ده دات و سه برو نارامی گرتنیش له سهر شه و سهختیانه به هۆکاری سه رکه وتن و گه یشتنی له خۆشه ویست و مه عشوق ده داته قه لّم، ته نانه ت هیئنده به گرنگی ده زانی به ده ستونویزو پاکی ده داته قه لّم بۆ نویتز چونکه مرؤف به بی ده ستونویژ گه رتن نویتزیش بکات نویتزه که ی دانامه زری، هه ربویه ده لیت که سی ده خوازی له تاقی برۆ میحرابی یاردا نویتز بکات که ده ستونویژی به سهختی قه بولکردن گرتیبی.

۶- فغان که نرگس جماش شیخ شهر امروز

نظر به درد کشان از سر حقارت کرد

هاوار له چاوانی فریوده ری شیخی شار شه مرؤ به سوکییه وه له باده نۆشان هه ژاری روانی.

جماش: فریوده ر، فیلباز

خواجه له دست چاوانی شیخی شار یا ده سه لاتداری شار ده نالینی شه و چاره فریوده رو فیلبازانه ی که به سوکی سهیری عاشق، عارفه هه ژاره کان ده روانیت و سوکابه تیان پی ده کات له کاتیکدا که شه گه که سی هه بی شیای به سوک سهیر کردن بیت جگه له شیخی شار که سی دیکه نییه، چونکه شه و خه لکی هه لده خه له تینی.

۷- حدیث عشق ز حافظ شنو نه از واعظ

اگرچه صنعت بسیار در عبارت کرد

قسه و باسی عه شق له حافظ بیسته نه له واعیز گه رچی جوانکاری زۆریشی له ده دربریندا به کاره ینا.

شنو: بشنو: بیسته

صنعت: جوانکاری له قسه دا وه که ره وانبیژی و زمان پاراوی، خواجه خۆی به که سیکی شه هلی عه شق ده زانیت و پیشی وایه که پیویسته هه رشتی له شه هلی خۆیه وه باس بکریت و ده لیت قسه و باسی عه شق و عیرفان له من بیسته که شه هلی عه شق نه وه که له واعیزو نامۆژگار که ر، چونکه شه و شه هلی عه شق و عیرفان نییه، شه گه رچی زمانپاراو جوانکاریش له ده برین و عیباره تدا بکات، به لّام ناتوانی به دروستی باس عه شق بکات له راقه کردندا. میسراعی دووه میان به (واعظ) گپراوه ته وه، به لّام ده کری بۆ (حافظ) یش بگه ریته وه و شه و کاته مانای به یته که ده بیته شه مه:

قسه و باسی عه شق له حافظ بیسته نه وه که له واعیز شه گه رچی حافظ به شیعو جوانکاری شیعریش ده یانلی شه مه نه بیته ریگر له به رده م گوینگرتن و له حافظ، چونکه حافظ شه هلی عیشقه.

غەزەلى سەد و بیست و هه شتەم:

بەحرى موجتەسى هەشتى مەخبونى ئەسلەمى مۇسبەغ
(مفاعىلن فعلا تىن مفاعىلن فەم لان)

۱- بە آب روشن مى عارفى طهارة کرد

على الصَّبَاحُ که میخانه را زیارت کرد

عارفیک بەیانی که زیارەتى مەیحانەى دەکرد بەئای رۆشن و زولالەى مەى دەستنویژی گرت.
على الصَّبَاحُ: بەیانی زوو

غەزەلە که فەزایەکی عارفانى تەواى هەیسە بەشەپۆهەکی راستەو خۆش ناوی (عارف) هاتوو، عارف رەببواى رەببەى تەریقەت و عاشقى راستەقینە و روخسارى جوانى یارى حەقە که خودایە، عارف هەمان ئەو سۆفییە راستگۆیانەن که لەروکارو توپیکلی سۆفیگەرى درۆزانە دەرچووئە دەروەو بەنیو ناخى عیشقى ئەزەلیدا رۆدەچن، لەزاراوەدا عارف کەسێکە لەخودای حەق ئەو بەقۆناغى شەهودى زات و نیو پەرۆو سیفاتە جوانەکانى خۆى گەیاندوو ئەم پلەویایەهەشى بەهۆى تەریقەت و حال و موکاشەفەو پەنگەیشتوو ئەو کە بەهۆى زانستەو (کاشانى اصطلاحات بەنقل از سجادی) یاخود دەگوتریت عارف کەسێکە کە بەفەنا لە حەقدا گەیشتوو هەشتا نەگەشتوو تە بەقا (سجادی)

عارف لای خواجە هەمیشە روخساریکی نورانى و دەروونیکی پەر لە مەعریفەتى حەقەو یەکیکە لەو زاراوانەى کەلێلێ تەدانا هەیلێتەو.

لێرەدا خواجە باس لە پەرۆى مەیحانەو جینگەى عەشق و حال و مەقامەکان دەکات کەلای ئەو تەنیا عارفە — یاخود بەلای ئەو عارف لەهەمووان چاکتر — قەدرو ریزی ئەو حال و مەقامانەى عەشق دەزانیت، هەربۆیە ئەم بەیانیه زوو کاتى چوو ئەو حال و مەقامەکان و ئەو پەرۆى زیارەتى کردن بەعەشق و مەى دەستنویژی گرت، چونکە ئای زولال و رۆشنى مەى، عەشقە مەرۆقە هەندە پاك دەکاتەو کەبتوانی زیارەتى مەیحانەى عەشق بکات.

۲- هەمین کە ساغر زربین خورنەهان گەردید

هلال عید بە دور قدح اشارت کرد

هەر بەو بەیانی کە پێکی زبیرینی ون بوو دەمەداسى (مانگی) جەژن ناماژەى بە دەورى پێک کرد.
هەمین کە: هەرکە، هەربەو بەیانی کە زربین: زبیرین خور: خۆر نەهان گەردید: ون بوو، ئاوابوو

مانای چەمکی ئەم بەیتە هەمان مانای بەیتى یەکەمى غەزەلى پێشوو و میسراعى دووهمیشى دووبارە کردنەو بەیانی هەمان میسراعى دووهمى هەمان بەیتى پێشوو، هەرچى میسراعى یەکەمیشە وێنەیهکی جوانى ئاوابوونى هەتایى دواین رۆزى مانگی رەمەزانە، ئەو هەتاو زبیرینەى کە هەر لەپێکی زبیرینی مەى دەچیت، ئەو کە لەغەزەلى پێشوو دا روئان کردوو مەبەست لەدوایى هاتنى مانگی رەمەزان و ناماژەکردنى مانگی دەمەداسى یەکشەو بەیانی جەژن بە دەورى پێک، داوئەکردنى عاشقانە بۆ حەقیقەت و تەریقەت پاش ئەو بەیانی کە خەلکی رەمەکی بەرەو ساردبوونەو دەچن لە نزیکایەتى ئەگەل حەقدا.

۳- خوشنامازون نیاز کسى که از سردرد

بە آب دیدەو خون جگر طهارة کرد

چەند جوانە (خۆزگەم بە) نوژیو دوعای کەسى کە لە ئازاردا بەئای چاو و خوینى جگەر دەستنویژی گرتی.

خوشا: چەند جوانە، چەند چاکە، خۆزگەیهک بە نیاز: دوعا، پێویستى و کروزانەو. گوتمان بەخوینى جگەر دەستنویژگرتن بەواتای رەنج بینین و نارەحەتى دیت، خواجە ئەو نوژیو دوعایانە بەچاک دەزانیت کە بەفرمیسک و ئازارو نارەحەتیهو بەکرین و مەرۆق تەیاندا نامادەبیت و لەقاپى حەقدا بەشکستەى دلێیهو بەکروزیتەو، ئەو کە ئەو نوژیانەى کە ببی ناگاییهو دەخوینین، ئەمەش هەمان ئەو نوژیانەن کە دەبنە مایەى لادانى مەرۆق لە خراپەو خراپەکارى، چونکە حەق دەفرەمووی (ان الصلاة تنها عن الفحشاء والمنکر) لەراستیدا، رەهەندى عیرفانى نوژی — کەخواجە لێرەدا ناماژەى پێدەدا — لەمەش لەپێشترو رازو نیازیکی راستەوخۆیه ئەگەل حەقداو تەنیا لەبەر جوانى و خۆشەویستى روى ئەو دەکریت ئەو کە پاراستنى مەرۆق لەخراپە.

ناکری ئێمە لە نیوان نوژیکردن و نوژیخویندندا جیاوازی نەکەین، چونکە نوژی خویندن روکارو توپیکلی نوژیەو تەنیا بەزمان دەگوتریت، بەلام نوژیکردن ناخ و کرۆکی نوژیەو سەربارى لایەنى جەستەیی و سەرزارى بەدل دەکریت لەزمانى کوردیشدا نوژی دەکریت و زۆرینەمان دەلین نوژیەمان کردو ئیقامەى صلاتى عەرەبیش هەمان واتا دەبەخشیت کە ئەمەش کارەو بەدل و گیان و جەستە ئەنجام دەدریت.

۴- بەروى یار نظر کن زیدە مانت دار

کە کار دیدە نظر از سر بصارت دارد

سەیری روى یار بکەو سوپاس گوزارى دیدەن بە، چونکە ئەزموندار لەروى داناییهو کار دەکات.

نظر کن: سهیرکه منت دار: سویاسی بکه کار دیده: نه زموندار

بصارت: دانایی، زیره کین بهیرو رونا کبری

لیژدها خواجه مه بهستی له وهیه که منه تی چاوانی خۆت بزانه که ده توانی روی گه شی یار بیینی و نه سوارچاک و نه زمونداره و سه رباری ئەم منهت زاینه ی چاوی نه زموندار ی خۆت سهیری روی یار بکه.

۵- امام خواجه که بودش سر نماز دراز

به خون دختر رز خرقة را قصارت کرد

ئیمامی گه وره به ریز که نیازی نویژی در یژی هه بوو به خوینی کچی رهزا (شه راب) خرقة کی شوست.

بودش سر نماز: نیازی نویژی هه بوو، قه سدی نویژی هه بوو دراز: در یژ دختر رز: کچی رهز، مه بهست له دانهی تر ییه و خوینی کچی ره زیش ناوی تر ییه که مهی و شه رابه.

قصارت کرد: شوستی، شۆردی، پاکی کرده وه.

جه ختکردنه وهی به رده وامی خواجهیه له سه ره په یوه ندی نیتوان به ندایه تی در یژ خایه ن و عه شق، چونکه لای حافظ یه کیک له پیوستیبه کانی نویژه در یژ ده کان — که ده کری لیژدها ره مزو سومولی نویژی راست و پاکه کان بیّت — عه شقه، چونکه مرۆف ده توانی به بیژار یشه وه بیّت نویژی کورت و ته نانهت درۆینه ش بکات، به لām نه فه سی در یژ نابیّت، هه ربویه لیژدها ئەمه ده رده بریّت و ده لّی که ئیمامی گه وره به ریز نیازی ئەوهی هه بوو نویژی در یژو راسته قینه بکات ریکاری و خرقة کی به مهی و شه راب پاک کرده وه و چویه وه نیتو جیهانی مه له کوتی عیرفانه وه.

لیژدها له هه موو دیوانه که دا حافظ جه خت له سه ره ئەم راستیه ده کاته وه که عه شق راستترین ریگه په رستش خودای گه وره یه.

۶- دلم به حلقه زلفش به جان خرید آشوب

چه سود دید ندانم که این تجارت کرد

دلم له نیتو ئەلقه ی پرچیدا به گیان ناشوبیی کری نازانم چ قازانجیکی به دی کرد که ئەم تیجاره ته ی کرد.

به حلقه: له نیتو ئەلقه ی خرید: کری سود: سود، قازانج ندانم: نازانم خواجه له بازگانی و مامه له یه کی دلّی خۆی سه ره درناکات که کرینی ناشوب و فیتنه یه به قیمه تی گیان یا خود بۆ گیانه، چونکه هه رچی له م تیجاره ت و مامه له یه ورد ده بیته وه هیچ سودو قازانجیکی تیدا به دی ناکات.

۷- اگر امام جماعت طلب کند امروز

خبر دهید که حافظ بهمی طهارت کرد

ئه گه ره ئە مرۆ ئیمام داوای جه ماعه ت بکات پیی بلین که حافظ به مهی ده ست نویژی گرتوه. بیگومان به مهی و عه شق ده ست نویژگرتن ده ست نویژی ساده و ئاسایی و خه لکی ره مه کی و عه وام نییه، به لکو ده ست نویژی نویژیکی در یژی راسته قینه یه که له به یتی پینجه مدا ئامازه ی پی دراوه، ئە مرۆش ئە گه ره هاتوو ئیمام داوای جه ماعه تی کرد که کۆبینه وه بۆ جه ماعه ت پیی بلین حافظ ده ست نویژی نویژیکی راسته قینه ی در یژی گرتوه و نه و جۆره ده ست نویژه ش بۆ نویژیکی عه وام و ساده ی وه ک نویژی جه ماعه تی ئەم سه رده مه ده ست نادات.

لیژدها له م غه زه له دا حافظ به ناشکراو بیّ په رده خۆی به عارف ده داته قه لّم و ده ست نویژی خۆی به ده ست نویژی عارفه کان ده زانیّت. شاراره نییه که ئەم غه زه له فه زایه کی عیرفانی ته واوی هه یه و مهستی و مهی هه مان مهستی و مهی عیرفانین.

غزه‌لی سه‌د و بیست و نۆه‌هم :

به‌حری موزاریعی هه‌شتی نه‌خره‌بی مه‌کفونی مه‌قسور
(مفعول فاعلات مفاعیل فاعلان)

۱- صوفی نهاد دام و سر حقه بازکرد

بنیاد مکر بافلک حقه بازکرد

سۆفی داوی داناو سه‌ری فروفیللی کرده‌وه بونیادی فروفیللی له‌گه‌ل فه‌له‌کی حوقه‌بازدا کرده‌وه .
نهاد دام: داوی دانا، داوی نایه‌وه حقه: فروفیل، جادو نوشته بازکرد: کرده‌وه
(حقه بازکرد) به‌دوو شیوه ده‌خوینرتیه‌وه، یاخود دوو شیوه و هاوده‌نگی له‌یه‌کدی جی‌اوازن
له‌یه‌که‌میاندا سه‌ری فروفیل کردنه‌وه‌یه یاخود سه‌ری قوتوی فروفیل لادانه، به‌لام (حقه‌بازی) ی
دووهم به‌واتای فیل‌باز دیت.

به‌یه‌تیه‌کانی سه‌ره‌تای ئەم غزه‌له‌ه باس له‌ فیل و ته‌له‌که‌ی سۆفیه‌کان ده‌کات که ده‌بنه‌ مایه‌ی
فیل له‌ خه‌لکی کردن و هه‌میشه‌ داو بۆ که‌سانی دیکه‌ ده‌نینه‌وه‌و ئاژاوه‌و فیتنه‌ ده‌گیرن،
له‌به‌ییتی یه‌که‌مدا خواجه ده‌لی: سۆفی داوی خه‌له‌تانندن و فریوکاری نایه‌وه‌و سه‌ری فروفیللی لاداو
ده‌ستی دایه‌وه‌و فروفیل و خۆبه‌چاک زانین ته‌نانه‌ت له‌گه‌ل فه‌له‌کی فیل‌بازیشدا بووه‌ته‌ شه‌ریک و
له‌گه‌ل ته‌ویشدا فیل ده‌کات ئەو فه‌له‌که‌ی که‌خۆشی فیل‌باز و حوقه‌ چیه .

۲- بازی چرخ بشکندش بیضه درکلاه

زیرا که عرض شعبده با اهل رازکرد

یاری رۆژگار هیلکه‌ی له‌کلاودا ده‌شکینتی (ریسوای ده‌کات)، چونکه له‌گه‌ل ته‌هلی راز
(عارفان) دا چاوبه‌ست و فیل ده‌کات:

بشکندش بیضه درکلاه: هیلکه‌ی له‌کلاودا ده‌شکینتی، هیلکه‌ له‌کلاودا شکان به‌مانای
رسوایی و ئاشکرا بونی عه‌یب و عارو نه‌نگیه‌کی مرۆف دیت شعبده: چاوبه‌ست و جادو
ره‌نگه‌ فرو فیل کردن له‌ که‌سانی بی ناگاو نه‌زان ترسیکی شه‌وتۆی نه‌بیته، به‌لام فروفیل
کردن له‌وه‌که‌سانه‌ی که‌خۆیان زیره‌ک و چاپوکن کاریکی زۆر گرانه‌و رۆژی دیت که هه‌موو شتی‌ک
ئاشکرا ده‌بیته و شه‌وفیل‌بازه‌ ریسوا ده‌بیته، خواجه‌ش لی‌رده‌دا ساولکه‌یه‌ سۆفی ده‌خاته‌ه روو که
لای عارفه‌کاندا یاخود شه‌وانه‌ی ته‌هلی رازن و ئاگاداری که‌شف و که‌راماتن باسی که‌شف و
که‌راماتی خۆی ده‌کات و خه‌لکی ده‌خه‌له‌تینتی، هه‌ریۆیه ئەم که‌مه‌یه زۆر ترسناکه‌و رۆژگار
ئابرویان ده‌بات و ریسوا ده‌بن.

۳- ساقی بیا که شاهد رعنا صوفیان

دیگر به‌جلوه آمدو آغاز نازکرد

ساقی وه‌ره که یاری قه‌شه‌نگی سۆفیه‌کان جاریکی دیکه ده‌ستی کرده‌وه به‌نازو جیلوه‌ی
شاهد: یار، مه‌حبوب، رعنا: قه‌شه‌نگ

خواجه به‌تانه‌وه له‌یارو مه‌حبوبی قه‌شه‌نگی سۆفیه‌کان ده‌لی: ئەی ساقی ئەی یاری حه‌قیقی
و جوانی حه‌قیقی - وه‌ره بۆسه‌یرو ته‌ماشاشا، چونکه مه‌حبوبی ره‌عنا‌ی سۆفیه‌کان! دووباره
به‌نازه‌وه خۆی نمایش کردوه و که‌وته جیلوه‌ گه‌ری.

یاری سۆفیه‌کان ده‌کرێ شیخی درۆزن یا‌هه‌ر ره‌مزیککی جوانی سۆفیه‌ ریاکاره‌کان بیته و
خواجه تانوتی لی ده‌دات یاخود له‌مباره‌دا - ده‌ره‌که‌وتنی یاری سۆفیبان - خواجه ساقی بانگ
ده‌دات تا له‌فه‌زای فروفیلای ئەو رزگاری بکات.

۴- این مطرب از کجاست که ساز عراق ساخت

اوهنگ بازگشت زراه حجاز کرد

ئەم موتریبه (مۆسیقاژنه) له‌وتیه‌ که‌ناهه‌نگیککی له‌ مه‌قامی عیراق لیداو له‌کاتی دابه‌زیندا
(گه‌رانه‌وه له‌مه‌قامی مۆسیقیدا) به‌مه‌قامی حیجازی دابه‌زی.

ساز: ئاهه‌نگ: ئاواز عراق: ئاهه‌نگیککی مۆسقییه و یه‌کیکه له‌ چواربهنه‌مای
بهنه‌رتی مۆسیقا

بازگشت: ئاهه‌نگی گه‌رانه‌وه؛ واته گه‌رانه‌وه له مه‌قامیک به‌ناهه‌نگی بۆمه‌قامیک دیکه
وه‌ک دابه‌زین و گۆرینی مه‌قامات حجاز: جوړه مه‌قامیک دیکه‌ی مۆسیقایه .
به‌یه‌ته‌که باس له زیره‌کی موتریب (مۆسیقاژنه) ده‌کات که هینده وه‌سه‌تاو لی‌زانه
به‌شیوه‌یه‌ک زۆره‌ونه‌ری له‌نیوان مه‌قاماته‌کاندا هاتوچۆ ده‌کات و ئاهه‌نگی خۆش ده‌رده‌هینتی و
له‌کاتی دابه‌زیندا مه‌قامه‌که ده‌گۆرێ.

به‌هه‌رحال ته‌مزاراوه مۆسقیین و شه‌رح کوردنیان زۆرسود به‌خش نییه؛ به‌لام شه‌وه‌ی
گرنگه‌ شه‌وه‌یه که خواجه وه‌سفی مۆسیقاژنه‌یککی وه‌ستاو کارامه‌ده‌کات که نه‌گه‌ری
زۆرراست شه‌وه‌یه مه‌به‌ستی له‌ری‌کخه‌ری گه‌ردوون بیته که‌زۆر وه‌ستایانه‌یه، یاخود یه‌کیکه له
رابه‌ره‌کانی نیو عه‌شق که‌زۆر کارامه‌و وه‌ستایانه به‌نیو ری‌گه‌ دژواره‌کانی ته‌ریقه‌تدا گوزه‌ر
ده‌کات. {چاپ پنجم / نشر تنوسیر ۱۳۷۸}

۵- ای دل بیاکه ما به پناه خدا رویم

زانچ آستین کوتاه ودست دراز دارد

ئهی دل وهره نیمه پهنا به خوا بگرین له وهی که قوئی کورت و دهستی دریزی ههیه.

زانج: له وهی که آستین: قوئی

قوئی خیرقهی سؤفیه کان کورت بوو به لام ئەوان له نیو ئەو خیرقه کورته دا دهستدریزیان ده کرده سهرخه لکی، بۆیه خواجه به قوئی کورتی دهستدریزی وهسفی کردوون و پهنا ده گریت له خودا لییان و به دلی خوی ده لیت که نهی دل وهره با نیمه پهنا به خوا بگرین لهو سؤفیه فیلبازو دوو روانه ی که له خواناترسن و دهستدریزی ده کهن، سهرخه لکی و به فروفیل دزییان لی ده کهن.

۶- صنعت مکن که هرکه محبت نه پاک باخت

عشقش به روی دل معنی فراز کرد

فروفیل مه که چونکه هرکه سی له خۆشه ویستی و عهشقادا پاک و دلسۆز نه بوو عهشقی ده رگای واتای به روی دلیدا داخست.

صنعت: دورویی، فروفیل، تهزویر وریا در: ده رگا درمعنی: ده رگای واتای نه پینه کانی عهشقی

فراز کرد: داخست (فراز کردن) به ههردو واتای کردنه وهو داخست دیت، به لام له مه به پنه تا واتای دووه میان مه به سته.

لای خواجه مه رجی سه ره کی کردنه وهی ده رگای نه پینه کانی عهشقی له سه ره عاشقی پاک و دلسۆزییه که سی که به پایکی و دلسۆزی دلی خوی بدات به مه شعوق و جگه له عاشقه دلسۆزانه عیشقی ده رگی نه پینه کانی خوی به روی که سی دیکه دا ناکاته وه. خواجه له مه به پنه دا هۆشپاری به وعاشقانه ددهات که ده پانه وئی بینه مه حره می رازو داوایان لی ده کات له دوو رویی و ریاکاری و فروفیلی عهشقی — که مه به سستی له سؤفیه ساویلکه کانه — دوورکه ونه وه، هه ریویه ده لی: واز له فروفیل دورویی به پنه له عهشقادا، چونکه عهشقی ده رگای واتاو رازه قوله کانی به رویی شه و که سانه دا داده خات که فروفیل ده کهن و به راستی دلیان دانانین.

۷- فردا که پیشگاه حقیقت شود پدید

شرمنده رهروی که عمل بر مجاز کرد

به بیانی که سه ره تایی حقیقهت ده رده که ویت شهو ریپوارهی که کاری مه جازی بووه شرمه نده ده بی.

فردا: به بیانی — لی ره دا مه به ست له روژی قیامه ته

پیشگاه : سه ره تایی، سه ره تاو پیه وهی خان، سه ره وهی مه جلیس شود پدید: ده رده که وئی

شرمنده: شه ره زار رهرو: ریپوار

عمل بر مجاز کرد: واته کاری له سه ره حقیقهت نه بوو، به لکو به پینی به رزه وهندی بووه و خه ریکی فروفیل بووه.

له به پنه که دا باس له قیامهت و روژی حیساب له گه لدا کردن کراووه (پیشگاه حقیقت) مه به ست لهو کاته یه که حه قیقه ته کان ناشکرا ده بییت و ده رده که ون که شه مه ش روژی قیامه ته خواجه پینی وایه هه ره که سینک له سه ره مه جازو فروفیل کاربکات و نیشی خه له تانندن بییت به تاییسه تی ریپوارانی ریگه ی ته ریقهت له ناستانه ی حه قیقه ته روژی داواییدا شه ره مه نده و شه ره زار ده بن.

۸- ای کبک خوشخرام کجامی روی بایست

غرّه مشو که گره ی عابد نماز کرد

ئهی که وی خۆش رهوت بۆکوئی ده روژی راوه سته، کاتی پشیلهی عابد نوژی کرد فریو مه خۆ.

کبک: کهو خوشخرام: خۆش رهوت، به ناز روشتن بایست: بوه سته غره مشو: فریو مه خۆ گره: پشیلهو نماز: نوژی

خواجه (یار) له فریو کاره کانی سؤفیه ساویلکه کان ناگادار ده کاته وه که نه که ویتته داوایانه وه، چونکه نهون کاتی عیبادهت و خواپه رستی خۆیان نمایش ده کهن درۆ ده کهن و هه ره لهو پشیله یه ده چن که خوی به عاببدو خواناس نه دایه قه لهم بۆ شه وهی که وه کان هه له خه له تینی و تالیی نزیکه که ونه وه و بیانخوات.

سه بارهت به (گره عابد) یا (پشیلهی عابید) چه ندرا یه که هه یه که لی ره دا به کورتی باسیان ده که یه ن.

چیرۆکی یه که می پشیلهی عابید بۆ چیرۆکی نیو کلله و دیمه نه ده گه ریته وه که زۆرینه ی میژوونوو سه کان و راقه کارانی دیوانی خواجه باسیان کردوو که گوایه پشیله یه بۆ خه له تانندن که وه کان فیلیکی نوی ده دۆزیتته وه روژیک ته زییح له مل ده کات و ده ست ده کات به خواپه رستی کاتیک که ویک نه مه حالته ده بینیت زۆری پی سهیر ده بییت و فریو ده خوات و وا ده زانیت که پشیله که به راستی تۆبه ی کردوو خه ریکی خواپه رستییه و که وه کانی دیکه ناگادار ده کاته وه پاش ماوه یه که له به رده و امی شه زوه دو عیباده ته ی پشیله که که وه کان به ته وای باوه ده کهن که تۆبه ی کردوو به دلنیا یه وه لینی نزیک ده بنه وه شه ویش له فرسه ته تیکدا په لاماریان ددهات و لییان راوده کات. {سودی ج ۱ ۸۲۵}.

یاخود وهك د. هروی باسی دهکات دهکری ئەم پشیلەیه چیرۆکی پشیلە کە (عماد فیکه) بێت کە دەلێن: خواجه عماد پشیلەیهکی هەبوو و فیتری ئەو دی کردوو کە لە کاتی نوێژدا لە پشیلەیه نوێژ بکات و لە بەر ئەو دی کە عماد فیکه سۆفیکه بوو خانەقاو خەریکی خەڵەتاندن بوو، ئەم کارە بە مەبەستی فریودان کردوو کە خواجه ئەم مەسەلەیهی بیستوو ئەم غەزەلە داناو {د. هروی ج ۱ ل ۵۶۸}.

بەلام د. هروی پیتی وایه کە ئەم مەسەلەیه ناماژەیه بە چیرۆکی (مشک و پشیلە) ی عبیدزاکانی کە ئەویش رۆشتۆتە مزگەوت و خۆی بە نوێژکەر و لە خواترس داوێتە قەڵەم هەرچۆن بێت زۆرینهی رافەکارانی دیوانی خواجه لە گەڵ رای یە کەمدان و پێیان وایه کە عابد - یاخود لە هەندێ نوسخەدا زاهد - سیفەتە پشیلە کە (نسبه) نییه بۆ کەسیکی دیکه. بەم پێیه بێت: خواجه دەلێت ئەو کەوی خۆش رەوت بە عیبادهتی درۆزانە پشیلە فیلبازەکان کە سۆفیکه ریاکارەکان فریو مەخۆ لەو زیاتر لێیان نزیک مەبەرەو و راوێستەو بۆکۆی دەرۆیت، چونکە ئەو نوێژانە فروفیلن و بە مەرامی نزیک کەوتنەو و خوار دنت دەیکەن.

۹- حافظ مکن ملامت رندان که درازل

ما را خدا ز زهد ریا بی نیاز کرد

حافظ سەرزەنشتی رەندان مەکە، چونکە لە ئەزەلدا خوائیمە لە زوهدی ریا بی نیاز کرد. حافظ لێرەدا بە خۆی دەلێت کە سەرزەنشتی رەندان مەکە، بەلام مەبەست لەم گوتەیه ئەوێه تاخەلکی تر سەرزەنشتی رەندان نەکەن، چونکە حافظ خۆی بە رەند دەزانیت و لەو گروپەیه و هەرگیز سەرزەنشتی رەندان ناکات.

لەبەیتە کەدا (زوهدی ریا) هاتوو کە زوهدی پر لە ریاکاری و فروفیلن درۆیه دەلسی ئیمە ی رەندان هەر لە رۆژی ئەزەلەو خودای گەورە وای خەلق کردوین کە پێویستیمان بە زوهدی پر لە ریاکاری نەبێت و ئیستاش خۆمان بەوشێوەیه دەرناچین، هەر بۆیه کە وانین و خەریکی زوهدی پر لە ریانین سەرزەنشتمان مەکە، چونکە هەر لە رۆژی ئەزەلەو خوا ئەمە ی لێ سەندوینەتەو و نەپهێشتوو فیتری زوهدی ریاکارانە بین.

غەزەلی سەد و سیهەم:

بەحرى رەمەلى هەشتى مەخبونى ئەسلەمى مەسبەغ
(فاعلاتن فعلاتن فم لان)

۱- بلبلى خون دلى خوردو گلى حاصل کرد

یاد غیرت بە صدش خار پریشان دل کرد

بولبولیک بەخوینی دل (نارەحەتی) گولیکى بە دەست هینا، بەلام باى غیرەت و سەد درک دلی و پەشێوو پەریشان کرد.

خون دلی خورد: (خوینی دلیکی خواردوو) ئەم درکەیه لە فارسیدا بە کاردی و بەواتای رەنج و هەولدان و شەوخنوێ زۆردیت لە پینا و کارێکدا، لە کوردیدا دەگوتریت پروکا - توانایی لێ برا.

حاصل کرد: بە دەستی هینا باد: با غیرت: غیرەت، تۆرەیی و حەسودی

(غیرت) لەبەیتە کەدا بە دوو جۆر لیکدریتەو و هەر لیکدانەوێه کیش دەبیتە دەروازە دیاریکردنی واتای گشتی بەیتە کە، لە لیکدانەوێه یە کەمدا (غیرت) بەواتای حەسودی و رق دیت و بەیتە کە رەهەندیکی دنیایی میژوویی وەردەگری و باى غیرەت لە بەرامبەر بولبولیکدا کە بەهەزار نارەحەتی و مەینەت گولیک بە دەست دەهینیت حەسودی ورقەو بەسەد جۆرە درک و دال پەریشانی دەکات.

بەلام لیکدانەوێه دوو مەسى (غیرەت) غیرەتی عاشقانە ی مەعشوقی حەقە کە لە کاتی رووکردنە دنیاو شتە دنیاییەکانی عاشقدا دروست دەبیت و دوچارى مەینەت و عەزابی دەکات تا عاشقی رولە گشت شتە دنیاییەکان وەرگێریت و تەنیا رووی لە جوانی مەعشوق بێت.

گومانی تیدانییه - یاخود گومانی تیانە هیلراو تەو - کە ئەم غەزەلە - یاخود زۆرینهی بەیتەکانی - خواجه لە داخی لە دەستدانی کورە کەیدا گوتراو و لاواندەرەو خەفەتباری ئەو مەرگەیه سودی لە شەرە کە ی خۆیدا لە سەرەتای ئەم غەزەلەدا نوسیبوێه تی: ئەم غەزەلە لاواندەرەوێه کە خواجه بەهۆی مەرگی کورکە ی خۆیهو دایناو) ج ۲ ل ۸۲۷ هرویش لە فرصت شیرازییهو نقلی کردوو کە خواجه کوریکى هەبوو بەنیوی - شاه نعمان - کە رۆشتوو بەهیندستان و لە - برهان پور - مردوو گۆرە کە ی نزیک قەلای - ناسیر - ه (۵۷۳ بەنقل از فرصت آثار عجم ص ۴۷۰).

لەو هەردوو واتای (غیرت) دا ناماژە بۆراستی ئەم مەسەلەیه دەکریت، بەلام جیاوازییان لە خستنهرووی بیری قولی خودی خواجه دایه، خواجه چەندین جاری دیکە لە (غیرت) و (بازی

غیرت) دواوه و نه و ویسته یاعه شقه نیلاهییه ی دهربریه که خوا خوشه ویسته کانی خوی بهیه کجاری بخوی پاکده کاته وه و یه کلایان ده کاته وه هه ره و غیره ته یه که فرمان به هه زره تی بیراهیم ددات تاکوره زور خوشه ویسته که ی سهربریت و بهه لنگرتنی چه قوکه ش ته سلیم بوونه به خوداو له راستیشدا سهربرینی نه و خوشه ویسته له رابه دهریه بکوره که ی که خودا له هیچ وه لیبیه کی خوی قه بول ناکات.

عارفه کان پیمان وایه که غیره تی نیلاهی ریگه نادات به ولیه کان دل به غهیری نه و بدنه، ههروه ها نه و غیره ته نیلاهییه هه مان نه و دروستکردن و ریگکردنی بنده کانه له لایه خدواوه که بوسه موسا داهات - علیه السلام - و خودا ناری لیتاوه دروستکردن و به موسای فهرموو : واصطفنك لنفس - طه ۴۱.

د. خرمشاهی پیتی وایه که (غیرت) له بهیته دا هه مان نه و غیره تی نیلاهییه که عارفه کان به ترسه وه لیتی دهروانن و خودا هه موو نه و شتانه له عارفه کان ده سه نیتته وه که دلایان به لای جگه له ودا راده کیشی نه م غیره ته ته نیا عارفه کان ده گریته وه یا خود راستتر نه وانه ی که ده چنه نیو دهریای بی نامان و بی که ناری عه شقی نیلاهییه وه.

به م پیه بیت لیره دا خواجه دان به وده دا دهنیت که کوره که ی خوی زور زور خوش ویستوه نه مهش بوته مایه ی جولاندنی غیره تی حه ق، بویه لیسه ندوته وه دیسانه وه خستویه تیه وه نیو پهریشانی.

۲- طوطی ای را به خیال شکری دل خوش بود

ناگش سیل فنا نقش امل باطل کرد

توتیه که به خه یالی شه کریکه وه دل خوش بوو، به لام له پر لافاوی نه مان و وینه ی ناره زوی سرینه وه و له ناوی برد.

ناگش: له پر، ناگه مان سیل: لافا و فنا: نه مان، فه ناو له ناو چوون باطل کرد: سرینه وه، له ناوی برد

خواجه خوی به توتیه که عاشقی شیرین و شه کر دداته قه له م که به خه یالی شه کرو خوشه ویستیک دل خوش بووه به ته مای بووه، به لام له پر لافاوی مهرگ و له ناو چوون نه و خوشه ویستیه له ناو برده و خه یال و ناواته خه یال که ی نه میشی باتل کردوه و سربویه تیه وه.

۳- قرّة العین من آن میوه دل یادش باد

که خود آسان بشدو کارمرا مشکل کرد

نوری چاوی من نه م میوه ی دل یادی به خیر که خوی به ناسانی رشت و منی دوو چاری کیشه و ناره حه تی کرد.

قرّة العین: نوری چاوان، نوری چاو یادش یاد: یادی به خیر آسان بشد: به ناسانی رشت مشکل کرد: ناره حه تی کرد کارمرا مشکل کرد: منی دوو چاری ناره حه تی و گرفتاری کرد لیره دا خواجه زور به ناشکراو راشکاوی باس له مه رگی کوره که ی - نوری چاوانی - ده کات و هه رنه بهیته شه که به لگه ی روون و ناشکرای نه ویه که نه م غه زله له پیره و لاوانانده ی نه ودا گوتراوه.

خواجه ده لی: نوری چاوانم که میوه ی دل و خوشه ویستم بوو یادی به خیریت خوی زور به ناسانی رشت و کچی دواپی کرد، به لام منی گرفتار کردو له پاش نه و ناسانی لی هه لنگرتوم پهریشانم.

۴- ساربان بارمن افتاد خدا را مددی

که امید کرم همزه این محمل کرد

و شتره وان باره که ی من که وت بخارتی خویارمه تیه که، چونکه نومیدی که رم بوو که منی به گه له نه م کاروانه داوه.

ساربان: و شتره وان بار: بار همزه: هاوری، هاوکاران محمل: که زاوه، لیره مه به ست له ته وای کاروانه که یه.

لیره دا خواجه ده چیتته وه نیو په ناگه ی عه شقه وه و هیوای هه میشه ی خوی به عه شق (زگار بوون له ناره حه تی) دوو باره ده کاته وه له کاروانی گه وری عه شق و جله و به ده سستی ریگه ی عه شق داوا ده کات که له م کوسته دا هاوکاری بکات و یارمه تی دهری بیت، لیره دا خواجه کاروانی گه وری عه شقی به و شتره وان و کوسته که ی خوشی به که وتنی بار داوه ته قه له م و داوا له و شتره وان ده کات که له م کاروان و ریبه دا به هانا یه وه بیت و خه می کوسته که ی له سه رشان سوک بکات، چونکه خواجه به م نومیدی که ره مه ی عه شقه وه له دهرگای عه شقی داوه له گه ل نه م کاروانه دا بووته هاوری، نه مه ش یه کیکه له ره خنانه ی که له عه شقی خواجه ده گریت و ده گوتریت خواجه به هیوای عه شقی که ی به رزه وندی خوازانه وه پیتی ناوته نیو دهریای بی ناسانی عه شقه وه - سروش -.

۵- روی خاکی و نم چشم مرا خوارمدار

چرخ فیروزه طربخانه ازین کبگل کرد

رووی خاکی و ته ری چاوی من به که م مه گره چه رخی (فه له کی) پیروزی خاوی زه ماوه ندگای خوی له م کاوگله دروست کردوه

رووی خاکی: رووی خاکی — خوئی نم چشم: تهری چاو، فرمیسکی چاو خوارمدار: به کهم مهزانه، به سوکی مهگره طرخانه: شوینی خوش و شادی — زه ماوندگا کهگل، قوریک که کای تیده کریت و له دیوار دروستکردن و سواغداندا به کاردیت. بهیته که چند مهسه له یه کی گه وهه ری وروژاندوه، یه که میان مرۆف و عشقی حه قیقی مرۆف مایه رازاندنوهی زه ماوه نگی چهرخ و مهله کوتسه، دووه میان: دژایه تی هم میشه یی نه شعهریبه کانه و جه بریانه ی بۆ فهله که به نهویتی نادۆست دهیداته قه له م. خواجه لهم بهیته دا روی وشکی خوئی که له خاک دهچیت به فرمیسکی چاوی تهر ده بیست (که نه م وینه یه ش واتای خه مباری و گریانی زره له داخی مهرگی کورکه یدا) و ده بیته نهوقوره پر له کایه ی خانووی بی دروست ده کریت یاخود سواغ ده دریت، به لām له نارحه تیه دا فهله که به م قوره کاداره تیا ترۆخانه ی شادی خوئی دروست ده کات و دژایه تی نه م ده کات. نه م لیکدانه وه یه له ناستی تیگه یشتنی مرۆفه میژوو یه کاندایه و بهیته که ههر له مهرگی کوره که ی خواجه ده دوی، به لām لیکدانه وه ی یه کهم عشقی مرۆف مایه ی جوابی چهرخ و مهله کوتسه لیکدانه وه یه که له ده ره وه ی میژوو دایه و له روانگه یه کی عیرفانی عاشقانه وه له بیه که ده روانی.

۶- آه و فریاد که از چشم حسود مه چرخ

درلحد ماه کمان ابروی من منزل کرد

ناهو فریاد که له چای حسودی مانگی فهله که وه مانگی نه برۆکه وانی من له گۆری که ده مه نزل. لحد: گۆر منزل کرد: مه نزل کرد

مانگی نه برۆکه وانی خواجه لهم بهیته دا کوره که یه تی و پیی وایه هینده جوان بسوه گره وی له مانگی ناسمان بردوه ته وه له جوانیدا و نه ویش له حه سودیدا چاوی لیکردوه و خستویه تیه گۆره وه، خواجه ناهوهارا ده کات و دان بهم راستیه دا داده نی که مانگی جوانی من به چاوی مانگی ناسمان مردووه و چووه ته گۆره وه.

۷- نزدی شاه رخ و فوت شد امکان حافظ

چه کنم بازی ایام مرا غافل کرد

سودت له فرسه ت وهرنه گرت و نیستاش چی بکه م تواناییه حافظ یاری روژگار فیللی لی کردم/ فریوی دام.

نزدی: نه تکرر شاه رخ: زاراوه یه کی شه تره نه و واده بی که نه سپیک کشی له شاو عه سکه ریک به یه که وه ده کات و له کاتی لادانی مه لیکدا عه سکه ره که وه ده خوریت به گشتی نه م زاراوه یه بۆ سود وهرگرتن له بواری فرسه تی روژانه یه.

فوت شد: به سه ر چوو امکان: توانا غافل کرد: فریوی دام، بی ناگای کردم

له م بهیته دا خواجه سه رکۆنه و لۆمه ی خوئی ده کات - وه ک بلایی توانایی تی کاریک بۆ کوره که ی بکات، به لām نه یکر دیت - که له کاتی فرسه تی چاریکت هه بوو، به لām نه تکر دو نیستاش نیدی به سه رچووه، نه وکاره چیه؟ له حافظدا نه هاتوه، به لām راقه کاران هه ریبه که یان شتیکیان گوتوه بۆ نمونه (د. غنی) په یدا کردنی ده رمان و چاره سه ری نه خوئی و نه چوونه لای دکتۆر. سودی به نهینانی و نه وه خستنه وه پیش مه رگ دهیداته قه له م واده رده که ویت سودی له مانای ته وای (شاه رخ) تی نه گه شتیبت و به نیوی کچانه داویه تیه قه له م. له میسراعی دووه مدا خواجه نه م بی ناگایی و که مته رخه مییه ی بۆریای و فرو فیللی روژگار ده گیتته وه و ده لی چی بکه م یاری و فرو فیل روژگار غافلگیری کردم.

غەزەلى سەد و سى و يە كە م :

بەحرى موجتەسى ھەشتى مەخبونى ئەسلەمى مۇسبەغ
(مفاعىلن فعلا تىن مفاعىلن فع لان)

۱- چۇباد عزم سىركوى يارخوھام كرد

نفس بە بوى خوشش مۇشكبار خواھام كرد

و ەك با نىيازى سەركۇلانى يارم ھەيەو نەفەس بەبۇنى خۇشى ئەو مسكىن دەكەم.
چو: و ەك عزم: نىياز، ويست خواھام كرد: ئەم رىزەيە بۇ داھاتوو بەكاردىت، بەلام
لەكوردىدا رىزەي داھاتوو نىيەو ھەر رانەبردوو بەكاردەھىنرەت.

دەكرى و ەك با لەتپەرى و خىرايىدا بىت ياخود لەچۇنيەتى گەراندا بىت بە كۇلانى ھەرىي
مى ياردا، خواجە نىياز وايە و ەك باخىرت بروت ھەرەمى بارەو ەولەبۇنى خۇشى ئەو ھەناسەي
مىسكىن و بۇغۇش بكات، غەزەلەكە بەگشتى فەزايەكى عىرفانىانەي ھەيەو تىايدا لەھەستى
ئەو رىوبارى دەدوئىت كە جوانىەكانى نىو دۇنياي عەشقى ھەقىقى دەرك كرددوو ەدەيەوى بچىتە
نىوئەو دۇنيا رەنگالەبىيەو ە.

۲- ھەر آبروى كە اندوختەم زدانىش و دىن نثار خاك رە آن نكار خواھام كرد

ھەرئابرو ناوبانگىك كە لە زانست و دىن بەدەستم ھىناو ەدەيكەمە قوربانى خاكى رىگەي
ئەو نىگارە (يار) ە.

اندوختەم: بەدەستم ھىنا، كۆم كرددەو ە دانش: زانست نثار: قوربانى

لېرەدا ئىدى خواجە نامادەيە ھەموو ئەو سەرودە مەعنەويانەي كەلەئەنجامى دىن و
زانستەو بەدەستى ھىناون بىخاتە زىرپىي يارو خۇشەويستى ھەقىقىيەو ە بىكاتە قوربانى
خاكى رىگەي، چونكە ئەو زۇرچاك لەعەشق تىگەيشتەو دۇنيايە لەو ە كەھەموو
ئابروكەسايەتە دىنى و زانستەيە كە لەچاو عەشقىدا پۇشپىكى بابردەلەيەو تەنيا عەشقى
مەعشوقە كە بەھانايەو ە دىت و بەفرياي دەكەوئىت، ھەربۇيە جىگەي خۇيەتى بىرئىتە قوربانى
خۇلى سەرەرتى ياران خودى حافظ لە غەزەلەكدا دانى بەم راستىەدا ناو ە دەلى:

عشق ت رسد بەفرياد و رخود بسان حافظ

قرآن ز بر بخوانى درچارده روايت

{د. ھروى ج ۱ ل ۴۲۴ بەيتى ۱۱}

۳- بەھرزە بى مى و مەعشوق عمر مى گذرد

بطلتم بس از امروز كار خواھم كرد

تەمەن بى مەي و مەعشوق بى ھودە تىدەپەرىت ئىدى تەمەلى و تەزەلى بەسەو لەئەمرزۆو
كاردەكەم.

بەھرزە: باتل، بى ھودە بطلتك تەو ەزەلى و تەمەلى بس: بەسە

خواجە تەمەن بەبى مەي و مەعشوق بەشتىكى بى ھودە دەداتە قەلەم و پىتى وايە كە
تەمەنى تانىستا كەبى مەي و مەعشوق تىپەريو ە بى ھودەبىيە، بۇيە ئىدى لەوتەو ەزەلى و
تەمەلىيە بىدار دەبىتتەو ە رادەپەرى و دەلى: ئىدى تەمەلى و تەو ەزەلى بەسەو لەئەمرزۆو كار
دەكەم؛ واتە لەمرزۆو كاردەكەم بۇ مانا بىدان بەژيان كەئەويش بەچونە نىو دۇنياي مەي و
مەعشوقە فەراھەم دەبىت كاركردىن خوا چونە نىو دۇنياي عەشقە.

واتاي قولى بەيتەكە لەوپەيو ەنديەدا دەردەكەوئىت كە شاعىر لەنىوان عەشق و ژياندا
دايدەئىت و ژيانى بى مەعشوقە مەي بەبى ھودە دەزانىت، لەراستىدا، نەبوونى عەشقى
ھەقىقى ھەموو مانا جوانە قول و راستەكانى ژيان دەدزىت و ژيانى مرز بەبى عەشق لە بى
ھودەيى زياتر ھىچى دىكە نىيە، ھاتنەكايەي فەلسەفەي پوچگەرايى و ھاوشىو ەكانى لەدۇنياي
مۇدبىرندا جگە لە و نكردىن عەشق و مەي و مەعشوقەي ئەزەلى ھىچى دىكە نەبوو.

۴- صباكجاست كە اين جان خون گرفته چو گل

فداي نكەت گيسوى يار خواھم كرد

سەبا لەكويىيە كە ئەم گىبانە سەرلەكويى گۆر لەرزىوو و ەك گول فىداي بۇنى پرچى يار دەكەم
خون گرفته: سەرلەكويى گۆر لەرزىوو، كەسى كەوادەي مردنى نزيك بىت، ياخود فتواي
كوشتنى دەركرايىت، ئەجەل گەيشتوو.

و ەك لە بەيتى پىشوو تردا گوتمان ئەم بەيتانە ھەستى رىبوارىكى سەرەتاي رىگەي عەشقەو
كە لەدواداوي تەمەنىكى پر پوچى و بىھودەيدا ھەست بەگەورەيى عەشق دەكات و دەيەوى
لەماو ەيەكى كورتدا ھەرچى دارو نەدارىەتى بىكاتە قوربانى عەشق - ئەم دواداوييە تەمەنە
مەرج نىيە خودى شاعىر بىت و ئەم بەيتە بەلگە بى لەسەر پىرى ئەو، بەلكو وئىنەي ھەستى
كەسىكى نىو خەيالى شاعىرە.

لېرەدا ئەو رىبوارە سەربارى دەوئىت، چونكە نىيازى وايە گىبانى سەرلەكويى گۆر لەرزىوو
كەنەفتى خۇي و ەك گول لەبەر پىي بۇنى خۇشى پرچى ياردا بىرئىت و بىكاتە قوربانى، دەيەوى
سەبا پەر رزىوو بۇنى گىبان بەدىارى بخاتە بەرپىي يارو فىداي خۇشى سىحرى پرچى بكات كە

حهیرانی کردووه. بینگومان هه‌رده‌بێ له‌پرچی په‌رده‌ی سه‌ر جوانیه‌کانی روخساری جه‌مال هه‌ربۆنی هه‌یران که‌ر بێت و ریگه‌ به‌ عاشقان نه‌دات به‌جیلوه‌ی جه‌مالی حه‌ق بگهن، به‌هه‌رحالّ خواجه‌ گیانه‌شی ده‌کاته‌ فیدای بۆی پرچی سه‌رروخساری یار.

۵- چوشم صبحدم شد زمه‌راوروشن

که‌عمر دهرسراین کاروبار خواهم کرد

له‌ عه‌شقی شه‌وه‌وه‌ وه‌ک مۆمی کاتی سپی‌ده‌ بۆم روون بوویه‌وه‌ که‌ ته‌مه‌ن له‌سه‌ر شه‌م کاروباره‌ داده‌نیم.

صبحدم: کاتی سپی‌ده

خواجه‌ که‌عه‌شقی خۆی بۆیار ده‌بینی و ده‌زانی چه‌نده‌ عاشقه‌ ئیدی به‌ته‌واوی لای روون ده‌بێته‌وه‌ که‌توانای ده‌ستبه‌رداری نییه‌ له‌م عه‌شقه‌و ته‌مه‌نی له‌پیناودا داده‌نێت بۆ شه‌م که‌ناعه‌ته‌ش شه‌م وینه‌په‌ی دروستکردووه‌.

که‌ مۆمی سپی‌ده‌یه‌وه‌ ده‌کری خۆدی هه‌تاوبێت، خواجه‌ ده‌لی وه‌ک هه‌تاو یاوه‌ک مۆمی به‌یانی که‌روناکه‌و ئاشکرایه‌ ناوا عه‌شقی یاره‌وه‌ دلنیا‌بووم و لیم روونه‌ که‌ ته‌مه‌نم له‌پیناوه‌ شه‌م عه‌شقه‌ی یاردا داده‌نێنم و ته‌واو ده‌که‌م. ده‌کری ته‌مه‌ن دانان جگه‌ له‌واتای به‌رده‌وامی له‌عه‌شقه‌دا واتای ترسناکی عه‌شقیش بگه‌یه‌نێت؛ واته‌ هێنده‌ عاشق ده‌م که‌ شه‌م عه‌شقه‌ بۆم ده‌بێته‌ مایه‌ی ده‌ردی سه‌رو ته‌مه‌نی ژینمی له‌سه‌ر داده‌نێنم و له‌پیناویدا ده‌رم.

۶- به‌یاد چشم توخودرا خراب خواهم ساخت

بنای عهد قدیم استوار خواهم کرد

به‌یادی چاوانی تۆوه‌ خۆم مه‌ست ده‌که‌م و پایه‌ی په‌یمانی کۆن تۆکه‌تر ده‌که‌م.

خودرا خراب خواهم ساخت: خۆم مه‌ست ده‌که‌م استوار: تۆکه‌م، قایم

(په‌یمانی کۆن) که‌ له‌ به‌یته‌که‌دا هاتووه‌ رازی نیو به‌یته‌که‌به‌وه‌ راقه‌کاران هه‌چ ناماژه‌یه‌کیان پێ نه‌داوه‌، ته‌نانه‌ت د. خرمشاهی که‌ شه‌رحی غه‌زه‌له‌ گران و رازداره‌کانی خواجه‌ی کردووه‌ شه‌م غه‌زه‌له‌ی هه‌رنه‌هێناوه‌.

(په‌یمانی کۆن) هه‌مان شه‌وپه‌یمانه‌یه‌ که‌ مرۆقه‌ له‌رۆژی شه‌زه‌لا یارۆژی شه‌له‌سه‌ستا به‌خودایان داوه‌، شه‌و رۆژه‌ی که‌ مرۆقدانی به‌خودایه‌تی شه‌وداناو په‌یمانیان بۆ به‌ندایه‌تی شه‌وپه‌ست، وه‌ک له‌ئایه‌تی (۱۷۲) ی سوره‌تی (اعراف) دا خودا ده‌فه‌رموی: (وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ).

خواجه‌ لی‌رده‌دا ده‌لێت به‌یادی تۆو چاوانی شه‌ودی تۆوه‌ شه‌ی مه‌عشوقی شه‌زه‌لی و جه‌مالی حه‌ق خۆم مه‌ست و مه‌ده‌هۆش ده‌که‌م و دیمه‌ نیوانی پله‌کانی عه‌شقی تۆوه‌و به‌مه‌ش پله‌و بونیادی شه‌وپه‌یمانه‌ی شه‌زه‌ل که‌ تۆیه‌خوداو مه‌عشوق ده‌زایم تۆکه‌م و مه‌حکه‌م تر ده‌که‌م.

۷- نفاق و زرق نبخشد صفای دل حافظ

طریق رندی و عشق اختیار خواهم کرد

دوورویی و ریاکاری سه‌فاو خۆشه‌ختی به‌دل نابه‌خشیت حافظ ریگه‌ی رهندی و عه‌شق هه‌له‌بژیرم.

زرق: ریاکاری، دوورویی بنخشد: نابه‌خشیت اختیار فواهم کرد: هه‌له‌بژیرم وه‌ک هه‌میشه‌ خواجه‌ له‌ دوورویی و ریاکاری سۆفیه‌ درۆزنه‌کان بێزارده‌بێت و پیی وایه‌ شه‌م دوورویی سه‌فاو خۆشه‌ختی به‌دلی مرۆقه‌ نابه‌خشیت، به‌لکو عه‌شق و ریگه‌ی رهندی سه‌فاو خۆشی شه‌داته‌ دلی مرۆقه‌، هه‌ربۆیه‌ به‌خۆی ده‌لی ریگه‌ی رهندی و عه‌شق هه‌له‌بژیرم.

غزه‌لی سه‌د و سی و دووهم :

به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌خبونی نه‌سله‌می موسبه‌غ

(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لان)

۱- دست در حلقه‌ی آن زلف دوتا نتوان کرد

تکیه بر عهد تو و باد صبا نتوان کرد

ناتوانی‌ ده‌ست بخ‌ریته نه‌لقه‌ی نه‌و زولقه دو‌تاوه‌و ناتوانی‌ پشت به په‌یانی تۆو سه‌با به‌ستریت.

دوتا: دوتا، دوپه‌لکه، لول تکیه: پشت به‌ستن، اعتما کردن
نتوان کرد: ناتوانی بکریت

بیگومان نه‌م به‌کاره‌ینانه له‌کوردیدا نیبه‌و له‌فارسیشدا به‌پیی رسته‌کان واتاکه‌ی ده‌گوری‌ت
خواجه له‌ ناره‌حته‌ی ده‌ست خستنه‌ پرچی لولی دوتایی یاره‌وه ده‌دوی‌ت و که نه‌م نه‌توانینه
به‌گشتی بوارنه‌ره‌خسانه بۆ به‌یه‌ک گه‌یشتنی؛ واته ناره‌حته‌ی به‌یه‌ک‌گه‌یشتنی له‌گه‌ل یاردا
یاریش نه‌ویاره عه‌یارو فیتنه نه‌نگیزه‌یه که وینه‌ی سه‌بایه‌و ناتوانی‌ پشت به‌ و‌عدو په‌یانی
هیچکامیان به‌ستری.

۲- آنچه سعی است من اندر طلبت بنمایم

این قدر هست که تغییر قضا نتوان کرد

نه‌وه‌ی هه‌وله من له‌پیناوه‌ده‌سته‌پینانندا ده‌یکه‌م، به‌لام نه‌مه‌نده هه‌یه‌که ناتوانی‌ فه‌زاو
قه‌ده‌ر بگۆردری.

آنچه: نه‌وه‌ی که سعی: هه‌ول، کۆشش اندر: له‌پیناوه بنمایم: ده‌په‌مه‌روو، ده‌یدهم
این قدره‌ست: نه‌مه‌نده هه‌یه، نه‌م راستیبه هه‌یه

لی‌رده‌ا رویه‌رووی به‌کی‌کی دیکه له‌به‌یته جه‌بریبه‌کانی حافظ ده‌بینه‌وه که هه‌مان بیرو‌چوون و
جیهانبینی به‌یت و غه‌زه‌له‌کای پی‌شووه جیهانبینی نه‌شعه‌ریکه‌ی سونی مه‌زه‌به‌و پی‌ی وایه که
— رفعت الاقلام و جفت الصحف — ته‌واوبوه‌و چاره‌نوسه‌کان نو‌سراونه‌ته‌وه — پی‌ش شه‌رحکردن
به‌یته‌که — ده‌مه‌وی نه‌وراستیه بخه‌مه روو که نه‌م دونیابینیبه زۆر دوره له‌دونیا‌بینی عیرفانیبه‌وه‌و
خواجه له‌م جو‌ره به‌یتاندا له‌عیرفان و قه‌ناعه‌ته عیرفانیبه‌کان دیتسه ده‌روه، چونکه عارفه‌کان
بروایان وایه که خودا له‌به‌رختری به‌نده چاکه‌کانی یا وه‌لیبه‌کانی خو‌ی قه‌زاو قه‌ده‌ر ده‌گوری‌ت،

هه‌روه‌ها له‌بیریشدا نه‌م گۆرانه بوونی هه‌یه واته ده‌کری قه‌زاو قه‌ده‌ر گۆرانی به‌سه‌ردا بی‌ت (بروانه
حدیث بندگی دلبرگی — سروش — ل ۱۸۲ — ۱۳۷۵ تهران صراط له‌سه‌رچاره عیرفانیبه‌کاندا نه‌م
فهرموده قودسیه، دوباره ده‌کریته‌وه که خوا ده‌فهرمویت (یاعبدی کن لی کما ارید اکن لک
کما ترید) که خودا بۆی به‌فهرمویت به‌وشپوهیه ده‌بی‌ت که تۆ ده‌ته‌وی نی‌دی نه‌مه واتای گۆرانی
قه‌زاو قه‌ده‌ره به‌ویستی وه‌لیبه‌کان، به‌لام حافظ لی‌رده‌ا پی‌چه‌وانه‌ی نه‌م بنه‌مایه عیرفانیبه ره‌فتار
ده‌کات و ده‌لی: له‌پیناوه‌ده‌سته‌پینانی تۆو گه‌یشتن به‌تۆدا هه‌رچی هه‌ول و کۆششه داومه، به‌لام
نی‌دی نازام نه‌وه‌ی نه‌گۆره و هه‌یه نه‌مه‌یه که ناتوانی‌ قه‌زا و قه‌ده‌ر بگۆردری‌ت واته من هه‌ولی
خۆمداوه، به‌لام ناتوانی‌ هه‌رچی نو‌سراوه له‌چاره‌ماندا نه‌خشینراوه گۆرانی به‌سه‌ردا به‌پین.

لی‌رده‌ا هه‌ر نه‌وه‌نده ده‌توانین بلین که حافظ خو‌ی نه‌یویستوه له‌م بنه‌ما نه‌شعه‌ریبه
ده‌رپی‌ت، چونکه نه‌م (زیار) هه‌ بنه‌مایه له‌گه‌ل چهرمه‌سه‌ری و که‌وتنی و هه‌ستانه‌وه‌کانی
ژیاندا به‌کده‌گریته‌وه تاوه‌کو بنه‌مای باوه‌رکردن به‌ گۆرانی قه‌زاو چاره‌نوس.

۳- دامن دوست به‌صد خون دل افتاد به‌دست

به فسوسی که کند خصم رها نتوان کرد

به‌سد ده‌ردی سه‌ری و زه‌جمه‌ت دامه‌نی دۆستم که‌وته‌ده‌ست به‌لۆمه‌و سه‌رزه‌نشتی دو‌ژمن
ناتوانی‌ به‌ریدری‌ت و به‌ره‌لا کری‌ت.

به‌صد خون دل: به‌سه‌د ده‌ردی سه‌ری و زه‌جمه‌ت افتاد دست: که‌وته‌ده‌ست

فسوس: لۆمه‌و سه‌رزه‌نش، گالته‌پی‌کردن خصم: ره‌قیب، دو‌ژمن

رها نتوان کرد: ناتوانی‌ به‌ره‌لا کری‌ت، ناتوانی‌ به‌ریدری‌ت، وازی لی‌ به‌پینری‌ت.

به‌ده‌ست هینانی داوینی دۆست، واته به‌یه‌ک‌گه‌یشتن و وه‌سلی یار و گه‌یشتن به‌ناستانه‌ی
مه‌حبوب. خواجه نه‌م به‌ده‌سته‌پینانه به‌کاریکی زۆرگران ده‌داته قه‌له‌م و ده‌لی به‌سه‌د ده‌ردی
سه‌ری و ناره‌حته‌ی به‌ده‌ستم هیناوه، هه‌ری‌ویه هینده گرانبه‌هایه ناکری له‌به‌رختری سه‌رزه‌نش
و لۆمه‌ی دو‌ژمن و ره‌قیب ده‌ستی لی‌ هه‌لگرم و وازی لی‌ به‌پینم؛ واته نه‌سلی دولبه‌ر هینده
به‌هادارو گرانبه‌هایه که ناکری له‌به‌ر لۆمه‌ی لۆمه‌که‌ر وازی لی‌ به‌پینری‌ت.

۴- عارضش را به مثل ما فلک نتوان گفت

نسبت یار به‌هری بی‌سروپا نتوان کرد

ناتوانی‌ بگوتری‌ رو‌خساری وه‌ک مانگی فه‌له‌که، چونکه ناتوانی‌ یار به‌ هه‌ری‌ی
به‌هایه‌ک بچوینری‌ت.

عارضی: رو‌خسار نسبت: چواندن

بی سرویا: بی بهها، بی نهرزیش، سیفته تی مرۆقی بی قیمهت و سوکه
خواجه مانگ له بهرامبهر روخساری جوانی یاردا به که سیکی سوکی بی بهها دداته قه لئه
و نه سلنه پیتی وایه که نابی ئیمه له نیوان روخساری یارو مانگدا لیکچواندن بکهین، چونکه
مانگ بی بههایه له چاویارداو ماقول ئیمه یار به ههر بی بههایه بچوئین.
(بی سرویا) جگه له واتای زاراوهدی واتای زمانیشی واته (بی سهور قاچ) لهم ره شهوه ههر
ده بیته سیفته تی مانگ چونکه مانگ خره و هه مرۆقه سهروقاچی نییه.

۵- سرو بالای من آنکه که درآید به سماع

چه محل جامه ی جان را قبا نتوان کرد

ئهوکاته ی یاری به ژن ریکی من دهست بکات به ره قس و سه ماع چ بههایه هیه گهر گیان
نه توانی به خه ی دادریت.

سرو: سهرو، یار
درآید: دهست بکات، بکهوئته.

سماع: سه ماع - حال و سه مای دره ویشانه، حالگرتن

(سه ماع) که زاراوهدی کی سۆفیکه رانه یه له رووی زمانه وانیه وه (لغا) به واتای (بیستن)
گوئیکرتن دهنگی خووش، دهنگی مۆسقی دیت، له زاراوهدی سۆفیکه ری و عیرفانیشتا
سه ماعی سۆفی و دهویشان (حالی دهویشانه ی کوردستانی خو مان) که بریتیه له
خوئیندنه وه ی شیعر به ناوازو مۆسیقاوه ههروه ها جو له و سه ماکردن (حالگرتن)
به مه بهستی حال و وه جدی سۆفیانه له سماع عرفان و سودی سه ماعی ته واو له سه ر چوار
ره گه زی بنه رته تی هیه وه ستاوه که بریتین له (۱- شیعر ۲- ئاواز ۳- مۆسیقا دهف،
نای، ته پیل ۴= جو له (سه ماو هه لیه رکی).

له میژووی سۆفیکه ری ئیسلامیدا له سه ده ی سییه مه وه سه ماع له نیو سۆفیه کاندایا بووه
کهسانی وه (ذوالنون مصری و جونهیدی به غددای) باوه ریان پیتی هه بووه.

له سه ماعدا زیاده رووی زۆرکراوه، بۆیه رای عارف و سۆفیه کانی جیهانی ئیسلام سه بارهت
به سه ماع جیاوازه و ده بنه سی گروپ.

گروپی یه کهم: زۆر داکۆکی له سه ماع ده کهن و تا فه رزنزیکه ده که نه وه پیتیان وایه که
سه ماع سۆفی و عارفان پیوسته و ته نانهت که سیکی وه (شه مسی ته بریزی) به واجب (قره
العین) ی ده زانیته و پیتی وایه جیلوه ته جهلی خودا له سه ماعدا زیاتره. ده کری ئه م گرویه به
ئهو په رگیره کان - افراطی - بناسرین که تاداواین ناست سه ماع به پیوسته و ته نانهت

په رزیش ده زانن و به هیچ شیوه یه گومان له ناجایزی ناکه ن، شه مسی ته بریزی و مه ولانا جلال
الدین رو می و فخرالدین عوای و اوحددین کرمانی له ناو داره کانی ئه م گروپه ن، ههروه ها
ته ریه تی قادری کوردستانی خو شان تارا ده یه کی زۆر هاوران له گه ل ئه م گروپه دا.

گروپی دووه م گروپی میانه ره و کانه ئه م گروپه ش دیسانه وه سه ماع به چاک ده ده نه قه لئه م،
به لئه م وه گروپی یه کهم زیده رووی و ئه وه رگه ی تیدا ناکه ن و ناگه ی نه ناستی فه رزو تارا ده یه ک
به تویشووی ده رده ران و بیچاره کانی رینگه ی ته ریه تی ده زانن و بو قوناغی کی عارف به پیوستی
دا ده نی ن گوس سه بارهت به سماع گو تویه تی: سه ماع تویشووی بی چارانه، ئه وه که سه ی به م
را ده گه یشت - وه سل - پیوستی پیتی نامی تی.

گه ره کانی وه ک شه هاب الدین سه رو دی، غه زالی، هجویری، گوس، جونهیدی به غددای
له سه ر ئه م بیرو رایه ن.

گروپی سییه م / به ته واوی سه ماع ره ته ده که نه وه و به خرابی ده زانن، سه رده سه تی ئه م گروپه
عارفی گه وه محی الدین عربی (ابی عربی) یه که ئه سلنه سه ماع به شتیکی هه رزه ده داته
قه لئه م ئه م دوو جو ره سه ماعی جیا کردو ته وه:

۱- سه ماعی ره ها که سه ماعی ئیلاهی و روحانییه و مرۆقه له بیده نگیدا ده بیته و چیژ له
ئونس ده بات.

۲- سه ماعی ل پابه ند - مقیدیا سنووردار: ئه وه سه ماعه یه که تیایدا چیژ له مۆسیقا
ده بردریت و کاریگه ری له سه ر نه فس هیه نه وه ک روح و هو کاریکه بو دور که وتنه وه ی مرۆقه له
حق. ۲۰۹ س

ناو دارترین سۆفی - له کوردستاندا ته ریه تی به ربوی هیه - که سه ماع رهت بکاته وه بهاء
الدین نه قشه بنده ته ریه تی (نه قش) یش سه ماعی تیدا نییه، هه رچۆن بیته سه ماع نه
به یه کجاری ره تکراره و نه به ته واویش قبو لکراوه، به لئه م حافظ به زۆری به پۆزه تیش له سه ماع - که
به ره قسیش ناوی ده بات (ده روانیته و زیاتر له گروپی دووه مدا ده گه رسیته وه - هه رچه نده ده کری
هه ندی جار تانه له سه ماعی درۆزانه بدات.

بۆزانیاری زیاتر بروانه سید محمد علی مدرسی (طباطبائی) سماع، عرفان و مولوی چاپ
اول، ۱۳۷۸، تهران انتشارات / یزدان

محل: بههار ئیعتبار، هه رزش

جامه قبا کردم: یه خه ادین، یه خه دادرین نه ریتیکی کۆمه لایه تی / سۆفیکه رییه و له و دوو
حاله ته دا ئه نجام ده دریت.

یه که میان له کاتی بیستنی ههوائیکی دلته زیندا یاخود روداوێکی دلته زیندا، دووه میان تهواو پیچهوانه یه و له کاتی خوشی و شادی له راده به در دایه و سۆفیه کان له کاتی حالدا ئه نجامی ده ده، یه خه دادرینی یه که میان له کۆمه لگه ی کوریدا تایبه ته به ژنان و پرسه وه هه رچه نده ده کری پیاویش یه خه ی دادریت.

به لام ئه و یه خه دادرینه ی له به یته دا هاتوه له جۆری دووه مه و له خوشی و شهوق و شوری عیشقدا یه، یه خه دادرینی گیانیش در که یه له گیاندا کردن.

ده بی یاری به ژن ریکی بالا بهرز کی بیت که کاتی هه لده ستی بۆ ره قس و سه ماع شایانی ئه وه بیت یه خه ی گیانی بۆ دادریت و گیانی بۆ بکریتته قوربانی، بنگومان یاری عیرفانییه که شایانی ئه م قوربانییه، به م پییه بیت ده ست کرده سه ماعی یاری عیرفانی جیلوه کردینه تی له کۆری زیکردا و گه یشتنه به قوناغی شهود واته خواجه ده لی گه ریار جیلوه بکات و له کۆری سه ماعدا ده رکه ویت ئیمه بگه ینه قوناغی شهود جیگه ی خۆیه تی له خوشیدا یه خه ی گیانان دادرین و بیکه ینه قوربانی، یانه و گیانه چ به هایه کی هه یه که نه توانی له خوشیدا یه خه ی دادریت و خۆی بکاته قوربانی ده رکه وتنی یار.

۶- نظر پاک تواند رخ جانان دیدن

که در آینه نظر جز به صفا نتوان کرد

چاوی پاک ده توانی رووی یار ببینی، چونکه له ئاوینه دا جگه به پاکی ناتوانی هیچ ببینریت. جز: جگه.

خواجه بۆ دیتنی رووی یار — که ئه م رووه دیداری ئیلاهی یایه ی بردن به نهیننی و رازه کانه — مه رجه ی پاک ده هیئتته وه ده لی یار ته نیا دلپاکان و عارفان ئه وانه ی دیده یان به نوری ئه ورونه ده توان به دیداری ئیلاهی بگه ن یاخود په ی به رازو نهینیه کان ببه ن، چونکه مه رجه ی بینن له ئاوینه دا پاکیه؛ واته گه ر ئاوینه غوبارو تۆزی له سه ر بنیشی ناتوانی تیایدا ببینریت، ههروه هاش دلگه کان، دیده کان گه رپاک نه بن، ناتوان به دیداری یاری هه ق بگه ن.

۷- مشکل عشق نهدر حوصله ی دانش ماست

حل این نکته بدین فکر خطا ناتوان کرد

مه سه لی عشق له تاقه تی زانستی ئیمه دا نییه ناتوانی چاره سه ری ئه م خاله به م بیره هه له وه بکریت.

مشکل عشق: مه سه لی عشق حوصله: تاقهت، توانان ماست: ئیمه دایه

مشکل و مه سه لی عشق، رازو نهینیه کانیه عشقی ئیلاهییه و دانش و زانستی ئیمه ش عیلم و فه لسه فه ی مرۆبیه و لیته دا حافظ جه خت له په یوه ندی نیوان عشق و عه قل ده کاته وه و پی له سه ر ئه و خاله داده گریت که عه قل و زانست توانای ده رکه کردنی مه سه لی عشق و عیرفانی نییه و به م شیوه بیر کرده وه هه له یه ناکریت چاره ی مه سه لی عشق بکریت، ئه و ده لی: مه سه لی عشق له ده ره وه ی توانای زانستی ئیمه ی مرۆفه وه یه و بیر پر له هه له ی مرۆف ناتوانی مه سه له و نهینیه کانیه عشق و عیرفان بکاته وه، ئه م به یته جه خت کرده وه یه کی دیکه یه له وه ی که عیرفان و عشقی ئیلاهی به عه قل و زانسته دونیاییه کانیه وه ک فیه و فه لسه فه و.. هتد ته فسیر ده کریت و ئه م زانستانه له توانایاندا نییه ئه رازانه ناشکرا بکه ن.

۸- غیرتم کشت که محبوب جهانی لیکن

روزو شب عربده باخلق خدا نتوانی کرد

غیرهت کوشتمی که خوشه و یستی جیهانی، به لام ناتوانی رۆژوو شه و ده مه قاله ی شه ر له گه ل هه مه و خه لکدا بکه م.

غیرت: هه سو دی و غیره، به لام ئه م سیفه ته بۆ عاشقان سیفه تیکی چاکه و په سه نده (غیره)

عربده: ده مه قاله و شه ره قسه، هات و هاوار

خواجه له وه ی که یار مه عشوق و مه حبوبی هه مه و جیهانه غیره ی هه یه و پی ناخۆشه که به ته نیا مه عشوقی خۆی نییه و ئه م غیره یه به رده وام ده ی کوریت، به لام ده لی چی بکه م خۆ ناکری شه وو رۆژ شه رو ده مه قاله م له گه ل خه لکدا بکه ی تۆیان خۆش ده ویت و ته نیا خوشه و یستی من نیت.

۹- من چ گویم که ترا نازکی طبع لطیف

تابه حدیست که آهسته دعانتوان کرد

من چی بلیم که نازکی و سروشت و نهرم و نیانی تۆ تاناستیکه که ناتوانی به هیوا یه تیش هیچ بگوتریت و نزا بکریت.

تا به حدیست: تاناستیکه، تانه ندازه یه که دعا: داوا و گله یی

واتای دعا له به یته دا مانای به یته که به دوو ناراسته ی جیاوازدا ده بات له میسراعی یه که مدا خواجه باس له نهرم و نیانی و ناسکی سروشتی له راده به در یار ده کات تانه و ناسته ی که ناتوانی به هیوا شیش (دعا) بکریت، گه ر (دعا) به واتای قسه و باس و گله یی و دردی شه رحی حال بیت، ئه و مه به ست له نازکی سروشتی یار ناسکی و به نازییه تی که تاقه تی بیستنی

قسه‌وباسی عاشقانی نییهو خواجه ده‌لی من چی بلیم تو هینده نازک و به‌نازی توانای بیستنی قسه‌وباست نییهو بیزار ده‌بیت ته‌نانهت گهر زور به‌هیواشیش قسه‌وباس بکریت بیزار ده‌بیت، به‌لام ده‌کری و اتای دووه‌می (دوعا) له‌به‌چاویگرین که نزاکردنه، به‌لام لی‌ردها مه‌عشوق لهو سیفاتنه عیرفانیانه داده‌نرین که عارفه‌کان پی‌ی ده‌دن و ده‌بیته‌وه‌به‌خودای به‌خشنده‌ی نهرم و نیانی میهره‌بان؛ واته من چی بلیم تو هینده نهرم و نیانی مروّ ناتوانی به‌هیواشیش دوعا بکات تو نزاکی بوجیبه‌جی ده‌که‌هیت، به‌لام وه‌ک گوتمان هم لیکدانه‌ویه له‌فه‌زای گشتی غه‌زه‌له‌که ده‌رده‌چیت و زور له‌گه‌ل مه‌شربی شه‌عیریانه‌ی حافظدا یه‌کنارگیتته‌وه.

۱۰- بجز آبروی تو محراب دل حافظ نیست

طاعت غیرتو در مذهب مانوان کرد

بجز: بیجگه، جگه طاعت غیرتو : گویرایه‌لی که‌سی دیکه بکریت

خواجه جه‌خت ده‌کاته‌وه که دل‌ی خوی جگه له میحرابی برزی یار له هیچ میحرابی‌کی دیکه‌دا نویژی عشق دانابه‌ستری و له‌وناین و مه‌زه‌به‌شدا که هم له‌لب‌ژاردوه جگه له تا‌عت و په‌رستشی یار هیچ که‌سی‌کی دیکه ناپه‌رستریت و نیتا‌عتی ناکریت.

عارفه‌کان هم‌میشه له‌وبروایه‌دا بوون که ناییت هه‌رگیز جگه‌له یاری حه‌ق هیچ که‌سی‌کی دیکه تی‌که‌لاو به‌عشق و به‌به‌ندایه‌تی بکریت، د. هروری له‌شهرحی هم به‌یته‌دا به‌سه‌ره‌اتی‌کی سولتان مه‌حمودی غه‌زنه‌وی و شیخ له شه‌بولقاسمی هی‌ناوه‌ته‌وه و نو‌سیویه‌تی: کاتی سولتان ویستی بیته دیداری، ترسا رازی نه‌بیت و گوی به داواکه‌ی نه‌دات، بویه گوتی گهر نه‌هات هم نایه‌ته‌یان بو بخوینن: (اطیعوا الله و طیعوا الرسول و اولول الامر منکم) کاتی داوه‌ته‌که روشتن و هم نایه‌ته‌یان بوخوینن

وه شیخ وه‌لامیدانه‌وه و گوتی پی‌ی بلین که له (اطیعوا الله) دابه‌شیویه‌ک نغرو بووم که خه‌جائه‌تی (اطیعوا الرسول) بووم تا بگات به (اولول الامر) { هروری ج ۱ ل ۵۸۲ به نقل نفیس - سرچشه قصوف درایران ص ۱۸۵ }.

هم به‌سه‌ره‌هاته نه‌وه تا‌عت و گویرایه‌لیه توخ ده‌کاته‌وه که عارفه‌کان ته‌نیا بو مه‌عشوقی حه‌ق هه‌یانبووه و جگه لهو گویمان به‌هیچ که‌سی‌کی دیکه نه‌داوه.

غزه‌لی سه‌د و سی و سییه‌م:

به‌حری هه‌زه‌جی شه‌شی مه‌قسور

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

۱- دل ازمن بردو روی ازمن نهان کرد

خدا را باکه این بازی توان کرد

دل‌ی له من رفاندو رووی له من شارده‌وه بو خاتری خودا له‌گه‌ل کیدا شه‌توانری هم یاریه بکریت.

برد: بردی، رفاندی، سه‌ندی نهان کرد: شارده‌وه، داپوشی بازی: بیاری، فیل حافظ له‌یار ده‌دویت که فیل‌کی لی‌کردوه یاخود یاریبه‌کی سه‌یری له‌گه‌ل‌دا کردوه دل‌ی لی سندنوه و روشی لی شارده‌وته‌وه، ده‌لایت بوخاتری خوا کی یاری و یافیلی وای لی‌کراوه.

۲- شب تنهائی ام در قصد جان بود

خیالش لطف‌های بی کران کرد

شهو ته‌نیایی نیازی گیانی منی هه‌بوو که خه‌یالی نهرمی و لوتفی بی سنووری کرد.

در قصد جان بو: نیازی گیانی هه‌بوو ده‌یویست گیانم لی سه‌نی

بی کران: بی سنوور، بی که‌نار، زور بو شومار

واته ته‌نیایی له‌یارو شه‌وی ته‌نیایی له‌معشوق هی‌نده سه‌خت و ناره‌حمت بو وه‌ک شه‌وی که نیازی و ابوو به‌عه‌زایی ته‌نیایی و دوری بکوژی‌ت، به‌لام خه‌یالی شه‌و لوتفی زوری له‌گه‌ل‌کردم و له‌وتنیاییه کوشنده‌یه رزگاری کردم؛ واته له‌کاتی‌کدا که‌دورم له‌یار به‌خه‌یالی شه‌و ده‌ژین.

۳- چرا چون لاله خونین دل نباشم

که بامانرگس او سرگران کرد

بچی وه‌ک گولاله دلخوینن نه‌م که نی‌رگزی یار گوی به‌ئیمه نادات و گوی پی نه‌داین و ئیهمال کردین.

خونین دل: دلخوینن، خه‌مبار سرگران: سه‌رخوار کردنه‌وه مه‌به‌ست له‌گوی پی نه‌دان و ئیهمال کردنه.

واته چون وه‌ک گولاله که‌هه‌مووگیانی سوره‌وه له‌داخ و خه‌فه‌تدا دل نه‌بیتنه خوین که نی‌رگزی یار گویمان پی نادات و سه‌یرمان ناکات.

۴- که را گویم که با این درد جانسوز

طبیعی قصد جان ناتوان کرد

به کیّ بلّیم که بهم حالهوه که دهردی گیان سوتینهرم ههیه، دکتوره کهم نیازی کوشتنی گیانی بیّ هیژی منی ههیه.

که را گویم: به کیّ بلّیم جانسوز: گیان سوتینهرم طبیب هه مان نیرگز و چاوانی یاره، یاخورد خودی یاره، خواجه دهلی: به کیّ بلّیم و هاوار بؤکی بهرم که له گهله نهوهی خوّم دهرده درام و دهردم کارییه، ته بییه کهم که ده بیّ چاکم بکاتهوه و دهرمانم بؤ بنووسی نیازی کوشتنی منی ههیه و قهسدی گیانی بیّ هیژی من دهکات و دهیه ویت بکوژیت. واته چاوانی یار که ته بیین له جیاتی دهوا زیاتر دهردم کاری دهکات.

۵- بران سان سوخت چون شمع که برمن

صراحی گریه و بربط فغان کرد

به جوژیک منی وهک مؤم سوتاند که سوراحی بؤم گریاو بهر بهت هاواری لیّ ههستا. بران سان: بهو جوژه به جوژیک سوخت: سوتاند، سوتا له فارسیدا کومه لیک کار هه که بییان ده گوتیت - ذووجهین - واته له هه مان کاتدا تیپهرو تیپه پیریشن و به بیی رسته نه رکیتکیان ده بیین، لیّ دهدا سوخت تیپه ره.

برمن: بؤمن بربط: جوژه سازیک دسک کورته وهک عود. خواجه دهلی: یار به جوژیک منی سوتاند و هیئنده سامناک بوو که وهک مؤم سوتام و سوراحی بؤمن گریاو له تاو من بهر بهری دایه هاوارو فغان. واته عهشقی نهو هیئنده سوتاندمی شهراب و بهر بهتم گرت به دهسته وه.

۶- صباگر چاره داری وقت وقت است

که درد اشتیاقم قصد جان کرد

سهبا گهر چارهت ههیه کاتیه تی، چونکه دهردی تاسه و نارزه وو نیازی کوشتنی ههیه. چاره داری: چارهت ههیه، چارهت پیده کریّ وقت وقت است: کات کاتیه تی و له باره اشتیاق: نارزه وو، تاسه وی دوری.

خواجه له سهبا داوا دهکات که نه گهر چاره یه کت ههیه بؤ رزگار بوئم لهم دهردی هیجرانه ئیستا کاتیه تی، چونکه تاسه وی دوری یارو نارزه وو یار واده مسوتینی هه رده لئی نیازی کوشتنی کردوه، بؤیه نه گهر ئیستا رزگارم نه که بیت ئیدی چاره به سه رده چیت، بیگومان نهو

چاره یه ی که سهبا پیته تی هه والی یاره یا بؤنی یاره، واته نهی سروه هه لکه و بؤن یا هه والی یارم بؤیه تی نه گهر ناده ردی دوری ده مکوژیت.

۷- میان مهربانان کی توان گفت

که یارما چنین گفت و چنان کرد

له نیو میهره باناندا که ی ده توانی بوگوتی که یاری ئیمه وای گوت و وای کرد. میان: له نیو، له کوژی چنین و چنان: و او له راستیدا له کوردیدا ئیم دهر برینه مان نییه، چونکه (نه مه، نه وه) مان هه یه و له بری (ایسن و آن) به کاردیت و له بری (چنین و چنان) زاراویه کی پراویرمان نییه. یار هه رچه نده بیّ به زه بی بیت و روهی خوژی له عاشقان بیوشیت و عهزاب و دهردهی سه ری بداته عاشق نه ده بیّ هه یه له نیو عاشقاندا که هه رگیز باس له یارو بیّ میهریه کانی یار ناکریت، خواجه دهلی:

۸- عدو با جان حافظ آن نکرد

که تیر چشم آن ابرو کمان کرد

دوژمن له گهله گیانی حافظ نه و کاره ی نه ده کرد که تیری چاوی یاری ابرو که وانه کردی. عدو: دوژمن تیر چشم: خه مزه و ناز، ناماژه به برژانگ و موژه ی چاوی یاره که به تیر چویندراوه.

۱- یاد باد آن که زما وقت سفر یاد نکرد

به وداعی دل غم دیده ی ماشاد نکرد

به یاد بهینه وه نه و که سه ی که له کاتی سه فهر کردن ئیمه ی له بیر نه بوو، ودلی غه مدیده ی ئیمه ی به خواحافیزه ک شاد نه کرد یاد باد: به بیر هینانه وه، یاد کردن، یادت بیت آن که: نه و که سه ی که زما: له ئیمه، ئیمه ی وقت سفر: له کاتی سه فهر کردن، له ساتی سه فهر کردن به وداعی: به خواحافیزه ک، به یه ک خواحافیزی

۲- آن جوانبخت که می زد رقم خیر و قبول

بنده ی پیر ندانم زچه آزاد نکرد

نهو خویش ئیقبال و خویش به خته ی که ناسه واری چاکه و باشی له کاره کانی ناشکر او روون بوو، نازانم بؤچی نه غولامه پیره شی نازاد نه کرد. جوانبخت: خویش ئیقبال، خویش به خت، به خت بلند رقم زدن: نووسین، نه خوش کردن "می زد رقم خیر و قبول" واته ناسه واری کاری چاکه و رازی کردنی خه لک له نهو په یاد ده بوو.

زچه : له بهرچی، بۆچی، له بهر خاتری چی
۳- کاغذین جامه به خونا ب بشویم که فلک

رهنمونیم به پای علم داد نکرد

کراسی کاغذه زیننی بهرم به فرمیسیکی خویاوی چاوه کام ده شوم، له بهرته وهی که تاسمان /فلهک بۆژیر نالای داد منی رینمایی نه کرد.

کاغذین جامه: کراسیکه که زولم لیکراو له بهر ده کرد و ده چوه لای حاکم وه حاکمیش به بیینی دهیزانی که نهو سکالایه کی هیه. وای ده چیت که نه گهره سیکن نیتوانی بیت سکالای خوی به ده دست حاکم بگه پیت سکالاکه ی له سه رکاغز دهنوسی وله بهری ده کرد پاشان ده چوه ژیرته و نالایه کی که له سه رده رگای مالی حاکم هه لکراوه ولهوی سکالاکه ی بانگه شه ده کرد تا کوو حاکم بیینی و به ده سکالاکه یه و بیت.

مانای بیته که : به چاولیکردن له م دابوونه ریته که تامازه ی پیکرا مانای به یته که بهم جوړه ده بیت که : له گه ل نه وهش که کراسی کاغذه زین له بهر کردوه و سکالاکه یه کانی خو م له سه ری نووسیوه، به لام روژگار منی بۆژیر نالای داد رینمایی نه کرد تا وه کوو گوئی بیستی سکالاکه م بن. به ناچاری ده بی به فرمیسیکی خویاوی چاوه کام نه وهی له سه رکراسه کاغذه یه که نووسیمه بشوم.

۴- دل به امید صدائی که مگردرتو رسد

نالها کرد درین کوه که فرهاد نکرد

دلی من به هیوا ی نه وهی که ده نگدانه وهی ده نگم بگاته تو، ناواها وارده کاتلم گه ردوونه داکه فرهادی کۆکه ن هاواری نه کردوه

صدا: ده نگ، عکس الصوت، ده نگدانه وه ده نگ درتورسد: بگاته تو، به تو بگات ناله: فوغان، هاوار، ناله نال

۵- سایه تابازگرفتی زچمن، مرغ سحر

آشیان درشکن طره ی شمشاد نکرد

له و کاته وه که سیبه رخوت له سه رچیمه ن لادا، چیت مه لی سه حه رش (بولبول) له نیتوان چله شمشاده کان هیلانه ی نه کرد

مرغ سحر : مه لی سه حه ر، بولبول
آشیان : هیلانه

لیته به یارومه حبویی خوی ده لیت : له و کاته وه که تو ناچیتته ناو چیمه ن وسیبه رخوت ناخه یته سه رچیمه نه وه، چیمه نه که ش له ره نگ ورو خسار که وتوه وچیت بولبول رووی ناداتی و بۆلای ناچیت.

۶- شنایدار پیک صبا از تو بیاموزد کار

زانکه چالاکتر از این حرکت باد نکرد

واشایسته یه که په یکی سه با کار له تۆوه فی ربیت چونکه له مه چالاکتر نه جو لاده ته وه

شاید: شایسته یه، جیگه ی خویته تی ار: نه گه ر بیاموز: فی ربی

له کاتیکدا (با) ره مزی خیرا روشتنه و (سه با - سروه) ش ره مزی هیمنی و له سه ر خویسه . خواجه وه سفی ره وتی خیرای یار ده کات و ده لئ: وچا که یا جیگه ی خویته تی که نامه وه ره و قاسیده سه با کاری خیرا روشتن له تۆوه فی ربیت چونکه تو له (با) ش خیرا تر به ربگادا ده رویت و (با) ت پی ناگات.

۷- کلک مشاطه ی صنعش نکشد نقش مراد

هر که اقرار بدان حسن خداداد نکرد

قه له می جوانکاری نافه رینه شی نه خشی مورادی ناکیشی، هه رکه سی که دانی به جوانییه خودا به خشه (سروشتی) دا نه نیت.

کلک: قه له م مشاطه: شان هه ر، ژنی که کاری نارایشکردنه، رازینه ره وه صنع: نافه رینیش

اقرار کردن: دان نان خداداد : خودا به خش، سروشتی.

خواجه مهرجی خو شبه ختی داننان به جوانی خوییداوی یاره وه ده به ستیتته وه ده لئ: هه رکه سی دان به جوانی سروشتی مه عشوقی حه قدا نه نیت، خوی قه له م به ده دست و نارایشگری گه ردوون نه خشه ی ناواته کانی بو ره سم ناکات و به ناوات ناگات.

لیته دا حافظ له گه وره یی یار ده ویت، یاریک که قه له می جوانکاری گه ردوون به ویستی نه وه ده بی جوانی که به خو شبه ختی به ستراوه به داننان به جوانی نه ودا ده کری له غه یری خودی جه مال و جه میل جوانیکی دیکه ی ده سه لاندان هه بیت که نه سیفه ته ی تیدابیت!؟

۸- مطربا پرده بگردان و بز راه عراق

که به این راه بشد یارو زما یاد نکرد

ته ی مؤسقاژنه ناوازه که بگوره و ناوازی عیراق لیده، چونکه یار بهم ریگایه دا روشت و یادی ئیمه ی نه کرد.

مطربا: ئەمى موتربب پردە: پردەو ناوازی مۆسقىيە پردە بگردان: پردە بگۆرە
بزن: لیدە راه عراق: ناوازی رى عىراق، كه يەكئىكه له مهقام مۆسقىيەكان (راه)
ى دووهم بهوتاتای ريگه هاتووە بشد: رۆشت.

خواجە له نىوان (عراق) و (راه) دا — كه رهه دوو كيان دوو واتا دهگهيهنن — ياربيهكى زمانى
دروست دهكات جارىك (راه) بانای پردەو عىراق بهمانای مهقامى مۆسقى بهكار دههينى و
جاريكى (نەم ريگهيه) يه به واتای ريگای عىراقى عهجهم (نەسفههان) بهكاردههينى و دهلى:
ئەمى مۆسقىقازەن له هەر مهقامىك يا ناوازيكداى بيگۆره بۆمهقامى عىراق، چونكه يار
بهريگه عىراقى عهجهمدا — نەسفههان = دا سهفەرى كردو نيمه ي له ياد نه بوو.

۹- غزليان عراقىست سرود حافظ

كه شنيدايين ره دلسوز كه فرياد نكرد

سرودى حافظ غەزەلياتى عىراقىيە، كى ئەم ناوازه دلسۆتتيرهى بيست و فهريادى نه كيشا.
عراقى: دهتوانى سى واتای لهم وشه شهيه ههلهينجريت
۱- عارفهكانه كه ناوى (ابراهيم) هو نازناوى (فخرالدين) هو تهخه لوسى (عراقى) يه و له
هه مهدان ژياوه له سالى (۶۸۸) داكۆچى دوايى كردوو.

۲- مهقامى عىراق.

۳- شىوازی عىراقى كه يەكئىكه له شىوازهكانى شيعرى فارسى و حافظ بهوشىوازه شيعرى
گوتوو، بهلام نایا ئەم ناولينانه لهو سهردهمهدا بووه ياخود پاشتر دروستبوو نازانريت،
ههريۆيه نهگه سيبهه بهلگه تهاووا نيبه.

۱- فخرالدين عىراقى (كۆچكردوى ۶۸۸هـ) شىخ فخرالدين ابراهيم بن بزر جهمر بن
عبدالغفار همدانيه يه كئىكه له شاعيره عارفه پله بهرزو ناودارهكانى سهدهى ههوتهمى كۆچى،
ناوى (ابراهيم) هو نازناوى (فخر الدين) هو تهخه له لوسى (عراقى) يه له هه مهدان ژياوه
(خرمشاهى ۵۷۷) نهگه (عراقى) بهواتای يه كهه بيت تها حافظ دهيهوى گهورهى فخرالدين
عىراقى بخاته روو، ههروهها دان بهو كاريگه ريه شدا بنيت كه تها له سهه شيعرهكانى ههيهتى و
دهلى: سرودى حافظ غەزەلياتى فخرالدين عىراقىيە، ههريۆيه هينده پر له سۆزه زه ههه كه سىك
گوپى لهم مهقامه ههلويسيتنهره بيت فرياد دهكيشى و هاوار دهكات.

بههينانى (اين ره) و (شنيدن) دا لهم واتايه دور دهكه وينهوه، چونكه تها وهى دهبيستريت و
ريگه (ناوازه) مهقامه نهوهك شيعرو به مهش واتای دووهمى بهيته كه بهدهست دههينريت كه

مه بهست له مهقامى عىراقه و دهلى: له بهر تها وهى شيعرهكانى حافظ بهمهقامى عىراقى
دهگوترين ههركهس گوپى لهم مهقامه دلسوتتيره دهبيت بانگ و سهلا ههلهدا.
مانای سيبه ميش كه تها گهريكى دووره دهلى له بهر تها وهى شيعرى حافظ بهشىوازی
عىراقى نووسراوه.

غزه لى سه د و سى و چواره م:

به حرى موزاربعى هه شتى نه خرهبى مه كفونى مه حروف
(مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن)

۱- رو بررهش نهادم و برمن گذر نکرد

صد لطف چشم داشتم و يك نظر نکرد

رووم خسته سه رخاكي سه ره رى و به سه ر تينه په رى چاره رى سه د جوړه لوتفى بووم و لاي لى نه كرده وه

بررهش: له سه ر ريگه ي نهادم: دانا برمن: به سه رما چشم داشتم: چاره رى بووم نظر نکرد: لاي نه كرده وه: سه رى نه كرد، گوئى پى نه دا عاشقه كان زورچار سه ريان ده كنه به رده بازى مه عشوق ياخود سه ريان ده خنه سه ره رى يارتاوه كو پينان پيدايښت و پي موشه رف بن، به م هموو جاريك به ره مى هم كاره يان گوئ پينه داني يارى به ناز په روه رده، ليره شدا شاعير ده لى سه رم خسته سه ر ريگه ي تپه رينى يار تاوه كو به سه رما تپه ريت، به لام به سه رما تينه په رى و چاره رى سه دان لوتف و چاكه بووم لى و كه چى هه ر ناوريشى لى نه دامه وه و گوئى پى نه دام، له م ده برينه دا جه خت له سه ر كه وره ي و بى نيازى مه عشوق ده كرښته وه و كه هيج كاتى پيوستى به عاشق نييه.

۲- سيل سرشك ما زدلش كين بدر نبرد

درسنگ خاره قطره ي باران اثر نکرد

لافاوى نه شكى ټيمه كينه لى ده لډه رنه كرد، دلويه باران كاريگه رى له به ردى (خارا) نه كرد سرشكك نه شك، فرميسك، سروشك كين: كينه، رق، قين بدرنبرد: دهرنه كرد، نه ير ده دهره وه سنگ: به رد سنگ خاره: به ردى خارا، نه وبه رده ره قى كه دلويه باران كاريگه رى له سه رى نييه. اثر نکرد: كاريگه رى نه بوو.

دلئ يار له ره قى و سه ختى دا هه ر له به ردى خارا ده چپت و هيج جوړه فرميسك و گريانيك كاريگه رى له سه رى نايښت، خواجه ده لى: كاتى دلئ يار رقى له ټيمه هه لگرتبوو، ياخود كينه وه رق ببوو، ټيمه زور گريابين و لافاوى فرميسكمان باراند تاشه و رقو كينه يه بشوئنه وه له دلئ ده ركه ين، به لام دلئ نه وه به ردى خارا ده چوو، هه روه ك چون باران كار له به ردى خارا ناكات، لافاوى فرميسكى ټيمه ش كارى له دلئ يار نه كردو كينه لى ده لډا دهرنه كرد.

۳- يارب تو اين جوان دلور نگاه دار

کز تير آه گوشه نشينان حذر نکرد

خودايه تو هم لاره دليره بياريزه كه له تيرى ناهى گوشه نشينان نه ترسا و خوى نه پاراست.
جوان: لاو، گهنج دلاور: دلير، دلاوه نگاه دار: بياريزه حذر نکرد: نه ترسا، خوى نه پاراست خوى نه كرد
خواجه دوعا بو نه و دليرو لاره ده كات كه هيج گوئى به تيرى ناهى گوشه نشينان و بى نويان نادان و به مه عزورى ده گوزه رى و ده لى خوايه بى پاريزه هم به يته ش له بى نيازى يار ده دويت.

۴- ماهى ومرغ دوش نخفت از فغان من

وان شوخ دیده بين كسر از خواب بر نکرد

دوينى شه و ماسى و بالنده له نالو هاوارى من نه خه وت و بروانه نه شوخه عه ياره كه سه رى له خه و به رز نه كرده وه.

ماهى: ماسى مرغ: بالنده - به شيوه يه كى گشتى - خفت: نه خه وتن (نخفت) بوكه سى سييه مى تاكه، به لام ليره دا بو تو به كارها تو وه.

شوخ دیده: شوخى عه يار بين: بيينه سربرنکرد: سه رى به رز نه كرده وه ديسانه وه باس له بى نيازى يارو گوئى پينه داني نه وه به عاشق ده كات، شاعير باس له نالو هاوارى دوينى شه وى خوى ده كات له ده ستى عه شقى يار كه چون ته واوى گياندارانى له خه وراپه راندوه به ماسى بنى ده رياوه تابالنده ي ناسمانيش كه هم نالو هاواره نه شوخه عه ياره / مه عشوقه ي به ناگا نه هيئاو له خه و هه لته ستاند، ياخود خوى له گيلى داو سه رى به رنه كرد وه.

۵- مى خواستم كه ميرميش اندر قدم چوشم

او خودگذر به ماچو نسيم سحر نکرد

ده مويست له به ر پى دا وهك مؤم گيانفيدا كه م، به لام نه وه كه شه مالى به يان به لاي ټيمه دا تينه په رى.

مى خواستم: ده مويست مير: مردن، فانى بوون اندر قدم: له به رپيى دا خواجه وهك بلئى كه بيه رى ته واوى هم غه زله بو بى مروه تى يارو نارنه دانسه وه كاني نه و تهرخان بكات، له گشت به يته كاندا واتايه كى روون ياخود شاره وى له م جوړه ده خاته روو، ليره شدا ده لى من كه خوم ناماده كردبوو له به ر پيى دا بتويمه وه و گيانم فيداكه م و ده مويست

وهك مۆم بېمە قوربانی خاکی ریئی به لّام ئەو وهك سروەدی به بیان تیپه‌ری و به‌لای ئیّمه‌دا گوزەری نه‌کردو ئاوری نه‌دایه‌وه.

۶- جانا کدام سنگدل بی کفایت است

کوپیش زخم تیغ تو جان را سپر نکرد

گیانه‌کام دلّره‌قی بیّ عه‌قلّ و نالایقه‌که‌له‌به‌رده‌م شمشیری توگیانی قه‌لغان نکات و نه‌یخاته‌به‌ر شمشیری تو.

کدام: کام بی کفایت: نالایق، نه‌زان سپر: قه‌لغان جان راسپر کردن، گیان کردنه سویره، گیان خستنه‌به‌ر شمشیر.

خواجه یاری به‌همه‌موو له‌یاریی و به‌همه‌موو مه‌ینه‌ت و عه‌زابکانیه‌وه خۆش ده‌ویّ و خۆلادان له‌شمشیرو تیغی یاربه‌بیّ عه‌قلّ و بیّ لیاقه‌تی ده‌زانیت و ده‌لّیّ ئەو‌که‌سه‌ی که‌گیانی نه‌خسته به‌رده‌می شمشیری توّ کام دلّره‌قی بیّ عه‌قلّ بوو، واته ئەوه‌ی شایان و عاقلّ بیّت گیان ده‌خاته به‌رشمشیری توّو همه‌موو عه‌زابه‌کانی ده‌ردی دووری توّ و عیشوه و نازه‌کانت قه‌بولّ ده‌کات.

۷- کلک زبان بریده‌ی حافظ درانجمن

باکس نگفت رازتو تا ترک سرنکرد

قه‌لّهمی زمان براو (دریژ - عیوضی) ی حافظ له‌کۆردا رازی توّی به‌که‌س نه‌گوت تا سه‌ری خۆی داننا.

بریده: براو کشیده: دریژ انجمن: کۆرو کۆمه‌لّ ترک سرنکرد: سه‌ری داننا وازی له‌سه‌ر نه‌هینا، مه‌به‌ست له‌ سه‌ردانانی قه‌لّهم، دانانی قه‌لّمه‌ که‌تاوه‌کو دانسه‌دریّت نانوسیّت و خواجه ئەم دانانه‌ی به‌سه‌ردانان و سه‌ربرین داوه‌ته قه‌لّهم.

له‌نوسخه‌ی(رشید عیوضی)دا له‌بری زمان براو - زمان بریده - زمان دریژ - زمان کشیده - هاتوه‌وه له‌هه‌ر دوو باره‌که‌دا زه‌می زمان ده‌که‌ن، چونکه زمانبرای و زمان دریژی هه‌ردووکیان سیفه‌تی خرابی مرۆقن.

به‌هه‌رحالّی خواجه زه‌می قه‌لّمه‌ که‌ی خۆی ده‌کات که‌باسی رازی یارو عه‌شقی له‌کۆرو کۆمه‌لّدا نووسیوه‌وه کردوه، به‌لّام جه‌خت له‌سه‌ر ئەوه ده‌کاته‌وه که‌هاتاه‌وه‌کو سه‌ری داننا و نه‌یانکوشت هیچ رازیکی نه‌درکاندو له‌ویناوه‌دا سه‌ری دانا.

غەزەلی سەد و سی پینجەم:

به‌حری موزاریعی هه‌شتی ئەخره‌بی مه‌کفونی مه‌قسور

(مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن)

۱- دلبر برفت و دلشدگان را خبر نکرد

یاد حریف شهر و رفیق سفر نکرد

دلبر رویش به‌دلپیکراوانی نه‌گوت یادی هاوده‌می شارو هاوریی سه‌فه‌ره‌ی نه‌کرده‌وه.

برفت: روشت دلشدگان: (دلرۆشتوان) دلپیکراوان، عاشقان و دلسوتوان

خبر نکرد: پیی نه‌گوتن، ناگاداری نه‌کردنه‌وه حریف: هاوده‌م

ئهم غه‌زه‌له‌ی خواجه چ له‌ رووی روخساری شیعرو وشه‌کانه‌و ده‌ربرین و وینه شیعره‌کانه‌وه‌وه چ له‌رووی ناوه‌رۆک و و واتاوه تیکه‌که‌لا‌وییه‌که‌ له‌دوو غه‌زه‌لی پیشو، هه‌ریویه به‌کورتی شه‌رحی ده‌که‌ین.

یاری روشت و دلپیکراوانی به‌جیه‌یشت و که‌سی ناگادار نه‌کرده‌وه و بیری به‌لای هاوده‌م و هاوریی شارو هاوریی سه‌فه‌ره‌وه نه‌بوو.

۲- یابخت من طریق مروّت فرو گذاشت

یاو به‌شاهراه طریقت گذر نکرد

یا به‌ختی من ریگه‌ی پیاره‌تی و چاکه‌ی به‌جیه‌یشت یا‌ئه‌و به‌شاریی ته‌ریقه‌تدا گوزه‌ری نه‌کرد.

مروّت: پیاره‌تی، چاکه، مروّت، ئینساف فروگذاشت: به‌جیّ هیشت شاهراه: شاریّ

خواجه ده‌زانیت له‌ته‌ریقه‌تدا مرۆقّ به‌یار ده‌کات و هه‌ره‌یچ نه‌بیّ بۆنی یاری به‌سه‌ردا دیّت و ریعایه‌تی ئەم بنه‌مایه ده‌کریت، به‌لّام خواجه ئەم بۆنه‌ی یاری پیی ناگات ئەو هۆکارانه‌ی ئەم دیارده‌یه بۆیه‌کیّ له‌م دوانه ده‌گیریتته‌وه: به‌ختی خه‌وتووی خۆی یا نه‌هاتنی یارو ده‌لّیّ: یا ئەسله‌ن به‌ختی من ریگه‌ی ئینسان و پیاره‌تی له‌که‌لّ خۆمدا شاره‌زانیه‌وه به‌جیی هیشتوه‌وه یا ئەوه‌تا ئەو به‌شاریی ته‌ریقه‌تدا تینه‌په‌زیوه، چونکه گه‌ر تیپه‌رییایه‌وه به‌نادابی لالی‌کردنه‌وه‌ی نه‌وریگه‌وه شیوازه لای لیده‌کرده‌وه مه‌گه‌ر ئەوه‌ی که‌ به‌خت له‌خه‌ویکی قولدا بیّت.

۳- من ایستاده تاکنمش جان فدا چوشم

او خود گذر به‌ما چونسیم سحر نکرد

من وه‌ستاوم تاوه‌ک مۆمی گیانم بکه‌مه‌ فیدای، به‌لّام ئەو وه‌ک سروه‌ی به‌یان به‌لای ئیّمه‌دا گوزه‌ری نه‌کرد؛ واته ته‌نانه‌ت وه‌ک سروه‌ش تینه‌په‌ری به‌لاماندا تاوه‌کو مۆم بانکوژیّت (تاله‌پیشی داگیان به‌خت بکه‌م).

۴- گفتم مگر به‌گریه دلش مهربان کنم

در نقش سنگ قطره‌ی باران اثر نکرد

گوتم مه‌گهر به‌گریان دلّی میبهره‌بان بکهم، به‌لام له‌هه‌لکۆلّراوی سه‌ریه‌رد باران
کاریگه‌ری نه‌بوو

نقش سنگ : هه‌لکۆلّراوی سه‌ریه‌رد مه‌بست له‌دلّی یاره که وه‌ک به‌رد ره‌قه.

۵- دل را اگرچه بال و پر ازغم شکسته شد

سودای دام عاشقی از سر بر نکرد

ته‌گه‌رچی دلّم له‌غه‌مدا په‌روبالّی شکایت‌نراوه، به‌لام بیری دواى داوى عاشقى له‌سه‌ر
ده‌رنه‌کرد.

بال و پر: په‌روبالّ شکسته شد: شکینرا سودا: سه‌ودا، بیر از سر بر نکرد: له‌سه‌ر
ده‌رنه‌کرد

دلّی عاشق به‌هه‌موو شکست و نسکۆکانیشه‌وه هه‌ر له‌بیری دواى عشق و عاشقى دایه‌و
له‌سه‌ری ده‌رناچیت.

۶- هرکس که دید روی تو بوسید چشم من

کاری که کرد دیده‌ی من بی نظر کرد

هه‌رکس که‌رووی توّی بینی چاوی منی ماچ کرد، چونکه‌ کارى که که چاوی من
کردویته‌ی به‌بى ناگایی نه‌بووه.

بوسید: ماچی کرد بی نظر: به‌بى ناگایی، به‌بى وردبونه‌وه، عاقلانه

خواجه لیژده‌دا باس له‌زه‌وق و چیژى جوانناسی چاوانی خوّی ده‌کات و ئەم جوانناسیه‌ش
له‌یاردا قه‌تیس ده‌کات و ده‌لّی: هه‌رکس رووی توّی بینی چاوی من ماچ کرد له‌سه‌ری ئەوه‌ی
که عاقلانه توّی هه‌لّیژاردوه، واته توهیژنده جوانی هه‌رکس ده‌زانى من عاشقى جوانیکی وه‌ک
تۆ بووم چاوم ماچ ده‌کات، نه‌وه‌ک زۆرینه‌ی مه‌عشوقه‌کان که‌ته‌نیا له‌چاوانی عاشقدا جوانن، ئەم
به‌یته جوان روخساری ده‌روه‌ش به‌یاری عیرفانی ده‌دات و خواجه پیتی وایه که‌یاری ئەزه‌لی و
حه‌ق له‌ روخساریشدا — هه‌رچه‌نده زۆریتک پیتیان وایه روخساری نییه — له‌سه‌ر تپسی جوانانه‌و
بگه‌ هه‌رله‌ویته‌ی نییه.

تیکه‌لاوی نیوان ئەم سیّ غه‌زه‌له‌ی دواپی به‌را ده‌یه‌که که سه‌ریاری دوویاره‌بونه‌وه‌ی وشه‌و
ده‌ربرین و ته‌نانه‌ت میسراعیش به‌یته‌کانیان تیکه‌لا‌بووه له‌شه‌رحی سوودیا دوا به‌یتی غه‌زه‌لی
پیشوولیره‌دا هاتوه، هه‌رچه‌نده نیمه‌ له‌به‌ر ئەوه‌ی له‌ زۆریه‌ی سه‌رچاوه‌کاندا شیوه‌ی پیشوو

هاتبوو په‌یره‌ویمان له‌سوودی نه‌کردوه — به‌لام رای سوودی دروستتر دیتسه به‌رچاوه، چونکه ئەم
غه‌زه‌له له‌م شیوه‌یه‌ی به‌پی به‌یتی ته‌خه‌لوسی ته‌واو بووه، هه‌روه‌ها له‌ حافظی (سیوده‌ی) شدا
به‌یتی ته‌خه‌لوسی غه‌زه‌لی پیشوو لیژده‌دایه‌و له‌پیشی به‌یتی ته‌خه‌لوسی غه‌زه‌لی پیشوو بیت:

حافظ حدیث عشق تو از بس که دلکش است

نشیندکس که از سر رغبت زبر نکرد ل (موهدی)

سویش له‌ غه‌زه‌لی پیشوودا هه‌مان ئەم به‌یته‌ی سه‌ره‌وه‌ی هی‌ناوه‌ته‌وه، به‌لام له‌بری (عشق)
(نغز)ی نووسیوه { ج ۲ سوودی ل ۸۴۸ } .

به‌هه‌رحال ئەم دیارده‌ی — دیارده‌ی تیکه‌لاوی به‌یت و وشه‌و میسراع و هاوشیوه‌ی
غه‌زه‌له‌کان — ده‌مانگه‌یه‌نیته‌و گومانه‌ی که ره‌نگه ئەم دوو یا سیّ غه‌زه‌له هه‌ریه‌ک غه‌زه‌ل
بن و له‌ئه‌نجامی زۆر دووریی نوسخه‌کان له‌یه‌کتیریسه‌وه کرابنه دوو یاسی غه‌زه‌ل یابه‌یتی
جیاوازو جیگۆرکی، چونکه‌ ناکی شاعیریک دوو غه‌زه‌ل یازیاتر به‌هه‌مان واتاو ده‌لاله‌ت
وهه‌مان فۆرم و به‌یت و وشه‌و میسراعه‌وه دابنیت.

غەزەلى سەد و سى شەشەم:

بەحرى رەمەلى ھەشتى مەخبونى مەقسور
(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن)

۱- دیدى ای دل که غم عشق دگر بار چه کرد

چون بشد دلبرو بايار وفادار چه کرد

بينيت ئەى دل که غەمى عشق جارېكى دېکە چى کرد، دولبەر چۆن رۆشت و چى بەيارى
وہ فادار کرد.

دگر بار: جارېک دېکە چە کرد: چى کرد چون شد: چۆن رۆشت
ئەم غەزەلەش لە فەزايەكى ھاوشېوہى غەزەلەکانى دېکەدايە، بەلام لېرەدا خواجه قوولترو
جياوازتر لەوان کار لەگەل وشەو واتاكاندا دەکات و زياتر بەناشکرا رۆدەچېتتە نېسو عېرفانەوہ.
دولبەر ھەمان ئەو دولبەرەيە کە پېويستى بەکەس و بەھيچ نېيەو باكى نېيە لە مانەوہو
رۆشتن دلراگرتن و دلشکاندى عشقان، خواجه لای دلې خۆى شکات لەيار و لەغەمى عشق
دەکات کەيار دەروات و عاشقان تووشى غەمى عشق دەکات.

۲- آہ از آن نرگس جادو کہ چه بازى انگيخت

آہ از آن مست کہ بامردم هشير چه کرد

واى لەو چاوہ جادوگەرە کە چ يارېيەكى بەرپا کرد، ئاى لەو مەستە کە چى لەگەل خەلکى
ھۆشياردا کرد.

آہ: واى - بۆ سەرسورمانە - انگيخت: بەرپا کرد، ھەلگېرساند ھشيار: ھشيار
کەسى کە مەست و سەرخۆش نېيە.

خواجه سەرسورمانى خۆى لە چاوى مەستى جادوگەرى يار دەردەبرېت کە بە مەستى خۆيەو
چ کارېک بە خەلکى ھۆشيار دەکات، خواجه لەو ھەيران بوونەى خۆى و عارفەکان دەدوئ
کە چاوى مەست و فيتنە ئەنگېزى يارى ئەزەلى دوچارىان دەکات، حافظ دەلئ: واى لەو چاوہ
مەستانەى کە لە نېرگس دەچن و چاوبازن و خەلکى فرېو دەدەن و فروفيئەل و يارېيەك
بەريادەکەن ئاى لەو مەستە - چاوانى يار - کە چى بەمرۆقى ھۆشيار دەکات.

۳- اشک من رنگ شفق يافت زبى مہرى يار

طالع بى شفقت بين کەدرين کار چه کرد

ئەشكى من لەبى مېھرى يارەوہ رەنگى شەفەقى وەرگرت سەيرى بەختى بى بەزەبى کە لەم
کارەدا چى کرد.

شفق: ناسۆى سورى پاش خۆرنشېن
طالع: بخت شفقت: بەزەبى

دەكرى (مەر) ماناى خۆشەويستى ياخود ھەتاو بگەيەنېت لە ماناى يەكەمياندا خواجه
مەبەستى لەبى مېھرى يارە، بەلام لەمانانى دووہمياندا خودى يارە.

ئەو دەلئ: لەتاو بى مېھرى يارەوہ فرمېسكى من وەك خويئ سور بوہ و رەنگى شەفەقى
گرتووە، يا خود لەتاو ئاوابوونى يارەوہ (سەفەرکردنى ياخود ونبوونى لەبەرچاوم) فرمېسكى
من وەك شەفەق سور بووہ؛ واتە لە دواى رۆشتنى يار ھېندە گرياوم فرمېسك رەنگى شەفەقى
گرتووەو بووہتە خويئ، سەيرى بەختى بى بەزەبى بکە چى لەمن کردوہ.

۴- برقى از منزل لیلی بدرخشيد سحر

وہ کہ باخرمن مجنون دل افکار چه کرد

بەرەبەيان تېشكى لەمالى لەيلاوہ درەوشايەوہ واى کە چى لە خەرمانى گېانى مەجنونى
دل بريندار کرد.

برق: تېشك بدرخشيد: درەوشايەوہ دل افگار: دل بريندار

بەرەبەيان، ئەوکاتەى کە عاشقان بەيادى مەحبوب و مەعشوقەوہ نغزۆى دەرياي يادو
زېكرن، تېشكى لەمالى يارەوہ درەوشايەوہ بەرەو عاشقان ھات و خەرمانى ئارامى و سەبرى
عاشقانى دل بريندارى ئاگرداو کارېكى واى بەسەر ھېنان کە جيگەى گېرانەوہى نېيە.
حافظ لەيلا بەرەمزی مەحبوب و مەجنونيش بەرەمزی عاشقان دەداتە قەلەم.

۵- ساقيا جام ميم دە کہ نگارندەى غيب

نيست معلوم کەدر پردەى اسرار چه کرد

ئەى ساقى يېكى مەيم بەدرى کە ئاشكرانىيە نووسەرى غەيب لە پەردەى نھينەکاندا
چى نووسيوہ

دە: بەدرى نگارندە: نووسەر، وینەكېش/ نېگارکېش نيست معلوم: ئاشكرانىيە
ھەيرانى خواجه لە گەردون و لەقەزاو لەچارەنووس و لەوینە جوانەکان و نووسينە
نازدارەکانى پشتى پەردە ھەرگېز كۆتايى نايەت و تەنيا ريگا چارەش ھەلبىزاردنى مەى و
ساقىيەو خۆدانەدەست عەشقە.

نېگارکېش نووسەرى غەيب خودى پەروەردگارى جوانکارە کە مەحالە عەقلى تەسكى ئيمە
لەکارەکانى پشتى پەردەى ئەو تى بگات کە چ نارېكى كېشاوہ ياخود چى نووسيوہ، خواجه

به‌دەرکی ئەم راستییەوه بەساقی دەلی جامی مەبیم بەدەری و بمخەنە دەریای عەشقه‌وه، چونکە ناشکرانییە که نیگارکیش / نووسەری غەیب لەپشت پەردەوه چی بو کیشاوین.

٦- آن که پر نقش زد این دایره میانی

کس ندانست که در گردش پرگار چه کرد

ئەوکه‌سەی که ئەم بازنە مینایی شینە ی پر لە نیگارکرد کەس نازانی که لە سورانی پرگالدا چی کردوو.

پرنقش زد: پر لە نیگار دروستی کرد، مەبەست لە ئەستێرە زۆرەکانی ناسمانە که بوونەتە نیگاری رەنگاورەنگ.

دایره: بازنە، مەبەست لە ناسمانە مینائی: مینایی، شین گردش: سورانەوه پرگار: پرگان

دیسانەوه حەیرانی خۆی بە جوانی لەرادەبەدەر و هونەر و جوانکاری و وردی و ستاو نافەرینی گەردوون دەدوی و که ئەو (خودای جوانکار) که ئەم هەموو نیگاره جوانە لەم ناسمانە مینایی و شینەدا دروستکرووه، کەس نازانی که چۆن و بەچ شیۆه‌یه‌ک دروست کردوو چی لە دەورانی پرگالیدا هەیه.

واتە کەس پەیی بەنهیئییە خوداییەکان نابات.

٧- فکر عشق آتش غم دردل حافظ زدو سوخت

یار دیرینه ببیند که بایار چه کرد

بیری عەشق ناگری خەمی بەردایە دلی (حافظ) و سوتاندی سەیری یاری دیرین بکەن که چی لەیاری خۆی کرد.

دیرینه: دیرین، قەدیمی

و هەمیشە گوتراوه حافظ بو زنگاری گیانی لەحەیران و دووری مەعشوقی ئەزەلی رینگە عەشق و عیرفانی گرتەبەر ئەو عیرفان و عەشقه‌ی کەهەر لە دیرینه‌وه لەناخیدا بوو - و هەم‌موو مەرزۆتیک که بەرەمی عەشقی ئیلاهییه - بەلام هەمیشە لەنیۆه‌ندی ئەو عیشقه‌دا دوچاری سوتانیک دەبیت که لە حەیرانی یەکه‌جار سەختتره.

لێرەدا دەلی: بیری بە عەشق گەیشتن و بە ئەو (یاری ئەزەلی) مەعشوقی حەق منی هینایە نیۆ دەریای بی که ناری عەشقه‌وه، بەلام لەبری کەنار ناگری غەمی بەردایە دلی حافظ و سوتاندی. سەیریکه عەشق (یاری دیرین) چی بەیاری خۆی دەکات، لەبری زنگارکردنم لەحەیران سوتاندمی ئەمە هەمان ئەو چاوه‌روانییە که حافظ لەسەرەتادا لەعەشق هەیبوو (که عەشق

آسان نموداؤل... بەلام دواتر گرفت دیتە کایەوه هەمان ئەو جیاوازییەیه که عەشقی حافظ لەعەشقی عارفانی راستەقینە دیکه جودا دەکاتەوه، چونکه خواجە چاوه‌روانی لەعەشق هەیه لەکاتی‌کدا عارفە گەرەکان هیچ جۆرە چاوه‌روانییەکیان لەعەشق نییه، بەگوتە‌ی د. سروش: (حافظ سەرەتا پیتی خستە ئاوه‌وه و سەری لە ناگره‌وه دەرھینا، بەلام مەولەوی پیتی خستە ناگره‌وه و سەری لەئاوه‌وه دەرھینا) ص ٢٢ قمار عاشقانی سروش.

ئەم پی خستنه نیۆ ئاوه‌ی حافظه که پاشان دووچاری (صدمه) یه‌کی گەرەوی دەکات و تاداوین دلیۆه فرمیسکه‌کانی پی دەرژیت و گەر لە حەیرانییە دەرینبەهینیت دەبجاتە نیۆ ناگری دوریبه‌وه.

غەزەلى سەد و سى حەوتەم:

بەحرى رەمەلى ھەشتى مەخبونى ئەسلەم
(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لن)

۱- دوستان دختر رزتوبه زمستورى کرد

شادبر محتسب و کاربه دستورى کرد

دۆستان كچى رەز تۆبەى لە خۆداپۆشین کرد، رۆیشتە لای موحته سبب و کاره كەى ياسایی کرد.
دختر رز: كچى رەز، مەبەست لە شەرابە مستورى: خۆداپۆشین، خۆشاردنه وه،
خۆحەشاردان

شادبر: چوئەلای لە ھەندى نوسخەدا لەبرى (شادبر محتسب) (شد سوى محتسب) ھاتووہ كە
لەواتادا ھىچ جیاوازییە كیان نییە.
بەياسا كۆردن یاخود بەدەستورى كۆردن مۆلەتتیکە كە فەرمانرەواش ياساییە كان بەياساییە كە
رەوادەكات و لەزمانى پيشوو ھەلەدەوہ شینیتتەوہ.

خواجه باس لە نازادبونی مەى و عەشق دەكات و ھەوائى بەدۆستان دەدات كە دەورانى
قەدەغەبونى مەى بەسەرچوو، مەى شەراب تۆبەى لە خۆحەشاردان و خۆداپۆشین كۆردو خۆى
دەرخستوہ و رۆشتەلای فەرمانرەواش و ئەم كاری تۆبە لە خۆشاردنه و ھەى كۆردە كاریكى ياسایی
و مۆلەتى لەو وەرگرت.

مەبەستى بەیتە كە ئەو ھەى كە عەشق و مەى نازادبوو، بووہ شتتیکى ياسایی و مۆلەت
پێدراو. دەكرى ئەم حالەتە ناماژە بیت بەروداویكى مێژوویى.

۲- آمد ازپردہ بەمجلس عرقش پك كنید

تابگوید بەحرىغان كە چرا دورى کرد

لەپەردە دەرھات و ھاتە نىو كۆرەوہ، عارەقى بسرن، تابەھاو دەرمانى بادە نۆش بلى بۆچى
ماوہىيە كە دوركە وتنەوہ.

عرقشك : عارەقى پاك كنىد: بسرن چرادورى كۆرد: بۆچى دوركە وتەوہ.
تەواوكەرى بەيتى پيشووہ لەگەل دۆستاندا دەدووت و پىيان دەلى ئەوا مەى و عەشق –
كە لەم غەزەلەدا وەك گىيانە لەبەرىك تەوسىنى كۆردوہ – لەپەردە دەرھات و ھاتە كۆرى
عاشقانەوہ، عارەقى بسرن، چونكە لە رىى دوروہ ھاتووہ باپتتان بلى بۆچى ماوہىيە كە
دوركە وتەوہ تەوہ دورە پەرىزە.

(عارەق مەى) دەكرى عارەقى دوروى رىنگەى سەفەر بىت یاخود عارەقى شەرمى ئەوہى كە
ماوہىيە كى زۆرە لە ياران دابراوہ، بەلام و اتا يە كەمىيان جوانترە.

۳- مژدگانى بدە اى دل كە دگر مطرب عشق

راه مستانه زدو چارهى مخمورى کرد

مژدانە بدە ئەى دل كە جارێكى دىكە موتريبي عەشق ئاوازی مەستانەى لىداو چارەى
مەخمورىي كۆرد.

مژدگانى: مژدانە راه: ناوا مستانە: مەستانە، جۆرىكە لەئاوازی مۆسىقى
راه مستانە زد: ئاوازی مەستانەى لىدا وەك مەستان بەشادى مۆسىقاي ژەند
مخمورى: سەرخۆشى، لىرەدا بەواتاى دەرەى سەرى دىت.

خواجه داواى مژدانە لەدلى خۆى دەكات كە جارێكى دىكە موتريپ و مۆسىقاژەنى عەشق
نازادبووہ و بەئاوازی مەستانە یاخود بەئاوازی شادى بەخشى وەك مەست نارەحەتى و
ناخۆشى خستەلاوہ.

لەم سى بەیتەدا بەئاشكرا نەمانى دياردەى كى ناخۆش و بىزاركەر ھەست پىدەكرىت.

۴- نەشگفت ارگل طبعم ز نسيمش شكفت

مرغ شبخوان طرب ازبرگ گل سوری کرد

سەرسورھىنەر نىيە گەر گولى تەبەم لەشەمالى ئەو ھەى كە بىشكويت چونكە بولبولى سەحەر لە
خۆشى پەردە گولەوہ كەوتە نەشئە.

نەشگفت: سەرسورھىنەر نىيە طبع: ھەست و زەوق بىشگفت: بىشكويت
مرغ شبخوان: بالندەى شەوخوین

برگ گل سوری: ئەو گولەباخەى كە گولاوى لى دەگىرىت.

ھەستەكانى شاعىر لە شەمال و سروەى يار دەپشكويت تەبەى ئەم زمانى غەيبە زىاتر
كراوہترو پىرازە ماناداتر دەبىت خواجه خۆى بەو بولبولە دەزانىت كە بەبىنىنى بۆنكۆردنى گولە
باخەكان چوست و چالاكتر ئاواز خوینتر دەبىت و يەك دوونىا نەشئەو نەشاد وەردەگرى و دەلى:
سەىر نىيە گەر منىش بە شەمالى ئەو زمانم پىژىت و بكەومە شىعەرگوتن و نوسىن چونكە
منىش بولبولى رووى يارم و شەوانە بۆ دەخوینم و نزاو زارىمە، ھەربۆیە چالاكىي و اتاو
وشەكام لەسروەى ئەو ھەى دەپشكوین.

آنچه باخرقه‌ی زاهد می انگوری کرد

نه که به حوت ناو رهنگی به سه د ناریش ناروات شه‌وی که مه‌یی تریّ (میسی دونیایی) باخرقه‌ی زاهدی کرد.

هفت آب: حوت ناو، به‌پیی مه‌زه‌بیی شافعی شتی پیس به حوت جار شوشتن و گلاوی ده‌کردن پاک ده‌بیتته‌وه.

نرود: ناروات انگوری: تریّ

لیژدها خواجه تانه له زاهدی درۆزانه‌کان ده‌کات که مه‌یی درنیا ده‌نوشن و جیاوازه له مه‌یی عه‌شقی عارفان و به‌سهر خرّقه درۆزانه‌کانیا نه‌ویه‌وه ده‌لیّ: شه و خراپه‌کاریانه‌ی زاهدی سوّیه درۆزانه‌کان نه که به حوت ناو به سه‌دجار سوتندنیش له‌ناگردا ناروات و کان نابیتته‌وه وا شه‌گر ریسوای زاهدی‌کان درۆزانه‌کان به سه‌د ناگریش بسوتنیریت و ههر پاک نابیتته‌وه ناروات.

۶- حافظ افتادگی از دست مده زان که حسود

عرض و مال و دل و دین در سر مغروری کرد

حافظ ته‌وازوم (خۆبه‌که‌م زانین) له ده‌ست مه‌ده چونکه شه‌وانه‌ی که حسودی به‌تۆده‌به‌ن نابرو و مالّ و دلّ و دینیان کرده‌ته قوربانیی مه‌غروری.

افتادگی: خۆبه‌که‌م زانین — ته‌وازوم از دست مده: له ده‌ست مه‌ده

عرضی: شه‌ره‌ف، نابرو سر مغروری: هه‌وای مه‌غروری

خواجه پیّی وایه که غرور و خۆبه‌زل زانین ده‌بیتته مایه‌ی له‌دستدانی نابرو و مالّ و دلّ و دین و مرۆفه خۆبه‌که‌م زانه‌کان ههر گیز شه چوار پیرزۆیی له ده‌ست نادن بۆیه هه‌میشه گروپی یه‌که‌م حه‌سودی به‌گروپی دووهم ده‌به‌ن شه‌میش به خۆی ده‌لیّ: حافظ شه ته‌وازوعه به‌فیرۆمه‌ده چونکه به‌له‌ده‌ستدانی شه خۆبه‌که‌م زانینه مالّ و دلّ و دین و نابروت له ده‌ست ده‌چیّ و وه‌ک حه‌سودانت لیّ دیت و ههر چواریان له‌ریّی هه‌واو هه‌وه‌سی غرورودا ده‌کیتته قوربانی.

غزه‌لی سه‌د و سی و هه‌شته‌م :

به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌خبونی شه‌سلمه موسبه‌غ (فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن فع لان)

۱- سالها دل طلب جام جم از مای کرد

وانچه خود داشت زیگانه تمنّای کرد

سالانیک دلّ داوای جامی جه‌می له‌تیمه ده‌کرد، شه‌وی خۆی هه‌یبوو له‌بیگانه‌ی داوا ده‌کرد.

جام جم: جامی جه‌مشید، جامی جیهان، جامی ناوینه نه‌ینی و رازه‌کان

شه غزه‌له‌ی خواجه یه‌کیتکه له غزه‌له زۆر به‌رزو قوولّه عیرفانیسه‌کانی شه‌وو هه‌ربۆیه هه‌روه‌یه‌کی پیوستی به‌لیکدانه‌وی وردی عیرفانیانه هه‌یه سه‌ره‌تا (دلّ) دلّ له زاراوی عیرفانیدا واتای جیاوازی هه‌یه، دلّ بریتیی له‌نه‌فسی ناطقه و له مه‌خزه‌نی نه‌ینییه خوداییه‌کان، لای (کاشانی) دلّ شه خالّه‌یه که بازنه‌ی بوون به‌سوران به‌ده‌وری شه‌ودا دروست بوو، کاشانی دلّ به‌سه‌ره‌تاو کۆتایی شته‌کان ده‌زانیت ههر شه دلّ به‌عهرشی ره‌جمان و مه‌زلّی قورشان و فورقان ده‌داته قه‌لّم (ته‌نساری) دلّیش کرده‌ته چوار په‌رده که یه‌که‌میان جینگه‌ی ئیلهام و (دووهم جینگه‌ی نوری ئیمان و سییهم سه‌راپه‌رده‌ی موشاهه‌ده‌ی حه‌ق و چواره‌میان نه‌زلّی عه‌شق و خۆشه‌ویستی شه چوار په‌رده‌یه تاییه‌تمه‌ندیان هه‌یه و خودا له ههر په‌روه‌یه‌کیاندا جوژه تیروانینیکی هه‌یه.

(دلّ) نهرم و ره‌ق ده‌بیت و عارف و خواناسان پییان وایه که دلّ به خواردنی حه‌لال نهرم ده‌بیت و به‌خواردنی حه‌رام ره‌ق ده‌بیت.

عارفه‌کان دلّی موسلمان به‌مولکی ئیلاهی ده‌زانن هه‌ربۆیه کاتّی خودا له‌قورئاندا ده‌فه‌رمویّ (ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم واموالهم) باس ل دلّ ناگان چونکه (قلب المؤمن بین اصبعین من اصابع ارجمن یقبها کیش یشاء) (فره‌نگ اصطلاحات دل) به‌رای عارفه‌کان نه‌فس و مالّی موسلمانان و به‌نده‌کانه به‌لام دلّی موسلمان هی خودایه دلّ شه و ئاسۆده‌یه که خودای جه‌مال لیبه‌وه هه‌لدیت و ده‌بیتته خه‌لوه‌تانه‌ی خۆشه‌ویستی شه هه‌رکاتّی له‌دونیاو شته بچوکه‌کان پاک ببیتته‌وه نوری خودا تیایدا جیلوه ده‌کات.

جام جم: له‌زاراوی عیرفانیدا جام جم یاجامی جه‌نمان دلّی عارفه له‌قۆناغه پیشکه‌وتوو‌ه‌کانی عیرفاندا که نه‌ینییه خوداییه‌کانی تییدا ناشکرا ده‌بیت، جامی جه‌م له‌م

بهیتهدا له دډل له پېښتاره، گهر دډل هېشتا دهرکی بهونه پېښیبه خودایبانه نردبیت نهوا جامی جهم نه پېښیبه کانی دهرک کردوه.

ما: نیمه (نیمه) لهم بهیتهدا مبهست له مرؤقی خاکیبه و شو بوونه بیگانه و بیانیهی کهله دهرهوی دډل و نه پېښیبه خودایبانه کانی په یوهست به دله ودهیه.

دلئی عارفی حافظ له قوناعه سهره تاییه کانددا داوای دلئی غهیب نین و نه پېښی ناشکراکهری بهرزو بلندی قوناعه پېښکه وتوه کانی عیرفان له نیمه (مرؤقی) دهکات، له کاتیکدا شم داواکردنه زور نابه جیبه چونکه شو (جام جهم) ه له خودی خودایه و خوی هیه تهی که چی له بیگانهی داوا دهکات.

۲- گوهری کز صدف کون و مکان بیرون است

طلب از گمشدگان لب دریا می کرد

داوای شوگوهرهوی له ونبوانی که نار دهریا ده کرد که له دهرهوی سده فی کهون و مه کانه.

صدف: سهدهف کون: گهر دزون، کهون مکان: شوین

گمشدگان: ونبوان لب دریا: که نار دهریا

گمشدگان لب دریا: واته شوکه سانهی که له که نار دهریا دا نغرؤ دهن و مه لوانی نازانن درکه یه له نهزان و بیگانهی دهرهوی کار.

شم بهیته شهرح و دریزه پیدهری بهیته پېشووه (گوهر) لهم بهیتهدا هه مان (جام جم) ی بهیته پېشووه (گمشدگان لب دریا) ش (ماو بیگانه).

سدف کون مکان: مبهست له جیهانی مادیات و گهر دونه شو جیهانهی که شوین و مه کانی تیدایه به لام شو نه پېښی خودایبانهی که ته نیا له دلئی عارفان هه رگیز له چوارچیوهی کون و مکاندا جیگه یان نایبته وه و گهر مرزاری و گهره ریش بن له سده فی کون و مکاندانین، حاجی قادری کوی سه بارهت به مکان و زه مان خودا ده لئی:

لیل و نهار هی تویه و بی لیل نه هاری

جی و مکان هی تویه بی جی و بی مکانی

ناشکرایه که مرواری له سهده فدیاه و دهریا وانه شمونداره کان دتوانن په ی پی ببهن و بهناسانی دهستگیر نایبت چ جای بگات به ونبوانی که نار دهریا هوانه ی له پیا له یه ک تاودا دهخنکین و به ته واری بی گانهن به و مروایه ی که ته نانهت له نیو سهده فسیشدا نیبه.

خواجه بؤزیاتر رونکردنه و ه مبهسته که ی ده لئی: دلئی من داوای شوگوهرهوی له بیگانه و ونبوانی که نار دهریا ده کرد که شه سلن له سهده فی گهر دزون و شوین به دهره، ده کری شم دو بهیته

زه می عهقل بن و بیگانه به نه پېښیبه خودایبانه کان هه مان عهقل بیت واته دډل دهیوسیت له ریگه ی عهقله وه بهو نه پېښیبه بگات بی تاگا له وهی که عهقل بیگانه یه و ونبو یه کی که نار دهریای عهشق و عیرفان و رازه کانه و هه رگیز ریگه نابات سهر رازه کان.

۳- مشکل خویش برپیرمغان بردم دوش

کو به تایید نظر حل معامی کرد

دویننی شه و کیشه ی خوم برده لای پیری موغان که شو به هیزی روانینی خوی مه ته له که ی (کیشه که ی) حل کرد.

خویش: خوم بر: بؤلای کو: که شو تایید: هیزه پیدان، وردی و دیقته

گهره یی پیره موغان ده دویت که دویننی شه و خواجه کیشه ی گرانی خوی که عهشق عیرفانه برده ته لای شو شویش به وردی روانینی و دیدی به هیزی خوی گشت کیشه کانی بؤ ورن کردوه ته وه و نه پېښیبه کانی بؤ ناشکرا کردوه.

۴- دیدمش خرم و خندان قدح باده به دست

وندران آینه صدگونه تماشا می کرد

بینیم شادو خوشحال و پیک کی باده به دهسته وه له و ناویننه ی شهره بدها به سهده جور ته ماشای ده کرد دیدمش: بینیم خرم: شاد خندان: لیو به خنده، خوشحال صدگونه: سهده جور

بهیته که باس له حالئی پیری موغان - عارف - دهکات کاتی خواجه دویننی شه و بؤ چاره سهری کیشه که ی چوره ته لای، ده لئی: پیری موغانم له حالئیکی شادی و خوشحالیدا بیننی که پیک کی مه یی - عهشقی - به دهسته وه بوو له و ناویننه ی راز بیننه ی عهشقی نیلا هیدا (مه ی) به سهده شیوه جیلوهی عهشقی نیلاهی و رازو نه پېښی ده دی.

واته: پیری موغان به هوی عهشقی نیلا هییه وه له لایه که وه شادو لیو به خنده بوو له لایه کی دیکه شه وه سهرقالتی ته ماشا - ته ماشای مه عنه وی - کردنی جیلوهی جوانیه کانی حهق بوو له و عهشقه دا.

که واته شو و ناویننه - جام - هی که رازه کانی تیند انمایش ده کریت ناویننه ی عهشقی نیلا هییه و به بی شو هه رجوره هه ولئیک بی شه نجامه و گهران له داوی گهره وری دهره وری سهده فی کهون و مکانه.

۵- گفتن این جام جیهان بین به توکی داد حکیم

گفت آن روز که این گنبد مینا می کرد

گوتم: حکیم که می نام جامی جیهان بینمی به تو به خشی، گوتی: نه ورژدی که نام گومه بته پیروزیی دروست ده کرد

حکیم: حکمی، شاره ز، یه کیکه له ناوه پیروزه کانی خوداو لهم به یته شدا هه ربه و مانایه هاتووه.

آن روز: نه ورژدی گنبد: گومبته، مبه بست له ناسمان و گهردوونه مینا: مینای، پیروزیی شین

خواجه له درژدی گوته کانیدا ده لی: گوتم به پیری موغان که خودای حکیم که می نام جامه راز بینی به تو به خشی، نه ویش له وه لامدا وتی له ورژده وی که گهردوونی دروست ده کرد واته هه ره ورژدی له له سته وه نام دلّه عاشقه ی پی به خشیوم.

نام به یته چه ند ناماژیه کی تاراده یه کی روونی تیندایه که به کورتی بهم شیوه یه ن:

۱- خواجه رای وایه که پیری موغان خاوه نی دلّی (جامی جهان بین) عاشق و عارفه و نه وله و پله به رزو بلندی عیرفاندا یه که نه یینیبه خوداییه کان له دلّیدا جیلوه بکن.

۲- (داد) پیدان، نام پیدانه ناماژیه کی روونه که عارفی و عیرفان یا خود دلّیکی راز داری عیرفانی و عاشق به هه ولّی مرؤّف نیبه به لکو به به خشین و هه گای نیلاهییه، هه ربوییه له پیری موغان ناپرسیت که که می نام دلّه غه یب نمایه به ده ست هیئا به لکو لیّی ده پرسیت که می نام دلّه غه یب نمایه ی پی به خشرا.

۳- حکیم که خودای جوان و به رزه دلّی غه یب نما به مرؤّف ده به خشیته نه وه که سی دیکه- شیخ- یا هه رکه سیکی دیکه چونکه ته نیا حکیمه که توانای به خشینی نه و پله به رزه ی هه یه.

۴- هه ره ها ناماژ به جهریه تی سه ره تای گهردوون ده کاته وه که نام دلّانه له ورژدی دروست کردنی تاقی مینایی ناسمان و گهردوونه وه دابه شکران نه وه که به تازه یی.

۶- بیدلی در همه احوال خدا با او بود

اونمی دیدش و ازدور « خدارا » می کرد

شه یدا یه که له هه موو بار یکتدا خودا له گه لّی نه ودا بوو، نه و خودای که له گه لّی بوونه یه یینی و له دوره وه له ربی خوی ده کرد.

بیدل: دلّ پیدان، شه یدا و په شیؤ، ترسنؤک و نه زان با او بود : له گه لّی نه ودا بوو

نمی دیدش: نه یه یینی

از دور: له دوره وه خدارا: خودا خودا له ربی خوداو بوئی تری خودا

نام به یته له هه موو نه سه کانداناهاتووه بو نمونه - خانلری رشید عیوضی - له و نوسخانه شدا که هاتووه له هه ندی کیاندا له بری (خدارا) (خدایا) هاتووه به هه رحال واتای به یته که دوباره یه وه مان واتای به یته یه که م دووه مه.

(بیدل) به واتای یه که می به کارهاتووه که عاشق و شه یدا یه، له کاتی کدا خودا هه می شه له گه لّی نامه عاشقه شه یدا یه ی سه ره تا ریگه ی عیرفانه دایه، به لام نه وله به ر ناپوخته یی خوی نه یه یینی و له دوره وه خودا خودای بوو، واته نه وکه خودا له ره گی ملی لیسی نزیکتربسو له دور بوئی ده گه ریا.

۷- این همه شعبده ی خویش که می کرد اینجا

سامری پیش عصا و ید بیضا می کرد

نام هه مووه جاده ی خوی که سامری ده یکرد له به رده م گۆچان و ده ستی دره وشاوه دا ده یکرد.

شعبده : جادو، فریوکاری عصا: گۆچانه کی هه زره تی موسا ید: ده ست بیضا: دره وشاوه، تیشکده ره

عصاو ید بیضا: دو معجزه گه وره که می هه زره تی موسایه که کاتی گۆچانه که می فریادا ده بوه مارو کاتی ده ستیشی ده خسته ژیربالّی و ده ری ده یئا یه وه ده دره شایه وه.

له چیرۆکی هه زره تی موساو جادو بازه کانداناه و روون بوویه وه که ماره که می هه زره تی موسا جادونییه و هه رچی جادوش هه یه پوچه لیده کاته وه، هه ربوییه ئیدی پاش نه و روودا وه گیلیه تیه کی گه وره بوو که که سیک دیسانه وه جادو بازی بکات و بیه وی خه لکی فریویدات - نه لّیه ت له و گیلتر به نی ئیسرا ئیل بوون که با وه ریان پیّی ده کرد و پهن دیان له و هه موو روداوو تاقی کرد نه وه خوداییانه وه وه نه رده رگرت - سامری جادو بازی کاتی هیئنده گیل بوو که له به رده م نه و ته جرو به یه دا ده هات جادو بازی ده کرد.

نام به یته باس له دوباره کردنه وه ی نه زمونی گیلانه ی سامری ده کات له لایه ن که سیته که وه سودی و هه ندی به ربزی دیکه نه و که سه به (عه قل) ده دنه قه لّهم و ته نانه ت له بری (خویش) ی میسراعی یه که م (عقل) ی هیئا وه { ج ۲ ل ۷۸۰ } به لام هندیکی دیکه (وه ک هروی) نام که سه به (بیدل) ی به یته ییشوو ده زانیت، به لام نه وه ی راستی بیت به یته که سه ره به خوییه و به هه ر که سیکی وک سامری ده گوتریت که له ناماده یی نه زمونیکی پیشوودا هه مان هه له دوباره بکاته وه.

جرمش این بود که اسرار هویدا می کرد

گوتی: نهویاره‌ی که سهری دار به‌هوییه‌وه به‌ریزبوو تاوانی نه‌مه‌بوو که نه‌پنییه‌کانی ناشکرا ده‌کرد.

جرم: تاوان هویدا کردن: ناشکرا کردن

له‌نیو عارفاندا نه‌ویارو دۆست - هی که له‌دار دارو سهری دار به‌هوی له‌داردانی نه‌وه‌وه به‌ریزو به‌رز بوو ته‌نیا عارفی گه‌وره‌ی نیوه‌ی دوه‌می سه‌ده‌ی سییه‌مه‌وه سه‌ه‌رتای سه‌ده‌ی چواره‌مه‌ی کۆچی (حسین کوری مه‌نسوری حه‌للاج) ه.

حهللاج له (۳۰۹) ی کۆچیدا به‌فه‌رمانی خه‌لیفه‌ی عه‌باسی (مقتدر) له‌داردراو له‌هه‌ندی سهرچاوه‌دا هاتوو ه که پاش له‌داردانی پارچه‌چاره‌کراو پاشان سوتینراو خۆله‌میسه‌کشی درا به‌ناوی دیجله‌دا.

یه‌کی له‌هۆکاره‌ گرنگه‌کانی له‌داردانی حهللاج نه‌وه‌بوو که گوته‌کانی ده‌بووه‌ مایه‌ی هاندانی خه‌لکی ره‌مه‌کی و هه‌زار له‌ده‌سه‌لاتداران نه‌وه‌سه‌لاتدارانه‌ی که نالتونیان کردبووه خودایه‌ک و ده‌یانپه‌رست.

به‌سه‌رهاتی هه‌زه‌تی موسا کاریگه‌رییه‌کی زۆر زۆری له‌سه‌ر حهللاج هه‌بوو، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا که حهللاج له‌عارفه‌کانی نه‌هلی مه‌ستی و سه‌کره.

له‌میژوی ئیسلامیدا ره‌نگه‌ که‌متر که‌سیک هه‌بیته‌هینده‌ی حهللاج به‌نه‌فسانه‌ نه‌کرا بیته‌ئیدی چ له‌لایه‌ک دۆسته‌کانییه‌وه یاخود له‌لایه‌ن دۆزمنه‌کانیه‌وه بیته‌ئهم به‌نه‌فسانه‌کردنه‌ی حهللاج له‌سه‌رده‌می خۆشیدا هه‌بووه چونکه نه‌خۆی له‌یه‌کی له‌نامه‌کانیدا ده‌لی من نه‌وه‌و فریشته‌یه‌م دۆسته‌کام وینه‌یان کیشاوم، نه‌ه‌وشه‌یتانه‌شم دۆزمنه‌کام وینه‌یان کیشاوم.

وه‌ک گوتم حهللاج زۆر له‌ژیر کاریگه‌ری به‌سه‌رهاتی هه‌زه‌تی موسادا بووه و منبوی (طواسین) کتیبه‌که به‌ناوبانگه‌کشی هه‌ر له‌سه‌ه‌رتای نه‌وه‌سوره‌تانه‌وه و ده‌گیاوه که به‌زۆری باسی هه‌زه‌تی موسا ده‌کهن و ره‌نگه‌ گه‌ر نه‌وه‌سه‌رهاته‌ش نه‌بوا به‌یری حهللاج به‌م شیوه‌یه‌ی ئیستای نه‌ده‌بوو چونکه (انا الحق) حهللاج ته‌واو جیاوازه له‌حلول یا اتحادیا هتد حهللاج پیی وابوو کاتی خودا له‌سه‌رزاری دره‌ختیه‌که‌وه قسه‌له‌گه‌ل هه‌زه‌تی موسادا ده‌کات و دره‌ختیه‌ک هه‌لده‌بۆریت تالییه‌وه بیته‌زمان وه‌ک خودا له‌سوره‌تی (القصص) دا که به‌گمسه‌ده‌ست پیته‌کات - ده‌فه‌رمویته: { فَلَمَّا أَتَاهَا نُودِيَ مِنْ شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ أَنْ يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ } ۳۰۱.

خودا گه‌ر له‌دره‌ختیه‌که‌وه (انا الله) بلیت چۆن له‌مرۆقتیکی وه‌ک نه‌میشه‌وه (انا الحق) نالیت.

حهللاج پیی وابوو که نه‌وه‌زاتی حه‌قه و جودی نه‌م داگیر ده‌کات و هه‌میشه‌ پیی ده‌توايه‌وه نه‌وه (انا الحق) ی به‌گوتی خۆی نه‌ده‌زانی به‌لکو به‌گوتی خودای ده‌زانی کاتی حهللاج خۆی له‌ (طواسین) دا ده‌فه‌رموی: (نمونه‌ی من، وه‌ک نمونه‌ی نه‌وه‌داریه‌وه). مه‌به‌ستی له‌هه‌مان نه‌وه (شجره‌یه) که خودا لییه‌وه له‌گه‌ل موسادا قسه‌ی کرد، عارفه‌کان نه‌م انا الحق گوتنه‌ی حهللاج به‌گه‌وره‌ترین توحیدو یه‌کتاپه‌رستی ده‌زانن، چونکه پییان وایه که کاتی که‌سیک ده‌لی من خودای تاخانه ده‌په‌رستم، دان به‌خۆیی و خوداداده‌نیته‌ به‌لام که حهللاج (انا الحق) ده‌لیته‌ته‌نیا بووی نه‌م ده‌سه‌لمیتی نه‌وه‌ک هه‌سی دیکه، لیته‌دا نه‌م ته‌نیا دان به‌بوونی خودادا ده‌نیته‌ و جگه‌ له‌ نه‌وه‌موشتی به‌عه‌ده‌م ده‌زانیته.

عارفه‌کان سه‌باره‌ت به‌داردانی حهللاج پییان وایه که نه‌وه‌داری به‌رزوی زۆر کردوو و چوونه سه‌ر داریش مه‌رجیه‌که بۆ بونه (سه‌رداری) هه‌روه‌ک عارفیکی گه‌وره‌ی وه‌ک مه‌حوی ده‌لی:

له‌ئولکه‌ی عیشقدا بی چوونه سه‌ردار به‌ئاسانی مه‌زانه چوونه سه‌ردار
به‌هه‌رحال حهللاج به‌له‌داردانی هینده‌ی تر گه‌وره‌تر بوو، نه‌وه له‌بنه‌رتدا خه‌لکی بیضای فارسه و قوتابی جونه‌ید و ابوالحسین نوری و سه‌هلی توسته‌ری و عمرو بن عثمان مکی بووه و ماوه‌یه‌ک له‌توسته‌ر و له‌به‌سه‌ره و له‌به‌غداد و له‌مه‌که‌که ژیاوه و دوجار حه‌جی کردوو و ماوه‌یه‌کی زۆر له‌ده‌وره‌یه‌ی به‌یتدا ده‌مایه‌وه، پییاییکی پر ته‌قوا نوێژبووه پاش نه‌وه‌ی ماوه‌یه‌کی زۆر له‌زیندانا عه‌زاب و نازاردرا و هه‌له‌هات و گه‌رایه‌وه ده‌سیسه‌ی دۆزمنانی و به‌تۆمه‌تی کافربوون و زه‌ندیقی و هتدو له‌سه‌ر ده‌ستی (حامدی کوری عباس) و له‌سه‌ره‌می خه‌لیفه‌ نه‌وه سه‌رده‌مه (مقتدر) و له‌سالی (۳۰۹) ی کۆچیدا له‌داردرا.

حافظ جگه‌ له‌وه‌ی که‌پییوايه‌ سهری دار به‌وه‌ی که نه‌وییاوه به‌ریزه‌ی بی گوناوه و تاوانه‌ی تیچوه‌ له‌داردراوه موشه‌ره‌ف و به‌ریز بووه، دان به‌بی تاوانی حهللاجدا ده‌نی و له‌هه‌مان کاتیشدا له‌سه‌ر زاری پیری موغان ده‌لی: ته‌نیا تاوانی نه‌وه‌بوو که نه‌پنیه‌کانی عه‌شقی ئیلاهی ناشکرا ده‌کرد، که نه‌م تاوانه‌ لای عارفه‌کان گه‌وره‌ترین تاوانه‌وه نه‌وان پییان وایه که ناشکراکردنی نه‌پنی عیرفان و رازه‌ خوداییه‌کان ده‌بیته‌ مایه‌ی غه‌ره‌تی ئیلاهی و له‌سه‌ر زاری (ابوبکری شبلی نقل کراوه که له‌خودا بانگی ئیلاهی له‌قیامه‌تدا گوێ لی بووه که بۆیه نه‌مه‌ری پیکرد چونکه نه‌پنی ئیهمی لای بیگانه (غیر) درکاند) ته‌ذکره‌ الاولیاء { به‌نقل از حافظ نامه خرمشاهی ج ۱ ۵۷۱ } هه‌روه‌ها عارفه‌کان پییان وایه که ناشکراکردنی رازه‌ خوداییه‌کان کوفره.

۹- فیض روح القدس ارباز مدد فرماید

دیگران هم بکنند آنچه مسیحا می کرد

گهر له به خششی روح القدس دوباره یارمه تی بدات، که سانی دیکهش ده توانن شه وه بکنه که حه زره تی مه سیح ده بکرد.

فیض: به خشش، عه تا روح القدس: جویره نیل مدد: هاوکاری، یارمه تی بیگومان حه زره تی مه سیح هرچی که راماتی هه بوو به هاوکاری روح القدس یا خودای عزوجل نه نجامی ده داو به بی شه هیزه ی که له ناسماندا پیی ده به خشرا له مردوزیندو کردنه وه و هتد نهیده توانی هیچ کات و گهر شه به خششهی روح القدس دیسانه وه هاوکاری و یارمه تی که ره م بفرموتت خه لکانی تریش ده توانن وه ک حه زره تی مه سیح که راماتی هه بی. شه به یته دان به دوو حه قیقه تدا ده نی، یه که میان که رامات له مرؤقه وه نییه و به هه ول به ده ست نایت به لکو به خششیکی خوداییه دوو هم شه که راماته کوتایی نایه ت و په یوست نییه به که سیکه وه.

۱۰- گفتمش سلسله زلف بتان ازپی چیست

گفت حافظ گله ای از دل شیدامی کرد

پی گوت: زنجیری زولفی بوتان بوچییه گوتی حافظ گله یی له دلئی شه پدا ده کرد
گفتمش: پی گوت ازپی چیست: بوچییه کله: گله یی
ده کری شه و که سه ی که حافظ قسه ی له گه لدا ده کات هه مان پیری موغان بیست یا خود یاریتت خواجه ده لی: پی گوت: مه به ست له م زنجیره ی پرچی یارنه — مه عشوقانی وه ک بت — چییه و بوچی ناماده کراوه له وه لامدا گوتی حافظ گله یی له دلئی شه پداو شییتی هه بوو، شه م زنجیره بو شه وه یه که دلئی شه پدا ی خواجه ی پی زنجیر کریت، واته زنجیری پرچی یاران بوزامکردنی دلئی عاشقانه.

غزه لی سه د و سی و نو به م :

به حری موجته سی هه شتی مه خبونی شه سله می موسبه غ
(مفاعله ن فعلا تهن مفاعله ن فع لان)

۱- به سرّ جام جم آنکه نظر توانی کرد

که خاک میکده کحل بصر توانی کرد

کاتی ده توانی سه یری نه یینی جامی جه م بکه یت که خاکی مه یخانه بکه یتنه کلی چاوانت. سر: سر، نه یینی نظر توانی کرد: ده توانی ته ماشا بکه یت. خواجه له غزه لی پی شوودا له گرنگی جامی جه م و غه یب بین دواوه، لیسه رده مه رجیک بو شه که سانه داده نیست که ده توانن ببنه خاوه نی دلئی عارف، شه ده لی شه و کاته ده توانی په ی به نه یینی جامی جه م به یت یا خود وه ک جامی نه یینی بین بیت که ریزی خاکی مه یخانه بگریست و وه ک کل و سورمه له چاوی بکه یت.

واته مرؤقه به عشق و عیرفان به پله به رزو بلنده کانی عشق ده گات.

دیسانه وه شه غزه له شه فه زایه کی عیرفانی هه یه.

۲- مباش بی می و مطرب که زیر طاق سپهر

به این ترانه غم از دل بدرتوانی کرد

بی مه ی و موترب مه به چونکه له ژیر شه م گومبه ته ی ناسماندا به م گورانیه ده توانی غه م له دل ده رکه یت.

سپهر: ناسمان، گهر دون، فه له ک به این: به م

ترانه: ناواز گورانی، سودی ده لی ترانه زاراوه ی باده نوشانه و به و قولنه ده وتریت که له کاتی تی کردنی مه پدا دیت.

بدر کردن: ده رکدن.

وه ک هه همیشه حافظ عشق و موترب به مایه ی نارامی و هوزی شه م دونیا یه ده زانیت و نامؤزگاریمان ده کات و ده لی: بی مه ی و موترب مه به، له ژیاندا به بی عشقی حه قیقی مه ژی چونکه له م دونیا یه پدا و له ژیر شه م گومبه ته شینه ی ناسماندا ته نیا شه م ناوای عشقه (مه ی و مه تریب) ه که غه م له دل ده رده کات و مرؤقه خو شحال ده کات.

۳- گل مراد توانگه نقاب بگشاید

که خدمش چونسیم سحر توانی کرد

گولئی موراد - ناوات - ی تۆ ئەو کاتە پەر دە لەرووی لادەدات کە وەك سروەدی بەیانی
بتوانی خزمەتی بکەیت.

مراد: موراد - ناوات و نارەزوو

نقاب نگشاید: پەردە لەرووی هەلەدەداتەو، بەهینانی گول واتە دەپشکوی.

بۆگەیشتن بەهەر ناوات و نارەزوو هەیک پێویستە مرۆڤ هەولتی جدی و بەردەوام بدات.

دەکرێ بلین فەلسەفەیی ئەم بەیتە ئەم دێرە سەرەوێ، خواجە دەلی: گولئی ناوات کاتی
دەپشکوی کە وەك سروەدی بەیانی بتوانی خزمەتی بکەیت واتە تۆش دەبیت لەپیتناو پشکوونی
خونجەیی ناواتدا وەك سروەدی بەیانیان زوو هەلگەیت و بەدیارییەو هەوێش بکیشی.

٤- گدائی درمیخانه طرفه اکسیر یست

گراین عمل بکنی خاک زر توانی کرد

سوالکەری دەرگای مەبەخانە ئکسیریکی سەرسورەهینەرە گەر ئەم کارە بکەیت دەتوانی خاک
بکەیتە زێر.

طرفه: سەرسورەهینەر داھینانی تازەو ئافراندن اکسیر: ئەو جەوھەرەدی کە خاک دەکاتە زێر
خواجە سوالکەری و گەدایی بەردەرگای مەبەخانە عەشقی حەقیقی بەکیمییا دەزانیت
ئەو کیمیایە کە شتەکان لەخاکەو دەکاتە زێر بەنرخیان دەکات، ئەو گەرەویی مەبەخانە
عەشق دەداتەروو، هەر وەك لەبەیتەکانی پێشوو دا جەختیان لەسەر دەکاتەو، لێرەشدا دەلی:
بچوکی نێومەبەخانە عەشقی کیمیایەو جەوھەری گۆرینی رووحە گەر بتوانی لەنیو میخانە
عەشقدای بەردەوام بیت خاک دەکەیتە زێر بەناوات دەگەیت.

٥- به عزم مرحلهی عشق پیش نه قدمی

کەسودھا کنی اراین سفر توانی کرد

بەنیازی قۆناغی پێشکەوتوو عەشقهو هەنگاوی هەلگرە، گەرتوانی ئەم سەردەفەرە
بکەیت قازانجی زۆر دەکەیت

بەعزم: بەنیازی، بەنامانجی پیش نەقدمی: هەنگاوی هەلگرە، برۆ ار: ئەگەر
خواجە زۆر سادە دەلیت: بەنامانجی گەیشتن بەقوناغ و مەزلتی عەشق لەورینگەدا هەنگاو
هەلگرە چونکە گەر ئەم سەفەری عەشقه بکەیت سودی زۆر دەست دەکەوت.

٦- بیاکه چارهی زوق حضورو نظم امور

بە فیض بخشنی اهل نظر توانی کرد

بزانه کە دەتوانی چارەیی چێژی جزوو ریکخستنی امور بەفەیز بەخشی ئەهلی نەزەر بکەیت

بیا: بزانه، ناگادار بە چارە: چارە، تدبیر زوق: نارەزوو و

چێژ، داوا حضور: نامادەیی دل فیض بخش: خاوەن فەیز

اهل نظر: ئەهلی بەسیرت، عارفان

خواجە پێیوایە کە مرۆڤ بە هاوکاری و فەزایی عارفان و ئەهلی بەسیرت دەتوانی چارە
نارەزوو نامادەیی دل و ریکخستنی کاروباری دنیایی بکات و هەردووکیان بەدەست بەین
بۆیە گۆیگر خۆینەر لی ناگادار دەکاتەو هەربەو ناوازهو دەلی: ناگادار بە بزانه کە بەفەیزو
رینوینی عارفان و ئەهلی دل دەتوانی نامادەیی دل و سروەتیک - مەعنەوێ - پێکەو بنهتی.

٧- جمال یار ندارد نقاب و پرده ولی

غبار ره بنشان تانظر توانی کرد.

جوانی یاروو بەندو پەردەیی نییە بەلام غوباری رینگە تابتوانی تەماشابکەیت.

ره: رینگە بنشان: بنیشیتە، بخریتە.

جوانی و حەقیقەتی یاری حەق خۆی لە خۆیدا پەردەیی لەسەر نییەو روبەندی بەروودانە دراو
ئەوێ کە رینگەرە لە بەردەم ئیمە عاشق و مرۆڤدا تەنیا غوباری رینگەرە کە ناهیلی جوانی
ئەو بیینی خواجە دەلی: ئەو تۆزو غوبارە برینە تابتوانی سەر کەیت.

(غوبار) بە کۆسپ و تەگەرەکانی رینگە تەریقەت دراو تە قەلەم، خواجە خۆی لە
غەزەلیکی دیکەدا لە مەسەلەیی شەویدی حەقدای جاریکی دیکە بەروونتر ئەم پەردەو بینین و
غوبارەیی هیناوە کە دەلی:

حجاب چهره جامی شود غبار تنم

خوشادمی که ازین چهره پرده برفکنم

بەرای بەندە ئەم غوباری رینگەیی هەمان جەستەیی مرۆڤە کە بوەتە رینگەر لە نیوان حەق و
مرۆڤدا لێرەشدا مەبەستی لەکوشتنی مەعنەویاتی جەستەییە کە تا جەمالی حەق دەرکەوت و
جیلو بکات.

لای عازفەکان مەرچی جیلوێ معشوق توانەوێ ذات و (من) یەتی عاشقە ئەم
(من) هەمیشە کە خواجە زۆر جار بەغوبار ناوی دەبات و پیتی وایە تا بیتی جیلوێ
حەق دەست نادات.

٨- توکز سرای طبیعت نمی روی برون

کجا به کوی طریقت گذر توانی کرد

تۆکەلە سنوری سروشتی نازەلی دەرناچیت چۆن دەتوانی بەکۆلانی تەریقەتدا تێپەریت

سرا: خانوو، سنور طبیعت: مادیات و وابسته مادیه‌کان، د. خرمشاهی نویسیه‌یتی که تبعیعت لای حافظ و له‌دیددی عارفه‌کانه‌وه شته مادیه‌کانی سرورشت و زانستی سرورشتی نییه به‌لکو گشت شه هه‌سته سوک و زمانه‌ی مرّقه که جه‌سته داویان ده‌کات، شه‌وده‌لی: بریتیه له کومه‌له میزاجی که مه‌جازو روکاری ژبان و غه‌ریزه ناژله‌یه‌کان و بی‌ناگایی دونیایی و داب و نه‌ریت و (خواردن و خه‌وو توره‌یی شه‌هوه‌ت و ناژاوه‌گیری و نه‌زانی و زولمه‌ت) ج ۱ ل ۵۷۵ خرمشاهی.

لای عارفه‌کان هه‌رگیز جوانیه‌کانی عه‌شق نایه‌ته نیو شه‌نوره دیاریکراوه‌ی تبعیعتی و بوونی به‌سه‌ریه‌وه هه‌روه‌ک د. خرمشاهی له (سنائی)یه‌وه نه‌قلی کرده‌وه ده‌لی: (نه‌زه‌ری پاک‌ی نیلاهی هه‌رگیز دانابه‌زیتته نیو فاحیسه‌سه‌رای تبعیعت‌ه‌وه) { ج ۱ ل ۵۷۵ خرمشاهی } .
خواج‌ه‌ش لی‌ره‌دا شه‌مرایه به‌جزریکی دیکه ده‌خاته روو، ده‌کری شه‌مه‌یته جوابی بو سو‌فیه ساویلکه‌یه‌ک که‌هیشتا گیروده‌ی سه‌رای تبعیعت‌ه، ده‌لی تو که له‌سنوری دیاریکراوی غه‌ریزه ناژله‌یه‌کان (تبعیعت) ناچیتته ده‌روه ناتوانی به‌نیو ریگه‌ی ته‌ریقه‌ت و عیرفاندا تییه‌ریت.
واته عیرفان پاک‌ی و گه‌وره‌بوونی ده‌ویت، شه‌ودیه‌ویت که به‌ر له هه‌نگاونان له جه‌سته‌ی دون داب‌ریت شه‌گه‌رنا توانای هه‌نگاونانت ناب‌ی.

۹- دلا زنور هدایت گر آگهی بابی

چوشمع خنده زنان ترک سرتوانی کرد

شه‌ی دل گه‌ر له‌نوری دریایست، تیبه‌گه‌یت، ده‌توانی وه‌ک مؤم به‌خنده‌وه سه‌رت داب‌نیی.
آگهی یای: تی بگه‌یت، ناگاداریست خنده‌زان: لیو به‌خنده‌ ترسک سرکردن: سه‌ردا، سه‌رکردنه‌فیدا.

له‌جیاتی هیدایه‌ت، ریاضت (له شرحه‌که‌ی د. هروی) دا هاتوه که له‌هه‌ردوو باره‌که‌دا واتا که له‌یه‌که‌ی یه‌وه نزیکه به‌لام (هدایه‌ت) له بری خواج‌ه‌وه نزیک‌تره تا (ریاضت) که‌دان به‌هه‌ول‌ی مرّقددا ده‌نیت بو به‌ده‌سته‌یتانی پله‌ی به‌ری عیرفانی.

خواج‌ه‌ لی‌ره‌دا دل‌ی خوی و دل‌ی هه‌موو مرّقه‌کان له‌وراستییه‌ ناگادار ده‌کاته‌وه که شه‌گه‌ر بیت و له‌نوری هیدایه‌تی نیلاهی ناگاداریست و له‌پریشکی شه‌و نوره‌مان به‌رکه‌ویت شه‌وا به‌خنده‌وه شادییه‌وه به‌ره‌و گیان فیداکردن و سه‌رکردنه‌ قوربانی ده‌چین، له‌سه‌رچاوه‌کاندا هاتوره که‌کاتی حه‌لاجیان له‌داردا خنده‌یه‌کی که‌وته سه‌ر لیوان، د. هروری پیی وایه که ره‌نگه به‌خنده‌وه سه‌رفیداکردن ناماژه‌یه‌کی به‌خنده‌ی حه‌للاج له‌کاتی سه‌رپینیدا تی‌داب‌یت { ج ۱

ل ۶۱۵} بیگومان په‌یوه‌ندی له‌نیوان مؤم و سه‌رفیداکردن له خنده‌دایه، خنده‌ی مؤمیش شه‌وجولان و له‌رزانه‌یه‌تی که‌له‌کاتی به‌لاداچوونی دایا کزه‌یه‌کی زورکه‌مدا ده‌یکات.

۱۰- ولی توتالب معشوق و جام می خواهی

طمع مدار که کار دگر توانی کرد

به‌لام تو تالیبی یاروییکی مه‌یت بویت، به‌ته‌مامه‌به بتوانی کاریکی دیکه بگه‌یت.
طمع دار: به‌ته‌مابه، به‌هیوامه‌به

له‌راستیدا جیگه‌ی شه‌مه‌یته له‌سه‌رچاوه جیاوازه‌کاندا جیاوازی هه‌یه — هه‌رچه‌نده پیوسته شه‌وه‌ش بلین که جیگه‌ی زوری به‌یته‌کان جیاوازیان هه‌یه و ته‌نانه‌ت له‌وشه و زاراوه‌کانیشدا جیاوازی هه‌یه — هه‌ریویه به‌گورینی جیگه‌ی شه‌مه‌یته له (۱۰) وه بو (۹) شه‌وا گورانیکی شه‌واو به‌سه‌ر چه‌مک و مفهومی به‌یته‌که‌و ته‌نانه‌ت غه‌زه‌له‌که‌شدا دیت چونکه نا‌کریت شه‌مه‌یته به‌سه‌ره‌به‌خوی لیکدریتته‌وه، له‌به‌ره‌وه‌ی که به (وی - به‌لام) ده‌ست پینده‌کات و رسته‌ی پاش به‌لامیش شه‌واوکه‌رو رافه‌که‌ری رسته‌یه‌کی لیکدراوه شه‌گه‌ر به‌م شیوه‌ه‌ش لیکی بده‌ینه‌وه و له‌م ریزه‌نده‌یه‌شدا بیت شه‌وا ده‌بیت (تو) دل‌ی خودی خواج‌ه‌ بیت چونکه دیالوگی به‌یتی پویششو له‌گه‌ل دل‌دایه، هه‌رمه‌مش واتای لیوی یاروییکی مه‌ی دونیایی ده‌بن، به‌لام به‌نده پیم وایه که ناتوانریت شه‌وگرفته چاره‌سه‌ر بکریت و شوینی راسته‌قینه‌ی به‌یته‌که‌ ب‌دوژریتته‌وه، هه‌ریویه وه‌ک به‌یته‌کی سه‌ره‌خو رافه‌ی ده‌که‌ین و خواج‌ه‌ پیی وایه که که‌سبک گه‌ر مه‌شغولی لیوی یارو پیکی مه‌ی بیت یاخود نا‌واته‌خوازی عه‌شق و جیلوه‌ی یاریت نابیت به‌هیوا بیت بتوانی هیه‌چ کاریکی دیکه بکات.

۱۱- گر این نصیحت شاهانه بشنوی حافظ

به شاهرا حقیقت گذرتوانی کرد

گه‌ر گوی بو شه‌مه‌ نه‌سیحه‌ته شایانه رادپری حافظ ده‌توانی به‌شاریگه‌ی حه‌قیقه‌تدا گوزه‌ر بگه‌یت.
نصیحت: نه‌سیحه‌ت، ناموژگاری شاهانه: شایانه، گرانبه‌هاو شیاو شاهراه: شاری حقیقت: راستی، حه‌قیقه‌تی گه‌یشتن به‌حقه‌ که‌دوا مه‌نزل‌ی عیرفان و ته‌ریقه‌ته خواج‌ه‌ به‌خوی ده‌نیت که شه‌گه‌ریبت و شه‌مه‌ ناموژگاریه گرانبه‌هایه بیستی و به‌گویی بگه‌یت شه‌وا بیگومان ده‌توانی به‌حقیقه‌ت بگه‌یت و به‌نیو شاری حه‌قیقه‌تدا گوزه‌ر بگه‌یت.
دیسانه‌وه شه‌مه‌یته ناماژه‌ی به‌نه‌سیحه‌ت و ناموژگاریک داوه که له‌به‌ر تیکه‌لاوی به‌یته‌کان ناتوانری به‌دل‌نیاییه‌وه به‌نجه‌ی له‌سه‌ر داب‌نریت، ده‌کری شه‌واوی ناموژگاریه‌کانی غه‌زه‌له‌که‌ بیت یاخود په‌کیی له‌به‌یته‌کان بیت.

غەزەلى سەد و چەلم :

مۆسىقاناس، لىزانى بوارى مەقام و مۇسىقا دەكرى (مقام) لىرەدا مەقامى تەرىقەت و سۆڧىگەرى بىتت؟.

غزل و قول: ھەردووكيان زاراۋەى مۇسىقېن بەقسەى سۇدى (غەزەل) گۇرانىە كە بەمۇسىقاۋە دەگوترىت و ئاوازو نەغمەى تەۋاۋە بەلام (قول) نەغمەى گۇرانى نىبەۋ دەكرى (موال/ مقام) بىتت كە لەنىتو گۇرانىدا دەگوترىت.

خواجه لە گەۋرەبى و شارەزايى ئەو گۇرانىبىزىيە مۇسىقارە (مطرب) دەدوئىت كە لەنىتو گۇرانى و مۇسىقا كەيدا جارجارە (قول) تىك دەلىت كەلاى ھەموۋان ناسراۋە. ۋەك گوتم دەكرى (مەقام ناس) مەقاناسى تەرىقەت بىتت واتە ئەو موتربىبەى كە مەقامە كانى سۆڧىگەرى بەچاكى شارەزايە.

۳- تونيز بادە بەچنگك آرو راه صحراگير

كەمرغ نغمە سرا سازخوش نوا آورد

تۆش مەى بەدەست بەئىنەۋ بىبابان بگرە بەر چونكە بالئندەى نەغمە خوئىن سازى خۆش ئاواز دەھىن.

بەچنگك آر: بەدەست بەئىنەۋ راه صحراگير: رىگەى بىبابان بگرە نغمە سرا: نغم خوئىن ساز: سازخوش نوا: خۆش ئاواز، دەنگ خۆش ئەم بەيتە لەروۋى بەيتى بىشودىت و دەلى كاتى ئاوازژەنى شارەزا ئاۋازىكى خۆش لى دەدات، تۆش ھەرۋەھا عەشق بەدەست بەئىنەۋ رىگەى دەشت و بىبابان بگرەبەر چونكە لەۋى بولبولى نەغمە خوئىن بەدەنگى خۆشى سازىكى خۆشى لىدەدات.

۴- رسيدن گل و نسرين به خيرو خوبى باد

بنفشه شادوكس آمد سمن صفا آورد

گەيشتنى گول و نەسرین بەخىرو خۆشى بىت، ونەۋشەۋ شادو پەسند ھات و ياسەمەن سەفای ھىنا.

گل: گولى سور بەخىرو خوبى باد: بەخىرو خۆشى بىت كس: پەسەند سمن: ياسەمەن، ياسەمىن

بەيتە كە باسى لەخۆشى بەھراۋ سەۋزەگىۋا ھاتنى گول و نەسرین و ونەۋشە دەكات.

۵- صبا به خوش خبرى هدهد سليمان است

كە مژدەى طرب از گلشن سبا آورد

سرۋە لەھىنانى ھەۋالى خۇشدا ھود ھودكەى سولەپانە، چونكە موزدەى خۆشى لەگولشەنى سەباۋە ھىنا.

بەحرى موجتەسى ھەشتى مەخبونى ئەسلەمى موسبەغ

(مفاعىلن فاعلىن مفاعىلن فم لان)

۱- چە مستىست ندانم رو بە ما آورد

كەبود ساقى واين بادە از كجا آورد

نازائم چ مەستىبە كە روى لەئىمە كەرد، ساقى كى بو، ئەم شەرابەى لەكوى ھىنا ندانم: نازائم آورد: ھىنا، ھاورد روى لە ئىمە كەرد، ئىمەى گرتەۋە كە: كى

خواجه لەۋمەستىبە دەدوئىت كەروۋى تىكردوۋە ھىرەت و سەرسورمانى خۆى بەرامبەر بە بەھىزى و كارىگەرى ئەو دەردەبىرئىت و بەتەۋاۋى لەناديارەۋە بۇ ھاتوۋە نازانى ساقى كىبەۋ ئەم شەرابى لەكوى ھىناۋە.

بىگومان مەستى (سكەر) لای عارف و سۆڧىيەكان نازادبوۋنە لە كۆت و بەندە ديارو ناديارەكان و چوئەۋە نىۋە ھەقە (مەستى - سكەر) رەۋتىكى عىرفانى / سۆڧىگەرىبەۋ لە بەرامبەر رەۋتى (ھۆشيارى/ صحو) دادانرئىت، رەۋتى ھۆشيارى / صحو رەۋتى سۆڧىيە زاھىدەكانە ۋەك شىخ جونەيدى بەغداد بەلام رەۋتى سكەر/ مەستى كەشكاندىنى كۆتەكانى رەۋتى عارفە گەۋرەۋ دانستەكانى دونىاي ئىسلامەۋەك شىخ بابەزىدى بەسظامى و ئەبولەھسەن خرقانى و ئەبوسەيدى ئەبوالخىر و حسين بن مەنسورى ھەللاج و ئەبو الحسين نورى و جلال الدين مەۋلەۋى و خواجه حافظى شىرازى {خرمشاھى ج ۱۷۰۷ بەنقل از، احمد على بهائى - فرهنگ شعار حافظ ص ۱۷۷}.

خواجه لەم بەيتەدا نازانىت ھۆكارى مەستىبە كەى كىبەۋ چۆنە، مەستىبە كە بەتەۋاۋى ماناى زرگاربوۋنە لە كۆت و بەندەكان.

۲- چەراھ مى زند اى مطرب مقام شناس

كە درميان غزل قول آشنا آورد

چ ئاۋازىك لى دەدات ئەم مۇسىقارە مەقامناسە كە لەنىتو ئاھەنگە كەدا مەقامىكى تاشناى ناسراۋ/ باۋى گوت.

چەراھەمى زند: چ ئاۋازىك لى دەدات، چ ئاۋازىك دەژەنى راھ : ئاواز مقام شناس: مەقام ناس

به خوش خبری: هه‌والتی خۆش هیڤنه‌ری سبا : بای سه‌با

لیڤه‌دا حافظ په‌یوه‌ندی نیوان سره‌وه هوده‌وده‌که‌ی سوله‌یمان ده‌کات که هه‌ردوکیان هه‌والتی خۆشیان هیڤناوه، هوده‌وده‌که‌ی حه‌زهرتی سوله‌یمان هه‌والتی به‌لقیسی بۆحه‌زهرت هیڤناو سه‌باش که‌بای خۆشی وشادییه‌وه مژده‌ی زه‌وق و شادی هیڤناوه بۆشاعیر.

۶- دلا چوڤنچه شکایت زکار بسته مکن

که باد صبح نسیم گره‌گشا آورد

ئه‌ی دل وەك خونچه به‌و شکات له‌کاری گری خواردو مه‌که چونکه بای به‌یان سره‌وی گریکه‌ره‌وه‌ی هیڤنا

کاربسته: کاری نه‌کراوه و ناره‌حەت گره‌گشا: گری که‌ره‌وه

بیگومان خونچه داخراوه و په‌ره‌کانی چون به‌نیو به‌کتریداو هیچ گله‌یییه‌کیشی له‌م داخراوییه‌ نییه‌ چونکه سه‌ره‌نجامی ده‌زانیت، خواجه‌ش به‌دلی خۆی ده‌لی گله‌یی له‌کاره ناره‌حەت و نالۆزه‌کان مه‌که چونکه شه‌مالتی به‌ره‌به‌یان سره‌ویه‌کی هیڤنا که هه‌موو گری کویره‌یه‌ک ده‌کاته‌وه واته وەك خونچه به‌ چونکه سره‌وی به‌یان که‌لای یاره‌وه هاتوه چاره‌ی هه‌موو ئالۆزییه‌کانی پییه‌.

۷- علاج ضعف دل ما کرشمه‌ی ساقیست

بر آر سرکه طیبب آمدو دوا آورد

چاره‌ی لاوازی دلی ئیمه‌ خه‌مزه‌ی شاقییه، سه‌رده‌به‌ینه‌ که پزیشک هات و ده‌وای هیڤنا

کرشمه: خه‌مزه، ناز برارسر: سه‌رده‌به‌ینه

دوا: ده‌وا، ده‌رمان

خواجه له‌م غه‌زه‌له‌شدا یره له‌شادی و کرانه‌وه‌ هه‌رچی ناداتی هه‌یه به‌په‌له‌و خیرا دینه‌جی، له‌ میسراعی یه‌که‌مدا به‌خۆی ده‌لی چاره‌ی لاوازی دلی ئیمه‌ خه‌مزه‌و نازی ساقییه، له‌ میسراعی دووه‌مدا خیرا ساقی دیت و هه‌ربۆیه‌ دیسانه‌وه به‌خۆی ده‌لی سه‌رده‌به‌ینه‌ چونکه پزیشک به‌ده‌رمانه‌وه هات واته ساقی به‌نازه‌وه هات.

۸- مرید پیرمغانم زمن مرنج ای شیخ

چرا که وعده توکردی و اوبجا آورد

موریدی پیری موغانم ئه‌ی شیخ لیم مه‌ره‌نجی چونکه تۆ به‌لینتداو ئه‌ویه‌جیی هیڤنا.

مرنج مه‌ره‌نجی، زویر مه‌به‌ چراکه: چونکه و هه‌عه‌ه‌ کردن: به‌لین دان

بجا آوردن: به‌جی هیڤنان

خواجه روو له‌و شیخه‌ سه‌رزاره‌کییه‌ی که به‌لینی حه‌قیقه‌تی داوه‌و به‌جیی نه‌هیڤناوه ده‌کات و پیتی ده‌لی: من نابمه‌ موریدی تۆ هه‌ر چه‌نده تۆ له‌ رواله‌تدا شیخیت و خه‌لکی به‌شیخ بانگت ده‌که‌ن به‌لکو ده‌به‌ موریدی پیری موغان چونکه ئه‌ویه‌لینیه‌ی که تۆ به‌موریدانی ده‌ده‌یت - که‌یشتن به‌دۆست - ئه‌و به‌جیی ده‌هینیت - بۆیه لیم مه‌ره‌نجی.

لیڤه‌دا خواجه ده‌یه‌وی ئاماژه به‌وراستییه‌ بکات که مه‌رج نییه‌ ئه‌و شیخه‌ی به‌لینی که‌یشتن به‌دۆست - ی دا راست بکات و دووربیت له‌شته مادی و دونیاییکان به‌لکو مه‌رج ئه‌ویه‌ که راست بکات له‌گه‌ل ئه‌و به‌لینیه‌یدا هه‌روه‌ک پیری موغان - که لای خواجه ره‌مزی رابه‌رو شیخی راستگۆیه‌.

۹- به‌تنگک چشمی ان ترک لشکری نازم

که حمله برمن درویش یک قبا آورد

نیازم به‌ به‌رچاوته‌نگی ئه‌و تورکه له‌شکرییه‌وه که هیرش ده‌کاته سه‌رمنی ده‌رویشی روت و ره‌جال.

تنگ چشمی: چاوانی ته‌نگی وەك بادام، به‌خیل و به‌رچاوته‌نگ و ره‌زیل.

ترک لشکری: تورکی له‌شکری، تورکی سوارچاک و شه‌رانی نازم/ بنازم: بنازم، ئافره‌بین بۆ.. جمله: هیرش یک قبا/ یک لاقبا: روت و ره‌جال، نه‌دار

خواجه خۆی ده‌کاته فیدای چاوانی بادامی یار یاخود به‌رچاوته‌نگی یار که وەك تورکان وایه‌و هیرشی ده‌کاته‌سه‌ر ده‌وله‌مه‌ندو نه‌داریش و مالتیان به‌تالان ده‌بات. چاوانی یار ده‌یه‌وی ته‌نانه‌ت هیرشی تالانکرانه بکاته سه‌ر ده‌رویشیکی روت و ره‌جالیش و دلی ئه‌ویش به‌ خه‌مزه‌و نازی چاوانی تالان بکات.

تورکی هیرش به‌رو به‌رچاوته‌نگی و تیڤرنه‌خۆرییان له‌کاتی تالان کردندا په‌یوه‌ندیان پینکه‌وه هه‌یه‌.

۱۰- فلک غلامی حافظ کنون به طوع کند

که التجا به در دولت شما آورد

ئیتستا فه‌له‌ک به‌ویستی خۆی غولامی حافظ ده‌کات، چونکه په‌نای هیڤناوه‌ته به‌ر ده‌رگای به‌ختی تۆوه

غلامی: غولامی، خه‌مه‌تکار کنون: ئیتستا به‌ طوع: به‌ئاره‌زوو و مه‌یل، به‌ویست، به‌بی زۆرلینکردن التجا: په‌نابردن.

يار هيئده گورهو خاوهن شهرف و مقامه كه ههركهسيك په ناباته بهردهرگاي شهو و بيته خاكي سههري گهروهي دنيابي دهبيته بهشي و فهلهك بهئارهزوي خوئي دهبيته غولام و خزمهتكارى. خواجesh دهلي: ئيستا گهردوون بهئارهزوي خوئي خزمهتكاريم دهكات چونكه په نام بويهردهرگاي توو گهروهي تو هيئاوه.
بيگومان مرؤف به په نابردن بؤ قاپي حهق/ يار دهبيته سههروهي بوون و گهردوون.

غزه لي سه د و چل و يه كه م:

به حري ههزه جي ههشتي موسبه غ
(مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن)

۱- صباوقت سحر بوئي زلف يار مي آورد

دل ديوانه ما را به نو دركارمي آورد

سروه كاني به ياني بؤنيكي له پرچي ياره وه دههينا و سههله نوئي دلي ديوانه ي ئيمه ي دهخسته وه جؤش.

مي آورد: دههينا - پيويسته هم كار به (مي ئافهرد) بخوئيربيته وه چونكه گهر (مي ئافهرد) بيت له رابردوي بهرده و امه وه دهبيته رانه بردو ماناي ئه سلي به بيته كان دهگوريت.

به نو: سههله نو، دوباره دركار مي آورد: دهخسته وه جؤشي عيشق و كاري عيشق.
بؤني پرچي يار كه جوانيه شاره كاني عه شقي ئه زه ليه هه به يانويه دلي ديوانه ي خواجه پر دهكات له جؤش و خرؤشي عه شق، واته كاتي جؤره سارديه كي عه شق رووي له دلم ي ديوانه ي ده كرد، به يانايان كاتي سروه بؤنيكي له پرچي ياره وه دههينا يا كاتي بؤنيكي عه شقي به سهردا هات ديسانه وه جؤش و خرؤشي عه شق ده يگرتسه وه سارديه كاني له ياد ده كردو سههله نوئي به تاسه وه له عه شقدا ده توايه وه.

۲- من آن شاخ صنوبر را زباغ سينه برکندم

كه هر گل كز غمش بشكفت محنت بارمي آورد

من شهو چله سنويه ره له باخي سينه مدا هه لكه ند، چونكه هه رگوليك له خه مي شه ودا ده پشكوت مهينه تي به ره هم دههينا.

شاخ: چل، لق برکندم: هه لكه ند، لابرده بارمي آورد: به ره هم ي دههينا
خواجه يار به چله سنويه ريكي جوان ده زانيت كه له دليدا رواندويه تي و هه ميشه له سينه يدا بووه به لام ئيستا دهلي هه رگولي له خه مي شهو چله سنويه ره ي سينه مدا ده پشكوت جگه له مهينه ت و ناخؤشي هيچي ديكه ي به ره هم نه دههينا، بؤيه شهو چله سنويه ره ي ئيودلم هه لكه ند.

زؤر سهيره كه خواجه چله سنويه ره ي يار له دليدا ياله سينه يدا هه لكي شي، له هه ندي نوسخه دا له بري (شاخ) (شكل) قزويني (ق.م.ن.خ) هاتووه كه هم شيوه سنويه رييه ده كرى ياري شيوه سنويه رييت كه هه مان ماناي سههروه يه يا خود دلي سنويه ره ي بيت كه خواجه دلي

خوبی مهبسته و دلّی دلّی خوم له سینهدا هه لکه نده چونکه له مهنهت و ناخوشی هیچی بهرهم نه دهینا.

به هر حال هر چه نده به کارهینانی (شاخ) له نوسخه کونه کاندایه زیاتره هه ره ویش دروستتر دیتته بهرچاو به لام بوزگار بیون له و رایه دژهی نیتویه یته که زیاتر (شکل) به کار دهینیت.

له راستیدا گهر خواجه مهبسته شیشی چله سنوبه ره یاری بیته زور ساده یه چونکه یاری حهق مهنه تی بو خواجه بهرهم نه هینا وه ده کری خواجه چله سنوبه ره یاره مه جازیه کان که ته نیا مینهت ده که نه خه لاتی عاشقان له سینه هه لکیشیت.

هرچون بیت نه به یته جه ده لیکی جوتی و دوالیزی ده خولقیته که در چون لیسی ناسان نییه و نه مهش له بیری دوالیزمه و دژی خولقاندنی حافظدا زوره ناسانی جیگه ده بیتته وه.

۳- زبیم غارت عشقش دل پر خون رها کردم

ولی می ریخت خون و ربه دان هنجار می آورد

له ترسی تالانی عشقی دلّی پر له خوینم بهر له لاکرد، به لام خوینی درژاندو ری دهینایه وه سه ره همان ریگه (عشق).

بیم: ترس غارت: تالان رها کردم: بهر له لاکرد، سازادم کرد بدن: بهو هنجار: ریگه، یاساو قاعیده

خواجه له کاتیکدا ده زانیت عشقی یار تالانکهری دل و گیانی عاشقانه، بویه له کاتی هانتی نه و عشقه دا ده یه وی دلّی لّی رزگار بکات به لام دلّی خوی بوخوی ده چیتته وه سه رریگه ی عشق و هه لئایهت خواجه ده لی: له ترسی نه وهی که دوو چاری عشق بسم و نه وعه شقه دلّی و گیانم تالان بکات دلّی خوم بهر له لاکرد تا خوی بدزیتته وه لی به لام له کاتیکدا دلّی پر خوینی مهنهت دیدم خوینی هه لده رشت ریسی ده برده وه سه رریگه ی عشق و ده چوویه وه نیودای عشقه وه.

واته له گه لّی نه وهی دلّی ده زانی عشق مهنه تباری دهینتی به لام وازی لی نه دهینا، لی ره دا خواجه له عشقی حقیقی ده وی که له گه لّی عه زابه کانیدا دل ناتوانی وازی لی بهینتی.

۴- فروغ ماه می دیدم زبام قصر اوروشن

که روی از شرم آن خورشید در دیوار می آورد

به ناشکرا رووناکی مانگ به سه ربانی کوشکه که یه نه وهی ده دی که له شه رمی هه تا و دا (یار) رووی له دیوار ده کرد

فروغ ماه : تیشکی مانگ، رووناکی مانگ می دیدم: ده مبینی بام: سه ربان روشن: بهر زشنی: بهر زشنی، به ناشکرا، به چاکی خورشید: هه تا و لی ره دا در که یه که (یار) در دیواری می آورد: رووی له دیوار ده کرد واته شه رمه زارو حهیران ده سو کاتی که سیک شه رمه زار ده بیت روو له چو لای ده کات یاخود سه ردا ده خات.

خواجه بهوینه یه کی جوان و تازه جوانی سه ر رووناکی مانگ بهر آورد ده کات و وه هه میسه رووناکی و تیشکی مانگ له بهر امبه ر رووی نازیزیدا شه رمه زار ده کات ده لی کاتی که تیشکی مانگ که وته سه ربانی کوشکه که یه یار من به ناشکرا ده مدیت مانگ له جوانی و دره وشاوه یی رووی یاردا رووی له دیوار ده کرد و شه رمه زار ده بوو.

۵- به قول مطرب و ساقی برون رفتم گه بیگه

کزان راه گران قاصد خبر دشوار می آورد

به قسه ی موترب و ساقی له وهخت و بیوه خندا چومه ده ره وه، چونکه له ور ییه سه خته دا قاسید به نار هه تی هه والی دهینا.

قول: قسه، قه ولی موسیقی (مال) بردن رفتم: ده رچووم گه و بیگه: له وهخت و بی وه خندا راه گران: ری سهخت قاصد: قاسید، نامه بهر، هه والین، په یک دشوار: به نار هه تی په یکی هه والین له ریگه یه کی سه خته وه که جگه له سه ختی زور به نار هه تی هه والی پییدا تیده په ریته هه والی بو خواجه ده هینیت له بهر نه وه خواجه ش به قسه ی موسیقانه گی گورانی بیژو مهی گیر (ساقی) عشق، بهر ده وام له کاتی شیاونه شیواد له وهخت و بیوه خندا ده چیتته ده ره وه چاوه ری په یک و قاسید ده کات چونکه هه والی بهوشیوه یه و بهور یگه سه خته دا بیت زور به هاداره . خواجه باس له سه ختی هه والی عشقی حقیقی ده کات که هانتی هه والین نار هه تی و گرانیه کی زوری ده ویته بویه له وهخت و بیوه خندا به حالی مهستی و سه کره وه له ری ده ره ده چیت و هه ولی به پیره وه چوونی په یک ده دات، به هاوکاری موترب و ساقی که سه روه رانی عشق و هوکاری مهستی عشقی نه زه لین بهر ده وام له وهخت و بیوه خندا مهست ده م، به وهیوایه ی له دونیای بهرزی ئیلهامیک، هه والیکم بی بگات که کاریکی زور دژواره .

۶- سراسر بخشش جانان طریق لطف واحسان بود

اگر تسبیح می فرمود واگر زنار می آورد

سه رایای به خششه کانی یار بو نیمه به چاکه و لوتفی خو بووه نه گهر فه رماتی به ته سبیح ده دا یا زوناری دهینا.

سراسر: سه رپا بخشش: به خشش تسبیح: ته زیح، ته سبیحات، مه به ست له ئیمان

زنار: زوناری مه‌سیحی و کافران مه‌به‌ست له بی ئیمانی و کوفره.

خواجه ده‌لی یار هه‌رچی پی به‌خشیوین هه‌مووی هه‌رچاکه و لوتفی خۆیه‌تی ته‌گه‌ر ئیمان بیت یاخود کوفرو بی باوری عارفه‌کان پێیان وایه یاری هه‌ق هه‌رچی‌ه‌کمان پی به‌خشی هه‌ر خۆشه‌ویسته و خه‌لاتی پیرۆزه.

۷- عفاله چين ابرویش اگرچه ناتوانم کرد

به‌عشوه هم پیامی به‌سر بیمار می آورد

سویاس بۆ چینی نه‌برۆی چونکه ته‌گه‌رچی بی هیژی کردم به عیشو‌ه‌ش په‌یام‌یک‌ی بۆ بیمار ده‌هینا
عفاله: خدای لی‌خۆش بی، سویاس و ئافه‌رین ناتوانم کرد: بی هیژی کردم
بیمار: بیمار، نه‌خۆش.

چینی برۆی یار خواجه‌ی نه‌خۆش خسته‌وه بی هیژی لاوازی کردوه له‌هه‌مان کاتیشدا به‌نازو عیشو‌ه‌ی په‌یامی چاک‌بو‌نه‌وه‌ش پێداوه بۆیه خواجه ستایشی ته‌م چینی برۆی یاره ده‌کات که ئافه‌رم بۆی له هه‌مان کاتی نۆوشی، شی‌فایشی پێیه.

د. هروی له‌بری (پیام) ی میسراعی دووه‌م (کمان) ی هیناوه، هه‌رچه‌نده له هه‌یج یه‌کیک له‌هه‌شت نوسخه دێرینه‌که‌ی دیوانی خواجه‌دا نییه، به‌لام به‌له‌به‌رچاو‌گرتنی نه‌ریتی که‌مان گرتن له‌ژوورسه‌ری نه‌خۆشی تا‌گرتو‌ودا بۆنه‌هیشته‌نی نه‌خۆشیه‌که‌ مانای به‌یته‌که‌ جوانتر ده‌کات. {بروانه ج ۱ د. هروی ۶۲۳}.

۸- عجب می داشتیم دیشب زحافظ جام و پیمانہ

ولی بحثی نمی کردم که صوفی وار می آورد

دوینی شه و پیم سه‌یروو که حافظ پیک و جامی شه‌رابی پی بوو، به‌لام له‌به‌رته‌وه‌ی وه‌ک سۆفیان ده‌به‌ینا قسه‌یه‌کم نه‌ده‌کرد
عجب می داشتیم: پیم سه‌یروو دیشب: دویشه‌و بحثی می کردم: قسه‌م نه‌ده‌کرد
ناره‌زاییم ده‌رته‌بری

صوفی وار: وه‌ک سۆفی، سۆفی ئاسا

سۆفیه‌کان چۆن شه‌راب ده‌نۆشن یاخود ده‌به‌ینن، نازتریت چونکه ته‌وه‌ی له‌خودی حافظدا له‌سه‌ر شیوازی مه‌ینۆشی سۆفیلکه‌کان هاتوه‌ شارده‌وه‌و به‌دزییه‌وه‌ خواردنه‌وه‌ش شه‌راه.

که ته‌مه‌اله‌ته‌ش لای حافظ جی‌گه‌ی ره‌خنه‌یه نه‌وه‌ک ستایش به‌لام لی‌رده‌ا ستایشی ته‌و حالته‌ه‌کراوه چونکه ده‌لی دوینی شه‌و خواجه‌م بی‌نی مه‌شغو‌لی با‌ده‌و پیک بوو، به‌لام چونکه

وه‌ک سۆفیان خه‌ریک بوو ناره‌زاییم ده‌رته‌بری، ده‌کری لی‌رده‌ا مه‌به‌ست له سۆفیان ته‌وسۆفیه راست‌گۆیان‌ه‌بیت که به‌بی درۆ خه‌ریکی عه‌شقن، یاخود دوینی شه‌و حافظ وه‌ک سۆفیه دل‌سافه‌کان که‌توبوه‌ه‌ه‌ه‌و چونکه درۆی نه‌ده‌کردو بی ریابوو قه‌ده‌غه‌م نه‌ده‌کرد.

غزه لى سه د و چل و دووهم:

به حرى موجتهسى ههشتى مهخوبنى نهسله مى موسبه غ
(مفاعلمن فعلاطن مفاعلمن فم لان)

۱- برید باد صبا دوشم آگهی آورد

که روز محنت و غم روبه کوتهی آورد

دوینی شهو نامه هیئنه ری بای سه با هوالئی بو هینام که رژی مهینهت و غم رووی له ته و او بوونه.

برید : نامه هیئنه ر آگهی آورد: هوالئی هیئنا کوتهی: ته و او بوون روبه کوتاهی آورد: روی له ته و او بوون کرد

۲- به مطربان صبحی دهیم جامه ی چاک

به این نوید که بادسحر گهی آورد

کراسی له خو شیدا داتلیشراوی خومان ده دین به موتریبانی به یانیان به خو شى نه موزدهیه ی که سروه ی به یان هیئنا ی.

مطربان صبحی: نه و موتریب و گزرائی بیژانه ی به یانیان له گه له باده نو شاندان و کوریان گه رم ده کن.

جامه چاک: کراسی داتلیشراو له دابونه ریتی کورده و اریدا ته نیا له کاتی شیوه ندا یه خه ی کراسی داده تلیشینریت به لام لای فارسه کان له کاتی خو شى و ناخو شیدا نه رفتماره نه نجام ده دریت، لیژده ا جوری دووه میانه .

نوید: موزده بادسحرگهی: سروه ی به یان - سروه ی ده می به یان.

له راستیدا سیحری زیگری به یانیان و عه شقی به یانیان و سروه و کوره که ی و هتدی به یانیان به جوری کاربگری به سه ر خواجه وه هه ی که به که می به چا و ده که ویت که له غه زه لیکدا به شیوه یه ک چ راسته و خو یا ناراسته و خو لپی نه دویت.

هه ر به راست لای عارفه کان (خوداناسه کان به گشتی) پاکی به یانی نه و کاته ی که پاش نه وه ی روخساری زوی گه ر دوون به نوی شه و شور او ته وه و هیشتا مرؤفه کان به قاله و قیره و تاوانه کان یان چلکینان نه کرده ته وه - نه فسوسیکى حه قیقی وای هه یه که جیلوه یه کی ده ست لیئنه دراوی رووی جوانی یاره، هه ربویه جوانیه کانی خواجه له به یاندا دین - نه ویش به یانیتک که خه لوه تی شه وی له پیشدا بیئت.

لیژده ندا خواجه له به یاندا موزده ده یه کی له لایه ک یاری حه قه وه بو هاتوه بو یه ده لئی له پاش نه وه ی له خو شى نه موزده یه دا یه خه مان داده رین کراسه دراوه کانمان به مه تریبانی به یانیانیش ده بخشین چونکه به راستی نه و هه والئی سروه ی ده مه و به یان لای یاره وه ده یه یئنی نه و ک کراس یه خه درا و گیانییش ده هیئنی.

۳- بیایا که توحور بهشت را رضوان

بدین جهان زبرای دل رهی آورد

وه ره وه ره توکه خو ری به هه شتی، رزیوانی به هه شت (فیرده وس) تو ی بو دلئی به نده (من) هیئنا یه نه م جیهانه وه .

بیایا: وه ره (وه ره) ی دووه بو جه خکت کردنه وه یه

رضوان: فریشته ی رزیوان و پاسه وانی به هه شت به تاییه تی فیرده وس زبرای: بو رهی: غولام، به نده خزمه تکار.

خواجه یار بانگ ده کات که تو خو ریت و رزیوان و خه زینه داری به هه شت تو ی بو دلئی شه یدا ی من هیئنا وه ته نه م جیهانه، نه وان به مه خلوقی نه م جیهانه ناداته قه له م به لئکو به خو ری به هه شتی ده زانی و ته نیا بو نه وه هیئنا وه ته وه سه رزه وی تادلی نه م غولامه شادبکات و عاشقی بیی.

۴- همی رویم به شیراز با عنایت دوست

زه ی رفیق که بختم به هم ره ی آورد

به یارمه تی و عینایه تی دو ست به ره و شیراز درؤم، ماشه لالا له م هاوریه که به ختم کردی به هاوریم.

هم رویم: درؤم به شیراز: بو شیراز عنایت: یارمه تی و عینایه ت

زه ی: ماشه لالا ده بربرینی که بو ده بربرینی نافه رین و چاکی یاسه رسورمان

هم ره ی: هاوریی

ده لئی به هاوکاری و عینایه تی دو ست به ره و شیراز که وتومه ته ری به راستی به ختم هاورییه کی زورچاکی بو یه یدا کردم که عینایه تی و لوتفی دو سته بنگومان چاکترین هاوریی سه فەر عینایه ت و یارمه تی دو ست، خواجه ش نه م هاورییه به چاکترین ره فیقی به خته وه ری ده زانیت.

۵- به جبر خاطر ما کوش کاین کلاه نمد

بسا شکست که بر افسر شپی آورد

هه لئی به جیهیئانه وه ی دلئی نیمه بده، چونکه نه م کلاو لباوینه چوکی به پادشاداوه

جبر: گرتنه‌وی ئیسکی شکا، لاکردنه‌وه له هه‌ژار خاطر: دل، هزر کلاه: کلاو
مند: لباو کلاه مند: کلاو لباوین، مهبه‌ست له‌وه که‌سانه‌یه که کلاوی لباوی له‌سه‌ر ده‌نیت.

بسا: زۆر شه‌هی: شایه‌ک

ئه‌گه‌ر (کلاه مند) به‌روانگه‌ی کۆمه‌لا‌یتیه‌وه لیک‌ده‌ینه‌وه مرۆقی روت و ره‌جائی کۆمه‌لگه
ده‌گریتیه‌وه که زۆرینه‌ی هه‌لک و جفاکن، به‌لام له‌زاراوه‌ی عاشقاندا ده‌کرۆ دلی خودی خواجه
بیت چونکه سه‌ره‌تا باس له (خاطر) ده‌کات و پاشان ئه‌م کلاوه لباویه به‌کارده‌هینی، به‌هه‌رحال
له هه‌رمانایه‌کیاندا بیت سه‌رچاوه‌ی شکست پێهینانی پاشایان و داروده‌سته‌یانه.

خواجه ده‌لی دلم به‌ینه‌وه جی و دلی شکاری من رابگره و لپی بترسه چونکه ئه‌م دل‌ه‌شکاره
که له‌رواله‌تدا ده‌سه‌لاتی نییه شکستی زۆری به‌سه‌ر پاشاو داموده‌زگا‌کاندا هیناوه هیهچ
ده‌سه‌لاتیک نییه له‌سه‌ر ئه‌م هه‌زه‌دا خۆی رابگریت.

له‌م به‌یته‌دا خواجه له‌هه‌زی دل‌شکارو مه‌زلۆمان ده‌دویت چونکه مه‌زلۆم زۆرنزیک ده‌بیتیه‌وه
له‌خوداو پێویسته مرۆق له‌ نزای مه‌زلۆم بترسیت.

۶- چه‌ناله‌ها که‌رسید از‌دلم به‌خرگه‌ ماه

چو‌یاد عارض آن ماه خرگه‌ی آورد

چه‌نده ناله‌ی زۆر له‌دلمه‌وه که‌یشته خه‌رمانه‌ی مانگ کاتی که یادی روخساری ئه‌و
مانگه‌ی نیو سه‌راپه‌رده کرده‌وه.

خرگه، خرگا، چادری گه‌وره، سه‌راپه‌رده، (خرگه‌ی مانگ) خه‌رمانه‌ی مانگه‌که به
ده‌وریدا کیشراوه.

خواجه ده‌لی: کاتی دلم یادی روخساری یاری کرده‌وه که‌وه‌ک مانگی له‌چادرکه‌یدایه دنیا‌یه‌ک
ناله‌ی له‌زارد‌رچوو که‌هینده زۆروبون که‌یشتن به خه‌رمانه‌ی مانگی ئاسمان.

(یار) له‌م به‌یته‌دا یاری عه‌رفانییه‌وه ته‌نیا خه‌یالی روی جوانی دیتیه‌وه یادی خواجه وه‌گه‌رنا
خۆی له‌نیو په‌رده‌دایه.

۷-رسید رایت منصور برفلک، حافظ

که‌ التجا به‌ جناب شه‌نشهی آورد

حافظ له‌به‌رته‌وه‌ی که مه‌نسور په‌نای بۆ‌جه‌نابی شه‌هانشا هینا ئالا‌که‌ی که‌یشته گه‌ردوون.
رسید: که‌یشت رایت: ئالا، په‌رچه‌م منصور: شا مه‌نسوری مظفری، یاخود به‌واتای
(سه‌رخه‌ر) دیت.

شه‌نشهی: شاهه‌نشاهی، پاشای گه‌وره.

ده‌کرۆ به‌یته‌که له‌گشت رووداوه می‌ژوویه‌کان دانریت و شاهه‌نشاهی گه‌وره به‌خودی یاری
حه‌ق به‌ینه قه‌لم و بلین کاتی هه‌ر پادشاو سه‌رخه‌ریک په‌نا بۆ زاتی حه‌ق بیتنی سه‌رکه‌وتوو
په‌رۆز ده‌بیت ئالا له‌گره‌دووندا شکه‌کاوه ده‌بیت.

یاخود وه‌ک جه‌نابی د. غنی و دکت هروی روداویکی می‌ژوویی بکه‌ینه پالپشت شامه‌نسور
که‌برازی شاشوجاعه‌وه هه‌ردووکیان لای حافظ ریزیان هه‌بووه ماوه‌یه‌ک شامه‌نسور یاخی ده‌بیت
و له‌ده‌ره‌وه‌ی شیراز ده‌بیت به‌لام ده‌روات له‌گه‌ل مامیدا ناشتی ده‌که‌ن و دیتیه‌وه ژیر ئالای
شاشوجاع، به‌م باک‌گراونده می‌ژوویییه وه خواجه ده‌لی: کاتی مه‌نسور شا له‌گه‌ل شاهه‌نشای
گه‌وره (شوجاع پاشا)دا.

ناشتی کردو په‌نای بۆهینا پیی گه‌وره بو، هینده گه‌وره که ئالا‌که‌ی له‌گه‌ردووندا ده‌سه‌کیتیه‌وه.

غەزەلى سەد و چل و سېيەم:

بەخرى ھەزەجى شەشى ئەخرەبى مەقبوزى مەحزوف
(مفعول مفاعلن فعولن)

۱- يارم چوقدح بەدست گيرد

بازار بتان شكست گيرد

كاتى يارم پىك بگريته دەست بازارى بوتان دەشكىت
بەدست گيرد: بگريته دەست بتان: بوتان، جوانان شكست گيرد: دەشكىت
خواجە دەسقى يارى دەكات كە ھىندە جوانە گەريپك بەدستەو بگريت و بيتە كۆرەو،
بازارى تەواو جوانان دەشكىتى و گەرى جوانى لەھە موويان دەباتەو.

۲- در پاش فتادەام بەزارى

آيابود آن كە دست گيرد

لەبەر پييدا كەوتوم بەگريانەو، بلىي ئەو دەستم بگريت.
درپاش: لەبەر پييدت فتادەام: كەوتوم بەزارى: بەگريانەو آيابود: بلىي
خواجە ليژەدا پيويستى و كەمى خۆى بۇيار دەردەخات و دەيەوى بەگريانەو بەسەر پييدا
بگەويت تابلەكو دەستى بگريت ھەرچەندە دلتيا نيبە.

۳- دربجر فتادەام چو ماھى

تا يار مرا بە شست گيرد

وہك ماسى كەوتومەتە دەرياوہ تايار بەقولا ببيگريت
ماھى: ماسى شست: قولا ب و تۆرى ماسيگرتن، ياخود دەست
ليژەدا خواجە تەواوى بى ھىزى و تەليسەم بوونى خۆى بۇيار دەخاتە روو بەتەواوى روح و
جەستەو خۆى دەخاتە داوى يارەو تەمەناى ئەورۆژە دەكات.

۴- ھەركس كە بديد چنم او گفت

كو محتسبى كە مست گيرد

ھەركەس كەچارى ئەوى بينى، گوتى كوا موختەسيبى كەمەست بگريت.
بديد: بينى كو: كوا

چارى يار ھىندە مەستە كە ريك لە مەستەكانى سەرەرى دەچيت و پيويستە لەلايەن
پۇليسى تاوانەو بگريت، ھەركەس كە ئەم چارە مەستە يارى بينيووہ يەكسەر ئەومەستانەى
بيكەرەتوہتەوہو گوتيوہتى كوا پۇليسى كە ئەم مەستە بگريت.

۵- خرم دل او كەھمچو حافظ

جامى ز مى الست گيرد

خۆشحال بيت دلئى ئەوكەسەى كەوہك حافظ پيكيك لە مەيى ئەلەست وەرگريت.

خرم: شاد ھمچو: ھەرودەك، وەك الست: ئەلەست

عەشقى سەرتاى مرؤف لەم غەزەلە زۆر سادەو وەك دەريا قولنەدا شەپۆل دەدات، ئەو
عەشقى كە ماھى خۆشحالئى و خۆشبەختى مرؤفەكانە، ئەوعەشقى ئەلەستەى كە ھىندە پاكە
عاشق لە دوورى معشوقدا دەسوتيتنى و وەك ناوينسە ليى نزيك دەكاتەوہ، خواجە دەلى:
ئەوكەسەى كە وەك من پيكيك لەم مەيەى ئەلەستە بگريت دەست شادو دلخۆشە.

غەزەلى سەد و چل و چوارەم:

بەحرى ھەزەجى ھەشتى تەواو

(مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن)

۱- دلم جز مہر مہرويان طريقي برنمی گيرد

زھر درمی دھم پندش ولکن درنمی گيرد

دلم جگە لە مېھرو خۆشەويستی مانگ رو خسارن رېگەيەکی دیکە ناگریتەبەر، ھەموو جۆرە نامۆزگارییەکی دەکەم، بەلام سودو کاریگەری نییە.

مەھرویان: مانگ روخساران، جوانان کە ورخساریان مانگ ناسایە برنی گيرد: ناگریتەبەر، ھەلئابزیت

پند: نامۆزگاری درنی گيرد: کاریگەری نابیت، نابگریتە خۆ

واتە دلم شیت و شەیدای جوانانەو جگە لە خۆشەويستی جوانان هیچ شتیکی دیکە ھەلئابزیت و ھەرچی نامۆزگارییە دەکەم کە ئەم خۆشەويستیە مەحالە بەگویم ناکات و سودی نییە.

۲- خدارا ای نصیحت گو حدیث از خط ساقی گو

کە نقشی درخیال ما ازین خوشترنمی گيرد

توخوا ئەم نامۆزگاری کەر لەبارەى خەتى ساقییەو قسە بکە، چونکە ھیچ خەت و نیگاری لەمە چاکتر کاریگەری خەيالی ئیمە نابیت (ھیچ خەتى لەمە چاکتر لەخەيالی ئیمەدا جیگیر نابى).

نصیحت: گو: نامۆزگاری کەر نقش نمی گيرد: کاریگەری نابیت

حافظ قسە لەگەڵ نامۆزگاری کەردا دەکات کە ئەم نامۆزگاری کەر خەيالی ئیمە تاقت و توانای بیستنی نامۆزگاری کاری وشک نییەو ھیچ جۆرە نامۆزگارییەکی جگە لە باسی خەت و خالی ساقی کارلەمیتشکی ئیمە ناکات، بۆیە توخودا ئەگەر نامۆزگاریت کردین باسی خەتى ساقی و عەشقی ئەزەلیمان بۆ بکە.

خواجە دەیەوی بلی باسی فیکە و شتە رۆتینیەکانی ناین کاریگەری لەدلى ئیمە ناکات، بەلکو باسی عەشق و عیرفانمان پێ پەسەندە.

۳- صراحی می کشم پنهان و مردم دفتر انگارند

عجب گر آتش این رزق دردفتر نمی گيرد

سوراحی شەراب دەشارمەو ھەلکی وا دەزانن دەفتەرە، سەیرە کە ناگری ئەم فریوکارییە دەفتەر ناسوتینى.

مى کشم پنهان: دەشارمەو ھەلکی وا دەزانن، واگومان دەبەن، پێیان وایە

رزق: فریوکاری، فیل و دوورویی، ریاو حیلەگەری آتش نمی گيرد: ناگر ناگری.

دەگری ئەم بەیتە باس لە سۆفیە روالئەتیەکان بکات کە خواجە دەلى پێیان لەژێر خرقەکەتاندا سوراحی شەراب و خراپەکاری دەشارنەو ھەلکی وا دەزانن دەفتەرو کتیبەت لە بەن ھەنگلئان ناو، بەلام سەیرەکە چۆن ئەم دوورویی و فریوکاریە نابیتە ناگرو بەریتە دەفتەرەو ھەلکی وا دەزانن بەریت.

لەم لێکدانەو دەورەدا بەیتەکە مانایەکی تارادەیکە مێژوویی و کۆمەلایەتی لەخۆدەگریت، بەلام واتایەکی دیکە بەیتەکە ئەوێە کە خواجە لە خۆی شارندنەو ھەلکی وا دەزانن دەفتەرو کتیبەت: من سوراحی (عەشقی عارفانەى خۆم) لەخەلکی دەشارمەو ھەلکی وا دەزانن دەفتەری مەکتەب و مەدرەسەییە، واتە من عەشقی خۆم لەژێر روالئەتى مەدرەسەدا دەشارمەو، بەلام پێم سەیرە کە ناگری عەشق چۆن بەرناپیتە دەفتەرو مەدرەسەکەم.

۴- من این دلخ ملامم را بخواهم سوختن روزی

کە پیر می فرشانش بەجامی برنمی گيرد

رۆژی من ئەم خرقە رەنگاوەرەنگە دەسوتینم، کە پیری مەى فرۆشان بەپینکینک نایەویت (نایکریت)

دلخ: خرقەى سۆفیان رەنگاوەرەنگى دوورابیت

خواجە بلی نرخی خرقە رەنگاوەرەنگە سۆفیانەکەى خۆى دەخاتەرەو، ئەو خرقەيەى کە لە عارفە گەورەکان پۆلێک ناکات.

ئەو خۆى دەلى: رۆژی ئەم خرقە رەنگاوەرەنگە دەسوتینم — واتە واز لە سۆفیگەری روالئەتى دەهینم — ئەو خرقەو سۆفیگەریەى کە لە عارفەى عاشقە راستەقینەکان بەپینکینک شەرابی عەشقی ساف نایکرن.

واتە ئەم خرقەيەى کە لە خەلک گرنگە لەعەشقی ئیلاھی حەقیقیدا ھیچ بە ھایەکی نییە.

۵- از آن روی است یاران را صفاها بامی لعلش

کە غیراز نقشی درین جوهر نمی گيرد

بۆیە یاران لەگەڵ شەرابی یاقوتینی (پیری مەیفروش) دا خۆشى و سەفایان ھەییە، چونکە جگە لەراستی ھیچ نەخشینیکی دیکە لەم گەورەھەر مەیدادا کاریگەری نابیت.

از آن روی است: بۆیە، لەو رووودیه بەو ھۆیەو ھەر: مەبەست لە مەییە
خواجە لێرەدا ھۆکاری خۆشی و شادی یاخود پەییوەندی دۆستانە شادی بەخشی یاران و
شەرابی یاقوتینی پیری مەیفەرۆش بۆ ئەو دەگێرتەو ھەمە جگە لە راستی ھیچی دیکە
ھەلناگریت و ھەمیشە رێکە.

واتە مەیی راستی لە گەڵ دلی سادە و راستگویی یارانێ عارف و عاشقدا ھاوشیوەن، بۆیە
ئەوان ھەمیشە ھاوڕیتی خۆشەختین.

بینگومان عاشقە عارفە کەنن ھەمیشە حەزیان لە رێگە روون و سادە و راستەکانی عەشقە.
ھەربۆیە لە کاتی پەیدا کردنی ئەم سادە و راستیەدا ھەرگیز لێی جودا نابنەو.

۶- نصیحت گوی رندان را که با حکم قضا جنگ است

دلش بس تنگ می بینم مگر ساغر نمی گیرد

ئامۆژگاری دەری رەندان - کە شەر لە گەڵ بریاری قەدەردا دەکات - زۆر بەدلتەنگی دەبینم،
دەلێی پێک بە دەستەو ھاوڕێ (نۆش ناکات).

باحکم قضا چنگ است: شەر لە گەڵ بریاری قەدەردا دەکات

خواجە تانە لەو ئامۆژگارییە کەرە دەدات کە لۆمەو سەرزەنشستی رەندان دەکات لەسەر
بادەنۆشی، چونکە ئەم کارە ئەم شەرکردنە لە گەڵ بریارەکانی قەدەردا و قەدەری رەندان ھەر لە
ئەزەلەو بەر یاری بادەنۆش ئەوانی داو، لە گەڵ ئەمەشدا حافظ ھەمیشە ئەو ئامۆژگارییە کەرە
بەدلتەنگ، بگرە زۆر دلتەنگ و پەست دەبینی، وەک ئەو ھەرگیز بادە نەنۆشی ئەنھێنی
عەشق ئاگادار نەبیتەو.

خواجە لێرەدا عەشق و پێک گرتنە دەست بە مایە شادبوون و خۆشحالی دەزانیت و
بەپێچەوانەشەو، ھەربۆیە کاتی ئامۆژگاری کەر بە پەست و دلتەنگ دەبینی دەزانی کە ئەھلی
عیرفان و عەشق نییە، کەواتە پێویستە عیرفان و عەشق شەوق و شادی و چست و چالاکی
بەمرۆف ببەخشی ئەو ھەو ھەزەلی و بێ تاقەتی عەبوسی و دلتەنگی.

۷- میان گریه می خندم که چون شمع اندرین مجلس

زبان آتشینم هست لیکن در نمی گیرد

لەنیوان گریاندا پێ دەکەم، چونکە وەک مۆم لەم کۆرۆ مەجلیسەدا زمانی ئاگرینم ھەبە
بەلام کاریگری نییە.

میان: لەنیوان می خندم: پێدەکەم اندرین: لەناو ئەم، لەم
پەییوەندییەکانی نیوان مۆم و شاعیر لەم بەیتەدا بە جوانی خراوەتەرۆو، کە ھەردووکیان گریان
و پێکەنینیان تێکەلاو ھەردووکیان لە کۆرۆ مەجلیسدان و زمانی ئاگرین و کاریگریان ھەبەو
کە سبب ئاگای لەسووتانیان نییە و زمانیان کاریگری لەسەر مەجلیس ناکات.

لەرزینی مۆم و توانەو ھەم مۆم لە خەندەو فرمیسک رژاندنی مرۆف دەچیت، خواجە دەلی
لەم کۆرەدا من و مۆم لەیەک دەچین، من وەک مۆم لەنیوسوتان و فرمیسک رژاندندا پێدەکەم
و زمانی ئاگرین و کاریگری شیعریشم ھەبە ھەرچی لە دلتەو دەتە دەری گەرم و
سوتینەرە، بەلام ئەم کۆرۆ مەجلیسە ھێندە مرۆدووە کە ئەم ھەموو گەرم گورییە من
کاریان لێ ناکات.

۸- چ خوش صید دلم کردی بنازم چشم مستت را

که کس مرغان وحشی ازین خوشتر نمی گیرد

چەندە چاک دلت راو کرد، بنازم بەچاوانی مەستتدا (قوربانی چاوی مەستت ب) کە ھیچ
کەسی لەمە چاکتر بەلندە کیتی - دلتی - بۆ راوناکری.

چەخۆش: چ چاک صیددلم کردی: دلت راو کرد مرغان: بەلندە بەلندان وحشی: کیتی
خواجە باس لە ئازایەتی چاوی مەستی یار دەکات لەراوکردنی دلانی کیتییدا، دەلی دلتی
منت بەشیوەیەک رامکردو داوت کرد کەس بەلندە کیتیوشی ئاواجوان و چاک راو نەکردووە،
بنازم بەراو کەری چاوی مەستتدا.

۹- سخن در احتیاج ماو استغناى معشوق است

چه سود افسونگری ای دل چو در دلبر نمی گیرد

قەسە لەسەر پێویست ئێمەو ئیستیغناى مەعشوقە، ئەی دل جادوگەری چ سودیکی ھەبە کە
کاریگری لەسەر دولبەر نییە.

احتیاج: پێویستی، نیازمەندی استغنا: مستغنی، پێویست نەبوون، بێ نیازی
افسونگری: جادوگەری

میسراعی یە کەمە بەیتە کە حەقیقەتی عیرفان و روانینی عارفانە بۆ مەشعوقی ئەزەلی،
کە ھەمیشە ئێمە پێویستیمان بە ئەو ھەبەو ئەو پێویستی بە ھیچ شتێک و کەسێک نییە، قەسە
ئێرە سەبارەت بە پێویستی ئێمەو بێ نیازی مەعشوقە، جادوگەری و ئەفسون باھەر بەھیزیت
کاتی کار لەدولبەر نەکات و دلتی نەرم نەکات بەکەلکی چی دیت؛ واتە مەعشوق ھێندە بەرزو
دەسەلاتدارو بێ نیازی داواکاری لێ ناکات.

۱۰- من آن آئینه را روزی به دست آرم سکندر وار

اگر می گیرد این آتش زمانی ورنمی گیرد

من وهك نه سكه ندر روژی شو تاوینه یه به دست دهیتم، نه گهر تم ناگره کاتی بیگری و کاتی نه بیگری.

ناینه: تاوینه مبهست له تاوینه که ی نه سکه ندر یه میسره که به سهر مناره یه که وه دروستکرا بو شو تاوینه یه سوتینه روبو کاتی که شتی رومیه کان له نه سته مبوله وه دهات و دهگه یشته بهرامبهری ناگری تی به رده داو ده سوتاند. {مناره اسکندریه} سفرنامه ی ناصر خسرو، به کوشش دکتر نادرزین پور ۱۳۸۲ - تهران ص ۵۴}.

سودی له شهره که ی خویدا تم تاوینه یه به (پیکی پیری موعان) ده داته قه لیم و ده لی دواچار من شو تاوینه یه ی پیکی هیه که نه سکه ندر به دست دهیتم. ئیدی چ مهستم بکات زه مانی یا مهستم نه کات.

واته پیکی باده نۆشم و دهمه مه یخۆر ئیدی چ مهستم بم زه مانی یانه بم.

ناگر تیبهردانی یا خود ناگر تیبهرنه دانی هه مان مهست بوونی و مهست نه بوونی خواجه یه که له عشقدا واته شووان به و داده نین که از له سوفیه تی رواله تی دهیتم و رووده کاته عیرفانی حقیقی و تم دلّه عارفه به دست دهیتم و ده بیته عاشق ئیدی شو عه شقه بیسوتینی یا خود نه بسوتینی.

۱۱- خدارا رحمی ای منعم که درویش سرکویت

دری دیگر نمی داند رهی دیگر نمی گیرد

له رای خودا ته ی دهسه لاتدار ره جمی بکه، چونکه دهرویشی سرکوچه ی تو ده رگایه کی دیکه نازانی ریگه یه کی دیکه ناگر تیه بهر.

منعم: دهسه لاتدار، دهوله مند رهی: ریبه کی

خواجه داوا له دهسه لاتداره خو شه ویستیه که ی خو ی دهکات که ره جمی به دهرویشانی سرکوچه ی خو ی بکات، چونکه شو دهرویشانه توانای رۆشت و به جیه یشتن و شه و کۆلان و به رده گرایان نیبه و هه میشه چاویان له دهستی شه وه.

۱۲- بدین شعر تر شیرین ز شاهنشمه عجب درام

که سرتا پای حافظ راجرا در زر نمی گیرد

بهم شیعره ته روشیرینه پیم سهره که چون شاهنشا سهرایای حافظ له زیر ناگریت.

شعرت: شیعری ته رپاراو سرتاپا: سهرتاپا - له سهرتاپی درزرگرفتن: له زیر گرتن

جه نابی د. هروی و خرمشاهی له خوالیخو شبوو (د. قاسم غنی) بیان نقل کردوه که تم غه زله ستایشی شاشوجاع دهکات و مبهست له شاهنشا خودی شاه شوجاعه. {د. هروی ج ۱ ۶۳۴ خرمشاهی ج ۱ ۵۸۶}.

غزه‌لی سه‌د و چل و پینجه‌م:

به‌حری ره‌م‌لی هه‌شتی مه‌خبونی ته‌سلم

(فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن فع لن)

۱- ساقی ارباده ازین دست به‌جام اندازد

عارفان را همه در شرب مدام اندازد

ته‌گه‌رساقی به‌م شیویه باده بکاته پیکه‌وه هه‌موو عارفان ده‌خاته باده‌نوشی به‌رده‌وامه‌وه. ار: ته‌گه‌ر باده: شهراب ازین دست: به‌م شیویه: هه‌روه‌ها به‌واتای (به‌م ده‌سته)ش دیت اندازد: له‌بنچینه‌دا به‌واتای خست و هه‌ل‌دان دیت - به‌لام له‌م میسرعه‌دا واتای تی‌کردن ده‌گه‌یه‌نیت.

شرب مدام: خواردنه‌وه‌ی به‌رده‌وام، یا به‌واتای خودی شهراب دیت، چونکه (مدام و مادحه) به‌شهراب ده‌گوتریت (اندازد)ی میسرعی دووه به‌واتای ده‌خاته سه‌رقالکردن دیت.

خواجه له‌م غزه‌له‌داو له‌فه‌زایه‌کی عیرفانی رازی نامیزدا له‌په‌یوه‌ندی نیوان عه‌شق و عارف و عارفان و عارفان و غه‌ریبه‌کان ده‌دویت.

ساقی لای خواجه واسطه و هۆکاری عه‌شق، یا خودی مه‌عشوقی ته‌زله‌ی و لی‌رده‌دا باس سه‌نجراکیش عه‌شق و جیلوه‌کانی مه‌عشوقه ده‌کات و ده‌لی: گه‌ر ساقی به‌م شیویه عیشق بجاته حاله‌کانه‌وه به‌خۆشه‌ویستی پریان بکات عارفان هه‌موویان به‌رده‌وام له‌حالدا ده‌بن و هه‌رگیز له‌حالی عیشق و مه‌ستی ده‌رنایه‌ن.

۲- ورچنین زیرخم زلف نه‌د دانه‌ی خال

ای بسامرغ خردرا که به‌دام اندازد

وه‌ته‌گه‌ر به‌م شیویه له‌ژیر قه‌فی پرچیدا دانی خال دابنی، ته‌ی چه‌نده بالنده‌ی زوری عه‌قل ده‌خاته داوه‌ه.

ور: وه‌گه‌ر نه‌د: دابنی دانه: دانی نیوداو ای بسا: ته‌ی چه‌نده زور مرغ خرد: بالنده‌ی عه‌قل به‌دام اندازد: ده‌خاته نیوداوه‌ه

هیشتا له‌سه‌نجراکیشی ساقی ده‌دویت که ساقی له‌م غازه‌له‌دا خودی مه‌عشوقی ته‌زله‌یه - و ده‌لی: ته‌گه‌ر یار به‌م شیویه له‌ژیر لولی و شکاوی پرچیدا داوی خال دابنی، دنیا‌یه‌ک بالنده‌ی عه‌قل ده‌خاته داوی خۆیه‌وه.

واته عاقلان عاشقی نه‌پینه‌کانی معشوقی ته‌زله‌ی ده‌بن و به‌عه‌قلیش په‌ی به‌ جوانی ته‌وه مه‌عشوقه ده‌بردیت و وه‌ک عارفان ده‌بنه عاشق.

۳- ای خوشادولت آن مست که‌درپای حریف

سر و درستار نداند که کدام اندازد

خۆشی به‌ به‌ختی ته‌وه مه‌سته‌ی که له‌ که‌ناری هاوپی‌که‌که‌یدا (هی‌نده مه‌ست ده‌بی) نازانی سه‌رو می‌زهره کامیان هه‌ل‌دات.

ای خوشا: خۆش به‌حالی دولت: به‌خت، طالع حریف: هاوپی‌ک

دستار: ده‌سته‌سر، ته‌ویاره‌چه‌یی له‌سه‌ر ده‌به‌ستری وه‌ک: می‌زهره، عه‌مامه، مشک، جامانه دستار انداختن: ده‌سته‌سه‌ر هه‌ل‌دان (می‌زهره هه‌ل‌دان) دا‌بونه‌ریتی حالی سو‌فییان له‌کاتی سه‌ماع و وه‌جددا یا‌کاتی حال گرتندا و ابو که (ئیزه) ده‌سته‌سریاخره‌که‌یان له‌به‌ردا‌که‌نن یا له‌سه‌ر بکه‌نه‌وه وه‌ک یاری هه‌لی بده‌ن که‌سه‌ی که ده‌یاغخاته حاله‌وه.

خواجه له‌م به‌یته‌دا له‌گه‌ره‌یی حال و مه‌ستی کاتی حالگرتنی ده‌رویشان ده‌دویت ته‌وه حاله‌ی که‌ده‌رویش ته‌واوی مادیات له‌بیرده‌کات و به‌مه‌عشوقی ته‌زله‌یه‌وه په‌یوه‌ست ده‌بیت.

خواجه ته‌م حال و مه‌ستی‌یه‌ی حال گرتنه به‌به‌ختیکی زورچاک ده‌زانیت و ده‌لی: خۆزگه‌م به‌به‌ختی ته‌ومه‌سته عارفه‌ی که‌له‌کاتی حالداو پی له‌په‌نای هاوپی‌شه‌وه هاوشانه‌کانی خۆیدا هی‌نده مه‌ست ده‌بی و هی‌نده جه‌زبه‌وه حال ده‌یگری که ته‌سله‌ن نازانی سه‌ری وه‌ک دیاری به‌خشیت یا می‌زهره ده‌سته‌سری سه‌ری به‌راستی ته‌م ده‌رویش یا عارفه به‌ختیکی زورچاکی هه‌یه‌وه به‌عه‌شقی ته‌زله‌ی مه‌عشوقی ته‌زله‌ی هی‌نده مه‌ست ده‌بیت که سه‌رومی‌زهره‌ی خۆی روون ده‌کات و ماده‌ی لاسفر ده‌بیت.

۴- زاهد خام که انکار می و جام کند

پخته گردد چو نظر برمی خام اندازد

زاهدی ناپوخته که باوهری به‌مه‌ی و پی‌ک نییه، کاتی سه‌یری مه‌ی خۆش نه‌بوو بکات پوخته ده‌بی.

خام: ناپوخته، بی ته‌زمون و هه‌رزه پخته گردد: پوخته‌وه گه‌وره ده‌بیت، ته‌زموندارده‌بی.

می خام: مه‌یی خۆش نه‌بوو، یا نه‌ره‌س، که له‌به‌رامبه‌ر مه‌یی پوخته به‌ته‌واوی خۆش‌بودا دیت و ده‌گوتریت شه‌رابی خام په‌سه‌ندتره.

زاهید له بنچینه‌دا که سینه که له بهر خوداو له ترسی نه واز له دونیاو خوشییه کانی دونیا دهیښی، به لّام وهک گوتمان لای حافظ زاهید روخساریی دزیوهو ره مزی فروښل و بی نه زمونییه لیږدها هوی هم بی نه زمونییه زاهید بډ نه وه ده گپرتیه وه که له مانای حه قیقی عه شقی ئیلاهی تینه که بشته وه دان بهو عه شقه‌دا نانیت و ریگری لی ده کات، خوگر بیت و نه و زاهیده ناپوخته و هه رزیه یه له عه شق تی بگات و بیته نیوداوه کانی عه شقه وه نه وایه کسه ر پوخته و نه زموندار ده بیته.

به گوته ی خوئی ده لیت: نه و زاهید هه رزیه ی که مه ی و پینک (عه شقی حه قیقی) به ناروا ده زانیت و ریگری ده کات گه لایه که به لای مه یی نه ره سدا بکاته وه - واته گه ر له عی شقی سه ره تایی حه قیقیش تی بگات - ئیدی پوخته ده بیته و له و هه رزیه یه ده رده چیته.

۵- روز در کسب هنر کوش که می خوردن

روز دل چون آینه در زنگ ظلام انداز

روژ هه ولئی به ده سه ته ی نانی هونه ر (مه عریفه) بده له روژ باده مه نو شه، چونکه مه ی خوارنده وهی روژ دلئی وهک ناوینه ده خاته نیوژه نگی تاریکیه وه.

کسب: به ده سه ته ی نان هنر: ماریفه ت، ته واری زانست و ماریفه تی سه رده م کوش: تی بکوشه، هه ولیده زنگ: ژه نگ ظلام: تاریکی ناوینه له ناسن دروست ده کراو ئیستاش ناوینه ی چوارچیوه ناسنن هه یه نه و ناوینه یه به هوی شیوه ژه نگی ده گرت و ده بووا هه ل بگیرد ریت تا پاک بیته وه.

لیږدها خواجه کاتی مه ی خوارنده وه عه شق دیاری ده کات که بیگومان روژ نیه، نه و ده لئی: روژ هه ولئی به ده سه ته ی نانی زانست و ماریفه ت و نه خلاق بده و نه که ی له روژدا خه ریکیی حال و مه ی بیت، چونکه هم حال و مه ی نو شیه ی روژ وهک ژه نگ وایه بو دل و دو چاری تاریکی ده کات.

هم به یته ناماژهی رونی نه وه یه که حافظ هه مووکاتی به کاتی حال و عه شق نازانیت و نایه وی ژیان به ته واری بیته حالی سوئی و ده رویشان نه و له به یته ی خواره و ده کاتی حال و باده نو شیش دیاری ده کات.

۶- آن زمان می صبح فروغ است که شب

گرد خرگاه افق پرده ی شام اندازد

نه و کاته کاتی مه یی پاک و رووناکه که شه و به ده وری چادری ناسو دا په رده ی ئیواره هه ل دات.

آن زمان: نه و کاته صبح فروغ: به یانی رو شنی، به یانی روناک، لیږدها سیفه تی (مه ی) یه گرد: به ده وری خرگاه: چادر افق: ناسو شام: ئیواره، شه و له به یته ی پی شو دا باده نو شی و عه شقی عیرفانی له روژدا قه ده غه کردو لیږدها ده لئی کاتی حال و باده نو شی و عه شقی عارفانه نه و کاته ی که شه و په رده ی تاریکی ئیواره به ده وری ناسو دا هه ل دات.

واته له کوئی هم دوو به یته دا خواجه روژ به کاتی زانست و مه عریفه و شه ویش به کاتی حال و مه سستی و عه شق ده زانیت و نابی مروّفه هیچ کامیان له یاد بکات یا خود له یه کینکیناندا زیاده ره وی بکات.

هم بوچونه ی حافظ ره وت و مه زه بی نه و له عه شقدا له عارفه کانی دیکه جودا ده کاته وه و هه رگیز نایخاته نه و حال ته وه که مه سستی به رده وام وای لی بکات گوته و رازه کانی عه شق لای بیگانه و نه غیار بدرکیته ی.

۷- باده بامحتسب شهر ننوشی زنهار

بخورد بادهات و سنگ به جام اندازد

له گه ل موخته سیبسی شاردا باده نه نو شی، چونکه شه رابه که ت ده خواته وه به رد ده گریته وه پیکه که ت.

نوشی: نه نو شی زنهار: نامان سنگ اندازد: به ردی لی ده دات. له م به یته دا خواجه یه کیکی دیکه له پایه کانی باده نو شی عه شق ده خاته روو که شه ویش باده نو شییه له گه ل بیگانه و نه غیرادا که موخته سیبسی شار یه کی له ره مزه کانی شه غیاره، چونکه نه و بیگانه یه شه رابه که ت فرده کات و یاشان پیکه که تان ده شکیت ی. واته له گه ل شه غیاردا حال و عه شق مه که، چونکه نه و راسته له روال ته دا وهک تو ده کات، به لّام هه ولئی له ناو بردن و ریسوا کردنی نه و حاله ده دات.

۸- حافظا سرزکله گوشه خورشید برار

بخت ارقرعه بدان ماه تمام ندازد

حافظ سه ر له گو شه ی کلاوی هه تا وه وه ده ربه یته گه ربه خت له قورعه دا بکه ویتته سه ر نه و مانگی چوارده یه.

کله: کلاو برار: ده ربه یته ماه تمام: مانگی ته و او، مانگی پر، مانگی چوارده درکه یه له بار حافظ به خوئی ده لئی که مایه ی بلندی و گه وره بوون ته نیا یه که شته شه ویش

به‌دسته‌تیه‌تانی شه یاره جه‌ماله‌یه یاخود ره‌زانه‌ندی شه‌وم‌عشوقه شه‌زه‌لیبیه‌یه به‌مه‌ش هینه‌ده
گه‌وره ده‌بیت که‌سهرت له هه‌تاری به‌رز گیرده‌بیت و سه‌رله‌کلاری شه‌وه ده‌رد ده‌هینی.
واته گه‌ر به‌خت یاوهرت بیت و به‌شه یاره‌ت بگه‌یت که له‌جوانیدا مانگی چوارده‌یه، زور
گه‌وره به‌ریزو جورمه‌ت ده‌بیت.

غزه‌لی سه‌د و چل و شه‌شه‌م :

به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی ته‌واو
(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

۱- دم‌ی باغم بس‌ر بردن جهان یس‌کر نم‌ی ارزد

به‌می بفروشی دل‌ق ما کزین به‌تر نم‌ی ارزد

ساتی له‌گل خه‌مدا به‌سه‌ر بردن هه‌مووجیهان ناکات (ناهینی)، خرقه‌ی نیمه‌ بفروشه‌و بیده
به‌مه‌ی که له‌مه‌باشتر ناکات.

دم‌ی: ساتیک بس‌ر بردن: به‌سه‌ر بردن، گوزه‌رانندن یس‌کر: هه‌موو،
سه‌رانسه‌ر، ته‌واو نم‌ی ارزد: ناکات، ناهینی، به‌های نیبه دل‌ق: خرقه
کزین به‌تر: له‌مه باشتر، له‌مه چاکتر، له‌مه زیاتر.

خواجه له‌م غه‌زه‌له‌دا عه‌شق و شته‌کانی دیکه‌ی وه‌ک زوه‌دو هه‌لسوکوه‌ت و ره‌فتاره
رواله‌تیه‌ه ناینیه‌کان به‌راورد ده‌کات و به‌هاتی هه‌موویان له‌تاست به‌های عه‌شق و عیرفاندا
ده‌هینیته خواره‌وه.

لیره‌دا دوو مه‌سه‌لی گرن‌گ ده‌خاته روو که یه‌که‌میان به‌های دونیایه به‌خه‌م و خه‌فه‌ته‌وه که
ته‌ویپی وایه هه‌موو دونیاو جیهان نابیتته شه‌وه‌ی که ته‌نیا ده‌میک خه‌مبار بیت! دووه‌میان
به‌های خرقه که‌ره‌مزی سۆفیگه‌ری رواله‌تیه‌ه و به‌های مه‌ی که‌ره‌مزی عه‌شق و عیرفانه ده‌خاته
روو، یه‌که‌میان له‌پیناو شه‌و دیکه‌یاندا ده‌کاته قوریانی.

شه‌وه‌لی: سه‌راسه‌ری دونیا به‌های شه‌وه‌ی نیبه که ساتیک خه‌مبار بیت، هه‌ریزه شه‌م خرقه‌یه‌ی
نیمه‌ بفروشه‌و بیده به‌مه‌ی باخه‌می خۆمانی پی بره‌وینینه‌وه، چونکه له‌مه چاکتریش ناهینی.

۲- به‌کوی می فروشانش به‌ختمی برنمی گیرند

زه‌ی سجاده تقوی که‌پک ساغر نم‌ی ارزد

له‌کۆلانی مه‌ی فروشاندا به‌پیکتیک نایانه‌ویت، ماشه‌لا به‌رمالی ته‌قوایه که‌به‌های پیکتیک
نیبه (که‌پیکتیک ناکات).

به‌کوی: له‌کۆلانی برنی گیرند: هه‌لی ناگرنه‌وه، نایانه‌ویت زه‌ی: ماشه‌لا لیره‌داتانوت
لیدانه سجاده: به‌رمال، شوینی نویژ له‌سه‌رکردن به‌رده‌نویژ ساغر: پیاله، پیک
به‌رمالی و به‌رده‌نویژی ته‌قوا که لای حافظ یه‌کیکه له‌ره‌مزه رواله‌تیه‌کانی ناین لای
مه‌یفرۆشان و عاشقان و عارفان به‌های شه‌وه‌نده نیبه که یه‌که‌جار پیکتیک عه‌شق هه‌لبده‌ن،

هه‌ربۆیه گهر بېیتته نیو کۆرو کۆلانی شهوان (مه‌یفرۆشان) که‌س به‌پێکینکی شه‌راب هه‌لی ناگرێته‌وه‌و نایه‌وێت.

له‌میسراعی دووه‌مدا خواجه تانه له‌و به‌رماله‌ی ته‌قوايه ده‌دا - که‌مه‌به‌ستی له‌ته‌قواي درۆزنانه‌و ته‌لوکه‌بازی زاهیدو سوڤیلکه‌کانه - که‌به‌های پێکینکی نییه.

۳- رقیب سهرزنده‌باکرد کزاین باب رخ برتاب

چه افتاد این سرما را که خاک در نمی‌ارزد

رقیب سه‌رزنده‌نشتی کردم و گوتی له‌م ده‌رگایه روت وه‌رگیره (برۆ) ئەم سه‌ره‌ی تێمه چی به‌سه‌ره‌اتوه که‌به‌های خاکی به‌رده‌رگاشی نییه.

رقیب: چاودێر، پاسه‌وان، له‌شبعری کلاسیکیدا به‌به‌ردو یا چه‌ند که‌س عاشقی هه‌مان مه‌عشوق بین ره‌قیبسی یه‌کترن، به‌لام د. خرمشاهی ده‌لی ره‌قیب له‌ حافظ و به‌ر له‌ئه‌ویشدا به‌م واتایه نییه، به‌لکو به‌واتای پاسه‌وان و چاودێرو ئیزعاج که‌ر (مولازم) دیت. (ل ۵۹۴ ج ۱ حافظ نامه).

رخ برتاب: رو وه‌رگیره مه‌به‌ست له‌وه‌یه که برۆ به‌جێ به‌یله.

چه افتاد این سرما را: چ به‌سه‌ر ئەم سه‌ره‌ی تێمه‌دا هاتوه.

مولازم و ره‌قیبسی حافظ داوای لێده‌کات که به‌رده‌رگای مه‌عشوق به‌جێ به‌یله و بروات، ئەمه ئیدی سه‌ری خۆیی و خاکی به‌رده‌رگای مه‌عشوق به‌روارد ده‌کات و ده‌لی: ئەبێ چی به‌سه‌ر سه‌ری تێمه‌دا هاتبێ که به‌های خاکی به‌رده‌رگای مه‌عشوقیشی نییه و له‌به‌ر ده‌رگای ئەو ده‌ری ده‌که‌ن.

۴- شکوه تاج سلطانی که بیم جان درو درج است

کلاهی دلکش است اما به‌ترک سرنمی‌ارزد

شکۆی تاجی سوڵتانی که‌ترسی گیانی تێدایه کلاوێکی (پله‌یه‌کی) سه‌رنجراکێشه، به‌لام به‌های له‌ده‌ستدانی سه‌ری نییه.

شکوه: شکۆ سلطانی: پاشایه‌تی، سوڵتانی بیم: ترس درو درجست: له‌ودایه، تیايدایه. دلکش: سه‌رنجراکێش، دلگه‌ش

ترک: خوده یاجۆریک له‌کلاوکه وه‌ک خوده بێت و زیاتر سه‌ریازه‌کان له‌سه‌ری بکه‌ن، له‌ده‌ستدان.

(ترک) به‌م دوو واتایه‌ی سه‌ره‌وه لێلی دروست ده‌کات و واتای به‌یتته‌که ده‌گۆریت، به‌لام به‌گومانی زۆرینه‌ی رافه‌کاران له‌به‌رئه‌وه‌ی حافظ له‌شوینی دیکه‌دا (ترک سر)ی به‌له‌ده‌ستدانی

سه‌ر هیناوه واتای دووه‌می (ترک) واته له‌ده‌ستدان ره‌چاوکراوه، له‌واتای یه‌که‌مدا (ترک سر) ده‌بێ پاراستنی سه‌ر بێت واته گه‌رچی کلاوی پاشایه‌تی تاج و شکۆیه‌کی سه‌رنجراکێشه، به‌لام به‌های خوده‌یه‌کی نییه که سه‌ر بپارێزێت.

به‌لام به‌واتای دووه‌م (له‌ده‌ستدانی سه‌ر) رافه‌و شرۆڤه‌ی به‌یتته‌که به‌م شیوه‌یه:

بێگومان سه‌رده‌می حافظ سه‌رده‌می گوشت و گوشتاری سوڵتان و پاشاکان بووه له‌پێناو کلاو تاجی پاشایه‌تی دا هه‌ربۆیه تاجی پاشایه‌تی له‌سه‌ر نان خۆی له‌خۆیدا هه‌نگاوێک بوو به‌ره‌و ترس و مه‌رگ، بۆیه (حافظ) یش ده‌لی: راسته شکۆی تاجی پاشایه‌تی به‌تیبینی ئەوه که ترسی تێدا شاردراره‌ته‌وه‌و هاورێیه له‌گه‌ل ترسییدا کلاوێکی (پله‌یه‌کی) سه‌رنجراکێشه و دل بۆ خۆی راده‌کێشی، به‌لام ئەم کلاوه به‌های له‌ده‌ستدانی سه‌ری نییه و پارێزگاری کردن له‌گیانی خۆی له‌ تاجی پاشایه‌تی باشته.

۵- بس آسان می نمود اول غم دریا به‌بوی سود

غلط گفتم که این طوفان به‌صدو گوهر نمی‌ارزد

سه‌ره‌تا به‌ئومیدی سودو قازانجه‌وه غه‌م و ترسی ده‌ریا ئاسان ده‌هاته به‌رچاو، به‌لام هه‌لەم کرد، چونکه ئەم تۆفانه به‌سه‌د گه‌وه‌ریش ناگر دیت.

می نمود: ده‌هاته به‌رچاو، ده‌رده‌که‌وت به‌بوی سود: به‌ئومیدی قازانجه‌وه غلط گفتم: هه‌لەم کرد، هه‌لەم گوت نمی‌ارزد: ناگر دیت.

وه‌ک هه‌میشه خواجه سه‌رسورماوی و ترساوی خۆی له‌ده‌ریای عه‌شق و غه‌می ده‌ریای عه‌شق ده‌خاتهروو ئەو سه‌ره‌تا که هاته نیو ئەم ده‌ریایه‌وه به‌ئومیدی هیوای سودو قازانجه‌وه پێی تی‌ ناو ترسه‌کانی پشتگۆی خست، به‌لام هه‌رخۆی دان به‌وه‌دا ده‌نی که هه‌له‌بووه و ترسی تۆفانی ده‌ریای عه‌شق هینده قورسه که به‌سه‌روه‌ت و سامانی دونیا ناگر دیت؛ واته ده‌ریای عیشق ترسناکه‌و، هینده ترسناکه له‌وه‌ی که به‌قازانج و سووده‌کانی (یاقوت و گه‌وه‌ره‌کانی) ناوی دلخۆش بێت.

له‌هه‌ولێ به‌می‌زوو بیکردنی ئەم غه‌زه‌له‌دا و به‌تایبه‌تی ئەم به‌یتته‌دا نووسراوه‌که که: ده‌لین شام مه‌حمود والی دکن (هند) حافظی بۆ ئەوی بانگه‌یشت کردوه سه‌ره‌تا حافظ رازی بووه - که ده‌بووا به‌نیو ده‌ریادا سه‌فه‌ره بکات - به‌لام پاشان که ناره‌حه‌تییه‌کانی رینگه‌ی ده‌ریای بېرده‌که‌وێته‌وه ئەم غه‌زه‌له بۆشا مه‌حمود ده‌نوسیت و ناروات ج ۱ ل ۵۹۳ خرمشاهی به‌هه‌رحال جه‌نابی د. غنی ئەم رووداوو به‌سه‌ره‌اته به‌ئه‌فسانه ده‌زانیت.

٦- ترا آن به که روی خود زشتاقان بیوشانی

که شادی جهانگیری غم لشکر نمی ارزد

بۆتۆ وا چاکتره که رووی خۆله موشتاقان بیۆشی، چونکه شادی جیهانگیری به های غمی لهشکری نییه.

ترا آن به: بۆتۆ واچاکه موشتاقان: موشتاقان، عاشقان بیوشانی: بیۆشی جهانگیری: جیهانگیری، دهسه لاتی جیهان گرتنه دست

خواجه به مەعشوق دەلێ کەوا چاکتره تۆ رووی خۆت لەعاشقان و موشتاقانی رووت بشاریتەوه، چونکه گەر نهیشاریتەوه عاشقت هینده زۆر دەبیته که هه موو دونیا داگیرده کهن و ئەوکاته غمی ریکخستن و پاراستنی ئەولهشکره بۆ شومارهی عاشقان له ده وروبهرت له وه زیاتره که له شادی و خۆشی جیهانگیریه که تدا دهیچیۆی.

واته مرۆڤ گەر نادیار بیته و بهرجهسه و به ناویانگ نه بیته ئاسوده تر دژی تا به ناو بانگ بیته، چونکه هه میسه له خەمی ناویانگه که یادیه و ئەوشادیه نامینی.

یاخود مەبهستی له وه یه که یار به بی جیلوه گەری ئەم هه موو عاشقهی هه یه گەر جیلوه گەری بکات ئەوا دونیا پر ده بی له عاشق.

٧- چو حافظ درقناعت کوش واز دینای دون بگذر

که یک جومنت دونان به صد من زرمی ارزد

وهک حافظ رازی و قانع به وه واز له دینای دون بهینه، چونکه سه صد مەنی زیڕیشته هه بی ئەوه ناهینی که زهرهیی منهتی ههچ و پوچه کان هه لگری.

درقناعت کوش: قانع به، رازی به دون: سوک و ههچ و پوچ، نزم، دنیایی جو: زۆر کهم، زهرهیی به یک جومنی ارزد: بۆ به هابوون، بۆ قیمته بوون

من: مەن، یهک من سی کیلویه، به یه کهی پیوانه به رامبه ر سی کیلویه. زر: زیڕ، ئالتون مرۆڤ هه رچی هه یه ئەوه نده ناهینی که به بهشی خۆی رازی بیته، چونکه گوتراوه قەناعەت که نزیکه / کهنجیکه که هه رگیز کۆتایی نایهت، مرۆڤ کاتی ئەم قەناعەتە ی نه بوو، ئەوا منهتی هه موو که سیکی سوک هه لده گری تا ده وله مەند ببی که ئەم ده وله مەندییه لای حافظ ههچ به هه یه کی نییه.

ئەو چاک دەزانێ که بۆ قەناعەتی چاوشۆری و سه رده انه واندنی سوک و ههچ و پوچانی دونیایی تیدایه، بۆیه ده لێ: وهک حافظ قانع به شوین دینای ههچ و پوچ و سوک مە که وه، چونکه له ویدا منهتی سوک و ههچ و پوچه کان هه لده گری و گەر ئەمه شته کرد - منه تهت هه لگرتن - سه صد مەن ئالتونیش هه بی پولى ناهینی.

غزه لی سه د و چل وحه وته م :

به حری ره مەلی هه شتی مه خبونی ته سه لم

(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فع لن)

١- در ازل پرتو حسنت زتجلی دم زد

عشق پیدا شدو آتش به همه عالم زد

له تزه لدا که پرتوهی جوانیت باسی جیلوهی کرد، عه شق په ییدا بوو ئاگری به ردایه هه موو عالم.

ازل: ئەزەل، بۆ سه رتا رۆژی ئەزەل که تاییه ته به خودا وه له سنووری کات (بۆ سه ر هتا) تید په ریته له به رامبه ر (ئه به د) دا دیت که ده رچونه له سنووری کات (بۆ کۆتایی).

پرتو: روناکی، تیشکی حسن: جوانی

تجلی: جیلوه کردن، خۆنیشانان دم زد: باسی کرد، قسه ی لیوه کرد پیدا شد: په ییدا بوو، دروست بوو آتش به عالم زدن: ئاگر به رده انه هه موو عالم.

ئەم غەزەلە ی خواجە حافظ بە یه کی له غەزەلە گەوره عیرفانیه کانی ئەوو ته نانهت دونیای عیرفانی ئیسلامیش داد نه ریته و له یه کی له گه ره هری و بونیادی ترین مە سه له کانی عیرفان ده دویته که هۆکاری دروستبوونی مە خلوقات و په یوه ندی نیوان خودا و مرۆڤه له روانگی عه شقه وه.

بیگومان ئەو پر سیاره که هه تا ئە مرۆ کهش وه لایمیکی ته واوی نه دروه ته وه ئە وه یه که نایا خودا بۆچی گه ر دوونی دروست کرد - به نده پیم وایه که مه حاله به عه قل ریمان له وه لایمی ئەم پر سیاره بکه ویت، زۆر دلنیاش نیم له وهی که وه لایمی یهک جاره کیمان درابیتته وه -.

ئیسستاش ده کری پر سین خودا بۆچی ئەم گه ر دوونه پان و به رینه ی دروست کرد، بۆچی مرۆڤی دروست کرد؟

وه لایمدانه وهی ئەم پر سیاره به هه ر لۆژیکیکی فه لسه فی و عه قلی لاوازو به ئە نجام نه که بشتوه، به لایم وه لایمه له سه ر لۆژیکی عه شق و عه قل بینا کرا وه کان تارا ده یه که به ئە نجام گه یشتوون، عارفه کان - وهک ابن عربی - هه ر له سه ر تا وه گومان له دروست کردن ده کات و ئە سه لهن باوه ری به وه نییه که گه ر دوون له عه ده مه وه خه لق دروست کرابیت، ئەوان پیمان وایه ئە مه له زاتی حه قی دور ده خاته وه و باوه ری به دو الیزمه ی خالق و مه خلوق وهک دو بوون نییه، عارفه کان بوون و گه ر دوون به جیلوهی حه ق ده زانن و هه یچی دیکه.

بینگومان هم جیلوهو ته جهلییه چهند جوریکه که هم جوره ته جهلییه سهرهوه جیلوهی سیفاتهکانی خودایه، نهوهک جیلوهی خودی حهق، تائیتستا وهلامی پرسبیاری (بوچی؟) نه دراره تهوه، به لکو له وهلامه نزیک بوینه تهوه که بوون و گهردوون چیه؟ که جیلوهی سیفاته، ههمان پرسباره که سهرهوه همیه که هم جوره له جیلوه گهریه بوچی؟ عارفه کان بنه مای هم جیلوه گهریه بز عهشق — عهشقی نیلاهی — ده گهرنهوه واته عهشقی خودا بو جیلوه گهری و ده رکهوتن ده گهرنهوه، هم عهشقهی خودا بو ده رکهوتن و ناسین که لای عارفه کان شیوه ده گهریت و فورمه له ده بیته هم فهرموده قودسیهوه وهرگیراوه که خودا ده فهرموی: (کنت کنزا فمقی فاحببت ان عرق فخلقت الخلق لکی اعرف) { ۱۳۷ تماشاگه راز مظهری }؛ واته خودا گهوه ریکی شاراوه بوو ههزی کرد بناسریت، بویه بوون و گهردوونی دروست کرد تابناسریت (حز) هم فهرموده یه دا ههمان وه عهشقه نیلاهییه وه هیزی نیو خهلقیش وهوه یه که عهشقه، عهشقی (به گهرتهی د. مظهری) وهوه یه بزوز کوزتاخوازه یه که ههمیشه پیچه وانهی عهقله که هیزیکی پاریزگار خوازه، وه ده لی: (هیزی عهقل هیزیکی پاریزگار، که فه یله سوف زور پشتی پی ده بهستی، به پیچه وانه وه هیزه که جولاهوه ههمیشه ههول ده دات له خوی بچیته ده وهوه له زاتی حهقدا جیلوه بکات یاخود له مه خلوقاتدا که ده یهوی به ره وه وه بچولیت، هه لقریت، همیه که عارف پشت به هیزی عهشق ده بهستی که هیزیکی کوزتاییه نه وهک عهقل که هیزیکی پاریزگار وه ده لی عهشق جیهانی دروست کرد وه نه وهک زانست و عهقل). { ل ۱۶۰ تماشاگه راز و مظهری }.

بینگومان جیلوهی ناووسیفاته کان جیاوازه له جیلوهی زاتی حهق چونکه هم جیلوهیهی دووه میان مه حاله له دونیای دی له کات و شویتندا بیته دی، هه لگیراوه بو به ههشت که خودا له وی خوی پیشانی موسلمانانی نیو به ههشت ده دات.

عارفه کان کاتی که بوون به جیلوهی ناووسیفاتهکانی حهق ده زانن هه مووشتیکیان لاجوان روه له سهر بونیادی عهشق په یوه ندیه کان داده مه زرتین که بهم پییهش ته نیا جوانیه کان ده بینن و هه مووشتیکیان لاجوان ده بیته.

خواجه هم به بیته دا په ییدا بوونی عهشقی به جیلوهی یه کهم جاری خواوه به سستوته وه که هم عهشقش ناگر بهرده داته هه مووجیهان و هه مووجیهان گیرودهی خۆشه ویستی ده کات. وه ده لی:

له روژی نه زه لدا کاتی تیشکی جوانی و حوسنت ویستی ته جه لا بکات و خوی دهر بخت نه وکاته عیشق په ییدا بوو (هیشتا عهقل په ییدا نه بووه) سهرنجی هه موو دونیای راکیشا.

د. خرمشاهی پاش شهرچیکی دورورد ریژی ته جهلی و جورهکانی مانای بهیته کهی بهم شیویه لی کداوه ته وه:

له سهره تای بیته که دا (ازل) خودا که جوانی بی کوزتای هه یه، به هوی خۆشه ویستی و ههزی خودی و جوانی جیلوه خوازی که ناوینیهی ده ویست و ده ویست له گه وه هری شاراوه وه به قوناعی ناسراوی بگات، بویه ته جهلی زاتی کرد، لافاوی فهیزی پیروزیش هه مووو مومکینیکی دروست کرد له وانه عهشق پاشان به جیلوهی دووه عهشق په ییدا بوو؛ واته له بوونی نادیاری مومکینی هاته ده وهوه بوونی ده وهکی و هه سپیتیکراوی هاته ناراو به هه موو بووندا بلا بو یه وه یه کسهر خستیه نیو ناگری — عهشق — خوییه وه، به لی جوانی به دیه پیته رو دایکی عهشقه .. { ج ۱ ل ۶۰۲ خرمشاهی }.

به کورتی بهیته که باسی له سهره تاو دایکی عهشق ده کات له ته واوی بووندا، خواجه جوانی و حوسنی یار به مانای عهشق ده زانیت و کاتی هم له دایک بوونی عهشقش بو نه زه له ده گهریته وه.

۲- جلوه ای کرد رخت دید ملک عشق نداشت

عین آتش شد ازین غیرت و برآدم زد

روخسارت جیلوهیه کی کردو زانی فریشته عهشقی نییه له غیره تدا بووه ناگر و به ربووه گیانی ناده مه وه

ملک: فرشته عین آتش شد: بووه ناگر بر آدم زد: به ربووه نامدم (مرؤقه)

فریشته و ته واوی مه خلوقاتی دیکه ی جگه له مرؤقه — له به ره وه وهی که عهشقیان نه بوو — خویان نه دایه بهر جیلوهی جه ملی حهق، به لام مرؤقه له به ره وه وهی عهشقی هه بوو جیلوهی جه مالی حهق بووه ناگر و به ربووه گیانی.

واته بوونیک جیلوه گهری ده بیته ناگر گیانی ده سوتینی که عهشق له زاتیدا بوونی هه بیته وه بوونهش ته نیا مرؤقه.

هم بهیته یاد خهره وهی نایه تی — الامانه — یه که باس له وه ده کات خودا نه مانه تی خوی — په رستش و خۆشه ویستی خوی — بو ناسمان و زهوی و کینه کان نمایش کرد، به لام نه یان توانی شان بده نه زیری و خویان له هه لگرتن پاراست و مرؤقه رازی بوو به هه لگرتنی، خودا بو خوی هم کرداری مرؤقه بو نه زانی و سته مکاری مرؤقه ده گهریته وه، چونکه هه لگرتنی هم نه مانه ته خه ته ریکی گهره یه وه نایه ته ی نامازه بهم رازی بوونه ی مرؤقه ده کات نایه تی (۷۲) ی سوره تی (الاحزاب) ه که ده فه موی: (اَنَا عَرْضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا).

هرچنده گهر نهم كارهی مَرَوْفَ بهویستی خَوّی نَهْجَامی دابیت و ییی رازی بوویست
 گورترین نیشانهی نه زانی مَرَوْفَ، به لّام خواجه لهم بهیتهدا نهم ویسته لهم مَرَوْفَ دهسه نیتهدوه و
 به ته واری دهیداته وه به خالق، چونکه جیلوهی روری نهم وه له غیره تی بی موبالاتی و نه بوونی
 عه شقی فریشته و ناسمانه کان ده بیته ناگرو به رده بیته گیانی مَرَوْفَ وه، نه وهك مَرَوْفَ خَوّی
 بهویستی خَوّی به مه رازی بیته.

۳- عقل می خواست کزان شعله چراغ افروزد

برق غیرت بدرخشیدو جهان برهم زد

عه قلّ دهیویست که له و گری (عه شق) چرادا بگیرسینی، هه وره بروسکهی غیرهت هات و
 دونیای به سه ریبه کدا تی کدا

می خواست: دهیوست چراغ افروزد: چراهه لگات، چرادا گیرسینی برق: هه وره
 بروسکه بدرخشید: دره وشایه وه برهم زد: تیکی دا.

خواجه هه میشه عه قلّ به نامه حره می دونیای عه شقی نیلاهی ده زانیت و هه رکتاتی نهم
 نامه حره مهش له سنووری نهم دونیایه نریک ده بیته وه غیره تی عه شق ده بیته، لیتره دا قسه له هه مان
 عه شق و سنووری عه شقه، خواجه ده لی: عه قلّ دهیوست شتی که له عه شق تی بگات و په ی به
 نه یینیبه کانی نهم دونیایه به ریته، به لّام هه وره بروسکهی غیرهت هه له نه زه له وه وا نهم دونیایه ی
 به یه کدا شیواندوه که عه قلّ په ی نه یینیبه که ی نه بات و هه میشه له ناستیدا کلؤلّ بیته.
 جه وه هری به یته که نهم وه که دونیای به تاییبه تی دونیای عه شق هینده نالوزه که عه قلّ
 تیایدا کلؤلّه.

۴- مدعی خواست که آید به تماشاگاه راز

دست غیب آمدو برسینه ی نامحرم زد

موده عی ویستی بیته بو شوینی دیتنی رازو نه یینی، دهستی غه یب هات و کی شای
 به سنگی نامه حره مدا

مدعی: بانگه شه کهر، ده کری لیتره دا عه قلّ بیته، یاخود هه رمه حره میکی دونیای عه شق.

آید: بیته تماشاگه: شوینی ته ماشا و سه یرکردن سینه: سنگ

رازه کانی عه شق و نه یینیبه کانی دونیای که شف و شهود ته نیا تاییه تن به مه حره مه کانی
 حره مه سرای عه شقه وه جگه له وان کهس توانای چونه نیو نهم حره مه سرایه نیبه، به لّام
 موده عی ویستی بجیته نیو نهم حره مه سرایه وه که شوینی سه یرکردنی رازو نه یینیبه کان و بی
 ناگابوون له یاریه کانی دهستی غه یب.

خواجه ده لی: موده عی - که ده کری لیتره دا هه مان عه قلی به ییتی پی شوو بیته - ویستی
 بیته نیو حره مه سرای عه شق و شوینی سه یرکردنی نه یینیبه کانه وه به لّام دهستی غه یب
 که وته کارو کی شای به سنگیدا و بووه ریگر له به رده می نهم نامه حره مه دا.

۵- دیگران قرعه ی قسمت هم برعیش زدند

دل غمدیده ی مابود که هم برغم زد

نهم وانی تر قورعه ی به شیان هه مووی له خَوّی و شادیدا بوو، دلّی غه مدیده ی نیمه بوو که
 غه می بوّده رچوو.

دیگران: نهم وانی دیکه قرعه: قورعه، تیروپشک، به ش و پشک عیش: خَوّی
 و شادی

(دیگران) که نهم وانی دیکه یه لهم لغزه دا ده کری مه خلوقاتی جگه له مَرَوْفَ بن،
 دروستکاره کانی دیکه له به رنه وه ی نیراده یان نیبه و باری گرانی عه شقه وه له غه مدایه یاخود
 ده کری (دیگران) نهم مَرَوْفَ نه زانانه بن که ناگیان له نه یینی و حه قیقه ته کانی نیبه و باریان
 سوکه و دوورن له ده ریای پروهیشومه ی عه شق هه رکامیان بیته.

خواجه نهم وانه به بارسوک ده داته قه لهم - هه روهك له غه زه لی یه که مدا له ترسی ری بوارانی
 نیوده ریای عه شق و بارسوکه کانی که نار ده دویته - و ژیان و به شیان خَوّی، به لّام ژیانی
 عاشقان هه میشه پر له غه م و ترسی نه گه یشتن و له ده ستدانی مه عه شقه.

۶- جان علوی هوس چاه زرخدان توداشت

دست در حلقه ی آن زلف خم اندر خم زد

گیانی بهرز ناره زووی چالی چه ناگه ی تو ی هه بوو، بو یه دهستی خسته نیو نه لقه ی نهم زولقه
 لول و پیچاوی پیچه.

علوی: بهرز چاه زرخدان: چالی چاناگه خم اندر خم: پیچ له ناو پیچ
 خواجه لهم به یته دا په یوه ندی له نیوان چالی چه ناگه و زولقی پیچاوی پیچ و لولدا دروست
 کردوه، ده لی بو نهم وانی گیانی به رزم بگاته چالی چه ناگه ت دهستی خسته نیو نه لقه ی زولفت
 تاوه کو شو ری بکاته وه بو نیو له زه تی چالی چه ناگه ت.

له زاراه ی عیرفانیدا (چه ناگه) جوانی و جیگه ی له زهت و چیژو وه رگرتنه له موشا هه ده و
 نهم وانه ته روحانه یه که ده کری عارف تیایدا چیژو وه رگریته و (چالی چه ناگه) ش
 گرفته کانه، به لّام لیتره دا به گشتی به واتای چیژو وه رگرتنه هاتوه و (زلف) یش نه یینی و
 رازه کانی عیرفان و ته رقیقه ته.

خواجه ده‌لئی: گیان ناسمان و به‌رزم به‌هیواو ناره‌زووی چیژوه‌رگرتن بوو له ئونس و ئولفه‌تی
حه‌ق، بۆیه ریڭگی نه‌یینه‌کانی گرت‌به‌رو هاته نیو ئەلقه‌ی عیرفانه‌وه.

۷- حافظ آن روز طربنامه‌ی عشق تونوشت

که‌قلم برسر اسباب دل خرم زد

حافظ ئەو رۆژه تهره‌بنامه‌ی عه‌شقی تۆی نووسی که قه‌له‌می به‌سه‌ر ئەسه‌بابی شادی دلئی
خۆیدا هیتا.

آن روز: ئەو رۆژه طرب: خوش و شادی نامه: کتیب طربنامه: کتیبی شادی
نوشت: نووسی اسباب: ئەسه‌باب، هۆکار
خرم: شاد قلم برسر زدن: قه‌له‌م به‌سه‌ردا هیتان، زه‌ری به‌سه‌ردا هیتان؛ واته
دانه‌دواوه‌ی شتیك و ره‌فکردنی.

خواجه نوینه‌وه‌ی کتیبی شادی عه‌شقی نیلاهی به‌ره‌فکردن و زه‌رب به‌سه‌ر دل دا هیتان
ده‌به‌ستیه‌وه‌ی پیی وایه کاتی ده‌توانی له نوینه‌وه‌ی کتیبی عه‌شقی نیلاهی بدوین که ده‌ست
له شادی دلئی خۆمان هه‌لگرین، هه‌ربۆیه گوتیه‌تی:

حافظ ئەو رۆژه توانی کتیبی شادی عه‌شقی تۆ بنووسیه‌وه که شادی دلئی خۆیی
خسته‌لاوه، که کتیبی شادی عه‌شق نوینه‌وه‌ش چوونه نیودونایی به‌رفراوانی عیرفانه‌و
عه‌شقی نیلاهییه.

غه‌زه‌لی سه‌د و چل و هه‌شته‌م:

به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی ته‌واو

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

۱- سحر چون خسرو خاور علم برکو هساران زد

به‌دست مرحمت یارم در امیدواران زد

به‌یانی کاتی پاشای رۆژه‌لات ئالای له‌سه‌رکو‌ساران هه‌لکرد، یارم به‌ده‌ستی مه‌رحه‌مه‌تی
له‌ده‌رگای ئومیده‌وارانی دا.

سحر: به‌یانی، چون: کاتی، که خسرو: پادشا خاور: رۆژه‌لات
کو‌هساران: کو‌ساران درزدن: له‌ده‌رگادا

ئهم غه‌زه‌له له‌غه‌زه‌له ساده‌کانی حافظ که بی‌م وایه هاتنی له‌نوسخه‌ دیرینه‌کاندا بووه‌ته
هۆی ئه‌وه‌ی له‌لایه‌ن ره‌خنه‌گران و ساغکه‌روه‌کانی دیوانی حافظ‌وه له دیوانه‌که‌یدا نه‌سریته‌وه.

خسرو خاور: پادشای رۆژه‌لات، مه‌به‌ست له پادشای رۆژه‌لات هه‌تاوه.

غه‌زه‌له‌که باسی له یار ده‌کات سیفه‌ته‌کانی یار ده‌خاته‌روو که له به‌یته‌کانی کۆتاییدا
ده‌بیته‌وه‌سفی پادشاکانی ئال مظفر.

لی‌به‌ده‌دا ئه‌وه‌ده‌لئی که به‌یانی هه‌تاو ده‌رکه‌وت و له‌سه‌رکو‌ساران ئالای هه‌لکرد یار به‌ده‌ستی
میهره‌بان و مه‌رحه‌مه‌تی خۆی ئاوری له‌ئومیده‌واران دایه‌وه‌و له‌ده‌رگای دان.

۲- چویش صبح روشن شد که حال مهر گردون چیست

برآمد خنده‌ای خوش برغرور کامگاران زد

کاتی لای به‌یانی رونبووه‌وه که حالی میهره‌ نه‌رمی گه‌ردوون سه‌باره‌ت به‌مرۆڤه‌ چیه‌،
ده‌ره‌ات و به‌ خۆ به‌زلزانی مرۆڤه‌ به‌ختیاره‌کان پیکه‌نی و خه‌نده‌یه‌کی خۆی کرد.

پیش: لای برآمد: ده‌ره‌ات، هه‌له‌هات کامگاران: خۆشه‌ختان، هه‌بووان به‌خته‌وه‌ران
وه‌ک هه‌میشه‌ خواجه‌ بی میهری و بی وه‌فایی و بی ره‌جی دونیاو گه‌ردوون سه‌باره‌ت

به‌مرۆڤه‌ ده‌خاته‌روو ده‌لئی: کاتی به‌یانی هه‌تاو هه‌له‌هات و بو‌ی رونبوویه‌وه که وه‌فاو میهری
گه‌ردوون له‌گه‌له‌ مرۆڤدا چۆنه — چۆن پاش ماوه‌یه‌ک نابوتیان ده‌کات — به‌غرووری ئه‌وه‌که‌سانه

پیکه‌نی که ئیستا به‌خته‌وه‌رن و میهری دونیاووی له‌وانه، واته به‌عه‌قلی ئه‌وان پیکه‌نیی —
پیکه‌نییگی گالته‌ئامیز — که دنیا تاسه‌ر رووی خۆشی له هیچ که‌سیک نابیت، بۆیه نابی دلئی

پی خۆش بکه‌ین و پیی مه‌غرور بین.

۳- تکارم دوش درمجلس بهعزم رقص چون برخاست

گره بگشود از گیسوو بردلهای یاران زد

دوینی شهو که نیگارم لهمه جلیسدا بوسه ما کردن ههستا، گری پی لکه هی کرده وه دلی یارانی پی گریدا
 نگارم: یارم، مه عشوقم به عزم رقص برخاستن: ههستانه وه بوسه ما گره: گری
 بگشود: کرده وه

دوینی شهو کاتی یار ویستی ههستینه وه سه ما بکات، گری پرچه که هی کرده وه به مه شه
 گریه کی له دلی دستاندا، واته دلی دستان بهم ههستانه وه وه په خشان کردن پی پرچه نه سیرو
 شهیدای یاریوو، یاخود دستان شه ههستانه وه یان پی ناخوش بوو.

۴- من از رنگ صلاح آن دم به خون بشستم دست

که چشم باده پیمایش صلابر هوشیاران زد

من نه وکاته به خوینی دل دهستم له رهنگی سه لاج و ته قواشوشته که چاوی مهستی
 (باده نوشی) بانگی هوشیارنی کرد.

صلاح: سه لاج و ته قوا
 بشستم دست: دهستم شوشته؛ واته: وازم لیتهینا
 صبا: بانگ، داوه تکردن
 باده پیمای: باده نوش، مهستی
 خواجه دهلی: نه وکاته هی که چاوی مهستی یار هوشیارانی داوه تکرد، بانگی ده کردم
 بوعه شق و مهستی، ئیدی من رهنگی سه لاج و ته قوام واز لیتهینا و به ناره حه تی و ره نج به دوی
 داواکانی چاوانی مهستی یاره وه چووم.

۵- کدام آهن دلش آموخت این آئین عیاری

کز اول چون برون آمد ره شب زنده داران زد

کام دل ناسنین شه داب و نهریته هی عیارییه هی فیر کرد که یه که م جار که هاته ده ره وه ریگه هی
 له شه و بیداران گرت.

آهن دل: دل ناسنین - دل رهق
 آئین: ری و ره سم، داب و نهریت
 عیاری: عیاری و گوئی نه دان به هیچ دابونه ریتیکی کومه لگه برون آمد: هاته ده ره وه
 ره زدن: ریگه گرتن
 شب زنده داران: شه و بیداران، شه زاهیدانه هی که شه وان
 به خه بهرن و یادی خوا ده که ن.
 له که له شه هه شدا که غه زله که نه سراوه ته وه له ره خنه و جیاوازی به یته کان رزگار نه بووه.

له نوسخه هی فهره یدهن میرزای ته میوریدا و له په راویزی شه غه زله دا تیبینی شه وه دراوه که له
 هه ندی نوسخه دا شه غه زله به قه سیده دانراوه له ۵۴۸ به مه شه هه موو یاخود زوربه هی
 مه رجه کانی قه سیده هی به سه ردا ده سه پی که ساده هی و میژووی بوونی و وه سفی به رجه سته و
 یه کیه تی بابه ته وه هتد.

هه ره ها له ژماره هی به یته کان و پیش و پاش پیکردنیشیاندا جیاوازی هه یه به جوری که:
 له نوسخه هی قه زینی و ده هروی تیموری (۱۳) به یته وه له نوسخه هی ته میوریدا (۱۴) به یته و
 له نوسخه هی ده عیوضی دا ته نیا (۱) به یته.

سه رباری جیاوازی ژماره هی به یته کانیش جینگورکی بی به به یته ته خه لوس کراوه و له نوسخه هی
 قزوینی و عیوضی و هرووی دا به یته نویه مه، به لام له ته پوری و لیموری دا دوا یین به یته
 غه زله که / قه سیده که یه.

خواجه پی سهیره که چ دل ره قیک شه یاره هی فیری عه یاری و شه و کوتی کرده وه که زور
 له عه یارانی دیکه شه پی پاکتره و له یه که مین ده رکه و تنیدا دلی شه و بیدارانی به تالان برد، واته یار
 هه ربه یه که م ده رکه و تنی دلی شه و بیدارانی رفاندو نه وانی بولای خوی که مه ندکیش کرد.

۶- خیال شهسورای پخت و شد ناگه دل مسکین

خداوندا نکه دارش که بر قلب سواران زد

به خه یالی شاسواریه وه دلی هه ژارم له نا کاو رشت، خودا وه ندا ناگات لی بی که نیستا
 هی رشی کرد ته سه ر ناوجه رگه هی دلی سواران.

شهسواری: شاسواری پخت: کرده لیدا شد: رشت ناگه: له پر،
 ناگه هان، له نا کاو به قلب سواران زد: هه لی کوتایه سه ر ناوجه رگه هی سوارچاکان
 خواجه لای خودا وه ند نزا بولدی رشتووی خوی ده کات که به خه یالی بوونه سوارچاکیکی
 مهیدانه وه ناوزه نگی له شه سپه که هی داوه، بویه بهم خه یاله وه ده بی نیستا له ناچه رگه هی
 سوارچاکاندا بیته و کیته رکی عه شق بکاته بویه ده لی: خوی به بیاریزه و ناگات له دلی
 هه ژارم بیته.

۷- در آب و رنگ رخسارش چه خون خوردیم و جان دادیم

چونقشش دست داد اول رقم بر جانسپاران زد

له جوانکردنی (رهنگ کردن) روخساریدا چه ناره حه تیه کان کیشا، که چی که نیگار که ته واو
 بوو یه که م جار خه تی به سه ر فیدا کاراندا هیئا.

آب و رنگ دادن: رهنگ کردن و جوانکردنی تابلو خونی خوردن و جان دادن: خوینی خواردن و گیاندانی، ثم دهربرینه درکویه لهههول و ماندووبوونی زور له پیتناو کارنیکدا وه له کوردیا ده گوتری گیانم دهرچو له گه لیدا.

چو: کاتی، که نقش دست داد: نیگار که تهواو بوو، شهوهی دهیوسیت بوی کرا، یاخود بهواتای سهرکه وتن بیت

جانسپارن: فیداکاران وتم بزرچیزی زدن: خعت به سهرشتیکدا هیئان خواجه باس له یار/ که سیک دهکات کهههوللی ماندووبوونیکدی زوریان له گه کیشاوهو، بهلام کاتی سهرکهوتوه پشتگویی خستون، شهو ثم مههستهی لهزاراهوی وینه کیشاندا دهربریوه و دهلی: گیانمان دهرچو تا تابلوی کارهکانیمان رهنگ کردو رازاندهوه، بهلام کهتهواو بوو یه که مجار خعتی بهسهر شهواناوانه داهینا کهخویان فیداکردبوو.

۸- منش باخرقهی پشمین کجاندر کمند آرم

زرهمویی کهمژگانش رهخنجر گزاران زد

من به خرقهی خورییهوه چوئن دهتوانم کهسی بهخمه کهمهندهوه، کهموی وه (کولله نهبر) وه برژانگی ریگی له خهخهروه شینان گرتوه.

پشمین: (پشم) خورییه و پشمین ههر جلو بهرگی که له خوری دروست بکریت. کمند: کهمه ند

آرم: بهینم، بیخه م زره: شهو جله بی قولنه ناسنینیهی که شمشیرنه یدهبری و جاران له کاتی شهردا له بهرده کرا گولله نهبر خنجر گزاران: خهخهروه شینان.

خواجه یار بهو پالنهوانانه ده زانیت که موی وه شمشیر نهبر اوییه و له بهریدایه و برژانگی ریگی له پالنهوانه خهخه به دهسته کان ده گریت و شهوانی به گریهیناوه، لههه مان کاتدا خویشی بهسوفیییه کی ههژاری و لاوازی خیرقهی خووری له بهر ده داته قهلم و دهلی من چوئن دهتوانم شهو بجه مه کهمهندهوه که شهو هیئنده بههیزو من هیئنده لاوازم.

۹- شهنشاه مظفر فر شجاع ملک و دین منصور

که جود بی دریغش خنده برابر بهاران زد

شاهه نشایه که گه ورهیی و فرهی نال مظفری هیه (مه نوسر) شوجاعی له کاری دین و سه لته نه تدا که پیادهتی و که ره می بی دریغی گالتهی بهه وره ی بهاران دیت.

شاه منصور: دواوین پادشای نال مظفر که له (۷۲۳ - ۷۹۵) له فارس و کرمان و یزدو و ئیسفهان و هه ندی به شی خوزستاندا حوکمیان کردوه شاه مه نسور که له (۷۵۰) ی کچی

مانگیدا له دایکبووه و برازاوای شاشو جاعه و کوری مظفر بن محمد (امیر مبارزالدین) ه وه ک گوترا دواوین پادشای نال مظفر وه له بهرامبهر هیترشی ته میوری لهنگا جهنگاو ته نانهت خوی دوجار به شمشیر هیترشی کردوته سهر ته میور، بهلام دواچار به کوشتنی خوئی و هه فتا کهسی له شازاده کانی نال مظفر به فهرمانی ته میوری لهنگ له سالی (۷۹۵) ی کچی مانگی؛ واته له ته مه نی (۴۵) سالیدا زنجیره ی دهسه لاتی نال مظفر کوتایی پیهات.

حافظ دووسالی پادشایه تی شامه نسوری بینیه و زورخویشی ویستوه، له دیوانه که یدا (۹) جار به ناشکرا وه سفی کردوه ته نانهت خواجه هیچ پاشایه کی دیکه ی وه ک شه پادشایه وه سف نه کردوه {بروانه حافظ نامه ج ۲ ل ۱۰۷}.

جود: چاکه، پیادهتی، که ره م بی دریغ: بی دریغ، بی قسور خنده برابر بهاران زد: بهه وره ی بهه اران پیکه نی، بیگومان له گالته پیگردندا؛ واته هیئنده به که ره م بوو لهه وره ی بهه ارانیش زیاتر ته نانهت گالتهی بهویش دههات.

هه وره ی بهه اران بهسهر هه موو شتیکدا دهباریت و چاکه وییادهتی له گه هه موو شتیکدا دهکات، بهلام خواجه له م بهیته شداو له وه سفی شاه مه نسوردا دهلی شاه مه نسوری نال مظفر که نازاو پالنهوانی دین و ده لته بوو هیئنده خاوهن چاکه وییادهتی بوو که جود وییادهتی شهو گالتهی بهه وره ی بهه اران دههات و لهه وره ی بهه ارانیش زیاتر بوو.

۱۰- از آن ساعت که جام می به دست او شرف شد

زمانه ساغر شادی به یاد مگیساران زد

لهوکاته وه که جامی مهی به دهستی شهو پیروزبوو (به ریژیوو) زه مانه پیکدی شادی به یادی مهی خوارنده وه هه لدا.

مگیساران: مهینوشان، مهیخوران.

بهیته که وه سفی شام نسور دهکات که لهوکاته وه شهو پیکدی مهی گرته دهست و مهی به دهستی شهو پیروزبوو زه مانه ش به یادی مهینوشانه وه پیکدی گرته دهست و هه لیدا.

۱۱- نظر بر قرعهی توفیق و یمن دولت شاه است

بده کام دل حافظ که فال بختیاران زد

چارم له ته و فقی و به ره که تی ده لته تی پاشایه، ناره زوی دلی حافظ به جی بیته که فالی به بختیارانی گرتوته وه.

فال به بختیاران: فالی چاک، فالی خیر.

خواجه له م بهیته دا داوای سهرکه وتن و به ره که تی ده لته تی پاشا ده خوازیت.

غزه‌لی سه‌د و چل و نۆیه‌م:

به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌خبونی ته‌سلمه

(فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن فع لن)

۱- در ازل پرتو حسنت زنجلی دم زد

عشق پیدا شد و آتش به همه عالم زد

له‌تزه‌لدا که پرتوی جوانیت باسی جیلوه‌ی کرد، عشق په‌یدابوو ناگری به‌ردایه همه‌موو عالمه. ازل: نه‌زل، بیّ سه‌رتا روژی نه‌زل که تاییه‌ته به‌خوداوو له‌سنووری کات (بو‌سه‌رتا) تینه‌په‌ریت له به‌رامبهر (ته‌به‌د) دا دیت که درچوونه له‌سنووری کات (بو‌کوتایی)

پرتو: روناکی، تیشکی حسن: جوانی

تجلی: جیلوه‌کردن، خوینشانان دم زد: باسی کرد، قسه‌ی لیوه‌کرد پیدا شد: په‌یدابوو، دروست بوو آتش به‌عالم زدن: ناگر به‌ردانه همه‌موو عالمه.

ته‌م غزه‌له‌ی خواجه حافظ به‌یه‌کی له غزه‌له گه‌وره عیرفانیه‌کانی ته‌وو ته‌نانه‌ت دونیای عیرفانی نیسلا میش داده‌ریت و له‌یه‌کی له گه‌وه‌ری و بونیادی ترین مه‌سه‌له‌کانی عیرفان ده‌دیت که هۆکاری دروستبوونی مه‌خلوقات و په‌یوه‌ندی نیوان خوداو مرۆقه له‌روانگه‌ی عشقه‌وه.

بیگومان ته‌ویرسیاره که هه‌تا ته‌مرۆکه‌ش وه‌لامی‌کی ته‌واوی نه‌دره‌ته‌وه ته‌ویه که نایا خودا بوچی گه‌ردوونی دروستکرد - به‌نده پیم وایه که مه‌حاله به‌عه‌قل ریسمان له‌وه‌لامی ته‌م پرسیاره بکه‌ویت، زور دل‌نیاش نیم له‌ودی که وه‌لامی یه‌ک جاره‌کیمان درایته‌وه -.

نیستاش ده‌کری پیرسین خودا بوچی ته‌م گه‌ردوونه پان و به‌رینه‌ی دروست کرد، بوچی مرۆقی دروستکرد؟

وه‌لامدانه‌وه‌ی ته‌م پرسیاره به‌هه‌ر له‌وژیکیتی فه‌لسه‌فی و عه‌قلی لاوازو به‌نه‌نجام نه‌گه‌یشته‌وه، به‌لام وه‌لامه له‌سه‌ر له‌وژیکیتی عه‌شق و عه‌قل بیناکراوه‌کان تاراده‌یه‌ک به‌نه‌نجام گه‌یشتون، عارفه‌کان - وه‌ک ابن عربی - هه‌ر له‌سه‌رتاوه گومان له دروستکردن ده‌کات و ته‌سله‌ن باوه‌ری به‌وه نییه که گه‌ردوون له عه‌ده‌مه‌وه خه‌لق دروستکرا بیت، ته‌وان پییان وایه ته‌مه له‌زاتی حه‌قی دور ده‌خاته‌وه باوه‌ری به‌ دو‌الیزمه‌ی خالق و مه‌خلوق وه‌ک دو‌بوون نییه، عارفه‌کان بوون و گه‌ردوون به جیلوه‌ی حه‌ق ده‌زانن و هیچی دیکه.

بیگومان ته‌م جیلوه‌ی ته‌جه‌لییه چه‌ند جوړیکه که ته‌م جوړه ته‌جه‌لییه‌ی سه‌ره‌وه جیلوه‌ی سیفاته‌کانی خودایه، نه‌وه‌ک جیلوه‌ی خودی حه‌ق، تانیستا وه‌لامی پرسیاری (بوچی؟)

نه‌دراوه‌ته‌وه، به‌لکو له‌وه‌لامه نزیک بوینه‌ته‌وه که بوون و گه‌ردوون چییه؟ که جیلوه‌ی سیفاته، هه‌مان پرسیاره‌کی سه‌ره‌وه ته‌مه‌یه که ته‌م جوړه له جیلوه گه‌رییه بوچی؟ عارفه‌کان بنه‌مای ته‌م جیلوه‌گه‌رییه بو عه‌شق - عه‌شقی نیلاهی - ده‌گیرنه‌وه واته عه‌شقی خودا بو جیلوه‌گه‌ری و ده‌رکه‌وتن ده‌گیرنه‌وه، ته‌م عه‌شقه‌ی خودا بو ده‌رکه‌وتن و ناسین که‌لامی عارفه‌کان شیوه ده‌گریت و فۆرمه‌له ده‌بیت له‌م فه‌رموده قودسیه‌وه و ده‌رگه‌راوه که خودا ده‌فه‌رموی: (کنت کنزا فمقی فاحبیت ان اعرق فخلقت الخلق لکی اعرف) { ۱۳۷ تماشاگراز مظهری } واته خودا گه‌وه‌ریکی شاراه‌بوو هه‌زی کرد بناسریت، بو‌یه بوون و گه‌ردوونی دروستکرد تابناسریت (هه‌ن) له‌م فه‌رموده‌یه‌دا هه‌مان ته‌وه‌شقه نیلاهییه‌وه هی‌زی نیو خه‌لقیش ته‌وه‌یه‌یه به عه‌شقه، عه‌شقیش (به‌گوتی د. مطهری) ته‌و هی‌زه بزۆزکوتاخاوه‌یه که هه‌میشه پی‌چه‌وانه‌ی عه‌قله که هی‌زیکتی پاریزگار خاوه، ته‌و ده‌لی: (هی‌زی عه‌قل هی‌زیکتی پاریزگار، که فه‌یله‌سوف زور پشتی پی‌ ده‌به‌ستی، به‌پی‌چه‌وانه‌وه هی‌زه‌که‌ی جو‌لاوه هه‌میشه هه‌ول ده‌دات له‌خۆی بجیتته ده‌ره‌وه له زاتی حه‌قدا جیلوه بکات یاخود له مه‌خلوقاتدا که ده‌یه‌وی به‌ره‌وه ته‌و بجو‌یت، هه‌لغریت، ته‌مه‌یه که عارف پشت به هی‌زی عه‌شق ده‌به‌ستی که هی‌زیکتی کو‌تاییه نه‌وه‌ک عه‌قل که هی‌زیکتی پاریزگار ده‌لی عه‌شق جیهانی دروستکردوه نه‌وه‌ک زانست و عه‌قل). { ل ۱۶۰ تماشاگراز و مطهری }.

بیگومان جیلوه‌ی ناووسیفاته‌کان جیاوازه له‌جیلوه‌ی زاتی حه‌ق، چونکه ته‌م جیلوه‌یه‌ی دووه‌میان مه‌حاله له‌دونیای دی له کات و شویندا بیتته‌دی، هه‌لگیراوه بو به‌هه‌شت که خودا له‌وی خۆی پیشانی موسلمانانی نیو به‌هه‌شت ده‌دات.

عارفه‌کان کاتی که بوون به جیلوه‌ی خواو سیفاته‌کانی حه‌ق ده‌زانن هه‌مووشتیکیان لاجوان وه له‌سه‌ر بونیادی عه‌شق په‌یوه‌ندیه‌کان داده‌مه‌زینن که به‌م پی‌یه‌ش ته‌نیا جوانیه‌کان ده‌بینن و هه‌مووشتیکیان لاجوان ده‌بیت.

خواجه له‌م به‌یتته‌دا په‌یدابوونی عه‌شقی به‌جیلوه‌ی یه‌که‌م جاری خواوه به‌ستوته‌وه که ته‌م عه‌شقه‌ش ناگر به‌رده‌داته هه‌مووجیهان و هه‌مووجیهان گیروده‌ی خۆشه‌ویستی ده‌کات. ته‌وده‌لی:

له‌روژی ته‌زله‌دا کاتی تیشکی جوانی و حوسنت ویستی ته‌جه‌لا بکات و خۆی ده‌رخات ته‌وکاته عیشق په‌یدابوو (هیشتا عه‌قل په‌یدا نه‌بووه) سه‌رنجی هه‌موو دونیای راکیشا.

د. خرماشاهی پاش شه‌رحی‌کی دوروردی‌زی ته‌جه‌لی و جوړه‌کانی مانای به‌یتته‌که‌ی به‌م شیوه‌یه لی‌کداوه‌ته‌وه:

لهسه‌ره‌تای بیته‌که‌دا (ازل) خودا که جوانی بی کۆتای هه‌یه، به‌هۆی خۆشه‌ویستی و هه‌زی خودی و جوانی جیلوه‌ خوازی که‌تاوینته‌ی ده‌ویست و ده‌ویست له‌گه‌وه‌ری شاراره‌وه به‌قۆناغی ناسراوی بگات، بۆیه ته‌جه‌لی زاتی کرد، لافاری فه‌یزی په‌رۆزیش هه‌موو مومکینیکی دروست کرد له‌وانه‌ عه‌شق پاشان به‌ جیلوه‌ی دووهم عه‌شق په‌یدا بوو؛ واته له‌بوونی نادباری مومکینی هاته‌ ده‌ره‌وه‌و بوونی ده‌ره‌کی و هه‌سپتینکراوی هاته‌ئاراو به‌هه‌موو بووندا بلاویه‌وه‌و به‌کسه‌ر خستیه نیو ناگری - عه‌شق - خۆیه‌وه، به‌لێ جوانی به‌دیه‌ینه‌رو دایکی عه‌شقه.. { ج ۱ ل ۶۰۲ خرمشاهی }.

به‌کورتی به‌یته‌که باسی له‌سه‌ره‌تاو دایکی عه‌شق ده‌کات له ته‌واوی بووندا، خواجه جوانی و حوسنی یار به‌ مانای عه‌شق ده‌زانیت و کاتی ئەم له‌دایکبوونی عه‌شقه‌ش بۆ ئەزهل ده‌گه‌یژته‌وه.

۲- جلوه‌ای کرد رخت دید ملک عشق نداشت

عین آتش شد ازین غیرت و برآدم زد

روخسارت جیلوه‌یه‌کی کردو زانی فریشته عه‌شقی نیسه له‌غیره‌تدا بووبه ناگرو به‌ربووه گیانی ناده‌مه‌وه.

ملک: فرشته عین آتش شد: بووه ناگر بر آدم زد: به‌ربووه نامدم (مرۆف)

فریشته و ته‌واوی مه‌خلوقاتی دیکه‌ی جگه له مرۆف - له‌به‌رنه‌وه‌ی که عه‌شقیان نه‌بوو - خۆیان نه‌دایه به‌ر جیلوه‌ی جه‌ملی حه‌ق، به‌لام مرۆف له‌به‌رنه‌وه‌ی عه‌شقی هه‌بوو جیلوه‌ی جه‌مالی حه‌ق بووه ناگرو به‌ربووه گیانی.

واته بوونیک جیلوه‌گه‌ری ده‌بیته ناگرو گیانی ده‌سوتینێ که عه‌شق له‌زاتیدا بوونی هه‌بیته‌وه‌بوونه‌ش ته‌نیا مرۆفه.

ئەم به‌یته یادخه‌ره‌وه‌ی ئایه‌تی - الامانه - یه که باس له‌وه ده‌کات خودا ئەمانه‌تی خۆی - په‌رستش و خۆشه‌ویستی خۆی - بۆ ئاسمان و زه‌وی و کیتوه‌کان نمایش کرد، به‌لام نه‌یان‌توانی شان بده‌نه‌ژیری و خۆیان له هه‌لگرتن پاراست و مرۆف رازی بوو به‌هه‌لگرتنی، خودا بۆخۆی ئەم کرداره‌ی مرۆف بۆ نه‌زانی و سته‌مکاری مرۆف ده‌گه‌یژته‌وه، چونکه هه‌لگرتنی ئەم ئەمانه‌ته‌ خه‌ته‌ریکی گه‌وره‌یه‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ی ناماژه به‌م رازی بوونه‌ی مرۆف ده‌کات ئایه‌تی (۷۲)ی سوره‌تی (الاحزاب) که ده‌فه‌موی: (أَنَا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا).

هه‌رچه‌نده گه‌ر ئەم کاره‌ی مرۆف به‌ویستی خۆی ئەنجامی دایته و یێی رازی بووینت گه‌وره‌ترین نیشانه‌ی نه‌زانی مرۆفه، به‌لام خواجه له‌م به‌یته‌دا ئەم ویسته له‌مرۆف ده‌سه‌نیتته‌وه‌و به‌ته‌واوی ده‌یداته‌وه به‌خالق، چونکه جیلوه‌ی رووی ئەوه له‌غیره‌تی بێ موبالاتی و نه‌بوونی عه‌شقی فریشته‌و ئاسمانه‌کان ده‌بیته ناگرو به‌رده‌بیته گیانی مرۆفه‌وه، نه‌وه‌ک مرۆف خۆی به‌ویستی خۆی به‌مه‌رازی بیته.

۳- عقل می خواست کزان شعله چراغ افروزد

برق غیرت بدرخشیدو جهان برهم زد

عه‌قل ده‌ویست که‌له‌و گری (عه‌شق) چرادا‌گه‌یژی، هه‌روه‌ها بروسکه‌ی غیرت هات و دونیای به‌سه‌ریه‌که‌دا تیکدا

می خواست: ده‌یوست چراغ افروزد: چراهه‌لکات، چرادا‌گه‌یژی برق: هه‌وره بروسکه بدرخشید: دره‌وشایه‌وه برهم زد: تیکی دا.

خواجه هه‌میشه عه‌قل به‌ نامه‌هره‌می دونیای عه‌شقی ئیلاهی ده‌زانیت و هه‌رکاتی ئەم نامه‌هره‌مه‌ش له‌سنووری ئەو دونیایه‌ نزیك ده‌بیته‌وه غیره‌تی عه‌شق ده‌بیته، لی‌ره‌دا قسه له‌هه‌مان عه‌شق و سنووری عه‌شقه، خواجه ده‌لێ: عه‌قل ده‌یوست شتیك له عه‌شق تی بگات و په‌ی به‌ نه‌یینه‌کانی ئەو دونیایه به‌ریت، به‌لام هه‌وره بروسکه‌ی غیرت هه‌ر له‌ئه‌زه‌له‌وه‌ و ئەو دونیایه‌ی به‌یه‌که‌دا شیواندوه‌وه که عه‌قل په‌ی به‌نه‌یینه‌که‌ی نه‌بات و هه‌میشه له‌ئاستیدا کلۆل بیته.

جه‌وه‌ری به‌یته‌که ئەوه‌یه که دونیاو به‌تایبه‌تی دونیای عه‌شق هینده ئالۆزه که عه‌قل تیایدا کلۆله.

۴- مدعی خواست که آید به‌تماشاگه راز

دست غیب آمدو برسینه‌ی نامحرم زد

موده‌عی ویستی بیته بۆ شوینی دیتنی رازو نه‌یینی، ده‌ستی غه‌یب هات و کیشای به‌سنگی نامه‌هره‌مدا

مدعی: بانگه‌شه‌که‌ر، ده‌کرێ لی‌ره‌دا عه‌قل بیته، یاخود هه‌رمه‌حه‌ره‌میکی دونیای عه‌شق.

آید: بیته تماشاگه: شوینی ته‌ماشاو سه‌یرکردن سینه: سنگ

رازه‌کانی عه‌شق و نه‌یینه‌کانی دونیای که‌شف و شه‌ود ته‌نیا تاییه‌تن به‌مه‌هره‌مه‌کانی هه‌ره‌مه‌سره‌ی عه‌شقه‌وه‌و جگه له‌وان که‌س توانای چوونه نیو ئەو هه‌ره‌مه‌سره‌رایه نیسه، به‌لام

موده‌عی ویستی بچیتته نیو ئەو حەرەمسەراییه‌وه که شوینی سەیرکردنی رازو نەینیه‌کان و بی ناگابوون له یاریه‌کانی دەستی غەیب.

خواجه ده‌لی: موده‌عی – که ده‌کری لێره‌دا هه‌مان عه‌ق‌لی به‌یتی پێشوو بیت – ویستی بیتته نیو حەرەمسەرایی عه‌شق و شوینی سەیرکردنی نەینیه‌کانه‌وه به‌لام دەستی غەیب که‌وته‌کارو کیشای به‌سنگیداو بووه رێگر له‌به‌رده‌می ئەو نامه‌هره‌مه‌دا.

۵- دیگران قرعه‌ی قسمت هم برعیش زدند

دل غم‌دیده‌ی مابود که هم برغم زد

ئه‌وانی تر قورعه‌ی به‌شیان هه‌مووی له‌خۆشی و شادیدا بوو، دل‌ی غم‌دیده‌ی ئیمه‌بوو که غه‌می بۆده‌رچوو.

دیگران: ئه‌وانی دیکه قرعه: قورعه، تیریشک، به‌ش و یشک عیش: خۆشی و شادی (دیگران) که ئه‌وانی دیکه‌یه له‌م لغزه‌دا ده‌کری مه‌خلوقاتی جگه له‌ مرۆف‌بن، دروستکراوه‌کانی دیکه له‌به‌رئه‌وه‌ی ئیراده‌یان نییه‌و باری گرانی عه‌شقه‌وه‌وه له‌غه‌مدایه یاخود ده‌کری (دیگران) ئەو مرۆفه نه‌زانانه بن که ناگایان له‌نهیینی و حه‌قیقه‌ته‌کانی نییه‌و باریان سوکه‌و دوورن له‌ده‌ریای پروه‌یشومه‌ی عه‌شق هه‌رکامیان بیت.

خواجه ئه‌وانه به‌بارسوک ده‌داته قه‌له‌م – هه‌روه‌ک له‌غه‌زه‌لی یه‌که‌مدا له‌ترسی ریبوارانی نیوده‌ریای عه‌شق و بارسوکه‌کانی که‌نار ده‌دویت – و ژیان و به‌شیان خۆشیه‌یه، به‌لام ژیان عاشقان هه‌میشه‌پر له‌غه‌م و ترسی نه‌گه‌یشتن و له‌ده‌ستدانی مه‌عشوقه.

۶- جان علوی هوس چاه زرخدان توداشت

دست در حلقه‌ی آن زلف خم اندر خم زد

گیانی به‌رز ئاره‌زووی چالی چه‌ناکه‌ی تۆی هه‌بوو، بۆیه ده‌ستی خسته نیو ئەلقه‌ی ئەو زولقه لول و پێچاوپێچه.

علوی: به‌رز چاه زرخدان: چالی چانه‌گه خم اندرخم: پێچ له‌ناو پێچ خواجه له‌م به‌یتهدا په‌یوه‌ندی له‌نیوان چالی چه‌ناکه‌و زولقی پێچاوپێچ و لولدا دروست کردووه، ده‌لی بۆ ئەوه‌ی گیانی به‌رز بگاته چالی چه‌ناکه‌ت ده‌ستی خسته نیو ئەلقه‌ی زولفت تاوه‌کو شۆری بکاته‌وه بۆنیو له‌زته‌ی چالی چه‌ناکه‌ت.

له‌زاراوه‌ی عه‌رفانیدا (چه‌ناکه‌) جوانی و جیگه‌ی له‌زته و چیژو وه‌رگرتنه له‌موشاهه‌ده‌وه ئه‌وه‌حاله‌ته روحیانه‌یه که ده‌کری عارف تیایدا چیژو وه‌رگریت و (چالی چه‌ناکه‌)ش

گرفته‌کانه، به‌لام لێره‌دا به‌گه‌شتی به‌واتای چیژو وه‌رگرتنه‌هاتووه (زلف)یش نەینیی و رازه‌کانی عه‌رفان و ته‌ریقه‌ته.

خواجه ده‌لی: گیان ئاسمان و به‌رز به‌هیواو ئاره‌زووی چیژو وه‌رگرتن بوو له‌ ئونس و ئولفه‌تی حه‌ق، بۆیه رێگه‌ی نەینیه‌کانی گرته‌به‌رو هاته نیو ئەلقه‌ی عه‌رفانه‌وه.

۷- حافظ آن روز طربنامه‌ی عشق تونوشت

که‌قلم برسر اسباب دل خرم زد

حافظ ئەو رۆژه‌ ته‌ره‌بنامه‌ی عه‌شقی تۆی نووسی که قه‌له‌می به‌سه‌ر ئەسبابی شادی دل‌ی خۆیدا هینا.

آن روز: ئه‌ورۆژه طرب: خۆش و شادی نامه: کتیب طربنامه: کتیبی شادی نوشت: نووسی اسباب: ئەسباب، هۆکار خرم: شاد قلم برسر زدن: قه‌له‌م به‌سه‌ردا هینان؛ زه‌ری به‌سه‌ردا هینان، واته‌ دانه‌دواوه‌ی شتی‌ک و ره‌فزکردنی.

خواجه نویسنه‌وه‌ی کتیبی شادی عه‌شقی ئیلاهی به‌ره‌فزکردن و زه‌رب به‌سه‌ر داهینان ده‌به‌ستیتته‌وه‌و پێی وایه کاتی ده‌توانی له‌ نووسینه‌وه‌ی کتیبی عه‌شقی ئیلاهی بدوین که‌ده‌ست له‌ شادی دل‌ی خۆمان هه‌لگرین، هه‌ربۆیه گوتویه‌تی:

حافظ ئه‌ورۆژه توانی کتیبی شادی عه‌شقی تۆ بنووسیتته‌وه‌ که شادی دل‌ی خۆیی خسته‌لاوه، که کتیبی شادی عه‌شق نویسنه‌وه‌ش چوونه نیودونایی به‌ره‌فراوانی عه‌رفانه‌وه عه‌شقی ئیلاهییه.

غزه لی سهد و په نجا به م:

به حری هزه جی ههشتی ته و او

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

۱- سحر چون خسرو خاور علم برکو هساران زد

به دست مرحمت یارم در امیدواران زد

به یانی کاتی پاشای روزه لالت نالای له سه رکوزساران هه لکرد، یارم به دهستی مه رحه مه تی له ده رگای نومیده واران دا.

سحر: به یانی، چون: کاتی، که خسرو: پادشا خاور: روزه لالت کوهساران: کوزساران درزن: له ده رگادا

ثم غزه له له غزه له ساده کانی حافظ که پیتم وایه هاتنی له نوسخه دیرینه کاندای بو هه ته هوئی نه وهی له لایه نه رخنه گران و ساغکه روه کانی دیوانی حافظه وه له دیوانه که یدا نه سریتته وه.

خسرو خاور: پادشای روزه لالت، مه به ست له پادشای روزه لالت هه تا وه. غزه له که باسی له یار ده کات سیفه ته کانی یار ده خاتنه روو که له به یته کانی کوتاییدا

ده بیته و هسفی پادشاکانی نال مظفر. لیژدها نه وه دلئی که به یانی هه تا و ده رکوت و له سه رکوزساران نالای هه لکرد یار به دهستی

میهره بان و مه رحه مه تی خوئی ناوری له نومیده واران دایه وه له ده رگای دان. ۲- چوپیش صبح روشن شد که حال مهر گردون چيست

برآمد خندهای خوش برغرور کامگاران زد کاتی لای به یانی رونبو وه که حالی میهره نه رمی گه ردوون سه باره ت به مرؤقه چیه،

ده رها ت و به خو به لرزانی مرؤقه به ختیاره کان پیکه نی و خنده یه کی خوئی کرد. پیش: لای برآمد: ده رها ت، هه لها ت کامگاران: خو شبه ختا ن،

هه بو وان به خته وهران وه که هه می شه خواجه بی میهری و بی وه فایی و بی ره جمی دونیا و گه ردوون سه باره ت

به مرؤقه ده خاتنه روو ده لئی: کاتی به یانی هه تا و هه لها ت و بوئی رونبو یه وه که وه فا و میهری گه ردوون له گه ل مرؤقدا چونه — چون پاش ماوه یه که نابوتیان ده کات — به غروری نه وکه سانه

پیکه نی که نیستا به خته وهرن و میهری دونیا رووی له وانه، واته به عه قلی نه وان پیکه نیی —

پیکه نی نیکی گالته نامیز — که دونیا تاسه ر رووی خو شی له هیچ که سیک نابیت، بو یه نابی دلئی پی خو ش بکه یین و پی می غرور بین.

۳- نگارم دوش درمجلس به عزم رقص چون برخاست

گره بگشود از گیسوو بردلهای یاران زد

دوینی شه که نیگارم له مه جلیسدا بو سه ما کردن هه ستا، گری پی په لکه ی کرده وه دلئی یاران پی گری دا

نگارم: یارم، مه عشوقم به عزم رقص برخاستن: هه ستانه وه بو سه ما گره: گری بگشود: کرده وه

دوینی شه کاتی یار ویستی هه ستیتته وه سه ما بکات، گری پی پرچه که ی کرده وه به مه ش گری پی که له دلئی دۆستاندا، واته دلئی دۆستان بهم هه ستانه وه وه په خشان کردنی پرچه نه سپرو

شه یدا یار بوو، یا خود دۆستان هم هه لستانه وه یان پی ناخو ش بوو. ۴- من از رنگ صلاح آن دم به خون بشستم دست

که چشم باده پیمایش صلابر هوشیاران زد

من نه وکاته به خوینی دل دهستم له ره نگی سه لاه و ته قوا شوشت که چاری مهستی (باده نو شی) بانگی هوشیارانی کرد.

صلاح: سه لاه و ته قوا بشستم دست: دهستم شوشت؛ واته: وازم لی هینا باده پیمای: باده نو ش، مه ست صبا: بانگ، دا وه تکردن

خواجه ده لئی: نه وکاته ی که چاری مهستی یار هوشیارانی دا وه تکرد، بانگی ده کردم بو نه شق و مهستی، ئیدی من ره نگی سه لاه و ته قوام واز لی هینا و به نار هه تی و ره نج به دوی

دا واکانی چاوانی مهستی یاره وه چووم. ۵- کدام آهن دلش آموخت این آئین عیاری

کز اول چون برون آمد ره شب زنده داران زد

کام دل ناسنین هم داب و نه ریتته ی عه یاری پی فیر کرد که یه کم جار که هاته ده ره وه ریگه ی له شه و بیداران گرت.

آهن دل: دل ناسنین — دل سره ق آئین: ری و ره سم، داب و نه ریت عیاری: عیاری و گوئی نه دان به هیچ دابونه ریتتیکی کومه لگه برون آمد: هاته ده ره وه

ره زدن: ریگه گرتن شب زنده داران: شه و بیداران، نه و زاهیدانه ی که شه وان به خه بهرن و یادی خوا ده که ن.

له گهڼ ټو هډندا که غه زه له که نه سراوه ته وه له ره خنه و جياوازی بهیته کان رزگار نه بووه. له نوسخه ی فهره یدهن میرزای ته میوریداو له په راوړی ټم غه زه له دا تیښی ټو هډه دراوه که له هندی نوسخه دا ټم غه زه له به قه سیده دانراوه ل ۵۴۸ به مهش هه موو یاخود زور به ی مه رجه کانی قه سیده ی به سه ردا ده سه پی که ساده یی و میژووی بوونی و وه سفی به رجه سته و په کیه تی بابه ته و... هتد.

هه روه ها له ژماره ی بهیته کان و پیښ و پاش پیگردنیشیاندا جياوازی هه یه به جوړی که: له نوسخه ی قه زینی و د هه روری تیموری (۱۳) بهیته و له نوسخه ی ته میوریدا (۱۴) بهیت و له نوسخه ی د عیوضی دا تنیا (۱) بهیته.

سه رباری جياوازی ژماره ی بهیته کانیش جیگورکی بی به بهیته ته خه لوس کراوه و له نوسخه ی قزوینی و عیوضی و هروری دا بهیته نو یه مه، به لام له ته میوری و لیموری دا دوا یین بهیته غه زه له که / قه سیده که یه.

خواجه پی سهره که چ دلره قینک ټم یاره ی فیری عه یاری و شه و کوتی کردوه که زور له عه یارانی دیکه ش پی پاکتره له یه که مین دهر که وتیندا دلته شه و بیدارانی به تالان برد، واته یار هه ربه یه که م دهر که وتنی دلته شه و بیدارانی رفاندو ټوانی بولای خو ی که مه ندکیش کرد.

۶- خیال شهنشورای پخت و شد ناگه دل مسکین

خداوندا نکه دارش که بر قلب سواران زد

به خه یالی شاسوار یه وه دلته هه ژارم له نا کاو روشت، خداوندا ناگات لی بی که تیستا هی رشی کردو ته سه ر ناو جه رگه ی دلته سواران.

شهنشورای: شاسوار ی پخت: کرده لیدا شد: روشت ناگه: له پر، ناگه هان، له نا کاو به قلب سواران زد: هه لیکوتایه سه ر ناو جه گه ری سوار چاکان خواجه لای خوداوه ند نزا بودلته روشتووی خو ی ده کات که به خه یالی بوونه سوار چاکیکی مه دیدانه وه ناوزه نگی له ټه سه په که ی داوه، بزیه به م خه یال هه وه ده بی تیستا له ناو جه گه ری سوار چاکاندا بیت و کیبه رکی عه شق بکاته بزیه ده لته: خوایه بیپاریزه و ناگات له دلته هه ژارم بیت.

۷- درآب و رنگ رخسارش چه خون خوردیم و جان دادیم

چونقشش دست داد اول رقم بر جانسپاران زد

له جوانکردنی (رهنگ کردنی) روخساریدا چهنه ناره حه تیه کان کیشا، که چی که نیگاره که ته و او بوو په که م جار خه تی به سه ر فیدا کاراندا هینا.

آب و رنگ دادن: رهنگ کردن و جوانکردنی تابلو خونی خوردن و جان دادن: خوینی خواردن و گیاندانی، ټم دهر برینه در که یه له هه ول و ماندو بوونی زور له پیښا و کاریکدا وه له کور دیا ده گوتی گیانم دهر چوو له گه لیدا.

چو: کاتی، که نقشش دست داد: نیگاره که ته و او بوو، ټه وه ی ده یوسیت بو ی کرا، یاخود به واتای سه ر که وتن بیت

جانسپاران: فیدا کاران وتم بزچیزی زدن: خه ت به سه ر شتی کدا هینان خواجه باس له یار / که سیک ده کات که هه ولته ماندو بوونیکي زور یان له گه ل کیشاوه و، به لام کاتی سه ر که وتوه پشتگو یی خستوو، ټه و ټم مه به سته ی له زار او ه ی ټینه کیشاندا دهر بریوه و ده لته: گیانمان دهر چوو تا تابلوی کاره کانیمان رهنگ کردو رازانده وه، به لام که ته و او بوو په که مجار خه تی به سه ر ټه و ناوانه دا هینا که خو یان فیدا کرد بوو.

۸- منش باخرقه ی پشمین کجا اندر کمند آرم

زره موی که مژگانش ره خنجر گزاران زد

من به خرقه ی خور یه وه چو ن ده توانم که سی به خه مه که مه نده وه، که موی وه (کولله نه بر) ه وه برژانگی ریگه ی له خه نجه روه شینان گرتوه.

پشمین: (پشم) خور یه و په شین هه ر جلو به رگی که له خوری دروست بکریت. کمند: که مه ند

آرم: به ټم، بیخه م زره: ټه و جله بی قولته ناسنینیه ی که شم شیر نه یده بری و جاران له کاتی شه ردا له به رده کرا گولله نه بر خنجر گزاران: خه نجه روه شینان.

خواجه یار به و پاله وانه ده زانیت که موی وه شم شیر نه بر او یه وه له به ریدایه و برژانگی ریگه له پاله وانه خه نجه ر به ده سته کان ده گریت و ټه وانی به گیر هیناوه، له هه مان کاتدا خو شی به سو فییه کی هه ژاری و لاوازی خیرقه ی خو زری له به ر ده داته قه لټم و ده لته من چو ن ده توانم ټه و خه مه که مه نده وه که ټه و هینده به هیرو من هینده لاوازم.

۹- شهنشاه مظفر فر شجاع ملک و دین منصور

که جود بی دریغش خنده برابر بهاران زد

شاهه نشایه ک که گه رهی و فیری نال مظفری هه یه (مه نوسر) شو جاعی له کاری دین و سه لته نه تدا که پی او ه تی و که ره می بی دریغی گالته ی به هه رهی به هاران دیت.

شاه منصور: دوا یین پادشای نال مظفر که له (۷۲۳ - ۷۹۵) له فارس و کرمان و یه زدو و ټیسه فه هان و هه ندی به شی خو زستاندا حوکمیان کردوه شاه، مه نسور که له (۷۵۰) ی کوچی

مانگیدا له دایکبووه و برازاوای شاشوجاعه و کوری مظفر بن محمد (امیر مبارزالدین) ه وک گوترا دواوین پادشای ئال مظفر هوه له بهرامبهر هیترشی تهیموری لهنگا جهنگاو تهنانهت خۆی دووجار به شمشیر هیترشی کردۆته سهر تهیمور، بهلام دواجار به کوشتنی خۆیی و ههفتا کەسی له شازادهکانی ئال مظفر به فهرمانی تهیموری لهنگ لهسالی (۷۹۵) ی کۆچی مانگی؛ واته له تهمهنی (۴۵) سالیدا زنجیره ی دهسهلاتی ئال مظفر کۆتایی پیهات.

حافظ دووسالی پادشایهتی شامه نسوری بینیهوه و زۆرخۆشی ویستوه، له دیوانه کیدا (۹) جار به تاشکرا وهسفی کردوه تهنانهت خواجه هیچ پاشایه کی دیکه ی وهک نهم پادشایه وهسف نه کردوه {بروانه حافظ نامه ج ۲ ل ۱۰۷}.

جود: چاکه، پیاوهتی، کههره م بی دریغ: بی دریغ، بی قسور خنده برابر بهاران زد: بهههوری بههاران پیکه نی، بنگومان له گالته پیکردندا؛ واته هینده به کههره م بوو لهههوری بههارانیش زیاتر تهنانهت گالته ی بهویش دههات.

ههوری بههاران بهسهر هه موو شتیکیدا دهباریت و چاکه و پیاوهتی له گهله هه موو شتیکیدا دهکات، بهلام خواجه لهم بهیته شدا و له وهسفی شاهه نسوردا دهلی شاهه نسوری ئال مظفر که نازاو پالته وانی دین و دوهلهت بوو هینده خاوهن چاکه و پیاوهتی بوو که جود و پیاوهتی نهو گالته ی بهههوری بههاران دههات و لهههوری بههارانیش زیاتر بوو.

۱۰- از آن ساعت که جام می به دست او شرف شد

زمانه ساغر شادی به یاد مگیساران زد

لهو کاتهوه که جامی مه ی به دهستی نهو پیرۆزیوو (به ریژیوو) زه مانه پیکه شادی به یادی مه ی خواردنه وه هه لدا.

میگساران: مهینۆشان، مه یخۆران.

بهیته که وهسفی شامه نسور دهکات که له وکاتهوه نه و پیکه مه ی گرته دهست و مه ی به دهستی نهو پیرۆزیوو زه مانه ش به یادی مهینۆشانه و پیکه گرته دهست و هه لیدا.

۱۱- نظر بر قرعه ی توفیق و یمن دولت شاه است

بده کام دل حافظ که فال بختیاران زد

چارم له تهوفیق و بهره که تی دهوله تی پاشایه، ئاره زوو ی دلی حافظ به جی بیته که فالی بهختیاران گرتۆته وه.

فال بختیاران: فالی چاک، فالی خیر.

خواجه لهم بهیته دا داوای سههرکه وتن و بهره که تی دهوله تی پاشا ده خوازیت.

غزه لی سه د و په نجا و یه که م:

به حری موزاریعی ههشتی نه خرب

(مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)

۱- راهی بزنی که آهی بر ساز آن توان زد

شعری بخوان که با او رطل گران توان زد

ئاوازیکی لیده که بتوانیت به ناهی نه و ناهیک هه لکیتیری، شعریکی بخوینه که بتوانیت له گهله نهوا پیکه گه وهی شهربا بنۆشیت.

راه: ریگه ئاوا، لیهدا مه بهست له ناوازی موسیقییه با او: له گهله نهو

رطل گران: پیکه گه وه و قورس.

(رطل گران زد) واته پیکه قورس و پر هه لگرتن و نۆشین، که بکههر لیته تاشکرایه که سی سییه می تاکه (نهو) به لام به هینانی (توان) رطل گران توان زد: ده توانی پیکه قورس و پر هه لگرتن و بنۆشری، ته نیا بکههر و له که سیکی تاشکرای سییه می تاکه وه به نانا شکرا و نادیار ده گۆردیت.

خواجه داوا له موترب دهکات که ئاوازیکی لیبدات که هینده به سۆزبیت بتوانی به ناههنگی نهو ناهیک هه لگرتن، ههروه ها شیعریکی بخوینی و بچری که بتوانی له گه لیدا پیکه گرانی شهربا هه لگرتن و بنۆشری.

۲- بر آستان جانان گر سر توان نهادن

گلبانگ سر بلندی بر آسمان توان زد

ته گهر بتوانی سههر بخوینه سهه ناستانه و بهرده رگای یاره وه ده توانی له ناستاندا هاواری سههر به زری بکرت.

سره نادن: سهه رانان، سهه رختسه سهه

(توان) له گهله هه رکاریکدا بیت ده بیته مایه ی گۆرینی حالته که ی و ته گهرنا هیچ گۆرانیکی له واتای به ره تیدا دروستناکات.

وهک هه میسه خواجه وهسل ی یاروجانان به مایه ی سههر به زری و سههر که وتن ده زانیت و نه م بیره به چه ندین شیوه و له چه نده ها ریژه و حالته تی زمانیدا ده رده بریت، لیته شدا به گۆرینی حالته تی رسته کان دووباره ی ده کاته وه که بوونه نۆکه ری یار سههر به زرییه.

نه و ده لى: كه سى كه بتوانى سهرى بخته سهرناستانه و بهر ده رگای يار و له بهر ده م شه ودا
بچه ميته وه هينده بهر پز ده بيت كه ده توانى له ناسماندا هاوارى شادى و سهر بلندي بهر زيكاته وه.

۳- قد خميده ما سهدت نمايداما

برچشم دشمنان تير ازين كمان توان زد

گهرچى بالاي چه ماهوى نيمهت بى نرخ ديته بهر چاو به لام له م كه وانه وه ده توه انرى تير
بگير يته چاوى دوژمنان.

قد: بالا خميده: چه ماهوه سهل: ناسان و بى نرخ

خواجه بالاي چه ماهوى خوى به كه وانى تير هاويشتنى بچاوى دوژمنان ده زانيت به يار ده لى
گهرچى تو بالاي چه ماهوى نيمه لاوازت به لاوه كم به هاييه، به لام هه رله م كه وانه ي بالاي
چه ماهوى نيمه وه ده توانى تير له دوژمنان بگير دريت واته گهرچى لاوازين به لام تيرى چاوى
دوژمنانين و نيمه پاريزگارت ليده كه مين و ده تپاريزين يا خود گهرله م پيريه شدا له گه لماندا بيت
چاوى پر له حه سادتهى دوژمنان ده ته قى.

۴- درخانقه تگنجد اسرار عشقبازى

جام مى مغانه هم با مغان توان زد

نه نيمه كاني عه شقبازى له خانه قادا ناگونجى (جيبى نايته وه) پيكي مه يى مغانه
هه رله گه ل موغاندا ده توانى هه لدر يى.

نگنجد: ناگونجى، جيبى نايته وه.

جامى مغانه: جامى مه يى موغانه، جامى پرى وه ك جامى موغان.

سوفيه ساويلكه و روا له تيبه كان له خانه قادان و ناگايان له سه سرارى عه شقى نيا له يى
پيوسته كار يكيش له گه ل نه هلى خويدا نه نجام بدر يت. ته ريقهت و عه شقى نه زه لين ناگادارين
له نه ينييه كاني عه شق، ناگايان له عاشقان و ريوه رهمى عه شق هه يه.

ته ريقهت و عه شقى حه قيقى نه زه لين و ره مزى ناگادارين له نه ينييه كاني عه شق، ناگايان له
عاشقان و ريوه رهمى عه شق هه يه.

خواجه هه ميشه له م راستيبه ي نيو عه شق ده دويت كه پيوسته له گه ل مه حره ماندا باس له
عه شق و له قوناغه كاني و چيوه كاني و نه ينييه كاني بكر يت.

ليزه شدا وه ك هه ميشه ره فزى خانه قا ده كاته وه وه ك چيگه ي سه سرار و نه ينييه كاني عه شق و
عه شقبازى ده لى: نه ينييه كاني عه شقبازى له خانه قادا جيبان نايته وه و ناكرى له گه ل

نامه حره مانى وه ك سؤفياندا دايان بنى به لكو ده بى له گه ل مه حره ماندا بن هه ر وه ك چو ن
عه شق و جامى پرى موغانه ش هه ر له گه ل عاشقان و موغاندا ده توانى بنوشريت.

۵- درويش را نباشد برگ سرای سلطان

مائيم و كهنه دلقي كانش در آن توان زد

دهر و يش نار ه زوى مالى سولتاني نيبه، نيمه ين و كو نه دلقي كه نه توانى ناگري تى بهر دريت.
برگ: نار ه زوو، بهر گى جاراني سؤفى و دهرويشان (برگ) له شيعرى خواجه دا جگه له
نار ه زوو به دوو ماناي ديكه ها توه، كه به كيكيان بهر گ و بهر ي گول و گيايه و دووه ميان
به واتاي تويشوو ته داره ك توانايه.

سرا: ما، سهرامائيم: نيمه ين دلقي: خيرقه، دلقي

له م به يته دا نه كرى (بهر گ) به واتاي نار ه زوو يا خود به واتاي (توانا و تويشوو) بيت، خواجه
ده لى: نيمه ي دهر و يش كه ته نيا كو نه كراسيكي خور يمان هه يه كه نه كرى ناگري تى بهر ده يت و
بيسوتيني نار ه زوى مالى سولتامن نيبه يا خود، توانا و تويشوو چونه مالى سولتامن نيبه.
كه دنيايه ك ته داره كى دونيايى ده ويت و نيمه ش ته نيا كراسيكي كو نه ي خور يمان هه يه.

۶- اهل نظر دو عالم در يك نظر ببازند

عشق است و داو اول بر نقد جان توان زد

نه هلى نه زه ر ساحيبنظران هه ر دوو عالم به نيگايه ك نه دوزرين، عيشقه و تيايدا له يه كه م
نوره دا نه توانى شهرتى نه قدى گيان بكر يت.

داو: سهره، نوبهت، داو له كورد يشدا به م واتايه يا خود نزيك له م واتايه له يارى مندالاندا
هيشتا هه ر ماهوه، بؤ نمونه له چاوشاريكدا به دوزراو نه گوتري (داو) واته سه ره ي تو يه چاو
داخه ي. داو اول: سه ره ي يه كه م

خواجه باسى له پيراني ريگه ي عه شق، يا خود عاشقاني حه قيقهت هه ر دوو دنيا نه كه نه قورباني
يه ك بيني يار و مه عشوق، هه ر خوى نه م قورباني كردنه به شهرتى عيشق ده زانى و ده لى نيدى
عه شقه و له نوره ي يه كه مدا گيان دانه نريت و شهرت له سه ر به فيدا كردنى نه وه ده كريت.

نه رى نه مه قومارى عه شقه و نه توانى هه ريه كه م جار گيان بخريته بانقه وه.

۷- گر دولت وصالش خواهد درى گشودن

سرها بدین تخيل بر آستان توان زد

گه ر به ختى ويسالى ده رگايه ك به رووى عاشقاندا بكا ته وه، به م خه ياله وه نه توانى
كومه ليكي زور سه ر بجه ينه سه ر بهر ده رگاي و بيكه ينه قورباني.

دری گشودن: دەرگایه ک کردنهوه بدین تخیل: بهم خه یالئه وه.

ئیمه عاشق گهر ته نیا ئومیدی کردنهوهی دەرگایه کی وهسلئی تهومان واته گهر ئومیدمان بهویسالا و پیگهشتنی ئه وه معشوقه ئه زهلییه هه بیته ئه وا ئامادهی فیداکاری و سهردانه واندنی زۆرین له بهر ئاستانه کهیدا.

۸ - عشق و شباب و رندی مجموعهی مراد است

چون جمع شد معانی، گوی بیان توان زد

عشق و لاوی و رندی تهواری ویست و مراده، گهر ماناکانیش کۆبوننهوه ئه توانی له گۆی بهیانکردن بدریت.

مجموعه: کۆمهله، تهواو، هه موو معانی: ماناکان - یاخود علم معانی

گوی بیان توان زد: له گۆی بهیانکردن و خستنه پروو دان، ده برین.

خواجه دهلی: ئاوات و ویستی ههر که سیک عشق و لاوی و رندییه، مهرجی کۆبوننهوهی واتایه لای ههر که سی که ده توانی قسه که ریکی چاک بیته.

خواجه لهم بهیتهدا دو شتی زۆر گرنگ ده خاته پروو به که میان ئاواتی ساحیبدلان که عشق و گه نچی و رندییه. که له راستیدا ئه م سی خاله له ههر که سیکدا هه بیته، به راستی به ئاوات که یشتوه.

ههروهها پیی وایه کاتی مرۆف واتای هه بوو یاخود واتاکان له هزریدا کۆبوننهوه ئیدی قسه که ریکی زۆر چاک ده بیته و گۆی بهیانکردن ده باته وه ئه و واتایانهش ئه کری هه مان مهرجه کانی پیشه وه بن.

۹ - شد رهزن سلامت زلف تو وین عجب نیست

گر رهزن تو باشی صد کاروان توان زد

زولفت بووه ریگری سهلامهتی و ئه مهش سهیر نییه، چونکه گهر تو ریگر بیته ئه توانی سههه کاروان تالان بکریته.

رهزن: ریگر، چه ته سلامت: سهلامهتی وین: وه ئه مهش

تو باشی: تو بیته کاروان زدن: کاروان تالانکردن.

خواجه پرچی یار به تالانکه ری سهلامهتی ده زانیته و ئه مهشی پی سهیر نییه، چونکه یار له تالانکردنی سهلامهتیدا زۆر ئازایه و گهر ئه و تالانکه ری ریگر بیته ئه توانی سههه کاروانیش تالانکات.

سهلامهتی له بهیته کهدا ژیا نی ئارام و کۆمه لایهتی دوور له کیشه و نارهحه تییه کانی عه شقه، به لام نهی نییه کان یا پرچی یار که نهی نی عه شقن ئه م خۆشگوزه رانییه کۆمه لایه تییه له عاشقان ئه ستیته ههروهک چۆن ریگره کان کاروان تالان ده کن.

۱۰ - حافظ به حق قرآن کز شید و زرق بازای

باشد که گوی عیشی در این جهان توان زد

حافظ تو حهقی قورئان واز لهم فریو و ریاکارییه بیته، به لکو بتوانی لهم جیهانهدا گۆی (عهیش) تیک بهیته وه.

به حق قرآن: توحهقی قورئان شید: فریو، مه کر، فرۆفیل زرق: ریاکاری و دوورپی.

وهک جاریکی دیکهش واتای عیرفانی وشه ی (عهیش) مان خسته پروو (عهیش) له زاراهوی عیرفانیدا له زهت و چیژی خۆگرتن و هاوده مییه له گه له حه قدا. ئه م چیژهش له گه له ریاکاری و فرۆفیلدا هه رگیز به کناگریته وه، بۆیه خواجه خۆی سویند ده دات که توحهقی قورئان واز لهم فرۆفیل و ریاکارییه بهیته و به راستی رووبکه ره عه شقی ئیلاهی، چونکه به راستگی بی مرۆف ده توانی له زهت و چیژی له هاوده می حهق ببینی، مرۆف به عه شقی پاکی ئیلاهی و دوورکه وتنه وه له فرۆفیل و ریاکاری ئه توانی له چیژی به رده و امدا ژیان به سهر به ریته.

غەزەلى سەد و پەنجا و دووھەم:

بەحرى موجتەسى ھەشتى مەخبونى ئەسلەم
(مفاعىلن فعلاطن مفاعىلن فع لن)

۱ - اگر رۆم ز پى اش فتنەھا برانگیزد

ور از طلب بنشینم بە کینە برخیزد

ئەگەر برۆم بەدوایدا فیتنە و ناشوب ھەلدەستى ئەگەر وازیشى لى بىنم دەست دەداتە رق
و کینە و ھەرزى

رۆم: برۆم زبیش: بە دوایدا

برانگیزد: ھەلدەستى، بەرپا دەکات.

از طلب بنشینم: واز لە داوا بىنم، وازى لى بىنم برخیزد: پى ھەلدەستى

ئەم غەزەلە کە لە لوتکەى سادىبى و ناسكى و جوانیدا نووسراوھ و لە سىفەتەکانى
مەعشوقى ئەزەلى يا مەعشوقى نىو غەزەلىياتى عىراقى ئەدویت و زۆرىک لە سىفەتەکانى
دەخاتەرۆو، ئەو مەعشوقەى کە ھەمیشە بۆشایىبەك لە نىوان خۆى و عاشقدا دەھىلەتەوھ و
ناھىلى عاشق لەو دوراىبە دورتر و نىکتەر بکەوتتەوھ و چىژ لەم ھەلویتە و ھەرگىت.

واتە مەعشوق ناھىلى عاشق لەو ماوھىە نىکتەر بىتتەوھ و گەر عاشق بىھوى نىکتەر بىتتەوھ
ھەلدى و خۆى ھەشار دەدات ياخود ناشووب و فیتنە بەرپا دەکات و گەر عاشقىش بىھوى واز لە
عەشق بەھىتت و لەو ماوھىە دور کەوتتەوھ ئەوا دىسانەوھ رازى نایىت و لىنى نىکتەر دەھىتتەوھ. گەر
ئەم دوو ھالەتە دور کەوتتەوھ و نىکتەر کەوتتەوھ تەواو لە عەشقى ھەقدا رووبدات ئەوا ناشووب
فیتنە بەرپا دەھىتت. ھەللاج لە ئەنجامى زۆر نىکتەر کەوتتەوھى لە مەعشوق سوتا.

خواجه لەم بەھىتەدا باس لە سىفەتى پاراستنى ئەو ماوھ و دوراىبە دەکات لەلایەن
مەعشوقەوھ و دەلى: گەر بەدوایدا برۆم و لىنى نىکتەر بىمەوھ فیتنە و ناشووب بەرپا دەکات -
وھ عەشقى ھەللاج - ھەرۆھە گەر بىدەنگ بم و وازى لى بەھىنم دىسانەوھ رازى نایىت و رقى
لیم دەھىتتەوھ.

مەھوى رەھمەتى لەسەر ئەم واتاىە دووبەھىتى بەرزى داناوھ کە دەلى:

بەدەردى خۆمەوھ گۆشەھەك دەگرم بە بىدەنگى

بەلامادى بە خەشم و دەلى خۆنەقىشى دیوارە

۲ - وگر بە رھگذرى يك دم از ھوادارى

چو گرد در پى اش اُفتم چو باد بگريزد

وھ گەر بە رىبوارى يەك سات لە تاسە و ئارەزودا وھ تۆز بە دواى كەوم وھ با ھەلدى.
دم: سات، لەھزە، ھەناسە ھوادارى: ھەز و تاسە، ئارەزوىبە گەرد: گەرد و تۆز
افتم: بکەوم بگريزد: ھەلدىت.

دىسانەوھ باسى لە دوورکەوتتەوھى مەعشوق خواجه دەلى گەر لەرۆوى ھەز و تاسەوھ
بۆتەنیا ساتىكىش وھ گەرد و تۆز بەدواى كەوم و بەھوى لى نىکتەر بىمەوھ ئەوا وھكو با
ھەلدىت و رادەكات.

۳- وگر کنم طلب نیم بوسه صد افسوس

زحقی دهنش چون شکر فروريزد

وھگەر داواى نىو ماچ بکەم، سەد ئەفسوس وھ شەکر لە قوتووى دەھىوھ دىتتە
خوارەوھ دەپژى.

نیم بوسە: نىو ماچ ھقە: قوتووى بچووكى گەنج و جەواھىر، لىرەدا وھسفى دەھى
بچووكى يارە.

دھن / دھان: دەم فروريزد: دىتتە خوارەوھ، دەپژى.

خواجه دەلى: گەر جارى داواى نىو ماچى لى بکەم ئەوا وھ چۆن شەکر لە قوتوو دىتتە
خوارەوھ لە دەھى يارەوھ سەد ئەفسوس شىرىنى دىتتە دەرى، واتە: گەر داواى نىو ماچى لى
بکەم ئەوا بەقسەى خۆش و شىرىنى دەھى سەد جار دەلى ئەفسوس کە نایىت و رەفزی دەکات.
لىرەدا ھەست بە راگرتنى بۆشایىبەك دەکەینەوھ.

۴ - من آن فريب که درنگس تو می بينم

بس آبروی که باخاک ره برآمیزد

من کە ئەو فرىوکارىبە لە چاوانى تۆدا دەھىنم دەزانم کە ئابروى زۆرىک تىکەل بە خاکی
رىگە دەکات.

آبرو: ئابروو، ئاوى روو (فرمىسك) برآمیزد: تىکەلاو دەھىتت.

(آب رو) بە ھەردوو مانای سەرەوھ ئابرو، فرمىسك بەکاردىت و نایىتە مایەى
تىچکونى واتاکە.

خواجه دەلى: من کە جوانى و فرىوکارى چاوانى مەستى تۆ دەھىنم دەزانم ئەم چاوانە دەھىنە
مایەى ئەوھى کە کەسانىكى زۆر لە خستە بچن و عاشقى تۆ بن و ئابرويان تىکەلاوى خاکی

رینگه بیټ و برژیت، یاخود ئەزامم که کەسانیکى زۆر عاشقى خۆى دەکات و ناشیەلى پیت بگەن
بۆیه فرمیسكى زۆرت بۆ دەپیتن و ئاوى رویان (فرمیسیکیان) تیکەلاوى خاکی رینگه دەپیت.

۵ - فراز و شیب بیابان عشق دام بلاست

کجاست شیردلى کز بلا نپرهیزد

هەلبەز و نشیوى بیابانى عشق داوى بەلایه شیریک له کویتیه که خۆى له بەلا لاندات .
فراز و شیب: هەلبەز و نشیو . دام: داو . شیر دلى: شیر دلیک، کهسى که
دلى وهك شیر وایه .

نپرهیزد: خۆى لاندات.

خواجه وهك هه‌میشه عشق به خه‌ته‌رناك ده‌داته قه‌لهم ئیدی ده‌ریایه‌كى ترسناك یاریگه‌یه‌ك
یا بیابانیک، لیرشدا به بیابان ئەیداته قه‌لهم که پره له ترس و تاقیکردنه‌وه، پیاوی ئازای ده‌ویت.
هەر خۆشى دەلى: شیردلى له کویتیه که له‌مانه نەترسیت و بیابانى عشق ته‌ى بکات.

۶ - تو عمر خواه و صبوری که چرخ شعبده‌باز

هزار بازی ازین طرفه‌تر برانگیزد

تۆ ته‌من و ئاسایش داواکه، تا بزانی که فه‌له‌كى جادوگره هه‌زار فیل له‌مه سه‌یرتر
ده‌کات.

عمر: ته‌من شعبده‌باز: جادوگر، فریوباز بازی: فیل طرفه‌تر: سه‌یرتر
برانگیز: ده‌خاته گه‌ر.

خواجه دیسانه‌وه فرۆفیلێ چه‌رخى چه‌پگه‌رد ده‌خاته‌پوو ده‌لى گه‌ر ته‌مه‌ن باقى بیټ یه‌ك
دنیا فرۆفیلێ دیکه‌ى لی ده‌بینین و هه‌رگیز چاك نابى.

ده‌لى: تۆ داواى ته‌مه‌نى درێژبکه و سه‌برت هه‌بى بزانه چه‌رخى چه‌پگه‌ردى جادووباز هه‌زار
فرۆفیلێ له‌وانه‌ى ئیستای سه‌یرتر ناکات و نایبینن. واته: چه‌رخ هه‌رگیز به‌مه‌رامى مرۆف نابى.

۷ - بر آستانه‌ى تسلیم سر بنه حافظ

که گر ستیزه کنى روزگار بستیزد

حافظ سه‌ربنى سه‌ر ئاستانه‌ى ته‌سلیم بوونه‌وه چونکه گه‌ر عینادی بکه‌یت رۆزگاریش
عینادیت له‌گه‌ل ده‌کات.

سربنه: سه‌رنجه، سه‌ربنى.

ستیزه / ستیز: عینادی اینکاری (له‌م به‌یتهدا به‌م واتایه به‌کار هاتوه، کى هه‌یه گره‌ له
رۆزگار بباته‌وه و دواچار سه‌رى ته‌سلیم بوون له‌به‌رامبه‌ریدا دانه‌نه‌وینیت.

ئهم دایه یه‌کێکه له‌ بنه‌ماکانى جه‌برییه‌ت له‌ ژیانیدا و ئیختیاری له‌ مرۆف ده‌ستینیته‌وه.
خواجه به‌ خۆى ده‌لى: گه‌ر عومرت درێژ بیټ فرۆفیلێ رۆزگار زۆر زیاتر ده‌بینى، هه‌ربۆیه
حافظ تۆ هاوشانى ئه‌ونیت و توانای کێبه‌رکیت له‌گه‌لیدانیه‌یه و گه‌ر به‌ئوى عینادی بکه‌یت
ئه‌ویش عینادی ده‌کات و دواچار هه‌ر به‌سه‌رتدا زانده‌بیټ هه‌ر بۆیه هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه سه‌رى
ته‌سلیم بوون دانه‌وینته و واز له‌ عینادی به‌ینه .

غەزەلى سەدو پەنجا و سېيەم:

بەحرى موجتەسى ھەشتى مەخبونى مەحزوف
(مفاعىلن فعلاىن مفاعىلن فعلىن)

۱ - بەحسن و خلق و وفا كس بە يار ما نرسد

ترا درين سخن انكار كار ما نرسد

بە جوانى و رەوشت بەرزى و ەفا كەس بەيارى ئېمە ناگات تۆ لەم قسەيەدا انكارى كارى ئېمەت پى ناكرىت.

حسن و خلق: جوانى و رەوشت بەرزى نرسد: ناگات سخن: قسە.

خواجه يارى خۆى بە جوانترين رەوشت و ەفادارترين دەداتە قەلەم و ئەم قسەيەشى بە بى چەند و چون دەزانىت و دلئىايە كە ھىچ كەسى شايانى ئەوە نىيە كە ئەم قسەيە بەرپەرچ بەداتەوە.

ئەو دەلتى: لە جوانى و رەوشت و ەفادا كەس ناگاتە يارى ئېمە تۆ ئەى مودەعى لەم قسەيەدا شايانى بەرپەرچدانەوەى ئەم قسەيە نىت، چونكە ناگات لەم مەسەلەيە نىيە.

۲ - اگر چه حسن فروشان به جلوه آمده اند

كسى به حسن و ملاحىت به يار ما نرسد

ئەگەر چى جوانى فروشان دەستىيان داوۋتە خۆ نمايش كردن، بەلەم كەس لە جوانى و خوينگەرمىدا ناگاتە يارى ئېمە.

حسن فروشان: جوانان، ئەوانەى جوانى دەفروشن و خۇيان و خەلك بە جوانيان دەزانن.

بە جلوه آمده اند: خۇيان نمايش دەكەن ملاحىت: خوينگەرمى

جەختكردەنەوۋەيە لەسەر جوانى يار كە ھىچ كەسى بە جوانى ئەو ناگات گەرچى جوانانىش خۇيان نمايش دەكەن.

۳ - به حق صحبت دبرين كه هيج محرم راز

به يار يك جهت حق گزار ما نرسد

سوئند بە حقى دۆستايەتى دېرىنە كە ھىچ مەحرەمى رازىك ناگاتە يارى رورپاست و يەكدل و ەقناسى ئېمە.

صُحبت: دۆستايەتى، ھاوۋەمى يەك جەت: رورپاست و پاك.

حق گزار: ەقق بەجى ھىنەر، ەقناس، قەدرزان.

خواجه سوئند بە ھاوۋەمى و دۆستايەتى دېرىن دەخوات كە ھىچ مەحرەمى رازىك ناگاتە يارى سەرپاست و دلپاك و قەدرزانى ئەو. لەراستىدا بەيتە كە سادەيە و بە چاكترىن زانىنى يارە، بەلەم (صحبىت دېرىن) ئالۆزىيەك دروستدەكا ئايا دۆستايەتى لەمىژەينە ھەر دۆستايەتییەكى دېرىنەى مرؤفە ياخود ھاوۋەمى دېرىنەى عاشقان و مەعشوقى ەققە ؟ كە ئەمەى داوييان زياتر شايانى سوئند پى خواردەنە.

۴ - هزار نقد به بازار كائناات آرند

يكى به سكهى صاحب عيار ما نرسد

ھەزار جۆر پارە بەيئەنە بازارى بوونەوە يەكىكىيان ناگات بەسكەى ەياردارى ئېمە.

نقد: پارەى رايىچ، سەرمايە كائناات: بوونەوەرەن، كائناات مەبەست لە (بازارى كائناات) بوونە. آرند: بەيئەن سكە: سكە، پارەى وردە كەلە كاغەز نەبيت. صاحب عيار: عياردار، بى غەش و تەزوير.

(صاحب عيار) جگە لە واتاى زمانى نازناوى (قوام الدين محمد بن على صاحب عيار) ە كە ۋەزىرى شاھ شوجاع بوو، ۋەك باپىرانى پىشەى (صاحب عيار) ى بوو كە گرنگترين كارى ديوان بوو، بەزاراۋەى ئەمرو ۋەزىرى دارايى و خەزىنە بوو. لەبەر ناوبانگى ەسودان لاي شاھ شوجاع داويان بۆ دەتەنى و سەرئەنجام لە سالى (۷۶۴) ى كۆچى مانگىدا شاھ شوجاع فەرمانى كوشتنى دەرکرد.

حافظ لە چەند جىگەيەكدا ۋەسفى حاجى قوام دەكات، لەم بەيتەشدا (صاحب عيار) ئەم مانايەش دەبەخشى: خواجه لە ۋەسفى يار / قوام الدين صاحب عياردا دەلتى گەر ھەزار جۆر سەرمايە و پارە بەيئەنە بازارى بوون و وجودەوە تەنيا يەكىكىيان ناگات بەسكەى ەياردارى ئېمە كە يارە ياخود ناگات بە قوام الدين صاحب عيار.

۵ - هزار نقش براي ز كلك صنع و يكى

به دلپذيرى نقش نگار ما نرسد

ھەزار وىتە لە قەلەمى دروستكردەوۋە دەنەخشىترىت يەكىكىيان ناگات بە وىتەى دلپەسەندى نىگارى ئېمە.

برايد: دېت دەردەكەوئىت، دەنەخشىترىت كلك: قەلەم

صنع: دروستكردەنەوۋە، سونع دلپذير: دلپەسەند.

۹ - بسوخت حافظ و ترسم که شرح غصه‌ی او

به سمع پادشاه کامگار ما نرسد

حافظ سووتا و ته ترسم که شهرحی غه می نهو به گوئی پادشای به خسته و هری نیمه نه گات.
سمع: گوئی
کامگار: کامیار، به خسته و هر.

ترسی حافظ له سووتانی خوی نیبه به لکو له وهیه که هم سووتان و خفه ته‌ی به گوئی
پادشای به خسته و هر نه گات، لیره دا نه کری پاشا (وهک هروی نووسیویه تی) شاه شو جاع بیت،
چونکه له پیشه وه باس له وه زیری نهو ده گات.

دیسانه وه خواجه وه سفی یار ده کات له ته و او می مه خلوقاتی ده سستی قه له می
دروست کردن زیاتر له دلدا ده چه سپی و په سه نده نه کری (نیگار) هم به یته هه مان
(صاحب عیار) ی به یته پیشوویت.

خواجه ده لی: قه له می دروست کردن هه زار وینه دروستده کات، به لام یه کیکیان وهک وینه ی
یاری نیمه په سه نده نیبه.

۶ - دریغ قافله‌ی عمر کانچنان رفتند

که گردشان به هوای دیار ما نرسد

نه فسوس بۆ قافله‌ی ته من به شیوهیهک رویش که گهر دیان به هه وای هه واری نیمه ناگات.
دریغ: نه فسوس کانچنان: به جوړیک، وا هوا: هه وای دیار: دیار، هه وار
خواجه نه فسوس بۆ قافله‌ی ته من ده خوازیت که هینده خیرایه و نه ونده به په له دور
ده که ویته وه که له پر گهردی شوین پیمان به نیمه ناگات و به هه وای شار و هه واری نیمه
ناگات. به گشتی به یته که نهو بره بالایه ده خاته پرو که ته من تیژپه ره و زوو ده گوزه ری.

۷ - دلا ز طعن حسودان مرنج و واثق باش

که بد به خاطر امیدوار ما نرسد

نه ی دل له تانه‌ی حسودان مه ره نجی و دلنیا به که بهد و خراپه به دلی نومیدواری
نیمه ناگات.

طعن: تانه، ته شهر واثق باش: دلنیا به.

خواجه لیره دلی خوی دلنیا ده کاته وه که دلی نومیده وار و هیوادار هه رگیز دوو چاری خراپه
و ناره ته‌ی ناییت بویه ده بی له تانه و ته شهر حسودان نه ترسی، نه ره نجی.

۸ - چنان بزی که اگر خاک ره شوی، کس را

غبار خاطری از رهگذار ما نرسد

وا بزی که گهر مردی بو یته خاکی سه ره ری، غوباری ره نجاندن له خاکی نیمه وه به هیچ
ریبواریک نه گات.

بزی: بزی خاک ره شوی: بیته خاکی ریگه واته: بزی.

خواجه له به یته پیشوودا ناموژگاری دلی خوی کرد که گوئی به قسه‌ی حسودان نه دات و
نومیده وارانه ژبان به سه ره ری، لیره شدا داوای ژیانیکه لیده کات که به شیوهیهک بیت پاش
مه رگیش نه بیته مایه‌ی ناره ته‌ی و عه زاب بۆ ریبواران و هیچ که سیک نه ره نجینی.
واته: ناوا بزی که پاش مه رگیش تو نه بیته مایه‌ی ناخوشی له نیوان خه لکیدا.

غەزەلى سەد و پەنجا و چوارەم:

بەحرى رەمەلى ھەشتى مەخبونى ئەسلىم
فاعلاتن فاعلاتن فع لاتن فع لن

۱ - ھەر كە را باخط سبزت سر سودا باشد

پای ازین دایره بیرون نهد تا باشد

ھەر كەس سەرى سەوداى لەگەل روخسارى تازه خەتى كۆدا ھەبى، تاوھكو زىندووبى پى
لەم بازنەيە ناخاتە دەرەوہ.

خط سبز: رووخسارى تازه خەتداو، تازه پىنگەشتوو سر سودا: سەرى سەودا، خەيال
و ويستى مامەلە پاى: پى بيرون نهد: ناخاتە دەرەوہ تا باشد: تا ھىچى، تا
زىندوو بىت.

عەشق و تازهخەتى سەر روخسارى يارى ھەمىشە بە ھارى ئەو بازنەيەك كە تەنيا ريگاي
چونە ژوررەوديان ھەيە و ئىدى ھىچ عاشقى بە زىندووى لىيان دەرناچىت. خواجەش ھەر ئەمە
دەلى: ھەر كەسى بىھوئ و خەيال مامەلە لەگەل روخسارى تازە و جوانى تۆدا ھەبى و
بەنيازى عەشقبازى بىت پى لەو دایرە و بازنەيە عەشقىە يا خەتە سەوزەى رووخسارت بە
زىندووبى ناخاتە دەرەوہ.

۲ - من چو از خاک لحد لاله صفت برخيزم

داغ سوداى توام سىر سويدا باشد

من كاتى كە لە خاكى گۆرەوہ گولالە ناسا ھەلدەستمەوہ، داغى ئارەزووى تۆ نەپتى
(سەويدا) م دەبىت.

لحد: گۆر لالە صفت: گولالە ناسا برخيزم: ھەلدەستمەوہ، سەوز دەبەوہ

داغ: داغ، غەم و مەراق توام: تۆم

سويدا: بچووكراوہى رەش، خالى رەشى سەر دل كە خوئىنى پتوى سەر دلە لە دلدا
خالىكى رەش ھەيە و (سويدا) پىدەگوتريت، لاي خواجە ئەو خالە لەمەراقى تاسە و
ئارەزووى وەسللى يارەوہ دوستبووہ، ئەو داغكردنەى سەر دللى خواجە بەسەر پەرەى گولالە
شەوہ ھەيە، خواجە لىرەدا بەراوردى خۆى و گولالە دەكات و دەلى: من كاتى وەك گولالە
لەسەر خاكى گۆرەكەمەوہ ھەلدەستمەوہ و سەوز دەبەوہ خالىكى رەش بەسەر دلەمەوہ دەبىت.

ئەى يار دەزانى نەپتى و سرى ئەو خالە رەشەى سەردلەم چىيە؟ بىنگومان سەرەكەى داغ و
خەفەتى ھەسرەت و تاسەى تۆيە و ھىچى دىكە.

۳ - تو خود اى گوهر يكدانه كجايى آخر

كز غمت ديدهى مردم همه دريا باشد

ئاخر تۆ لەكوپى ئەى كە خۆت گەوھەرى تاقانەى گرانبەھا كە لە غەمتدا ديدهى خەلكى
ھەموو بووئەتە دەريا.

گوھرىكدانە: درىتم، گەوھەرى تاقانە، جۆرە مروارىيەكە كە بەتەنيا لە نىو سەدەفدا
دروستدەبى واتە: لە نىو سەدەفەكەدا تەنيايەكدانە مروارى ھەيە نەوہك چەنددانە كە زۆر
گرانبەھا و بەنرخە.

خواجە بەيار دەلى ئاخر تۆ لەكوپى تۆ كە خۆت تاقانەى لە جوانىدا و گەوھەرى تاقانەى
نىو سەدەفى ئەى يار تۆلەكوپى كە چاوانى خەلكى لە خەمى فىراقى تۆدا ھىندە فرمىسكىان
رشتووہ وەك دەريايان لى ھاتووہ.

۴ - از بن هر مژم آب روان است بيا

اگر ت ميل لب جوى و تماشا باشد

لەبن ھەر برژانگىكدما ئاوى رەوانە وەرە گەر مەيلى كەنارى جۆگە و تەماشات ھەيە.

ازبن: لەبن لب جوى: قەراغ جۆگەلە، كەنارى جۆگە.

خواجە فرمىسكى چاوى خۆى كە بەبن برژانگەكانىدا دىنە خواری و لە دوورى يار ھەرگىز
ناپەيدا دەيانبارىنى بەجۆگەلەيەكى جوان ئەداتە قەلەم و بەيار دەلى گەر ھەزرت لە كەنارى
جۆگەلە و تەماشاي گۆگىا و گولە وەرە نىو چاوانى من.

۵ - چون دل من دمى از پرده برون آى و دراي

كە دگر بارە ملاقات نە پيدا باشد

وەك دللى من ساتىك لە پەردە وەرە دەرەوہ و دەرەكەوہ كە رەنگە ئىدى سەردان و
مولاقات نەبىت.

از پرده برون آى: لە پەردە وەرەدەرەوہ، دەرەكەوہ، دركەيەلە شەرم خستەنە كەنار.

درای: دەرەكەوہ ملاقات: پىشگەيشتن و سەردان حافظ بەياری شاراوہ دەلى ساتىك شەرم
بخەرەكەنار و وەك دللى من بکە و وەرەدەرەوہ واتە چۆن دللى من شەرمى بە ھىچ شتى نايەت و
عاشقى تۆيە تۆش ساتى دەرەكەوہ چونكە رەنگە جارىكى دىكە ئىدى ئاوا سەردەدان و
پىكگەيشتن فەراھەم نەبىت.

وهك لهم بهيتانهدا دياره كه معشوق نايهوى له پهرده دركه وپيت و چاوى عاشقان به نورى
خوى سورمه بدات ههروهك چون ناشيهوى دلپان به جى بهپليت و بهيكجارى بپرات ته مش
هه مان سيفه تى معشوقى ته زه ليه كه دوراييه كاني نيوان خوى و عاشقان نابه زيتى.

٦ - ظل ممدود خم زلف توأم برسر باد

كاندرين سايه قرار دل شيذا باشد

سيبهرى دريژى پيچى زولفى تو له سهر بى چونكه نارامى دلى شهيدا لهم سيبهردايه.
ظل: سيبهر ممدود: دريژ و فراوان برسر باد: به سهرمه وه بيت سايه: سيبهر
قرار: نارام.

(ظل ممدود) له نايه تى پيروزى (وظل ممدود) ي نايه تى (٣٠) ي سورته تى (الواقعه)
ده فهرموى: ﴿ وظل ممدود ﴾ وه درگيراه كه باس له سيبهرى موسلمانانه له نيو بهه شتدا.

خواجه ده لى سيبهرى فراوانى (ظل ممدود) بو من سيبهرى پرچى لولى ياره، واته شه
يار يا خود من له سيبهرى چرى پرچى لولى تودايم، چونكه دلى شهيدام ته نيا لهم
سيبهره دا نارام ده گريت.

بيگومان دلى عاشقى خواجه سيبهرى جوانى و پرچى لولى معشوقى ته زه لى له سيبهرى
دره خته چره كاني بهه شت پى چاكتره، چونكه هم دل شهيدايه عاشقان ته نيا بو خاترى
معشوقى حق ناوارهن و به سيبهرى ته وپيش له پهنای جوانى ته وپيشدا نارام ده گرن و بهه شت
و سيبهره چره كاني به بى معشوق نايته مايه ناراميبان.

٧ - چشمت از ناز به حافظ نكند ميل آرى

سرگرانى صفت نرگس رعنا باشد

چاوانت له پوروى ناز و كبره وه مه يلى حافظيان نيه، نه رى خويه زلزانين سيفه تى چاوانى جوانه.
ناز: ناز و كبر نكنه ميل: سه يرى ناكات، مه يلى لى نيه سرگرانى: خويه گه وه
زانين، خويه زلزانين رعنا: جوان

نيگز سيمبولى چاوانى جوان و مه ستى ياره، خواجه هم چاوه جوانانه به متكبر و
له خورازى و خويه گه وره زان ده زانيت به يار ده لى بويه چاوانت مه يلى نيمه نيه، چونكه
له پوروى كيه ره وه به نه رى حتمه نايه، چونكه چاوانت نيگزى ره عنايه و خو به گه وه زانينيش
سيفه تى ته و نيگزه ره عنايه يه.

غه زه لى سه د و په نجا و پينجه م

به حرى ره مه لى هه شتى مه خوبونى ته سلمه
(فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن فع لن)

١ - من و انكار شراب اين چه حكايه تى باشد

غالباً اين قدرم عقل و كفايه تى باشد

من و رته دانه وهى مهى ته مه چ قسه يه كه؟! به زورى ته وهنده عه قلم هه يه كه كفايه تى بى.
انكار: رته دانه وه ره فز كردن غالباً: به زورى كفايه تى: كفايه تى، به س.
خواجه ده لى: من بم و شراب رته دانه وه و ره فزى كه ته مه چ قسه يه كى بى مانايه؟!
حه تمن من ته وهنده عه قلم هه يه كه ته م كاره نابه جييه نه كه م.
خواجه زورى پى سه يره كه رزگاريك مهى (ره مزى عه شقى عيرفانى و نيلاهى)
ره فزبكاتوه، چونكه پى وايه هينده تيگه يشتوه كه نابى واز لهم عه شقه به پيرت.

٢ - من كه شبها ره تقوى زده ام با دف و چنگ

اين زمان سر به ره آرم چه حكايه تى باشد

من شه وانتيكى زور به دهف و چنگ ريگه م به ته قوا گرتوه نيسا بيمه سهرى، چ قسه يه كه!
ره تقوى زده ام: ريگه م به ته قوا گرتوه، چنگ: جورى سازيكه، اين زمان: نيسا لهم
كاتهدا، سر به ره آوردن: هاتنه سهر ريگه، چاكيبون و رو له ته قوا كردن.

خواجه ده لى من شه وانتيكى زور به ره سمى عيشق بازى ده روپيشان (دهف و ساز) خه ريكي
عه شق بووم و به مه ش ريگه م له ته قوا گرتوه و دار و نه دارم تالان كردوه (ته قوا ليده دا ره مزى
ديندارى سهر زاره كى و ريبازانه ي زاهيده وشكه كانه) گهر نيسا واز له و عه شقم به پينم و
ديسانه وهى بيمه وه سهر ريگه و مل بو ته قوا و خويه چاكرانينى دروزنانه كه چ بكه م چ قسه و
باسيكه، واته: هه رگيز هم كاره ناكم.

٣ - زاهد ار راه به رندى نبرد معذورست

عشق كاريست كه موقوف هدايه تى باشد

گهر زاهد ناگاي له جيهانى رهندي نيه گوناھى نيه، عيشق كاريكه كه په يوه سته به
هيديايه ته وه.

راه نبرد: ریگهی دهرده سهر، سهر لیّ دهرکردن، ناگادار نییه له، نازانی، شارهزا نییه. موقوف: په یوه سته، تاییه ته.

خواجه وهک هه میسه عه شق به فه یضیکی ره جمانی و ئیلاهی ده زانیّت و له نه زمون و زاهد نیشانهی نه زمونییکی به رده وامی خوداناسی و به ندایه تییه، به لام له گه له هه موو نه مانه شدا له عه شق تیّناگات و سهری لیّ دهرناکات، خواجه نه م بیانوه بوّ نه م سهر لیّ دهرنه کرنه ی زاهد ده هیّتیته وه و ده لیّ: حه قیه تی سهری دهرنه کات، چونکه عه شق په یوه سته به هیدایه ت و فه یزی ره جمانییه وه که زاهد ته نیا نه زمونی هیه به بوّ نه م دونیای فراوانی عه شق هیدایه ت نه دراوه.

له م به یته دا خواجه نه و رایه رته ده کاته وه که پییان وایه عه شقی ئیلاهی ئیکتسابییه و له ریگهی نه زمون وه ده سته ده ویت، له قولاییه کانی نه م به یته دا جه برییه تیئی ججایی به دی ده کریت.

۴ — بندهی پیر مغانم که ز جهلم برهاند

پیر ما هرچه کند عین ولایت باشد

به ندهی پیری مغانم که له نه زانی زرگاری کردم، پیری نیّمه هرچی بکات گه ورهیی و راه برییه. برهاند: نه جاتی دام، زرگاری کردم، ولایت: خو شه ویستی و گه ورهیی، ده سلات په یدا کردن له ته سهوف و شه رعیشدا به واتای پیشه وایی و راهری که سانی دیکه یه و پله یه که ته نیا وه لیبیه کان پیسی ده گهن و مه قامی ولایه ته نه م پله یه ش پاش مه قامی نبوده و پیغه مبه راه تییه بیگومان نه مړو نه م مه قامه له لایهن نایدیؤ لؤژیسته کانه وه بوّ مه رامی سیاسی سوودی لیّ وهرده کریت.

خواجه خوئی به غولام و به ندهی پیری موغان ده زانیّت، چونکه نه و له نه زانی زرگاری کردوه و ریگهی عه شقی پیّ ناساندوه. نه ریّ خواجه دلنیا یه له پیری خوئی و پیسی وایه هرچی بکات له گه ورهیی و پیروزی مه قامی ولایت و راه برییه وه ده یکات و شیایوی پیشه وایتییه و هه له ناکات و پیویسته یه کسهر، به گوی بکریت و قسه له قسه یدا نه کریت.

۵ — زاهد و عجب و نماز و من و مستی و نیاز

تا ترا خود ز میان با که عنایت باشد

زاهد و به خودانازین (له خو رازی بوون) و نویژ و من و مهستی و نیاز تا بزانی خوّت له م نیوانه عینایه ت و پشتگیریت بوّ کامان بیّ.

عجب: به خودانازین، مه غرور بوون نماز: نویژ

نیاز: داوا کردن و پارانه وه و خو به کم زانین عنایت: پشتگیری و ناوړ لیدانه وه.

پیویسته بهر له شه رحکردنی به یته که نه وه بخه یینه روو — هه رچه نده ده بوایه له سه رتای غه زله که وه نه م روونکردنه وه مان بدایه — که نه م غه زله غه زله لیکی عیرفانی ته واره و باس له بنه ماکانی عیرافان و عه شقی ئیلاهی و به راوردی نه وه به په رستشی روو که شی زاهدیه کان، له م به یته دا چند زاراوه یه کی هاتوه که لیکدانه وه یان پیویسته.

حافظ خوئی و زاهد به راورد ده کات که هه ریبه که یان دوو سیفه تیان تیّدایه زاهد (عجب و نویژ کردن) ه و عارف / حافظ یش (کرو زانه وه و مهستی) یه نه و نویژی له به رامبه ر کرو زانه وه ی خویدا هیناوه و خو په سه ندی زاهدیش له به رامبه ر مهستی خویدا هیناوه.

عجب: خو په سه ندی و غرور، یه کیکه له خراپترین نه و سیفه تانه ی که له هه ر که سیّکدا هه بووه ناگریکه و له خه رمانی خوداناسی نه و بهر ده بیّت و خواجه زور جه خت له سه ر نه هیشتنی نه م سیفه ته ده کاته وه ته نانه ت له ناو سو فییه کاند ده سته ی (حله م ته ییه) دروستبوون که بوّ کوشتنی نه م خو په سه ندییه کرداری خراپان نه مجامته دا تا وه کو خه لکی نه فرتیان لیّ بکه ن و لؤمه یان بکه ن بوّ نه وه ی هه رگیز تووشی خو په سه ندی و غرور نه بیّ.

نویژ کردنیش سیمبولی روو که شی ئایینه نه وه ک گه وه هر و بنه ره تی، نه م دوو سیفه ته هه ر دوو کیان نیگه تیقین و له زاهددا بوونیان هه یه.

مستی: حاله تی مهستی که به سه ر ریوارانی ریگهی ته ریفه تدا دیت و تیایدا جگه له مه عشوق له هه مووشتیکی دیکه ی بیّ ناگا دهن و جیلوه ی مه عشوقیش ته نیا له م حاله ته دا ده بیّت. لیّره دا به گشتی ره مزی دونیای عیرفانه.

نیاز: کو روزانه وه و داوا کردن له خودا، که گه وه هر ی ئایینه، خو به کم زانینه له به رامبه ر زاتی حه قدا و هه میسه پارانه وه و ده ست به رزکردنه وه یه بوّ دهرگای حه ق.

لای عارفه کان مهستی و نیاز دوو سیمبولی پوزه تیقن.

عینایه ت: به واتای پشتگرتن و ناوړ لیدانه وه یه، عینایه تی ئیلاهی بوّ به نده چاکه کانی نه و هه میسه له کاردایه، به به خشنده یی خودا وه ندیش ده گو تریت.

خواجه له م به یته دا دونیای عیرفان به مهستی نیاز وه له گه له دونیای روو که شی شه ریه ت به خو په سه ندی و نویژ و به راورد ده کات و له خوئی ده پرسی که ئایا خودای گه وره ناوړ له کام جوړه ئاییندارییانه نه داته وه و کامیانی به لاوه په سه نده، بیگومان خواجه لیّره دا به م چنینه لیّزانه وه جوړی دووم (مهستی و نیاز) به په سه نده ده زانیّت.

حافظ ار مست بود جای شکایت باشد

دویننی شهو لهم خفه ته دا نه خه وتم که مه کتمی دهیگوت گهر حافظ مهست بی جیگهی شکاته.
 نخفتم: نه خه وتم رفیقی: هاوړپیهک
 خواجه دویننی شهو له قسهی هاوړپیهک نارپه حهت و دلگران بووه، قسه که ش نهوه یه که
 هاوړپیه که ره خنه ی له مهست بوونی حافظ گرتووه و گوتوویه تی گهر مهست بی جیگهی
 شکات و ره خنه یه.
 نه مهش لای خواجه بووه ته خفهت که هاوړی و ره فیقی شه م ره خنه یه ی گرتووه، واتسه
 ره خنه ی له عارف بوونی خواجه گرتووه.
 له نمونه کانی دیکه دا له بری (رفیق) (حکیم) هاتووه و له نوسخه ی (خ - فلنی) دیرین و
 قه زوینی و خرشاهیدا رفیقیش هاتووه.

غزه لی سهد و په نجا و شه شه م:

به حری ره مه لی هه شتی مه خبونی ته سلمه

(فاعلاتن فاعلاتن فع لن)

۱ - نقد صوفی نه همه صافی بی غش باشد

ای بسا خرقة که مستوجب آتش باشد

سکه نه قده کانی سؤفی هه موویان بی غهش نین نای چهنده ها خرقة ی زور هه یه که شایانی
 به ناگر سووتاندن:
 نقد: سکه، پول صاف: پاک، بی غهش بی غهش: بی غهش بی خیانهت
 مستوجب: شایان.
 خواجه دیسانه وهی باس له سؤفی و غهش و خیانه ته کانی سؤفی ده کات که له ژیر خیرقه و
 جلویه رگی پاکیزه پیدا یه ک دونیا فروفتل و خیانه تی حه شارداوه، نهو شه هوشیاریه ی داوه ته
 خویننه ران و پیمان ده لی که نه قد و سکه کانی سؤفی که کرداره کانیسه تی هه موویان پاک و بی
 غهش و خیانهت نین، به لکو به پیچه وانه وه زور به یان پرن له درو و ده له سه و ته زویر و ریاکاری
 به جوړی که زور خیرقه ی بهری سؤفیان یا خودی سؤفیان هه یه که شایانی به ناگر سووتاندن.

۲ - صوفی ما که ز ورد سحری مست شدی

شامگاهش نگران باش که سرخوش باشد

سؤفی نیمه که له ویردی به یانیناندا مهست ده سوو نیگه رانی نیوارهی به که سه ر خویش
 نه بییت.
 ورد: ویرد و ته سبب حات شامگاه: نیواره، پاش مه غریب.
 نگران باشی: نیگه رانت به، یا خود سهیر که سرخوش: سه ر خویش.
 حافظ بو رایه که ی سهروه ی که پیی وایه کاره کانی سؤفی بی غهش نین یه کی له
 کاره شاراوه کانی نه خاته پروو، به نیمه ده لی: نهو شویننه ی که هه موومان به چاکی ده زانین و
 سه ر حه رگاهان له ویرد و ته سبب حاتدا مهست ده بییت و خه ریکی زیکر و پارانه وه یه له شه و و
 نیواره دا خه ریکی شه راب خوار دنه وه یه و سه ر خویشه.
 له م به یته دا مهست بوون به زیکر و ته سبب حات و اتای پوزه تیقی عیرفانی یا خود خوا زراوی
 (مهستی) هینراوه، به لام (سه ر خویش) بوون به واتای نیگه تیقی و دونیایی هاتووه.

۳ - خوش بُود گر محک تجر به آید به میان

تا سیه روی شود هر که دروغش باشد

چاکه گهر سه‌نگی مه‌حک کی هه‌لساندن بیته ناوه‌ه تا رویرهش بیت ههر که س‌غ‌شی تیدایه .
خوش بو: چاکه، چاک بو محک: سه‌نگی مه‌حک تجربه: نه‌زموون، هه‌لسه‌نگاندن
آید به‌میان: بیته ناوه‌ه، بیته ئارا، دائری سیه روی: رویرهش، ریسوا
سه‌نگی مه‌حک: جوړه به‌ردیکه که ئالتون پی‌ تا قی ده‌کریتته‌وه و ئالتونی پاک له پیس جیا
ده‌کریتته‌وه و کاتی به ئالتونه‌که‌دا ده‌هینریت ماده پیسه‌کانی ناوی رهش هه‌لده‌گه‌ری.
خواجه پیی وایه که کاریکی زور چاکه و ته‌نانه‌ت پیویسته که روژگار و نه‌زموون بیته
سه‌نگی مه‌حک و مروّقه‌کان بدات له‌مه‌حک تا نه‌و که‌سه‌ی که پارچه‌ی غه‌ش و خیانه‌تی
تیدایه رهش هه‌لده‌گه‌ری و رسوا بیته.

بیگومان هه‌لسه‌نگاندن و نه‌زموون گه‌وره‌ترین سه‌نگی مه‌حک که تاوه‌کو مروّقی لی
بدریت و چاک و خراپی پی‌ جودا بکریتته‌وه، به‌لام له پیش سه‌رده‌می خواجه و له‌و
سه‌رده‌مه و تا نیستا و به دل‌ناییشه‌وه تا روژگاریکی درپژی دیکه‌ش نه‌و سه‌نگی مه‌حک که
دانانریت، چونکه چرخ سوفله په‌روهر و دنیا هیچ و پوچ په‌رسته و مه‌حاله‌ له ده‌ستی
نه‌وان ده‌ره‌هینریت تا له‌مه‌حک بدرین.

۴ - ناز پرورد تنعم نبرد راه به دوست

عاشقی شیوه‌ی رندان بلاکش باشد

به‌ناز په‌روه‌رده‌ی نیو نیعمه‌ت ناگات به دؤست، عاشقی به شیوه‌ی رندانی زه‌جه‌ت
کیش ده‌بیته.

ناز پرورد: به‌ناز په‌روه‌رده تنعم: نیعمه‌ت راه بردن: ریگه بردنه‌وه، گه‌یشتن،
بلاکش: زه‌جه‌ت کیش.

ریگه‌ی گه‌یشتن به دؤست ریگه‌یه‌کی سه‌خت و پر له ده‌رده‌سه‌ری و زه‌جه‌ته‌وه‌ک نه‌و
فه‌رمووده‌یه‌ی که سه‌روه‌ر ده‌فه‌رمووی: به‌ه‌شت به ناره‌حه‌تی و زه‌جه‌ت دوره‌ دراوه.

ریگه‌ی دؤستیش لای خواجه ریگه‌یکی پر له زه‌جه‌ت و ره‌نجه و سوّفیه به‌ناز
په‌روه‌رده‌کانی نیو ناز و نیعمه‌تی روژگار پیاوی نه‌و مه‌یدان و ریگه‌یه‌ن و ریگه‌نابه‌نه‌وه‌سه‌ر
دؤست و ناگه‌ن به دؤست، عاشقی نه‌بیته به شیوه‌ی رندانی زه‌جه‌ت کیش بیت و عاشق
زه‌جه‌ته‌کانی ریگه‌ی گه‌یشتن به دؤست بکیشی.

۵ - غم دنیی دنی چند خوری باده بخور

حیف باشد دل دانا که مشوش باشد

چهند غه‌می دونیای پوچ ده‌خوی باده بنۆشه حه‌یفه دلی دانا په‌ریشان و مشه‌وه‌ش بیت
دینی: دنیا دنی: دنیی‌ه، هیچ و پوچ، بی‌نرخ مشوش: مشه‌وه‌ش، په‌ریشان.
دیسانه‌وه حافظ له دونیای پوچ نه‌دویت و برمان نه‌خاته‌وه که غه‌می دونیای پوچ نه‌خوین،
ئیمه‌ی دانا و عارف نابیت غم بخوین به‌لکو پیویسته له بری غم شه‌رابی عه‌شقی شه‌زلی
بنۆشین، چونکه دلی دانا به غم په‌ریشان و مشه‌وه‌ش ده‌بیته.

۶ - خط ساقی گر از این گونه زند نقش بر آب

ای بسا رخ که به خونابه منقش باشد

گهر خه‌تی روی ساقی به‌م شیوه‌یه ره‌سم له‌سه‌ر ئاو بکات، ئای چهند رووخسار هه‌یه که به
خویناو (فرمیسکی خوینین) ره‌نگین ده‌بیته.

ازین گونه: به‌م شیوه‌یه زند نقش بر آب: ره‌سم له‌سه‌ر ئاو بکات، (نیگار له‌سه‌ر ئاو
بکیشی)، نه‌م درک‌یه که له زمانی فارسیدا هه‌یه و له کوردیدا ده‌رناکه‌ویت به مانای له‌ناو
بردن و کاری بی‌هوده کردن دیت.

وه‌ک: فرشاهی ئامازهی پیداه‌ه نه‌م درک‌یه لیلی تیدایه و شه‌کری به‌واتای زمانی به‌کار
هاتنیت و به واتای شیوه‌گرتنی خه‌تی عوزار له‌سه‌ر رووخساری وه‌ک ناوی ساقی.

رخ: رووخسار خونابه: خویناو، فرمیسکی خوینین منقش: نیگارین

خه‌تی روی ساقی که هه‌میشه ئواتی باده‌نۆشانی جامی شه‌زل بووه گهر به‌م شیوه‌ له‌سه‌ر
رووخساری وه‌ک ئاو روشتنی ده‌که‌ویت یاخود گهر خه‌تی روی ساقی ئاوا به‌م شیوه‌یه کاره‌کان
بیهوده بکات و له‌ناویان به‌ریت و خه‌لکی ره‌نج به خه‌سارا بکات، ئای که چنده‌های روی زور
له بینین که له نه‌نجامی زور رشتنی فرمیسکی خوینینه‌وه (له‌رووی خه‌تی روی عوزاری ساقی)
له‌سه‌ر رویان نیگاری جوان دروسته‌بیته.

واته: نه‌گهر خه‌تی عوزاری ساقی وابکات، عاشقان هینده ده‌گرین فرمیسکی خوینین
ده‌رپژن خویناو له‌سه‌ر رویان نیگار دروسته‌کات و رووخساریان نیگارین ده‌بیته.

۷ - دل و سجّاده‌ی حافظ ببرد باده فروش

گر شراب از کف آن ساقی مپوش باشد

باده‌فروشن خرّقه و به‌رمالی حافظ ده‌بات گهر شه‌راب له ده‌ستی نه‌و ساقیه
مانگتاسایه‌وه بیت.

دلّ: خرقه سجاده: بهرمان کف: دست مهوش: مانگ ناسا
خواجه دلّنیایه له وهی که نه گهر بیّت و شه راب و مهی له دهستی نهو ساقییه، مانگناسایه
وه درگرت و نوّشی بکات نهوا ته و او شته رووکارییه کانی خوئی (خرقه و بهرمان) ه ده داته
مه یفرۆش و شه رابی پیّ ده کپرت.
واته: گهر عیرفان و عهشق له ریگهی نهو ساقی و پیره وه بیّت حافظ به ته و او ده چپته نیو
عهشق و وا مهستی بادهی نه زهلی عهشق ده بیّت که هه مو ره مزی رووکارییه کانی ده خاته لاه.

غه زهلی سه د و په نجا و حه وته م:

به حری موجه سی هه شتی مه خبونی نه صلهم
(مفاعلهن فعلاطن مفاعلهن فع لن)

۱ - خوش است خلوت اگر یار یار من باشد

نه من بسوزم و او شمع انجمن باشد

خوشه خه لوهت نه گهر یار یاری من بیّت نه وه ک من بسووتیم و نهو چرای دیوه خان بیّت.
انجمن: دیوه خان، مه جلیس.

له سهرتای نه م غه زه له دا حافظ بنه مایه ک بو عاشقی (که زیاتر له عه شقی دونیاییدا خوئی
ده نوینی) داد پریتیت که نه ویش خوشه ویستی دوسه ره یه، نهو پیی وایه خه لوهت و ته نیایی
عه شقی خوشه که یاریش ها و ده می نهو عه شقه بیّت نه وه ک من بسووتیم و نهو چرای دیوه خان
خه لکی بیّت و هیچ گرنگییه که به م سووتانه نه دات، له م به یته و به یتی دو وه م دا خواجه به
ناشکرا وینهی غیره تی عاشقمان بو ده کات که هه رگیز نایه ویت مه عشوق دوور له م بیّت و
رازی نییه مه عشوق جگه له دیوه خانی خوئی چرای هیچ دیوه خانیکی دیکه بیّت.

۲ - من آن نگین سلیمان به هیچ نستانم

که گاه گاه براو دست اهرمن باشد

من نهو نه نگوستیله یه ی سوله یمان به هیچ ناکرم که جار و بار له دهستی نه هریمه ندا بیّت
نگین: نه نگوستیله نستانم: ناکرم، ناسه م اهرمن: نه هریمن، شه یتان، دیو.
ناشکرایه که جاریک نه هریمن و دیوان نه نگوستیله یه حه زه رتی سوله یمانیان دزی و له
ده ستیان کرد و نهو نه نگوستیله یه ش هیچ هه لویستیکی نه بوو بویه خواجه نه نگوستیله یه کی
له م جوړه به هیچ ناکریت. یاریکیش که چ له دهستی عاشق و چ له کۆری ره قیباندا بیّت
هه مان هه لویستی هه بیّت لای خواجه وه ک نه نگوستیله که ی حه زه رتی سوله یمانه و به پولیک
ناکرپ. لیږده دا حافظ یار و عه شقی ره تده کاته وه که به ته نیایی مولکی عاشق نه بیّت.

۳ - روا مدار خُدا یا که در حریم وصال

رقیب محرم و حرمان نصیب من باشد

خوایه به ره وای مه زانه که له حه ره می پیگه یشتندا ره قیب مه حره م بیّت و دووری
هیجرانیش به شی من بیّت.

روا مدار: به‌ره‌وای مه‌زانه، قه‌بوولی مه‌که، هه‌لیمه‌گره.

حریم، حه‌رم، سنووری هه‌رشتی حرمان: دووری و بیّ به‌شی.

خواجه لی‌ره‌دا له‌خودا ده‌پاریتته‌وه که له‌دونیای به‌یه‌کگه‌یشتنی یاردا دووچاری هیجران و دووری نه‌بیّت.

له‌شیوه‌ی نزایه‌کدا ده‌پاریتته‌وه خواجه نه‌وه هه‌لنه‌گری و پینی رازی نه‌بی که ره‌قیب حه‌رمی حه‌ره‌مسهرای ویسالی جانان بیّت و بیّ به‌شی له‌و حه‌ره‌مه‌ش نسیمی من‌بیّت.

۴ – هُمای گو مغان سایه‌ی شرف هرگز

بر آن دیار که طوطی کم از زغن باشد

بلیّ به‌بالنده‌ی هوما بلیّ هه‌رگیز سیبهری گه‌وره‌یی و شه‌ره‌فت به‌سهر نه‌و دیاره‌وه مه‌که که توتی له‌بالنده‌ی گه‌ند، خۆری (زه‌غه‌ن) کم به‌هاتر بیّت.

هما: هوما، بالنده‌ی هوما که ره‌مزی گه‌وره‌یی و شه‌ره‌فه و سیبهر سهر هه‌ر که‌س و شوینیکه‌وه بکات به‌ریژ و شه‌ره‌فمه‌ندی بکات.

مفکن: بلاومه‌که‌روه، مه‌که سایه: سیبهر بران: به‌سهر نه‌و

زغن: زه‌غه‌ن، بالنده‌یه‌که له‌تیره‌ی باز که مشک و خشۆکه بچکۆله‌کان راو ده‌کات.

لی‌ره‌دا خواجه توتی به‌ره‌مزی مرۆفی چاک و قسه‌زان و خانه‌دانه‌کان داناوه و زه‌غه‌نیشی به‌هیما مرۆفه هه‌لپه‌رست و چلکاو خۆره‌کان. به‌بالنده‌ی پیروژ و نه‌فسانه‌یی هوما ده‌لیّ هه‌رگیز سیبهر به‌سهر نه‌و ولات و کۆمه‌لگه‌وه مه‌که – که سیبهرت مایه‌ی شه‌ره‌ف و سه‌ره‌رزیه – که تیایدا مرۆفه هه‌لپه‌رست و چلکاو خۆره‌کان له‌مرۆفه چاک و جدیه‌کانی گه‌وره و به‌ریژترن و له‌و کۆمه‌لگه‌یه‌دا به‌های مرۆفه چاکه‌کان له‌زه‌غه‌له‌کان که‌متره.

۵- بیان شوق چه حاجت که حال آتش دل

توان شناخت ز سوزی که در سخن باشد

ده‌رخستنی شه‌وق و تامه‌زرۆیی چ پیویسته کاتی نه‌توانیّ حالی ناگری دلّ له‌و سووتانه‌وه بناسریته‌وه که له‌قسه‌دا هه‌یه.

بیان: به‌یان، ده‌رخست، خستنه‌روو چه‌حاجت: چ پیویسته، چ حاجه‌ت توان شناخت: نه‌توانیّ بناسریّت، نه‌توانیّ ده‌رکریّت سوزی: سووتانیّ

له‌کوردده‌واریدا ده‌کوئریّت قسه‌ بۆنی هه‌یه، بیگومان قسه‌ ته‌نیا نه‌و چه‌ند حه‌رف و ده‌نگه‌ نییه به‌لکو گیانیکی هه‌یه که قسه‌ناسان ده‌رکی ده‌که‌ن، خواجه‌ش پیی وایه که پیویست ناکات

ناره‌زوو و تامه‌زرۆیی نیو دلّ و ناگری دلّ به‌یان بکه‌ین، چونکه له‌سووتانی نیو قسه‌وه به‌ناسانی هه‌ستیان پیده‌کریّت.

۶ – هوای کوی تو از سر نمیرود آری

غریب را دل سرگشته با وطن باشد

ناره‌زووی کۆلانی تو له‌سهرم ده‌رناچیّت، نه‌ریّ (بیگومان) دلّی سه‌رگه‌ردانی غه‌ریب هه‌میشه لای نیشتیمانه .

هوای: ناره‌زووی از سرنمیرود: له‌سهر ده‌رناچیّت سرگشته: سه‌رگه‌ردان

خواجه ناره‌زوویه‌تی که به‌کۆلان و کوچی یار بگات وه‌ک نه‌و غه‌ریبه‌یه‌ی که هه‌میشه دلّی سه‌رگه‌ردانی لای نیشتیمانه‌که‌یه‌تی. لی‌ره‌دا حافظ گه‌ره‌ک و کۆلانی یار به‌نیشتیمان ده‌زانیت نه‌و نیشتیمانه‌ی که غه‌ریبه‌یه‌کان هه‌میشه به‌ئاواته‌وه‌ن روژی له‌روژان تیایدا نارام بگرن و دلّی سه‌رگه‌ردانیان هه‌میشه له‌سوژی نه‌ودایه. خواجه عه‌شق و چیگه‌ی عه‌شقی یار به‌نیشتیمانی عاشقان ده‌زانیت.

۷ – بسان سوسن اگر ده زبان شود حافظ

چو غنچه پیش تو اش مہر به دهن باشد

گه‌ر حافظ وه‌ک سه‌وسه‌نیش ده‌زمانی هه‌بیّت له‌به‌رده‌م تو‌دا وه‌ک خونچه مۆر به‌ده‌م ده‌بیّت.

بسان: وه‌ک دهن: زار، ده‌م

سوسن: گۆلی سه‌وسه‌ن، مہر: مۆر مہر به‌ده‌ن باشد: مۆری به‌ده‌مه‌وه‌بیّت، سه‌ر به‌مۆر بوون واته‌ نه‌کرانه‌وه، لی‌ره‌شدا هه‌ر نه‌و مانایه‌ی مه‌به‌سته که ده‌م ناکاته‌وه و قسه‌ ناکات. سه‌وسه‌ن له‌شیوه‌که‌یه‌وه ده‌رده‌که‌ویّ که پینچ په‌ره و پینچ کاسه‌په‌ره‌ی درییژی نووکتیژی هه‌یه وه‌ک زمان به‌گۆلی فره‌زمان و ره‌مزی زۆر قسه‌ کردن و قسه‌زانی هیئراوته‌وه. خونچه‌ش به‌هۆی نه‌کرانه‌وه‌ی هیما بی‌ده‌نگییه.

خواجه ده‌لیّ: گه‌ر حافظ وه‌ک سه‌وسه‌ن ده‌زمانی هه‌بیّت و توانا و لیاقه‌ت و شایسته‌گی ته‌واوی قسه‌کردنی هه‌بیّت، که هاته‌به‌رده‌م تو و حه‌رمی تو له‌شهرم و خه‌جاله‌تدا وه‌ک خونچه‌زاری ده‌به‌ستریّت و هیچی بۆ ناگوئریّت، هه‌روه‌ک نه‌وه‌ی مۆری بی‌ده‌نگی له‌زاری دراییّت.

غزه‌لی سهد و په‌نجا و هه‌شته‌م:

به‌حری هه‌زه‌جی شه‌شی مه‌حزوف
(مفاعیلن مفاعیلن فعولن)

۱ - خوش آمد گل، وزان خوشتر نباشد

که در دستت بجز ساغر نباشد

گوّل به خیر بیت، له‌وه خوشت نابی که له ده‌ستتدا جگه له پینک نه‌بی.

گوّل هات و له‌گه‌لّ خوژی جوانی و سه‌فای هی‌نا، له‌م مه‌وسیم و وه‌رزی گوّل‌ه‌شدا هیچ شتی له‌وه چاکتر نییه که پینک بگرینه ده‌ست و شه‌راب بنۆشین. واتنه: له‌م مه‌وسیمی عه‌شق و جوانییه‌دا که گوّل‌ه‌کان جوانی مه‌عشوقی نه‌زه‌لیمان ده‌هیننه به‌رچاو هیچ له‌وه چاکتر نییه پینکی عه‌شقی نه‌زه‌لی بگرینه ده‌ست و ساتی له عه‌شقی نه‌و مه‌حبوب و جه‌ماله‌دا بسووتی‌ین و مه‌ست بین.

۲ - زمان خوشدلی دریاب و دُر یاب

که دائم در صدف گوهر نباشد

سوود له سه‌رده‌می دلخۆشی وه‌رگره و دوپ و گه‌وه‌هر به‌ده‌ست به‌یینه، چونکه هه‌میشه گه‌وه‌هر له سه‌ده‌فدا نابیت.

دریاب: سوود وه‌رگره، تی بگه دریاب: گه‌وه‌هر و دوپ به‌ده‌ست به‌یینه.

صدف: سه‌ده‌ف نه‌و قاوغه‌ی که مرواری تیدایه.

خواجه سه‌رده‌می دلخۆشی و شه‌وق و چالاک‌ی به گه‌وه‌هری نیو سه‌ده‌ف ده‌زانی‌ت، بینگومان مه‌رج نییه هه‌میشه سه‌ده‌ف گه‌وه‌هری تیدا بیت، زۆر جار به‌تالنه، نه‌میش له‌و راستییه به ناگایه و ده‌لی: که کاتی دلخۆشیت و له سه‌رده‌می دلخۆشی ژیاندایت سوودی لی وه‌رگره و گه‌وه‌هری جوانی عه‌شق و جوانی کوژکه‌ره‌وه، چونکه مه‌رج نییه هه‌میشه سه‌ده‌فه‌کانی ژیان پر له مرواری و گه‌وه‌هری دلخۆشی بن و ره‌نگه ئیدی سه‌ده‌فی ژبانی تو خالی بیت له مرواری فرسه‌ت و چانس. ئەم دلخۆشییه کورته ده‌گه‌نه‌ی خواجه باسی ده‌کات سه‌رده‌می گوّل و به‌هاری کورتی جوانییه، وه‌ک له به‌یتی سییه‌مدا روونی ده‌کاته‌وه.

۳ - غنیمت دان و می خور در گلستان

که گل تا هفته‌ی دیگر نباشد

به فرسه‌تی بزانه و له گوّل‌زاردا مه‌ی بنۆشه، چونکه گوّل تا هه‌فته‌یه‌کی دیکه نامینی

غنیمت دان: به‌فرسه‌تی بزانه

سه‌رده‌می جوانی گوّل سه‌رده‌می‌کی کورته بۆیه شاعیر بیرمان ده‌خاته‌وه که به‌فرسه‌تی بزانی له‌م جوانییه‌دا له گوّل‌زار و لاله‌زاردا به‌رده‌وام خه‌ریکی عه‌شق و مه‌ستی بین چونکه ته‌مه‌نی کورتی گوّل ناسامان ره‌نگه تا هه‌فته‌یه‌کی دیکه نه‌مینی.

۴ - ایا پر لعل کرده جام زرین

ببخشا بر کسی کس زر نباشد

ئه‌ی نه‌و که‌سی پینکی زپینت لیوانلیو کردوه له شه‌رابی سوور بیبه‌خشه به که‌سی که زپری نییه.

ایا: ئه‌ی ببخشا: به‌خشه

خواجه به‌وه‌که‌سه که جام و پینکی زپینی پر له شه‌رابی سووری یاقوتی کردوه ده‌لی: بیده به‌وه‌ژاره‌ی که هیچی نییه.

ئه‌کری ئەم به‌یته هاندانی ده‌وله‌مه‌ندان بی بۆ به‌خشین یاخود تانه بی له‌وان که ئه‌ی نه‌و که‌سه‌ی ته‌ته‌وی به پینکی زپین و نیعمه‌ته‌وه بجیته نیو عه‌شقی نه‌زه‌لی و باله و شه‌رابی نه‌زه‌لی بنۆشی نه‌وه کاری تو نییه بیده به‌وه هه‌ژاره‌ی که زپری نییه، چونکه نه‌و قه‌دری نه‌و شه‌راه‌ی عه‌شقی نه‌زه‌لی ده‌زانی نه‌وه‌ک تو. چونکه حافظ ده‌وله‌مه‌ندی و عه‌شقی نه‌زه‌لی به پیچه‌وانه‌ی یه‌کتر ده‌زانی وه‌ک: له به‌یتی (۴) غزه‌لی پیشوودا نووسیویه‌تی:

ناز پرورد تنعم مبرد راه به دوست

عاشقی شیوه رندان بلاکش باشد

۵ - بیا ای شیخ و در خمخانه‌ی ما

شرابی خور که در کوثر نباشد

ئه‌ی شیخ وه‌ره و له مه‌بخانه‌که‌ی ئی‌مه‌دا شه‌رابی بخۆروه که له که‌وسه‌ردا نه‌بی.

خواجه شیخ داوه‌ت ده‌کات بۆ مه‌بخانه‌ی عه‌شقی حه‌قیقی و پیی ده‌لی وه‌ره واز له‌و شیخایه‌تییه رووکاری و سه‌رپییه به‌یینه و شه‌رابی‌کی وا بخۆروه که ناوی حه‌وزی که‌وسه‌ری پی ناگات.

عارفه‌کان به‌هشت و ناز و نیعمه‌ته‌کانی زور به بچوک و بیسه‌هاتر ده‌زانن له عه‌شقی و خو‌شه‌ویستی زاتی‌ حق، هه‌ر بۆیه له‌م سۆنگه‌یه‌وه حافظیش پیتی وایه که ناوی هه‌زوی که‌وسه‌ر هه‌رگیز ناگات به مه‌ستی و عه‌شقی عاشقان. بۆیه شیخ که له به‌ندی ناوی که‌وسه‌ردایه داو‌ده‌ت ده‌کات بۆ عه‌شقی حه‌قیقی .

۶ – بشوی اوراق اگر همدرس مائی

که علم عشق در دفتر نباشد

په‌ره‌کان بشۆ گه‌ر هاو‌ده‌رسی نی‌مه‌ی، چونکه زانستی عه‌شقی له ده‌فته‌ردا نییبه .

بشوی: بشۆ ماۆی: نی‌مه‌ی

عارفه‌کان پیتی‌ان وایه که عه‌شقی و مه‌سه‌له‌ی عه‌شقی ئیلاهی له‌رێگه‌ی په‌ره و ده‌فته‌ره‌وه نییبه، به‌لکو نورێکی ئیلاهییه و ده‌که‌ویته‌وه دلی عاشقانه‌وه، هه‌ر بۆیه خواجه ده‌لی گه‌ر وه‌ک نی‌مه‌یت و هاو‌پۆلی عاشقانی رێگه‌ی حه‌قیقت، ده‌فته‌ر و مه‌دره‌سه پشتگۆی بجه و لا‌په‌ره‌کان بجه‌ره نیو‌ئاو‌هه، چونکه دل‌نیابه زانستی عه‌شقی له‌و رێگه‌یه‌وه به ده‌ست نایه‌ت.

۷ – ز من بنیوش و دل در شاهی بند

که حسنش بسته‌ی زیور نباشد

گۆی له من بگه‌ره و دل به یاریک بده که جوانییه‌که‌ی وابه‌سته‌ی زپۆ و زیو نه‌بی‌ت.

بنیوش: گۆی بگه‌ره - بیسته نیو‌شبه‌ن: گۆی گرتن، بیستن، به‌گۆی کردن

شاهد: یار، مه‌عشوق

بسته: وابه‌سته زیور: زپۆ و زیو، جوانکاری

خواجه په‌ند و قسه‌یه‌کی به‌نرخ بۆ دل‌داران و عاشقان ده‌کات و ناگاداریشیان ده‌کاته‌وه که به گۆیی بکه‌ن و پیتی‌ان ده‌لی: دل مه‌ده‌ن به یاریک که جوانییه‌که‌ی ناسروشتی بی‌ت و به جوانکاری بی‌ت و خودایی نه‌بی‌ت، به‌لکو دل بده‌نه‌وه یاره‌ی که هه‌ر له نه‌زه‌له‌وه قه‌له‌می خودایی به‌ریکی و جوانی نه‌خشان‌دوو‌یه‌تی، یاخودی نه‌و یاره‌ی که له بوونیدا جوانی دارپژاوه .

۸ – شرابی بی خمارم بخش یارب

که با وی هیچ در دسر نباشد

خودایه شه‌رایی بی مه‌ستیم پی ببه‌خشه، چونکه به‌ر شه‌رابه هیچ ده‌رده‌سه‌ری و مه‌ینه‌تیک نایه‌ته‌دی.

بی خمارم: بی مه‌ستی، شه‌راییک که سه‌رخۆش نه‌کات وی: نه‌و

دردسر: ده‌رده‌سه‌ری و مه‌ینه‌تی.

شه‌راییک که مرۆف مه‌ست نه‌کات و پی سه‌رخۆش نه‌بی‌ت ته‌نیا شه‌رایی عه‌شقی شه‌زه‌لی و مه‌جوبی شه‌زه‌لییه، نه‌و شه‌رابه‌یه که له‌بری مه‌ستی مرۆف بی‌دار نه‌کاته‌وه و ئیدی هه‌رچی مه‌ینه‌تی و ده‌ردی سه‌ر هه‌یه لیتی هه‌لدین، خواجه ده‌لی خواجه عه‌شقی حه‌قیقی که شه‌راییکه و سه‌رخۆشم ناگات به‌م به‌نده‌یه‌ت لوتف بفرمو، نه‌و شه‌رابه‌ی که به بوونی هیچ ده‌رده‌سه‌ری و مه‌ینه‌تی نامینی له‌م به‌یته‌دا خواجه نه‌و رایه ده‌خاته‌روو که عه‌شقی ئیلاهی مایه‌ی نه‌مانی مه‌ینه‌تی و ده‌رده‌سه‌رییه‌کانی ژیا‌نه .

۹ – من از جان بنده‌ی سلطان اویسم

اگر چه یادش از چاکر نباشد

من له دل و گیانه‌وه به‌نده‌ی سولتانی وه‌سیم گه‌ر چی نه‌و یادیکی به‌نده ناکاته‌وه (به‌نده‌ی له یاد نییبه)

از جان: به‌گیان، به دل و گیان سلطان اویس: مه‌به‌ست له سولتان وه‌سی ایلخانییه که یه‌کیکه له پاشاکانی تیلخانی و (له سالی ۷۳۹ - ۷۷۶ ژیاوه) {ه‌روی، ج ۱، ل ۶۸۱} .

چاکر: به‌نده، خزمه‌تکار

له‌م به‌یته‌دا حافظ مه‌دحی سولتان وه‌یس ده‌کات و به دل و گیان خۆی به‌به‌نده‌ی نه‌و ده‌زانی هه‌رچه‌نده نه‌و هه‌ر نه‌میش له بیری نییبه .

۱۰ – به تاج عالم آرایش که خورشید

چنین زینده‌ی افسر نباشد

به تاجی جیهان رازینه‌ری، خۆر ناوا سلاوی رازینه‌ری پاشایه‌تی نابۆ.

به: بۆ سوینده عالم آرای: رازینه‌ره‌وه‌ی جیهان زیننده: رازینه‌ر

افسر: کلاو هه‌ر وه‌سفی سولتان وه‌یسه سوینده به تاج و سه‌لته‌ته‌ی ده‌خوات که رازینه‌ری جیهانه که خۆریش ناوا کلاوی جوانی و رازینه‌ری نابۆ.

۱۱ – کسی گیرد خطا بر نظم حافظ

که هیچش لطف در گوهر نباشد

کسی ره‌خنه له شیعی حافظ ده‌گری‌ت، که هیچ پارایی و زه‌وقی له سروشتیدا نه‌بی.

گیرد خطا: ره‌خنه ده‌گری‌ت نظم: شیعی لطف: زه‌وق و پارایی گوهر: گه‌وه‌ر، سروشت.

خواجه شانازی به شیعری خوئیوه دهکات و پیئی وایه کهسی ره خنه‌ی لیدده‌گری که هیچ زهوق و سه‌لیقه‌یه کی نه‌بی.
به‌گوتی د. غنی دوور نییه که تم کهسه مه‌به‌ست له سه‌لمانی سارچی بیت که شاعیری ده‌باری ئیلخانیه کان بووه.

غزه‌لی سه‌د و په‌نجا و نو‌به‌م:

به‌حری هه‌زه‌جی شه‌شی نه‌خره‌بی مه‌قبوزی مه‌حزوف
(مفعول مفاعیلن فعولن)

۱ - گل بی رخ یار خوش نباشد

بی باده بهار خوش نباشد

گول بی رووی یار خو‌ش نابی، به‌هار بی باده خو‌ش نابی.
خوش نباشد: خو‌ش نابی، په‌سه‌ند و دلگیر نابی.

خواجه له‌م غه‌زه‌له‌دا هه‌ماهه‌نگی و به‌گشت کردنی جوانی و خو‌شیه‌کان وا ده‌خاته‌پوو ده‌پانه‌ستیه‌وه به‌جوانی جوانه‌وه که یاره و چیتو و له‌زه‌تی چیتو‌کانه‌وه که عه‌شقه، نه‌و پیئی وایه جوانی و خو‌یه‌کان بی یار و بی عه‌شق مانای ته‌واویان نییه. هه‌ر له‌م فه‌لسه‌فه و بیره قوول‌ه‌ویه که تم به‌یته به‌ رووخسار ساده و به‌ ناوه‌رۆک قوول و بونیادیانه سه‌رچاوه ده‌گرن، تیمه له‌ به‌یته‌کانی پاشتردا ته‌نیا به‌یته‌کان وهرده‌گی‌پین، چونکه بیرى نوی و گران له‌ به‌یته‌کاندا نین که پیوست به‌ لی‌کدانه‌وه بکه‌ن.

۲ - طرف چمن و طواف بستان

بی لاله‌عذار خوش نباشد

که‌ناری چیمه‌ن و گه‌ران و پیاسه‌ی باخ بی گول و رووخساریک خو‌ش نابی.
طرف: که‌نار، لای طواف: گه‌ران، پیاسه بستان: باغ بی: بی
لاله‌ عذار: گول و رووخسار، یاریک که رووخساری وه‌ک گول.

۳ - رقصیدن سرو و حالت گل

بی صوت هزار خوش نباشد

سه‌مای سه‌رو مه‌ستی گول به بی ده‌نگی بولبول خو‌ش نابی.
رقصیدن: سه‌ما کردن حالت: مه‌ستی و سه‌رخو‌شی هزار: بولبول

۴ - با یار شکر لب گل اندام

بی بوس و کنار خوش نباشد

له‌گه‌ل یاری شه‌کر لیوی گول نه‌ندام بووندا بی ماچ و له‌باوه‌ش گرتن خو‌ش نابی.
شکر لب: شه‌کر لیو، لیو شیرین گل اندام: گولنه‌ندام، نه‌ندام وه‌ک گولا
بوس، بوسه: ماچ کنار: باوه‌ش.

واته نه گهر له گهڼ یاریکی شه کر لیتیو جواندا بیت و ماچی نه کهیت و له باوهشی نه گریټ خوښ نابیت، لیره دا به پیوستی ده زانم که خوښه ری به ریټو بؤ مانا عیرفانییه کانی یار و ماچ و باوهش بگه ریټه وه که له غزه له کانی پیښوودا شهرح کراون.

۵ - باغ و گل و مل خوش است لیکن

بی صحبت یار خوش نباشد

باغ و گل و شهرباب خوښه، به لآم بی هاوړییه تی یار خوش نابی.

مل: شهرباب

۶ - هر نقش که دست عقل بندد

جز نقش نگار خوش نباشد

هر نیگار ټک که به دهستی عقل بکیشریټ جگه له نیگاری (نیگار) جوان نابی.

واته هر خه یال و نیگاری که عقل ده کیښی جگه له وینه و نیگاری یار نیدی هیچی

جوان نابی.

۷ - جان نقد محقرست حافظ

از بهر نثار خوش نباشد

حافظ گیان پولیکی قه لبه بؤ قوربانی کردن چاک نییه

نقد: پاره، پول محقر: قه لب، بی به ها و نرخ از بهر: بؤ، له بری نثار: قوربانی

خواجه له م بهیته دا گیانی خوی به شایانی قوربانی ریگه ی یار نازانیت.

غزه لی سهد و شه سته م:

به حری هه زه جی هه شتی نه خرب

(مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن)

۱ - کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد

یک نکته ازین معنی گفتیم و همین باشد

که ی شیعری ته ری و پاراو ده گوتریټ کاتی که بیر و میټشک خه مبار بیټ کورته یه کمان له م باره یه وه گوت و به سه.

شعر تر: شیعری ته ری، پاراو انگیزد: ده جوړلیټ، ده گوتریټ، دیت، له چاواگی (انگیختن) وه هاتوه به واتای جولانندن و هاندان خاطر: بیرومیټشک حزین: خه مبار خواجه پیی وایه گهر میټشک و خه یالی مرؤقه حزین و خه مبار بیټ ته وا ناتوانیت شیعری جوان و پاراو بنووسیت یا خود بلیت و گوتن و نووسینی شیعری پاراو وابه سته یه به میټشک و خه یالی نارام و شاده وه.

بینگومان هم رایه به ته و او ی پیچه وانه ی رای ره خنه گره نوییه کانه، چونکه شاعیره کان هه همیشه له ناره حه تی و مهینه تییه کاند شیعره جوانه کانیان نووسیوه. جیساوازی هم رایه شی له وه دایه که خواجه مه به سستی له شیعری عیرفانییه و ته ویش دهرونی نارامی دابراو له دنیا و خه م و ناخوشییه کانی دنیا ی ده ویت میسراعی دووه م ده رچوه نه له م بیر و باسه و ده چیته سهر مه سه له یه کی گرنگی دیکه که عیرفان و سهره تای بوون و ئیراده و ئیختیاری مرؤقه.

له گه له نه وه ی که شیعری خواجه و غزه لیات به گشتی یه کیتی بابه تی تیدا نییه، به لآم د. خرمشاهی گوتنه ی هم غزه له یه کیتی بابه تی تیدا یه و بری جه بریه تی ته و پیشانته دات.

{د. خرمشاهی، ج ۱، ل ۶۲۵}

ره نکه هم یه کیتییه بابه ته به و شیوه زور زه قهش نه بیټ که جه نابی خرمشاهی باسی ده کات، به لآم به گشتی غزه له که له ناستیکی قول و واتایی به رزی ته ده بیدایه و پیویست ده کات له سهر بهیته کان راوه ستین.

سیراعی یه که می هم بهیته نه کری به دوو شیوه بخوینریټه وه که اتا ده گوتریټ، جاری یه که م نه کری له پاش (انگیزد) راوه ستین هم مانایه ده به خشیت که خرایه پروو، به لآم گهر له پاش (خاطر) راوه ستین ته وا مانایه کی دیکه به ده سته وه ده دات.

(که‌ی شیعی تهر بیر و می‌شک ده‌جولینتی که حزین بیت) واته له لیکنده‌وه‌ی یه‌که‌مدا بیر و خه‌یال بکهره و سه‌رچاره‌ی شیعی تهره، به‌لام له لیکنده‌وه‌ی دووه‌مدا سه‌رکاره و ده‌بیته کارتی‌کراوی شیعی تهر، به‌لام لیکنده‌وه‌ی یه‌که‌میان راست تره.

۲ - از لعل تو گر یابم انگشتری زنهار

صد مُلک سلیمانم در زیر نگین باشد

گهر له لیوی تزوه نه‌نگوستیله‌ی په‌نام ده‌ستکه‌وی، سهد مولکی سوله‌یمان نه‌که‌ویته ژیر فهرانی په‌نجه‌مه‌وه.

لعل: یاقوت، لیژده‌دا مه‌به‌ست له لیوی یاقوتییه.

یابم: ده‌ستم که‌وی، به‌ده‌ست به‌ینم.

انگشتر: نه‌نگوستیله زنهار: په‌نای پیشتوانی، نه‌مان.

انگشتری زنهار: نه‌نگوستیله‌ی په‌نادان، ناماژده‌یه به‌و نه‌ریته‌ی که کاتی پادشایان په‌نای که‌سیکیان نه‌دا نه‌نگوستیله‌یه‌ک یا تیرکیان وه‌ک نیشانه پی‌ده‌دان بۆ‌نه‌وه‌ی خه‌لکی بزنان له‌لایه‌ن پادشا یا فهرانه‌واوه نه‌مان دراوه.

زیر نگین باشد: له ژیر فهراندا بیته.

خواجه به یار ده‌لی گهر له لیوی یاقوتینی تسوه نه‌نگوستیله‌ی نه‌مان و په‌نام ده‌ستده‌که‌ویته و به‌ده‌ست به‌ینم سهد مولکی سوله‌یمان له ژیر فهرانه‌واوی مندا ده‌بیته و مولکی من سهد هیئنده‌ی مولکی سوله‌یمان ده‌بیته. لیوی یاقوتینی یار لوتف و که‌ره‌می مه‌عشوقه و خواجه نه‌م لوتفه‌ی نه‌و له‌سه‌ر مولکی سوله‌یمان به چاکتر نه‌داته قه‌له‌م.

۳ - غمناک نباید بود از طعن حسود ای دل

شاید که جو وایینی خیر تو درین باشد

نه‌ی دل نابی له تانه‌ی حسود عه‌مبار بیته، چونکه رهنکه گهر به وردی سه‌رنج بده‌یت خیری تو له‌مه‌دا بیته.

طعن: تانه، سه‌رزه‌نشست وایینی: سه‌رنج بده‌یت، به‌وردی بروانی، بروانیته‌وه.

خواجه لیژده‌دا له‌به‌رامبه‌ر تانه و سه‌رزه‌نشستی حسوداندا به دلی خوی ده‌لیت نه‌ی دل نابیته تو له‌به‌رامبه‌ر نه‌و تانه و سه‌رزه‌نشستاندا خه‌مبار و غه‌مگین بیته، چونکه رهنکه گهر به‌وردی سه‌رنج له‌م کاره بده‌یت بۆت ده‌رکه‌ویته به‌رزه‌وه‌ندی تو له‌م تانه لیئده‌ی حسوداندا بیته نه‌وه‌ک پیاه‌لدان و چاکه‌یان.

د. خرمشاهی له حافظ نامه‌دا وای بۆ چوه‌که نه‌م به‌یته په‌یوه‌ندی به نایه‌تی (وعسی ان تکروه‌ا شینا و هو خیر لکم - سوره البقره ۲۱۶) ه وه هه‌یه.

۴ - هر کو نکند فهمی زین کلک خیال انگیز

نقشش به حرام ار خود صورتگر چین باشد

هه رکه‌سی شتی له‌م قه‌له‌می خه‌یال نه‌نگیزه تیئنه‌گات بی زه‌وق و که‌له‌پوته گهر خوی نیگارکیش چینیش بیته.

کلک خیال انگیز: قه‌له‌می خه‌یال نه‌نگیز، مه‌به‌ست له قه‌له‌می نافه‌رینشه که نه‌م گه‌ردوونه ته‌واوی مه‌خلوقاتی به‌م جوانییه و ته‌واوییه نافراندووه، یا خود مه‌به‌ست له قه‌له‌می پر له خه‌یالی خودی حافظه نقش به حرام: به‌که‌سیک ده‌گوتریته که له رووی جه‌سته‌ییه‌وه جوان و پیکه‌وته بیته و به‌لام له‌رووی عه‌قل و مرۆقایه‌تییه‌وه ناپوخته، که‌له‌پوت، زه‌وق سز.

صورتگر چین: نیگارکیشی چین، کارامه و هونه‌رمه‌ندی گه‌وره بیته وه‌ک هونه‌رمه‌ندی گه‌وره‌ی چین.

خواجه گه‌وره‌یی مرۆف بۆ تیئگه‌یشتن له قه‌له‌می پر جوانی و خه‌یالی نافه‌رینش ده‌گیتریته‌وه و پیی وایه هه‌رکه‌س شتی له‌و جوانییه‌ی ده‌رک نه‌کردیته و په‌ی به جوانی و سه‌رنج‌راکیشی نه‌م گه‌ردوون و مه‌خلوقاته نه‌بردیته که‌له‌پوت و بی زه‌وقه گهر نیگارکیشی‌کی کارامه و لیژانی وه‌ک نیگارکیشی چینیش بیته.

یاخود نه‌و که‌سه‌ی که په‌ی به جوانی و خه‌یال نه‌نگیزی قه‌له‌می من (حافظ) نه‌بردووه، ده‌به‌نگ و که‌له‌پوته.

د. هروی و مهدی معینیان له (دیوان حافظ با معنی شیوای فارسی، ل ۲۷۵ دا واتایه‌کی دیکه‌یان له {ج ۱، ل ۶۸۹} بۆ (نقشش به حرام) هیئناوه که پییان وایه مانای دروستی نیگارکیشی لی‌ه‌رام بیته.

واته: که‌سی که له جوانی قه‌له‌می نافه‌رینش تیئناگات و په‌ی به وردی و جوانی گه‌ردوون نابات گهر نیگارکیش چینیش بیته نیگارکیشی لی‌ه‌رام بیته، (چونکه به‌ره‌می بی‌سه‌مه‌ره)، به‌لام نه‌وه‌ی راستی بیته نه‌م جوړه لیکنده‌وه‌یه له فره‌ه‌نگه‌کاندا بۆ نه‌م زاراویه نه‌هاتووه.

۵ - جام می و خون دل هر یک به کسی دادند

در دایره‌ی قسمت اوضاع چین باشد

جامی مه‌ی و خوینی دل‌یان هه‌ریه‌ک به‌که‌سی داوه نه‌ری له بازنه‌ی قسمه‌تدا بارودوخ به‌م شیوه‌یه‌یه.

جام می: پینکی مہی، نیشانہی لہزہت و چپڑی ژیانہ، خوشبہختی.

خون دل: خوینی دل، نارہحتی و زہجت کیشی دایرہی قسمت: بازنہی قسمت و چارہنوس.

نہم بہیتہ لہروانگہی جہریہتی خواجہوہ سہرچاوہ دہگریت و دہلی: لہ چارہنوسی ہہرکہسیکدا شتیکیان بو دیاری کردوہ و ہہندیکی پینکی مہی واتہ خوشبہختی و خوشگوزہرانییان پیداوہ و ہہندیکی دیکہ زہجت و نارہحتی و عارہقی نیو چہوان، نہری لہ بازنہی چارہنوس و قسمتدا ناوایہ و بہم شیوہیہ پینکہکان دابہشکراوہ ہہندیکی خوشبہختی ہہندیکی زہجتکیشی و بہدبہختی.

بہلام ابوالحسن خمتی لاہوری لہ {شرح عرفانی غزلیای حافظ، ج ۲، ل ۱۴۹۴} دہلی: دہلی: نہم دوانہیان ہہردوکیان داوہ، بہ کہسیک و بہم پیہہ واتہی بہیتہ کہ دہیتہ: ہہر کہسیک خوشی و ناخوشی لہ چارہنوسی نووسراوہ و دایرہی قسمت ناوایہ کہ مرؤف خوشی و ناخوشی ہہیت و ہہرگیز یہکیکیان بہ تہنیا نیہہ . لہراستیدا نہم رایہی دووہمیان زیاتر لہگہل بیری خواجہ ریک دہکہوتہوہ، چونکہ خواجہ لہ غزہلہکانی پیشوودا دنیای بہ خومیکی سہراوبن داوہتہ قہلہم کہ دوو روسافی تیکہلاو بوہ و لیکجیا کردنہوہیان مہحالہ. بہلام بہیتی دوی نہمہ زیاتر جہخت لہ واتای یہکہم دہکاتہوہ.

۶ – درکار گلاب و گل حکم ازلی این بود

کاین شاهد بازاری وان پردہنشین باشد

لہکاری گولاو و گولدا حوکی نہزہلی نہمہ بوو کہ نہم خو (نمای) نواندن و نہو پردہنشین بیت.

گلاب: گولاو شاهد بازاری: خو نواندن و خو دہرختن لہنیو کومہلدا پردہنشین: بی گومان گول جوانی نیو کوو و کومہلانہ و بہردہوام خہریکی خوغمایش کردنہ و لہبہرامبہریشدا گولاو لہ جینگہیہکدا دادہنریت و خہلوت نشین و شاراوہیہ خواجہ نہم حالہتہ بہ حوکی نہزہلی نہداتہ قہلہم و پیی وایہ حوکی نہزہلی بریاری نہمہی داوہ و نہمی کردوہتہ بہشی گول و نہویشی کردوہتہ بہشی گولاو.

۷ – آن نیست کہ حافظ را رندی بشد از خاطر

کاین سابقہی پیشین تا روز پسین باشد

نہوہ نیہہ کہ حافظ رندی لہبیر بچیتہوہ، چونکہ نہم بریارہی نہزہل تا رؤژی قیامت بہردہوامہ .

آن نیست: نہوہ نیہہ، وانییہ، وامہزانہ بشد از خاطر: لہبیر بچیتہوہ سابقہ پیشین: بریاری نہزہل چارہنوسی نہزہلی روز پسین: دوا رؤژ، رؤژی قیامت.

خواجہ پیی وایہ کہ رندی نہو بریاریکی نہزہلیہ و لہ چارہنوسی نہودا وا بریاردراوہ ہہربویہ مہحالہ نہم بریارہ نہزہلیہ تا رؤژی قیامت ہہلہوشیتہوہ و دہلی: وامہزانہ رؤژی حافظ رندی لہبیر نہچیتہوہ و وازی لی دہہینی، چونکہ قہدہری نہزہلی منہ و تا قیامت بہردہوام دہبی.

غزه‌لی سهد و شه‌ست و یه‌که‌م:

به‌حری ره‌م‌لی هه‌شتی مه‌خبونی ته‌سلم

(فاعلاتن فعلاتن فع لاتن فع لن)

۱ - نفس بادِ صبا مُشک فشان خواهد شد

عالم پیر دگر باره جوان خواهد شد

نه‌ف‌سی بای سه‌با میسک پرژین ده‌بیت جیهانی پیر دیسانه‌وه لاو ده‌بیت‌وه

مشک فشان: میسک پرژین، بونی میسک گرتن.

عالم پیر: جیهانی پیر، مه‌به‌ست له جیهانی وشکی پاییزه که وه‌ک پیر و که‌نه‌فته.

دگر‌باره: دیسانه‌وه، سه‌رله‌نوی جوان خواهد شد: لاو ده‌بیت‌وه، که‌نج ده‌بیت‌وه.

خواجه باس له هاتنه‌وهی به‌هار ده‌کات که‌تیا‌یدا سروهی به‌یان به بونی گولان و میسکی

یار بون ده‌گریت و میسک ده‌پرژینی و جیهانی پیریش سه‌رله‌نوی جوان ده‌بیت‌وه.

۲ - ارغوان جام عقیقی به سمن خواهد داد

چشم نرگس به شقایق نگران خواهد شد

نه‌رخه‌وان پیکی سووری (عه‌قیقی - دوری) ده‌دات به یاسه‌مین و چاوی نیرگس سه‌یری

گولاله ده‌کات .

ارغوان: دره‌ختی نه‌رخه‌وان گولی سووری هه‌یه جام عقیقی: پیکی سووری یاقوتی

سمن: یاسه‌مین نگران: له‌کاتی سه‌یر کردندا شه‌قایق: گولاله

له‌به‌رده‌وامی به‌یتی یه‌که‌م و هاتنی به‌هاردایه و باسی له گونجان و هه‌ماهه‌نگی سروشت

ده‌کات که هه‌موویان پیکه‌وه هه‌ماهه‌نگ و جوانن، بون نمونه نه‌رخه‌وان گولی سووری نالی

یاقوتی ده‌گریت و به‌رهو یاسه‌مین شو‌رده‌بیت‌وه هه‌روه‌ک ته‌وه‌دی که ده‌لیسی پیکی شه‌راب

پیشکه‌شی گولاله یاسه‌مین ده‌کات و چاوی مه‌ستی نیرگیش به‌رده‌وام سه‌یری گولاله ده‌کات .

۳ - زین تناول که کشید از غم هجران بلبل

تا سراپردی گل نعره‌زنان خواهد شد

له‌م سته‌مه‌ی که بولبول به ده‌ست غه‌می دووریه‌وه کیشای تا سه‌راپه‌رده‌ی گول به داد و

هاواره‌وه ده‌روات.

تناول: سته‌م، ده‌ستدریژی سراپرده: سه‌راپه‌رده، خیمه‌ی گه‌روه، چادرگا.

نعره‌زنان: به‌داد و هاوار کرده‌وه.

خواهد شد: ده‌روات (هه‌ندی جار - شد - به‌واتای رویشیت دیت)

له زستانی سارد و کرپه‌ده‌دا که گول هه‌لده‌وه‌ریت ئیدی بولبول هه‌میشه له غه‌می دووری

یاری دیرینه‌یدا ده‌تلیتته‌وه و شاعیر ته‌م دووری و خه‌می هه‌جرانه به‌سته‌می‌ک له‌گول ده‌زانیت.

هه‌ر بویه گول له ته‌نجامی راکیشانی ته‌م زولم و سته‌مه‌ی خه‌می دووری یاره‌وه کاتی به‌هار

دیت به داد و هاوار و تاواز خویندنه‌وه به‌رهو چادرگه و خیمه‌ی سولتانی گول ده‌روات ته‌م

هاوار و داده‌شی له ته‌نجامی سته‌می خه‌می دووری زستانی سارد و کرپه‌وه‌یه.

ته‌م چند به‌یتیه‌ی سه‌روه هه‌موو له‌وه‌سفی هاتنی به‌هاردا که بون عارفه‌کان وه‌رزی شه‌وق و

شو‌ری عه‌شق و چوونه‌وه نیو دونیای پاکیتی و ناشنایی مه‌عشوقه.

۴ - گر ز مسجد به خرابات شدم خُرده مگیر

مجلس وعظ درازست و زمان خواهد شد

گه‌ر له مزگه‌وته‌وه رویشتم بون مه‌بخانه ره‌خنه مه‌گره، چونکه کوزی ناموزگاری دریتزه و

کات تیده‌په‌ریت.

شدم: رویشتم خُرده مگیر: ره‌خنه مه‌گره درازست: دریتزه

زمان خواهد شد: کات تیده‌په‌ریت.

وه‌ک پیشتریش باسکرا (مزگه‌وت) و شوین و چه‌مه‌که روکاریه‌کانی ئایین لای خواجه

به‌نیگه‌تیقی باسکراون و له به‌رامبه‌ر ته‌و وشه و چه‌مه‌کانه‌شدا حافظ وشه و چه‌مه‌کی نویی

وه‌رگرتوه - ته‌لبه‌ت ته‌م وه‌رگرتنه له پیش حافظیشدا ره‌واجی هه‌بووه - لای ابوالحه‌سه‌ن

ختمی لاهوری مزگه‌وت تابلوی جیلوه‌ی (جه‌مالی)ی و خه‌رابات تابلوی جیلوه‌ی (جه‌لال)ی یه

که ری‌بواری ریگه‌ی ته‌ریقه‌ت لهو جیلوه و ده‌رکه‌وتنه‌ی زاتی جه‌لالی حه‌ق فانی بییت واته

گه‌ر مزگه‌وت - که تابلوی ده‌رکه‌وتنی جه‌مال - جوانیه‌ی و مانه‌وه‌ی بوونی ری‌بواره،

خه‌رابات تابلوی ده‌رکه‌وتنی زاتی جه‌لاله و ته‌بیته‌ی مایه‌ی فه‌نا و نه‌مانی بوونی ری‌بواری {شرح

عرفانی غزله‌ی حافظ - ابوالحسن عبدالرحمن لاهوری - تصحیح و تعلیقات به‌اء‌الدین

خرم‌شاهی چاپ چهارم / چهار جلدی کورش منصور ۱۳۸۱ نشر قطره تهران حسین مطیعی

لعین، ج ۳، ل ۱۵۹۵}.

به‌م بییه‌ی مزگه‌وت نابیته هو‌ی له‌ده‌ستدانی خود که ته‌م له‌ده‌ستدانه و فه‌نا بوونه دوا پله و

دوا ئاواتی عارفه‌کانه، به‌لام مه‌بخانه و خه‌رابات که ره‌مزی عیرفانه ته‌و سیفه‌ته‌ی تیدایه.

خواجه به ره‌قیبان ده‌لی: گه‌ر له مزگه‌وته‌وه ده‌رکه‌وتم و رویشتم بون مه‌بخانه‌ی عه‌شق ره‌خنه

مه‌گرن و تانه و ناو و ناتۆردم مه‌خه‌نه شوین، چونکه من عاشقم و کۆپری وه‌عز و نامۆژگاری مزگه‌وتیش دوور و درێژه و کاتی زۆری ده‌وێت که منی عاشق توانای به‌سه‌ر بردنی ئه‌و هه‌موو کاته‌م نییه.

۵ - ای دل ار عشرتِ امروز به فردا فکنی

مایه‌ی نقدِ بقا را که ضَمَان خواهد شد

ئه‌ی دل گهر خۆشگوزهرانی ئه‌مڕۆ بجه‌یته به‌یانی کێ زامنی (گره‌نتی دل‌نیایی) نه‌قدی مانه‌وه ده‌بیته.

ار: ئه‌گهر، ئه‌ر

عشرت: خۆشگوزهرانی، دلشادی له زاراوه‌ی عیرفانیدا به‌واتای هاوده‌مییه له‌گه‌ل زاتی هه‌قدا به شعور و ئیدراک.

فردا: به‌یانی

فکنی: بجه‌یته، دوا بجه‌ی بقا: مانه‌وه که: کێ ضامن: زامن، زه‌مانه‌ت، گرهنتی.

خواجه مانه‌وه و به‌قای وه‌ک ده‌ستمایه‌یه‌کی گه‌وره و گرنگ داوه‌ته قه‌لم. ئه‌م به‌یته ته‌واوکه‌ری به‌یتی پێشوه که تیایدا مزگه‌وتی به‌ره‌و مه‌بخانه به‌جی هیشته و به‌ره‌قیبانی گوت تانه و ره‌خه‌ مه‌گرن، چونکه ده‌رسی مزگه‌وت درێژه و کاره‌کانی دیکه‌مان له ده‌ست ده‌دات لێره‌دا به دل ده‌لێت گهر هاوده‌می له‌گه‌ل زاتی هه‌قدا بۆ سه‌به‌ینی دوا بجه‌یت و ئه‌مڕۆ نه‌رۆیته نێو عه‌شقی ئیلاهییه‌وه و له‌و ده‌ریا و ئاوه زوڵاله نه‌خۆیته‌وه و پاراو نه‌بیته کێ گرهنتی ئه‌وه ده‌کات که تا سه‌به‌ینی ئه‌م کاته‌ت به‌رده‌وام بیته تا جاریکی دی ئه‌و فه‌یزه ئیلاهییه‌ت به‌نسیب بیته بۆیه گوی به ره‌خه‌ مه‌ده و به‌دل‌نیاییه‌وه هه‌نگاو به‌ره‌و مه‌بخانه‌ی عه‌شق هه‌لگره.

۶ - ماه شعبان منه از دست قدح کابن خورشید

از نظر تا شبِ عید رمضان خواهد شد

مانگی شه‌عبان پێک له ده‌ست لامه‌به، چونکه ئه‌م هه‌تاوه تا شه‌وی جه‌زنی ره‌مه‌زان له‌به‌ر چاوان ون ده‌بی.

شعبان: مانگی شه‌عبان، مانگی پێش ره‌مه‌زان که له‌کوردیدا به (کۆله‌مانگ) - کورته مانگ) ناسراوه.

از دست منه: له ده‌ست دامه‌نی خورشید: هه‌تاو از نظر: له چاوان

خواجه زۆر جار ناماژه به‌وه ده‌کات که له مانگی ره‌مه‌زاندا به هۆی سه‌رقالی به ئه‌دا کردنی فه‌زری رۆژوه‌وه له عه‌شق و عیرفان دوور ده‌که‌وتیته‌وه. لێره‌شدا پێکی عه‌شقی به‌هه‌تاویک داوه‌ته قه‌لم و ده‌لی له مانگی شه‌عبانی پێش ره‌مه‌زاندا به‌رده‌وام خه‌ریکی باده‌نۆشی و سه‌رقالی عه‌شق به، چونکه ئه‌و هه‌تاوی پێکی عه‌شقه له دوائیواری مانگی شه‌عباندا ون ده‌بیته و تا دوایین رۆژی ره‌مه‌زان - تا شه‌وی جه‌زنی - له پێش چاوان ده‌پرات. بۆیه ئیستا که مانگی شه‌عبانه - یاخود مانگی شه‌عبان - به فرسه‌ت بزانه و له‌ده‌ست خۆتی ده‌رمه‌که.

۷ - گل عزیزست غنیمت شمردیش صحبت

که به باغ آمد ازین راه و ازان خواهد شد

گول تازیزه هاوده‌می ئه‌و به‌غه‌نیمه‌ت بزنان، چونکه له‌م ریگه‌وه هاته نێو باغه‌وه و له‌ویانه‌وه ده‌رده‌چیت (ته‌مه‌ن کورته).

غنیمت: غه‌نیمه‌ت، ده‌ستکه‌وت شمردیش: بده‌نه قه‌لم، بزنان

خواجه گول به شتیکی خۆشه‌ویست و تازیز ده‌زانیت، تازیزیک که ته‌مه‌نیکی کورته هه‌یه و هه‌ر ئه‌لێی له‌م ده‌رگاوه دیت و له‌ویانه‌وه ده‌چیتته ده‌روه بۆیه پیمان ده‌لێت، هاوده‌می و هاوڕیبه‌تی گول - له‌و ته‌مه‌نی کورته‌دا - به ده‌ستکه‌وت بزنان و له‌ده‌ست خۆتانی ده‌رمه‌که‌ن و چێژ له‌هاوڕیبه‌تی کورته گول ببینن، چونکه هه‌رکه له‌م ریگه‌وه هاته نێو باغه‌وه له‌وی دیکه‌یانه‌وه ده‌چیتته ده‌روه و ئاوا ده‌بی.

له میسراعی یه‌که‌مدا (ش) ی جیناوی لکاوی که‌سی سیبه‌می تاک جینگۆرکی ی پینکراوه و له ئه‌سلدا به‌م شیوه‌یه‌یه:

غنیمت شمرد صحبتش: هاوڕیبه‌تی به ده‌ستکه‌وت بزنان.

۸ - مطربا مجلس انس است غزل خوان و سرود

چند گوئی که چنین رفت و چنان خواهد شد

ئه‌ی موتریب مه‌جلیسی هاوده‌مییه غه‌زله‌ بلێ و سرود بخوینه چه‌نده باسی رابردوو (تاوا تیپه‌ری) و داها‌توو (تاوا ده‌بی) ده‌که‌یت.

مطرب: ناگادارکه‌روه‌یه له جیهانی ئیلاهی - پیری ته‌ریقه‌ت - شیخ و سه‌ردار (انس)یش چێژ وه‌رگرنتی ناوه‌رۆکییه له هاوده‌می له‌گه‌ل زاتی هه‌قدا. خواجه به شیخ و موتریب که ناگای له برادوو و داها‌توو هه‌یه ده‌لی: ئیستا ئیمه له لوتکه‌ی حال و شه‌وقی و شورداین مزگه‌وتمان به‌جی هیشته‌وه و ها‌تووینه‌ته جزوری تو، تو‌ش به هۆکاره‌کانی عه‌شق که غه‌زله و سرودن، غه‌زله‌لیکمان له عه‌له‌می ره‌بانی و سرودێکی گیانیمان بۆ بلێ تا بچینه‌وه نێو دنیای پر شه‌وق و

شوری عهشق و هیئنده باسی رابردوو و داهاتوومان بۆ مهکه، چونکه ئیمه‌ی تازه عارف پتویستمان به ئیستا ههیه و رابردوو و داهاتوو له دنیای عهشقمان داده‌پریت.

۹ - حافظ از بهر تو آمد سوی اقلیم وجود

قدمی نه به وداعش که روان خواهد شد

حافظ له‌بهر خاتری تو هاته هه‌ریمی بوونه‌وه، بۆ مالتاواپی هه‌نگاوێ هه‌لگره که ده‌گوزهری و ده‌روات (ده‌مری).

از بهر تو: له‌بهر خاتری تو، له‌بهر تو اقلیم وجود: هه‌ریمی بوون

قدمی نه: هه‌نگاوێ هه‌لگره به وداعش: بۆ مالتاواپی پینکردن

دوان: رویشتن، لیره‌دا مه‌به‌ست له مردن یا فه‌نابوونه.

(تو) له‌م به‌یته‌دا نه‌کرێ خودی مه‌عشوقی نه‌زه‌لی بیته و هه‌ریمی بوونیش هه‌مان بوونی مرۆقه و له‌بهر خاتری یار یادخه‌رده‌ی په‌یمانی دیرینه‌ی (ئه‌له‌ستی) مرۆقه، به‌لام گهر (تو) مه‌به‌ست له‌موتربیت بیته - که ئه‌م لیکدانه‌وه‌یه زیاتر روویه‌کی روا‌ه‌تی عارفانه و سو‌فیبانه‌ی هه‌یه - ئه‌وا هه‌ریمی بوون مه‌قامی مه‌یخانه و ته‌ریقه‌ته.

له‌م لیکدانه‌وه‌یه دا حافظ له‌ کاتی‌کدا که له‌ هه‌ریمی مه‌قاماتی ته‌ریقه‌تدا خه‌ریکه ده‌چیتته نیو جه‌زه و حاله‌وه و به‌ره‌وه فه‌نابوونی وجودی خۆی ده‌چیت به‌ شیخ (موتربیت) ده‌لی: حافظ له‌بهر تو مزگه‌وتی به‌جی هیشته و هاته ئه‌م هه‌ریمه‌وه و ئیستاشی به‌ره‌وه فه‌نابوون ده‌چیت ده‌ی به‌ره‌وه‌ی به‌ مه‌قامی فه‌نا بگات له‌ خه‌لوه‌ته هه‌نگاوێک بنی و مالتاواپی لی بکه.

ئه‌کرێ خواجه که ئه‌م لیکدانه‌وه‌یه له‌گه‌ڵ نیگه‌رانی به‌رده‌وامی ئه‌ودا زیاتر ده‌گونجی - به‌ مه‌عشوقی حه‌ق - ئه‌و مه‌عشوقه‌ی که له‌ دیداری بی شه‌سه‌ له‌م دنیایه‌دا و هه‌میشه به‌ ئاواتی جیلویه‌کی ئه‌وه‌وه‌یه - ده‌لیت: من له‌بهر خاتری تو و هاوده‌می تو هاتمه نیو هه‌ریمی بوونه‌وه و په‌یمانی خۆم به‌جی گه‌یاند و په‌یره‌ویم له‌ عه‌شق کرد ئه‌وا ئه‌مرۆ ئیدی ئه‌م بوونه به‌جی ده‌هیلیم و تو هه‌ر نه‌هاتی وهره و مالتاواپییه‌کم لی بکه. ئه‌ی مه‌عشوق گهر بۆ مالتاواپی یه‌کجاره‌کیشم ده‌ره‌کویت هه‌ر خۆش‌حالم. ئه‌م واتایه به‌ته‌واوی له‌و ئه‌سه‌فه قووله‌ی مه‌حوی ده‌چی که ده‌لی:

دلم دهرهات و تو ههر دهرنه‌هاتی

نه‌هاتی هه‌ر نه‌هاتی هه‌ر نه‌هاتی

به‌لام خواجه هه‌میشه هه‌ولده‌دات به‌ سو‌ز و عاتیفه‌ دلی مه‌عشوق نه‌رم بکات بیته‌سه‌ر جیگه‌ی فه‌نابوون یا مه‌رگی ته‌نانه‌ته سه‌رگۆره‌که‌شی.

لیره‌شدا هه‌مان هه‌ولده‌دات که‌من بۆ خاتری تو هاتم ده‌تۆش بۆ مالتاواپی وهره ئاخ‌ر من نه‌مرم و فه‌نا ئه‌م.

غه‌زه‌لی سه‌د و شه‌ست و دووهم:

به‌حری هه‌زه‌جی هه‌شتی ته‌واو

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)

۱ - مرا مهر سیه چشمان زسر بیرون نخواهد شد

قضای آسمان است این و دیگرگون نخواهد شد

من میهری چاوپه‌شام له‌سه‌ر ده‌رناچیت ئه‌مه قه‌ده‌ری ئاسمانه و ناگۆریت

مه‌ر: عه‌شق سیه چشمان: چاوپه‌شان بیرون نخواهد شد: ده‌رناچیت

دیگر گون نخواهد شد: ناگۆریت

(چاوپه‌شان) مه‌عشوق و مه‌حوب و یاری دنیایین و لای عارفه‌کانیش ئه‌م حاله‌ته زۆر ئاسایی به‌ دی ده‌کریت که باسی عه‌شقی مه‌جازی بکه‌ن. د. خرمنشاهی پیتی وایه گهر گومان له‌وه هه‌بیته که یاری حافظ چاوپه‌ش بیته ئه‌وا گومان له‌وه نییه که خواجه عه‌شقی چاوپه‌شانه. {حافظ نامه، ج ۱، ل ۶۳۴} عارفه‌کان ئه‌م حاله‌تی عه‌شق بوونه به‌ ئاسایی ده‌زانن، ته‌نانه‌ته له‌ روانگه‌ی جه‌برییه‌ته‌وه سه‌یری ده‌که‌ن و به‌قه‌ده‌ری ئیلاهی ده‌زانن که هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه له‌ چاره‌مان نووسراوه. ئه‌کرێ ئه‌م دانه پال قه‌ده‌ره خۆدزینه‌وه بیته له‌و پرسیاره زۆرانه‌ی که په‌قیبان به‌رده‌وام ده‌یانکه‌ن. خواجه شاره‌زایانه ده‌لی من عه‌شقی چاوپه‌شام له‌ دل ده‌رناچیت و ته‌وش قه‌ده‌ری ئیلاهییه و ئه‌م قه‌ده‌ره‌ش گۆرانی به‌سه‌ردا نایه‌ته.

۲ - رقیب آزارها فرمود و جای آشتی نگذاشت

مگر آه سحرخیزان سوی گردون نخواهد شد

ره‌قیب ئازاری زۆری دام و بواری بۆ ئاشتی نه‌هیشته‌وه، مه‌گهر ئاهی شه‌و بی‌داران به‌ره‌و ئاسمان به‌رز نابیتته‌وه.

فرمود: ئه‌نجامدا (فرمودن) به‌سی واتای (فه‌رموون - گوته‌ن به‌ریزه‌وه)، (فه‌رمان دان)، (ئه‌نجامدان) له‌ شیعی حافظدا به‌کار هینراوه.

نگذاشت: نه‌هیشته‌وه سحرخیزان: شه‌و بی‌داران گردون: ئاسمان

ره‌قیبی دیوسیفه‌ته ئازاری زۆری عاشقان ده‌دات هیئنده که ئیدی بواریک بۆ ئاشتی و ئاشتبوونه‌وه ناهیلیتته‌وه خواجه له‌ شیوه‌ی پرسیاردا ده‌لی: مه‌گهر ئاه و ئاله‌ی شه‌و بی‌داران به‌رز نابیتته‌وه بۆ ئاسمان و ناچیتته گه‌ردنی ئه‌و ره‌قیبه و نزایه‌کی بۆ ناکه‌ویتته کار. یا ئه‌لی ئاه و ئاله‌ی شه‌و بی‌داران کاریگه‌ری نییه و ره‌قیب به‌رده‌وام ده‌بیته.

۳ - مرا روز ازل کاری بجز رندی نغرموند

هر آن قسمت که آنجا رفت ازان افزون نخواهد شد

روژی نه زل بؤ من جگه له رهندي هيچ کارتيکیان بؤ برپارنده داوم هه ره شهی که لهوی برپاری له سهر نه دري ئیدی بؤی زیاد ناکریت.

نغرموند: برپاریان نه داوه افزون: زیاد افزون نخواهد شد: زیاد نایبیت

خواجه پیی وایه له روژی نه زلدا جگه له رهندي (رووخساری مهلامهت و ناوهوهی ساغ و سهلامهت) هیچی دیکه یان بؤ برپارنده داوه و ئەم برپاردانهش قهدهری ئەمه و هیچ شتیکی دیکه بؤ زیاد و کم ناکریت. ئەم بهیته هه مان واتای بهیته یه که مه که باوهپی برپاوه و کۆتاییه به قهدهر و بهشی دانراو نه گۆر و فهرمودهی (رفعت الاقلام و جفت الصحف) قهله مه کان هه لگیراون و په ره کان وشکبونه وه.

لای ئەم هه ره له یه که م روژه وه برپاره کان دهرچوون و کۆتاییان هاتووه و هه رگیز گۆرانیان به سهردا نایهت.

۴ - خدا را محتسب ما را به فریاد دف و نی بخش

که ساز شرع ازین افسانه بی قانون نخواهد شد

ئهی موخته سیب بؤ خاتری خوا ئیمه به خشه به هاواری دهف و نهی که یاسای شرع له م رووداوه بی قانون نایبیت.

خدا را: بؤ خاتری خودا، له رای خودا محتسب: مه تموری ریگری له خراپه فریاد: هاوار، ناله بخش: به خشه، به دهست ساز: ساز، یاسا و نیزام و پیکهاته افسانه: چیرۆک، لیته ده به مانای روودا و هاتووه قانون: قانون و یاسا و شه رع ئامیری مؤسیقای قانون.

خواجه داوا له محتسب دهکات که ئیمه عاشق و عارف به هاواری دهف و نهی - که ره مزی عیرفانی و عشقی ئیلاهی - به خشه و ریگه بده که ئیمه مه شغولی ئەم عه شقه ی خۆمان بین و به مونکهر و خراپه مهیده ره قهله م، چونکه یاسا و پیکهاته ی شه رع به م مه سه له یه تیکنناچیت و له بناغه نایهت و هیچ زه ره ریگی لی ناکه ویت.

به کورتی خواجه داوا له مه تموری نه هی له خراپه دهکات که ریگه له عه شق و عاشقی نه گریت، چونکه ئەم عه شق و عاشقیه زیانی بؤ ئاین و شه رع نییه.

۵ - شراب لعل و جای امن و یار مهربان ساقی

دلا کی به شود کارت اگر اکنون نخواهد شد

شهرابی یاقوتین و جیگه ی ئەمن و ئاسایش و ساقی یاری میهره بانه، ئەهی دل که ی کاروبارت چاک دهیبت گه ئیستا نهیبت.

لای لاهوری، شهراب، خۆشه ویستی زاتییه له مه بخانه ی مه حبوبدا و جای امن: مه بخانه و خه لوه بخانه ی مورشید و ساقی خودی مورشیدی زه مانه {شهرح عرفانی غزلهای حافظ، ج ۲، ل ۱۵۳۹} خواجه به دلی خۆی ده لیت ئیستا که هه موو مه رج و هۆکاره کان له بارن بۆ شه وه ی که خۆشه خت بیت و بچیته نیو دونیای پاکی عه شقه وه گه ئیستا کارت چاکتر نهیبت و نه توانی خۆشه خت بیت ئەهی که ی دهیبت واته ئیدی بواری نایبیت بؤ خۆشه خت بوون. خواجه لیته ده هانی دلی ده دات که ته واری هۆکاره کان له بارن بؤ عه شق ده ی هه نگاو بنی بؤ نیو دونیای حال و مه قامه کان.

۶ - مجال من همین باشد که پنهان مهر او ورزم

کنار و بوس و آغوشن چه گویم چون نخواهد شد

بواری من ته نیا ئەمه ندهیه که به دزییه وه عاشقی ئەوم، چی له باره ی پیکه وه بوون و ماچ و باوه شییه وه بلیم چونکه ناکریت (بواری نییه).

پنهان: به شاراوپی، به دزییه وه مه رورزیدن: عاشق بوون کنار: پیکه وه بوون بوس / بوسه: ماچ آغوش: باوه ش

ره قیبان له گشت لایه که وه له بۆسه ی نازاردانی عاشقانان هه ره بۆیه خواجه ی عاشق ده لی بیه م حاله وه من ته نیا بواری ئەوه یه که به دزییه وه و به په نهان عاشقی ئەوم و عه شقبازی له گه لدا بکه م و ناکرئ باسی پیکه وه بوون و ماچ و باوه شی یار بکه م. گه ر یار حه قیقی بیت و مه به ست زاتی حه ق بیت (کنار و بوس و آغوش) که مالی (قرب و وصل و اتحاد) ن واته: له کاتیکیدا که من ته نیا له په نهاندا ئەتوانم له عه شقی ئەودا بژیم و عاشقی بم چۆن ئەتوانم له نزیککی و وه سل و اتحاد له گه ل یاردا بدویم.

لیته ده دا خواجه دهسته و سانی عاشقان ده خاته روو له باسکردنی حال و مه قاماتی عیرفانیدا.

۷ - مشوی ای دیده نقش غم ز لوح سینه ی حافظ

که زخم تیغ دلدارست و رنگ خون نخواهد شد

ئهی دیده نه خشی خه م له سهر په ره ی سنگی حافظ مه شو، چونکه ئەم نه خشه برینی تیغی دلداره و رهنگی خوینیش ناروات.

مشوی: مه شو نقش: جیگه، نه قشی لوح: په ره - له وح نخواهد شد: ناروات.

يار هميشه بىّ نياز و موسته غنبييه له عاشق، نهم بيّنيازييهى يار شمشيرىكى تيژوه و برينىكى گه وړهى كردو ته وه دلّى حافظه وه، خواجه به چاوانى ده لئيت: نهى چاوانم به فرميسك هه ولى شوشتنى نه خشى خه مى بىّ نيازى يارمه ده له سهر دلّم، چونكه برينى شمشيرى دلداره و رهنكى خوښنه واته خوښنه له سهر دلّم و خوښنيش به ناو ناروات بوّيه كارىكى بيژوده نه كه هيت و هيچ بهرهميكى نابيت. له واته يه كى قولتدا: خه مى يار به فرميسكى چاوان ناروات و هه رگيز فرميسك خه مى قوللى يار له بير عاشق ناباته وه.

غزه لى سه د و شه ست و سپيه م:

به حرى رهمه لى هه شتى مه خوبنى ته سلمه

(فاعلاتن فعلاتن فع لن)

۱ - روز هجران و شب فرقت يار آخر شد

زدم اين فال و گذشت اختر و كار آخر شد

روژى دورى و شوى داپران له يار دوايى هات نهم فاله م گرتوه و نه ستيره ي به خت هيناي و كار دوايى هات. اختر: نه ستيره گذشت اختر: واته نه ستيره ي به خت له به كى له پله كاني ناوچه ي برج ه كان تپه پرى و به خت هاوړپيه.

نه گهر بيت و زارواه كاني نهم غزه له به واته ي عيرفاني ليكبد ه پنه وه نه وا له ناستيكي به رزى عيرفانيدايه، به لام ناكروى لايه نه ميژوويى و مرؤيسى و كومه لايه تيبه كارى گه ره كاني سه رده مى خواجه ش پشتگوپى بجه ين، چونكه بمانه وى يا نه مانه وى رووداوه بى شومار و دلته زين و دلخوشكه ره كاني سه رده مى خواجه كارى گه ريبه كى به رچاويان به سهر شيعره كانيه وه هه به - گهر به شيوه يه كى شاره وش بيت- له نيو ليكوله ران و شروفه كه راني غزه له كاني خواجه دا د. قاسم غنى و زرين كوب و د. حسين على هروى زياتر بايه خيان بهم لايه نه ميژووييه داوه و زورجار باكراوندى ميژويى غزه له كان ده خنه روو كه له گهل ناوه روژكى غزه له كه دا به ته وارى يه كده گرتته وه - هه ر چنده كه هيشتا سركى غزه له كه بواريك بو جوړه شروفه كاني ديكه ش ده هيلپته وه -.

د. خرمشاهى له (د. غنى) يه وه نقلى كردوه كه خوالىخوشبوو نه گه رى نه وه داده نى كه نهم غزه له بو له ناو چوونى حكومه تى سته مكارى مير پير حسين له شيراز و سهر كه وتنى شا شيخ ابواسحاقه به سه ريدا نو سراوه و تايبه ته به رووداوه كاني سالى (۷۴۳ هـ) يه وه. د. غنى، تاريخ عصر حافظ له خرمشاهى، ج ۱ ل ۶۳۷ و ده رگيراه. به هه ر حال ناتوانر يت ته وارى به يته كاني غزه له كاني حافظ بخريته نيو چوارچيوه يه كه وه، چونكه به كيتى باه تيان تيدا نيبه، به لام نهم رايه بو به يتيك يا خود چهند به يتيك راسته.

باوه ر هينان به باكراوند بوونى نهم رووداوه و راستيبه ميژووييانه بهر به ستن له ريگه ي شه رحيكى ته واره عارفانه ي غزه له كاني خواجه دا، هه ر بوّيه هه ر شروفه و راقه يه كى يه ك جه مسه رى بو غزه له كاني خواجه ناته واره و كه م و كورپى تيدا يه.

سهرنجراکیتشی خواجه و غزه له کانی له وده دایه - که رهنګه نهیننی نه مری خواجه و غزه له کانی بیت - که نه گهر بیت و میژوو پشتگوئې بجهین مانایه کی مری بیسنووری بهرز ددهن به دهسته وه.

خواجه له بهیته دا باس له به سهر چوونی دووری و داپران له یارده کات و هه لتهاتی نه ستیره ی بهخت و ناوابوونی نه ستیره نه گبه تیسه، گهر لایه نه میژوو بیسه که ی نه م بهیته له بهرچاو بگرین مبهه ست له یار شاه شیخ ابواسحاقه، به لام له باکراوندی کی فراوانی مری به وه یار یاری عیرفانی و مه جازی و ته واری خۆشه ویسته دیار و نادیاره کانی مری شه. نه م ته و او بوونی داپرانه لای خواجه بهختی کی گوره و خالی کی چاکه وه که خه لاتی کی پی ددهیت و جهخت له ته واری بوونی خهفته تی دووری یار ده کاته وه.

۲ - آن همه ناز و تنعم که خزان می فرمود

عاقبت در قدم باد بهار آخر شد

نه و هه موو ناز و خۆبهشت زانینه ی (فیزه ی) که پاییز ده یکرد سهر نه نجام له گه ل هه نګاوی شه مائی به هاردا دواپی هات.

تنعم: به ناز و نیعمه ت زیان، له بهیته که دا مبهه ست له فیز و نازه. خزان: خهزان مبهه ست له وهرزی پاییزه که وهرزی خهزانه عاقبت: دواچار، سهر نه نجام آخر شد: دواپی هات خواجه دیسان باس له کوتایی هاتنی ناز و فیزی وهرزی خهزان ده کات که وهرزی بهرهم و سه مبهه و پی وایه که به هار زیاتر شایانی نازه نه وه پاییز و هه به هاتنی به هار نه و نازانه ی پاییز دواپیان دیت. گهر له دوو قوناغی جیاوازی میژوویش بدویت نه و سوو ککردنی قوناغی یه که م و بهرز نرخاندنی قوناغی دووه مه.

۳ - شکر ایزد که به اقبال کله گوشه ی گل

نخوت باد دی و شوکت خار آخر شد

سوپاس بژ خوا که به بهر که ته تی سلاری گوشه ی گوله وه غروری بای مانگی ده ی و شه و که ته درک دواپی هات.

ایزد: یه زدان نخوت: غرور دی: مانگی ده ی یه کتیکه له مانگه کانی سالنامه ی تیرانی که پی ده گوتریت کوچی هه تاوی و نه وتری له سهر ده می عومری خه یامه وه دانراوه، سهره تای سالی کوچی هه تاوی له ۲۱ / ۳ سالی زاپینی دایه و هه مان ری که و ته سالی کوردی هه یه، له دوازه مانگی (ناوی مانگه تیرانی به کان) پیکدین.

که ریشه ی تاقیستانیان هه یه و زۆربه ی مانگه کان چه مکی ناپینی له خۆ ده گرن (باسی زهردهشت و تاقیستا و شهرحی ناوی مانگه کان... زیار) باسی شهرحی ناوی مانگه کان زیار - باسی ته وه ی که تیستا ۱۳۸۳ یه.

له م بهیته شدا خواجه باس له تیبه رینی ناخۆشی و هاتنی خۆشی ده کات هاتنی نه م خۆشیه ش به بهر که ته ی گوله وه یه ناشکرایه گول هه میسه له به هاردا دیت و بای ساردی مانگی (ده ی) درکیش هه میسه له وهرزی خهزان و سهرمادان، له شهرحه عیرفانی به کاندای گول به مورشید و شیخی حافظ لی کدراوه ته وه و گواپه مورشیدی حافظ ناوی (کلرنگ) بووه { شرح عرفانی غزلهای حافظ لاهوری، ج ۲، ل ۱۲۲۸ } واتای شیعه ده کاش ده بیته: به بهر که ته ی شیخ سهرده می نارچه ته ی و دووری له یاری هه ق دواپی هات، به لام نه م رایه جگه له گریمانه یه که هپچی دیکه نیبه و له سهرچاوه باوه ری کدراوه کاندای جهخت له سهر نه وه ده کرتیه وه که خواجه هپچ مورشید و شیخ و ته نانه ت مبهه ب و ته ریه ته تیکیشی نه بووه و شیعه کانی خواجه ش گه واهی نه م راستیبه نه دن.

۴ - صبح امید که بد معتکف پرده ی غیب

گو برون آی که کار شب تار آخر شد

بلی به سپیده تومید که له په رده ی نادیاریدا گوشه گیر بوو وهره دهره و ده چونکه کاری شه وی تاریک دواپی هات.

معتکف: گوشه گیر بدون ای: وهره دهره و شب تار: شه وی تاریک خواجه ده لی به سپیده ی پر له تومید بلین که له گوشه گیری و نیو په رده ی نادیاری بیته دهره وه، چونکه سهرده می شه وی نا تومیدی دواپی هات و تیستا سهرده می تومیده (هه مان واتای بهیته کانی پی شووه که باسی به سهر چوونی نه هاتی ده کات).

۵ - آن پریشانی شبهای دراز و غم دل

همه درسایه ی گیسوی نگار آخر شد

نه و په ریشانی به شه وانی دریز و خه می دل هه موو له سایه ی پرچی یاردا دواپی هات. پریشانی: نیگه رانی، په ریشانی سایه: سایه، سیبه ر، په نا لای خواجه سیبه ری پرچی یار مایه ی دواپی هاتنی ته واری نارچه ته ی و نیگه رانی و خه مه کانی ریواره و لی رده دا جهخت له سهر نه م راستیبه ده کاته وه و ده لی: نه و نیگه رانی به ی شه وانی دریزی دووری و غوربه ت و خه مانه ی دل هه موویان له سایه ی پرچی یار (رذامه ندی نه ودا) دواپی هات.

۶ - باورم نیست ز بد عهدی ایام هنوز

قصه‌ی غصه که در دولت یار آخر شد

له بیّ په‌یمانی و هیج و پوچی رۆژگار وه هیشتا باوهر ناکه‌م که چیرۆکی خه‌فته‌م له به‌ره‌کته و ئیقبالی یار دوایی هاتووه.

باورم نیست: باوهر ناکه‌م ایام: رۆژگار، دنیا قصه‌ی غصه: چیرۆکی خه‌فته‌م، چیرۆکی خه‌م.

خواجه دیسانه‌وه گومانی هه‌میشه‌یی خۆی له دنیا دووباره ده‌کاته‌وه و هه‌ر ته‌ترسی که نه‌و هیج و پوچ و بیّ په‌یمانه‌ی فیلیکی لیّ بکات و خۆشبه‌ختی به‌ ده‌سته‌تووی له‌ ده‌ست بداته‌وه. ئیستا که نارچه‌تی و چیرۆکی خه‌فته‌تی به‌ به‌ره‌کته‌تی یار دوایی هاتووه هیشتا هه‌ر دل‌ه‌راوکی و ترسی دوایی نایه‌ت و ناتوانی باوهر به‌خۆی به‌یّنی که دنیا ده‌سته‌به‌ردار بی‌ت و به‌یّلی که نه‌و چیرۆکه دوایی هاتووه، خواجه خۆی ده‌لی: له بیّ په‌یمانی و وه‌عه‌ده‌ی خلاف و هیج و پوچی رۆژگار وه‌یه که هیشتا باوهر ناکه‌م به‌به‌رکه‌تی یار و وه‌سل و ژوانی یار چیرۆکی خه‌فته‌م دوایی هاتووه.

له‌راستیدا نه‌مه‌ حه‌قیقه‌تی کی‌به‌رکی نیوان دنیا و عاشقانی ریگه‌ی حه‌قه و تا دوا چرکه‌کانی ته‌مه‌ن به‌رده‌وام ده‌بی‌ت و نا‌کری مرۆف له‌نیوه ریگه‌دا ئیدی له‌ گه‌یشتن دلتیا بی‌ته‌وه و پی‌ویسته تا‌کو‌تایی هاتنی ته‌مه‌ن له‌ هه‌ول و زۆرانبا‌زیدا بی‌ت له‌گه‌ل دونه‌ی بیّ وه‌فادا، چونکه نه‌و تا دوا چرکه له‌ که‌میندایه‌ی بۆ مرۆف بۆ نه‌وه‌ی له‌ناومان به‌ری‌ت. نه‌م به‌رده‌وامییه له‌ ناییندا به‌ (استقامت) دراوته‌ قه‌له‌م و خودای گه‌وره‌ش داوای عیباده‌ت له‌ مرۆف ده‌کات تا دوا چرکه‌ی ته‌مه‌ن که مه‌رگه (وا عبد ربك حتى یأتیک الیقین) خواجه‌ش نه‌م راستییه ده‌زانی که دنیا ده‌سته‌به‌ردار نایب و هه‌ولێ خه‌فته‌ی پیدانی مرۆف ده‌دات بۆیه له‌م قۆناغه‌ی وه‌سلێ ئیستاشیدا هیشتا دلتیانیه‌ی له‌ دوایی هاتنی چیرۆکی خه‌فته‌تی به‌ده‌ست دونه‌ی.

۷ - ساقیا لطف نمودی قدحت پُر می باد

که به‌ندبیر تو تشویش خمار آخر شد

ئه‌ی ساقی چاکه‌ت کرد، پینکت پر له‌مه‌ی بی‌ت، چونکه به‌ ته‌کبیری تو په‌ریشانی مه‌ستی دوایی هات.

لطف نمودی: لوتفت کرد، چاکه‌ت کرد تدبیر: ته‌کبیر له‌راستیدا نه‌م وشه‌یه (تگبیر) هه‌مان (تدبیر) ه‌که‌یه، به‌لام له‌ کوردیدا گۆرانی فۆنۆلۆژی به‌سه‌ردا هاتووه و به‌واتای ری‌کخستن و نامۆژگاری و ری‌وشوینی گونجان دانان بۆ کارێک دیت. تشویش: په‌شیوی

خواجه سوپاسی ساقی ده‌کات که نامۆژگاری و ته‌گبیره‌کانی بوونه‌ته‌ مایه‌ی ری‌کخستنه‌وه‌و نه‌هیشتنی په‌شیوی مه‌ستی.

۸ - درشمار ارچه نیاورد کسی حافظ را

شکر کآن محنت بی حد و شمار آخر شد

گه‌ر چی که‌س حساب بۆ حافظ ناکات (که‌س باسی حافظ ناکات) سوپاس بۆ خوا که نه‌و مه‌ینه‌ته‌ بیّ سنوور و بیّ شوماره‌ی دوایی هات.

نیاورد: ناهینتی بی حد و شمار: بی حد و حساب بی سنوور و بی شومار.

خواجه گه‌رچی دۆستان منیان هه‌ر له‌ بیر نه‌بوو له‌کاتی نارچه‌تیدا، به‌لام من شوکری خوا ته‌که‌م که نه‌و نارچه‌تی و مه‌ینه‌تییه بی حد و حسابی دوایی هات. ته‌کری (محنت) عیرفانی یاخود می‌ژوویی بی‌ت.

غزه‌لی شهست و چواره‌م:

به‌حری موجه‌سی هه‌شتی مه‌خوبنی شه‌سلم

(مفاعیلن فعلاطن مفاعیلن فع لن)

۱- ستاره‌ای بدرخشید و ماه مجلس شد

دل رمیده‌ی ما را رفیق و مونس شد

شه‌ستیره‌یه‌ک دره‌وشایه‌وه و بووه مانگی (گولئی) مه‌جلیس و بووه ره‌فییق و هاوده‌می دلئی ویلئی ئیمه.

ستاره: شه‌ستیره بدرخشید: دره‌وشایه‌وه رمیده: راکردوو، هه‌لاتوو، ویل.

له سه‌ره‌تای شه‌رحی شه‌م غه‌زله‌دا پیویسته ناماژه به‌وه بکه‌یین که شه‌م غه‌زله له ستایش و مه‌دحی که‌سیکدا نووسراوه و ته‌واری سه‌رچاوه‌کانیش کۆکن له‌سه‌ر ستایش شامیزی شه‌م غه‌زله، به‌لام له که‌سی ستایش کراودا جیاوازییان هه‌یه، سه‌رچاوه میژووویه‌کان باس له‌وه‌ده‌کن که شه‌م غه‌زله له ستایش و مه‌دحی شا شوجاعدا نووسراوه، به‌لام سه‌رچاوه عیرفانی و ئایینییه‌کان شه‌وه‌سه به پیغه‌مبه‌ر - د.خ - ده‌ده‌نه قه‌لم.

به‌لگه‌ی شه‌وه‌ی که شه‌م ستایش‌کراوه شا شوجاع بیته شه‌ویه که‌له به‌یته‌که‌دا ناوه‌لئاوی (ابوالفوارس)ی دراوته پالا که شه‌م ناوه‌لئاوه بو شا شوجاع به‌کار ده‌هات، به‌لام له به‌یتی دووه‌مدا باسی له نه‌چوونه مه‌کته‌ب و نه‌خوینده‌واری شه‌و زاته ده‌کات و شه‌م سیفه‌تانه‌ش سیفاتی پیغه‌مبه‌ره - د.خ - . به‌هه‌ر حال هه‌ردوو بو‌چوونه که به‌لگه‌ی رازیکه‌ریان به‌ده‌سته‌وه‌یه، به‌لام له‌هه‌مانکاتدا به‌لگه‌ی ره‌ها و یه‌کلاکه‌ره‌ه‌شیاان پی نییه بو ره‌تکرده‌وه‌ی بو‌چوونی به‌رامبه‌ر.

خواجه له‌وه‌سفی شه‌وزاته‌دا ده‌لی: شه‌ستیره‌یه‌ک دره‌وشایه‌وه و بووه ده‌مراست و گه‌وره‌ی کۆر و مه‌جلیس که‌سیک که وه‌ک شه‌ستیره جوان و پرشن‌گدار بوو بووه گه‌وره‌ی مه‌جلیس و بووه ره‌فییق و هاوده‌می دلئی ویل و هه‌لاتووئی ئیمه‌ش، واته نارامی و خو‌شبه‌ختیی به ئیمه به‌خشی وه‌ک چۆن ره‌فییق و هاوده‌م نارامی به مروّقه‌ ده‌به‌خشی.

۲ - نگار من که به مکتب نرفت خط نوشت

به غمزه مسئله آموز صد مدرّس شد

یاری من که نه‌چووه مه‌کته‌ب و هیچی نه‌نووسی (توانای نووسینی نه‌بوو) به‌خه‌مزه مه‌سه‌له‌ی فیتری سه‌د مامۆستا ده‌کرد.

مکتب: مه‌کته‌ب، قوتابخانه مسئله آموز: فیترکه‌ری مه‌سه‌له، هه‌لکه‌ری مه‌سه‌له

مدرّس: مامۆستا.

مه‌به‌ست له (نگار) که ستایش‌کراوه‌که‌یه که لیته‌دا به‌لگه‌ی ته‌واو شه‌ویه که زاتی پیغه‌مبه‌ر (د.خ) له‌سه‌ر بیته، چونکه شه‌و نه‌چووه مه‌کته‌ب و نه‌خوینده‌وار بوو، شا شوجاع پیاوئیکی خوینده‌وار و مه‌کته‌بی بوو.

خواجه لیته‌دا له گه‌وره‌یی شه‌وزاته شه‌دوی که له‌گه‌ل شه‌وه‌ی نه‌چووه مه‌کته‌ب و شه‌سله‌ن خوینده‌واریش نه‌بوو، که‌چی هه‌ر به‌تیله‌ی چاو مه‌سه‌له‌ی بو سه‌د مامۆستای کارامه هه‌لده‌کات و فیتری ده‌کردن، له قورنانی پیروژدا چه‌ندین جار ناماژه (امی - نه‌خوینده‌وار) بوونی پیغه‌مبه‌ر - د.خ - کراوه وه‌ک: ئایه‌تی ۱۵۷-۱۵۸ ی الاعراف له هه‌مانکاتدا له سه‌رچاوه‌کاندا ناماژه به‌وه کراوه که شا شوجاع چووته قوتابخانه و قوتاییه‌کی زۆر زیه‌ک بووه، د. خرمشاهی له زاری محمود کتبی میژوونوسی ئال مظفر له ل ۸۱ ی میژووئی ئال مظفر هوه وه‌ریگرگروه و نووسیویه‌تی له باره‌وه‌ی شا شوجاع ده‌لی: ((له‌ته‌مه‌نی هه‌وت سالی‌دا ده‌ستی‌کرد به خویندن له سالی ۷۴۲ دا که نو ساڻ بوو قورنانی پیروژی له‌به‌ر کرد...)) {خرمشاهی، ج ۲، ل ۸۸۶}. هه‌ریزه به‌دلئاییه‌وه ستایش‌کراوی شه‌م به‌یته و ره‌نگه غه‌زله‌که‌ش پیغه‌مبه‌ر بیته شه‌وه‌ک شا شوجاع هه‌رچه‌نده شا شوجاعیش وه‌ک مندالانی دیکه زۆر نه‌چووته قوتابخانه !?

۳ - به بوی او دل بیمار عاشقان چو صبا

فدای عارض نسرين و چشم نرگس شد

به ئومیدی شه‌وه‌وه دلئی بیماری عاشقان وه‌ک سره‌ه خوئی کرده فیدای گۆنای نه‌سرین و چاوانی نیترگز

(شه‌و) هه‌زهرتی (مه‌مه‌د) ه - د.خ - که روخساری وه‌ک گولئی نه‌سرین و چاوانی وه‌ک نیترگز روت و جوانن دلئی بیماری عاشقانی شه‌و هه‌زهرته که نه‌سرین و نیترگز - یا هه‌ر جوانی و گولئیکی دیکه نه‌بینن - جوانی شه‌ویان بیر ده‌که‌ویته‌وه و وه‌ک سره‌ه خوئیان ده‌که‌نه فیدا و قوربانی شه‌و جوانییانه‌ی که له جوانی شه‌و زاته شه‌چن.

۴ - به صدر مصطبه ام می نشاند اکنون دوست

گدای شهر نگه کن که میر مجلس شد

دۆست ئیستا من له‌سه‌ر ته‌خت داده‌نیشتی سه‌یری گه‌دای شار بکه که چۆن بووته میری مه‌جلیس.

مصطبه: سه کۆ، تهخت له زاراوهی عیرفانییدا مهقامی (محبت)ه. میر مجلس: میری مه جلیس جوړیکه له لپیبرسرای له میواندا و یه کیتکه له پله و پایه کانی سه رده می دهربارهی سه لوجقییه کان، سه روکی دیوانی ته شریفات و میوانداری و له و جوړه یه، یا خود سه روکی دهستهی رازاندنه وهی سفره و خوان و میز و دانانی شهرباب، ساقی.

خواجه گدا و سوالکهری شار به خوئی ده لیت و ده لئی له سایه ی دۆستی (ستایشکراوه وه) ئیستا منی سوالکهری شارا له سه ر سه کۆ و تهختی میری مه جلیس دانیش تووم و بوومه ته میری مه جلیس یا خود له رووی عیرفانییه وه: له سایه ی دۆسته وه ئیستا من له مه قامی محبت دام و زور جیوازم له رابردوی خۆم وهك: هه زره تی عومه ر ده یفه رموو: (کنا اذلاء فاعزنا الله بالاسلام).

۵ - طرب سرای محبت کنون شود معمور

که طاق ابروی یار منن مهندس شد

ئیستا ئیدی تهره به سه رای خو شه ویستی ناوه دان نه بیته وه چونکه تاقی برۆی یار بوته نه ندازیاری .

طرب سرا: مالی شادی و خوشی.

طرب سراب محبت: لانه ی شادی خو شه ویستی درکه یه له دلئی عاشق.

کاتی برۆی یار نه بیته ناوه دانکه ره وهی دلکان ئیدی خواجه دلنیا یه که دلئی نه مه یس که لانه ی عشق و موحیبه ته ناوه دان ده بیته وه.

یار له م به یته دا نه کری خودی زاتی حه ق بیست و عه شقی نه و یا خود شاه شو جاع یا پیغه مبه ر - د.خ - خواجه ده لئی: مادام تاقی برۆی یار بووه ته نه ندازیاری ناوه دانکه ره وهی دلان و تیله یه کی چاوی تیپر پیون ئیدی دلئی پر عه شقی من به و تیله ی چاوه ناوه دان نه بیته وه.

۶ - لب از ترشح می پاک کن برای خدا

که خاطر م به هزاران گنه موسوس شد

له رای خوا لیوم له مه ی پاکه ره وه، چونکه خه یان و بیرم وه سه وه سه ی هزاران گناه ده کات.

موسوس شد: وهس وه سه ده کات، تووشی وه سه وه سه ده بیست.

نه کری (ترشح می) لیردها به واتای خو شه ویستی خود و خو شه ویستی بیست، خواجه داوا له یار ده کات که له م خو ویستی به پاکم که ره وه، چونکه نه بیته مایه ی وه سه وه سه ی هزاران گناه، به م پییه بیست خواجه خو ویستی به هۆکاری وه سه وه سه ی گناه ده زانیست خو له خود دامالین

به ریگه ی رزگار بوون له م گونا ه و وه سه سه انه ده زانیست بویه داوا ده کات یار نه م خود په سه ندیه ی لی دامالیت.

۷ - کرشمه ی تو شرابی به عارفان پیمود

که علم بیخبر افتاد و عقل بیحس شد

ناز و خه مزه ی تو شه رایکی به عارفان نو شی که زانست بی خه به ر و عه قل بی ناگابوو.

شراب پیمودن: شه راب نو شین، شه راب پی نو شین بیحس: بی ناگا

ناز و خه مزه ی چاوانی یار که جلیوه ی یاره وا عارفانی مه ست کرد و شه رابی پی نو شو کردن که بی عیلم و عه قل بوون و هه ردوو کیانیان له ده ستدا. یا خود له واتایه کی به رزتری عیرفانییدا عه شقی جلیوه ی تو هینده به رزه کاتی عاشقان به و ناسته ده گن ئیدی عیلم و عه قل بی ناگا ده بن و توانای نه و جیلوه و مه ستیبه ی عه شقیان نامینی.

۸ - خیال آب خضر بست و جام سکندر

به جرعه نوشی سلطان ابوالفوارس شد

خه یالی ناوی خدری ده کرد و پیکی که ی نه سه که نده ر بویه بووه پیکنو شی مه جلیسی سو لتان ابوالفوارس.

خیال بست: خه یالی کرد، ته مه ننا ی کرد، خوازیاری بوو.

آب خضر: ناوی خدر، ناوی حه یات، ناوی نه مری.

جام سکندر: پیکی نه سه که نده ر، نه و پیکی که نه پییه کانی تیدا ده رده که وت.

جرعه نوش: پیکنو شی

ابوالفوارس: نازناوی شا شو جاعه، نازی نازیان، شاسوار.

نه م به یته ناماژیه کی دیار و ده ستنی شانکراوه بو ستایشی شا شو جاع، چونکه (ابوالفوارس) نازناویکی زور به رچاو و دیاری نه و پادشایه یه. نه م ناماژیه له شرۆفه عیرفانییه کانیشدا باسکراوه، به لام گومانی نه وهش کراوه که نه کری نه م نازناوه بو زاتی پیغه مبه ریش - د.خ - به کار به یتریت.

خواجه له م به یته دا باس له وه ده کات که نه و - خودی شاعیر - به هیوای به ده سه هیئانی ناوی حه یات و پیکی نه یینی دیار خه ری نه سه که نده ر بوو، بویه چووه کو ری با ده نو شی سو لتان (ابوالفوارس) وه واته کو ری با ده نو شی سو لتان هینده مه زنه ده بیته مایه ی به ده سه هیئانی ناوی حه یات و جامی نه سه که نده ر - که نه م دوو سیغه ته ی دوایی له سیغه تی کو ری عاشقانه عارفانه کانه.

قبول دولتیان کیمیای این مس شد

شاعری من وهك زير بهرز و بههاداره، نهری رهامه ندى خاوهن بهختان بووه كیمیای
 نهم مسه.

زر: زير وجود: بهرير و بههادار، خوشهويستی دلان، چيگهی پهسهندي همووان.
 نظم: شاعر

دولتيان: خاوهن بهختان، بهخت ياران كيميا: كيميا نهم ماددهييهی كه مس نهكاته زير
 مس: مس دركهييه له شاعری خوی.

خواجه دان بهودهاده نييت كه شاعره كانی نهم نيستا لای هممو كه سيك وهك زير بههادار و
 سه رنجرا كيشی و نهم شاعرانهش له نهلدا وهك مس بوون. هوی بوونه زيري نهم شاعرانه نهم
 بووه كه يارانی بهختيار خاوهن طالع و بهختی چاك رهامه ندييان لهسه ر نواندووه و بهدلتيان
 بووه، نهم به دل بوونه بووته كيميا و مسی شاعره كانی خواجهی به زير گوريوه.

بهگشتی خواجه چاکی و بههاداری شاعره كانی بو رهامه ندى پاكان و چاكان دهگيرپيتهوه .
 له ههندي نوسخه دا له بری دولتیان - دولت او - هاتووه و ليره دا رهامه ندى چاكان له
 رهامه ندى نهم ودا هتيس كراوتهوه كه (نهم) يش به پيی بهيته كانی پيشوو يا خودی هه زرده تی
 - د.خ - يا شا شو جاع.

۱۰ — ز راه ميکده ياران عنان بگردانيد

چرا كه حافظ ازین راه رفت و مفسس شد

ياران روو له ريگهی مه پخانه وهرگيرن، چونكه حافظ بهم ريگه يه دا رويشت و موفليس بوو.

عنان: ههوسار، ره شو بگردانيد: وهرگيران

خواجه عشق و دونیای عشق بهو دونیایه نهداته قه لهم كه جگه له عشق هيچی ديکهی
 تيدا نييه و مرؤف گهر به نوميدي دستكه وتی دونیایی و دوارؤژی (بههشت و نيعمه ته كانی)
 برواته نيو دونیای عشقه وه كاريکی بی نه نجام دهكات، چونكه عارفه كان عشق به سووتان و
 به قومارتيکی (مهولانا) دؤراو و له دهستانی دارونه دار دهزانن. بويه خواجه نه لي نهم نهم
 دؤستانهی كه هه زتان له دستكه وته و به هيوای نهم وهرن برؤنه مه پخانهی عشقه وه تا
 دهستانه وتی دونیایی و دوارؤژيتان دهستانه ويته ههوساری نهم سپه كانتان راکيشن و بگه رپينه وه،
 چونكه عشق هه موو شته كانتان لی دهسه نيته وه و موفليستان دهكات و حافظ نهم زمونی هه يه
 و بهم ريگه يه دا رويشتووه و موفليس بووه.

له راستيدا نهم بهيته زهنگی ناگادار كرده وه يه بو نهم كه سانهی كه ده يانه وی بو خاتری
 دهستانه وت عاشق بن و ناماده يی خو ونكردن و خو دانه دهست و سووتان يان تيدانييه .
 سه عدی گوته نی: اگر از دوست چشمت برنعمت دوست — گهر چاوت له نيعمه تی دؤسته
 تو دريند خويشی نه دريند دوست — تو به خه می خوته وهی نه له خه می دؤستا.

غزه لى سه د و شهست و پينجه م:

به حرى موجهسى ههشتى مهخونى مهحزوف

(مفاعلهن مفاعلهن فعلن)

۱ - گداخت جان كه شود كار دل تمام و نشد

بسوختم درين آرزوى خام و نشد

گيان تو ايوه تا كارى (مورادى) دل بيتسه بهرهم و نه هات، لهم تاره زووه ناپوخته يه دا سوتايين و بهدى نه هات.

گداخت: تو ايوه، بووه تاو شود كار دل تمام: به ناوات گه يشتنى دل نشد: نه بوو خواجه لهم غزه له دا به گشتى باس له هه ولى زورى دل يا خوى دهكات كه به هيج مه به ستيك ناكات و بهرهمى نابيت. لي ره دا ده ليت: گيان هينده رهنج و مهينه تى كيشا تو ايوه و بوو به تاو، كه چى به مه به ستى به ناوات گه يشتنى دل و هاتنه دىي موارد. دل هه به ناوات نه گه يشت، ئيمه سوتايين لهم تاره زووه ناپوخته و كاله دا - به ناوات گه يشتنى دل - و كه چى به دى نه هات.

لاهورى له شهرحه عيرافانيه كه دا (كار دل) {مه عريفه شهودى عه يانى، ج ۲، ل ۱۴۹۰} يه هم مه عريفه ش به عه قلكارى و استدلال دپته دى، كه هم جو ره بو چونه ش لاي عارفه كان ناپه سه نده. واته گيان تو ايوه تا له ريگه ئيستيد لاله وه به موراد بگات كه نه گه يشت و هم روانگه يه ش به تاره زووى خاو ناكامل ته داته قه لم.

۲ - فغان كه در طلب گنج نامه مى مقصود

شدم خراب جهانى ز غم تمام و نشد

ئه فسوس كه له هه ولى به دهسته ينانى گه نجنامه مى موارد دا هيندهم خه م خوارد ريسواى عالهم بووم و كه چى په يدام نه كرد.

در طلب: له هه ولى به دهسته ينانى.

گنج نامه: گه نج نامه، هه پارچه كاغه زه ي يا هه رشتى كه پاش شار دنه وه ي گه نج و گوه ره كانى ريوشوينى دوزينه وه ي خه زينه ي تيدا دنه نووسرا و يا خود نيشانه ده كرا، رينمايى دوزينه وه ي خه زينه .

مقصود: موارد، ناوات خراب جهانى: ريسواى عالم

جاران خه زينه و گه نجيان له وي رانه كاندا دهشارده وه له شتيكدا ناماژه يه كيان داده نا بو ته وه ي كاتى هه لگرتنه وه رى بهر نه وه سه ر شوينه كه ي، بيگومان به بى هم گه نجنامه يه گه ران به دواى خه زينه دا كار يكي بيته وه يه و تاراده يه ك ريسواييه . خواجه ئه فسوس ته خوات كه به داخه وه من هينده به دواى به دهسته ينانى هه و نيشانه به ي شوينى خه زينه ي (موراد - مه مقصود) دا گه رام له غه مدا ريسواى عالهم بووم و كه چى دهستيشم نه كه وت و په يدام نه كرد.

۳ - دريغ و درد كه در جست و جوى گنج حضور

بسى شدم به گدائى بر كرام و نشد

دريغ و درد كه له هه ولى به دهسته ينانى گه نجى حزووردا زور به گه دايى چوو مه بهر ده رگاي گه ره كان و دهستم نه كه وت.

در جستجوئى / در طلب: له هه ولى به دهسته ينانى كرام: كوى كه ريم، گه ره و به خشتنده كان.

خواجه لي ره دا ده لي دريغ درد بو به دهسته ينانى خه زينه ي حزوور كه ناماده يى قه لبببب لاي مه عشوقى حق و دل كه ندن و دهست شوشتنه له دنيا و ماددييات وه ك سوالكه ره ده رگاي زوريك له گه ره و به خشتنده كانم داوه، به لام لاي ته وانيش دهستم نه كه وتوه .

له ليكده انه وه (حضور) دا كه واژه ينانه له دنيا و زه رق و بريقه كانى وا ده رده كه ويته كه خواجه ستايشى هم زارا وه يه بكات و ته سه ف بو به دهست نه هينانى بخوات و (گرام) يش گه ره كانى ته ريقت بداته قه لم. به لام لاهور هم به يته بهو شيويه ليكده داته وه كه دريغ و درد بو به دهسته ينانى گه نجى حزوور له ريگه ي عه قله وه له ده رگاي زوريك له گه ره و ناو داره كانى دنيا ي عه قلم دا، به لام بى بهرهم بوو.

۴ - به لابه گفت شبى مير مجلس تو شوم

شدم به رغبت خويشن كمين غلام و نشد

به زمانلووسى وتى شه ويك ته بهم ميرى مه جليسى تو به تاره زووى خوم بو كه م ترين غولام و نه هات / نه بوو.

لايه: زمانلووسى، فريو، پارانه وه كمين: كه م ترين، بچو و ك ترين.

يار به ناز و زمانلووسى خويه وه گوتى شه ويك ديم و ده بهم ميرى مه جليسى تو من له خو شى هم په يمانه ي ته وه وه به ويست و ئيراده ي خوم بوومه كه م ترين و بچو و ك ترين غولام و نو كه رى و كه چى په يمانه كه ي نه برده سه ر و نه هات.

(لابه) دوومانای جیواز له یه کتری ههیه که جگه له زمانلووسی (پارانهوه) یه واته به پارانهوه و داواکردن گوتی شهوی ئه به میری مه جلیست.

۵ — پیام داد که خواهم نشست با رندان

بشد به رندی و دردی کشیم نام و نشد

ههوالی نارد (ناگاداری کردینهوه) له گهله رنداندا داده نیشم (ده به هاو دهه)، ئیمه به رندی باده نۆشی ناویانگمان ده رکرد و کهچی ئه ونه هات.

په پیام داد: ههوالی نارد، ناگاداری کردنهوه دردی کشی: باده نۆشی

خواجه دهلی یار ههوالی نارد که له گهله رندان باده نۆشدا ده به هاو دهه ئیمه له خۆشی ئه ههواله وه بوینه رهند و باده نۆش و تا ئه و سنورهی که ناویانگمان به رندی و باده نۆشی دره کرد کهچی یار نه هات و له قسهی خۆی په شیمان بووه وه.

۶ — رواست در بر اگر میطپد کبوتر دل

که دید در ره خود تاب و پیچ دام و نشد

رهوایه گهر کۆتری دل بی نارام و بی قهراره، چونکه له ریگهی خۆیدا ئه لقهی داوی بیینی و نه پریشته.

رواست: رهوایه، شایانه میطپد: نیگه رانه تاب و پیچ دام: ئه لقهی داو

خواجه دلی خۆی به کۆتر ئه داته قه له م و ئه م کۆتری دله ئه لقه و پیچ و لولوی زولفی یاری بیینیوه و خۆی نه خستۆته نیو ئه لقهی پرچی یاره وه و له عه شقی ئه و خۆی شار دۆته وه و ئیستا له قه فه سی سینهدا نیگه رانه، بۆیه ئیستا شایانیتهی و رهوایه که ئیستا نیگه رانه و لیده دات.

۷ — در آن هوس که به مستی ببوسم آن لب لعل

چه خون که در دلم افتاد همچو جام و نشد

به و ئاره زووهی که به مهستی ئه و لیوه یاقوتینه ماچکه م وه ک پینک چه ندیک خوین که واته (رژایه) دلم و کهچی نه شبوو.

در آن هوس: به ئاره زووی، به و ئومیدهی.

خوین رژانه دل وه ک پینک جگه له مانا سه رزاره کییه کهی به واتای ناره حتهی و نیگه رانی.

خواجه دهلی: به ئومیدهی ئه وهی که به لکو به لقای یار بگه م و له لیوی یاقوتی به هره مه ندبیم چه نده نیگه ران بووم و زه همه تم کیشا کهچی بۆم مه یسه ر نه بووم.

له راستیدا بۆچوونیکه عیرفانی له م غه زله دا جه ختی له سه ر کراوته وه که ئه ویش سه رکه وتوو نه بوونی مرۆقه له تهی کردنی قۆناغه کانی عیرفان و گه یشتن به حه قیقه تدا به بی

رینمایی و یارمه تی که سیک له م به یثانهی پيششودا خواجه جه خت له وه ده کاته وه که من به ته نیا هه ولی به ده سته یثانی ئه م گه نجم داوه و سه رکه وتوو نه بووم، بۆیه کرۆک و گه وه هری بیره کهی له م به یتهی داها تودا ده خاته پروو.

۸ — به کوی عشق منه بی دلیل راه قدم

که من به خویش نمودم صد اهتمام و نشد

بی دلیل (رابهر) پی مه خه کۆلانی عه شق، چونکه من له لایه ن خۆمه وه هه ولما ده که چی سه که وتوو نه بووم.

منه: مه نی، مه خه دلیل: رابهر، پيشه وا قدم: پی

به خویش: خۆم، له لایه ن خۆمه وه اهتمام: هه ول، کۆشش

خواجه رینمایی ریواران و ئه و که سانه ده کات که ده یانه ویت له ریگه ی عه قله وه به مه عشوق بگه ن و ده لی من له م ریگه وه — به هاوکاری عه قل — هه ولی زۆرم دا و نه متوانی بگه مه مه به ست و ریگه ی عه شقی ئیلاهی به بی هاوکاری رابهر و ده لیل نابیت و کاری عه قل نییه هه ربۆیه تۆ به بی ده لیل و رابهر پی مه خه ره نیو کۆلانی عه شقه وه، چونکه شکست ده هیینی.

۹ — هزار جیله برانگیخت حافظ از سر فکر

در آن هوس که شود آن نگار رام و نشد

حافظ به ئومیدهی ئه وهی که ئه و یاره رام بکات له پرووی هزره وه هه زار فروفیللی دروستکرد و که چی نه یثانی و سه رکه وتوو نه بووم.

برانگیخت: دروستیکرد، سازیکرد.

له ریگه ی فکر و عه قله وه هه رگیز عاشق به نیگار (مه عشوق) ناگات خواجه ئه م راستییه ده لیت: ده لی من له ریگه ی فکره وه هه زار فروفیللم دروستکرد تابه لکو یار والی بکه م رام بییت که چی سه رکه وتوو نه بووم.

به گشتی غه زله که باس له ره تکردنه وهی عه قل ده کات له مه سه له عیرفانییه کان و عه قل به ریگه یه کی ناته واو بن به ست ده زانیت بۆ گه یشتنه مه عشوق و دوا جار جگه له ریسوایی و نیگه رانی و عه زاب کیشان و بی ئاکامی و گه دایی و... هتد هیچی دیکه نابیته به شی تاقیکه ره وانی.

غەزەلى سەد و شەست و شەشەم:

بەحرى رەمەلى ھەشتى مەحزوف (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن)

۱ - يارى اندركس نىمى ياران را چه شد

دوستى كى آخر آمد دوستداران را چه شد

دۆستايەتى (ھاودەردى) لەكەسدا نابىنم ياران چىيان لىھات، دۆستى كەى كۆتايى ھات
دۆستان چىيان لىھات.

يار: دۆستايەتى، ھاوخەمى و ھاودەردى چەشد: چىيان بەسەرھات، چوونە كوئ.

ئەم غەزەلەى خواجه باس لە ئەمانى رىپورەسى خۆشەويستى و ونبوونى خۆشەويستى و
خۆشەويستان دەكات، ئەم غەزەلە پاش بەسەر چوونى سەردەمىكى كەش و پىر لە دۆستى و
ھاوخەمى نووسراو، كە رەخنەگر و رافەكاران پىيان وايە رەنگە لە سەردەمى شىخ ابو ئىسحاق
بدويت، ياخود وەك لە شەرھە عىرفانىيەكاندا ھاتوو لەسەردەمى يارانى پىغەمبەر بدويت.
ھەرچۆن بىت غەزەلە كە ئەسەفنىكى قولە بۆسەردەمىكى بەسەرچوو كە پىر بوو لە تەبائى و
خۆشەويستى.

خواجه دەلى: يارى و دۆستايەتى لەكەسدا بە دى ناكەم ناخۆ چى بەسەر ياران ھاتوو و
ياران بۆ كوئ رۆيشتوون، دۆستايەتى كەى كۆتايى ھاتوو و چى بەسەر دۆستاندا ھاتوو.

۲ - آب حيوان تيرەگون شد خضر فرخ پى كجاست

گل بگشت از رنگ خود باد بهاران را چه شد

ئاوى ھىيات لىل بوو، خدرى قەدەم موبارەك لە كوئىيە، گول رەنگى خۆى لە دەستدا باى
بەھاران چى لىھات.

آب حيوان: ئاوى ھىيات، تيرەگون: رەش، لىل فرخ پى: قەدەم موبارەك.

بگشت از رنگ خود: رەنگى خۆى لە دەستدا، كالىبووھە.

بەگوئەرى ئەفسانە ئىيىيەكان ئاوى ھىيات كە ئاوى ئەمىرىيە و زولال و پاكە و
سەرچاوھەى لە تارىكىيەوھىيە، تەنيا خدرى زىندە (خضر) ئەزانى سەرچاوھەى لە كوئىدايە و
لاى ئەو دەستدەكەويت، خواجه بە پشت بەستەن بەم ئەفسانە ئىيىيە دەلىت: ئاوى ھىيات و
نەمرى لىل بوو، خدرى پى و قەدەم موبارەك لە كوئىيە تا چارەسەرى بكات بۆمان، گول

لەئەنجامى بى مېھرى و زولمى رۆژگارەوھ كالىبوئەوھ و رەنگى خۆى لە دەستداوھ، باى بەھاران
چى لىھات تاوھكو بە شەنى خۆى رەنگى ئال بە گول بەداتەوھ.

تەواى وشەكانى بەيئەكە دركەن لە واتاى دىكەى كۆمەلايەتى، يا كۆمەلايەتى عىرفانى
(بەيوەندىيە كۆمەلايەتییەكانى عارفان) و باس لە ونبوونى بەھا جوانەكان دەكەن.

۳ - كسى نىمى گوید كه يارى داشت حق دوستى

حق شناسان را چه حال افتاد، ياران را چه شد

كەس نالىت دۆستايەتى ھەقى خۆشەويستى و موحىبەتى ھەبوو، ھەق ناسان چىيان بەسەر
ھات و ياران چىيان لىھات.

داشت: ھەبوو ھەق شناسان: ھەق ناسان چە حال افتاد: چە حالىكىيان بەسەر ھات،
كەوتنە چە حالىكەوھ.

لەسەردەمە جوړاو جوړەكاندا ھاوخەمى و دۆستايەتى، بەردەوام بەھايەكى بەرزى
كۆمەلايەتى و ئىيىنى بوو، بەلام بەھۆى مادىياتى دونيا و سەرقال بوونى مرؤف بە
بەرژەوندىيەكانىوھ رۆژ بەرۆژ ئەم بەھايە بەرەو لەناوچوون و توانوھ رۆيشتووھ و دەروا.

خواجه لەكاتىكدا ئەم گرنگىيە دەزانىت دەلىت: كەس نالىت ھاوخەمى و دۆستايەتى وەك
بەھايەك مافى ئەوھى ھەبوو كە خۆشان بويت، ئەم بەھايە بەتەواى پىشتگوئى خراو، بلىنى
ھەق ناسان چىيان بەسەر ھاتبىت ئاوا كەس باسى دۆستايەتى ناكات و ياران چىيان لى
قەومايىت. لىرەدا خواجه كال بوونەوھى دۆستايەتى بۆ ئەمانى يارانى ھەق ناس دەگىرپتەوھ.

۴ - شہر ياران بود و خاک مهربانان اين ديار

مهربانى كى سر آمد شہرياران را چه شد

ئەم ديارە شارى ياران و خاكى مېھرەبانان بوو، مېھرەبانى كەى كۆتايى ھاتوو، شەھرياران
چىيان لىھات.

ديار: ديار، سەرزەوى، شوئىن، سرامد: كۆتايى ھات، دوايى ھات، شەھرياران: پادشايمان.
خواجه باسى ديارى خۆى (ياخود ديارى ئىسلام) دەكات و دەلىت: ئەم ديارە سەردەمى
ياران و مېھرەبان و خۆشەويستانى تىدا دەزىيا بەلام ئىستا ئەوانەى تىدانەماوھ، مېھرەبانى كەى
دوايى ھاتو و پادشا بەرپزەكانى ئەم ديارە چىيان لىھات.

(شەھرياران) يەكەم و (شەھرياران) دووھم. بە پىي رەنوسى فارسى (ھاو پىست) ن و رەگەز
دۆزى ياران لەئىواندايە بەلام بە پىي رەنوسى كوردى لىكدى جودا دەبنەوھ چونكە

(شهریاران)ی یه کهم (شهری یاران) ه و دووم یان (شهریاران = پادشایان)ه و ره گهز دۆزی ناته واریان له نیواندا هه یه.

۵ - لعلی از کان مروّت برنیامد سالباست

تابش خورشید و سعی باد و باران را چه شد

سالهایه یاقوتیک له کانی مهردایه تی (پیاوه تی) دهرنه هاتوه، رووناکی خۆر و کاریگه ری با و باران چیبیان لیتهات.

کان: کان مروّت: مهردایه تی، پیاوه تی برنیامد: دهرنه هات، نه هاته به ره هم سالهاست: سالانیکه، سالهایه تابش: تیشک، رووناکی سعی: ههول لیردها به واتای کاریگه ری هاتوه.

به برای پیشینه کان (له عمل / یاقوت = به ردی گرانبه ها) به هوی کاریگه ری تیشک و خۆر و با و باران و گۆزانه سروشتیه کانه وه دروستده بوو. واته هه مان به ردی ناسایی له ژیر کاریگه ری بارودوخیکی سروشتی گونجاودا به یاقوت ده گۆزان.

خواجه ده لی: سالهایه له کانی پیاوه تی و مهردایه تیدا یاقوتیک دهرنه هینراوه - کۆمه لگه پیاوی به ره هم نه هیناوه - رووناکی خۆر و کاریگه ری با و باران چیبیان به سه ره هاتوه. مه هدی معینان رووناکی خۆری به (مه عریفه) و کاریگه ری با و بارانی به (ره جمهت) لیکداوه ته وه {معینان، ل ۲۸۷}.

۶ - گوی توفیق و کرامت در میان افکنده اند

کس به میدان در نمی آید سواران را چه شد

گۆی توفیق و کهرامه تیان له مهیداندا داناهه، کهس نایه ته مهیدانه وه سواران چیبیان لیتهاتوه.

گوی: گۆی توفیق و کرامت: سه رکه وتن و گه وره یی.

افکنده اند: داناهه، به جی هیشتوه له یاری گۆ و مهیداندا، گۆ له مهیداندا یه و سواره کان به چه و گه نایان هه ولی بردنی نه دن، به لام ئیستا گۆی سه رکه وتن و کهرامهت و گه وره ییان له مهیدانی ژیاندا داناهه که چی کهس نایه ته مهیدانه وه بیبات - له ترسا یا خود له بهر بی به هابوونی نه وه به هاجوانانه - سواران چیبیان به سه ره هاتوه.

خواجه له م به یته دا جهخت له سه ره نه وه ده کاته وه له مهیدانی ژیبانی ئیستادا کهس له هه ولی بردنی گۆی توفیق و پیاوه تیدا نییه و خه لک نایه ته مهیدانی کیبه رکیوه له سه ره به هاجوانه کۆمه لایه تی و مرۆبیه کان، سواران چیبیان به سه ره هاتوه .

۷ - صد هزاران گل شکفت و بانگ مرغی برخواست

عندلیبان را چه پیش آمد هزاران را چه شد

سه ده هزار گۆل پشکوت و سه دای بالنده دیک نه هاته گوی، عه نده لیبان چیبیان به سه ره هات و هه زاران چوونه کوی.

برخواست: بهرز نه بوویه وه عندلیب: بولبول هه زار: بالنده دیکه بیجوکه که لاسایی دهنگی بولبول ده کاته وه، یان دهنگی بالنده کانی دیکه، بولبول (هه زاردستان) بیتی پی ده گوتریت. له نیوان (هه زاران) ی یه کهم و (هه زاران) ی دووه مده ره گهز دۆزی ته واه هه یه، چونکه (هزار) به واتای هه زار و بولبول یا لاسایی که ره وه ی بولبولیش دیت.

خواجه به زمانی سیمبولیک ده لیت هه ل و مه رجی زۆره اتنه ئارا که چی کهس سوودی لیوه رنه گرت، ته نانهت سه ده هه زاران - ژماره یه کی زۆر زۆر - گۆل پشکوتن (فرسه ت هاتنه ئارا) که چی سه ده ا و دهنگی بالنده یه که بهرز نه بووه وه و نه هاتنه گوی (کهس سوودی لیوه رنه گرتن و به ده میانه وه نه چون) بولبولان و هه زاردستانه کان چیبیان به سه ره هات.

واته: زه مینه له بار بوو بو نه وه ی به ها جوانه کان به ده ست به یینینه وه که چی کهس خۆی ناکاته خاوه نیان.

۸ - زهره سازی خوش نمی سازد مگر عودش بسوخت

کس ندارد ذوق مستی میگساران را چه شد

زۆره سازی خۆش لیتادات نه لیتی عوده که ی سووتاهه کهس زهوقی مهستی نییه، باده نۆشان چیبیان به سه ره هات.

زهره: نه ستیره ی زهره که به ئاواز ژهنه ی گهردوون ناسراوه، خواوه ندی به زم و مؤسیقا ساز: ساز نمی سازد: ناژهنیت، لی نادات عود: عود میگساران: باده نۆشان عود سووتاندن ره سمیک بووه که مؤسیقاژهن و گۆرانیبیژان له کاتی تۆبه کردندا نه نجامیان داوه. خواجه ده لی ته نانهت ناهید - زهره ش که خواوه ندی مؤسیقا و ئاواز ژهنه ی گهردوونه ساز لی نادات نه لیتی تۆبه ی کردوه عوده ی سووتاندوه، کهس زهوقی مهستی و عه شقی نه ماوه باده نۆشان عاشقانی هه ق چیبیان لیتهات.

گه ره یته کانی دیکه له گیرده بوونی کۆمه لگه دابن و باسیان له ونبوونی به ها کۆمه لایه تی و مرۆبیه کان کردیبت، نه م دوو به یته ی دوابی زیاتر له گیرده بوونی عاشقان و ونبوونی چیژ و زهوقی عارفه کان ده کات.

لاهوری له شهره کهیدا (زوهره) ی به مورشید و پیره کانی ته ربقهت داووته قه لثم و ده لئی
ئهوانیش له ئیرشاد کهوتون و ئه لئی زمانیان سووتاره و کهس زهوقی مهستی و ته ربقهتی نییه
باده نۆشانی راسته قینه چییان لیتهات.

له م سهرده مه دا که خواجه باسی لیوه ده کات نه وه که هه ر به ها که مه لایه تی و مرۆبیه کان
به لکو به ها عیرفانییه کانیش دو چاری ئافهت و به لا هاتون.

۹ – حافظ اسرار الهی کس نمی داند خموش

از که می پرسی که دور روزگاران را چه شد

حافظ کهس ئه سراری ئیلاهی نازانیت بی دهنگ به، له کی ئه پرسی له دهوری روژگاران
چی لیتهات.

خواجه پی وایه که دهوری زه مانه و پیشهات و رووداوه کان ده چیتته خانه ی ئه سراری
ئیلاهییه وه، کهس نازانیت چۆن و بوچی به و شیوه ی بووه و ده بیته. بویه ئه م راستییه ده لئی
به خووشی ده لیت کهس ئه سراری ئیلاهی نازانیت بی دهنگ به و قسه مه که تو له دهوری روژگار
له کی ئه پرسی، چونکه کهس نازانیت.

غزه لی سه دو شه ست و حه وته م:

به حری مه نسوخی هه شتی مه توی مه وقوفی مه کشف

مفتعلن فاعلان مفتعلن فاعلان

۱ – زاهد خلوت نشین دوش به میخانه شد

از سر پیمان برفت با سر پیمان شد

زاهیدی خه لوته نشین دوینی شه و رویشت بو مه یخانه، په یمانه که ی شکاند و رووی کرده
پیکی شه راب.

از سر پیمان برفت: په یمانی شکاند، له سه ر په یمانه که ی نه مایه وه با: لیته دا به واتای
(بر) هاتوو په یمانه: پیک

له زۆرێک له نوسخه کانی دیوانی (حافظ) دا ئه م غزه له به (حافظ) ده ستییده کات و له بری
(زاهد) (حافظ) هاتوو، به لام له نووسخه ی (قزوینی / غنی) دا (زاهد) هاتوو له هه ندی
نوسخه شدا (حافظ مسجد نشین) یا (واعظ مسجد نشین) هاتوو. به هه ر حال و اتا کان زۆر
لیکدییه وه دوور نین به لام گه ر (حافظ) ته خه لوصی خودی شاعیر بیته، هه رگیز غزه لی خواجه
به ته خه لوصی خو ی ههستی پی نه کردوو گه ر (حافظ قورئان) ییش بیته ئه و ئه م به کاره ی تاناه
لای خواجه زۆر به که می به کار هاتوو په یوه ندییه کی تو کمه ی له گه ل خه لوته نشینیدا نییه.
بویه (زاهد) که ره مزی دینداری شه ریه تییه و له به رام به ر عارفدا هاتوو به خه لوته و
چله کیشی ناسراوه و په یمانی به ستوو ه مونکه رات – شه راب خو ی – نه کات. شیواترین که سه
که ئه م وصفانه ده یگریتته وه و په یمان ده شکینی و مه یخانه ده گریتته به ر.

به هه ر حال، خواجه ده لیت دوینی شه و زاهیدی چله کیشی خه لوته نشین و ریگه ی عیرفان و
مه یخانه ی عه شقی گرت به ر و په یمانه که ی شکاند – په یمانی نه خو اردنه وه ی شه راب – و چوو ه
سه ر په یمانه و پیکه کان و ده ستیکرد به شه راب خو اردنه وه.

به رای ابوالحسن لاهوری ئه م غزه له له مه ولانا جلال الدین و شه مسی ته بریزی ئه دویت که
مه ولانا سه ره تا زاهید و مه لایه کی گه وره ی شاری قونیه / رۆم بوو، به لام پاش رویشتی شه مسی
ته بریزی و پرسیاره گه وره که ی که لپی کرد و گوئی: (پیغه مبه ر ﷺ گه وره تره یا ئه با یه زیدی
به سظامی) کاتی (پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموی: ((ماعر فناک حق معرفتک))، به لام ئه با یه زیدی ده لئی:
(سبحانی اما اعظم شانی وانا سلطان السلاطین))، به لام پاش ئه و پرسیاره به یه کجاری گو ورا و

رینگه‌ی عیرفان و عه‌شقی حقیقی/مه‌بخانه‌ی گرتنه‌ی بهر و وازی له زوهد و مه‌لایه‌تی هیئا. {پروانه پله پله تا ملاقات خدا - زرین کوب} و {لاهوری، ج ۲، ل ۱۲۵۱}.

به‌نده پیم و نیبه که خواجه له مه‌ولانا جلال‌الدینی بدریت چونکه خواجه له ژیر کاریگه‌ری مه‌ولانا نه‌بووه و په‌یوه‌ندییه‌کی نزدیکش له‌نیوان جوړی عه‌شقی حافظ و مه‌ولانا‌دا نیبه و شوینی ژیانیشیان ژور لیکدی دوور بووه هه‌رچه‌نده سه‌رده‌میان نزدیک له‌یه‌که‌وه.

لیره‌دا حافظ باس له شکاندنی په‌مانی زاهد ده‌کات که نه‌مه‌ خوئی له خویدا - لای حافظ - جوړنه‌ت و گه‌وره‌ییه بو زاهد که واز له خه‌لوه‌ت نشینی زاهدانه‌ی به‌نیست و روو بکاته عه‌شقی نیلاهی.

۲ - شاهد عهدِ شباب آمده بودش به خواب

باز به پیرانه سر عاشق و دیوانه شد

یاری سه‌رده‌می لای هاتبووه خه‌ونی دووباره به پیری عاشق و دیوانه بوو .

شاهد: یار، مه‌حبوب آمد بودش بخواب: هاتبووه خه‌ونی پیرانه سر: سه‌رده‌می پیری باس له زاهدی خه‌لوه‌ت نشین و گوشه‌گیر ده‌کات که دوینی شه و له‌پر ریگه‌ی مه‌بخانه و عه‌شقی گرتنه‌ی بهر و ده‌لی: دوینی شه و مه‌حبوب و یاری سه‌رده‌می لای یاخود سه‌رده‌می لای وه‌ک یار و خو‌شه‌ویستیک هاتبووه خه‌وی و به‌مه‌ش له پیریدا وه‌ک لای دووباره عاشق و دیوانه‌ی یار بووه‌وه. واته پاش نه‌وه‌ی یاری له خه‌ودابینی دیوانه و عاشق بووه‌وه.

۳ - صوفی مجلس که دی جام و قدح می شکست

دوش به یک جرعه می عاقل و فرزانه شد

سوئی مه‌جلس که دوینی جام و پیکی شه‌شکاند شه‌مشه‌وی رابردو به‌یه‌ک قوم مه‌ی عاقل بوو. فرزانه: عاقل

جیگه‌ی نامازه پیدانه له ساغکردنه‌وه له‌م غه‌زه‌له‌دا جی‌وازی له نیوان نوسخه‌کاندا به‌دی شه‌کریت له‌م به‌یته‌دا له هه‌ندیک نوسخه‌دا وه‌ک د. هروی و عیوضی و مهدی معینیان... له بری (مجلس) هاتووه هه‌روه‌ها له‌بری (دوش) میسراعی دوه‌میش (زود) یاخود (باز) هاتووه.

له‌شه‌رحه‌که‌ی د. هروی (زود) و له نوسخه‌ی قزوینی، خانلری، خرماهی (باز) هاتووه.

به‌نده پیم وایه که په‌یوه‌ندییه‌کی واتایی/زه‌مانی له‌نیوان (دی/دوش) دا هه‌ییه و له وشه‌کانی دیکه په‌سه‌ندتره، جگه له‌مه‌ش (باز) دووباره‌کردنه‌وه‌ی سه‌ره‌تای میسراعی دووه‌می به‌یتی پیشوو و له‌رووی جوانکارییه‌وه له‌که‌ل حافظ یه‌ک ناگرتنه‌وه و له (عیوضی) شدا که‌له‌سه‌ر

نوسخه یه‌که‌مینه‌کانی چاره‌کی یه‌که‌می سه‌ده‌ی نویم - واته نزدیکه‌ی سی ساڼ پاش مه‌رگی حافظ - ساغکراوه‌ته‌وه، له کوئی هه‌شت نوسخه له (۷) نوسخه‌یاندا (دوش) هاتووه.

(دوش) شه‌وه‌ی رابردو، خواجه ده‌لیت سوئی مه‌جلسی زیکر و زوهد که تا دوینی خه‌ریکی پیکی عه‌شقی شکاندن بوو، واته: باوه‌ری به عه‌شقی عارفانه نه‌بوو، هیترشی ده‌کرده سه‌ری و ته‌نیا له‌رووی سه‌رزاری روا‌له‌تییه‌وه سوئی ری‌کپو‌ش و بانگه‌شه‌که‌ری کو‌ر و مه‌جلسی بوو، شه‌وه‌ی رابردو (دوئی شه‌وه) به‌ته‌نیا قومیک مه‌ی (عه‌شقی حه‌قیقی نیلاهی) عاقل بوو، هوشی هاتووه سه‌رخوئی وازی له سوئیگه‌ری دروژنانه هیئا و ریگه‌ی عه‌شقی حه‌قیقی نیلاهی گرتنه‌به‌ر.

۴ - مغبچه‌ای می گذشت راهزن دین و دل

در پی آن آشنا از همه بیگانه شد

موغبه‌چیه‌ک تیده‌په‌ری که تالانکه‌ری دین و دل بوو، به دوی شه‌وه‌ی ناشنایه‌دا له هه‌مووان بووه بیگانه.

مغبه‌چیه : موغبه‌چیه، مندالی موغان، له زماندا شه‌وه‌ی منداله‌ه جوان و ناسکانه‌ی که له مه‌بخانه‌کاندا شاگردن و به‌زو‌ری مندالی موغه‌کان بوون که جارن شه‌وان خاوه‌ن مه‌بخانه بوون، به‌لام له زاروا‌هی شه‌ده‌بی و عیرفانیدا ره‌مزه بو مورشیدی کامل.

راهزن: تالانکه‌ری درپی: به‌دوی

(دین و دل) له‌م به‌یته‌دا نایبنداری عامیانه و دل‌ی ناعارفه، خواجه ده‌لیت کاتی شه‌وه‌ی موغبه‌چیه تیده‌په‌ری شه‌وه‌ی مورشیده کامله‌ی که نایبنداری ها‌که‌زایی و دل‌ی مردوو، تالان ده‌کات و به‌بایان شه‌دات تیده‌په‌ریت زاهدی تازه بیدار بووه‌وه به‌مه‌ی عه‌شقی نیلاهی و شوینی ده‌کوت و مه‌فتونی شه‌وه‌ی ناشنایه‌ی ده‌بوو که هه‌موانی لا ده‌بووه بیگانه و دل‌ی له هه‌موو شتی‌ک هه‌لده‌که‌نرا و به دوی مورشید ده‌کوت.

۵ - آتش رخسار گل خرمن بلبل بسوخت

چهره‌ی خندان شمع آفت پروانه شد

ناگری رووخساری گول خه‌رمانی بولبولی سووتاند، چیره‌ی خه‌نده‌ی باری (شاد)ی مؤم بووه به‌لا و نافه‌تی گیانی په‌روانه.

خندان: خه‌نده‌بار، شاد و رووخوش

له‌م به‌یته‌دا (گول و مؤم) هه‌مان موغبه‌چیه و (بولبول و په‌روانه) ش هه‌مان زاهدی خه‌لوه‌تنشینی به‌یتی پیشووون. خواجه ده‌لیت: رووخساری جوانی وه‌ک ناگری سووری موغبه‌چیه

— مورشید — خرمانی زاهدی زاهدی خه‌لوه‌ت نشینی سووتاند و دیسانه‌وه رووخسار و چیه‌ری شاد و لیو به‌خنده‌شی — که خنده‌ی مؤم لای حافظ نه‌وه له‌رزینه‌ی رووناکیه‌کیه‌تی که له‌ته‌نجامی جووله‌ی هه‌واوه‌ته‌له‌رزیت - بووه به‌لای گیانی و به‌تومی‌دی له‌رزینی تیشکه‌کی خوی لی‌نزیک کرده‌وه سووتاندی.

۶ — گریه‌ی شام و سحر شکرکه ضایع نگشت

قطره‌ی باران ما گوهر یکدانه شد

سوپاس بۆ خودا که گریانی ئیسواره و به‌یانی به‌فیرو نه‌چوو، دلۆپه بارانی ئیمه بووه گه‌وه‌ری بی‌وینه.

ضایع نگشت: به‌فیرو نه‌چوو.

گوهر یکدانه شد: بووه دوو و گه‌وه‌ری بی‌وینه بۆ گه‌وه‌ری گرانبه‌ها.

دیرینه‌کان له‌و باوه‌رده‌دا بوون دلۆپه باران ته‌که‌ویته‌ نیو زاری سه‌ده‌فه‌وه و پاش داخرانی ئیدی په‌روه‌رده ده‌بیت و ده‌گۆریت بۆ گه‌وه‌ر و دوو.

خواجه شوکری خودا ده‌کات که گریان و پارانه‌وه‌ی ئیسواره و به‌یانیانی (ئیمه) عارفان به‌فیرو نه‌چوو و دلۆپه بارانه‌کیان بووه گه‌وه‌ری گرانبه‌ها، ته‌کرێ لیره‌دا دلۆپه‌باران (زاهیدی خه‌لوه‌تنشین) بیت که پیشتر دلۆپه بارانی‌ک زیاتر نه‌بوو، به‌لام هه‌ر نه‌وه‌ی که وازی له‌ زوه‌دی رواله‌تی و سه‌رزاری هینا و هاته‌ نیو عه‌شقی حه‌قیقیه‌وه و قوولبووه‌وه بووه گه‌وره‌ی گرانبه‌ها و بی‌وینه.

(عارف) به‌م بییه‌ بیت عارفه‌کان هه‌میشه له‌ نزا و دوعای نه‌وه‌دا بوون که خودا نووری عه‌شقی حه‌قیقی خوی بخته‌ دلێ نه‌وه زاهیده خه‌لوه‌تنشینه‌وه والی بکات که وازی له‌ سو‌فییایه‌تی رواله‌تی به‌ینی. ته‌م نزا و پارانه‌وه‌یه لای پیغه‌مبه‌ری (ﷺ) خوداش هه‌بوو که ته‌یفه‌رموو: ((خودایه ئیسلام به‌یه‌کیک له‌ عومره‌کان به‌هیز و عیزه‌ت بکه)).

۷ — نرگس ساقی بخواند آیت افسونگری

حلقه‌ی اوراد ما مجلس افسانه‌ شد

نیرگری ساقی نایه‌تی جادووگه‌ری خوتند و ته‌لقه‌ی زیکری ئیمه بووه کۆری ته‌فسانه.

نرگس ساقی: چاوانی ساقی و له‌ زاراوه‌ عیرفانیدا نووری زات یا درکه‌یه له‌ جه‌مال له‌گه‌ل مالمی مه‌عشوقدا.

افسونگری: جادووگه‌ری حلقه‌ی اوراد: کۆری زیکر، ته‌لقه‌ی زیکر.

ساقی لیره‌دا هه‌مان مه‌عشوق کامل یا خود خورشیدی کامله و خواجه پیی وایه که جه‌مال و جوانی نه‌وه یا نووری نه‌وه وه‌که نه‌وه‌ی که نایه‌تی جادووگه‌ری خوتندی به‌کسه‌ر ته‌لقه‌ی زیکری ئیمه‌ی به‌تال کرده‌وه و کردینه‌ی چیرۆکی ته‌فسانه‌یی به‌ر ناگردان.

ته‌کرێ ته‌م قسانه له‌ سه‌رزاری زاهیدی خه‌لوه‌تنشینه‌وه کرابن پاش نه‌وه‌ی که هاتوه‌ته‌ نیو عیرفان و عه‌شقی حه‌قیقیه‌وه.

۸ — منزل حافظ کنون بارگه پادشاست

دل بر دلدار رفت جان بر جانانه شد

هه‌واری حافظ ئیستا له‌ باره‌گای پادشا دایه دل بۆ لای دلدار و گیان بۆ لای جانا (یار) رویشته.

منزل: هه‌وار، مال بارگه: باره‌گا بر: بۆ لای

پیش نه‌وه‌ی له‌ واتای به‌یته‌که بدوین، پیویسته ته‌وه بلین که ته‌م دوابه‌یته‌ش له‌نوسخه‌کاندا جیاوازی به‌رچاو له‌ ساغکردنه‌وه‌یدا به‌رچاو ده‌که‌ویت له‌ هه‌ندی‌نوسخه‌دا له‌ بری (منزل) (مجلس) و له‌بری (بارگه) (بزمگه) و له‌بری (سوی) (برپی) هاتوه، به‌لام ته‌م جیاوازییانه له‌ پرووی واتاوه گۆرانکاریی دروستنه‌کردوه.

پاش نه‌وه‌ی که زاهیدی خه‌لوه‌تنشین له‌ خه‌وی غرور و رواله‌تبازی به‌تاگا هاته‌وه و هاته‌ نیو عه‌شقی حه‌قیقیه‌وه ئیدی بووه گه‌وه‌ری بی‌وینه و گه‌وره بوو، تا نه‌وه ئاسته‌ی که ئیستا ئیدی مالمی نه‌ویا مه‌زلتی نه‌وه (حافظ مه‌به‌ست له‌ زاهیدی خه‌لوه‌تنشین به‌یتی به‌که‌م) — ته‌م واتایه کاتی دروسته که به‌کیته‌ی بابه‌ت له‌ غه‌زه‌له‌که‌دا له‌به‌ر چاو بگرین، به‌لام ته‌گه‌ر به‌کیته‌ی بابه‌ت فه‌رامۆش بکه‌ین نه‌وه خواجه لیره‌دا مه‌به‌ستی خۆیه‌تی نه‌وه‌ک زاهیدی خه‌لوه‌تنشین — له‌باره‌گای پادشای حه‌قدايه و به‌یه‌کجاری له‌حده‌دا فه‌نا بووه لاهوری له‌ شه‌رحی ته‌م چوونه نیو باره‌گای پادشایه‌وه گوته‌ی النوری نه‌قل کرده‌وه که ده‌لی: ((ان الله عبداً یا کلون بالله، و یشربون بالله، و یجلسون بالله و یقولون بالله)) { لاهوری، ج ۲، ل ۱۲۵۶ } واته ((خودا کۆمه‌لێک له‌ به‌نده‌ی هیه‌ که به‌خودا ده‌خۆن و ده‌خۆنه‌وه و داده‌نیشن ده‌لین)) ته‌مه‌ش یادیه‌نه‌ره‌وه‌ی ته‌م فه‌رمووده‌ی پیروزیه که پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) ده‌فه‌رموویت: ((ما زال عبدي یقرب الي بالنوافل حتی...))

پاش چوونه نیو ته‌م باره‌گای پادشایه‌شه‌وه دل‌به‌ره و دلدار (مورشیدی کامل) و گیانی به‌ره‌و یاری حه‌قیقی — زاتی حه‌قی — ده‌روات و به‌ ته‌واوی نغرووی ده‌ریای فراوانی عه‌شقی حه‌قیقی ده‌بیت.

غزه‌لی سهد و شه‌ست و هه‌شته‌م:

به‌حری موزاریعی هه‌شتی نه‌خره‌ب

(مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن)

۱ - دوش از جناب آصف پیک بشارت آمد

کز حضرت سلیمان عشرت اشارت آمد

دوینی شهو له جه‌نابی ناسه‌فه‌وه په‌یکی موژده هات، له‌لایهن هه‌زهره‌تی سوله‌یمان‌ه‌وه ره‌زامه‌ندی له‌سهر عه‌یش و شادی هاتووه.

آصف: وهک پیشترو روومان کرده‌وه ناسه‌فی به‌رخیا وه‌زیری هه‌زهره‌تی سوله‌یمان‌ه‌وه و له غه‌زه‌لیاتی خواجه‌دا ره‌مزی وه‌زیری عاقل و چاکه‌خوازه.

جناب: جه‌ناب، ده‌رگا و ناستانه بشارت: موژده

عشرت: زه‌وق و شادی، هاوده‌می و پیکه‌وه بوون، له زاراوه‌ی عیرفانیدا چیژی ئونسه (هاوده‌می) له‌گه‌ل زاتی هه‌قدا.

خواجه له‌م غه‌زه‌له‌دا موژده‌ی پیکه‌وه‌بوون و شه‌وق و شادی ده‌دات که له‌لایهن سولتانی گه‌وره‌وه (سوله‌یمان)‌ه‌وه ریگه‌ی پندراوه و دوینی شهو نامه‌به‌ر یا قاسید له‌لایهن وه‌زیری گه‌وره (ناسه‌ف)‌ه‌وه موژده‌ی هیناوه و موژده‌که‌ش ریپندان و مؤله‌ت پیدانی عه‌یش و شادی و پیکه‌وه بوونه.

گه‌ر له روانگه‌ی میژووییه‌وه لیکن‌دریته‌وه نه‌کری ئامازه به‌سه‌رده‌میکی میژوویی بی‌ت به‌تایبه‌تی سه‌رده‌می شا شو‌جاع و وه‌زیر قوام الدین محمد صاحب عیار، له‌م لیکن‌دانه‌وه‌یه‌دا مه‌به‌ست له (سوله‌یمان) شا شو‌جاع و مه‌به‌ست له (ناسه‌ف)‌یش حاجی قه‌وامی صاحب عیاری وه‌زیری شه‌وه و (عشرت)‌یش زه‌وق و پیکه‌وه بوونی خو‌شگوزه‌رانه‌کانه، به‌لام شه‌وه‌ی راستی بی‌ت شه‌م غه‌زه‌له‌مانایه‌کی ده‌ستنی‌شان‌کراوی میژوویی هه‌لناگری‌ت و پیویسته به‌باک‌گراوه‌ندی عیرفانیانه‌وه لیکن‌دریته‌وه.

له لیکن‌دانه‌وه‌ی عیرفانیدا (عشرت) چیژی هاوده‌مییه له‌گه‌ل هه‌قدا و قاسید نامه‌به‌ری عیرفانی یا جویره‌ئیل و سلیمان خودی سولتانی هه‌قه. که دوینی شهو بانگه‌وازی رۆحانی هات که موژده بی‌ت که هه‌زه‌ره‌تی هه‌ق مؤله‌تی هاوده‌می داوه. ﴿ قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴾ سوره‌ الزمر/ ۵۳ - له‌م لیکن‌دانه‌وه‌یدا (عشرت) ره‌جمه‌ته.

۲ - خاک وجود ما را از آب باده گل کن

۴۰۹

ویران سرای دل را گاه عمارت آمد

به‌ئاوی باده (شه‌راب) خاکی وجودی ئیمه بکه به‌قور، کاتی شه‌وه هاتووه ویرانه‌ی دل ناوه‌دان بکریته‌وه.

گل: قور، قوراو گل کن: بکه به‌قور ویران سرا: که‌لاوه گاه: کاتی، وه‌ختی عمارت: ناوه‌دان کرده‌وه

پاش شه‌وه‌ی جه‌سته‌ی مرۆف له‌ قور دروستکرا و وشک‌کرایه‌وه بووه به‌ گل / خاک، مه‌به‌ستی خواجه‌ش له‌ خاکی وجودی ئیمه جه‌سته‌ی خاکی ئیمه یاخود سروشتی وشک و خاکی ئیمه‌ی مرۆقه. ئاری باده و شه‌رابیش له‌ زاراوه‌ی عیرفانیدا عه‌شق و موحیبه‌تی زاتی هه‌قه.

خواجه دلی خو‌ی به‌ویرانه‌یک ده‌زانیت و له‌هه‌مان‌کاتی‌شدا ده‌زانیت که پیویسته شه‌وه ویرانه‌یه ناوه‌دان بیته‌وه و بگره‌ کاتیشی هاتووه بزیه ریگه‌ی ناوه‌دان‌کرده‌وه‌ی دل ده‌خاته‌پروو، شه‌وه به‌ مورشید یاخود به‌زاتی هه‌ق - مه‌حبوب - ده‌لپت: وجودی وشکی خاکی ئیمه - که له شه‌نجامی دووریمان له‌ عه‌شق خو‌ته‌وه وشک‌بوته‌وه - به‌ شه‌رابی عه‌شقی خودایی بکه‌ره‌وه به‌ قور و جاریکی دیکه ته‌ری بکه‌ره‌وه، چونکه کاتی شه‌وه هاتووه سه‌رله‌نوی به‌ عه‌شق ویرانه‌ی دل‌مان ناوه‌دان بکه‌ینه‌وه.

۳ - عییم بیوش زنه‌ار ای خره‌قی می آلود

کان پاک پاکدامن به‌ر زیارت آمد

ها شه‌ی خره‌قی له‌مه‌ی هه‌لکی‌شراو عه‌ییم داپۆشه، چونکه شه‌وه پاکه بی گونا‌هه بۆ سه‌ردانی من هاتووه بۆ ئیره.

بیوش: داپۆشه، بشاره‌وه زنه‌ار: لی‌رده‌دا بۆ جه‌خت‌کرده‌وه‌یه، ها

می آلود: له‌مه‌ی هه‌لکی‌شراو خره‌قی عاشقه‌ه‌ه‌قییه‌کان

پاکدامن: بی گونا‌ه، شه‌وه‌ی که داوینی به‌گونا‌ه ئالوده نه‌بووه.

به‌ر زیارت: بۆ سه‌ردان.

خواجه داوا له‌ خیرقه و جبه‌ی هه‌لکی‌شراو له‌مه‌ی (عه‌شقی حه‌قیقی) ده‌کات که عه‌یبه‌کانی داپۆشیت - شه‌وه عه‌بیانه‌ی له‌ شه‌نجامی غرور و رواله‌ت بازیه‌وه دو‌جاری بووه - چونکه شه‌مرۆ یاری پاکیزه و پاکتر به‌ په‌ره‌ گول بۆ سه‌ردانی شه‌وه دیت. واته‌ی شه‌وه جبه‌ی له‌مه‌ی هه‌لکی‌شراومان له‌کاتی وه‌سلی مه‌عشو‌قدا عه‌یبه‌کانم داپۆشیت. جبه‌ی له‌مه‌ی هه‌لکی‌شراو له‌ رواله‌تدا خو‌ی عه‌یبه‌ئیدی چۆن شه‌توانی عه‌یبه‌پۆش بی‌ت، به‌لام شه‌وه وانا قوولانه‌ جوانیه‌کانی شیعی‌ی حافظه.

۴۱۰

۴- این شرح بی نهایت کز حسن یار گفتند

حرفیست از هزاران کاندر عبارت آمد

نهم شهرحه بی کۆتاییه که له جوانی یاردا گوتویانه، قسه‌یه که له هزاران قسه کهله نیو دهربرین (ی مه‌دحی نه‌ودا) هاتووه.

بی نهایت: بی کۆتا، بی پایان حرف: قسه کاندر / که انداز: کهله نیو عبارت: دهربرین، عیباره

خواجه ده‌لی: نهم شهرحه بی کۆتا و دوایی نه‌هاتووه که تا نیستا له نیو ته‌واوی کتیبه‌کاندا — به‌دریژی میژوو — دهرباردی جوانی و خوینشیرینی یار کراوه و به‌دریژ نهم هم‌موو قسه‌یه‌ی له‌سهر نووسراوه، ته‌نیا قسه‌یه‌کن له نیو هزاران قسه‌ی دیکه که له نیو دهربرین و ده‌سته‌واژه‌ی شهرحی جوانی یاردا هاتوون.

واته: جوانی و خوین شیرنی یار هیئنده به‌رز و بی کۆتایی، ههرچی مه‌دح و ستایشه که تا نیستا کراون وه‌ک قسه‌یه‌کی نیو هزاران قسه‌وان و مه‌دح و ستایش جوانی یار ههرگیز دوایی نایه‌ت.

خه‌تمی لاهوری پیی وایه که نه‌و ستایش کراوه (پیغه‌مبه‌ر - د.خ - ه) { لاهوری، ج ۲، ل ۱۰۸۰ } و هرویش به‌یه‌کی له پادشاکانی — که ره‌نگه شا شوجاع بی‌ت — نه‌داته قه‌له‌م { هروی، ج ۲، ل ۷۱۹ }.

۵ - امروز جای هرکس پیدا شود ز خوبان

کآن ماه مجلس افروز اندر صدارت آمد

نه‌مرۆ پله و شوینی ههر کهس له جوانان و پاکان ده‌ستنیشان ده‌بی‌ت، چونکه نه‌و مانگه مه‌جلیس رووناک‌کهره‌ویه هاته‌سه‌روی مه‌جلیسه‌وه.

جای: جیگه‌ی، له‌م به‌یته‌دا به‌واتای پله و پایه هاتووه.

پیدا شود: ده‌ستنیشان ده‌بی‌ت، دیاری ده‌کری‌ت.

مجلس افروز: مه‌جلیس رووناک‌کهره‌وه صدارت: سه‌روو، پی‌شه‌وه، میری مه‌جلیس

خواجه ده‌لی: نه‌مرۆ که یاری وه‌ک مانگی رووناک‌کهره‌وه و رووناکی به‌خشی مه‌جلیس هاتووه و بو‌ده‌ته میری مه‌جلیس و له سه‌رووی مه‌جلیسه‌وه دانیش‌تووه جیگه و پله‌وپایه‌ی چاکان و جوانان دیاری ده‌بی‌ت و له جیگه‌ی شیاروی خزیدا داده‌نرین.

گهر مه‌به‌ست له یار پیغه‌مبه‌ر - د.خ - بی‌ت مه‌به‌ست له مه‌جلیس، مه‌جلیسی پیغه‌مبه‌رانه که بی شک نه‌و زاته میری نه‌و مه‌جلیسه‌یه و گهره‌دی پیغه‌مبه‌رانه - د.خ - .

۶ - برتخت جم که تاجش معراج آفتاب است

همّت نگر که موری با این حقارت آمد

بروانه هیمه‌ت و لی‌پران‌ی، می‌رووله‌یه‌ک به‌م لاوازییه‌وه هاته‌سه‌ر ته‌ختی سوله‌یمان که تاجه‌که‌ی (هیئنده بلنده) می‌عراجی هه‌تاوه.

جم: جه‌مشید، جم، لی‌رده‌دا مه‌به‌ست له هه‌زهره‌تی سوله‌یمان.

معراج: له زماندا می‌عراج به واتای په‌یژه / پی پلیکانه دیت و له زاراره‌شدا مه‌به‌ست له بلندی بوونه‌وه‌ی هه‌زهره‌تی مه‌مه‌د - د.خ - بو ناسمانه‌کان و بو لیکای خوا، می‌عراج دوو قۆناغ بو له‌پاستیدا (اسرا و معراج) بو، (اسرا: واته شه‌وره‌وی که نهم شه‌وره‌وییه‌ش قۆناغی یه‌که‌می گه‌شته‌که بو له مه‌که‌وه به‌ره‌و قودس و بیت المقدس و پاشان قۆناغی دووهم (معراج) بلند بوونه‌وه بو له (بیت المقدس) وه‌و بو ناسمانه‌کان و بو لیکای خودا، نهم سه‌فه‌ره جه‌سته و رۆحانییه‌ی هه‌زهره‌تی مه‌مه‌د - د.خ - له قورئانی پی‌رۆز و له سه‌ره‌تای سوره‌تی (الاسری) به ناشکرا باسی لی‌وه کراوه و ده‌فه‌رمووی‌ت: ﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ سوره الإسرا و نایه‌تی (۱).

ههرچه‌نده له قورئانی پی‌رۆزدا ته‌واوی سه‌فه‌ره‌که باس نه‌کراوه، به‌لام له فه‌رمووده و ژیاننامه‌ی هه‌زهره‌تدا به دریژی له‌و سه‌فه‌ره‌ داوه ههر له می‌عراجی‌شدا نوژی فه‌رز بووه له‌سه‌ر موسلمانان و (ته‌حیات)ی نوژی دیالۆگی ناسمانی نیوان هه‌زهرت و زاتی حه‌قه (الله).

مه‌وله‌وی تاوگۆزی شاعیری گهره‌ی کورد ته‌نیا له‌و دوو دی‌ره به‌رزه‌ییدا له‌م می‌عراج و رووداوه‌کانی داوه و ده‌لی:

رتی چند هزار سال، ته‌ی چند حیجبات

زاتی حه‌ق که لام سوئال جه‌وابات

چوو بوو دی بیستی که یار دریاوه

هاته‌وه حه‌لقه ههر نه‌له‌ریاوه

هه‌مت: هیمه‌ت و لی‌پران، هه‌وال و کۆشش، بی گومان هیمه‌ت له عیرفاندا واتای دیکه‌ی هه‌یه، به‌لام له‌م به‌یته‌دا مه‌به‌ست له واتای زمانیه‌یه . حقارت: بی هیژی و لاوازی.

خواجه لی‌رده‌دا داستانیکی به‌عمونه هیئاوه‌ته‌وه بو شه‌رحی هیمه‌ت و لی‌پران و ده‌لی، ته‌خته‌که‌ی هه‌زهره‌تی سوله‌یمان که هیئنده به‌رز بوو سه‌ری له ناسمان بوو به شی‌وه‌یه‌ک که وه‌ک می‌عراج وا بوو بو هه‌تاو — هیئنده بلند بوو — که‌چی می‌رووله‌یه‌ک، چونکه هیمه‌تی هه‌بوو — به‌و

همه مو لاوازی و بچووکیبیه و چوه سهر ته خته که ی و قسه ی له گه له حه زره تی سوله یاندا کرد چیرۆکی قسه کردنی میرووله له گه له حه زره تی سوله یاندا - د.خ-، بریتیبیه له وه ی که کاتی حه زره تی سوله یان و سوپاکه ی هاتنه (وادی النمل) وه سه رۆکی میروولان رویشته بۆلای سوله یان تاوه کو سوپاکه ی نه یانیشیلت و پانیان نه که نه وه نه م چیرۆکه له سوره تی (النمل) دا باسکراوه .

له شهرحی (هروی) دا گفتوگۆی نیوان حه زره تی سوله یان و میرووله به م شیوه یی سه ره وه باسکراوه - مه سه له ی به پلپلشانه وه ی میرووله کان- به لام له ته فسیری (کشف الاسرار) دا گفتوگۆیه کی دیکه ی نیوان - حه زره تی سوله یان و میرووله ده گپرتیه وه که زیاتر هیمه تی میرووله ده خاته پروو .

له راستیدا هیمه تی میرووله جگه له خۆگه یاندن به ته ختی سوله یان، جورته کردنیه تی که نه وه قسه راسته و خۆیان به سه رداری جیهان بلّی. پروانه شهرحی به یتتی (شه ش) ی غه زه لی (۸۹). خواجه لیره دا مه به ستی له م چیرۆکه نه وه یه که هه ره که س و لیرهانی هه بیته به ناوات و ویستی خۆی ده گات به تایبه تی گه یشتن به یاری عیرفانی. هه رچه نه ده بی هیز و لاوازیشت بیته - نه م رایه شه به ته واوی پیچه وانه ی مه شره بی جه برییانه ی حافظ - زۆرینه ی عارفه کانیش نه م (هیمه ت) ه رته ده که نه وه ته نانته خواجه عبدا لله انصاری همت به زیاده ده زانیته و ده لّی: نزیککی (قرب) ی تۆ چرای وه جد داده گیرسی، هیمه تی من زیاده یه { خواجه رشید ابوالفضل میبیدی، گزیده ی کشف الاسرار و وعدة الابرار ل ۲۶ } .

۷ - از چشم شوخش ای دل ایمان خودنگه دار

کآن جادوی کمانکش بر عزم غارت آمد

ئه ی دل ئیمانی خۆت له چاوانی شوخی بیاریزه، چونکه نه وه جادووگه ره که وان به دهسته به مه به ستی تالانی هاتوه .

چشم شوخ: چاوی شوخ، چاوی بی باک، چاوی جه سور نکه دار: بیاریزه کمانکش: که وان کیشکهر، که وان به دهست، برۆ که وانیه . برعزم: به مه به ستی، بۆ غارت: تالانی خواجه ده لّیت چاوانی بی باکی یار جادووگه ریکی که وان به دهسته و (به تیری برژانگ و که وان برۆه) بۆ تالانی ناین و دینی دلداران هاتوه بۆیه ئه ی دل ئیمانی خۆت بیاریزه تا چاوانی جادووگه ری تیرهاویژی یار تالانی نه کات.

لاهوری گوته نی نه وه (پیغه مبه ر - د.خ -) ه به چاوانی بی باکییه وه ئیمانی راست و درۆزنانه لیکدی جودا ده کاته وه ئیمانه درۆزنانه کان تالان ده کا. { لاهوری، ج ۲، ل ۱۰۸۲ } .

۸ - آلوده ای تو حافظ فیضی ز شاه درخواه

کآن عنصر سماحت بهر طهارت آمد

حافظ تۆ گوناهباری داوای فه یزیک بکه له پاشا، چونکه نه وه ره گه زی لیبوردیه بۆ پاککردنه وه ی گوناهباران هاتوه .

آلوده ای: گوناهباری، داوین به گونا نا لالوده ی. درخواه: داوا بکه، داخوازی بکه . سماحت: لیبوردیه ی طهارت: پاکبونه وه .

خواجه به خۆی ده لّیت که داوینت به گونا نا لالوده یه و داوای فه یز و چاکه یه که له پادشای حه ق بکه تاوه کو شه فاعه ت بۆ بکات و پاک ببیته وه، چونکه نه وه ره گه زی لیبوردیه ی هه ره له نه سلدا بۆ نه وه ی هاتوه که خه لکی پاک بکاته وه له گونا هان.

ئه کری (شاه) له م به یته دا زاتی حه ق یا پیغه مبه ر - د.خ - بیته .

۹ - دریاست مجلس او دریا ب وقت و درُ یاب

هان ای زیان کنشیده وقت تجارت آمد

کۆر و مه جلیسی نه وه ده ریایه، سوود له کات وه رگه وه مرواری کۆکه ره وه، نه ی زیان پیکه وتوو (زه ره کردوو) کاتی بازرگانی هاتوه .

دریاب وقت: سوود له کات وه رگه، قه دری کات بزانه . درُ یاب: مرواری کۆکه ره وه، بدۆزه ره وه .

هان: بۆ ناگادارکردنه وه یه و، جه ختکردنه وه . زیانی کشیده: زیان پیکه وتوو، زه ره کردوو .

خواجه کۆر و مه جلیس نه وه یاره (پیغه مبه ر - مه عشوق) به ده ریایه کی پر له مرواری ده زانیته و گوناهباری به یتتی پیشوو به (زیان پیکه وتوو) ده زانیته له ژییانی رابردودا و پیی ده لّی:

ئه ی گوناهباری زه ره کردوو له ژییانی رابردودا، کۆر و مه جلیسی نه وه یاره وه که ده ریایه کی پر له دور و مروارییه، ئیستا که هیشتا کات ماوه و دونیایه کاتی بازرگانی و تیجاره ته و به فرسه تی بزانه و قه دری کات بگه ره و له ده ریای کۆری نه وه مرواری هاوده می و عه شق کۆبکه ره وه .

غەزەلى سەد و شەست و نۆبەم:

بەحرى ھەزەجى شەشى ئەخرەبى مەقبوزى مەحزوف
(مفعول مفاعلن فعولن)

۱ - عشق تو نہال حیرت آمد

وصل تو کمال حیرت آمد

عەشقى تۆ نەمامى سەرسامى و ھەسلئى تۆ كەمالتى سەرسامىيە.

نہال: نەمام حیرت: سەرسامى، ھەيرانى بوون

(حیرت) لە زماندا بەواتای خو و نكردن و سەرلەشێوانە لە شتێكدا، بەلام لە زاراوی عیرفانیدا كۆمەلێك پێناسەى بۆ كراوە و شەرحێكى تارا دەیهك تەواویشى بۆ كراوە.

عاشقەكان كاتى لە (طلب)ى مەعشوقەو بە مەزلەگای (عەشق) و دواتر (مەرفت) و (توحید) دەگەن، بەتەواوى سەرسام دەبن و دوچارى ھەيران بوون دین و بەر لە (فنا) پى دەخەنە مەزلە یا قوتاغى (حیرت) دەو.

حیرت چوونە نێو مەعشوق و گەشتنە بە ھەقیقەت، بەلام بە بى دەركردنى ئەو ھەقیقەتە ئەم دەرك كەردنەش دەبێتە ماىەى سەرسامى. لە (فرھنگ اصطلاحات) دا ھاتوو ھەردە ھالەتێكە كە لەكاتى وردبوونەودا بەسەر ریبواراندا دیت و دەبێتە پەردە لە نێوان ئەوان و ھەقیقەتەكاندا. لای عارفەكان حیرت دوو جۆرى چاك و خراب (محمودە و مذموم - ستایشكراو و بیزراوى) ھەيە. شىخ عبدالغفور لارى لە پەراوێزى (نفحات انس) دا نووسىويەتى ((حیرت دوو بەشە (ستایشكراو و بیزراو) جۆرى يەكەم (چاك) ئەو سەرسامبوونەيە كە ریبوار لەكاتى موشاھەدەدا دوچارى دەبێت، بەلام جۆرى دووھم (خراب) ئەو ھەيە كە لە نەزانىيەو (گومرايى) سەرسام دەبێت)). { لاھورى، ج ۲، ل ۱۴۱۹ }.

عارفان بەھۆى (نەپتەيە غەيبىيەكانەو) تا زیاتر مەعریفەيان زیاتر بكات سەرسام تر و تا زیاتر عاشق تر بن سەرسام تر دەبن، شىخ جونەيد (ھەقیقەتەى مەعریفەيە بە سەرسامى) دەزانیت و امیر محقق دەلى: (نازىزى من) عەشق ھەمووى حیرت و ھەيرانىيە. { لاھورى، ج ۲، ل ۱۴۲۰ }.

(حیرت) سەرسامى يەكێكە لە قوتاغەكانى تەى كردنى رىگەى عیرفان و گەشتن بە خودا - مەعشوق - (شىخ فریدالدین عطارى نیشاپورى) عارفى گەورەى سەدەى ھەوتەم، ھەوت (وادى) یا قوتاغى بۆ عیرفانى داناو كە ئەوانیش (طلب، عشق، مەرفت، استغناء، توحید،

حیرت، فنا) شىخ عطار پى وایە كە ریبوار لە دۆلى (حیرت) دا ھەك خو و نكردوويەك وایە و نازانى لە كویدایە و ھەرچى پرسىارىكى ھەك: (فانىت یا باقى، مەستى یا مەست نیت...) وەلامى ئەو سەرسامى و نازانە و دەلىت: ئەسلەن ھىچ نازانم، نازانم خووم و ئەوكىین، عاشقم بەلام نازانم لەسەر چىم...} { تارىخ عرفان و عارفان ایرانى - از بايزيد تا نور علیشاہ گنابادى، ل ۲۶۷ }.

{ عبدالرفیع حقیقت (رفیع)، چاپ سوم ۱۳۷۵، انتشارات كوشش، تهرآن }

خودى نووسەرى كتیبى (تارىخ عرفان و عارفان ایران) یش (۷) مەزلەگەى تەيكدردنى رىگە جیادەكاتەو كە (طلب، عشق، مەرفت، توحید، حیرت، فنا) ن و سەبارەت بە (حیرت) دەلىت: لەمەزلەگەى شەشەمدا (حیرت) دیت، عەقل سەرسام دەبیت لەو بەشەى بە دل ئەدریت.

بە مەزلەگە ششم (حیرت) آید نصیب دل كە گردد عقل حیران

(سەرسامى) لای ھەندىك لە عارفەكان ماىەى جۆرىك لە خەم و پەژارەيە و لای عارفىكى گەورەى ھەك خواجە عبداللە انصارى ماىەى شادى و لەزەتە. ئەو دەلى (ئىلاھى، ھەموان لەسەرسامیدا خەمگین و پەژموردە و من شادم) { فرھنگ اصطلاحات و تعبيرات عرفانى ذیل كلمە حیرت }.

بەھەر حال عەشقى زاتى ھەق تەبە كەمال ئەگات - كە مەھالە بەكەمال بەگات - چونكە مەعشوق ھەر رۆژێك بە جۆرىك جیلو ھەكات ماىەى سەرسامى و ھەيرانى بوونى عارفەكانە، كە ئەم سەرسام بوونە - ھەك گوتمان - گەر لە مەعریفە و دەركى جەمالەو ھەك چاك و گەر لە نەزانى و گومرايەو ھەك خراپە.

خواجە لەم غەزەلەدا باس لە (حیرت) سەرسامى عارفەكان یاخود - خودى شاعیر - دەكات لە بەیتى يەكەمدا دەلىت: عەشقى تۆ سەرەتا نەمانى سەرسامى لەمندا ناشت و پىگەياند - كە لاھورى ئەم جۆرە لەسەرسامى بە جۆرى (مذمومە) ئەداتە قەلەم، بەلام ھەسل و دیدارى تۆ - تۆلبوونەو لە عەشق و عیرفانیدا - ئەم سەرسامىيە گەياندە تۆرێك و كەملى كرد، لاھورى ئەم جۆرەيان بە (محمودە) ئەداتە قەلەم. واتە: سەرەتای عەشقت من لەنەزانىيەو سەرسام بووم، بەلام لە قوتاغەكانى دىكەدا سەرسامى من گۆرا بۆ سەرسامىيەكى كەملى و عارفانە.

۲ - بس غرقەى حال وصل كآخر

ھم برسر حال حیرت آمد

زۆرن ئەوانەى كە نغزۆى حالى ھەسل بوون و دواچار كەوتوونەتە نێو سەرسامىيەو.

خواجه لیږه دا پټی وایه که دواجار زۆربه‌ی عاشقان دوچاری سهرسامی ده‌بن و ټهم سهرسامییه حالیکه که هه‌لهاتن لیبی مه‌حاله، ټهو ده‌لی زۆرن ټه‌وانه‌ی که به بر‌وای خو نغزو و غه‌رقی وه‌سلی دولبه‌رن و گه‌یشتون به‌و، که‌چی دواجار دوچاری سهرسامی بوون.

۳ - نه وصل بماند و نه واصل

آنجا که خیال حیرت آمد

کاتی (له‌و شوینه‌دا) که خه‌یالی سهرسامی دیت نه‌وه‌سل ده‌مینی و نه‌عاشقی به‌ویسا گه‌یشتوو.

وصل: دیدار، به‌یه‌ک گه‌یشتن، وه‌سل واصل: به‌ویسالی یار گه‌یشتوو، عاشق خواجه ټهو بی‌ ناگایه‌ی عارف ده‌خاته‌روو که‌له‌کاتی قو‌ناعی سهرسامی (حیرت) دا به‌سهریدا دیت، ناخر عاشق له (حیرت) دا نازانیت خو‌ی له کو‌یدایه و کییه و یار له کو‌یدایه و کییه، بۆیه خواجه ده‌لی که حیرت هات عاشق له خو‌یی و له مه‌عشوقیشی بی‌ ناگا ده‌بیت.

شیخ عطار سه‌باره‌ت به‌م بی‌ ناگا بوونه ده‌لیت:

گوید اصلا من ندانم چیز من

وان ندانم هم ندانم نیزمن

عاشقم اما ندانم برکیم

نه مسلمانم نه کافر، پس چیم؟

لکین از عشقم ندارم آگهی

هم دلی پُر عشق دارم، هم تُهی

عاشقی سهرسام بوو، ټه‌لی من ټه‌سلنه‌هیچ نازانم، عاشقم به‌لام نازانم له‌سهر چیم، نه موسلمانم نه کافر، ئیدی چیم؟ من له عه‌شقی خو‌م بی‌ ناگام هم دلی پر عه‌شقم هیه و هم خالی.

۴ - یک دل بنما که در ره او

بر چهره نه خال حیرت آمد

دلنیکم پیشاننده که له‌رینگه‌ی (عه‌شقی) ټه‌ودا، خالی حیرت به‌سهر رووخسارییه‌وه نه‌بیت.

بنما: پیشاننده

خواجه دلنیا به‌له‌وه‌ی که ته‌واوی عاشقانی رینگه‌ی حه‌ق دوچاری حیرت هاتوون و ده‌بن و بۆیه بۆ جه‌ختکردنه‌وه ده‌لی: عارفتیکم نیشاننده که دوچاری سهرسامی نه‌بووبیت و خالی سهرسامی و حیرت به‌ رووخسارییه‌وه نه‌بیت.

۵ - از هر طرفی که گوش کردم

آواز سؤال حیرت آمد

له ههر لایه‌که‌وه گویم گرت، ده‌نگی سؤالی (داواکردنی) حیرت هات.

گوش کردم: گویم گرت، گویم هه‌لخست آواز: ناواز، ده‌نگ سؤال: پرسیار، داوا کردن وه‌ک خواجه عبدالله زۆریک له عارفه‌کان چیژ له (سهرسامی) وه‌رده‌گرن و له خودا داوا ده‌که‌ن که زیاتر سهرسامیان بکات، ته‌نانه‌ت له‌سهرچاوه‌ی عیرفانییه‌کاندا فهرمووده‌یه‌کی پیغه‌مبه‌ر (ﷺ) قسه‌ کراوه که ده‌فهرموویت: (رب زدنی فیک تحیرا) واته: (خودایه زیاتر سهرسامم بکه له خو‌ت).

حافزیش ده‌لیت: له ههر لایه‌که‌وه گویم هه‌لخست و له‌نیپو ههر کو‌ر و کو‌مه‌لیکی عارفاندا گویم گرت ههر ده‌نگی (رب زدنی فیک غیرا) نی که‌وته به‌رگو‌ی و عارفه‌کان داوا‌ی (حیرت) ی زیاتریان ده‌کرد. یاخود له‌هه‌موولایه‌که‌وه سه‌دا و ده‌نگی سهرسامی به‌رز ده‌بووه‌وه.

۶ - سر تا قدم وجود حافظ

در عشق نهال حیرت آمد

سهرتاپیی وجودی حافظ له عه‌شقددا وه‌ک نه‌مامی حیرت ده‌رکه‌وت.

سرتا قدم: سهرتا پی، سهرپا، هه‌موو

خواجه باس به خو‌ی ده‌کات که له عه‌شقددا یه‌کپارچه سهرسامی و حیره‌ته، بینگومان یه‌کیک له ره‌گه‌ز و بو‌نیاده سهرکییه‌کان عه‌شقی حافظ مانه‌وه‌یه‌تی له مه‌نزلی حیرت و سهرسامیدا، چونکه ټهو به‌رده‌وام له سهرسامیدا ماوه‌ته‌وه و به فه‌نا نه‌گه‌یشتوو، ههر بۆیه عه‌شق لای خواجه ده‌ریایه‌کی ترسناک و ریگایه‌کی بی‌ کو‌تایی و سهرسامییه له‌سهرسامیدا - لیږه‌شدا جه‌خت له‌سهر ټه‌مه ده‌کاته‌وه که عه‌شقی حافظ یه‌کپارچه سهرسامی و حیره‌ته و سهرابای بوونی خواجه له‌عه‌شقددا نه‌ونه‌مامی حیره‌ته.

ټهو خاله‌ی که شایانی ناماژه پیدانه، خو‌دزینه‌وه‌ی هه‌ندیک له راقه‌کاران و لیکو‌لهرانی فارسه - به‌تاییه‌تی هاوسه‌رده‌مه‌کانی - له سهرح و له‌سهر نووسینی ټهم غه‌زه‌له، بۆ نمونه لیکو‌لهر و حافظ ناسیتی که‌وره‌ی وه‌ک د. به‌هال‌الدین خرماشه‌ی که - حافظ نامه - که‌ی وه‌ک سهرچاوه‌یه‌کی سهره‌کی سوودی لیږه‌ده‌گریت و (شهرحی، زاراوه و که‌سایه‌تی و شو‌ینه‌کان و چه‌مکه سهره‌کی و به‌یته دژواره‌کانی) حافظ به هیچ شی‌وه‌یه‌ک ناماژه‌ی به‌م غه‌زه‌له نه‌داوه و ته‌نانه‌ت زاراوه‌ی (حیره‌ت)یشی شهرح نه‌کردوه‌وه.

ههروهها د. هرويش خۆي له شهرحی تهفسیری ئەم غەزەله بەدوور گرتوو و خۆی گوتهنی (بهواتای لهفزی بهیتهکان) اکتفای کردوو تهنانهت گومان له واتا و جوانی غەزەله که دهکات. له کاتیکیدا ئەم غەزەله لهپووی واتا و بنهمای عیرفانییهوه بهیهکی له غەزەله بونیادی و قوولە عیرفانییهکانی خواجه ئەدریته قەلەم و له تهواوی نوسخه دیرینه رهسهنهکانیشدا هاتوو.

غەزەلی سه د و حه فتایه م:

به حری ره مهلی هه شتی مه خبونی ئەسهلم
(فاعلاتن فاعلاتن فع لن)

۱ - در نمازم خم ابروی تو به یاد آمد

حالتی رفت که محراب به فریاد آمد

له نوێژدا کهوانه ی برۆی تو بیره کهوتهوه، حاله تیکم به سه ردا هات که میحراب هاواری لی بهرزبووه.

به یاد آمد: هاتهوه یادم حالتی رفت: تووشی حاله تی بووم، حاله تیکم به سه ردا هات به فریاد آمد: هاواری لی بهرزبووهوه، کهوته هاوار کردن.

خواجه دهلی له نوێژدا کاتی کهوانی برۆی یارم کهوتهوه یاد، که برۆی یار جیلوهی جه مالی مه عشوقه و لای شیخ جه مالی شیرازی ئاماژه به (قاب قوسین) ئەمیش مه قامی (واحدیت) ه که پینجه م نهزلگه ی عیرفانییه و نیشتمانی ره سه نی مرۆقه (پیش هاتنه سه ر زهوی). {لاهوری، ج ۲، ل ۱۰۸۶} حاله تیکم به سه ردا هات - حاله تی غوربه ت و هه ست به دووری یار - که میحراب دهلی به حاله سووتا و کهوته هاوار - یاخود د. هرووی گوتهنی له سه رسامیدا که چۆن له نوێژدا برۆی یارم بیره کهوتۆته کهوته هاوار. {هرووی، ج ۲، ل ۷۲۴}

۲ - از من اکنون طمع صبر و دل و هوش مدار

کان تحمل که تو دیدی همه بر باد آمد

ئێستا ئیدی چاوه پێی سه بر و دل و هۆش مه که، چونکه ئەو خۆگرییه ی پێشوو که تو بینیت هه موو به رباد بوو.

برباد آمد: به رباد بوو، به باچوو.

خواجه ئێستا کهوتوو ته بیری کهوانی برۆی یار - قاب قوسین - و نیشتمانی ره سه ن ئیدی سه بر و دل و هۆشی نه ماوه و خۆراگری و تهحه ممولی به رباد بوو بۆیه دهلی ئێستا ئیتر به ئومیدی سه بر و خۆگری و دل و عه قل و هۆش مه به له من، چونکه ئەو تهحه ممولی جارن هه مبهو هه مووی فه وتاوه.

۳ - باده صافی شد و مرغان چمن مست شدند

موسم عاشقی و کار به بنیاد آمد

شەپاب بی خلتە (ساف) و بالنده کانی گولزار مه ست بوون، مه وسمی عاشقی و کاری بنه پتهی هاتوو.

صافی شد: ساف بوو، بې خه لته بوو، ساف بوونی شه راب یا به مانای بې خه لته بوونه یاخود به واتای خوښبون و جوښ و خرڅو شې په راب. مرغان چمن: بالته کانی گولزار، مهبه ست بهم بالته هاورپییانی ریگه ی تهریقته و عشقی. به بنیاد: به نه ساس، پیچنه وانه ی بې نه ساسه، واته گرنګ و بنچینه یی. له کاتیکدا که عاشقی و کاری به بنیاد و پیکه وه هاتوون مهبه ست له کاری بنچینه یی و بنه رته ی هه مان عاشقییه.

خواجه ده لې: نیستا که شه راب و عشق جوښی سهند و هاورپییانی تهریقته مهستی عشق کاتی نه وه هاتووه خریکی کاری گرنګ و بنه رته ی عاشقی بین تا به لکو به و هویسه وه که می له نازاری غوربته و دوری نیشتمانی ره سه مان که م کهینه وه و که می (قرب) مان به نسپ بیت.

۴ – بوی بهبود ز اوضاع جهان میهنوم

شادی آورد گل و باد صبا شاد آمد

هه ست به بونی چاک بوونه وه ده که م له باردوخی جیهان، گول شادی هیئا و نه سیمی به یان به شادییه وه هات.

به بود: چاکبوونه وه، چاکتر بوون.

میهنوم: ههستی پیده که م، له راستیدا (میهنوم) به واتای - گویم لییه - به لام له زماني فارسیدا بو بونکردنیش به کار دیت. لیره دا به واتای بوون ده که م هاتووه.

آورد: هیئا

خواجه ده لې: که له بارودوخی جیهان ورد ده بوه هه سته که م به ره و چاکتر بوون ده چیت، هه نه مه شه ده لیلی نه وه ی که گول شادی هیئا و سروی به یانیش به شادییه وه هات. یاخود نه کری به پیچنه وانه بیت کاتی که گول شادی هیئا و سروه ش به شادییه وه هات ئیدی مه و سیمی به ره و چاکتر بوونی بارودوخی دنیا یه.

له راستیدا هم به یته دریتز کردنه وه ی واتای به یتی دووه مه که سه رده م و مه و سیمی عاشقییه، به م عاشقییه ش شادی نه که و یته دلان و جیهانه وه.

۵ – ای عروس هنر بخت شکایت منمای

حجله ی حسن بیاری که داماد آمد

نه ی بووکی هونه ر شکات له به خت مه که، ژووری جوانی برازینه وه، چونکه زاوا دیت.

شکایت معنای: شکات مه که، گله یی مه که.

حجله: نه و ژووره ی که بو بووک و زاوا ده رازینه ته وه

بیاری: برازینه ره وه داماد: زاوا

له هه ندی نوسخه دا له بری (هنر) (چمن) هاتووه. لیره دا خواجه هونه ر به بووکیک ده زانیت و پیی ده لیت: روژی رزگاری و خوښه ختی تو ژور نریکه و (بارودوخی جیهان به ره و چاکبوونه وه نه چی) له بری نه وه ی گله یی و شکات له به ختی ره شی خوڅ بکه یته هه سته خوڅ و ژووره تاییه ته که ت برازینه ره وه، چونکه زاوا خه ریکه له ریوه ده گاته چی.

گه ر (چمن) بیت بووکی چیمه ن گول و زاواش سروی به هاره. هه رچون بیت به یته که مزده ی خوښه ختی ده دات.

۶ – دلغریبان نباتی همه زیور بستند

دلبر ماست که با حسن خداداد آمد

دولبه ری رووه کی هه موو خوڅیان رازاندووه ته وه (به خشل) ته نیا دولبه ری ئیمه یه که به جوانی سروشتییه وه هاتووه.

دلغریبان نباتی: دره خت و گیا و دلبه ره کان. زیور: خشل و زپر، رازینه ره وه

زیور بستند: خوڅیان رازاندووه ته وه.

حسن خداداد: جوانی سروشتی (خداداد) به واتای سروشتی دیت واته نه وه ی خوا به خشیویه تی. خواجه وه سفی دولبه ر ده کات که به حوسن و جوانی سروشتییه وه هاتووه ته نیو باغ و گو ی جوانی له هه موو دره خت و گیاکیان برده ته وه له کاتیکدا که خوڅیان رازاندووه ته وه.

۷ – زیر بارند درختان که تعلق دارند

ای خوشا سرو که از بار غم آزاد آمد

نه و دره ختانه ی که وابه سته بیان هه یه میوه ده گرن و به ردارن – هه میشه له ژیر باردان، خوڅ به حالی دار سه رو که له باری غم نازاده.

زیر بارند: له ژیر باردان.

تعلق: وابه سته، له غیرفاندا به وابه سته یی به دنیا و چیژ و له زه ته کانی دنیا ده گوتريت، که پیویسته عارف له م وابه سته یی رزگار بیت. آزاد: تجرد که پیچنه وانه ی (تعلق) ه.

خواجه نه و که سانه ی که وابه سته بیان به دنیا و ماددیاته وه هه یه هه میشه به بارگران و بارقورسی ده زانیت و وه نه وایه که هه میشه له ژیر بارداين، به لام له به رامبه ر هم ده سته یه دا عارف و نازاده کان هه ن که وه (دار سه رو) ن و هه رگیز له خه می دنیا و چیژه

دونیاییه کاندا نین و موجه رده دن. خواجه لیژدها حالی عارفان به خۆش ده زانیت و پینی وایه که دونیا غمه و نهوان له غم رزگاریان بووه.

۸ - مُطْرِبُ از گفته‌ی حافظ غزلی نغز بخوان

تا بگریم که ز عهد طربم یاد آمد

ئه‌ی موتریب له گوته‌ی حافظ غزه‌لیکی خۆش بلی تا بگرییم چونکه سه‌رده‌می شادیم هاته‌وه یاد.

نغز: خۆش، سه‌رنج‌اکیش بگریم: بگرییم

عهد طرب: سه‌رده‌می شادی، بیگومان لیژدها هه‌مان (خم ابروی میسراعی یه‌که‌می غه‌زه‌له‌که‌یه که مه‌به‌ست له نیشتیمانی ره‌سه‌نی مرۆف و سه‌رده‌می (قرب) نزیکییه له مه‌عشوقی حه‌ق.

خواجه به مورشید (موتریب) ده‌لی یه‌کی له غه‌زه‌له سه‌رنج‌اکیشه‌کانی حافظ به‌سرود بۆم بلی تا مه‌ست بم و بگرییم، چونکه سه‌رده‌می (قالب قوسین) و مه‌قامی (قرب) ی نه‌زه‌لم بیر هاته‌وه.

له شه‌رحه میژوویی و نه‌ده‌بییه‌کاندا (عهد طرب) به‌سه‌رده‌می لای و شادی دونیایی لیک‌دراوه‌ته‌وه. {د.ه‌روی، ج ۲، ل ۷۲۶ / مهدی معنیان، ل ۲۹۳} ته‌له‌به‌ته رواله‌تی به‌یته‌که نه‌م واتایه هه‌لده‌گریت.

غه‌زه‌لی سه‌د و حه‌فتا و یه‌که‌م:

به‌حری ره‌مه‌لی هه‌شتی مه‌خبونی ته‌سه‌لم

(فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن فع لن)

۱ - مژدی ای دل که دگر باد صبا باز آمد

هدهد خوش خبر از طرف سبا باز آمد

موژده ای دل که جاریکی دیکه سره‌ی به‌یان هاته‌وه، هوده‌ودی خۆش مژده له‌لای سه‌باوه هاته‌وه.

دگر: لیژدها به‌واتای جاریکی دیکه، دووباره دیت.

هدهد: هوده‌ود، په‌پوسوله‌یانه، په‌یام هیئ و قاسیدی هه‌زه‌تی سوله‌یمان بسو له لایه‌ن به‌لقیسی شازنی شاری (سبا) هوه.

خوش خبر: خۆش موژده، که‌سی که هه‌میشه خه‌به‌ر و هه‌والی خۆش ده‌هینی.

سبا: سبا، شاری به‌لقیس باز آمد : هاته‌وه

میسراعی دووه‌می به‌یته‌که ناماژه‌یه به‌چیرۆکی هه‌زه‌تی سوله‌یمان و ونسوونی هوده‌ود و هیئانی هه‌والی شاری (سبا) و شازنه‌که‌ی و چۆنیته‌ی ژیانیان که له سوره‌تی (نمل) دا هاتوو و ده‌فه‌رمووی: ﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدُودَ أَمْ كَانَتْ مِنَ الْغَائِبِينَ﴾ سوره‌ النمل، نایه‌تی (۲۰).

خواجه لیژدها له خۆشی و کرانه‌وه‌ی دل و نارام بوونیک ته‌ده‌ویت که دووباره به‌سه‌ریدا هاتوو، به‌گشتی سره‌ی به‌یان په‌یامه‌ینه‌ری لای یاره و لیژده‌شدا جاریکی دیکه هه‌لی کردووته‌وه و په‌پوسوله‌یانه‌ی خۆش مژده‌ش له‌لای سه‌باوه به‌هه‌والی خۆشه‌وه گه‌راوته‌وه.

(باد صبا) جگه له‌وه‌ی بۆنی یار و هه‌والی یار ده‌هینی، به (نفحات رحمانی) یش دراوته‌ه قه‌لم واته: ئه‌ی دل موژده بیته ره‌حه‌تی دلشادی و خۆشه‌ختی هه‌لیکرد و مه‌عشوقی حه‌ق ناوری لی‌داینه‌وه.

۲ - بركش ای مرغ سحر نغمه‌ی داودی باز

که سلیمان گل از باد هوا باز آمد

ئه‌ی بولبول ناوازی داودی بخوینه‌ره‌وه که سولتانی گولان به‌بای هه‌وا هاته‌وه.

برکش: ده‌برینه، بخوینه، بلی.

نغمه‌ی داودی: ناوازی داودی، ناوازی وهك حه‌زرتی داود (د.خ)، چونكه حه‌زرتی داود ده‌نگی زۆر خوشبووه، واته ناوازیك كه وهك هی حه‌زرتی داود خوش بیته. سلیمان گل: گولێ وهك ته‌ختی سوله‌یمان، مه‌به‌ست له گولێ باغ كه له گه‌وره‌یی و جوانیدا به ته‌ختی حه‌زرتی سوله‌یمان دراوه‌ته‌وه قه‌له‌م و له‌سه‌ر پشتی هه‌واش هاته‌وه. وهك گوتمان خواجه له‌م غه‌زه‌له‌دا له خۆشی دل ته‌دویته، لی‌رده‌دا به‌رده‌وام ده‌بیته و ده‌لی ته‌ی بولبول (مه‌به‌ست له دل) وهك داود به ده‌نگی خۆش ناوازیك بلی، چونكه سه‌ره‌له‌نوێ شای گولان (یار) و ته‌خته‌كه‌ی حه‌زرتی سوله‌یمان به‌سه‌ره‌رشتی باوه هاته‌وه.

۳ - لاله بوی می نوشین بشنید از دم صبح

داغ دل بود به امید دوا باز آمد

لاله له ده‌می به‌یانیدا بۆنی مه‌یی به تامی کرد، داغ له‌سه‌ر دلی بوو به ئومیدی دوا هاته‌وه. نوشین: به‌تام، له‌زه‌ت به‌خش، شیرین. بوی شنیدن: بۆنکردن. از دم صبح: له‌ده‌می به‌یانیدا. داغدل: داغ به‌سه‌ر دلێه‌وه بوو، حه‌سه‌رت بار دوا: دوا، ده‌رمان

لاله كه گولاله‌یه و خالێکی ره‌ش تی‌دایه، لای شاعیران ته‌م خاله به‌داخی حه‌سه‌رت ته‌ده‌نه قه‌له‌م، لی‌رده‌دا ته‌كری لاله (هه‌مان دلی به‌یتی یه‌كه‌م بیته) و ده‌لی: له كاتی‌كدا كه به‌هار نه‌بوو، كه شه‌رابی عه‌شق نه‌بووه، كه له زه‌مان و سه‌رده‌می (قبض) دا بوو، حه‌سه‌رتی دووری و دل‌گرانی به‌سه‌ر دل‌ه‌وه هه‌بوو، هه‌ر بۆیه كاتی به‌ده‌می به‌یاندا بۆنی شه‌رابی له‌زه‌تبه‌خشی عه‌شقی حه‌قی کرد به ئومیدی ده‌رمانی ته‌و (قبض) و داخی حه‌سه‌رته‌وه هاته‌وه.

۴ - عارفی کو که کند فهم زبان سوسن

تا ببرد که چرا رفت و چرا باز آمد

عارفیك له كوێیدا كه له زمانی سه‌وسه‌ن تی‌بگات، تا لێی بپرسیته كه بۆچی رۆیشت و بۆچی هاته‌وه.

سوسن: گولێ سۆسه‌نه به گولێ زماندار یا ده زمان به‌ناوبانگه.

رفت و آمد: رۆیشتن و هاتن، لی‌رده‌دا مه‌به‌ست له هه‌له‌وه‌رینی پاییز و دووباره سه‌وز بوونه‌وه‌ی به‌هاره.

خواجه ده‌لی: عارفیك له‌كوێیه كه له زمانی سه‌وسه‌ن (دلی من) تی‌بگات تا بزانی رازی رۆیشتن و هه‌له‌وه‌رینی پاییز و هاتنه‌وه و دووباره سه‌وز بوونه‌وه‌ی به‌هار چیه.

بهم پییه خواجه عارفی بهو كه‌سه داناوه كه له رازی دل و زمانی سه‌وسه‌ن تی‌ده‌گات، به‌لام لی‌رده‌دا عارفی ده‌ست ناكه‌ویته كه ته‌م رازه‌ی بۆ شه‌رح كات.

۵ - مردمی کرد و کرم بخت خدا داده به من

کآن بُت سنگدل از راه وفا باز آمد

به‌ختی (خودا داو) كه‌ره‌م و پیاوه‌تی به‌رامبه‌ر من کرد، كه ته‌و یاره دل‌ده‌قه له‌پرووی وه‌فاوه هاته‌وه. (له ریگه‌ی وه‌فاوه هاته‌وه).

مردمی: پیاوه‌تی خدا داده: خودا داو ته‌و به‌ش و قیسه‌مه‌ته (به‌خته‌ی كه خودا ته‌بیه‌خشیته. از راه وفا: له رپی وه‌فاداریه‌وه، له‌ریگه‌ی وه‌فاداریه‌وه.

خواجه ده‌لی: به‌خت و قیسه‌مه‌تی خودایی یاخود قه‌ده‌ری خودایی پیاوه‌تی و گه‌وره‌یی به‌رامبه‌ر من نواند، چونكه وایکرد كه یار له‌پرووی وه‌فاوه دیسانه‌وه هاته‌وه.

لی‌رده‌دا حافظ سوپاسی به‌خت ده‌کات (قه‌ده‌ر و قیسه‌مه‌ت) كه چاکی هیتناوه و یاری ته‌زه‌لی رووی جوانی له حافظ کردۆته‌وه.

۶ - چشم من در ره این قافله‌ی بس آب کشید

تا به گوش دلم آواز درآ باز آمد

چاوانی من له ریگه‌ی ته‌و کاروانه‌دا فرمی‌سکی زۆری ریشت تا ناواز و ده‌نگی زه‌نگی کاروانچیان گه‌یشه‌وه گوێی دلم.

آب کشیدن: ناو هه‌له‌گۆزین له بیر، لی‌رده‌دا مه‌به‌ست له فرمی‌سکی زۆر رژاندنه. درا: زه‌نگی وشتری کاروان.

بینگومان ئیستای ته‌م غه‌زه‌له‌دا شاعیر له خۆشییه‌کی ته‌واو دایه، لی‌رده‌دا ده‌لی ته‌م خۆشی و وه‌سه‌له‌ی به ئاسانی ده‌ستنه‌که‌وتوه، کاتی كه یار لی‌ره نه‌بوو چاری من له رپی ته‌و کاروانه‌ی كه یاری تی‌دابوو زۆر گریا و زۆر فرمی‌سکی ریشت، تا ته‌و کاره‌ی گوێی دلم له ده‌نگی زه‌نگی وشتری کاروانچیه‌کان بووه‌هاته‌وه. واته: تا یارم هاته‌وه من له ریگه‌یدا فرمی‌سکم ریشت.

۷ - گر چه حافظ در رنجش زد و پیمان بشکست

لطف او بین که به صلح از درما باز آمد

ته‌گه‌رچی حافظ ره‌نجا و په‌یمانی شکاند، سه‌یری لوتفی ته‌و بکه كه به ناشتییه‌وه له ده‌رگای ئیسه‌وه هاته‌وه.

در رنجش زد: له ده‌رگای ره‌نجانیدا، واته: ره‌نجا.

خواجه باس له كه م جهوسه له بى خوى ده كات كه له كاتى (قبض) و ديار نه بوونى ياردا ره نجاوه و په يمانى عه شقى شكاندووه، به لام سه ربارى هم ره نجان و په يمان شكاندنهى هم (عاشق) مه عشوق هه به لوتف و خو شه ويستى زياتره خوى بو ناشت كرده وهى عاشقان د پته وه. ليبرده حافظ عه شق و لوتفى يار - مه عشوقى هق - ده خاتهر وو و ده لى: سه بى لوتف و عه شقى يار بكه گهرچى من په يمانى عه شقم شكاند و دلى ره نجا كه چى نه و بو ناشت كرده وهم هاته وه بو لام و له ده رگاوه خوى كردبه ژوردا.

غزه لى سه د و حه فتا و دووهم:

به حرى موجته سى هه شتى مه خبونى نه سلهم

(مفاعلن فعلا تين مفاعلن فع لن)

۱ - صبا به ته نيت پير مى فروش آمد

كه موسم طرب و عيش و ناز و نوش آمد

سروه بو پير زبا بى پيرى مه يفرؤش هات تا مژدهى بداتى مهوسيمى ته رهب و خو شى و ناز و نوش هات.

ته نيت: پير زبا بى، موباره ك با بى.

هم غزه له ش باس له خو شى و شاد بيه كى عيرفانى حافظ ده كات و له م به يته دا ده لى: سه با يا خود سروه هات موباره ك با بى له پيرى ته ريقه ت و عاشقى ريگهى هق بكات و موژدهى بداتى كه سه رده م و مهوسيمى شادى خو شى و عيش و نوشى هات.

بينگومان هه ريه ك له طرب و عيش واتاى عيرفانى خويانيان هه يه و پيشتر ليتيان دواوين.

۳ - هوا مسيح نفس گشت و باد نافه گشاي

درخت سبز شد و مرغ در خروش آمد

هوا وهك هه ناسهى مهسيحى ليتيات و با گريكهره وه، چونكه خوى حه زه تى مهسيح مردووى زيندوو ده كرده وه.

گشت: بووه نافه گشاي: گرى نافه كه ره وه

درخروش آمد: كه وته خرؤش، ده ستى كرد به خويندن و نالاندن.

موژده كهى كه سروهى به يان به پيرى ته ريقه تى ده دات هه به رده و امه و ده لى: هه وا وهك نه فه سى مهسيحى لى هاتوو و مردوو زيندوو ده كاته وه و باش گريى خونچه ده كاته وه، دره خت سهوز بووه و بالنده كان كه وتوونه ته جو ش و خرؤش و ده ستيان كردوو به خويندن.

۳- تنور لاله چنان بر فروخت باد بهار

كه غنچه عرق عرق گشت و گل به جوش آمد

باى به هار وا ته نورى لالهى داگيرساند كه خونچهى نغزى عاره ق بوو، گول هاته جو ش .

تنور: ته نور

برفروخت / برافروخت: داگيرسايا، داگيرساند (ليبرده) به تپه ر به كار هاتوو) هم كار له فارسيدا تپه ر و تينه په ريش.

غرق عرق گشت: نغری عاروق بوو، شه لالی عارق بوو.

به جوش آمد: هاته جوش.

بای به هار شوق و شور و گهرم و گوری وای دا به گولاله (وهك تهوهی که تنوره کهی گهرم کردیبت) له شهرما خونجهی گولابه باخ شه لالی عاروق بوو، گولیش هاته جوش و کولان.

د. هروی پی پی وایه که هم بهیته ناماژه به گولار گرتن (هروی، ج ۲، ل ۷۳۱) خواجه لیره دا باسی سهرنجرا کیشی گولاله ده کات له نیو گولاه کانی دیکه دا.

۴ - به گوش هوش نیوش از من و به عشرت گوش

که این سخن سحر از هاتغم به گوش آمد

به گوئی عهقل گوئی له من بگره و ههولئی خوشبهختی بده، چونکه سه حهر فریشته هم قسه بهی گه یانده گویم.

نیوش: گوئیگره له (نیوشیدن) وه هاتوه که بهواتای (گوئیگرتن) دیت و نیستا به کارهینانی زور که مه.

به عشرت گوش: ههولئی خوشبهختی و شادی بده.

هاتف: فریشته ی پیام هیتهر، جویره ئیل.

(عشرت) که بهواتای زیانی خوش و شاده له عیرفاندا عهشقی ئیلاهییه، خواجه لیره دا داواده کات که به گوئی نهو بکه ن یاخود به وردی گوئیگرن و له ههولئی عهشقی حه قدا بن، چونکه بهر به بیان فریشته ی غه بی پی پیامه پیتهر (عارفه مان پروایان به ئیلهامی خودایی هه یه، که جیاوازه له وهی) هم قسه بهی دا به گوئی مندا.

۵ - ز مرغ صبح ندانم که سوسن آزاد

چه گوش کرد که با ده زبان خموش آمد

نازائم (سه وسه نی سپی) چی له بولبول بیست وا به ده زمانه وه بیدهنگ بوو.

مرغ صبح: (بالنده ی سه حهر) مه به ست له بولبوله.

سوسن آزاد: ده گوتریت که گولاه سه وسه نی سپی و شینی هه یه گه لاکانی وهك زمان وان که ده گه لان، بویه پی پی ده گوتریت ده زمان، بهو سه وسه نانه ی که رهنگیان سپییه ده گوتریت سه وسه نی نازاد.

خموش آمد بی دهنگ بوو، بیدهنگی هه لئیزارد.

خواجه عارفی به سه وسه نی داوه ته قه له م، چونکه عارفیش زور نه پی پی ده زانیت و هیچیش نادر کینی، لیره دا ده لئی: نازائم بولبول - عاشقی شه و بیدار - چی نه پی پی کی عهشقی به عارف

گوت وا به بوونی ده زمانه وه بیدهنگ بوو، واتای هم بهیته نزیکه له م گوته بی شیخ جونه یده وه که ده لئی: (من عرف الله کل لسانه - ههر که س خودای ناسی زمانی لال ده بی).

۶ - ز فکر تفرقه بازای تا شوی مجموع

به حکم آن که چو شد اهرمن سروش آمد

واز له فکری (تفرقه) بیته تا (مجموع) بیته، چونکه کاتی که نه هریمه ن رویش فریشته (سروش) دیت.

تفرقه و جمع/یا جمع و تفرقه: دوو زاروه ی عیرفانین که ههر یه که بیان پیچه وانه ی نهوی دیکه یانه، (جمع) بریتییه له حالیک که تیایدا به نده ی ریبار به ناو و یادی خوا و عهشقی نهو نارام بیته و جگه لهو ناسووده و بی باک بیته، (تهفرقه) ش بریتییه له حالیک که تیایدا دلی به نده به هوی وابسته بی به کاروباری جزرا و جزر بلاو و پهراگه نده ده بیته، بی ناگا ده بیته له جیهانی غه یب (نوخوان بزم دلان حاشیه، ...).

مه رج نییه (تهفرقه) ته نیا له وابسته بی دلی ریبار وه به کاروباری دونیاییه وه بیته ناراوه، لای هجویری (تفرقه مکاسب و جمع مواهب) ه واته نه وه ی له ریگه ی هه ول و مواهییده وه بیته دی تهفرقه یه و نه وه ش عینایه ت و هیدایه تی ئیلاهی بیته جه معه. {خرمشاهی، ج ۱، ل ۶۵۳}.

تهفرقه مانه وه یه له نه فعالدا و جمع گه یشتنه به سیفاتی حق، جه مع یه کلار دنده وه یه بز حق و تهفرقه مانه وه یه له دوور یانه کاندای. له لایه کی دیکه وه تهفرقه دانانه به مه خلوقدا و جمع سه رقالبونه به حه قه وه سفر کردنی خه لقه.

بازای: بگه پیته، وازیته اهرمن، شهیتان، دیو سروش: فریشته، سروش خواجه لیره دا به ریباری ته ریقه ت ده لئی واز له حاله تی تهفرقه بهینه و برز نیو (جمع) و بگه به قوناغی سیفات، چونکه کاتی که نه هریمه ن رویش پاشان فریشته دیت.

بهم پیته بیته خواجه تهفرقه ی نه هریمه ن و جه معی به فریشته داوه ته قه له م و هم دوانه پیکه وه کونابنه وه.

۷ - چه جای صحبت نامحرم است مجلس انس

سر پیاله بیوشان که خرقه پوش آمد

مه جلیسی هاوده می (انس) که ی جیگه ی نامه حره مه، سه ری پیاله ی شه راب بگره، چونکه سو فی خرقه پوش هات.

بیوشان: بگره، بیوشه خرقه پوش: خرقه پوش، مه به ست له سو فی ریاکاره.

خواجہ پیٹی وایہ کہ کۆر و مه جلیس هاوده می نونس که چۆژی عه شقی ئیلاهییه جیگه ی نامه حردم و هاوړپیه تی نامه حردمان نییه، ئیستا نامه حردمیك هاتووته نیو کۆره که وه سوڤی ریاکاری ره می خرغه پۆشه، بۆیه خواجہ ده لئی، پیکه کان بشارنه وه (عه شق)، چونکه نابی نامه حردمیکی وه ک سوڤی ریاکار به م حردمه بزانیّت.

۸ - ز خانقاه به میخانه می رود حافظ

مگر ز مستی زهد ریا به هوش آمد

حافظ له خانه قاوه بۆ مه یخانه ده پروات ئه لئی له مهستی زوهدی ریاکاری به هوش هاتووته وه. مگر: لیره دا (مگر) به واتای ئه لئی هاتووه. خواجہ زوهد و ریاکاری ره می زاهدانه کان به سه رخۆش ده داته قه لّم که هوشیان له سه ر خۆیان نییه. ده لئی ئیستا که حافظ واز له خانه قا (که ره می سوڤیگه ری ره می ریاکارانه یه) هیناوه و بهر و مه یخانه (ره می عه شق و خۆشه ویستی ئیلاهییه) ده پروات، له بهر ئه وه یه که له مهستی زوهدی ریاکارانه به هوشی هاتووته وه و تیگه یشتووه که حقیقه تی عه شق لای ریاکاره کان نییه به لکو لای عارفه عاشقه کانه.

غزه لی سه د و حه فتا و سپیه م:

به حری ره مه لی هه شتی مه خبونی ئه سلهم

(فاعلاتن فاعلاتن فع لن)

۱ - سحرم دولت بیدار به بالین آمد

گفت برخیز که آن خسرو شیرین آمد

سه حهر به ختی بیدار هاته سه ر جیگه م (هاته خه وم) گوتی ههسته ئه و پاشا شیرینه هات. دولت بیدار: به ختی بیدار، پیچه وانه ی به ختی خه والوده. بالین: نوین، جیگه ی خه وتن، ئه کری مه به ست له خه ون بینین بیّت. برخیز: ههسته خسرو: پاشا (خه سه ره که ناوی پادشای ئیرانی - خه سه روی په روپز - یسه به لّام لیره دا به گشتی بۆ پادشا به کارهاتووه.) سپیده و سه حه رکاتی خواجہ له خه ودا بووه به خت یاوه ری بووه و هاتووته سه رجیگه ی و پیی گوتووه ههسته ئه و پادشا شیرینه فتار و شیرینکه لاهمه هات. له شه رحه میژووییه کاندئا ئه و (خسرو شیرین) به شا شو جاع لیکدراوه ته وه، به لّام لاهوری له شه رحه عیرفانییه که یدا ئه و پادشایه به زاتی حه ق (خودا) ئه داته قه لّم و نموونه یه کی خه و بینینی (خاسانی خودا) ی به زاتی حه قه وه هیناوه ته وه. هه ره ها نووسیویه تی له (قوت القلوب) دا هاتووه که (خاسانی ئومه ت حه ق ته عالا له دونیادا به چاوی گیان ده بینن ئه وه ش له خه ودا یاخود له - مراقبه - دا) { لاهوری، ج ۲، ل ۱۳۲۰ }.

۲ - قدحی درکش و سرخوش به نماشا بخرام

تا ببینی که نگارت به چه آیین آمد

پیکئی هه لده و به سه ر خۆشی بۆ ته ماشا بچوولی، تا ببینی که نیگارت به چ شیوازی هاتووه. درکش: هه لده، بنۆشه آیین: شیواز، نارایش و خۆرازانده وه. به ختی بیدار وه سفی هاتنه که ی یار ده کات بۆ خواجہ، پیی ده لئی: پیکیکی شه رابی عه شقی ئیلاهی هه لده تا مهستی عه شقی ئه و بییت و پاشان به مهستی برۆ بۆ ته ماشا تا ببینی یارت به چ شکۆ و گه وره ییه که وه هاتووه - یاخود تا بزانی یارت به چ جوانی و رازاوه ییه که وه هاتووه -.

۳ - مژدگانی بده ای خلوتی نافه گشای

که ز صحرای ختن آهوی مشکین آمد

مژده بوو ئه ی خه لوه ت نشینی گری که ره وه، چونکه له بیابانی خۆته نه وه ناسکی میسکی هات.

مژده گانی: مژده

خلوتی: که سی که له خه لوه تدايه، خه لوه تشين، گۆشه گير، دابراو جگه له خودا.

آهوی مشکين: جۆره ناسکيکی تاييه ته که ميسکي لي دهرده هيتريت.

خواجه خه لوه تي و خه لوه تشيني به مایه ی کردنه وهی گريسي ناخه کان و بلاو کردنه وهی ميسکه (گۆشه نشيني به کليليکی ده رگاگانی جوانی ده زانیت) لي ره دا بهو گۆشه نشينه ده لي مژده بده که له بيابانی خۆته نه وه (نيشتيمانی ناسکان که ميسکيان لي دهرده هيتريت) ناسکی ميسکی هات که لي ره دا ناسکی ميسکبار ده رمانی يار و پاشای به يته کانی پيشووه.

۴ – گريه آبی به رخ سوختگان باز آورد

نالە فریادرس عاشق مسکين آمد

گريان ناويکی هينايه وه به رووی سووتاواندا، ناله به فریای عاشقی هه ژار گه يشت.

آبی: ناويکی، نابروويه کی باز آورد: هينايه وه فریادرس: فریادرس

خواجه لي ره دا دوو ده ستمايه ی گه وهی عاشقان و دل سووتاوانی حه ق ده خاته روو که نه وانیش (گريان و ناله ن).

(آب) به دوو واتا دیت که يه که میان (ناوه)، و لي ره دا مانای ميسراعی يه که م ده بيته: گريان و فرميسکی چاو ته راييه کی هينايه وه به رووی سووتاواندا وه کورد ده لي: فرميسکی چاو نه بوایه ناگری دل م نه يسووتاندم، به لام واتای دوو م آب – نابرووه که لي ره دا واتای به يته که قولتر ده بيته وه: گريان نابرووی دايه وه به سووتاوان و عاشقی ريگه ی حه ق و ناله ش بووه فریادرس و رزگاری که ری عاشقی هه ژار.

واته: عاشق و سووتاوان گريان و ناله نابروو فریادره سيانه.

۵ – مرغ دل باز هوادار کمان ابروئيست ای کبوتر نگران باش که شاهين آمد

مه لی دل دیسانه وه مه یلی له برۆکه وانیه که، نه ی کۆتر ناگاداره که شاهين هاتووه.

هوادار: حه زی، هه وادار نگران باش: ناگادار به، نيگه ران به

شاهين: شه ين، بالنده يیکی راوکه ر، له تیره ی باز که کۆتر راوده کات.

که يار هاتووه و به جوانی و جه مالی خۆيه وه جيلوه ده کات، ئیدی مه لی دل خواجه ناره زووی ياريکی جوانی برۆکه وانیه که وتووته وه سه ر. له م ناره زوو که وتنه سه ره ی دل وه خواجه حه قيه ته عه شق نه خاته روو که عاشق ته سير و ديل نه کات و مه عشوق تيايدا شاهين و عاشق کۆتر يکی بي ده سه لات بۆيه نه ی دل (کۆتری بي ده سه لات له به رده م عه شقی نه ودا) ناگاداره يا نيگه ران به، چونکه شاهيني عه شقی هات و داوت نه کات و گرفتاری عه شقت

نه کات واته نه ی دل کاتی يار به م هه موو جوانيه وه جيلوه بکات بينگومان نه تختاه زنجیری عه شقه وه و راوت (شکارت) نه کا.

۶ – ساقيا می بده و غم مخور از دشمن و دوست

که به کام دل ما آن بشد و این آمد

نه ی ساقی مه يم بده ری له قسه ی دوژمن و دۆست خه م مه خۆ، چونکه به کامی دل ئيمه نه و رو يشت و نه م هات.

به کام دل ما: به کامی دل ئيمه، به ناره زووی دل ئيمه بشد: رو يشت

خواجه لي ره دا به ساقی ده لي مه یی خۆشه ويستی و عه شقم بده ری له قسه ی دوژمنی سه خت که ره قيب و نه فسی شه يتانه و دووری قسه ی دۆستانه ی دۆست خه م مه خۆ، چونکه کاره که به ناره زووی دل ئيمه لي هات و نه و (دوژمن) رو يشت و نه م (دۆست) هات.

له نيوان دوژمن و دۆست، نه و نه مدا پيچان و کرانه وه ی ريك (لفا و نشری مرتب) هه يه.

۷ – رسم بد عهدی ایام چو دید ابر بهار

گریه اش بر سمن و سنبل و نسرين آمد

کاتی هه وری به هار په پمانی روژگاری بينی به سه ر یاسه مه ن و سونبل و نه سريندا گريا.

چو: که، کاتی

نه م به يته باس له بی په پمانی نه ریت و ره سمی روژگار و زه مانه نه کات، ته نانه ت کاتی که هه وری به هار گو له کان ناو نه دات لای خواجه گريانی نه وه بو گو له کان، چونکه هه وری به هار نه ریت و یاسای بی په پمانی روژگاری بينيوه که ته وای گو لان سيس ده کات و هه لده وه ريني بۆيه به سه ر یاسه مين و سونبول و نه سريندا ده گريه ت.

۸ – چون صبا گفته ی حافظ بشنيد از بلبل

عنبر افشان به نماشای ريحین آمد

کاتی سه ره گوته ی حافظ له بولبول بيست، عه نه به ر پريژن بو ته ماشای ريحانه کان هات.

عنبر افشان: ميسک و عه نه به ريژن ريحين: کو ی ريحانه، هه ر گو ليکی بوخۆش

واته کاتی بای سه با گو يی له ناوازی بولبول گرت که شيعره کانی حافظي به کول ده گوته وه، هينده شه وق و شور گرتی له کاتيکدا که عه نه به ری ده پريژان (له خۆشی و فيداکردندا) هاته گو لزار و چه مه ن بو ته ماشای گو ل و گو لزار و ريحانه بوخۆشه کان.

غزه‌لی سه‌د و حه‌فتا و چواره‌م:

موجته‌سی هه‌شتی مه‌خبونی نه‌سلاهم
(مفاعله‌ن فاعله‌ن فع له‌ن)

۱ - نه هه‌رکه چه‌ره برافروخت دلبری داند

نه هه‌رکه آینه‌ سازد سکندری داند

وانیبه که هه‌ر که‌س رووخساری رازانده‌وه دول‌به‌ری بزانیته و هه‌رکه‌سیش ناوینه‌ی دروستکرد نه‌سکه‌نده‌ر بیته.

برافروخت: رازانده‌وه و مکیاچ کردنی رووخسار آینه‌ سازد: ناوینه دروستبکات. سکندری: نه‌سکه‌نده‌ری، گه‌وره‌یی نه‌سکه‌نده‌ری و پادشایه‌تی، نه‌گوتری که نه‌سکه‌نده‌ر سو‌یه‌که‌مین جار ناوینه‌ی دروستکردوه.

خواجه له‌م غزه‌له‌دا جیاوازیبه‌کی قول و بونیادی له‌ نیوان روالته‌ت و ناوی شته‌کان و حه‌قیقه‌ت و ناوه‌رۆکی شته‌کاندا داده‌نیته و له‌ یه‌کتریان جودا ده‌کاته‌وه.

خواجه پیی وایه مه‌رج نیبه نه‌وه که‌سه‌ی که مکیاچ بکات و رووخساری خۆی پرازینیته‌وه و بزانی دول‌به‌ری و یاری و عه‌شق یانی چی و مه‌رجیش نیبه نه‌وه که‌سه‌ی که ناوینه‌ی دروستکرد نیدی وه‌ک نه‌سکه‌نده‌ر بیته گه‌وره و سه‌رداری دونیا و ناوبانگی گه‌وره‌یی ده‌رکات.

کورد گوته‌نی: هه‌رچی سمیلی سوور بوو هه‌مزه تاغا نیبه.

واته. رووخساری شته‌کان حه‌قیقه‌تی نه‌وان نین و مه‌رج نیبه که له‌ رووخساردا هاروشپوه‌ی گه‌وره‌کان بوویته له‌ حه‌قیقه‌تشدا بیته نه‌وان.

۲ - نه هه‌رکسی که کله کج نهاد و تند نشست

کلاه داری و آیین سروری داند

مه‌رج نیبه هه‌ر که‌سی که کلاوی لار دانا و ریک دانیشتیت، ریسوره‌سی کلاوداری و سه‌روه‌ری بزانیته.

کله کج نه‌هان: کلاو لار دانان، خۆ به‌گه‌وره ده‌رخستن.

تند نشست: ریک و ره‌سمی و مر و مۆچ دانیشت، خۆ به‌گه‌وره زانین و مه‌غرورا نه.

کلاوداری: گه‌وره‌یی، کلاوداری

کاتی که‌سیک ببینین وه‌ک گه‌وره و سه‌روه‌ره‌کان هه‌لسوکه‌وتی ده‌کرد و کلاوی لار دانا و ره‌سمیانه دا نه‌نیشت (له‌ نه‌مپۆدا قاتی له‌به‌ر نه‌کردو به‌ غرور و کیبه‌روه له‌سه‌ر کورسی

دانه‌نیشت) نیدی مه‌رج نیبه وه‌ک نه‌وان دابونه‌ریتی گه‌وره‌یی و سه‌روه‌ی بزانیته. واته: به‌ هه‌لسوکه‌وتی گه‌وره‌کان دل و ده‌روون و ناخ گه‌وره‌ نابیته.

۳ - تو بندگان چو گدایان به شرط مزد مکن

که دوست خود روش بنده‌پروری داند

تۆ وه‌ک سوالکه‌ران به مه‌رجی هه‌قه‌ده‌ست به‌ندایه‌تی مه‌که، چونکه دۆست خۆی شیوازی به‌نده په‌روه‌ری ده‌زانیته.

مزد: هه‌قه‌ده‌ست

بنده پروری: راگرتنی به‌نده و پاداشت دانه‌وه‌ی.

له‌م به‌یته‌دا جیاوازی نیوان به‌ندایه‌تی کردنی عارفانه و زاهدانه یا عه‌وامانه ده‌خاته‌پروو، بیگومان خه‌لکی عه‌وام له‌به‌رخاتری پاداشتی خودا به‌هه‌شت یا خود له‌ ترسی سزا به‌ندایه‌تی ده‌که‌ن و نه‌م جوړه به‌ندایه‌تیبه‌ش به‌ (به‌ندایه‌تی به‌رژه‌وه‌ندی خوازانه) دراوته‌ قه‌له‌م، که هه‌میشه چاوی له‌ هه‌قه‌ده‌ست و پاداشته، به‌لام عارفه‌کان له‌و رووه‌وه خوا ده‌په‌رستت که خوا شایانی په‌ره‌ستنه و عاشقی نه‌ون نه‌وه‌ک له‌به‌ر خۆشی به‌هه‌شت یا له‌ ترسی جه‌ه‌م. معصوم علی شیرازی له‌ کتیبی (طرائق) دا نووسیویه‌تی: عارف که‌سیکه که بتوانی حه‌ق له‌و رووه‌وه نه‌نجام نه‌دات که نه‌وه به‌شایانی په‌رستت ده‌زانیته نه‌وه‌ک به‌ تومیدی پاداشت و ترسی سزا {عطاءالله تدین، ل ۵۷۰}.

خواجه نه‌م جوړه به‌ندایه‌تیبه‌ به‌رژه‌وه‌ندیخوازانه به‌ به‌ندایه‌تی سوالکه‌رانه ده‌زانیته که به‌رده‌وام چاویان له‌ ده‌ستی خه‌لکی و ده‌ستیان پانکردۆته‌وه، دیسانه‌وه خواجه پیی وایه گه‌ر به‌ هیوای پاداشتیش هیشتا پیویست به‌وه ناکات وه‌ک سوالکه‌ران هه‌میشه داوا بکه‌یت، چونکه نه‌وه (که‌ریه) و خۆی جوانتر ده‌زانی چون پاداشتی به‌نده‌کانی بداته‌وه، وه‌ک نه‌وه ده‌شته‌کیبه‌ی له‌ پیغه‌مه‌بر ﷺ ی پرسی له‌ داوارۆژدا کی حه‌شرمان ده‌کات، حه‌زه‌رتیش فه‌رمووی: خوا، ده‌شته‌کیبه‌که وتی هه‌ر خوا خۆی. پیغه‌مه‌بر ﷺ فه‌رمووی به‌لی خوا خۆی. ده‌شته‌کیبه‌که گوتی: ده‌ نیتر خه‌مم نیبه، چونکه خوا به‌خشنده و که‌ریه کاتی به‌شمان نه‌دات دریغی ناکات.

بۆیه حافظ ده‌لی: تۆ وه‌ک سوالکه‌ران به‌شه‌رتی حه‌قه‌ده‌ست و کری به‌ندایه‌تی خوامه‌که، چونکه نه‌وه دۆستی خۆی چاکتر ده‌زانی چون به‌نده رازی بکات، وه‌ک ده‌گوتری که‌سی که له‌ به‌هه‌شتدا که‌مترین مولکی هه‌یه، مولکه‌که‌ی هینده‌ی زه‌وی و ئاسمانه.

۴ - غلام همّت آن رند عافیت سوزم

که در گداصفتی کیمیاگری داند

غولامی هیمه‌تی نهو رنده خوئی سوتینه‌رم که له گه‌دادا سیفه‌تی کیمیاگری ده‌زانیّت. عافیت: خوئی و نارامی ژیان، ره‌فاهییت. عافیت سوز: نهو که‌سهی خوئی و نارامی خوئی وه‌لا ده‌نی. گداصفتی: گه‌دا سیفه‌تی، ساده‌یی و خو‌به‌که‌م زانین، قه‌ناعه‌ت کردن به‌که‌م. کیمیاگری: کیمیاگری، زانستی مس به‌زیّر کردن.

خواجه خوئی به‌غولام و کویله‌ی هیمه‌ت و گه‌وره‌یی نهو رنده عارفه ده‌زانیّت که ژیانی خوئی خوئی ده‌سووتینیت و دیتته نیو عه‌شقی حه‌قیقییه‌وه، له‌گه‌لا نه‌وه‌ی که هه‌موو شتیکی له ده‌ست بیت و له کیمیاگریدا که مرّقه ساده و بی‌نرخه‌کان به‌ره و بلندی و گه‌وره‌یی رّوح به‌رز ده‌کاته‌وه که‌چی به‌ساده‌یی و قه‌ناعه‌تی به‌که‌م هه‌یه و سیفه‌تی گه‌دایانه (که لی‌ره‌دا وه‌سفکراوه) په‌یره‌وه ده‌کات.

۵ - وفا و عهد نکو باشد ار بیاموزی

و گر نه هر که تو بینی ستمگری داند

نه‌گه‌ر په‌یمان دروستی فی‌ریبی چاکه، گه‌ر نا هه‌رکس که تو ده‌بینی ستمگری نه‌زانیّت. وفای عهد: دروستی په‌یمان، به‌جیه‌ننانی په‌یمان و وه‌عد له‌کاتی خویدا.

نکو باشد: چاکه بیاموزی: فی‌ریبی

خواجه فی‌ری بوونی شتی چاک و فه‌زیله‌ت به‌گه‌وره‌یی ده‌زانیّت نه‌وه‌ک لایه‌نه شه‌ره‌نگیزییه‌کانی مرّقه لی‌ره‌دا (له‌سه‌ر په‌یمان و وه‌عد مانه‌وه) به‌نمونه ده‌هینیتیه‌وه و له‌به‌رامبه‌ر ستمگری و بی‌په‌یمانیدا وای ده‌نیت و ده‌لی تو‌گه‌ر یه‌که‌میان فی‌ری بی چاکه نه‌گه‌ر نا دوومیان فی‌ری بوونی ناوی هه‌ر کس ببین ناسانه که بی‌تته ستمکار و ستمگری فی‌ری بی، به‌لام سه‌خته که په‌یمان و وه‌فای وه‌عد دان فی‌ری بی.

لاهوری نه‌م په‌یمانه به (بلی)ی رّوحه‌کان ده‌زانن که په‌روه‌ردگاری خویان سه‌ماند.

له زورتیک له‌نوسخه‌کاندا (وفا و عهد) هاتوره له‌م شیوه‌یه دا(وه‌فا و په‌یمان) به‌چاک ده‌زانی.

۶ - بباختم دل دیوانه و ندانستم

که آدمی بچه‌ای شیوه‌ی پری داند

دلّی دیوانه‌م دۆراند و نه‌مزانی که به‌چکه مرّقیک ره‌فتاری په‌ری ده‌زانیّت.

بباختم: دۆراند، به‌ختم کرد ندانستم: نه‌مزانی آدمی بچه: به‌چکه مرّقه، مندالی مرّقه.

شیوه: ره‌فتار، شیوه‌ی دل‌رفاندن پری: په‌ری خواجه ده‌لی: وه‌ک دیوانه و شیت دلّم دۆراند و دام به (رند) یاخود شیخ نه‌مزانی که مرّقیش (به‌گوته‌ی لاهوری هه‌مان - رند عافیت سوز - ی به‌یتی چواره‌م) وه‌ک په‌ری شیوه‌ی دل‌رفاندن ده‌زانیّت.

واته: نه‌مده‌زانی که مرّقیش وه‌ک په‌ری دلّ داده‌کیشی، که‌چی دلّی دیوانه‌م له پای مرّقیکدا (شیخ‌کدا) دۆراند.

۷ - هزار نکته‌ی باریکتر ز موی اینجاست

نه هر که سر بتراشد قلندری داند

هه‌زار نوکته‌ی له مووباریکتر لی‌ره‌دایه، مه‌رج نییه هه‌رکس سه‌ری خوئی تاشی قه‌له‌نده‌ری بزانیّت.

(نوکته‌ی باریکتر له موو) واته نوکته‌یه‌ک که پر بیت له مه‌عنای جوان.

بتراشد: بتاشی.

قلندری: قه‌له‌نده‌ری، ده‌وریی ساده‌ی گوی به‌دنیانه‌ده‌ر، ده‌وریی مال به‌کۆل.

قه‌له‌نده‌ری تاقمیکه‌ی ره‌وتی (مه‌لامه‌تیه‌ن، مه‌لامه‌تیه‌کان ره‌وتیکه‌ی سو‌فیگه‌ریبایه که پی‌یان وایه پی‌ویسته مرّقه عیباده‌تی خوئی به‌شاریتیه‌وه و کاری نه‌شیایان ده‌کرد بو نه‌وه‌ی دوچاری ریا نه‌بن. به‌لام قه‌له‌نده‌رییه‌کان به‌پی‌چه‌وانه‌ی ته‌واوی مه‌لامه‌تیه‌کانه‌وه پابه‌ند نه‌بوون به‌شاردنه‌وی نه‌پینی و عیباده‌ته‌وه و گویان پی نه‌ده‌دا و له عیباده‌تیش جگه له فه‌رزه‌کان زیاتریان نه‌نجام نه‌ده‌دا و جگه له پاکیتی و سه‌فای دلّی خوئیان بی‌ریان له هه‌یج شتی‌ک و هه‌یج که‌سی نه‌ته‌کرده‌وه و تاشینی مووی سه‌ر و دم و چاو ته‌نانه‌ت برّوش له تاییه‌مه‌ندییه‌کانی نه‌م تاقمه‌یه {استاد د. رجائی، ل ۴۴۳، عطاءالله قه‌له‌نده‌ری} به‌واتای پاک و روو له خوایی و گوی به‌دنیانه‌ده‌ن، له دائره‌ المعارف اسلامیدا هاتوره: ته‌ریقه‌تی قه‌له‌نده‌ری بو - قه‌له‌نده‌ر یوسف - عربی اندلسی - ده‌گی‌رتیه‌وه، دامه‌زرتیه‌رانی له سالی ۶۱۰ هجری له دیمه‌شق بوون، شیخ جه‌ماله‌دین ساوه‌یی نه‌م ته‌ریقه‌ته‌ی بر‌دۆته میسر.

قه‌له‌نده‌رییه‌کان به‌چوار تیغ لی‌دان ناسراون، چونکه مووی سه‌ر و ریش و سمیل و برّوشیان ده‌تاشی {بروانه عطاءالله تدین ل ۴۴۱ - ۴۵۰}

د. خرمشاهی له (حافظ نامه) دا نووسیویه تی مهسه له ی سهر چوار تیغ لیندان (سهر و ریش و سمیل و برز) تاشین بؤ شیخ جه ماله دین ساوه یی ده گه ریته وه، که جارنیکیان له میسر دا ژینکی جوان — زلیخا ناسا — داوای کاری خرابی لیده کات، شیخیش داوای نه ده بخانه ده کات و لهوی بؤ شه وه ی له بهر چاوی ژنه که بکه ویت سهر و ریش و سمیل و برز نه تاشیت و به مهش لای ژنه که ناشیرین ده بیت و له داوی شه یتان و کاری خراب زنگاری ده بیت {خرمشاهی حافظ نامه، ج ۱، ۶۵۸}

قه له نده ریبه کان مرؤقی دل پاکي نزيك له خوا بوون و به پله ی بهرزی عیرفانی گه یشتون، خواجهش ده لی و نه وان له بهر سهر تاشین، (روالته تی دهره وه یان) گه وره نه بوون، به لکو له بهر ناخ و پاکي دلایان بوو، بویه هه زار نوکته ی جوانی له موواریکتر له م (سهر تاشینه دا هه یه) و مهرج نیبه شه وه ی سهر و ریشی تاشی بیته قه له نده و فیتری قه له نده ری بیت.

۸ — مدار نقطه ی بینش ز خال تست مرا

که قدر گوهر یکدانه جوهری داند

مه داری خالی (سؤمای) چاوانی من خالی تویه، چونکه گه وه رفروژش قه دری گه وه ری بی وینه ده زانی.

مدار: مه دار هیلای سووړانه وه به دوری شتی کدا، لیړه دا مه به ست له گرنگی پیدانه.

نقطه ی بینش: سؤمای چا، گلینه ی چا. جوهری: گه وه رفروژش، شه که سه ی که کاری (گه وه ره ناسین و فرؤشتن) یه تی و شاره زایه تیایدا.

خواجه ده لی: سؤمای چاوی من بهر ده وام له دوری خالی تو ده سوړی و ته و اف ده کات، واته چاوانم ته نیا له خالی تویه و ته نیا بیر له خالی ره شی تو ده که مه وه، بیگومان شه له ده و ره سوړانه بی هوده نیبه و خالی تو گه وه ره و چاوی منیش گه وه ره ناس و ریز و قه دری گه وه ره یس هه لای گه وه ره ناسه یا خود قه دری زیر لای زیر نگره.

۹ — به قد و چهره هر آن کس که شاه خوبان شد

جهان بگیرد اگر دادگستری داند

هه شه که سه ی که به به ژن و رووخسار بووه پاشای جوانان، گه ر دادپه روهری بزانیته جیهان ده گریته.

جهان بگیرد: جیهان ده گریته، ده بیته پادشای جیهان. دادگستری: دادپه روهری

خواجه پپی وایه گه شه که سه ی به رووخسار و شیوه پادشای جوانانه توژی دادپه روهری بزانیته دلی عاشقان راگریته دنیا ده گریته و ده بیته پادشای جیهان و ناوبانگ ده ده کات.

لیړه دا خواجه بؤ بوونه پادشا بؤ بوونه پادشا و سهرده می جیهان عه دل و دادپه روهری به مهرج ده گریته.

۱۰ — ز شعر دلکش حافظ کسی بود آگاه

که لطف طبع و سخن گفتن دری داند

که سه ی له شیعیری سهرنجراکیشی حافظ تیډه گات، که سروشتی نه رم و قسه کردنی (ده ری) بزانیته.

دلکش: سهرنجراکیش، دلکش بود آگاه: تیډه گات

لطف طبع: سروشتی نه رم و زهوقی سه لیم و دروست سخن گفتن: قسه کردن
دری: ده ری، قوناغی کی میژووی زمانی فارسییه، له پیش هاتنی نیسلامدا زمانی جفاک و خه لکی بوو، به لام پاش نیسلام بووه زمانی ره می (ده رباره — کوشکی پادشایان) و زمانی نووین و نه ده ب و تا نیستاش — به هه ندیک گؤرانی که مه وه — زمانی نووینی ره می و خویندنه. شیعیری حافظ به فارسیی ده ری نوو سراوه. ده ری له (ده رباره — کوشکی پادشایان) هوه هاتووه، چونکه سهره تا له ویتوه گه شه ی کردووه.

خواجه لیړه دا ده لی که سه ی له شیعیری سهرنجراکیشی و دلرپینی حافظ ده گات که هه م زهوقی دروست و سه لیم بیت و هه م قسه کردنی فارسی و ده ریش بزانیته.

غزه‌لی سهد و حه‌فتا و پینجه‌م:

به‌حری ره‌معلی هه‌شتی مه‌خبونی مه‌قسور (فاعلاتن فعلاتن فعلاتن)

۱- هر که شد محرم دل در حرم یار بماند

وانکه این کار ندانست در انکار بماند

هر که س بووه مه‌حرمی دل، له حه‌رمی یاردا ده‌مینیتته‌وه و شه‌وه‌ش که شه‌م کاره‌ی نه‌زانی له (انکار- بی باوه‌ری و دژایه‌تی کردنی) دا ده‌مینیتته‌وه.

محرم دل: مه‌حرمی دل ندانست: نه‌یزانی انکار: تینکار، نکۆلی کردن

شه‌م به‌یته دوو خالی گرنگی تیدایه یه‌که‌میان بوونه مه‌رحه‌می دل و رازه که مه‌رجی عیرفانه و هر که س توانی بییته مه‌حرمی دل و نه‌ینی ناشکرا نه‌کرد شه‌وا له مه‌حرمه‌ماتی یار ده‌مینیتته‌وه و فه‌یزی ئیلاهی به‌رده‌وام ده‌بیت، به‌لام هر که س شه‌م مه‌حرمه‌میبه نه‌زانیت و رازه‌کان نه‌پاریزیت له‌و حه‌رمه‌م ده‌رده‌که‌ویت و له بی باوه‌ری و نکۆلی کردندا ده‌مینیتته‌وه.

خالی دووم بریتیه له‌وه‌ی که هرکس نه‌زانیت بچیتته نیو عیرفانه‌وه نکۆلی ده‌کات و تینکاری ده‌کات و بروای پیتی نابیت، چونکه هرکه‌سیتک شتیک نه‌زانیت نکۆلی ده‌کات وه‌ک د. خرمشاهی ده‌لی: شه‌م میسرعه‌ی دووم شه‌م فه‌رمووده‌یه‌مان بیرده‌خاته‌وه (الناس اعداء...) واته مروّقه دوژمنی شه‌وشته‌ن که نایزان. {حافظ نامه، ج ۱، ل ۶۶۱}.

۲- اگر از پرده برون شد دل ما عیب مکن

شکر ایزد که نه در پرده‌ی پندار بماند

شه‌گه‌ر دلی شه‌مه له پرده هاته ده‌روه (په‌رده‌ی له‌سه‌ر راده‌کان هه‌لدرایه‌وه) ره‌خنه‌ی لی مه‌گره، سوپاس بۆ خودا که له پرده‌ی گومان و وه‌هدا نه‌مایه‌وه.

از پرده برون شد: له پرده هاته ده‌روه، په‌رده دراندن، به‌واتای فاش کردنی راز و نه‌ینی و له ده‌ست دانی سه‌بر و ته‌حه‌موله له شارده‌وه‌ی رازی ئیلاهییدا.

عیب مکن: ره‌خنه مه‌گره، عه‌یبی مه‌گره.

ایزد: یه‌زدان، خودا پندار: گومان، وه‌هم

خواجه له به‌یتی یه‌که‌مدا (مه‌حرمی راز) بوون به‌مه‌رجی مانه‌وه له دونیای عیرفان و حه‌رمه‌سه‌رای عه‌شقا شه‌داته قه‌له‌م، به‌لام لی‌رده‌دا به‌سؤفیه بانگه‌شه‌که‌ره‌کان ده‌لیت شه‌گه‌ر سه‌برم نه‌ما و دل‌م په‌رده‌دپی کرد و راز و نه‌ینیبه‌کانی عه‌شقی خسته‌روو، ره‌خنه‌ی لی

مه‌گره، چونکه شه‌م فاشکردنه چاکتره له‌وه‌ی که وه‌ک سؤفیه‌کان له په‌رده‌ی وه‌هم و گوماندا بی‌نیتته‌وه له دوا‌ی نه‌نایه‌تدا بیت، بۆیه ده‌لی: شه‌ی سؤفیلکه شه‌گر دل‌م له بی نارامیدا رازی عه‌شقی درکاند ره‌خنه‌ی لی مه‌گره، چونکه سوپاس بۆ خودا که له نیو په‌رده‌ی وه‌همی شه‌نایه‌تدا نه‌ماوه‌ته‌وه.

۳- صوفیان واستندند از گرو می همه رخت

دل‌م ما بود که در خانه‌ی خمار بماند

سؤفیان هه‌موو به‌رگ و پۆشاکیان که له بارمته‌ی (مه‌ی) دا دانا‌بوو وه‌ریان گرتته‌وه، ته‌نیا خرقه‌ی شه‌مه بوو که له‌مالی مه‌یفرۆشدا مایه‌وه.

واستندند: وه‌ریان‌گرتته‌وه گرو: بارمته، ره‌هن رخت: به‌رگ و پۆشاک

خواجه ده‌لی: شه‌مه هه‌موومان جل و به‌رگی سؤفیه‌مان له‌بارمته‌ی عه‌شق (مه‌ی) دا دانا و عه‌شقا پی‌کری، به‌لام سؤفیه‌کان هه‌موویان شته‌کانیان پی‌چاکتر بوو (بۆیه به‌رگه ره‌سمیه‌کانی سؤفیه‌گری رواله‌تیا و ده‌رگرتته‌وه و عه‌شقی ئیلاهییان نه‌ویست) ته‌نیا شه‌مه‌ی ره‌ندان بووین که عه‌شقا پی‌چاکتر بوو بۆیه به‌رگی (خرقه‌ی) سؤفیه‌یه‌تیمان هر له‌مالی مه‌یفرۆش له‌بارمته‌ی مه‌ی / عه‌شقا مایه‌وه.

شه‌گری شه‌مه به‌یته په‌یوه‌ندی به‌به‌یتی پی‌شو هه‌بیت و ماناکه‌ی به‌م شه‌ویه ده‌بیت، شه‌مه هه‌موومان له‌مالی مه‌یفرۆش جلوه‌رگمان له‌بارمته‌ی شه‌رابدا دانا‌بوو، سؤفیه‌کان زۆرزان بوون به‌رگه‌کانیان و ده‌رگرتته‌وه و ئابروویان نه‌چوو، به‌لام شه‌مه و ره‌مان نه‌گرتته‌وه و ناشکرا بووین.

۴- داشتم دلقی و صد عیب نهان میپوشید

خرقه رهن می و مطرب شد و زنار بماند

خیرقه‌یه‌کم هه‌بوو سه‌ده عه‌یبی داده‌پۆشی خیرقه‌م دا مه‌ی و موترب و زونار مایه‌وه.

داشتم: هه‌موو دلقی: خیرقه‌یه‌ک نهان میپوشید: ده‌شارده‌وه، داده‌پۆشی

زنار: پشت‌پۆشی مه‌سیحی و زه‌رده‌شتیه‌کان.

خواجه ده‌لی: کاتی که سؤفیه‌کی ره‌سمی بووم و گرنگیم به‌لایه‌نی رواله‌تی و سه‌رزاره‌کی عیرفان شه‌دا، کۆنه خیرقه‌یه‌کم هه‌بوو وه‌ک سؤفیه‌کانی دیکه - که دنیایه‌ک عه‌یبی منی شه‌شارده‌وه، به‌لام که بوومه عارفی ته‌واو (ره‌ند) خیرقه‌م له‌بارمته‌ی عه‌شق و موتربیدا (ره‌مزی عه‌شقی حه‌قیقین) دانا و (زنار) به‌گوته‌ی سؤفیه‌کان عه‌یبه‌کام - ده‌رکه‌وت، به‌لام له حه‌قیقه‌تی شه‌یره‌که‌دا شه‌ویه که رواله‌تی عیرفانم کرده قوربانی حه‌قیقه‌تی عیرفان و اوزم له ره‌سمیاتی وشک هینا.

۵ - خرقه پوشان دگر مست گذشتند و گذشت

قصه ماست که در هر سربازار بماند

خرقه پوشانی دیکه مهست بوون و تیپه‌ری، ته‌نیا چیرۆکی ئیمه‌یه که له هه‌ر سه‌ربازارێکدا مایه‌وه.

خرقه پوشان: سۆفییان، خرقه پوشان مست گذشتند: مهست بوون، به‌مهستی رۆیشتن. گذشت: تیپه‌ری، کهس باسیان ناکات.

خواجه ده‌لی: سۆفیه‌کانی دیکه‌ش هه‌ر مهست بوون کهچی کهس باسیان ناکات و ته‌نیا چیرۆکی مهستی ئیمه بووه‌ته بنیشته خۆشه‌ی سه‌رزاران و له هه‌ر بازارێکدا باس ده‌کریت و ده‌گیریتته‌وه.

له زۆریک له نوسخه‌کاندا میسراعی یه‌که‌م (محتسب شیخ شد و فسق خودا زیاد برد) هاتوه که هه‌مان واتای هه‌یه، واته: (موخته‌سیب بووه شیخ و فیسق و فجوری خۆی له‌یاد برده‌وه).

۶ - هر می لعل کزان دست بلورین ستدیم

آب حسرت شد و در چشم گه‌ر بار بماند

هه‌ر (مه‌ی) یه‌کی سووری ئالمان له‌وه‌سته بلورینه‌وه‌رگرتی، بووه ئاری حسره‌ت و له‌چاوانی فرمی‌سکبار (ئه‌شکبارماندا) مایه‌وه.

ستدیم: وه‌رگرت گه‌ر بار: ئه‌شکبار، فرمی‌سکی وه‌ک گه‌وه‌هه‌ر (بار) خواجه لی‌رده‌ا حسره‌تی دووری له‌ وه‌سل و عه‌شقی یار ده‌رده‌بریت و ده‌لی: هه‌ر پیکه شه‌رابی‌کی عه‌شقمان له‌وه‌سته بلورینه‌ی یاری هه‌قه‌وه‌وه‌رگرتی‌ت و مه‌ستی عه‌شق و وه‌سلی بووین دوا‌یی له‌ خه‌فه‌تی به‌رده‌وام نه‌بوونیدا بووته ئاری حسره‌ت و به‌چاوانی فرمی‌سکباردا ماوه‌ته‌وه.

۷ - جز دل من که ز ازل تا به ابد عاشق رفت

جاودان کس نشنیدم که درکار بماند

جگه له‌ دلی من که له‌ نه‌زه‌له‌وه‌ه تا نه‌به‌د به‌عاشقی ریگه‌ی ته‌ی کرد (مایه‌وه) نه‌مانیست هه‌یج که‌سیک به‌وشیوه‌یه به‌رده‌وام بی‌ت.

نشنیدم: نه‌مانیست که درکارماند: له‌سه‌ر کاره‌که (عه‌شق) به‌رده‌وام بی‌ت. خواجه لی‌رده‌ا له‌لایه‌که‌وه وه‌سفی دلی خۆی ده‌کات که له‌ نه‌زه‌له‌وه‌ه تا نه‌به‌دوه له‌سه‌ر عه‌شقی یار ماوه‌ته‌وه له‌ کاتی‌کدا که‌سی دیکه به‌رده‌وام نه‌بووه له‌لایه‌کی دیکه‌وه ئه‌یه‌ویتی ئه‌م یه‌کلابونه‌وه‌یه (اخلاص)ه بۆ یار بخاته‌روو.

له‌راستیدا ئه‌م غه‌زه‌له‌یه‌کیکه له‌وه‌زه‌لانه‌ی که جیاوازی له‌ ساغکردنه‌وه‌یدا به‌رچاو ده‌که‌ویتی جیاوازییه‌که‌ش له‌ سی خالدا‌یه.

۱ - گوپانی (ته‌رتیبی) به‌یه‌ته‌کان و پپش و پاش که‌وتنیان بۆ نمونه - به‌یتی چواره‌م - له‌ هه‌ندی نوسخه‌دا - وه‌ک عیوضی - پینجه‌مه‌وه له‌ هه‌ندی نوسخه‌دا نۆیه‌مه وه‌ک - قزوینی، ...

هه‌روه‌ها هه‌ندی‌ک به‌یتی دیکه‌ش جینگۆرکیان پیکراوه:

وه‌ک ناما‌ژه‌مان پیداو له‌به‌ر نه‌وه‌ی له‌ غه‌زه‌لدا - یه‌کی‌تی باب‌ه‌ت - نییه و به‌یه‌ته‌کان زغیره‌ناسا نین که نه‌گه‌ر هاتوو ریزه‌ندیان تیک‌بجیت بی‌ته هۆی تیک‌چوون یا گوپانی واتای گشتی له‌به‌ر نه‌وه ئه‌م گوپانه له‌ ریزکردندا زیاتر پابه‌ندی سه‌لیقه و پشت به‌ستن به‌ نوسخه‌ دیرینه‌کان ده‌بی‌ت.

۲ - جیاوازی میسراعی ته‌واو وه‌ک میسراعی یه‌که‌می به‌یتی (ه).

۳ - جیاوازی له‌ ناستی وشه‌دا، که له‌ شوینی خۆیاندا ناما‌ژه به‌ هه‌ندی‌کیان ده‌که‌ین.

له‌هه‌ندی‌ک نوسخه‌دا له‌بری (دل من) (دل‌م) هاتوه و له‌بری (که) (کو) هاتوه.

۸ - گشت بیمار که چون چشم تو گردد نرگس

شبهوی او نشدش حاصل و بیمار بماند

گو‌لی نیرگز خۆی نه‌خۆش خست تا وه‌ک چاوانی تۆی لی‌ بی‌ت (مه‌ست بی‌ت) وه‌ک نه‌وی لی‌ نه‌هات و به‌بیماری مایه‌وه.

گشت بیمار: نه‌خۆش که‌وت چون چشم تو گردد: وه‌ک چاوی تۆی لی‌ بی‌ت.

نشدش حاصل: به‌ ده‌ستی نه‌هیتنا، بۆی حاصل نه‌بوو.

خواجه لی‌رده‌ا ده‌یه‌وی جوانی و مه‌ستی چاوی یار له‌ مه‌ستی نیرگز جوانتر بخاته‌روو، ده‌لی نیرگز که‌ چاوی مه‌ستی تۆی بینی خۆی نه‌خۆش خست تا وه‌ک چاوانی تۆ مه‌ست و جوان بی‌ت که‌چی وه‌ک چاوی تۆی لی‌ نه‌هات و - هه‌ر چاوی تۆ جوانتر بوو - به‌ نه‌خۆشی و بیماری مایه‌وه.

وه‌ک نه‌و شیعره کوردییه‌ی که‌ هه‌سه‌ن زیره‌کی نه‌مر به‌ مه‌قام ده‌لی‌ت:

مانگی چواره‌ه بۆیه‌ دا‌یم به‌رز ته‌بی و ته‌شنیته‌وه

چونکه جوانی خۆی له‌ رووی تۆ ئه‌یینیته‌وه

۹ - از صدای سخن عشق ندیدم خوشتر

یادگاری که درین گنبد دَوّار بماند

یادگارییه کی خوشترم له سه‌دای قسه‌ی عشق نه‌دیوه که له‌م گومبه‌ته سوراره (ناسمان)دا مابیتته‌وه.

صدا: سه‌دا یادگاری: یادگارییه‌ک گنبد: گومبه‌ته دوار: سوراره مه‌به‌ست له (گنبد دوار) ناسمان و گهردوونه.

بینگومان ژبانی ژبیر نه‌م ناسمانه و نیو نه‌م گومبه‌ته‌ی گهردوونه یادگاری بی‌ شوماری تیدا تۆمار ده‌کریت، به‌لام خواجه ده‌لی من هیچ سه‌دایه‌کم نه‌دیوه که ده‌ک یادگاری مابیتته‌وه جگه له سه‌دای قسه و باسی عشق و عاشقی.

۱۰ - بر جمال تو چنان صووت چین حیران شد

که حدیثش همه جا بر در و دیوار بماند

له جوانی تۆدا نیگاری چین واسه‌رسام بوو، که ده‌نگوباسی له هه‌مووشوینیکدا به‌سه‌ر ده‌رو دیواره‌وه مایه‌وه. صورت چین: نیگاری چینی، وینه‌کیشانی شیوازی چینی، وینه‌ی زۆر جوان (چونکه چین به نیگارکیشی به‌ناوبانگ بوو).

حیران شد: سه‌رسام بوو حدیث: ده‌نگوباس

بردرودیوار: به‌سه‌ر ده‌رودیواره‌وه {واته: ده‌نگی دایه‌وه و به‌سه‌ر هه‌موو شوینیکه‌وه مایه‌وه}. خواجه باسی له حیره‌تی خه‌لک ده‌کات له جوانی و جه‌مائی حق، ته‌نانه‌ت ده‌لی: وینه‌ی چینی که ره‌مزی جوانییه له وینه و نیگاردای به‌ شیوه‌یه‌ک له جوانیتدا مه‌ست و حیران بوو که بووه ده‌نگوباس و له هه‌موو شوینیکدا ده‌نگی دایه‌وه و به‌سه‌ر ده‌رودیواره‌وه مایه‌وه.

۱۱ - به‌تماشاگه زلفش دل حافظ روزی

شد که باز آید و جاوید گرفتار بماند

روژتیک دلّی حافظ رویشت بو ته‌ماشاگه‌ی (ته‌ماشا کردنی) زولقی که بگه‌ریتته‌وه، به‌لام له‌وی وا گرفتار بوو بو هه‌میشه مایه‌وه.

ته‌ماشاگه: شوینی ته‌ماشا شد: رویشت باز آید: بگه‌ریتته‌وه.

جاوید: (لیرده‌دا به‌واتای) به‌رده‌وامی، بو هه‌میشه.

خواجه ده‌لی که باسی زولقی تۆم بیست و قسه‌ی سه‌دای راز و نهیینه‌ی عشق و جوانی رومی تۆ و سه‌رنج‌راکیشی پرچ و گیسوی تۆم بیست دلّم مه‌فتونی تۆ بوو، روژتیک دلّم بریاریدا که

برواته حزور و سه‌یری پرچت بکات و بگه‌ریتته‌وه (واته بو هه‌میشه نه‌سیری عه‌شقت نه‌بی)، به‌لام که رویشت ئیدی نه‌گه‌رپایه‌وه و بو هه‌میشه له داوی پرچی تۆدا مایه‌وه. واته به‌نیاز نه‌بووم بو هه‌میشه له عه‌شقتدا بینه‌مه‌وه، به‌لام که گرفتاری عه‌شقت بووم بو هه‌میشه مامه‌وه.

غزه‌لی سه‌د و حه‌فتا و شه‌شهم:

به‌حری موجته‌سی هه‌شتی مه‌خبونی شه‌سله‌می موسبه‌غ
(مفاعله‌ن فعلا‌تن مفاعله‌ن فع لان)

۱ – رسیده‌ مژده‌ که ایام غم نخواهد ماند

چنان نماند و چنین نیز هم نخواهد ماند

مژده‌ هات که رۆژگاری خه‌م دوا‌یی دیت، شه‌ری هه‌روه‌ک چۆن شادی به‌رده‌وام بوو،
غه‌میشه‌ نامینه‌ت.

نخواهد ماند: نامینه‌ت (له‌ داهاتوودا) نیمه‌ له‌ زمانی کوردیدا ریژه‌ی داهاتوومان نیسه‌،
به‌لام له‌ فارسیدا شه‌م ریژه‌یه‌ له‌ (خواه + جینار + قه‌دی فرمان) دروستده‌بی‌ت، له‌م نمونه‌یه‌دا
نه‌ریسه‌ و (ن) نه‌ری چووته‌ سه‌ر (خواه).

(چنان) ناوا، لی‌رده‌ا مه‌به‌ست له‌ شادییه‌ و (چنین) یش مه‌به‌ست له‌ غه‌مه‌.

(نیز) و (هم) هه‌ردووکیان به‌واتای (یش) کوردی دین هه‌ندیک له‌ لیکۆله‌ران بییان وایه‌
یه‌کیکیان زیاده‌، به‌لام به‌کاره‌ینانی له‌ فارسیدا ناساییه‌ و بۆ جه‌ختکردنه‌ویه‌.

نه‌کری لی‌رده‌ا مه‌به‌ست له‌ (غم) قبض و له‌ (شادی) بسطی عارفانه‌بی‌ت. خواجه‌ نیستاکه
له‌ حاله‌تی قبض – یا دل‌گیران و ناره‌ته‌تی دووری و فیراق دایه‌ – به‌وه‌ دل‌خۆشه‌ یاخود ئیلها‌م
و مژده‌ی شادی به‌وه‌ دل‌خۆشی کردوه‌ که رۆژگاری غه‌م – قبض – کورته‌ و دوا‌جار کۆتایی پی‌
دیت، هه‌روه‌ک چۆن رۆژگاری شادیش کورت بوو. بۆیه‌ دیسانه‌وه‌ جه‌خت ده‌کاته‌وه‌ که رۆژگاری
غه‌میشه‌ کورت ده‌بی‌.

۲ – من ارچه در نظر یار خاکسار شدم

رقیب نیز چنین محترم نخواهد ماند

که‌رچی له‌ پی‌ش چاوی یار که‌وتم (زه‌بون بوم) رقیبیش ناوا به‌ به‌ریزی نامینه‌تیه‌وه‌.

درنظر یار: له‌ پی‌ش چاوی یار، له‌ روانگه‌ی یاره‌وه‌.

خاکسار: سووک و بی‌ نرخ، وه‌ک خاک، له‌ به‌رچاوه‌وتن.

خواجه‌ ده‌لی گه‌رچی من به‌هۆی هه‌له‌ و گوناه‌یکه‌وه‌ له‌ به‌رچاوی یار که‌وتووم دوچار ی غه‌م
(قبض) بوومه‌ته‌وه‌، به‌لام ره‌قیبیش که‌ خودی قبض و غه‌مه‌ رۆژی لای یار بی‌ریز و سووک
ده‌بی‌ت و نامینه‌تیه‌وه‌.

۳ – چو پرده‌دار به شمشیر می زند همه‌را

کسی مقیم حریم حرم نخواهد ماند

کاتی (چونکه‌) ده‌رگه‌وانی هه‌رده‌م به‌ شمشیری له‌ هه‌موان ده‌دا که‌س له‌ حه‌وشه‌ی هه‌رده‌می
یاردا نامینه‌تیه‌وه‌.

پرده‌دار: ده‌رگاوان، شه‌و محبۆره‌ی په‌رده‌ی هه‌رده‌داته‌وه‌ و له‌ به‌ر ده‌رگا وه‌ستا.

حریم: له‌ رووبه‌ری مال یا حه‌وشه‌ی مال مقیم نخواهد ماند: نامینه‌تیه‌وه‌.

ژیانی عارف به‌رده‌وام له‌ (قه‌بض و به‌سط) دایه‌ و تا له‌ دونیادایه‌ هیچ کامیان
به‌رده‌وام نابن، هه‌ربۆیه‌ عارفه‌کان هه‌رگیز به‌ دل‌نیایی ناگه‌ن، گه‌ر (په‌رده‌دار) ده‌رگاوان
قه‌ده‌ر و بریاری (قه‌بض) بی‌ت و نه‌هیلیت که‌س به‌به‌رده‌وامی له‌ وه‌سلای مه‌حبوبدا
بینه‌تیه‌وه‌ شه‌وا (به‌سط) به‌رده‌وام نابیت، لی‌رده‌ا خواجه‌ شه‌م حه‌قیقه‌ته‌ی ژییانی عارفان
(هاتووجۆی نیوان قبض (به‌سط) ده‌خاته‌روو، ده‌لی: که‌ قه‌ده‌ر و په‌رده‌داری غه‌یب هه‌موان
به‌شمشیری قه‌بض ده‌رکات و دوچار یان بکات دل‌نیابه‌ که‌س به‌ به‌رده‌وامی له‌ وه‌سلای یار و
مه‌حبوبدا ناتوانی بینه‌تیه‌وه‌ ته‌نانه‌ت ناتوانیت له‌ چوارده‌وری مال‌که‌شدا نیشته‌جی بی‌ت
چ جای بگات به‌ هه‌رده‌می وه‌سل.

۴ – چه جای شکر و شکایت ز نقش نیک و بد است

که بر صحیفه‌ی هستی رقم نخواهد ماند

کاتی که‌له‌سه‌ر په‌رده‌ی ژیان نیشانه‌یه‌ک نامینه‌ت، ئیدی شیاری شه‌وه‌ نیسه‌ که‌ له‌ شوکری
رۆلی چاک و شکات له‌ رۆلی خراب بکه‌ین.

نیک و بد: چاک و خراب صحیفه‌ی هستی: په‌رده‌ی بوون، په‌رده‌ی ژیان

رقم: نیشانه‌، خه‌ت نووسراو.

مادام هه‌مووشتی‌ک له‌ناو ده‌چیت هیچ نیشانه‌یه‌ک و نووسراوی‌ک له‌سه‌ر لاپه‌ره‌ی بووندا
نامینه‌تیه‌وه‌ و به‌هیلاکدا ده‌چیت ئیدی شیاری شه‌وه‌ نیسه‌ خۆمان گرفتاری قسه‌ی چاک و خرابی
خه‌لکی بکه‌ین هه‌رخه‌ریکی سوپاس و ستایش یا شکات و گله‌یی کردن بین. هه‌موو شتی‌ک له‌
نیو ده‌چیت واتای نایه‌تی ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ (۲۶) وَيَبْقَى وَجْهٌ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ
(۲۷) ﴿سوره‌ الرحمن، نایه‌تی (۲۶ – ۲۷)، یاخود (کل شیء هالك الا وجهه) نایه‌تی ۸۸
سوره‌تی قصص.

۵ - سرود مجلس جمشید گفته‌اند این بود

که جام باده بیاور که جم نخواهد ماند

نه لَین له کۆری جه‌مشیدا سرود هه‌بووه ئەمه بووه، بێکی باده بهینه، چونکه جه‌مشید (جهم) نامینیتته‌وه.

جم / جمشید: جهم کورت‌کراوه‌ی جه‌مشیده و یه‌کیکه له پادشایانی زنجیره‌ی پیشدادیه‌کان و ئاقیستا ناوی هاتوه.

بیاور: بهینه

خواجه ده‌یه‌وێت لیره‌دا زیاتر جه‌خت له واتای بهیتی پیشوو بکاته‌وه و ده‌لێت: ئەلین گوایه له کۆر و مه‌جلیس جه‌مشیدی پادشای پیشدادیه‌کاندا سرودێک گوتراوه مانا و ناوه‌رۆکه‌که‌ی ئەمه بووه، دنیا بۆ کهس نییه و جه‌مشیدیش له‌ناو ده‌جیت که‌وا بێ پێکی باده و شه‌رابی عه‌شق بهینه.

۶ - توانگرا دل درویش خود به‌دست آور

که مخزن زر و گنج درم نخواهد ماند

ئه‌ی به‌توانا دلێ درویش و بێ نه‌وای خۆت به‌ده‌ست بهینه، چونکه مه‌خزەنی زێر و گه‌نجی دره‌م نامینیتته‌وه.

توانگر: به‌توانا، ده‌سه‌لاتدار توانگرا: ئه‌ی به‌توانا

درویش خود: درویشی خۆت، مه‌به‌ست له‌و بینه‌وا و نه‌دارانه‌یه‌ که به‌دوره‌به‌رتدان و پێوستیان به‌تۆیه.

به‌دست آور: به‌ده‌ست بهینه، رازیبیان بکه.

درم: دره‌م و پاره

خواجه روو له ده‌سه‌لاتدار و به‌توانا‌کان ده‌کات و ده‌لێ: دلێ بینه‌وا و نه‌داره‌کانی ده‌روره‌رتان رابگرن و دلێان مه‌ره‌نجین، چونکه هه‌ر ئه‌وه ده‌مینیتته‌وه و هه‌رچی پاره و پول و ماده‌ده‌هیه هه‌مووی ته‌واو ده‌بیت و مه‌خزەنی زێر و گه‌نجینه‌ی دره‌م و دینار نامینیتته‌وه و تیا ده‌چی.

۷ - غنیمتی شمر ای شمع وصل پروانه

که این معامله تا صبحدم نخواهد ماند

ئه‌ی مۆم وه‌سلێ په‌روانه به‌ده‌ست‌که‌وت بزانه، چونکه ئەم مامه‌له‌یه‌ تابه‌ره‌به‌یان زیاتر به‌رده‌وام نابیت.

صبحدم: به‌یان

خواجه به‌مه‌عشوقان ده‌لێت، وه‌سلێ عاشقان به‌ده‌ست‌که‌وت بزانه (لیره‌دا مۆم به‌نمونه‌ی مه‌عشوق و په‌روانه‌ش به‌نمونه‌ی عاشق ده‌هینیتته‌وه)، چونکه ئەم مامه‌له‌ی عه‌شق و عاشقابه‌تییه ماره‌به‌کی کورته و هه‌تا هه‌تایه به‌رده‌وام نابیت، به‌یتکه ناماژیه‌ به‌کورتی ماره‌ی وه‌سل و دیداری عه‌شق.

۸ - بدین رواق زبرجد نوشته‌اند به زر

که جز نکوبی اهل کرم نخواهد ماند

به‌سه‌ر ئەم هه‌یوانه نیلییه‌ی ناسمانه‌وه به‌زێر نوسیویانه، که جگه له چاکه‌ی ئه‌هلی که‌ره‌م و پیاوه‌تی هه‌یج نامینیتته‌وه.

بدین: به‌سه‌ر ئەم رواق: هه‌یوان، تاق

زبرجد: جوژه زومپوتیکه که ره‌نگی سه‌وزی مه‌یله‌و زه‌رده.

رواق زبر جد: مه‌به‌ست له ناسمانی نیلییه. نیکویی: چاکه‌کاری.

خواجه ده‌لێ: به‌سه‌ر ناسمانه‌وه به‌ئاوی زێر (واته له‌به‌ر گرنگی گوته‌که) نووسیویانه: جگه له چاکه‌کاری و پیاوه‌تی مرۆفی چاک و جوامیره‌کان هه‌یجی دیکه نامینیتته‌وه و هه‌موو شتی له‌ناو ده‌جیت.

واته: ده‌وران ده‌وله‌ت له‌ده‌ست ئەسه‌ینی و ته‌نیا ناوی چاک تاسه‌ر ئەمینێ.

۹ - ز مهربانی جانان طمع مبر حافظ

که نقش جور و نشان ستم نخواهد ماند

حافظ له میه‌ره‌بانێ یار بێ تومید مه‌به، چونکه پاشماوه‌ی جه‌ور و نیشانه‌ی ستم نامینیتته‌وه. طمع مبر: بێ تومید مه‌به.

جور: جه‌ور، زولم.

خواجه لیره‌دا باوه‌ری ته‌واوی خۆی به‌کۆتایی هاتنی ناره‌حه‌تی و زولم و ستمه‌مه و ئەمه‌ش به‌میه‌ره‌بانێ یار (خالق) ته‌داته قه‌له‌م، به‌خۆی و خه‌لکی ده‌لێ: خودا میه‌ره‌بانه و له میه‌ره‌بانێ ئەو بێ تومید مه‌بن، چونکه به‌گه‌وره‌بێ ئەو زولم و ستم دوا‌ی دیت و نامینیتته‌وه.

مسراعی یه‌که‌م له نایه‌تی ﴿لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ الزمر نایه‌تی (۳۹)، وه‌رگه‌راوه و هه‌مان واتای هه‌یه.

ئه‌کری مه‌به‌ست له (نقش جورنشان ستم) ی مسراعی دووه‌م (قبض) بیت و لیره‌دا باس له ته‌واو بوونی قه‌بض بیت.

غەزەلى سەد و حەفتا و حەفتەم:

بەحرى رەمەلى ھەشتى مەخبونى ئەسلەمى مۇسبەغ
(فاعلاتن فعلاتن فع لان)

۱ - حسبِ حالى نونوشتى و شد ايامى چند

محرمى كو كه فرستم به تو پيغامى چند

شەرحى ھالىكت نەنۈوسى چەند رۆژىك تىپەرى، مەھرەمىك كوا چەند پەيامىك بۆتۆ بىنېرم.
حسبِ حالى: شەرحى حال، حال و نەحوال.
شد ايامى چند: چەند رۆژى تىپەرى.
فرستم: بىنېرم.

و ھەك بلىي ماره پەكە خواجه لىبار دووره و ئاگابان لى ھالى يەكترى نىبە، نە ئەو ھال و
و ھەزى خۆى بۆ ناردووه و نە ئەمىش كەسىكى مەھرەمى دەست ئەكەوئت كە چەند پەيامىك
بۆ يار بىنېرئت.

دەلى: چەند رۆژىك تىپەرى و ھال و ئەحوالى خۆتت بۆ نەناردم و منىش مەھرەمىك
دەست ناكەوئت كە چەند پەيامىك بۆ بىنېرم.

۲ - ما به آن مقصدِ عالی نتوانيم رسيد

هم مگر پيش نهد لطف شما گامى چند

ئىمە ناتوانىن بەو پايەبەرزە بگەين، مەگەر لوتفى تۆ چەند ھەنگاوتىك بىتتە پىشەوھ.

مقصد: پلەو پايە، نتوانيم رسيد: ناتوانين بگەين

پيش نهد: بىتتە پىشەوھ گامى چند: چەند ھەنگاوتىك

يەكلىك لەو پەيامانەى كە خواجه بۆ مەعشوقى ئەنېرئت، ئەم مانابەرزە عىرفانىيە، كەبە
يار دەلىت: پلە و مەقامى تۆ ھىندە بەرز و بلندە ئىمە ھەرگىز بە ھەول و كۆشش و رىيازەت
ناتوانين پىيى بگەين و ھەرگىز پىيى ناگەين مەگەر ئەوھى كە لوتفى تۆ چەند ھەنگاوتىك لە ئىمە
بىتتە پىشەوھ و بە مەھرەمەت و لوتفى خۆت بتوانين بە پلەى (قرب) بگەين.

۳ - چون مى از خم به سبو رفت و گل افكند نقاب

فرصت عيش نگهدار و بزن جامى چند

كاتى مەى لە (كوپەلەوھى) خۆمەوھ كرايە گۆزە و گول پەردەى لەروو لادا (پشكوت)، بۆ
خۆشگوزەرانى بەفرسەتى بزائە و چەند پىكى ھەلدە.

خم: كوپەلەى گەورەى شەرابە و (سبو)ش گۆزەى بچوكتەرە كە شەراب لە (خم) خانەوھ بە
(سبو) دەبردئتتە مەيخانە و لىرەدا مەبەست لەوادەى مەينۆش و بەھارە.

گل افكند نقاب: گول پەردەى لەروو لادا، پشكوت.

فرصت نگهدار: بەفرسەتى بزائە بزن جامى چند: چەند پىكى ھەلدە

خواجه دەلى: كاتى كە و ھەختى عەيش و شادى عەشقە و بارودۆخ لەبارە بۆ عەشق
بەفرسەتى بزائە و پىكى عەشقى حەقىقى ھەلدە، كە مەى لە كوپەلەوھ ئەكەرتتە گۆزە و گول
دەپشكوتت و بارودۆخ لەبارە بۆ عەشق و مەينۆشئن تۆش بەفرسەتى بزائە و چەند پىكىكى
عەشقى حەق ھەلدە.

۴ - قند آميخته با گل نه علاج دل ماست

بوسه‌ای چند برآمیز به دشنامی چند

دەرمانى شەكرى تىكەلاوى گول چارەى دلى ئىمە نىبە، چەند ماچىك تىكەلاوى چەند
جىئوتىك بگەوھ بماندەيە.
آميخته: تىكەلاو.

دەرمانى (شەكر و گول) جۆرە دەرمانىكە كە چارەى دل ئەكات و بۆ بەھىز كەردنى دل بەسودە.

برآمیز: تىكەلاو بگە دشنامى چند: چەند جىئوتىك.

خواجه لىرەدا دەلى: چارەى دلى ئىمە دەرمانى گول و شەكر نىبە بەلكو چەند ماچىكى
لىئوى يارە با بەجىئو و قسەى ناشىرىنىشەوھ بىت، ياخود لەبرى تىكەلاو كەردنى شەكر و گول
چەند ماچ و جىئوتىك تىكەلاو بگە و بماندەيە.

ھەرۈك لە (لاھورى) دا ھاتووه لە عىرفاندا (ماچ) جەزبە و (جىئو) سەرزەنشت و پەرۈردە
كەردنى مەعشوقن، بەم واتايە مەبەستى خواجه لەوھى كە جەزبە و سەرزەنشت تىكەلاو بگە تا
پەرۈردەيىن و لەنىوان (خوف و رجا) دا چارەسەر بگىيىن.

۵ - زاهد از كوچه رندان به سلامت بگذر

تا خراب نكند صحبت بدنامى چند

زاھىد، لە كۆلاننى رەندانەوھ بەسەلامەتى تىپەرە، تا ھارودەمى چەند بە ناوتىك پىاو (وئىران)
خراپت نەكات.

بەسلامت بگەذر: بەسلامەتى دەرچو / تى پەرى.

خراب: بەدناو، پىاو خراب، رىسوا.

بینگومان زاهد همیشه له ههولای پاراستنی ئابروو و سهلامهتی رووکاری و روانهتی خویدایه و ئیستا پیتی کهوتووته کولانی رهندان که گوی به ئابرووی روانهتی نادهن، بویه خواجه پیتی دهلی: چند رهنديك (که لای خه لکی عهوام بهدناون و ناخیان پاکه) پیاو خراب و بهدناو و ریسوای نهکات.

(خراب) بهمانای مهستیش دیت و ئەم مهستییهش مهستی عهشقی ئیلاهییه، له مانایه دا خواجه زاهد بهشیاری ئەو مهستییه نازانیت بویه پیتی دهلی بهسهلامهتی دهچوو تا هاوده می رهندان مهستی عهشقی ئیلاهییت نهکات = (بهلام لیکدانهوهی یه کهم که دیسانهوه توانجه بۆ زاهد شیواتر و نزیکتره له بهیته کهوه).

۶ – عیب می جمله چو گفتی هنرش نیز بگو

نفی حکمت مکن از بهر دل عامی چند

(ئهی زاهد) که تهواری خرابییه کانی (مه) ت گوت چاکییه کانیشی بلای، له بهر خاتری دلی چند عهوامی نافی حیکمته مه که.

جمله: تهواری، هه موو از بهر: له بهر خاتری عامی: عهوام، ره مه کی دیاره زاهد هه خرابییه کانی مهی / عهشقی بۆ خه لکی باس دهکات، بویه خواجه دهلی: تهواری عیب و خرابییه کانی مهی / عهشقت باسکرد دهباسی چاکیشی بکه، چونکه حیکمته وایه که باسی شتیکت کرد باسی چاکه و خرابی بکهیت، بهلام تۆ له بهر خاتری دلی چند نهزان و عهوامیک حیکمتهش وه لاده نیتی.

له قورنای پیرۆزدا که باسی (مه) دهکات له گه زۆره کانی باسی هه ندی چاکه ی دهکات که دهفرموویت: ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنْفَعٌ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنْفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ سورة البقره، نایه تی (۲۱۹).

۷ – ای گدایان خرابات خدا یار شماست

چشم انعام مدارید ز انعامی چند

ئهی گه دایانی خرابات خوا یار و هاوده می ئیویه، چواتان له بهخششی چند (نازه ل ناسا) یه که نه بیته.

گدایان خرابات: سولکه رانی مه یخانه، ئەو هه ژار و نه دارانهی که له عهشقی خودا ده ژین.

یار: هاوادم و یار، هاوکار و پشتیوان انعام: بهخشش و چاکه.

چشم مدارید: چواتان لپی نه بیته. انعام: چوارپی، نازه ل.

خواجه کهسانی نازه ل ناسای له نایه تی: ﴿أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ سورة الأعراف، نایه تی (۱۷۹) وەرگرتوه واته: نهوانه ی وهک چوارپی و نازه ل وان و ته نانهت خرابتیشن، ئەو به هه ژار و فهقیرانی ریگه ی عهشقی حهق دهلی چواتان له چاکه ی مرۆقی سووک و خرابه وه نه بی که وهک نازه لان ههست و سۆزیان نییه و چاکه نازانن، چونکه ئیوه خوا پشت و هاوکار تانه و پیوستنان به وان نییه.

۸ – پیر میخانه چه خوش گفت به دُردی کش خویش

که مگو حال دل سوخته با خامی چند

پیری مه یخانه چند جوانی گوت به مه یخۆشی خۆی، حالی دلی سووتاو به چه ند خامیک مه لی.

دردی کش: مه ینۆش. خویش: خۆی .

خام: که سی ناپوخته و هه رزه.

پیری مه یخانه پیر و مورشیدی ته ریقهت و (مه ینۆش) یش مورید و ریوارانه و نامۆزگارییه کی جوان و گه وره ی کردوون و پیسی گوتوون: حالی دلی سووتاوی عاشقان و ته حوالی عهشقی ئیلاهی لای هه رزه و ناپوخته کان باس مه کهن، ئە کرۆ مه بهست له (خام) زاهد و انعام (نازه لییه کان) ی به یته کانی پیشووبن.

بینگومان نه درکاندن رازه کانی عهشقی ئیلاهی لای ناهه له کان یه کی که له مه رجه کانی عارف و ناییت ئەو رازانه لای نامه حه رم بدرکی نیت.

۹ – حافظ از شوق رخ مهر فروغ تو بسوخت

کامگارا نظری کن سوی ناکامی چند

حافظ له تاسه ی رووخساری وهک رۆژگار رووناک ی تۆوه سووتا، ئە ی خۆشبهخت لایه ک به لای موشتاقه به مراد نه گیشته وه کانه وه بکه.

مهر فروغ: وهک رۆژ رووناک کامگار: خۆشبهخت، بهخته وهر، خاوهن بهختی چاک

نظری کن: لایه ک بکه ره وه

خواجه به یاری حهق دهلی حافظ له تاو دووری تاسه ی وه سل و دیداری رووخساری وهک خۆر رووناک ی تۆوه سووتا، تۆش ئە ی بهخته وهر و (خاوهن بهختی چاک) لایه ک به لای ئەم سووتاوه به مورد نه گه یشتوانه ی خۆته وه بکه ره وه.

غزه‌لی سهد و حه‌فتا و هه‌شته‌م:

به‌حری موزاریعی هه‌شتی نه‌خره‌بی مه‌کفونی مه‌قسور
(مفعول فاعلات مفاعیل فاعلان)

۱ - ای پسته‌ی تو خنده زده بر حدیثِ قند

مشتاقم از برای خدا یک شکر بخند

ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی که ده‌می وه‌ک فسته‌ق بچووکت به‌ قسه‌ی شه‌کر (شه‌کر له‌ هه‌مو شتی
شیرینه‌ره) پی‌که‌نیوه، موشتا‌ق بۆ خاتری خوا هی‌نده ماوه‌ی ماچیک پی‌ بکه‌نه.

پسته: فسته‌ق، له‌ ئه‌ده‌بیاتی فارسیدا بۆ وه‌سفی ده‌می بچووک به‌کار دیت، لی‌رده‌ا
درکه‌یه له‌ ده‌م.

خنده زده: پی‌که‌نیوه، گالته‌ی پی‌ هاتوره.

حدیث قند: قسه‌ی شه‌کر، ئه‌بی قسه‌ی شه‌کر و چیرۆکی شه‌کر ئه‌مه‌بی شه‌کر له‌ هه‌موو
شتیک شیرینه‌ره.

از برای خدا: له‌رای خوا، بۆ خاتری خوا.

شکر: شه‌کر لی‌رده‌ا به‌واتای ماچ هاتوره، واته: هی‌نده‌ی ماچیک، که‌میک.

بخند: پی‌ بکه‌نه.

خواجه وه‌سفی ده‌می بچووک یار ده‌کات و به‌فسته‌قی ئه‌داته قه‌له‌م و ده‌لی هی‌نده شیرینه
گالته‌ی به‌ شیرینی شه‌کر دیت، ئیمه موشتا‌قی خه‌نده‌یه‌کی ئه‌وده‌م و لی‌وه‌ین بۆ خاتری خوا یا
له‌ رای خوا هی‌نده‌ی شه‌کر (که لی‌رده‌ا درکه‌یه له‌ ماچ)یک یاخود هی‌نده‌ی ساوه‌ی ماچیک پی‌
بکه‌نه تا دل‌مان سووکنا‌یی بیت.

ئهم غه‌زله‌ له‌رووی ساغکردنه‌وه‌وه‌یه‌کی‌که له‌وه‌ غه‌زله‌لانه‌ی که جیاوازی له‌نیوان
نوسخه‌کاندا به‌دی ده‌کریت و له‌ هه‌ندی نوسخه‌دا سی به‌یت و له‌ هه‌ندی نوسخه‌دا هه‌شت و
له‌هه‌ندی نوسخه‌دا هه‌وت به‌یته.

هه‌روه‌ها به‌یته‌کانیش پاش و پیش خراون و له‌ هه‌ندی وشه‌شدا جیاوازی سه‌ره‌کی هه‌یه.

ئیمه لی‌رده‌ا چاوپۆشی له‌ باسکردنی جیاوازی‌یه‌کانی ده‌که‌ین و پشت به‌ ساغکردنه‌وه‌ی
(عیوضی) ده‌به‌ستین.

۲ - خواهی که بر نخیزدَت از دیده رود خون

دل در وفای صحبت رود کسان میند

گه‌ر ده‌ته‌ویت رووباری خوین له‌ چاوت هه‌لنه‌ستیت، دل مه‌به‌سته به‌وه‌فای هاوده‌می
کوری خه‌لکییه‌وه.

برخیزه‌د: هه‌لنه‌ستی (بۆ رووبار)، نه‌یه‌ت. رود خون: رووباری خوین.

(رودی دووه‌م به‌ واتای فه‌رزه‌ند و کور یا منداڵ دیت.

کسان: که‌سان، خه‌لکی.

دل میند: دل مه‌به‌سته، به‌ ئومید مه‌به.

منداڵ و فه‌رزه‌ندی خه‌لکی مه‌به‌ستی مرۆقه و مرۆقیش وه‌فای نییه، ئه‌و ده‌لی: گه‌ر
ئه‌ته‌ویت له‌به‌ر خه‌م و خه‌فه‌ت هی‌نده نه‌گریه‌یت تا فرمی‌سکی خوین له‌ چاوته‌وه وه‌ک رووبار
هه‌لنه‌ستی و نه‌روات ئه‌وا دل مه‌به‌سته به‌ وه‌فای خه‌لکی و منداڵی خه‌لکییه‌وه، چونکه بی
وه‌فایی ئه‌وان دوچاری خه‌م و خه‌فه‌تت ئه‌کات.

۳ - طوبی ز قامتِ تو نیارد که دم زند

زین قصه بگذرم که سخن می شود بلند

(توبا) ناویریت باسی به‌رامبه‌ری له‌گه‌ل به‌ژنی تۆدا بکات، واز له‌م باسه ده‌هینم، چونکه
قسه دریت ته‌بیته‌وه (ناو زۆر ئه‌کیشی).

طوبی: دره‌ختی توبا که له‌ به‌هه‌شتدا‌یه و یه‌کی‌که له‌ دره‌خته‌کانی به‌هه‌شت، زۆریه‌رز و
گه‌وره‌یه و گوتراوه که هه‌ر گه‌لایه‌کی سیبه‌ری بۆ که‌سێک هه‌یه...

نیارد: ناویریت بگذرم: وازده‌هینم بلند: دریت

خواجه ده‌لی دره‌ختی توبا هه‌رگیز ناویریت باسی ئه‌وه بکات که‌شان له‌شانی به‌ژنی ریک و
به‌رزی تۆ بدات، ئه‌م قسه‌یه - جوانی تۆ دره‌ختی توبا و به‌هه‌شت - هه‌ویریکه و ئاوی زۆر
ده‌کیشی بۆیه وازی لی‌ ده‌هینم و باسی ناکه‌م.

۴ - ار طیره مینمائی و گر طعنه میزنی

ما نیستیم معتقد شیخ خود پسند

ئه‌گه‌ر توپه ده‌بیت و گه‌ر تانه‌م لی‌ ئه‌ده‌یت ئیمه باوه‌رمان به‌ شیخی خۆپه‌سه‌ند نییه

طیره: توپه‌ی، په‌شیوی طیره مینمائی: توپه‌ی ده‌نوینی.

مانیستیم معتقد: باوه‌رمان پی‌ نییه. خودپه‌سه‌ند: خۆپه‌سه‌ند، خۆ به‌شت زان.

خواجه به‌رامبه‌ر به‌ ره‌خه‌گران و سۆفیه ره‌سمیه‌کان ده‌لی، گه‌ر توپه بییت و تانه‌مان
لی‌ بده‌یت و هه‌رچی به‌رامبه‌رمان بکه‌یت ئیمه‌ی (ره‌ندان) باوه‌رمان به‌ شیخیک نییه که
خۆپه‌سه‌ند بیت.

۵ - ز آشفنگی حال من آگاه کی شود

آن را که دل نگشت گرفتار این کمند

نه و که سہی که دلی گرفتاری ثم که مہندہ نہ بی کہی لہ پەریشان حالی من ناگادار نہ بی (تیّ نہ گا).

آشفنگی حال: پەریشانی حال نگشت: نہ بوو کمند: کہ مہند

ثم بہیتہ تہواو کہری بہیتی پیشوہ و کہ مہند دوی فروفیلی شیخی خوہ سہند بہیتی پیوہ و خواجہ دہلی: کہ سی کہ گرفتاری دوی فروفیلی شیخ نہ بو بیت لہ پەریشانی حالی من سہبارہت بہ شیخ تیناگات.

۶ - بازار شوق گرم شد آن سرو قد کجاست

تاجان خود بر آتش رویش کنم سپند

بازاری شوق و تاسہ گرم بوو، ثم بہ ژن سہرہ لہ کوئیہ تاگیانی خوّم وک (سپہند، اسفند) بکہم ناگری رووخساری دا.

سپند: گیایہ کہ (تہ کریّ وک بوخورد بیت) کہ تہ کریتہ سہرناگر، بہ لام بؤ لہ چاو نہ چوون خواجہ لہ دوی یار تہ گہریت تا گیانی خوئی وک (اسفند بکاتہ قوربانی و بیخاتہ نیو رووخساری وک ناگری تا لہ چاو نہ چیت و نازاری پیّ نہ گات، چونکہ بازاری شوق و تاسہ بؤ یاری بہ ژن بلند زور گہرم بوہ.

جینگہی ناماژہ پیدانہ (سروقد) ی میسراعی یہ کہم بہ دوو شیوہی دیکہ ہاتوہ کہ (شع قد) لہ خانلری - عیوض و (شع رخ) لہ قدس - ہروی کہ لہ راستیدا و لہ روالہ تدا وا دہردہ کہ ویت کہ (شع قد) لہ پرووی واتاہ کہ می نہ شاز دہرد کہ ویت، چونکہ بہ ژنی وک مؤم بؤ بہ ژن بہرزی یار دہست نادات.

۸ - حافظ چو ترک غمزهی ترکان نمی کنی

دانی کجاست جای تو خوارزم یا خجند

حافظ نیستا کہ واز لہ خہ مزہی جوانان ناہینی، تہ زانی شویت کوئیہ، خوارزم یا خوجہ ندہ. ترک نمیکنی: وازی لیّ ناہینی ترکان: تورکان، جوانان. خوارزم و خجند: دوو شاری تورکستان، کہ تورکی جوانی زور تیدایہ. خواجہ بہ خوئی دہلی، نیستا کہ ناتوانی واز لہ ناز و خہ مزہی جوانانی تورک بہینی دہبی پرویت لہ یہ کیّ لہ شارہ کانی تورکستان (خوارزم یا خوجہ ند) بژیت. واتہ تو کہ توانای وازہینانت نیبہ لہ ناز و کریشمہی جوانان و یاران پیویستہ پرویتہ شوینی ژیانی تہوان.

غزلی سہد و حہفتا و نوہم:

بہ حری رہمہلی ہہشتی مہ خوبی تہ سلہمی موسبہغ

(فاعلاتن فاعلاتن فعلاتن فع لان)

۱ - دوش وقت سحر از غصہ نجاتم دادند

وندر آن ظلمت شب آب حیاتم دادند

دوینی شو (ثم شہوی رابردو) کاتی سہ حہر لہ خہفتا رزگاریان کردم و لہو تاریکی شہودا ناوی نہمریان پیّ دام.

غصہ: خہفتا، غہم نجاتم دادند: رزگاریان کردم

وندر: لہو، لہ نیو ظلمت: تاریکی

ثم غزہ لہ بہ گوتہی رخنہ گران و لیکنولہ و ہرانی دیوانی حافظ یہ کیّ لہ چوار بہرترین غزہلی عرفانی حافظہ کہ (دوش دیدم کہ ملایک) و (در ازل پرتو حسنت) و (سالمہا دل طلب جام جم از ما میگردن).

خواجہ وک ہہمیشہ وک زہمنی سہرفرازی لہ بہرہ بہیان و سہ حہر تہدویت، چونکہ تہو ہہمیشہ بہرہ بہیان بہ زہمنی رزگاری لہ خہم و خہفتا و پەیوہندیہ نەفسانی و دنیاییہ کان تہداتہ قہلہم. لیژہشدا دہلیّ ثم شہوی رابردو کاتی سپیدہ لہ خہم و خہفتہی نەفسانی و پەیوہندیہ دنیاییہ کان (حزہ دنیاییہ کان) رزگاریان کردم و لہو تاریکہ شہودا ناوی نہمریان (لہ دہستی حہزرتہی خدرہوہ پیدام) کہ ناوی رزگار بوونہ لہ خہفتا و چوونہ نیو دنیای بالای عہشق و عرفان.

خہمی لاهوری لہ شہرحہ عرفانیہ کہی خویدا چیرۆکینک تہ کاتہ باکراوندی ثم بہیتہ، کورتہی چیرۆکہ کہی لاهوری تہو یکہ (شاخ نبات) ژنیکی جوانی شیراز بوہ و ہہموان بہ ناواتوہ بوون بہ دیداری بگہن، یہ کیّ لہ وانہش حافظ بوہ و پاش دؤعا و نزا کردن حافظ بہ دیداری تہ گات و تہو شہوہ بہ چوریک خہوی لیّ تہ کہ ویت کہ بؤسہ حہر خہ بہری ناہیتہوہ و کاتی سہ حہر لہ خہودا حہزرتہی خدر بہ دہستی موبارہ کی پەرداخینک ناوی حہیاتی تہداتی و کہ خواجہ تہ یخواتوہ لہ خہم و خہفتہی حہزی دیداری شاخ نبات رزگاری دہ بیت و بہیہ کجاری دلی یہ کلا دہ بیتہوہ بؤ عہشقی نیلاہی. {ختمی لاهوری، ج ۲، ل ۱۱۹۸ - ۱۱۹۹}.

ثم گوتانہی لاهوری گہرچی پیویستیان بہ بہ لگہی میژووی ہہیہ، بہ لام لہ گہل مہ شہرہی حافظدا تارادہ یہ کہ یہ کدہ گریتہوہ، چونکہ حافظ لہو دہستہ یہ لہ عارفان کہ پروایان بہ عہشقی

دونیایی و جیلوه جوانه‌کانی حَقق هیه له دنیادا که‌شایانی چۆ لَی بینینن — بینگومان ئەم چۆ بینینەش له‌لایەنی مەعنە‌وییه‌وه نە‌وه‌ک له‌رووی نە‌فسانی و ماددییه‌وه — ئەم دەستیه که (غەزالی و شیخ اوح‌د‌الدینی کرمانی و شیخ محی‌الدینی عراقی) له گە‌وره و بە‌ناوبانگه‌کانن له جوانییه دنیاییه‌کان سه‌یری جوانی حە‌قیان کردووه و بە‌دونیاهه‌ پهبه‌وست نە‌بوون {لاهوری ج ۲ ل ۸۰۰}، به‌لام شایانی گوته‌نه ئەم غە‌زه‌له باس له جوانییه دنیاییه‌کان ناکات به‌لکو (گەر ئەم چیرۆکه راست بیته) به خە‌فەت و غە‌میان دە‌زانیت.

۲ — بیخود از شعشعی پرتو ذاتم کردند

باده از جام تجلی صفاتم دادند

له‌رووناک‌ی پرتە‌وی زاتدا بی‌هۆ‌ش‌یان کردم و له‌جامی ته‌جه‌لی سیفاتیش شه‌رایان پیدام. بیخود: بی‌ناگا، بی‌هۆ‌ش. شعشعه: رووناک‌ی، تیشک. تجلی: جیلوه کردن، خو‌ده‌رخستن. تجلی‌صفات: جیلوه کردنی سیفات. جیلوه کردنی زاتی حە‌ق واتە: دەرکه‌وتن و جیلوه کردنی له‌دلی عازفاندا، خودی جیلوه کردن که به‌واتای دەرکه‌وتن بیته‌ جه‌مه‌لیکی گه‌وره‌ی له‌فە‌لسە‌فه و که‌لامی ئیسلامی و عیرافانیدا دروست‌کردووه، زۆ‌رینه‌ی عارفه‌کان بروایان به‌جیلوه‌کردنی ئیلاهی هیه، به‌لام جیلوه‌کردن به‌س‌ی به‌شه‌وه:

۱ — جیلوه‌ی زاتی حە‌ق، ۲ — جیلوه‌ی سیفات، ۳ — جیلوه‌ی افعال.

شوین و کات و توانای جیلوه‌ی زاتی حە‌قیان نییه و له‌گه‌ل جیلوه‌کردنیدا فه‌نا ده‌بن بۆ‌یه گوتراوه که جیلوه‌ی زات فه‌نا بوون یاخود (استتار) و شاردنه‌وه‌ی (خلق) ده‌هینیت و ئەم حاله‌ته‌ش له‌قورئاندا به‌ (صعقا) ناوبراوه هه‌روه‌ک هه‌زه‌تی موسا داوای جیلوه‌کردنی ذات ده‌کات، به‌لام خوای گه‌وره‌ پێ‌ی ده‌فه‌رمووت تۆ توانای دیتنی منت نییه، به‌لام سه‌یری کی‌سوی طور بکه‌ نه‌گەر له‌جیی خۆ‌یدا به‌رگه‌ی گرت ئە‌وا ده‌بینی، که خوا بۆ‌ کتوی طور جیلوه‌ی کرد، کی‌وه‌که شی بووه‌وه و موساش دو‌چار‌ی (صعق) واتە: بی‌هۆ‌شی هات. وه‌ک ده‌فه‌رمووت:

﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَن نَرَاكَ وَلَكِن نَنْظُرُ إِلَىٰ الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِجَبَلٍ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ سُجَّدًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿﴿ سورة‌تی الأعراف، نایه‌تی (۱۴۳).

هه‌ندێک له‌عارفه‌کان پێ‌یان وایه جیلوه‌ی زاتی حە‌ق ئیماکانی نییه، چونکه له‌کاتی‌کدا ده‌بیته که جومله خە‌لق بشاریته‌وه.

جۆ‌ری دووه‌می جیلوه که جیلوه‌ی سیفاته بریتییه له‌ دەرکه‌وتن و جیلوه‌کردنی یه‌کی یا چه‌ند سیفه‌تیکی خودا له‌ مرۆ‌قدا و ئەم جۆ‌ره ئیماکانی هیه. بۆ‌ نمونه گەر به‌ سیفه‌تی جه‌لال جیلوه بکات گه‌وره‌یی و به‌پێ‌زی مه‌عشوق دێته‌کایه‌وه، وه‌ک ده‌فه‌رمووت: ﴿إِذَا تَجَلَّىٰ إِلَهُهُ لَشَيْءٍ خَشَعُ لَهُ﴾ و گەر له‌ جمال جیلوه بکات خو‌ش و نهرمی و هاوده‌می دێته‌ ئاراوه. له‌ جیلوه‌ی سیفاتدا سیفاتی خە‌لق له‌ سیفاتی خودا دا ده‌شاریته‌وه نە‌وه‌ک زاتیان وه‌ک له‌ جۆ‌ری یه‌که‌مدا.

جۆ‌ری سێ‌یه‌می جیلوه کردنی‌ش که جیلوه‌ی ته‌فعاله‌ تیایدا کرداره‌کانی مرۆ‌ق جی‌گیر ده‌بیته. یه‌که‌مین جیلوه لای مرۆ‌ق جیلوه‌ی ته‌فعال و پاشان سیفات و پاشان ذاته، له‌ جیلوه‌ی ته‌فعالدا کرداره‌کانی خە‌لق جی‌گیر ده‌بیته و له‌ سیفاتدا کردار و سیفاتی خە‌لق ده‌شاردێته‌وه و له‌ جیلوه‌ی زاتیشدا کردار و سیفات و زاتی مرۆ‌ق ده‌شاریته‌وه و فانی ده‌بیته. جیلوه‌ی ئیلاهی له‌ناکا و دیت و په‌یوه‌سته به‌ بلن‌ده‌بوونه‌وه‌ی رۆ‌حی مرۆ‌قه‌وه هه‌روه‌ک هه‌ندێک له‌ گه‌وره‌کانی ته‌ریقه‌ت گوتوویانه: جیلوه به‌بی‌ناگایی دیت، به‌لام بۆ‌ سه‌ر دلی به‌ ناگا دیت. بۆ‌ ئەم زانیارییه‌ بڕوانه ئەم سه‌رچاوانه‌ی خو‌اره‌وه:

د. سجادی، فرهنگ اصطلاحات و تعبيرات عرفانی.

— عطاء‌الله، تدین جلوه‌های تصوف و عرفان در ایران و جهان.

— د. خرماشاهی، حافظ نامه، ج ۱، ل ۵۹۸.

پاش ئە‌وه‌ی سه‌حه‌ری و شه‌وی رابردو خواجه‌یان له‌ خە‌فەت و خە‌م ده‌ره‌یناوه، له‌ پرتە‌وی زاتی حە‌ق بی‌هۆ‌ش بووه.

واتە: له‌ جیلوه‌ی حە‌ق شارامه‌وه (وه‌ک هه‌زه‌تی موسا بی‌هۆ‌ش بوو) یاخود لیته‌دا به‌واتای بی‌هۆ‌ش بوونه له‌ دویا و (غیبت) ه، ده‌لی: شه‌وی رابردو دوا‌ی ئە‌وه‌ی له‌ تیشکی زاتی حە‌قدا بی‌هۆ‌ش بووم جیلوه‌ی سیفاتی هاته‌ سه‌ر دلم. یان له‌ شه‌رابی جیلوه‌ی سیفات شه‌رایان پیدام. عارفه‌کان بروایان وایه که پێ‌ویسته مرۆ‌ق به‌ پله‌یه‌ک له‌ پاکبوونه‌وه‌ بگات تا به‌ پله‌ی جیلوه‌ی سیفاتی حە‌ق وه‌ک گوتمان بگات، له‌م به‌یته‌دا میسرعی یه‌که‌م له‌م به‌رزبوونه‌وه‌یه ئە‌دووت.

۳ — چه مبارک سحری بود و چه فرخنده شبی

آن شب قدر که این تازہ براتم دادند

چ به‌ره‌به‌یانیکی موباره‌ک و شه‌ویکی پێ‌رۆز بوو ئە‌و شه‌وی قه‌دره‌ی که ئەم سه‌نەد و قه‌واله‌ تازە‌یان پیدام.

فرخنده: پێ‌رۆز — موباره‌ک

برات: سه‌نهد، قه‌واله، (به‌رات) ناماژده به شه‌وی به‌رات که شه‌وی (۱۴ - ۱۵) ی مانگی شه‌عبانه، خه‌لک وایه که خوا - لهو شه‌وه‌دا برپاری رزق و رۆزی دهرته‌کات و ههر لهو شه‌وه‌دا له موسلمانان و تۆبه‌کاران خۆش ده‌بیت.

هه‌روه‌ها (برات) به‌واتای (براءة الذمه) دیت که نووسراویتی که له‌لایهن کاربه‌دهستانه‌وه به‌وه که‌سانه ده‌دریت که باج و خه‌راجیان له‌سه‌ر نه‌ماییت.

خواجه باس له موباره‌کی و پیرۆزی شه‌وه‌هه‌ر و شه‌وه‌هه‌ر ده‌کات که تیایدا له کۆت و دادی دونیا رزگاری بووه و ده‌لیت شه‌وه‌هه‌ر و شه‌وه‌هه‌ر چه‌ند پیرۆز و موباره‌ک بوو که وه‌ک شه‌وی قه‌در سه‌نه‌دی رزگاری و لی خۆشبوونیان پیدام.

د. خرمشاهی په‌یوه‌ندی نیوان شه‌وی قه‌در و شه‌وی به‌رات له‌م به‌یته‌دا بۆ شه‌وه‌هه‌ر مووده‌یه ده‌گیریتته‌وه که له (عکرمه) وه‌رگیراوه‌ته‌وه و شه‌وی قه‌در به‌ به‌رات ده‌زانیت یاخود شه‌وه‌هه‌ر گوته‌یه‌ی که - ابوالفتح - له (تفسیر ابوالفتح) دا هیناویه‌تی و ده‌لی: ابوالضحی له عبدالله‌ی کوری عه‌باسه‌وه‌هه‌ر گیراوه‌ته‌وه که گوتوو‌یه‌تی خوی گه‌وره‌هه‌ر حوکمه‌کان له شه‌وی به‌راتدا ده‌رده‌کات و له‌شه‌وی قه‌دردا به‌ فریشته‌کانی ده‌سپیریت) {حافظ نامه، ج ۱، ل ۶۷۲}.

۴ - بعد ازین روی من و آینه‌ی وصف جمال

که در آنجا خبر از جلوه‌ی ذاتم دادند

دوای شه‌مه‌ئیدی رووی من و ناوینه‌ی وه‌سفی جمال (جوانی) له‌ویدا هه‌والی جیلوه‌ی زاتیان پیدام.

بعد ازین: دوای شه‌مه.

(رووی من و ناوینه‌ی وه‌سفی جه‌مال) واته: رووی من هه‌میشه له‌و ناوینه‌یه ده‌بیت که وه‌سفی جوانی مه‌عشوقی کردوو و جوانی شه‌وی تیادا دهرکه‌وتوو.

خواجه پیی وایه که له ناوینه‌ی وه‌سفی مه‌عشوقدا هه‌والی جیلوه‌ی زاتیان پیداو، شه‌وه‌هه‌ر ناوینه‌یه‌ش شه‌کرۆ دلی مورشیدی کامل یاخود جیهان و مه‌خلوقات بیت که به جیلوه‌ی حه‌ق شه‌دریته‌هه‌ر.

له به‌یتی دووه‌مدا و له قۆناغ و جۆره‌کانی جیلوه‌کردندا جیلوه‌ی کردار و جیلوه‌ی سیفات و جیلوه‌ی زاتمان باسکرد، لیته‌دا خواجه له دوو جیلوه‌ی دووه‌م ده‌دویت که جیلوه‌ی سیفات و زاتن و ده‌لی له جیلوه‌ی سیفاتدا که قۆناغیکی پیش جیلوه‌ی زاته هه‌والی جیلوه‌ی زاتمان پیی ده‌ده‌ن، بۆیه له‌مه‌وه‌دا من به‌رده‌وام چاو له جیلوه‌ی سیفات یاخود ناوینه‌ی جوانی مه‌عشوق - مورشید یا مه‌خلوقات - ناتروکینم و هه‌میشه چاو لییه‌تی.

سیفات هه‌میشه رینماییکه‌ریکه بۆ گه‌یشتن به‌ زات. شیخ جونه‌یدی به‌غدادی ده‌لی: (سیفاتی شه‌وه‌هه‌ر رینماییکه‌ری زاتی شه‌وه‌هه‌ر و زاتی شه‌وه‌هه‌ر رووناکه‌ره‌وه‌ی زاتی شه‌وه‌هه‌ر) {لاهوری، ج ۱، ل ۱۲۰۱} هه‌ربۆیه زۆریک له عارف و خواناسان رسته‌ی (عرفت الله باله) یا (عرفت ربی بربی)یان دووباره کردۆته‌وه.

۵ - من اگر کامروا گشتم و خوشدل چه عجب

مستحق بودم و اینها به زکاتم دادند

من شه‌گه‌ر خۆشبه‌خت و شاد بووم چ عه‌جه‌به، چونکه موسته‌هه‌ق بووم و شه‌مانه‌یان وه‌ک زه‌کات پیدام.

کامروا: خۆشبه‌خت، (به‌ ناوات گه‌یشتوو) گشتم: بووم خوشدل: دلخۆش، شاد مستحق بودم: موسته‌هه‌ق بووم، حه‌قم بوو، پیم ده‌شیا زکات: زه‌کات خواجه ده‌لی من که خۆشبه‌خت و دلشاد بووم و خه‌فه‌تم نه‌ما هیچ جینگه‌ی سه‌رسوپمان نییه، چونکه موسته‌هه‌ق بووم و زه‌کاتم پیده‌شیا و شه‌مانه‌یان (خۆشبه‌ختی و شادی) وه‌ک زه‌کات پیدام.

له شه‌رحی موسته‌هه‌ق بووندا به‌ زۆری شه‌وه‌هه‌ر گوتراوه که قوناغه‌کانی سیر و سلوکم بریوه و شیاری شه‌وه‌هه‌ر پله و مه‌قامه‌ بووم، به‌لام له‌راستیدا موسته‌هه‌ق به‌زه‌کات له بی هیچی و نه‌داریدا پیی ده‌دریت شه‌وه‌هه‌ر له برین قۆناغه‌دا بلۆکه له عیشقدا سووتام و خوداش شه‌م لوتفه‌ی له‌گه‌ل کردم و خۆم به‌ده‌ستم نه‌هیناوه.

۶ - هاتف آن روز به من مژده‌ی این دولت داد

که بدان جور و جفا صبر و ثباتم دادند

هاتف شه‌وه‌هه‌ر رۆزه‌ مژده‌ی شه‌م خۆشبه‌ختیه‌ی پیدام، که له‌به‌رامبه‌ر شه‌وه‌هه‌ر و جه‌فا (یه‌ی مه‌عشوقدا) نارامی و خۆراگریان پیدام.

ثبات: خۆراگری

(هاتف) یا فریشته‌ی په‌یامه‌ینه‌ری غه‌یب هه‌ر شه‌وه‌هه‌ر رۆزه شه‌م مژده‌یه‌ی پیدام که له به‌رامبه‌ر جه‌ور و جه‌فا و زولم و سته‌می مه‌عشوقدا نارامی و خۆراگریان پیی به‌خشیه‌وه و توانای هه‌لگرتنی باری گرانی عه‌شقم هه‌یه.

اجر صبریست کز آن شاخ نبات دارند

نم هم مو ههنگوین و شه کره که له قسم ده پرژی، هه قدهستی سه بریکه که لهو (شاخ نبات) لقه داره پییان داوم.

شهد: ههنگوین، شیرین میریزد: ده پرژی، دهرزی.

شاخ نبات: لقه دار، مه بهست له قه له مه که یه تی - یا خود شه و ژنه یه که له بهیتی یه که مدا ناماژ همان پیکرد، واته: بویه حافظ ناوا گه وره و قسه شیرین بووه و شیرنی و شه کر له شیعه رکانی دهرژی ت و سه رنجرا کیشن شه وه پاداشتی شه و سه بر و نارامیییه یان داوه ته وه که له بهرام بهر قه له مه که یدا هه یبووه و به په له شتی نه نووسیوه (نم و اتایه رواله تی به یته که یه) یا خود پاداشت و هه قدهستی شه و سه بر یه که له بهرام بهر دونیا و جوانیییه کانی دونیادا هه مبووه.

﴿وَلَنْبَلُوْنَكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ سورة البقرة، نایه تی (۱۵۵).

﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ سورة الرعد، نایه تی (۲۴).

﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ﴾ سورة النحل، نایه تی (۱۲۶).

﴿وَاصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ سورة هود، نایه تی (۱۱۵).

﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تَطْعُ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبِعْ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرْطًا﴾ سورة الكهف، نایه تی (۲۸).

سه بر و نارامگرتن: سه بر و شه یه کی قورثانییه و له قورثاندا سه بر و موشته قاتی نزیکه ی سده جار به کار هاتووه و خوی گه وره زورجار داوا له پیغه مبه و پرواداران ده کات که سه بر بگرن که نم سه بر کرده شه پاداشتی خوی ده بیست، ته نانه ت سه بر به واتای نستقامه ت و به رده و امی له سه بر ثایینی خودا هاتووه و خودا به به نده کانی ده فه رموویت: ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾ سورة الرعد، نایه تی (۲۴).

سه بر چه ندين جوړی هه یه له وانه شه سه برگرتن له سه بر موسیبه ت و ناره حه تی که له ترس و برسیتی و که می پاره و به روبروم خوی ده بیینیته وه (البقرة، ۱۵۵) هه روه ها

سه برگرتن له سه بر خۆشی نیعمه ته کان که نم جوړی دووه مه یان زور ناره حه ته و سه برگرتن له سه بر موسیبه ت ئاسانتره .

لای عارفه کان سه بر پله و پایه یه کی زور به رزی هه یه و یه کی که له مه قامه کانی ته ریه ت و مه قامی پیئجه می حهوت مه قامی (تویه، وهرع، زوهده، نهقر، سه بر، ته وه کول، فه نا).

د. خرمشاهی سه باره ت به سه ختترینی جوړی سه بر له نیمام قشریه وه ده گپرتنه وه ...

(علي عبدالله بصري) نه لئ پیاوینک چووه لای نه بوبه کری شبلی و پیی گوت کام سه بر گرتنه ناره حه تره بو نارامگرتن، گوتی سه بر له خودادا (الصبر فی الله) گوتی نه خیر گوتی سه بر بو خودا (الصبر لله) گوتی نه خیر، گوتی سه بر له گه ل خودا (الصبر مع الله) گوتی نه خیر، شبلی وتی که وایه چییه؟ کابرا گوتی سه بر له خودا (الصبر عن الله) شبلی هاواری لی به رزبووه وه خه ریک بو گیانی دهرچیت (الترجمه رساله قشریه، ل ۲۸۱) {حافظ نامه، ج ۱، ل ۶۷۵}.

سه بر گرتن له خودا و له گه ل خودا و له بهر خودا بو خودا هه ریه که جوړینکن، به لام لای عارفه کان سه بر له گه ل خودا ته حه موم کردنی رازی عه شق گه وره ترین جوړی سه بره .

(هما نواب) له کتیبی (شعله های عرفان) که کتیبی کی ساده یی له سه بر عرفان - مه قامی سه بری له عرفاندا کردو به (۹) قوناغه وه، یه کی که له قوناغانه دا سه بر گرتنه له بهرام بهر پاراستنی نه یینی و نه سراری عه شقدا و فاش نه کردنیان که شه کری خواجه له کاتی باسکردنی سه بردا چاوینکی له م جوړه سه بره بیت {شعله های عرفان - هما نواب / بهار ۱۳۶۸ - چاپ اول، ل ۱۹۰}.

۸ - همت حافظ و انفاس سحرخیزان بود

که زبند غم ایام نجاتم دادند

هیمه تی حافظ و دوعای نفوسی شه و بیداران بوو، که له کۆت و بهندی غه می روژگار رزگار یان کردم.

انفاس: دوعا و نفوس سحرخیزان: شه و بیداران

خواجه رزگار بوونی له کۆت و بهندی غه می رووخساری خه فه تی روژگار و چوونه نیسو دونیای بلندی و روح بو دوو هوکار ده گپرتنه وه که یه که میان تیراد و هیمه تی خوی و دووهم دوعا و نزای پیاوچاکان و شه و بیداران.

غزه‌لی سهد و هه‌شتایه‌م:

به‌حری ره‌م‌لی هه‌شتی مه‌خبونی مه‌قسور (فاعلاتن فعلاتن فعلان)

۱ - دوش دیدم که ملائک در میخانه زدند

گل آدم بسرشتند و به پیمانہ زدند

شهو‌ی رابردوو (دوینی شهو) بینیم که فریشته‌کان له ده‌رگای مه‌یخانه‌یان دا و گلی ناده‌میان خۆشکرد و به پیکه‌وه (به عه‌شقه‌وه) دروستیانکرد.

ملائک: فریشته‌کان درمیخانه زدند: له ده‌رگای مه‌یخانه‌یان دا، هاتنه مه‌یخانه گل: گل آدم: هه‌زهرتی ناده‌م - د.خ -

بسرشتند: خۆشه‌یان کرد، شیلایان، تیکه‌لاویان کرد، گرتیانوه، دروستیانکرد.

ئهم غه‌زه‌له‌ی حافظ یه‌کیکه - وه‌ک غه‌زه‌لی پیتشو - یه‌کیکه لهو غه‌زه‌له‌ی عیرفانیانه‌ی که له‌رووی وشه و سه‌رزاری و رواله‌تیسه‌وه هه‌مووان دان به عیرفانی غه‌زه‌له‌که‌دا ده‌نین. غه‌زه‌له‌که تاراده‌یه‌کی زۆر یه‌کیتی بابته‌تی تیدایه - به پیتچه‌وانه‌ی زۆرینه‌ی غه‌زه‌له‌کانی دیکه‌ی خواجه - باس له‌سه‌ره‌تای دروستبوونی مرۆڤ ده‌کات له‌لایهن خودای گه‌وره‌وه.

بیگومان رای باوی ئایینه‌کان سه‌باره‌ت به دروستکردنی مرۆڤ له‌لایهن خوداوه به‌م شپوه که خودا نمونه‌ی جه‌سته‌ی مرۆڤی له‌ گل و قوری دنیا وه‌رگرتوه و پاشان شیلایه‌تی و جه‌سته‌ی دروستکردوه و دواتر له‌گیانی خۆیی تیکردوه.

چۆنیه‌تی دروستکردنی مرۆڤ و ورده‌کارییه‌کانی له‌قورئانی پیرۆزدا باس نه‌کراوه ته‌نیا نه‌وه‌نده نه‌بیت که خودا ناده‌می له‌قور، گل دروستکردوه و له‌رۆحی خۆیی تیکردوه و پاشان چیرۆک و گفتوگۆی نیوان خودا و فریشته‌کان و کپنوشی ریزی شه‌وان بو ناده‌م و یاخی بوونی شه‌یتان و ده‌رکردنیان له‌به‌هشت و ده‌ستپیکردنی ژبانی دنیا.

گه‌ر سه‌یری ته‌فسیره‌کانی قورئان و رای زانا و لیکۆله‌ره‌ ئایینی و ته‌نانه‌ت نا‌ئایینه‌کانیش بده‌ین کۆتایی نه‌هاتوه راو بو‌چوونی - هه‌ندی جار سه‌رسور هینهر - له‌سه‌ر چۆنیه‌تی دروستبوونی مرۆڤ ده‌خه‌نرپوو.

عارفه‌کان له‌کاتی باسکردنی خه‌لقدا زیاتر جه‌خت له‌سه‌ر شه‌و چه‌م‌کانه ده‌که‌نه‌وه که عه‌شقی خودا بو مرۆڤ ده‌خاته‌روو پله‌ی مرۆڤی لای خودا و رۆحی پیرۆز به‌رزده‌کاته‌وه. بو

نمونه له‌ته‌فسیری کشف الاسرار دا هاتوه: (که ناده‌میان له‌سه‌ر ته‌ختیک دانا که هه‌وت سه‌د پایه‌ی هه‌بوو دووری نیوان هه‌رپایه‌ یه‌ک هه‌وت سه‌د سال رینگه‌ بوو، فه‌رمان درا که شه‌ی جویره‌ئیل و میکائیل ئیوه سه‌رۆکی فریشته‌کانن ئهم ته‌خته‌ی ناده‌م هه‌لگرن و به‌ئاسمانه‌کاندا بیگیژن تا شه‌رف و پله و پایه‌ی شه‌و بزائن و شه‌وان که گوتیان: (اتجعل فیها من یفسد فیها) شه‌و کاته‌ عه‌رشه‌که‌ی ناده‌میان له‌به‌رامبه‌ر عه‌رشی خودا دانا و فه‌رمان درا له‌لایهن خواوه‌نده‌وه - که شه‌ی فریشته‌کان ئیوه بپۆن بو لای عه‌رشه‌که‌ی ناده‌م و کپنوش بو ناده‌م به‌ن، فریشته‌کان هاتن و سه‌یری ناده‌میان کرد و هه‌موویان له‌ جوانی شه‌ودا مه‌ست بوون) {کشف الاسرار میبیدی، ل ۳۱} .

هه‌ر له‌ کشف الاسراردا ئهم فه‌رموده‌یه هینراوه‌ته‌وه که - خلق الله علی صورته - واته خودا ناده‌می له‌سه‌ر شپوه‌ی خۆی دروستکردوه و (نفخت فیه من روحی) له‌رۆحی خۆشی به‌شیداوه.

له‌جه‌ختکردنه‌وه له‌ جوانی مرۆڤ دا عارفه‌کان ده‌لین خودا چل پۆژ ناده‌می دانا تا به‌جوانترین شپوه و احسن تقویم - (حسن صورکم) ده‌رکه‌ویت و هه‌ر گه‌ردیکی به‌گولیکه‌وه شیلا و بو‌خۆش کرد.

له‌راستیدا مه‌به‌ستی له‌م هه‌موو زیده‌رپۆیه‌ی عارفه‌کان له‌چۆنیه‌تی دروستکردنی ناده‌مدا شه‌وه‌یه که بو‌چوونی خۆیان سه‌باره‌ت به‌عه‌شقی خودا به‌عه‌شقی بو مرۆڤ و خۆشه‌ویستی مرۆڤ لای خودا تۆکه‌م بکه‌ن.

مه‌یخانه له‌زاراوه‌ی عیرفانیدا جیهانی لاهوت و عه‌شقه، دوینی شه‌ویش واتای نه‌پینی و تاریکی رازه‌کان ده‌که‌یه‌نیت و خواجه له‌کاتی باسکردن له‌رازه‌کانی زۆرجار پشت به‌م (دوشی) ده‌به‌ستی.

خواجه هینده‌ نزیک باسی دروستبوونی مرۆڤ ده‌کات که شه‌سله‌ن شه‌لینی ئهم شه‌وی رابردوه و فریشته‌کان خۆیان رازه‌کانیان بو هیناوه. له‌م به‌یتدا شه‌و هینده باس له‌ره‌گه‌زی عه‌شق ده‌کات له‌ مرۆڤدا له‌خودی چۆنیه‌تی دروستبوون نادوویت و ده‌لی: شه‌وی رابردوو بینیم فریشته‌کان هاتنه مه‌یخانه و گلی ناده‌میان به‌شه‌رابه‌وه شیلا و خۆشه‌یان کرد و ناده‌میان لی دروستکرد. بیگومان مه‌یخانه شوینی عه‌شقی ئیلاهی و شه‌رپایش عه‌شقی ئیلاهییه، خواجه به‌م موفه‌دانه‌وه شه‌و ده‌لی که شه‌وی خه‌لقکردنی مرۆڤ به‌رله‌وه‌ی رۆحی به‌به‌ردا بکه‌ن ناده‌م و ناده‌مییان به‌عه‌شقی ئیلاهییه‌وه شیلا و عه‌شقی ئیلاهی به‌شیکه له‌گیانی مرۆڤ و لینی جودا نا‌کریته‌وه.

با من راهنشین بادهی مستانه زدند

دانیشتوانی حهره‌می نادیار و پاکیتی مه‌له‌کوت، له‌گه‌ل منی سهره‌پړی نشیندا باده‌یه‌کی مه‌ستانه‌یان هه‌لدا.

ساکنان: دانیشتوان ستر: شاراوه‌یی، داپۆشراوی و نادیار و عفاف: پاکیتی راهنشین: سهره‌پړی نشین، هه‌ژار و بی ماڤ و سهرپا.

مه‌به‌ست له دانیشتوانی جیهانی بالا و مه‌له‌کوتی نه‌علا که پاک و شاراوه‌یه فریشته پاکه‌کانی خودایه، خواجه باس له شهوی رابردوو ده‌کات و ده‌لی: فریشته‌کانی خوا له‌گه‌ل منی مرۆفی هه‌ژاری بی ماڤ و سهرپه‌نادا که وه‌ک سواکه‌ریکی سهره‌پیم - به هوی ئه‌سپرییه‌وه له جه‌سته‌دا - وه‌ک مه‌ستان پیکی شه‌رابی عه‌شقیان هه‌لدا. لپه‌ده‌دا دوو مه‌به‌ست هه‌ست پینه‌کریت. یه‌که‌میان: فریشته‌کانی عاله‌می مه‌له‌کوتی نه‌علا که به‌رز و پیرۆز بوون له‌به‌ر خاتری منی مرۆف که له به‌ندی جه‌سته‌دام و هه‌ژار و فه‌قیری سهره‌پیم هاتنه‌ خواروه‌ه بو سهرزه‌وی. دووه‌میان: فریشته‌کانیش پیکی عه‌شقیان هه‌لدا چونکه ده‌یانزانی مایه‌ی سهربه‌رزی من و خۆشه‌ویستی من لای خودا هه‌ر نه‌و شه‌رابی عه‌شق و عاشقییه‌یه.

ئه‌کرۆ مه‌به‌ست ساکنان حرم ستر عنان سیفاتی ئیلاهی بن که هاتونه‌ته نیو مرۆقه‌وه و باده‌ی مه‌ستانه‌ی عاشقانه‌یان له‌گه‌لدا نۆشبووه.

۳ - آسمان بارِ امانت نتوانست کشید

قرعه‌ی کار به‌نام من دیوانه زدند

ناسمان نه‌یتوانی باری ئه‌مانه‌ت راکیشی بۆیه ناوی منی دیوانه‌یان له تیروپشکدا راکیشا. نتوانست کشید: نه‌یتوانی راکیشی، نه‌یتوانی به‌رگه‌ی بگری.

(ئه‌مانه‌ت) له‌به‌یته‌که‌دا ئاماژه‌یه به ئه‌مانه‌تی ئیلاهی که جینشینی خودایه له‌سه‌ر زه‌وی و بینینی رۆلی مرۆیی و عه‌قل و ئیختیار و پاداشت و سزایه). به‌یته‌که وه‌رگێرانیکی شیعرییانه‌ی زۆر ناسکی نایه‌تی (۷۲)ی سوره‌تی (الاحزاب)ه، که تیایدا باس له سه‌ره‌تای (ئه‌مانه‌ت) ده‌کات و خودا ده‌فه‌رموویت ئیمه ئه‌مانه‌تمان بو ناسمان و زه‌وی و کپوه‌کان خسته‌پوو که هه‌لی گرن، به‌لام ناتوانایی خۆیانیان ده‌رخست و خۆیانیان لای ده‌ریاز کرد و مرۆف هه‌لیگرت، به‌راستی مرۆف زۆر زالم و زۆر نه‌زان بوو - وه‌ک ده‌فه‌رموویت: ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ سورة الاحزاب، الآية (۷۲). له‌م نایه‌ته‌دا هۆکاری رازی بوونی مرۆف

به‌هه‌لگرتنی باری ئه‌مانه‌تی ئیلاهی که عارفه‌کان به باری عه‌شقی ئیلاهی ئه‌ده‌نه قه‌له‌م هه‌ردوو هۆکاری (زالمی و نه‌زانی). عارفه‌کان زالمی به زالمی مرۆف به‌رامبه‌ر به نه‌فسی خۆی و نه‌زانیشی به نه‌زانی به‌رامبه‌ر به شته‌کانی ده‌ره‌وی خۆی (به‌رژه‌وه‌ندییه‌کان) ئه‌ده‌نه قه‌له‌م واته مرۆف له دوا به‌ندی خۆی و به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی ده‌رچوو بوو بۆیه توانی ئه‌مانه‌تی عه‌شقی ئیلاهی قه‌بوولبکات. ئه‌م ئه‌مانه‌ته‌ش بوونه مه‌هره‌می سیفات و ئه‌سمائی ئیلاهییه، به‌گوته‌ی فه‌یله‌سووفه‌کان (بو خودایه‌کی بچووکه).

به‌راستی مرۆف دیوانه بوو کاتی که باری ئه‌مانه‌تی عه‌شق و بوونه مه‌هره‌می ئه‌سماء و سیفاتی ئیلاهی رازی بوو، دیوانه‌یه‌ک که ته‌نیا مه‌عشوق ده‌بینیت و جگه له مه‌عشوق هه‌یج ناناسیت و نه‌زانه به‌هه‌موو شته‌کانی ده‌ره‌وی ئه‌و. چه‌نده گه‌وره بوو ئه‌م دیوانه‌یه که به عه‌شق ئه‌و باره‌ی هه‌لگرت که کپو و ناسمان و زه‌وی توانای هه‌لگرتیان نه‌بوو.

له ژیر رووناکي ئه‌م به‌یته‌وه له‌م نایه‌ته‌دا ئاماژه به سی خالی گرنگ ده‌که‌م له راقه‌ی نایه‌ته‌که‌دا که تا ئیستا له ته‌فسیری ره‌سمیه‌کان - مه‌لاکانی - ئیمه‌دا نه‌گوتراوه.

۱ - لای ئیمه ئه‌مانه‌ت به خواپه‌رستی دراوه‌ته قه‌له‌م، به‌لام له ته‌فسیر - نامه مه‌ثلوفه‌کانی دا - ئه‌مانه‌ت به کۆی ئه‌سماء و سیفات لیکدراوه‌ته‌وه که له مرۆفدا هه‌یه، جگه له‌مه له خودی نایه‌ته‌که‌دا باس له‌وه ده‌کریت که مرۆف رازی بوو به هه‌لگرتنی - بی‌گومان مرۆفیش ئیماندار و بی‌ئیمانیش، به‌لام به‌هره‌ی مرۆیی خواوه‌ندیان تیداوه.

۲ - سموات و اراضی و جبال به خودی ناسمان و زه‌وی و کپوه‌کان لیکدراوه‌ته‌وه و گوتراوه که ناسمان و زه‌وی و کپوه‌کان رازی نه‌بوون و خۆیان دزییه‌وه، به‌لام محمد پارسا - که لاهوری له‌شه‌رحه (لاهوری، ج ۱، ل ۱۱۸۰) عیرفانییه‌که‌یدا نقلی کردوه ده‌لی مه‌به‌ست له جه‌به‌روت و مه‌له‌کوتی نیو ناسمان و کپو زه‌وییه که هه‌بوون و به‌هره‌ی عه‌شقیان نییه.

۳ - له ته‌فسیره رسمیه‌کانی ئیمه‌دا لۆمه‌ی مرۆف ده‌کریت و زالم و جاهلی ده‌دریته‌ پال و ده‌گوتری بۆیه رازی بوو، چونکه زالم بوو - لغتاً - واته: نه‌یده‌زانی شته‌کان له شوینی ئه‌سلی خۆیان دابنی و هه‌روه‌ها نه‌زان و جاهیلش بوو، به‌لام له ته‌فسیره عیرفانییه‌کاندا ئه‌م دوو زاراوه و وه‌سفه به گه‌ره‌یی مرۆف لیکدراوه‌ته‌وه.

راسته ئه‌و باری ئه‌مانه‌تی مرۆف هه‌لیگرت زۆر قورس بوو، به‌لام کاتی مرۆف عاشق بوو به ئومیدی رووخساری مه‌عشوقه‌وه ته‌واوی کپوه‌کانیش له‌سه‌ر شانی سووک ده‌بن، شاعیری که ده‌لی:

آن بار که از بردن آن عرش ابا کرد

با قوت تو حامل آن بار توان برد

{به نقل از لاهوری، ج ۱، ل ۱۱۸۱}

واته: نه و باره‌ی که عرش خوی له‌بردنی پاراست، به‌هیز و قوه‌تی تو (یار - خودا) نه‌توانی هه‌لگیریت.

به‌هر حال کورته‌ی به‌یتته که ده‌بیتته، ناسمان و زهوی کیوه‌کان یا مه‌خلوقات و مه‌له‌کوتی نیو ناسمان و زهوی و کیوه‌کان خویان له هه‌لگرتنی باری نه‌مانه‌تی خودایی (عه‌شوق یا سیفات و نه‌سماء) دزیبه‌وه و نه‌یان‌توانی هه‌لیگرن، بویه منی دیوانه‌یان بو هم پله و مه‌قامه هه‌ل‌بزاردوه له قورعه‌دا ده‌ریان هی‌نام.

۴ - جنک هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه

چون ندیدند حقیقت ره افسانه زدند

عوزر و بیانوه بو جه‌نگی هه‌فتا و دوو میلله‌ت (فیرقه) به‌یتته‌ره‌وه، چونکه ریگه‌ی حقیقه‌تییان نه‌دی به ریگه‌ی نه‌فسانه‌دا رویشتن ناوازی نه‌فسانه بازی یان لیدا).

جنگ: جه‌نگ، جیاو‌زی و کیبه‌رکی.

هفتاد و دو ملت: هه‌فتا و دوو میلله‌ت یا تایفه، ناماژه‌یه به فهرموده‌ی پیروزی پیغه‌مه‌بر (ﷺ) که ده‌فهرمودی: (افترتت الیهود علی احدی و سبعین فرقه، و تفرقت النصراری علی اثنین و سبعین فرقه، و تفرقت امت علی ثلاث و سبعین فرقه).

له ته‌فسیره رسمیه‌کان و ده‌قه جیاوازه‌کانی فهرموده‌ده‌دا، له‌م هه‌فتا و سی فرقه‌یه و میلله‌ته‌ته‌نیا میله‌تیکیان سه‌رفراز ده‌بیتت و هه‌فتا و دووه‌که‌ی دیکه گومراه‌ده‌بن.

به‌هر حال له کتیبه میژوویی و ئیسلامیه‌کاندا ناوی ته‌واوی هه‌فتا و دوو فیرقه گومراه‌که و میلله‌ته سه‌رفراز‌ده‌کش که (ته‌هلی سووننه و جه‌ماعه‌یه نووسراوه).

عذرینه: عوزریان بو به‌یتته‌ره‌وه ندید از: نه‌یان‌بینی حقیقت: راستی، هه‌ق ره افسانه زدند: ناوازی نه‌فسانه‌یان لیدا، شوین نه‌فسانه نه‌که‌وتن و ده‌ستیان دایه نه‌فسانه بازی.

خواجه ده‌زانیتت که هه‌فتا و دوو فیرقه‌که‌ی ئومه‌تی ئیسلامی به‌ریگه‌ی حه‌قیقه‌ته‌دا نه‌رویشتون و خه‌ریکی خه‌یال و نه‌فسانه سازی بوون، به‌لام ده‌لی تو هی‌نده له جیاوازی و خیلاف و جه‌نگ و جه‌ده‌له‌کانی نیوانیان مه‌دوی و عوزریان بو به‌یتته‌ره‌وه، چونکه نه‌وان به‌ریگه‌ی هه‌قدا نه‌رویشتن یاخود راستتر ریگه‌ی حه‌قیان نه‌دی و خه‌ریکی نه‌فسانه‌ی بوون.

کرۆکی مانای به‌یتته‌که له‌وه‌دایه که عوزر بو جه‌نگ و جیاوازیبه‌کی نه‌وانی دیکه به‌یتته‌ره‌وه.

۵ - شکر ایزد که میان من و او صلح افتاد

حوریان رقص کنان ساغر شکرانه زدند

شوگری خودا (یه‌زدان) که له‌نیوان من و نه‌ودا ناشتی به‌ریا بوو، خوژیبه‌کان به سه‌ماکرده‌وه پیکی شوکرانه‌یان هه‌لدا.

صلح افتاد: ناشتی به‌ریا بوو رقص کنان: به‌ده‌م سه‌ماکرده‌وه

ساغر شکرانه: پیکی شوکرانه، بیگومان له‌کاتی ناشتیبوونه‌ودا مه‌جلسیتی خۆشی و شادی ریگه‌خریت و پیکه‌لدانی شوکرانه و سوپاسگوزاری ناماژه‌یه به‌وه مه‌جلسی ناشتیبه.

خواجه سوپاس خودا (یه‌زدان) ده‌کات که له نیوان حافظ و نه‌وه (یاری هه‌ق - خودا) دا ناشتی و سولج به‌ریا بوو، ناشتیبوونه‌وه، واته: پاش نه‌وه‌ی که باری نه‌مانه‌تی هه‌لگرت و به‌ته‌واوی تریکبووته‌وه له‌خودا، له‌م کاته‌دا خوژیبه‌کان - سیفاتی بلند و به‌رز که لی‌ره‌دا به خوژی ناویان ده‌بات - له‌وه کوژی ناشتیبه‌دا له خوژی و له سوپاسگوزاریدا پیکی باده‌ی شوکرانه‌یان هه‌لدا.

هم به‌یتته له نوسخه جیاوازه‌کاندا به‌شیه‌ی جیاوازی ساغراوه‌ته‌وه بو نمونه له‌بری (ایزد) - (آترا) هاتوه له‌بری (حوریان) (صوفیان / قدیسان) هاتوه.

۶ - آتش آن نیست که بر شعله‌ی او خندد شمع

آتش آن است که در خرمن پروانه زدند

ناگر نه‌وه نیبه که مؤم به گره‌که‌ی پیده‌که‌نیت، ناگری راستی نه‌وه‌یه که له خه‌رمانی په‌روانه‌یان به‌ردا.

حافظ لی‌ره‌دا جیاوازی له نیوان ناگری ماددی و ناگری حه‌قیقیدا ده‌کات که عه‌شقه و ده‌لی:

ناگری حه‌قیقی نه‌وه ناگره نیبه که مؤم - کاتی داده‌گیرسیت و ده‌له‌رزی و نه‌م له‌رزینه به پیکه‌نین ته‌داته قه‌له‌م - به‌گر و تیشه‌که‌ی داگیرسیت پیکه‌نیت، ناگری حه‌قیقی نه‌وه ناگری عه‌شقی نه‌زه‌لیبه‌یه که له خه‌رمانی په‌روانه - مروّف - یان به‌ردا و به‌جاریک سووتاندی.

۷ - کس چو حافظ نکشید از رخ اندیشه نقاب

تا سر زلف سخن را به قلم شانه زدند

کس وه‌ک حافظ رووبه‌ندی له رووخساری هه‌زر هه‌ل‌تراوه‌ته‌وه (له‌وه کاته‌وه که به‌قه‌له‌م سه‌ری زولفی قسه‌یان دا هی‌نام).

نکشید: هه‌لی نه‌دایه‌وه - لای نه‌دا. اندیشه: هزر، فکر. شانه زدند: شانه‌یان کرد.

میسراعه‌کافی به‌یته‌که له‌پرووی واتاوه پێش و پاسی خراوه، خواجه له وه‌سفی شیعره‌ی خو‌ی و که‌شفکردنی واتا‌کاندا ده‌لی له‌وکاته‌وه که خه‌لکی قه‌له‌میان کردووه‌ته‌شانه و سه‌ری زو‌لفی قسه‌ی پێ‌شانه‌ده‌که‌ن — واته: به‌قه‌لام نه‌وازش قسه‌ ده‌کریت و ده‌نووسریت‌ه‌وه و فیکر هزر باس ده‌کریت — که‌س وه‌ک حافظ نه‌یتوانیوه‌ په‌رده‌ی سه‌ری رووخساری هزری لاب‌دات — واته: گه‌وه‌ره‌ نادیاره‌کافی مه‌عریفه و هزر بخاته‌پوو.

له‌راستیدا ژماره‌ی به‌یته‌کافی ئه‌م شیعره‌ له‌ هه‌ندی‌ نوسخه‌دا (٨) به‌یت و له‌ هه‌ندی‌ نوسخه‌ی دیکه‌دا (٩) به‌یته، به‌لام له‌بهر ئه‌وه‌ی له‌نوسخه‌ باوه‌رپیت‌کراوه و جیگه‌ی متمانه‌کاندا (٧) به‌یت هاتبوو و ئیمه‌ش ته‌نیا جه‌وت به‌یتمان نووسییه‌وه.

كۆمەللىك ۋە مەنەئىكى ۋە رەگىر

- ۱- دەروازەكانى كۆمەلئاسى ، ن: مەنەئىكى موحسنى ، و: كۆمەلئىك ۋە رەگىر
- ۲- مېژۋىتى ھىزى عەرەبىي ئىسلامى ، ن: مەمەد ئاركۇن ، و: نەرىمان تالىب
- ۳- گولئىرئىك لە چىرۆكەكانى سادىقى ھىدايەت سادىقى ھىدايەت ، و: عەلى نانەوازادە
- ۴- چەند ۋىستىگەيەكى ئەدەبىي و فىكرى ، و: ئازاد بەرزىجى
- ۵- خواھەند و پالەوانەكانى گرىكلاند ، ن: ئىرىك ئىرىكسۇن ، و: تەھا ئەمىن ھەلەندى
- ۶- ھەكىمانە ، ن: پاولۇ كۆيلىۋ ، و: يوسىف مەمەد/كارا فاتىج
- ۷- يەكەمىن سەرچاۋەكانى ھونەرى مۇدپىر ، ن: ھ. و. جەنسن ، و: سەيوان سەئىدىيان
- ۸- چەند دۆكىۋمىنتىكى نىۋدەۋلەتى لەبارەى مافەكانى مرۇفەۋە ، و: قادر وريا
- ۹- دىچەلى ھىزىم ، ن: د. مارف خەزىنەدار
- ۱۰- ئايىن و دەۋلەت و بىادەكردنى شەرىعەت ، ن: د. مەمەد عابد جابرى ، و: فوناد سىدىق
- ۱۱- فەلسەفەى ئەخلاقى و كۆمەلئەتى ئوگوستىن ، ن: د. عەلى زەبىيور ، و: سنوور عەبدوللا
- ۱۲- گۆرستانى غەرىبان ، ن: ئىبراھىمى يونسى ، و: غەرىب پىشەرى
- ۱۳- فېھى ما فېھى ، ن: مەۋلەۋى ، و: عەلى نانەوازادە
- ۱۴- گولستان ، ن: سەعدى ، و: عەلى نانەوازادە
- ۱۵- ئايدياي قانۋون ، ن: دىنىس لويد ، و: ئاسۇ كەرىم ...
- ۱۶- مرۇف و ئايىنەكان ، ن: مېشىل مالرېب ، و: ھىوا مەلا عەلى سوورەدىيى
- ۱۷- پەرۋەردە پىگەياندىنى مىندال ، ن: ئا. مكارنىكو ، و: مستەفا غەفور
- ۱۸- القباىل الكوردىيە ، ن: وىليام ايغلون ، و: د. احمد محمود خلىل
- ۱۹- گەرىبان ل دىف بەتەۋەرىي ، ن: لورد ئاۋوېبۇرى ، و: جىگەرسۇز پىندىرۇيى
- ۲۰- تەنگەزەكانى تىرۇرىم ، ن: كۆمەلئىك نووسەر ، و: ھىمىن غەنى و مەروان كاكىل
- ۲۱- دوا ۋەسۋەسى كرىست ، ن: كازانتزاكى ، و: كەرىم دەشتى
- ۲۲- گوتارى تىرۇرىم ، ن: كۆمەلئىك نووسەر ، و: كۆمەلئىك ۋە رەگىر

۲۳- ژان ، ن: مارگارىت دوراس ، و: رەسول سوئتانى

۲۴- تىرۇرىم ۋەك تاۋانىكى رېكخراۋ ، ن: گارى پوتەر/ مايكل لىمەن ، و: ئەبۇبەكر مەجىدى

۲۵- چەند لايەئىكى واتاسازى ، ن: كوروش سەفەۋى ، و: دلپىر سادىق كانەبى

۲۶- ھەموو ھەقىانە ، ن: مەنۇچەھرى كەرىم ، و: زادە غەرىب پىشەرى

۲۷- كاتى نىچە گىريا ، ن: ئىرفىن دى يالوم ، و: دئشاد ھىوا

۲۸- ژانى ژىنگە ، ن: سەدرەدىن نۇرەدىن

۲۹- عاشقانە ، ن: پاولۇ كۆيلىۋ ، و: كارا فاتىج / يوسىف محمد

۳۰- كۆمەلئىكى كراۋە و دوژمنەكانى (بەرگى يەكەم) ، ن: كارل پوپەر ، و: ئىدرىس شېخ شەرەفى

۳۱- كۆمەلئىكى كراۋە و دوژمنەكانى (بەرگى دوۋەم) ، ن: كارل پوپەر ، و: ئىدرىس شېخ شەرەفى

۳۲- مېسىۋ برايم و گولەكانى ناۋ قورعانەكەى ، ن: ئىرىك ئىمانوئىل شىمىت ، و: سەلاخ گادانى

۳۳- خطوة علي الطريق الي البيت الكوردي الكبير د. حسين بديوى

۳۴- آية العلاقة بين المعارضة والسلطة في الاسلام د. كاوه محمود شاكور

۳۵- جماليات الطبيعة في كردستان العراق د. محمد عارف

۳۶- كورد و جىنوئىسايد و ئىبادەكردن ھەزار عزيز سورمى

۳۷- پىرۇدۇن چۆرچ گۇرڧىچ ئارام ئەمىن

۳۸- مېنۇرسكى و كورد ئەنۋەرى سوئتانى

۳۹- كورد و سەلجوقىيەكان د. نىشتمان بەشىر ئىدرىس عەبدوللا

۴۰- دە رۇمانى گەۋرەى جىهان

۴۱- لەدەۋلەتى دەسەلاتەۋە تا دەۋلەتى عەقل سىروان زەندى

۴۲- ئىبن خەلدون و كۆمەلئاسى مۇدپىر زىرەك رەحمان و...

۴۳- ئەۋنايدىيانەى دەستيان بەسەرجىھاندا گرت گۇران سەباح

۴۴- كورد لەئەرشىفى روسىياۋ سۇقىيەتدا د. ئەفراسىياۋ ھەورامى

۴۵- قوتابخانە ئەدەبىيەكان ھەمەكەرىم عارف

۴۶- عارىفانە پاولۇ كۆيلىۋ گارا فاتىج و ...

۴۷- زىمان، ھىزىر و كۆلتور چەند نووسەرىك رەھىم سورخى

۴۸- تىۋىزىنەۋەى تىۋىرى ئەدەبى راجبىر ۋىبىستەر عەبدولخاق يەعقوبى

۴۹- ماكافىلىلى بىرى رېنسانس رامىن جەھانبەگلو مولىح ئىروانى

۵۰- راپەرىنى كوردان پ.م.ا. ھەسرەتيان جەلال دەباغ

۵۲- جیڭڀاڀ بېتاللى سلوچ مېحمود دھولھت ئابادى

۵۳- سھركھوتنى بى سنوور بھ ۲۰ رۆژ ئانتونى رابىنز ھاموون

۵۴- واتاسازى كلۆد جېرمان و ... د. يوسف شھرىف سھعید

۵۵- ھھوالئووسى مؤدېرن

كتىبھ چاپكراوھكانى دھزگاى موكرىانى لھ سالى ۲۰۰۷

۱- رىبازھ ئھدھبىيھكان، د. ھىمدادى حوسىن

۲- زمان، وھرگىران، پېوھندىيھكولتوورىيھكان، حسين يعقوبى،و: اسماعيل زارعى

۳- رابھى رۆژنامھنووس لھجىھانى سىيھمداء، ئھلىبىرت ل. ھستر و واى لان ج. تو، و:

ھسھن عھبولكھرىم

۴- سىياسھت وھكومھت لھئھووروا، احمد نقيب زادھ، على مېھر پھروھر

۵- سھرھلدان و بھردھوامى حزبھسىاسىھكان لھئھووروا، حوچھتوللا ئھىوبى، و: ئازاد

وھئھد بھگى

۶- پىشھواى رابوون، ھاشم سھلىمى، و: رھسوول سولئانى

۷- ئھىنى سھركھوتن لھبازارھكانى كارداء، و: و كىھان نىاء،و: ئھدھھم ئھمىن

۸- پىشھكىھك بۆكۆمھئناسى سىاسى، د. احمد نقيب زادھ، و: مھسعود رھواندووست

۹- شارھوانى و كارگىرى و دىموكراسى، سھردار شھرىف سئدى

۱۰- دھروازھكانى كۆمھئناسى

۱۱- كۆمھئناسى گشتى

۱۲- پىكھاتھى نھتھوھى